

שבוע פרשת ויצא

(15 – 21 November 15)

ג' – ט' כסלו תשנ"ו

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנחם החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַזְרֹת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצֹאצְאֵינוּ,
וְצֹאצְאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְרֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְתָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שָׁלוֹם:**

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל"ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ**

**הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.**

**וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל**

**לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטַּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמְלֻקֹּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דֶגְגְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ
לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלְתָה וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,**

**וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְתָרָה
אִף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטַּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תֵּתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי**

**נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֵיכֶם.**

**וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמוֹכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר**

**נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לְתַת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֹת עַל בְּנָפְיָם כַּגִּדְיָהִם לְדֹרֹתָם,**

**וְנָתַנוּ עַל צִיצֹת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֹת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים**

**אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אֲנִי יי**

אֱלֹהֵיכֶם) אָמַת.

אֱלֹהֵיכֶם) אָמַת.

אֱלֹהֵיכֶם) אָמַת.

אֱלֹהֵיכֶם) אָמַת.

אֱלֹהֵיכֶם) אָמַת.

**הַרְיָנִי מִקַּבֵּל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד בְּמוֹד
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.**

אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נתון צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית תוכות "לה'") בצדוק ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וניתנם בהדרגה, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בהדרגה על ידי מספר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א פצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז: ב היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו:
 ג הים ראה ויגם הירדן יפכ לאחור: ד ההרים רקדו כאילים גבעות פבניצאן: ה מהלך
 הים פי תגום הירדן תפכ לאחור: ו ההרים תרקדו כאילים גבעות פבניצאן: ז מלפני ארון
 חילי ארץ מלפני אלוה יעקב: ח ההפכי הצור אגםמים חלמיש למעינומים:

קמו.

הפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לא לנו | יהוה לאֵלנו כִּי־לְשִׁמּוֹךְ תֵּן כְּבוֹד עַל־חֲסִדֶּךָ עַל־אֲמֹתֶיךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
 אֵי־הֵיָאֵל אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֱלֹהֵינוּ בַשָּׁמַיִם כֹּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
 יְדֵי אָדָם: ה פָּה־לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ: ו אֲזִנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֵף לָהֶם
 וְלֹא יִרְחוּן: ז יְדִיתֶם | וְלֹא יִמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִתְלַכּוּ לֹא־יִהְיֶהוּ בְּגִרְוֹנָם: ח כְּמוֹתֵם יִהְיוּ
 עֹשֵׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר־בָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בָּטַח בַּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּנָם הוּא: י בֵּית אֶהְרֹן בָּטְחוּ
 בַּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּנָם הוּא: יא יֵרְאִי יְהוָה בָּטְחוּ בַּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּנָם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יְבָרֶךְ
 יְבָרֶךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרֶךְ אֶת־בֵּית אֶהְרֹן: יג יְבָרֶךְ יֵרְאִי יְהוָה הַקְּטַנִּים עִם־הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
 יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
 שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לַבְּנֵי־אָדָם: יז לֹא הַמַּתִּים יִהְלְלוּ־יָהּ וְלֹא כָל־יִרְדֵי דוּמָה:
 יח וְאֲנַחְנוּ | נְבָרֶךְ יָהּ מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּ־יָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, כ" מ"ח, תשכ"א
 ברוקלין.

בוגרי מחזור ד', תלמידי ב"ס לנגרות בכפר חב"ד, מיסודו
 ובהנהלתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"י

שלום וברכה!

במענה למכתבם מטי"ז לחדש חשון, בו כותבים אודות הוספה בשעות הלימוד ביום עשי"ק,
 ואיך שזהו נוגע להכנה ליום השבת אשר קודש הוא לה',

יציעו טענותיהם לפני הנהלת בית ספר האמור ומובן שברשותם לומר, שעושים זה על פי
 הצעתי, וכיון שהדרישה לשעות נוספות באה ממשרדים המתאימים, בטח יכינו גם הצעות מצדם, איך
 שימלאו הדרישה וביחד עם זה באופן שלא יגרע בהכנות האמורות.

תקותי אשר לימודם והנהגתם בכלל מתאימים בכל הפרטים לבן ישראל אשר כל אחד מהם
 נקרא בן אברהם יצחק ויעקב וביחוד אשר לומדים בבית ספר בכפר חב"ד כאמור לעיל מיסודו
 ובהנהלתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל.

בברכת הצלחה ולבשו"ט בכל האמור.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפיליןב
- (ב) מזמורי תהלים קיד, קטוג
- (ג) מאמר ד"ה ויחלום והנה סולם מוצב ארצה
שבת פרשת ויצא, ט' כסלו ה'תשכ"הה
- (ד) שיחת שבת פרשת ויצא, ט' כסלו ה'תשכ"הטז
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת ויצא
(בלה"ק) כרך טוכה
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"לכט
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויצאלא
- (ח) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת ויצאלב
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויצאסד
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת ויצאסה
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויצאעה
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"םעז
- שיעורי רמב"ם**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויצאפ
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויצאקכו
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת ויצאקמה
- (טז) נביאים וכתובים
ישעיה פרק יד-טו, משלי פרק כגקסב
- (יז) משניות – מסכת מקוואות
ביאור קהתיקסד
- (יח) עין יעקב מסכת יומאקעב
- (יט) מסכת סוטה עם ביאורים
מדף כ עד דף כוקעד
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים
אדמו"ר הזקןרב
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקןרב
- (כב) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקןרה
- (כג) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעירז
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק"רח
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"שרח
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ברט
- (כז) ספר המאמרים ה'תש"ו
אדמו"ר מוהרי"צרי
- (כח) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צריב
- (כט) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צריב
- (ל) חומש לקריאה לציבור לשבת פרשת ויצאריג
- (לא) לוח זמנים לשבוע פרשת ויצארכב
- (לב) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודשרכג

1 וַיַּחְלֶם יַעֲקֹב אֲבִינוּ בְּדַרְכּוֹ מִבְּאֵר שֶׁבַע לַחֲרוֹן וְהִגָּה סֵלֶם מִצֵּב אַרְצָה
 2 גו'1, וְאִיתָא מוֹבָא בְּמֵאמְרֵי חֲסִידוֹת שְׁל ה'צִמְח צֶדֶק' הַאֲדַמְוִי
 3 הַשְּׁלִישִׁי בְּשׁוֹשֶׁלֶת אֲדַמְוִי חֲב"ד (בְּאֶחָד הַבִּיבְלָאָף כֹּרַךְ שֶׁל מֵאמְרוֹ

4 חֲסִידוֹת בְּכַתְבֵּי־ד שְׁיִצְאוּ
 5 לְאַתְרוּנָה לְחֲרוֹתָ2 בְּדֶרֶךְ כֻּלָּ
 6 הַכּוּוּנָה שֶׁהִגִּיעוּ לִידֵי הַרְבֵּי מְרוֹסִיָּה),
 7 שְׁמִצִּינוּ בַּמְדְּרָשׁ בְּמָה
 8 פִּירוּשִׁים עַל ה"סוּלֶם" שְׂרָאָה
 9 יַעֲקֹב אֲבִינוּ בַּחֲלוּם, כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ
 10 וּמְפֹרֵט.

11 פִּירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן: "וְהִגָּה
 12 סֵלֶם" - זֶה הַפְּבֵשׁ שֶׁבִּאֲמִצְעוֹתוֹ
 13 עָלוּ לַמִּזְבֵּחַ וְשִׁימֵשׁ כְּסוּלֶם, "מִצֵּב
 14 אַרְצָה" - זֶה מְזַבֵּחַ כּוֹי3 שְׁעֵמֶד
 15 עַל הַקְּרָעָה, וְלִפִּי פִירוּשׁ זֶה -
 16 קָאֵי מִכוּוֵן סוּלֶם עַל תְּפִלָּה4,
 17 שְׁבִמְקוֹם קְרָבְנוֹת תְּקַנּוּם5
 18 מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ תְּקַנּוּ חֲכָמִים
 19 תְּפִלוֹת בְּמִקְוֶה הַקְּרָבְנוֹת.
 20 וּפִירוּשׁ הַשְּׁנִי: "סֵלֶם" - זֶה
 21 סִינַי3, וְלִפִּי פִירוּשׁ זֶה - קָאֵי
 22 מִכוּוֵן "סוּלֶם" עַל הַתּוֹרָה
 23 שֶׁנִּתְּנָה בְּסִינַי. וְשְׁנֵי פִירוּשִׁים
 24 אֵלּוּ הֵם בְּחִינּוֹת הַסּוּלֶם
 25 שְׁבִקְדוּשָׁה.

26 וְאַחֲרֵי־כֵן מִבִּיא ה'צִמְח צֶדֶק'
 27 מִהַמְדְּרָשׁ פִּירוּשׁ שְׁלִישִׁי6,
 28 וַיַּחְלֶם וְהִגָּה סֵלֶם" - זֶה
 29 חֲלוּמוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל
 30 כּוֹי, כְּפִי שֶׁמְסוֹפֵר בְּהַרְחֵבָה בְּסִפְרֵי

31 דְּנִיָּאל פֶּרֶק ב' דְּנְבוּכַדְנֶצַּר הִגָּה
 32 כְּדַבְרֵי הַזֹּהָר "מִמְרָאָה מְתַנְיּוּ
 33 וְלַמְעֵלָה טוֹב, וּמִמְרָאָה מְתַנְיּוּ
 34 וְלַמְטָה רַע"7, וְזֶהוּ הַצֵּלֶם
 35 הַדְּמוּת שְׂרָאָה נְבוּכַדְנֶצַּר בְּחֲלוּמוֹ,
 36 רֵאשֵׁה דִי־דְהָב טַב, חֲדוּהִי
 37 וְדִרְעוּהִי דִי כֶסֶף, מְעוּהִי

39 וַיִּרְכַּתָּהּ דִּי נַחֲשׁ. שְׂקוּהִי דִי פְרִזֵּל, רְגִלוּהִי מְנַהִין דִּי פְרִזֵּל
 40 וּמְנַהִין דִּי חֶסֶף8 (רֵאשׁוּ שְׁל זָהָב טוֹב, חֲזַהוּ וְזִרְעוּתָיו שְׁל
 41 כֶּסֶף, מְעִיו וּיְרִכּוּי שְׁל נַחֲשָׁת. שׁוֹקְיוּ שְׁל פְרִזֵּל, רְגִלּוֹ -
 42 מְהֵן שְׁל פְרִזֵּל, וּמְהֵן שְׁל חֶרֶס).

43 (ב) וּמְבַאֵר בְּזָה כְּדַבְרֵי הַמְדְּרָשׁ
 44 הַאֲמוּרִים ה'צִמְח צֶדֶק' בְּאַרְוֶפָה
 45 (וּמִבִּיא גַם בְּמָה עֲנִינִים
 46 מֵאֲדַמְוִי ר' הָאֲמָצְעִי, בְּעַל יוֹם
 47 הַהוֹלְדָת' וְיוֹם הַהִילוּלָא'
 48 דְּט' כְּסֵל, שְׁנוּלַד בְּט' כְּסֵל בְּשַׁנַּת
 49 תְּקל"ד וְנִסְתַּלַּק בְּט' כְּסֵל בְּשַׁנַּת
 50 תְּקפ"ח ו' בְּעַל הַגְּאוּלָּה' דִּיו"ד
 51 כְּסֵל שִׁיעָא מִבֵּית הַאֲסוּרִים כּוֹי"ד
 52 כְּסֵל תְּקפ"ו), וְזֶה־לְשׁוֹנוֹ9 שֶׁל
 53 אֲדַמְוִי ר' הַצִּמְח צֶדֶק:

54 וְיִזְבֵּן עוֹד עַל־פִּי מַה שְׂפָתוֹב
 55 בְּמִקְוֶה אַחֲרֵי10: לְהִבִּין, דְּהִגָּה
 56 לְפַעְמִים אֲמָרוּ רְבוּתֵינוּ ז"ל11
 57 גְּבִי מְעֵשָׂה דְאִיּוֹב, שְׁטָן לְשֵׁם
 58 שְׁמַיִם נְחִפּוֹן, כְּדִפְרִישׁ רִשִׁי
 59 (אִיּוֹב א' ז') כְּדִי שְׁלֵא יְהֵא
 60 נִשְׁפַּח לְפָנַי אֲלֵקִינוּ זְכוּתוֹ שְׁל
 61 אַבְרָהָם, כְּמֵאמְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּגִמְרָא
 62 שֶׁהִשְׁטָן בֵּא לְפָנַי הַקְּרוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
 63 וְהִסִּית כְּנֶגְדֵי אִיּוֹב כִּיּוּן שְׂרָאָה שֶׁהֵייתָה
 64 דַּעְתּוֹ שֶׁל הַקְּרוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא נוֹטָה
 65 לְאִיּוֹב וְחָשַׁשׁ שְׂמָא תִּשְׁתַּכַּח רַחֲמֵנוּ
 66 שֶׁל אַבְרָהָם. וְלְפַעְמִים אֲמָרוּ

17 מְנַהִין דִּי פְרִזֵּל וּמְנַהִין דִּי חֶסֶף8 (רֵאשׁוּ שְׁל זָהָב
 18 טוֹב, חֲזַהוּ וְזִרְעוּתָיו שְׁל כֶּסֶף, מְעִיו וּיְרִכּוּי שְׁל נַחֲשָׁת. שׁוֹקְיוּ שְׁל פְרִזֵּל,
 19 רְגִלּוֹ - מְהֵן שְׁל פְרִזֵּל, וּמְהֵן שְׁל חֶרֶס).

20 (ב) וּמְבַאֵר בְּזָה ה'צִמְח צֶדֶק' בְּאַרְוֶפָה (וּמִבִּיא גַם בְּמָה עֲנִינִים מֵאֲדַמְוִי ר'
 21 הָאֲמָצְעִי, בְּעַל יוֹם הַהוֹלְדָת' וְיוֹם הַהִילוּלָא' דְּט' כְּסֵל, וּבְעַל
 22 הַגְּאוּלָּה' דִּיו"ד כְּסֵל), וְזֶה־לְשׁוֹנוֹ9:

23 עוֹד עַל־פִּי מַה שְׂפָתוֹב בְּמִקְוֶה אַחֲרֵי10: לְהִבִּין, דְּהִגָּה לְפַעְמִים אֲמָרוּ
 24 רְבוּתֵינוּ ז"ל11 גְּבִי מְעֵשָׂה דְאִיּוֹב, שְׁטָן לְשֵׁם שְׁמַיִם נְחִפּוֹן, כְּדִפְרִישׁ
 25 (אִיּוֹב א' ז') כְּדִי שְׁלֵא יְהֵא נִשְׁפַּח לְפָנַי אֲלֵקִינוּ זְכוּתוֹ שְׁל אַבְרָהָם.

**בס"ד. שבת פרשת ויצא, ט'
 כסלו, ה'תשכ"ה***

1 וַיַּחְלֶם וְהִגָּה סֵלֶם מִצֵּב אַרְצָה גו'1, וְאִיתָא
 2 בְּמֵאמְרֵי שְׁל ה'צִמְח צֶדֶק' (בְּאֶחָד
 3 הַבִּיבְלָאָף שְׁיִצְאוּ לְאַתְרוּנָה לְחֲרוֹתָ2), שְׁמִצִּינוּ
 4 בַּמְדְּרָשׁ בְּמָה פִירוּשִׁים עַל ה"סוּלֶם". פִּירוּשׁ
 5 הָרֵאשׁוֹן: "וְהִגָּה סֵלֶם" - זֶה הַפְּבֵשׁ, "מִצֵּב
 6 אַרְצָה" - זֶה מְזַבֵּחַ כּוֹי3, וְלִפִּי פִירוּשׁ זֶה - קָאֵי
 7 סוּלֶם עַל תְּפִלָּה4, שְׁבִמְקוֹם קְרָבְנוֹת תְּקַנּוּם5.
 8 וּפִירוּשׁ הַשְּׁנִי: "סֵלֶם" - זֶה סִינַי3, וְלִפִּי פִירוּשׁ
 9 זֶה - קָאֵי "סוּלֶם" עַל הַתּוֹרָה. וְשְׁנֵי פִירוּשִׁים
 10 אֵלּוּ הֵם בְּחִינּוֹת הַסּוּלֶם שְׁבִקְדוּשָׁה. וְאַחֲרֵי־כֵן
 11 מִבִּיא פִירוּשׁ שְׁלִישִׁי6, "וַיַּחְלֶם וְהִגָּה סֵלֶם" - זֶה
 12 חֲלוּמוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר כּוֹי, דְּנְבוּכַדְנֶצַּר הִגָּה
 13 "מִמְרָאָה מְתַנְיּוּ וְלַמְעֵלָה טוֹב, וּמִמְרָאָה מְתַנְיּוּ
 14 וְלַמְטָה רַע"7, וְזֶהוּ הַצֵּלֶם שְׂרָאָה בְּחֲלוּמוֹ,
 15 רֵאשֵׁה דִי־דְהָב טַב, חֲדוּהִי וְדִרְעוּהִי דִי כֶסֶף,
 16 מְעוּהִי וַיִּרְכַּתָּהּ דִּי נַחֲשׁ. שְׂקוּהִי דִי פְרִזֵּל, רְגִלוּהִי
 17 מְנַהִין דִּי פְרִזֵּל וּמְנַהִין דִּי חֶסֶף8 (רֵאשׁוּ שְׁל זָהָב
 18 טוֹב, חֲזַהוּ וְזִרְעוּתָיו שְׁל כֶּסֶף, מְעִיו וּיְרִכּוּי שְׁל נַחֲשָׁת. שׁוֹקְיוּ שְׁל פְרִזֵּל,
 19 רְגִלּוֹ - מְהֵן שְׁל פְרִזֵּל, וּמְהֵן שְׁל חֶרֶס).

(* ע"פ לקו"ש ח"ה ע' 382 ואילך. 1) פרשתנו כח, יב. 2) באב. מס' 31 (נרפס לאח"ז באוה"ת ויצא כרך ה' תתמ, ב ואילך). 3) ב"ר פס"ח, יב. 4) וכ"ה בזהר ח"א רסו, ב. ח"ג שו, ב. ת"ז תי' מה. 5) ברכות כו, ב. 6) ב"ר שם, יד. 7) ת"ז תס"ו (צו, א). 8) ע"ח שער ק"נ רפ"ג. 8) דניאל ב, לב-לג. 9) אוה"ת שם ע' תתמה ואילך. - במהדורא זו ניתוספו ע"י המו"ל עוד איזה ציוני מ"מ, סימני פיסוק וחלוקה לקטעים. 10) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן אתהלך לאזניא ע' קנה. - ושם בסוף המאמר: (נמצא בדרוש ויחלום אות א'), וכנראה הכוונה לדרוש זה. וא"כ צ"ל: אות ז. 11) ב"ב טז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 רבותינו ז"ל: נתן עיניו יצו הרע, השטן במקדש ראשון
2 והתריבו כו' (פָּרָק ה' דְּסוּפָה, דָּף נב סוף עמוד א), ונתן
3 עיניו - מִשְׁמַע מַחֲמַת קִנְאָה, שְׁהוּא רַע גְּמוּר וְהָרִי זֹו סְתִירָה
4 שמצד אחד השטן מתכוון לטוב, ומצד שני הוא רע גמור.
5 אָף הֶעֱנֵן, דְּהִנֵּה נִזְכָּר בְּעֵץ
6 חַיִּים שְׁקִלְפוֹת דְּאֲצִילוֹת'
7 מבואר בקבלה וחסידות שהכוחות
8 שכנגד צד הקדושה נקראים 'קליפות'
9 (כי הם מכסים ומסתירים על האלוקות,
10 כשם שהקליפה מכסה על הפרי) וגם
11 בעולם האצילות (הראשון והנעלה
12 מארבעת העולמות הרוחניים הכללים
13 אצילות-בריאה-יצירה-עשיה) יש
14 'קליפות', אבל כיוון שעולם האצילות
15 הוא אלוקות ממש ואין בו מציאות של
16 נבראים נפרדים מאלוקות, הרי
17 ה'קליפות' שבו אין להם מעמד
18 ומצב בעולם האצילות, כי
19 "לא יגורף רע" כתיב¹²,
20 אלא עיקר מדור שלהם של
21 ה'קליפות דאצילות' הוא בעולם
22 הבריאה (פן מבאר ב'עץ
23 חיים' 'שער הקליפות' פָּרָק
24 ב', וְזֵה-לְשׁוֹנוֹ: שְׁאוֹתָן תִּרְיִן
25 צִפְרִינִן שְׁנֵי הַצִּפּוּרִים הֵן מִן
26 הָאֲצִילוֹת מִמֶּשׁ, אֲלֵא שְׁהֵם
27 יִרְדּוּ לְמִטָּה לְדוֹר וְלִשְׁכּוֹן
28 בְּהִיכְלוֹת הַקְּלִיפּוֹת דְּבְרִיאָה,
29 עַד-כָּאן-לְשׁוֹנוֹ. וְצִפְרִי-עִיּוֹן,
30 דְּשֵׁם פָּרָק ג' כְּתַב כִּי הֵם
31 בְּמִדּוֹר אֶחָד יַחַד הַקְּלִיפּוֹת
32 דְּאֲצִילוֹת יוֹשְׁבִים בְּעוֹלָם
33 הָאֲצִילוֹת כּוֹי עַד-כָּאן-לְשׁוֹנוֹ
34 ואם כן הרי זו סתירה לאמור כאן שאין
35 להם 'מדור' באצילות אלא דווקא
36 בבריאה. אף בשער 'קליפת
37 נגה' פָּרָק ט' כְּתַב ב'עץ חיים'
38 וְזֵה-לְשׁוֹנוֹ: כִּי 'דְּכָר-וְנוֹקְבָא'
39 היחס בין המידות שבספירות העליונות
40 ("זעיר אנפין") וספירות המלכות נמשל
41 ליחס בין זכר (בחינת 'משפיע') ונקבה
42 (בחינת 'מקבל'), וכנגד כל עניין
43 בקדושה יש 'לעומת זה' בקליפות,

ובחינת 'זכר ונקבה' דקליפה דאצילות הם תמיד למטה
ב'בריאה', ואין עולין למעלה אם לא בעת יניקתם לקבל
השפעה מהאור המאיר בעולם האצילות, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. עַד-כָּאן-
לְשׁוֹנוֹ. וְזֵהוּ כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר כָּאן הָרִי לְפָנָיו מְקוּר נוֹסֵף לְאִמּוֹר כִּאֵן
שאכן באצילות אין מקום לקליפות.
וְעֵינֵן מַה שְׁנִתְבָּאָר מְזֵה
בְּדַבּוּר-הַמִּתְחִיל מֵאִמֵּר שֶׁל
אֲדַמּוּר ה'צִמְחַת-צִדְקָה' עַל הַפְּסוּק בְּשִׁיר
הַשִּׁירִים אֲנִי חוֹמָה¹³, גְּבִי
הַמְּשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הָאִמּוֹר
בְּהַמְשֵׁךְ הַפְּסוּק וְשָׂדֵי
כַּמְגִּדְלוֹת¹⁴. וְעֵינֵן בְּרַבּוֹת מְדַרֵּשׁ
רַבֵּה פְּרִשְׁתָּ בֵּא פָּרָק טו קל"ב
ד', וְזֵה-לְשׁוֹנוֹ: כִּכְסָאוֹ שֶׁל
הַקִּבְּ"ה אֵינֵן דְּכָר רַע נוֹגֵעַ,
שְׁנִתְבָּאָר לֹא יִגּוּרָף רַע, עַד-
כָּאן-לְשׁוֹנוֹ. וְהֵינּוּ לֹא זֹו בְּלַבֵּד
שֶׁאֵינֵן מְגוּרִים שֶׁל רַע בְּאֲצִילוֹת, אֲף
בְּהִיכָל קְדָשֵׁי-קְדָשִׁים
דְּבְרִיאָה שְׁהוּא הַנִּקְרָא כְּסֵא
עוֹלָם הַבְּרִיאָה נִקְרָא 'עוֹלָם הַכְּסֵא'
(וְאֶחָד הַטַּעֲמִים לִכְךָ הוּא כְּכַתּוּב "וְעֵל
הַכְּסֵא דְמוֹת כְּמֵרָא אֲדָם", וְעוֹלָם
הַבְּרִיאָה הוּא בְּכַחֲנֵת 'כְּסֵא' וּמְקוֹם
מוֹשְׁבֵי לְאוּרֵי שֶׁל עוֹלָם הָאֲצִילוֹת הַנִּקְרָא
'אֲדָם') וגם ב'היכל קדשי קדשים' של
עולם הבריאה אין מקום ו'מגורים'
למציאות של רע (והקליפות נמצאות
בעולם הבריאה רק בדרגות נמוכות
יותר מ'היכל קדשי קדשים'). וְכֵן
מְבַאֵר ב'עץ חיים' שְׁעַר מַח
פָּרָק ב שִׁמּוּדוֹ הַקְּלִיפּוֹת בְּעוֹלָם
הַבְּרִיאָה הוּא רַק לְמִטָּה מֵהִיכָל קְדָשֵׁי
קְדָשִׁים וְזֵה-לְשׁוֹנוֹ: כִּי הִנֵּה
בְּאֲרָנוֹ לְעֵיל כִּי כָּל הַשְּׂבָעָה
הַיְכָלִי דְּקִלְפָה דְּבְרִיאָה כִּנְגַד
שְׁבַע הַמִּידוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת בְּצַד הַקְּדוּשָׁה
הֵם לְמִטָּה מֵהִיכָל הַשְּׂבִיעִי
הָעֲלִיּוֹן דְּקְדָשֵׁי-קְדָשִׁים
דְּבְרִיאָה דְּקְדוּשָׁה, עַד-כָּאן-
לְשׁוֹנוֹ. וּמְבַאֵר שֶׁם שְׁקִלְפוֹת דְּאֲצִילוֹת יִרְדּוּ
לְמִטָּה לְדוֹר וְלִשְׁכּוֹן בְּהִיכָלֵי הַקְּלִיפּוֹת

(12) תהלים ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג, ג. (13) ראה רשימות הצ"צ לשה"ש עה"פ (ע' רח ואילך). נדפס לאח"ז באוה"ת
שה"ש ח"ב ע' תשנז. (14) שה"ש ח, י.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 אַהֲוִיבָה לְמַלְךְ הַרוּצָה שְׁכֵנוּ יַעֲמֹד בְּנִיסְיוֹן, מִה־שְּׂאִי־כֵן כְּשִׁמְפַתָּה
 45 אוֹתוֹ וְתוֹכַל לוֹ, אֵינִי זֶה רְצוֹן הַמֶּלֶךְ. וְזֶהוּ מֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ
 46 וְ"ל שֶׁטָּן שְׂבָא לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּבִקֵּשׁ לְנוֹת אֶת אִיּוֹב, וְכוּנְתוּ
 47 הֵייתָה שְׂלֵא תִשְׁתַּכַּח וְכוּתוּ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ (כְּמֵאֲמַר חֲכֵמֵינוּ וְ"ל שְׁהוּבָא
 48 לְעִיל) וּפְנִינָה אֵשֶׁת אֶלְקָנָה שְׁהֵייתָה
 49 מְכַעֲסָה אֶת חֲנָה עַל כֵּךְ שֶׁלִּפְנֵינָה הָיוּ
 50 יְלָדִים וְלִחְנָה לֹא הָיוּ יְלָדִים, וְכוּנְתָה
 51 הֵייתָה כְּדִי שְׁחָנָה תִּתְפַּלֵּךְ וְתִבְקַשׁ מִה־
 52 לְלֵדֶת לְשֵׁם שְׁמִיּוֹם נִתְּפָנוּ כו',
 53 שְׁשָׂרָשׁ הָרַע הַמְּחִיָּהוּ הוּא
 54 טוֹב כו'. וְכִשְׂיֹרֵד לְמִטָּה עַל
 55 דְּרָף הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁל דְּרוֹגַת רֹבוֹת
 56 וְעוֹבֵר צְמֻצוּמִים רַבִּים נַעֲשֶׂה
 57 בְּאֲמַת רַע גְּמוּר כו' עַד-כָּאֵן-
 58 לְשׁוֹנוֹ.
 59 וְהֵנָּה, מֵאֲחֵר שְׁבִשְׂרָשׁוֹ הוּא
 60 טוֹב, דְּהֵינּוּ מְשַׁל הַזּוֹנָה
 61 שְׁחַפְצָה בְּאֲמַת שְׂלֵא יֵצִית
 62 אוֹתָהּ הַבֵּן, וְתִשְׁמַח מְאֹד
 63 כְּשֵׁלֵא יִתְּפַתָּה הַבֵּן, כְּמוֹ
 64 שְׂיִשְׁמַח הָאָב שֶׁשֶׁלָּה אוֹתָהּ לְנוֹת
 65 אֶת הַבֵּן. וְאִם-כֵּן אֵינִי הַפְּרֵשׁ
 66 בִּינָה לְבֵין הָאָב בְּשׁוֹרֵשׁ הַדְּבָרִים
 67 וּבְכוּנָה וּבְמִטְרָה שֶׁל הַנִּסְיוֹן אֱלֵא
 68 הַהֲבִדֵל הוּא בְּעֵשִׂית הַנִּסְיוֹן
 69 לְנוֹת הַבֵּן, שְׂמַעֲשֶׂה זֹו שֶׁל
 70 הַפְּתוּי הוּא נִרְאָה כְּאֵלוֹ זֹו
 71 שְׂמַנְסָה אֶת הַבֵּן חַפְצָה מְאֹד
 72 שְׂיִוְמָשֵׁךְ בְּרַע, אֵף שְׂאִינוֹ
 73 אֲמַת כָּלֵל, וְהַרְצוֹן הָאֲמִיטִי שֶׁלָּה
 74 הוּא שֶׁהַבֵּן לֹא יִתְּפַתָּה אֵלָּא יַעֲמֹד
 75 בְּנִסְיוֹן רַק שְׂמַלְבֶּשֶׁת עֲצָמָה
 76 בְּלָבוֹשׁ שְׂאִינוֹ שְׂלָה וְנִגְד
 77 רְצוֹנָה הָאֲמִיטִי, רַק בְּשִׁבִיל
 78 הַשְּׂמַחָה שְׂיִהְיֶה לְהָאָב
 79 כְּשִׂיעֲמוֹד הַבֵּן בְּנִסְיוֹן. הֵנָּה
 80 עִם כָּל זֶה, כִּינֵן שְׂהֶלְבוֹשׁ
 81 הוּא הֶסְתֵּר גְּמוּר עַד כְּדִי כֵךְ

1 הַקְּלִיפּוֹת דְּכְרִיָּאָה, כְּהוּבָא לְעִיל. הָרִי אִם-כֵּן אֵינִי נוֹגְעִין
 2 בְּהַכְּסָא, שְׂהוּא פְּנִימִיּוֹת וְתוֹכִיּוֹת הֵיכַל קְדֻש־הַקְּדוֹשִׁים
 3 שְׁבַעֲלוֹם הַבְּרִיָּאָה, אֵלָּא נִמְצְאוֹת לְמִטָּה מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שְׂכַתְּבֵ שֵׁם 'שְׂעַר
 4 כְּסָא הַכְּבוֹד', הָרִי דְּכְרִי הָאֲרִיזִ"ל עוֹלָיִם מִמֶּשׁ בְּקִנְיָה אֲחָד
 5 עִם דְּכְרִי הַרְּבוֹת' הַמְּרֹשֶׁ רַבָּה
 6 הַנִּ"ל).

7 וְלִהְבִּין זֶה, מִהוּ שְׂנַקְרָאוּ מִצַּד
 8 אַחַד 'קְלִיפּוֹת דְּאֲצִילוֹת', וְאֵף-
 9 עַל-פִּי-כֵן מְדוּרֵיהֶן בְּעוֹלָם
 10 הַבְּרִיָּאָה דְּוָקָא וְלֹא בְּעוֹלָם
 11 הָאֲצִילוֹת. גַּם בְּעֵצֵם הַדְּבַר לֹא מוֹכֵן
 12 אֵיךְ יִתְּכֵן לְשׁוֹן 'קְלִיפָה'
 13 דְּאֲצִילוֹת', וְלִכְאוּרָה זֹו סְתִירָה
 14 מִינְיָה וּבִיָּה שְׂאִיף יִקְרָא בְּשֵׁם
 15 'אֲצִילוֹת' מִלְשׁוֹן 'אֲצִלוֹ' וּסְמוּךְ לוֹ,
 16 לְהוֹרוֹת עַל כֵּךְ שְׁבַעֲלוֹם זֶה יֵשׁ גִּילּוּי
 17 אֵלּוֹקוֹת וּבִיטוּל לְאֵלּוֹקוֹת מֵאֲחֵר
 18 שְׂהֵיָא 'קְלִיפָה' שְׂמַכְסָה וּמְסִתִּירָה
 19 עַל הָאֵלּוֹקוֹת (וְעֵינֵן מִזֶּה שְׂנַתְּבָאָר
 20 מִזֶּה דְּבַדְּבוּר-הַמִּתְחִיל בְּמֵאֲמַר
 21 הַפּוֹתַח בְּמֵאֲמַר חֲכֵמֵינוּ וְ"ל קָא
 22 מְפַלְגִי¹⁵ יֵשׁ מִחֲלוּקָה בְּמִתְיַבְתָּא
 23 דְּרַקִּיעַ, אִם בְּהֵרַת קְדָמָה לְשַׁעַר
 24 לְבָן, הָאֵם הַנִּגַּע טְרוּר אוֹ לֹא כו')
 25 שְׂבַסְפֵר 'לְקוּטֵי טוּרָה' לְאֲרַמוֹ"ר הוֹקֵן
 26 שֵׁם יֵשׁ בִּיאוּר אַרוּךְ לְמוֹשֵׁג 'קְלִיפּוֹת
 27 דְּאֲצִילוֹת').

28 אֵף הָעֵינֵן הוּא, דְּהֵנָּה מְבָאָר
 29 בְּמָקוֹם אַחֵר¹⁶ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת
 30 עַל פְּסוּק¹⁷ וַיַּעַשׂ מִשֶּׁה נִחַשׁ
 31 נַחֲשָׁת, וְזֶה-לְשׁוֹנוֹ: דְּהֵנָּה כָּל
 32 רְעוֹת וְדִינִים רַחֲמָנָא-לְצַלָּן
 33 שְׂנַתְּהוּי בְּעוֹלָם, שְׂרָשֵׁם
 34 וּמְקוֹרָם הַמְּחִיָּה אוֹתָם הוּא
 35 טוֹב, וְכַמְשַׁל הַזּוֹנָה עִם כֵּן
 36 הַמֶּלֶךְ הַמְּבָאָר בִּדְהַר חֵלֶק ב
 37 פְּרִשַׁת תְּרוּמָה דְּף קִסְג עֲמוּד
 38 א, הַשְּׂמֵלֶךְ שׁוֹכֵר אוֹתָהּ כְּדִי לְנוֹת אֶת
 39 בְּנוֹ שְׂפָל רְצוֹנָה וְחַפְצָה שְׂלֵא
 40 יֵצִית אוֹתָהּ, שְׁבֹן הַמֶּלֶךְ לֹא יִשְׁמַע
 41 לָהּ וְלֹא יִחְסַא וּבְזֶה תִּתְעַנֵּג יוֹתֵר
 42 אִם בֵּן הַמֶּלֶךְ לֹא יִשְׁמַע לָהּ הִיא תִּתְעַנֵּג
 43 יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר אִם כֵּן יִשְׁמַע לָהּ, שְׂתֵּהָא

30 נִרְאָה כְּאֵלוֹ חַפְצָה מְאֹד שְׂיִוְמָשֵׁךְ בְּרַע, אֵף שְׂאִינוֹ אֲמַת כָּלֵל, רַק שְׂמַלְבֶּשֶׁת
 31 עֲצָמָה בְּלָבוֹשׁ שְׂאִינוֹ שְׂלָה וְנִגְד רְצוֹנָה, רַק בְּשִׁבִיל הַשְּׂמַחָה שְׂיִהְיֶה לְהָאָב
 32 כְּשִׂיעֲמוֹד הַבֵּן בְּנִסְיוֹן. הֵנָּה עִם כָּל זֶה, כִּינֵן שְׂהֶלְבוֹשׁ הוּא הֶסְתֵּר גְּמוּר וְדָבָר

(15) לקו"ת תזריע (כג, ב.) (16) לקו"ת חוקת סא, סע"ד. (17) חוקת כא, ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שהרצון האמיתי אינו נראה וניכר כלל וְדָבַר הָרַע וְמַר בְּתַכְלִית, לָכֵן
2 הִנֵּה הָאֵב עֲצָמוֹ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא בְּרֹדָי יִשְׁמַח יוֹתֵר
3 כְּשִׁיעָמוֹד הֵבֵן בְּנִסְיוֹן, לֹא יוּכַל לְהִתְלַבֵּשׁ בְּעֲצָמוֹ בְּלָבוּשׁ
4 הַפְּכִי וְלְהִסְתִּיר עֲצָמוֹ כַּל-כָּף, לְנִסּוֹת הֵבֵן בְּעֲצָמוֹ, לְהִרְאוֹת
5 לוֹ הָאֵב אִינוֹ יְכוּל לְהַעֲמִיד פָּנִים כִּלְפֵי
6 הֵבֵן כִּךְ שֶׁהֵבֵן יִטְעַה לְחֹשֶׁב
7 שְׂיִחְפוּץ הָאֵב שְׂיִוְמָשֵׁךְ הֵבֵן
8 בְּרַע חֲסִי-וְשָׁלוֹם, וְהוּא מֵצַד
9 גּוֹדֵל הַמָּאוֹס וְהַשְּׁנֵאָה שֶׁהָאֵב
10 חֹשׂ כִּלְפֵי הָרַע, שֶׁהָרַע מָאוֹס
11 וְשֵׁנָאוֹי אֲצֵלוֹ, לֹא יוּכַל
12 לְסָבּוֹל וְלְהִרְאוֹת אֲפִילוֹ
13 בְּשִׁקָּר שְׂרוּצָה בּוֹ חֲסִי-וְשָׁלוֹם
14 לְמִרוֹת שׁוֹר רַק הַעֲמַדָּה פָּנִים וְהִיפֵךְ
15 רִצּוֹנוֹ הָאֲמִיתִי. וְאִי לְזֹאת, כִּיוּן
16 שֶׁהַשְּׁנֵאָה אֵת הָרַע וּמוֹאֵס בּוֹ לֹא יְכוּל
17 לְהִתְלַבֵּשׁ בְּלָבוּשׁ כִּזֶּה אֲפִילוֹ בְּשִׁקָּר,
18 הַזּוֹנֶה בִּיּוֹן שְׂיִכּוּלָה לְהִתְלַבֵּשׁ
19 וְלְהִסְתִּיר עֲצָמָה כַּל-כָּף
20 לְפִתּוֹת אֵת הֵבֵן לְעִבְרָה, אֶף
21 שְׂבֻאֲמַת חֲפֻצָּה רִצּוֹנָה הָאֲמִיתִי
22 שְׂלֵא יִתְפַּתֵּה הֵבֵן, מִכָּל-מְקוֹם
23 בִּיּוֹן שֶׁהִיא יְכוּלָה לְהִתְלַבֵּשׁ
24 לְפִתּוֹתָּ וְלְהַתְנַחֵם כְּאִילוֹ רִצּוֹנָה הוּא
25 שֶׁכֵּן יִחְטֵא, עַל-כֶּרְחֶף צָרִיף
26 לֹמֵר שְׂאִין הָרַע מָאוֹס
27 וְשֵׁנָאוֹי אֲצֵלָה כַּל-כָּף, וְהִינוּ
28 שְׂיֵשׁ לָהּ אִיוֹ שְׂמִיץ וְשִׁיכּוֹת-
29 דְּשִׁיכּוֹת לְרַע, וְאֵם לֹאוֹ לֹא
30 הִיָּתָה יְכוּלָה לְהִרְאוֹת אֵת
31 עֲצָמָה אֲפִילוֹ בְּשִׁקָּר. וְכַבּוּד
32 מוֹרֵי וְחָמֵי ז"ל (אדמו"ר האמצעי,
33 בן אדמו"ר הזקן, חמיו של אדמו"ר
34 ה'צמח צדיק', כותב הדברים) בְּאֵר 18
35 שֶׁהוּא כְּמִשַׁל גְּבוּרוֹת
36 שְׂבֻחַסְדֵּי, הַמִּדּוֹת כְּלוּלוֹת זוֹ מִזּוֹ וּגַם
37 חֲסֵד וּגְבוּרָה שְׂבַעֲצֵם הֵם שְׁנֵי הַפְּכִים
38 נִכְלָלוֹת זוֹ בּוֹ, וְיֵשׁ (חֲסֵד) שֶׁבְּגִבּוֹרָה
39 (וְכֹן) גְבוּרָה שֶׁבְּחֲסֵד, לְמִשַׁל כְּאִשֶּׁר
40 מְרוּב אֲהַבַּת ה' שְׂנוּבַעַת מְחֻסָּד, הָאֵדָם
41 שׁוֹנֵא אֵת הַמְּנַגְדִּים לְאַלְקוֹת בְּשֵׁנָה
42 שְׂנוּבַעַת מְגִבּוֹרָה כִּךְ שֶׁהַגְּבוּרָה נִכְלָלָה
43 בְּחֲסֵד שְׂעַם כָּל זֶה לְמִרוֹת שׁוֹר
44 גְבוּרָה שֶׁבְּחֲסֵד - גְּבוּרָה וְרוֹגֵז

הוּא, הִינוּ שֶׁהַלָּבוּשׁ כְּפִי שֶׁהַדְּבָרִים בְּחִיצוֹנִיּוֹת וּבַפּוֹעַל הוּא גְבוּרָה
מִמֶּשׁ, אֲלֵא שֶׁכּוֹנְתוֹ לְחֲסֵד כּוֹי, וְצָרִיף-עִיּוֹן. וְעִינֵן בְּאֵוֹר
תּוֹרָה' מִהַמְּגִיד מִמְעוֹדֵשׁ נִשְׁמָתוֹ-עֵדֵן פְּרִשְׁתַּת מִסְעִי 19 בְּעִנְיָן
וְיִסְעוּ מִמְּרָה כּוֹי 20.
וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְהַעִיר מִמָּה
שְׂכַתוֹב בְּתִנְיָא חֵלֵק א חֵלֵק
'לְקוּטֵי אֲמִירִים' פְּרָק י בְּעִנְיָן
פִּירוּשׁ צְדִיק וְרַע לוֹ, לְפִי
הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט "צְדִיק וְרַע לוֹ" הַכּוּוֹנָה
צְדִיק שֶׁלֹּא טוֹב לוֹ וְיֵשׁ לוֹ קִישִׁים בְּחִיּוֹ
בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְלְפִי הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי,
הַכּוּוֹנָה צְדִיק שֶׁעִדִּין יֵשׁ בּוֹ בְּנַפְשׁוֹ
מִידָה מְסוּיֵמֶת שֶׁל רַע, וְהוּא צְדִיק
שְׂאִינוֹ שׁוֹנֵא הַסְּטְרָא-אֲחֵרָא
בְּתַכְלִית הַשְּׁנֵאָה כּוֹי, עַל כֵּן
נִשְׂאָר אִיזוֹה שְׂמִיץ אֲהַבָּה
וְתַעֲנוּג לְשֵׁם כּוֹי עֵינֵן שֵׁם וְכִךְ
גַּם בְּעִינֵינוּ שֶׁהַתְּלַבְּשׁוֹת וְהַעֲמַדָּה
הַפְּנִים כְּאִילוֹ מְעוֹנִינִים בְּרַע יְכוּלָה
לְהִיּוֹת רַק אִם שְׁנֵאת הָרַע וְהַמָּאוֹס בְּרַע
אִינֵם בְּמִידָה מוֹחֲלֵט אֲבַל הַמָּאוֹס בְּרַע
בְּתַכְלִית לֹא מוֹסְגֵל לִזְה. וְכֵן עַל-
דְּרָף-זֶה עֵנְיָן שְׂטָן לְשֵׁם
שְׂמִים נִתְפַּנֵּן, לְתַנְּן אֵת אִיוֹב,
וְהוּא הַסְּבֵר הַמוֹשֵׁג 'קְלִיפָה
דְּאֲצִילוֹת', שְׂאֲצִילוֹת' בְּחִינַת
בִּיטוּל, וְכֵן בְּוֵנָה זוֹ רַק לְשֵׁם
שְׂמִים. וְעַם כָּל זֶה, מְצַד שְׁנֵי
הַנְּסִיוֹן וְהַיִּסּוּרִים לְאִיוֹב הוּא
מַעֲשֵׂה הַפְּכִי מְאֻלְקוֹת. וְעַל-
דְּרָף-זֶה מָה שְׂכַתוֹב 21 וְיָהּ
אֲחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וְהָאֵלִים נִסָּה כּוֹי, וְאֲמָרוּ
רְבוּתֵינוּ ז"ל אֲחֵר דְּבָרֵינוּ שֶׁל
שְׂטָן (בְּפָרָק י דְּסִנְהֵדְרִין, דָּף
פֶּט עֲמוּד ב) הִינּוּ שׂוֹם מַעֲשֵׂה
נִסְיוֹן הַעֲקִידָה קִשּׁוֹר בְּקִטְרוֹג שֶׁל
הַשְּׁטָן. וְלָכֵן נִקְרָא הַיֵּצֵר הָרַע
וְהַשְּׁטָן, וְעַל-דִּין-זֶה 'קְלִיפָה דְּאֲצִילוֹת'
בְּשֵׁם קְלִיפָה, כְּמוֹ קְלִיפַת
הַפְּרִי הַמְּכֻסָּה עַל הַפְּרִי, כֵּן

(18) ראה הנסמן באוה"ת ויצא שם (תתמה, ב.) (19) סימן קנב. (20) מסעי לג, ט. (21) וירא כב, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

45 "והברילה הפרוכת" – פרסא) המפסקת היינו צמצומים שונים על האור
 46 דאצילות שמקורם מבחינת שם אלקים, מידת הגבורה שעניינה לצמצם
 47 ולהסתיר שם יוכל להיות ההסתר לבלע את איוב ולגרום לו
 48 ייסורים קשים כו', או לנסות את אברהם בניסיון העקדה ושאר
 49 הניסיונות כו'. והוא ענין
 50 עמידת השטן בתוך פני
 51 האלקים דבריא, בתחילת
 52 ספר איוב מסופר שהייסורים שבאו על
 53 איוב כדי לנסותו היו לאחר ש...
 54 ויבוא בני האלוקים להתייעב על ה',
 55 ויבוא גם השטן בתוכם, ויאמר ה' אל
 56 השטן מאין תבוא, ואו השטן סיפר
 57 על איוב ומעשיו והוחלט לנסותו, ועל
 58 כך מבואר כאן שהתייצבות השטן בין
 59 'בני האלוקים' היא בעולם הבריאה,
 60 עין זהר חלק ג, פנחס דף
 61 רלא עמוד ב, ששם בעולם
 62 הבריאה פעולתו ההשפעה שלו
 63 ורוחניותו והמציאות הרוחנית שלו
 64 יכול להיות. ומפל-מקום פיון
 65 שפונתו של השטן היא לשם
 66 שמים, נקראת הפעולה והמציאות
 67 הזו קליפה דאצילות, שבו
 68 בעולם האצילות אין שום רע
 69 כלל, אף שהלבוש הוא רע,
 70 זהו רק לבוש ולא עצמות הדבר,
 71 והוא הלבוש הרע נמשך
 72 מהמדור שלו שבבריא, ואילו
 73 בעולם האצילות אין לו שום תפיסת
 74 מקום. מה שאין-כן בבריא
 75 יש תערוכות טוב ורע ממש
 76 בהם כו' לא רק לבוש רע אלא גם
 77 מציאות של רע. וזהו ענין
 78 המשמעות הפנימית של הפסוק כי
 79 לא אל-חפץ רשע אתה לא
 80 יגורך רע (תילים תהלים סימן
 81 פרק ה'), פירוש: שבעולם
 82 האצילות אין יכול להיות
 83 מדור 'מגורים' להרע, הינו אף
 84 בחינת הרע הנל הנמשך
 85 מקליפות דאצילות שפונתו
 86 לשם שמים כו', אפילו לזה אין
 87 מקום בעולם האצילות והלבוש
 88 הרע שפונתו בשביל

1 מעשה זו דהנסיון היא מסתרת בתכלית על הרצון האלוקי
 2 האמיתי, והיא הסתר פנים, וכמו שכתוב בבאור 22 על פסוק 23
 3 אחרי ה' אלקיכם תלכו, בספר 'לקוטי תורה' לאדמו"ר הזקן ובספר
 4 'דרך מצותיך' לאדמו"ר הצמח-צדק גבי 'כי מנסה כו' לדעת"
 5 כו', 24, שם נתבאר באריכות ענין
 6 הניסיונות, אלא שבתוכה בתוך
 7 ההסתר עצמו יש פונת התקון
 8 לשם שמים כו'. (מורי וחמי
 9 (אדמו"ר האמצעי) ז"ל התחיל את
 10 הביאור בפתוי דעברה, דשם
 11 הלבוש רע גמור, וסיים בענין
 12 איוב ואברהם, ושם הוא ענין
 13 יסורי הגוף. ועין זהר חלק א
 14 תולדות דף ק"מ עמוד א
 15 שאין דומין כל-כף זה לזה
 16 ולמרות שיש דימיון מסויים בין
 17 הדברים אינו דומה הניסיון של פיתוי
 18 לדבר עבירה לניסיון של אברהם אבינו
 19 (ושל איוב).
 20 ולכן לאור המבואר לעיל יובן
 21 למשכיל המתבונן ומבין את
 22 הדברים כראוי, שעם היות
 23 שהפונה של השטן (וכן במשל של
 24 הניסיון לפנות את בן המלך) אמתית
 25 בתכלית לשם שמים, עם כל
 26 זה ענין הלבוש רע, שהפונה
 27 הטובה מצד עצמה מתלבשת בו,
 28 אין הלבוש הרע הזה יכול
 29 להיות כלל בבחינת אצילות
 30 שהוא עולם של אלוקות בגילוי וביטול
 31 אלוקות בתכלית, כי מאחר
 32 שהלבוש הוא הסתר גמור על
 33 האור האלוקי ורע, אין יכול
 34 להיות כלל בעולם האצילות,
 35 כפי-אם בעולם הבריאה,
 36 פירוש רוחניים והשפעתם 25
 37 המציאות הרוחנית וההשפעה (שהרי
 38 מדובר במושגים רוחניים שהמושג
 39 מקום כפשוטו לא תופס בהם) של
 40 קליפות וחשך דאצילות אי-
 41 אפשר להיות באצילות כפי-
 42 אם בבריא, שהוא כבר אחר
 43 הפרגוד הוילון והפרסא מחיצה
 44 ופרוכת, כתרגום אונקלוס על הכתוב

(22) לקו"ת ראה יט, א. דרמ"צ קפה, ב. (23) פ' ראה יג, ה. (24) שם, ד. (25) כן הוא בהכח"י.

שבת פרשת ויצא, ט' כסלו, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

1 הטוב שְׂיִוְמָשֶׁף מִמֶּנּוּ, מִפְּלִמְקוֹם אֵין בְּחִינָה זֹו אִפְּלוּ בַּחֲנִית
 2 הַלְּבוּשׁ בְּלָבָד יְכוּלָה לְהִיּוֹת בְּאַצִּילוֹת, בִּיּוֹן שְׂמִפְּלִמְקוֹם לַמְרוֹת
 3 הַכוּנָה הַטּוֹבָה לְשֵׁם שְׁמִים הַלְּבוּשׁ עֲצֻמוּ רַע וְמָר וְעַל הָאוֹר
 4 הָאוֹלֵקִי מִצַּד הַקְּדוּשָׁה, וְ"לֹא יְגוֹרְךָ רַע" בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת עֲצֻמוּ,
 5 פִּי־אִם מַחוּץ לַפְּרָגוֹד הַמְּבֻרָל
 6 בֵּין אֲצִילוֹת לְבִרְיָה כו'.
 7 וְהִנֵּה, כְּמוֹ שְׂמִגְבוּרוֹת
 8 שְׂבִחָסְדִים שְׂבִחָדוּשָׁה
 9 מִשְׁתַּלְשְׁלִים בְּרִיבּוֹ צִמְצוּמִים
 10 גְּבוּרוֹת קָשׁוֹת, וְכַעֲנַן הַלְוִיִּם
 11 וְהַפְּרִים הָאִמּוֹר בְּפִרְשֵׁת בַּעֲלוֹתָךְ:
 12 "יִקַּח אֶת הַלְוִיִּים... וְלָקַח פֶּה בֶן בְּקָר...
 13 וּפֶה שְׁנֵי בֶן בְּקָר... וְהַקְּרֵבֶת אֶת
 14 הַלְוִיִּים... וְהַלְוִיִּים יִסְמְכוּ אֶת יָדֵיהֶם עַל
 15 רֹאשׁ הַפְּרִים..." וּמְבוֹאֵר עַל כֵּךְ
 16 בַּחֲסִידוֹת שֶׁהַלְוִיִּים הֵם בַּחֲנִית הַגְּבוּרָה
 17 וְגַם הַפְּרִים הֵם בַּחֲנִית הַגְּבוּרָה,
 18 הַמְּשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַלְוִיִּים
 19 יִסְמְכוּ אֶת יָדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפְּרִים
 20 הַיֵּהוּ שֶׁבֶכֶךְ וְנִמְתִּיקוּ הַלְוִיִּים אֶת
 21 הַפְּרִים, כְּמְבוֹאֵר בְּתוֹרַת הַסּוּד עֵינֵין
 22 'הַמְּתִיקַת הַגְּבוּרוֹת', אַחֲרֵי שְׂבִיבָה
 23 נִמְתִּיקוּ הַגְּבוּרוֹת שֶׁל הַלְוִיִּים עֲצֻמָּם
 24 עַל־יְדֵי אַהֲרֹן שֶׁהִנִּיף אֹתָם
 25 כו', כִּי אֹרֵךְ הַחֶסֶד אֵינוֹ
 26 מִתְּעַבֵּבָה וּמִתְּגַשֵּׁם לְהִיּוֹת שְׂלֵא בְּקוֹ
 27 הַחֶסֶד אֶף בִּירִידָתוֹ לְמִטָּה,
 28 בְּשׁוֹנֵה מִהַגְּבוּרוֹת שֶׁבִּרְבִּיבּוֹ צִמְצוּמִים
 29 נְעִשִׂים גְּבוּרוֹת קָשׁוֹת וְלִכְּן צָרִיךְ
 30 'לְהַמְתִּיק' אֶת הַגְּבוּרוֹת, וְעֵינֵין מְזַהֵ
 31 בִּזְהִיר חֶלֶק ב, דָּף רַכֵּד עֲמוּד
 32 ב, וּבִ'סְדוּר' עִם אִמּוּרֵי חֲסִידוֹת
 33 'שְׂעֵר רֹאש־הַשְּׂנֵה' בְּדוּבּוֹר־
 34 הַמִּתְחַלֵּל אֲדֹנָי שְׂפִתַי
 35 תִּפְתָּח²⁶, כְּמוֹ־כֵן יוֹבֵן
 36 שְׂמִ'קְלִיפּוֹת דְּאַצִּילוֹת' נִמְשָׁף
 37 'קְלִיפּוֹת דְּבִרְיָאָה' שֵׁישׁ בְּהֵן
 38 בְּתוֹךְ הַטּוֹב תִּעְרֹבֶת רַע מִמֶּשׁ,
 39 וּבִ'צִירָה' - חֲצִיּוֹ רַע, עַד
 40 שְׂבִיבָה' - רוּבּוֹ רַע כו'.
 41 וְעַל זֶה עַל הָרַע שֶׁבְּעוֹלָם הָעִשְׂיָה אֲמָרוּ: נִתֵּן עֵינָיו בְּמִקְדָּשׁ
 42 כו'.

ביאור בדרך אפשר

וְזֶהוּ שְׂדָרְשׁ רַב אַחָא¹¹ שְׁטָן לְשֵׁם שְׁמִים נִתְפָּוּן, פִּירוּשׁ:
 שְׂדָרְשׁ וְהַמְתִּיק הָרַע ד'עֲשִׂיָה', עַל־יְדֵי שְׂהַגְּבִיּהוּ לְשִׂרְשׁוֹ,
 מְבוֹאֵר בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁהַמְתִּיקַת הַגְּבוּרוֹת' הִיא בְּשׁוּרְשׁוֹ, כֹּאֲשֶׁר בְּנִיגוּד לִכְךָ
 שִׁירֵידַת הַגְּבוּרוֹת הַקְּדוּשׁוֹת מִמְדְּרִיגָה לְמִדְּרִיגָה גּוֹרֵמַת לִכְךָ שִׁיּוּהוּ גְּבוּרוֹת
 קָשׁוֹת, בְּגַלְל רִיבּוֹ הַצִּמְצוּמִים, הִרִי
 הֶעֱלֵאת הַגְּבוּרוֹת הַמְּצוּמְצוּמוֹת
 לְשׁוּרְשֵׁם הָעֲלוּיִן, פּוֹעֵלַת 'הַמְּתִיקַת
 הַגְּבוּרוֹת' וְעַל כֵּךְ מְבוֹאֵר כֹּאֲן
 שְׁבִרְשׁוֹ שֶׁהִשְׁטָן נִתְכַוֵּן לְשֵׁם שְׁמִים,
 רַב אַחָא הַגְּבִיּוֹה לְשׁוּרְשׁוֹ שְׂהַשְׂרֵשׁ
 הַמְּחִיּוֹה הוּא טוֹב, וְכַעֲנַן
 כְּנִיַּת נִחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת דְּמִטָּה כו'
 שֶׁכֵּכֶךְ הֶעֱלָה מִשֵּׁה אֶת הַנְּחֹשִׁים
 לְשׁוּרְשֵׁם וְהַמְתִּיק' אֶת הַנְּחֹשִׁים שְׂלֵא
 יוֹיָקוּ. וְלָכֵן כְּהַמְשָׁךְ דְּבִרְי גַּמְרָא שֶׁם
 אַחָא שְׁטָן וְנִשְׁקִיָה אֲפְרַעִיָה,
 בֵּא הַשְּׁטָן וְנִשְׁקוּ (לְרַב אַחָא) בְּרַגְלֵי
 פִּירוּשׁ: נִתְבַּטַּל הַשְּׁטָן וְנִכְלָל
 בְּבַחֲנִית מְדְרָגָה אַחְרֹנָה
 הַתְּחַתּוֹנָה בִּיּוֹתוֹ שְׂבִיבָה
 בְּחִינַת נְפִשׁ־הוֹד־יְסוּד, הַשְּׁלִישׁ
 הָאַחְרוֹן שֶׁל הַסְּפִירוֹת הָעֲלוּיּוֹת, עַל־
 דָּרְךְ אֲפָר תַּחַת רַגְלֵי
 הַצְּדִיקִים²⁷ שֶׁמִּשְׁמַעוּ בִּיטוּל אֵל
 הַצְּדִיקִי. וְכַעֲנַן שְׂאֲמָרוּ
 בְּאַבְרָהָם²⁸ שְׂדֵי עֲפָרָא וְהוּו
 גִּילִי, מְסוּפָר בְּגַמְרָא בְּמַעֲשֵׂה נַחֲם
 אִישׁ גַּמְזוּ שֶׁהַאֲבִיבִים הַטּוֹבוֹת שֶׁשְׁלַחוּ
 אִיתּוֹ כְּדוּרוֹן לְקִיסָר נִגְבּוּ מִמֶּנּוּ
 וְתַמּוּרָתָם הִנִּיחוּ בְּתִיקוֹ עֶפֶר, וְכַשֵּׁהבֵּיא
 לְמַלְךְ אֶת הָעֶפֶר כְּדוּרוֹן וְרַצּוּ לְהַרְגוֹ בֵּא
 אֲלֵיהוּ הַנְּבִיא וְאָמַר שִׁיבְדוּקוֹ אוּלַי זֶהוּ
 מִעֲפֹרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוֹ שִׁהִיָּה
 מִשְׁלִיכּוֹ עַל הָאוֹיֵב וְהִיָּה הָעֶפֶר הוֹפֵךְ
 לְחַיִּים, וְנִיָּסוּ וְכֵךְ הִיָּה פִּירוּשׁ עַל־
 פִּי חֲסִידוֹת: שְׂפִירָר אַבְרָהָם אֲבִינוֹ
 וְהַשְּׁלִיף הַפְּסוּלָת שֶׁהִיָּה עֲדִין
 בְּלְבוּשֵׁיו הֵלֵא טוֹבִים, וְזֶהוּ שְׂדֵי
 עֲפָרָא הַשְּׁלִיךְ אֶת הָעֶפֶר. וְעַל־יְדֵי
 בִּירוּר זֶה שְׂנִפְרַד הָרַע
 לְצַד הַקְּדוּשָׁה "חֲרִיב"²⁹ פִּיפִיּוֹת לְעֲשׂוֹת
 מִהַטּוֹב, מְזַהֵ נִמְשָׁף לָהֶם
 לְעֲשׂוֹת נְקֻמָּה כו' וְעַל־דָּרְךְ זֶה נִגְאָמַר לְעֲתִיד־לְבֵא
 לְעֲשׂוֹת נְקֻמָּה כו' וְלִהְתַּגְּבֵר עַל הַקְּלִיפּוֹת. וְעַל־דָּרְךְ זֶה נִגְאָמַר

(26 רלו, ג. 27) ר"ה יז, א. ובגירסת הע"י: תחת כפות רגלי. אבל בזח"א (קלא, א) קטמא תחות רגליהו. - ע"פ המבואר במאמר, יובנו דברי הכס"מ (רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ה): וזכות הוא להם כו'. (28) תענית כא, א. (29) תהלים קמט, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְעִתִּיד-לָבֵא בַלְעֵ30 הַמָּוֶת לְנֹצֵחַ כּוֹי' כי יהיה ניצחון מוחלט של
 2 הטוב על הקליפות שמהם נובע המוות והרע. ואדמו"ר הצמח-צדק' מסיים
 3 עַד-כִּפּוּן מֵהַ שְׂמֵצָאֵתִי כְּתוּב מִכְּתַב-יָד מוֹרֵי וְחָמֵי ז"ל
 4 אדמו"ר האמצעי על עֲנֵן שְׁטָן לְשֵׁם שְׂמַיִם מִתְּפֹנֵן כּוֹי'.
 5 וְעַל-פִּי-זֶה יוֹכֵן עֲנֵן הַנּוֹכְרִי
 6 לעיל בתחילת המאמר אודות חלומי
 7 של נבוכדנצר מלך בבל הַרְיִישִׁיה
 8 דְּדָהָב טָב כּוֹי'8, ראשו של זהב
 9 טוב מְעוּהִי וִירְכוּהִי דִּי נְחָשׁ8
 10 מִסְטָרָא דְנְחָשׁ31, מעיו וירכיו
 11 של נחש, מצד הנחש, כִּי הַצֵּלִים
 12 שראה נבוכדנצר בחלומי הוא
 13 קְלִיפַת נְגָה, וְשֵׁלֶשׁ
 14 רֵאשׁוֹנוֹת' שְׂפָה חִכְמָה-בִּינָה-
 15 ודעת הוא טוב32 כמבואר בקבלה
 16 וחסידות שקליפת נוגה, לשון אור,
 17 היא קליפה שמעורב בה טוב. והוא
 18 עַל-דֶּרֶךְ 'קְלִיפּוֹת דְּאֲצִילוֹת'
 19 שְׁטָן לְשֵׁם שְׂמַיִם נִתְּפֹנֵן כּוֹי'
 20 שעם היותם שייכים לצד הקליפה יש
 21 בהם טוב. ומכֵּל-מְקוֹם הוֹלֵךְ
 22 וּמְשַׁתְּלֵשׁל בְּרִיבּוֹ צִמְצוּמִים
 23 וְנִמְשָׁךְ מִזֶּה לְמִטָּה רַע,
 24 וְלִכֵּן מְעוּהִי שְׁלֵמִטָּה
 25 מִהַפְּרָסָא שְׂבִי'קְלִיפַת נְגָה'
 26 עֲצָמָה חֶלֶק הַמַּעֲשִׂים, שלמטה
 27 מהראש, והוא נמצא למטה
 28 מה'פרסא' שבין עולם האצילות
 29 ועולמות מבריא-יצירה-עשיה שהיא
 30 כמסך מבוזל, ועיניה הוא צמצום
 31 נוסף של אור האצילות - הוא רַע
 32 כּוֹי'. ועוד יֵשׁ לִזְמֵר, פִּינֵן
 33 אֶף הַלְבוּשׁ עֲצָמוֹ דְלִשְׁם
 34 שְׂמַיִם כּוֹי' הוא רַע, כפי
 35 שנתבאר לעיל שבמעשיו של השטן
 36 אמנם הכוונה היא לשם שמים אבל
 37 הלבוש שבו מלובשים מעשיו הוא
 38 רַע, זֶהוּ עֲנֵן שׁוֹקוּהִי דִי
 39 פְּרִזֵּל כּוֹי', שוקיו מבוזל, שְׁהוּא
 40 בְּחִינַת הַלְבוּשׁ לְרִישִׁיָּה,
 41 הרגליים הם 'לבוש' לראש, כְּמוֹ
 42 הַרְגְּלִים שְׂבָהֵם וְעַל-יָדָם

מִתְהַלֵּךְ הָרֵאשׁ כּוֹי' ולמרות שהראש עצמו טוב, לבושו הוא היפך
 הטוב (עַד כִּפּוּן לְשׁוֹנוֹ של אדמו"ר הצמח-צדק).
 ג) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שְׂמֵמָה שְׂכַתוּב בְּמֵאֲמָר שְׁעַל-יָדֵי דְרִשְׁתַּ
 רב אָחָא: שְׁטָן לְשֵׁם שְׂמַיִם נִתְּפֹנֵן, הַגְּבִיּוּ רַב אַחָא אַתְּ הַשְׁטָן
 לְשֵׁרְשׁוֹ, כמבואר לעיל שהמתקת
 הדעים היא בשורשם מוֹכֵן עַד
 כְּמָה צְרִיךְ לְלַמֵּד זְכוּת עַל כָּל
 אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל וּלְקָרֵב אוֹתוֹ,
 כִּי נוֹסֵף לְכָף שְׁלֵא הַפְּסִיד
 שְׂכָר אֶהְבַּת רַעִים33, אפילו
 במקרה שהקירוב לא הביא תוצאות
 הַנְּהַ עַל-יָדֵי-זֶה גּוֹפָא
 הקירוב עצמו פּוֹעֲלִים שְׂיִהִיָּה בֵּן
 בְּפוֹעֵל, וְהִינוּ, שְׂמַגְלִים אֲצֵל
 הזולת אֶת הַמַּעֲלוֹת שְׁלוֹ
 שקיימות בו בהעלם.
 ד) וּמִבְּאָר אַדְמוּרִי הַצִּמְחָ צִדְקָ'
 בְּסִיּוּם הַמֵּאֲמָר מֵהַ שְׂצִנָּה
 הַקִּבְּ"ה לִיעֲקֹב לְעֵלוֹת
 בְּסוּלָם, וְהַטַּעַם שְׁנִתְּיָרָא
 יַעֲקֹב לְעֵשׂוֹת זֹאת34, כדברי
 חכמינו ז"ל במדרש וְזֶה-לְשׁוֹנוֹ:
 וְהִנֵּה מֵהַ שְׂאֲמָר הַקִּבְּ"ה
 לִיעֲקֹב שְׂעִיעֵלָה כּוֹי', הִינוּ וְדָאֵי
 בְּסוּלָם דְּקְדוּשָׁה הַנְּ"ל, כפי
 שמוכר בתחילת המאמר מדברי
 המדרש שיש שני פירושים בסולם
 (כצד הקדושה: "מזבח" והכוונה
 לתפילה, "סיני" והכוונה לתורה
 וְהַעֲלִיָּה מלמטה למעלה בסולם
 התפילה היא בְּשֵׁתִי בְּחִינּוֹת, הִינוּ
 עַל-דֶּרֶךְ תְּפִלָּה דְּחוּל שְׁהִיא
 הַעֲלִיָּה מִבְּרִיאָה-יְצִירָה-
 עֲשִׂיָּה לְאֲצִילוֹת, וְתְּפִלָּה
 דְּשִׁבְתָּ שְׁהִיא הַעֲלִיָּה עַד אֵינִי-
 סוּף לְמַעֲלָה מֵהַאֲצִילוֹת. וְאֲמַנָּם
 כְּנֻתָּ זֶה הַמַּטְרָה שֶׁל הַעֲלִיָּה הִינוּ
 שְׂעִיעֵלָה גַם לְעֲנֵן הַשְּׁפַעַת
 הָעוֹלָם הַזֶּה כְּלוּמָה, שְׁבִנוּסָף
 לעלייה מלמטה למעלה, הרבר יפעל
 גם המשכה של שפע מלמעלה עד
 לעולם הזה הגשמי. וְעַל זֶה נִתְּיָרָא

(30) ישע"י כה, ת. 31) תקו"ז שבהערה 7. 32) ראה תקו"ז ועץ חיים שבהערה 7. וראה אוה"ת שם תתמד, ב. 33) תניא פל"ב. (34) תנחומא עה"פ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יַעֲקֹב, דְּאֵילֹו לְעֵנָן פְּנִימִיּוֹת בְּעֹבֹדָה, הָרִי וְדָאֵי נוֹתָן³⁵ וְרָאָה
2 בהערה כאן שאולי צריך להיות: ניתן] לו ליעקב סולם הנ"ל, דְּהֵינּוּ
3 הַמְזֻבָּח וּמִתֵּן-תּוֹרָה כּו', אֶלָּא שְׁלֵעֲנָן הַשְּׁפָעוֹת גְּשָׁמִיִּים
4 נִתְּנָא יַעֲקֹב שְׁאוּלֵי גַם הוּא לֹא יוֹכֵל לְעֻמּוֹד בְּנִסְיוֹנוֹת הַכּוֹכִים
5 בוה, וְתֵהִי הָעֲלִיָּה סִיבַת כּו'
6 גורם לדברים לא רצויים, כְּמוֹ
7 שְׁפָתוֹב בַּגְּמָרָא לַגְּבִי יִירֵד גְּשָׁמִים
8 יתר על המידה שניתן לקבל: שְׁאִינָן
9 יְכוּלִין³⁶ לְקַבֵּל רוֹב טוֹבָה,
10 וְרוֹשׁ וְעוֹשֵׁר³⁷ אֵל תִּתֵּן לִי כּו'
11 לפעמים האדם לא מעוניין בעשירות
12 (אם אין לו את האפשרות להכיל
13 אותה) כשם שאינו מעוניין בעניות.
14 אִף בְּאֲמַת אַבְל לֹאמִיתוֹ שֶׁל דְּבַר
15 יַעֲקֹב אֲבִינוֹ אֵל הִיא צָרִיךְ לַחֲשׂוֹשׁ מִכֶּךָ,
16 כִּי הֵם הַשִּׁיכִים לְצַד שְׁאִינוֹ צַד
17 הַקְּדוּשָׁה דְּוֹקָא אֵינָן יְכוּלִים
18 לְקַבֵּל רוֹב טוֹבָה וְרִיבּוּי שְׁפַע, כִּיּוֹן
19 שְׁהֵם יֵשׁ וְדָבָר נִפְרָד מֵאלוֹקוֹת,
20 וְאִי-אֶפְשָׁר לְקַבֵּל כִּי-אֵם
21 מְרָחוֹק מִתּוֹךְ בִּטּוֹל לֵאלוֹקוֹת, לְכֵן
22 כֹּאשֶׁר הַקְּלִיפָה גִבּוּיָה עֲצֻמָּה יֵתֵר עַל
23 הַמִּידָה כְּכַתּוּב "אִם תִּגְבִּיחַ כִּנְשֵׁר" שֶׁעַף
24 גְּבוּהָ מִשֶׁם אֲרִיךְ כּו'³⁸. אֶבֶל
25 בְּיַעֲקֹב נִהְפָּךְ הוּא, שְׁאִינוֹ יֵשׁ
26 וּנְפַרֵד אֵלָּא לְהִפְךָ בְּטַל לֵאלוֹקוֹת כְּמוֹ
27 שְׁנִתְּבָאָר בְּדְבוּר-הַמִּתְחִיל
28 קִטְנִיתִי מִפֶּל כּו', בְּאֲגָרַת
29 הַקֶּדֶשׁ³⁹ כִּיצַד דּוּקָא בְּגַלל רִיבּוּי
30 הַחֲסִידִים הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עֲשֵׂה
31 אִתּוֹ, נִהִיָּה יַעֲקֹב עוֹד יוֹתֵר בְּטַל.
32 וְעוֹד, שְׁהַקְּבָ"ה פֶּל יְכוּל וּלְכֵן
33 בִּיכּוּלּוֹ לְהַשְׁפִּיעַ הַבִּיטוּל גַּם
34 בִּיחַד עִם רוֹב טוֹבָה בְּעוֹלָם
35 הַזֶּה וְאִין זו סְתִירָה לְבִיטוּל, וְכְמוֹ
36 בְּהָאֲבוֹת ז"ל שְׁאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל
37 שְׁהַטְעִימָן⁴⁰ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
38 בְּהִיוֹתָם כְּעוֹלָם הוּא מְעִין עוֹלָם-
39 הַבָּא כּו'. וְעַל-דֶּרֶךְ שְׁנִתְּבָאָר
40 בְּמָקוֹם אַחֵר⁴¹ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּעֵנָן יוֹסֵף, שְׁהֵיָּה מְלָךְ וְטָרוּד

לְכַאוֹרָה בְּעֵינֵי הָעוֹלָם הוּא וְהַנְּהַגַת מַלְכוּת מִצְרַיִם, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן
הֵיָּה מְרַכְּבָה תְּמִיד, כֹּל יָמָיו לֵאלָא הַפְּסָק הִיָּה בְּבִיטוּל מוּחַלְט לֵאלוֹקוֹת
כְּמוֹ מִרְכַּבָּה שְׁאִין לֵה שׁוּם רִצּוֹן מִשְׁלָה וְהִיא בְּטַלָּה לְחַלוּטִין לְרוֹכֵב וּמִנְהִיג
אוֹתָהּ, וְהַדְּבַר הִיָּה אֶפְשָׁרִי הִיָּה וְטָרְדוֹת מִצְרַיִם לֹא הִפְרִיעוּ לְיוֹסֵף לְהִיָּת רַבּוֹק
בֵּאלוֹקוֹת תְּמִיד פִּי נְשָׁמוֹת
דְּאֶצִּילוֹת שְׁהֵן נְשָׁמוֹת גְּבוּהוֹת אֵין
מְסִתִּיר לָהֶם כְּלָל עֵנִינִי
עוֹלָם-הַזֶּה, וְהֵיָּה הַאֲבוֹת וְיוֹסֵף
נְשָׁמוֹת רַק עַל-דֶּרֶךְ-זֶה. וְכְמוֹ
שְׁמַצִּינוּ בְּרַבְּנֵי הַקְּדוּשׁ שְׁאָמְרוּ
וְלֹא נִהְיִיתִי אֶפִּילוֹ הוּא מֵהָעוֹלָם הוּא אֶפִּילוֹ
בִּאֲצַבַע קִטְנָה כּו' (סוֹף פֶּרֶק ח'⁴²)
דְּכַתּוּבוֹת וְזֶה לְשׁוֹן הַגְּמָרָא שֶׁם:
"בְּשַׁעַת פְּטִירָתוֹ שֶׁל רַבִּי, זָקַף עֶשֶׂר
אַצְבָּעוֹתָיו כְּלָפִי מַעֲלָה. אָמַר: רִיבּוּנֵי
שֶׁל-עוֹלָם גְּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ יִגְעוּתִי
בְּעֶשֶׂר אֲצַבָּעוֹתֵי בְּתוֹרָה וְלֹא נִהְיִיתִי
אֶפִּילוֹ (בִּאֲצַבַע קִטְנָה)", אִף
שְׁ"אֵהוּרִיָּה דְּרַבִּי הַמְּמוּנָה עַל
הַחֲסִידִים וְהַפְּרִידוֹת שֶׁלוֹ עֲתִיר עֶשֶׂר
יֹוֹתֵר מִשְּׁבוּר מְלָכָא"⁴³ וּבִכֵּל זֹאת
רַבִּי עֲצֻמוֹ לֹא נִהְיָה מֵהָעוֹלָם כֹּלָּל.
וְעֵינָן מְזָה בְּרַבְּנֵי בְּחִי" גְּבִי
שְׁנֵי גוֹיִם בְּכַתְּבָנָה כּו'⁴⁴.
וְכַהֲאִי גִּוְנָא נִתְּבָאָר בְּמָקוֹם
אַחֵר בְּחֲסִידוֹת עַל פְּסוּקֵי⁴⁵ הַיָּד
ה' תִּקְצָר מִלַּת לְבַנֵי יִשְׂרָאֵל בִּשְׁר
גַם בְּמִדְבַר, שְׁלִפֵי פְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים
הַכּוּוֹנָה שְׁאִין לְקַדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שׁוּם
קוּשִׁי מְלֵהֶם שִׁיף הַבִּיטוּל גַּם
בְּבַחֲיַנַת בְּשֵׁר כּו', עֵינָן שָׁם.
וְכְמוֹ שְׁפָתוֹב בְּדְבוּר-הַמִּתְחִיל
אֵין עָרוּף לָךְ⁴⁶, לֹאדְמוּ"ר הַזֶּקֶן,
בְּעֵינָן "אֶפְסָ בִּלְתָּךְ לִימוֹת
הַמְּשִׁיחַ", דְּהֵנָּה אָמְרוּ
רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴⁷ אֹדוֹת יְמוֹת
הַמְּשִׁיחַ עֲתִידָה אֵשָׁה שְׁתֵּלֵד
בְּכָל יוֹם, וְכֵן שְׁאָר עֵנִינִים
גְּשָׁמִיִּים שְׁנִאֲמְרוּ כִּיעוּדִים עַל יְמוֹת
הַמְּשִׁיחַ, כְּמוֹ כִּי הַנְּעָר⁴⁸ בֵּן מֵאָה שָׁנָה יְמוֹת, וְיֵהִיּוֹ אִישׁ תַּחַת

(35) אולי צ"ל: ניתן. (36) תענית כג, א. (37) משלי ל, ח. (38) עובדי' א, ד. (39) סימן ב. (40) ב"ב טז, סע"ב. (41) תו"ח ויחי ד"ה בן פורת יוסף. דרמ"צ פא, א. ד"ה ומקנה רב תרכ"ט. (42) כנראה צ"ל ספיי"ב. והוא שם קד, א. (43) שבת קיג, ב. ב"מ פה, א. (44) תולדות כה, כג. (45) בהעלותך יא, כג. לקו"ת שם לא, ד. (46) בונה ירושלים ס' קכו (בשינוי לשון קצת). נדפס לאח"ז במאמרי אדמו"ר הזקן על מארז"ל ע' תעד. (47) שבת ל, ב. (48) ישע"י סה, כ.

ביאור בדרך אפשר

1 תִּאֲנַתוּ כו' 49 שכל אלה הם דברים בְּמִיטַב הָעוֹלָם הַזֶּה⁵⁰. וְאֵף
 2 שְׁנִרְאָה לְכַאוֹרָה תְּמוּנָה מדוע נאמר יעודים גשמיים על התקופה
 3 הנעלית של ימות המשיח, אֵינּוּ כֵן, אֲלֵא אֲדַרְבָּהּ, להיפך, זֶהוּ
 4 מְגוֹדֵל מַעְלוֹת וּמְדַרְגוֹת גְּבוּהוֹת אֲשֶׁר יִהְיוּ בְּמִיָּם⁵¹ [ראה
 5 בהערה, שבמקום אחר הגירסה היא:
 6 בימים ההם, היינו בימות המשיח]
 7 יִהְיֶה הַתְּגָלוֹת אֲלֵקוֹת אֲפִילוֹ 2
 8 בְּזֶה הָעוֹלָם גְּשָׁמִי, וְנִגְלָה 3
 9 כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָּל בְּשָׂר⁵² בְּלִי
 10 יוֹצֵא מִן הַכֹּלל אֲפִילוֹ הַרְשָׁעִים⁵³
 11 הַגְּשָׁמִיִּים, וּמְלֵאָה הָאֶרֶץ 5
 12 דַּעָה⁵⁴ אֵת ה', וְיִהְיוּ כּוֹלָם כֹּל
 13 הַבְּרוּאִים בְּלִי יוֹצֵא מִן הַכֹּלל, אֵף
 14 בְּזֶה הָעוֹלָם הַגְּשָׁמִי בְּטָלִים 14
 15 לְאֵלּוֹקוֹת וּמְבוֹטְלִים לְלֵא תְּפִיסָת
 16 מְקוֹם כֹּלל כְּפִאֵן, מִהֲשַׁגְתָּם אֵת
 17 בּוֹרְאָם, וְיִהְיוּ אֶפְס בַּלְעָדוֹ, לֵא
 18 תְּהִי שׁוֹם מְצִיאוֹת מַלְבַּד הַקְּרוּשׁ-
 19 בּוֹרֵךְ הוּא בַעֲצֵמוֹ אֶפְס גְּבוּיָה
 20 מְאִיֵן, עַד-כְּפִאֵן-לְשׁוֹנוֹ שֶׁל
 21 הַמַּאֲמֹר דִּבְרוּר הַמַּתְחִיל "אֵיֵן עֵרוֹךְ לךְ"
 22 לְאֲדַמּוֹרֵי הַזֶּקֶן בְּבִיאוֹר מַעֲלַת הַבִּיטוּל
 23 שֶׁל "אֶפְס" עַל הַבִּיטוּל שֶׁל "אֵיֵן".
 24 וְהִיֵּינוּ כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב ב'מֵאוֹרֵי
 25 אֹר' אוֹת אֲלֵף סְעִיף קִיא,
 26 אֶפְס נִקְרָא הָאֵיֵן-סוֹף, כִּי אֵיֵן
 27 בּוֹ תְּפִיסָא, וּבּוֹ אֶפְסִית
 28 הַרְעִיּוֹן, עַד-כְּפִאֵן-לְשׁוֹנוֹ וּגַם
 29 מִזֶּה מוֹכֵן שֶׁ"אֶפְס" מְבַטֵּא דְרַגְנָה נַעֲלִית
 30 בִּיּוֹתֵר בְּבִיטוּל. וְלִכֵּן בְּהַתְּגָלוֹת
 31 בְּחִינָה זֹו בְּחִינַת "אֶפְס" לִימּוֹת
 32 הַמְּשִׁיחַ, כְּנוּסַח הַתְּפִילָה הַמּוֹבָא
 33 לְעִיל, "אֶפְס בַּלְתֵּן לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ",
 34 אֲזִי גַם הִישׁ הַגְּשָׁמִי לֵא
 35 יִסְתִּיר כָּלְל. וְכְּמוֹ שְׁכֵתוֹב
 36 בְּתַנְיָא סוֹף פְּרָק יֵט, שְׁבַעַת
 37 נִיסִיּוֹן בְּעִינֵין שֶׁל אֲמוֹנָה ב'ה', הָאֲדָם
 38 מְעוֹרֵר אֵת אֲהַבַת ה' הַמְּסוֹתֵרַת בְּלָבוֹ
 39 וְאוֹי הָרִי כָּל הַקְּלִיפּוֹת בְּטָלִים
 40 וּמְבוֹטְלִים כּו' וְנַחֲשִׁבִים כְּפִאֵן
 41 נִגְדוֹ, מְאֶפְס וְתַהוּ נִחְשָׁבוּ לוֹ

ביאור בדרך אפשר

כו', עֵיֵן שָׁם, וְעֵיֵן זֶהֲרַ חֲלָק ב', פְּרִשְׁתָּ בֵּא דָף ל"ז.
 עַד-כְּפִאֵן-לְשׁוֹנוֹ.
 (ה) וְיֵשׁ לְהוֹסִיף וּלְכַבֵּר מִה שְׁמַכִּיָּא הַצְּמַח צְדָקָה מְתַנְיָא
 סוֹף פְּרָק יֵט: "מְאֶפְס וְתַהוּ נִחְשָׁבוּ לוֹ" (שְׁזַהוּ עֵנְיֵן עֲקָרֵי
 כְּפִאֵן, שְׁמַכִּיָּא בְּהַמְשָׁף
 לְהַקְּוֹדֵם בְּעֵנְיֵן "אֶפְס").
 דְּלְכַאוֹרָה אֵינּוּ מוֹכֵן, שְׁהָרִי
 בְּתַנְיָא הוֹבָא רַק תְּחִלַּת
 הַפְּסוּקָה בִישְׁעִיהוּ "כָּל הַגּוֹיִם
 כְּפִאֵן נִגְדוֹ", וְלֵא סִיּוּם הַכְּתוּב
 "מְאֶפְס וְתַהוּ נִחְשָׁבוּ לוֹ"
 וְלִמָּה אֵם כֵּן הַצְּמַח-צְדָקָה מְצַטֵּט גַּם
 אֵת הַחֲלָק הַזֶּה שֶׁל הַפְּסוּקָה?
 וְיּוֹכֵן בְּהַקְּדִים מִה שְׁמַצִּינּוּ
 בְּתַנְיָא, שְׁכַפְּאֵשׁ רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן
 מְבִיָּא פְּסוּקָה⁵⁵ לְלֵא סִיּוּמוֹ,
 הִיֵּינוּ חֲלָק מְפִסּוּקָה, הִנֵּה לְפַעְמִים
 כּוֹתֵב גּו' (לְלֵא וְא'ו'),
 וְלְפַעְמִים כּוֹתֵב וְגו' (בְּוֵא ו'ו').
 וְעַל-דִּרְדָּרָה בְּנוֹגַע לְמֵאֲמֹר
 רַז"ל⁵⁵ שְׁמוּבָא בַחֲלָקוֹ וְלֵא
 בְּמִלּוּאוֹ, שְׁלִפְפַעְמִים כּוֹתֵב כּו',
 וְלְפַעְמִים - וְכוּ'. וְעַל-פִּי
 הַדְּרִיעוּע⁵⁶ בְּסִפּוּרֵי רַבּוֹתֵינוּ נִשְׂיָאנוּ
 עַד כְּמָה דִּיק רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן
 בְּסִפְרָה תַנְיָא עַל כָּל אוֹת
 וְאוֹת, וּבְפִרְטָה שְׁהַשְׁנוּיִים בֵּין
 גּו' (אוֹ כּו') לְ-וְגו' (אוֹ וְכוּ')
 מְצִינּוּ בְּתַנְיָא כְּמָה פְּעַמִּים
 בְּאוֹתוֹ פְּרָק וּבְסִמְכּוֹת, הָרִי
 בְּוֵדָאֵי שְׂאִיֵן זֶה בְּאֶקְרָאֵי,
 אֲלֵא בְּדִיּוּקָה וּבְמַכּוּן. וְנִרְאָה לִי
 הַבְּאוֹר בְּזֶה, שְׁכַפְּאֵשׁ סִיּוּם
 אִישׁ תַּחַת תִּאֲנַתוּ כו' 49 בְּמִיטַב הָעוֹלָם הַזֶּה⁵⁰.
 וְאֵף שְׁנִרְאָה לְכַאוֹרָה תְּמוּנָה, אֵינּוּ כֵן, אֲלֵא
 אֲדַרְבָּהּ, זֶהוּ מְגוֹדֵל מַעְלוֹת וּמְדַרְגוֹת גְּבוּהוֹת
 אֲשֶׁר יִהְיוּ בְּמִיָּם⁵¹ יִהְיֶה הַתְּגָלוֹת אֲלֵקוֹת בְּזֶה
 הָעוֹלָם גְּשָׁמִי, וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָּל בְּשָׂר⁵²
 אֲפִילוֹ הַרְשָׁעִים⁵³ הַגְּשָׁמִיִּים, וּמְלֵאָה הָאֶרֶץ
 דַּעָה⁵⁴, וְיִהְיוּ כּוֹלָם אֵף בְּזֶה הָעוֹלָם בְּטָלִים
 וּמְבוֹטְלִים כְּפִאֵן, מִהֲשַׁגְתָּם אֵת בּוֹרְאָם, וְיִהְיוּ
 אֶפְס בַּלְעָדוֹ, אֶפְס גְּבוּיָה מְאִיֵן, עַד-כְּפִאֵן-לְשׁוֹנוֹ.
 וְהִיֵּינוּ כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב ב'מֵאוֹרֵי אֹר' אוֹת אֲלֵף
 סְעִיף קִיא, אֶפְס נִקְרָא הָאֵיֵן-סוֹף, כִּי אֵיֵן בּוֹ
 תְּפִיסָא, וּבּוֹ אֶפְסִית הַרְעִיּוֹן, עַד-כְּפִאֵן-לְשׁוֹנוֹ.
 וְלִכֵּן בְּהַתְּגָלוֹת בְּחִינָה זֹו לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ, אֲזִי גַם
 הִישׁ הַגְּשָׁמִי לֵא יִסְתִּיר כָּלְל. וְכְּמוֹ שְׁכֵתוֹב בְּתַנְיָא
 סוֹף פְּרָק יֵט, הָרִי כָּל הַקְּלִיפּוֹת בְּטָלִים
 וּמְבוֹטְלִים כּו' כְּפִאֵן נִגְדוֹ, מְאֶפְס וְתַהוּ נִחְשָׁבוּ
 לוֹ כּו', עֵיֵן שָׁם, וְעֵיֵן זֶהֲרַ חֲלָק ב', פְּרִשְׁתָּ בֵּא דָף
 ל"ז. עַד-כְּפִאֵן-לְשׁוֹנוֹ.
 (ה) וְיֵשׁ לְהוֹסִיף וּלְכַבֵּר מִה שְׁמַכִּיָּא הַצְּמַח
 צְדָקָה מְתַנְיָא סוֹף פְּרָק יֵט: "מְאֶפְס
 וְתַהוּ נִחְשָׁבוּ לוֹ" (שְׁזַהוּ עֵנְיֵן עֲקָרֵי כְּפִאֵן,
 שְׁמַכִּיָּא בְּהַמְשָׁף לְהַקְּוֹדֵם בְּעֵנְיֵן "אֶפְס"),
 דְּלְכַאוֹרָה אֵינּוּ מוֹכֵן, שְׁהָרִי בְּתַנְיָא הוֹבָא רַק
 תְּחִלַּת הַפְּסוּקָה "כָּל הַגּוֹיִם כְּפִאֵן נִגְדוֹ", וְלֵא סִיּוּם
 הַכְּתוּב "מְאֶפְס וְתַהוּ נִחְשָׁבוּ לוֹ". וְיּוֹכֵן בְּהַקְּדִים
 מִה שְׁמַצִּינּוּ בְּתַנְיָא, שְׁכַפְּאֵשׁ רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן מְבִיָּא פְּסוּקָה⁵⁵ לְלֵא סִיּוּמוֹ, הִנֵּה
 לְפַעְמִים כּוֹתֵב גּו' (לְלֵא וְא'ו'), וְלְפַעְמִים כּוֹתֵב וְגו' (בְּוֵא ו'ו'). וְעַל-דִּרְדָּרָה
 בְּנוֹגַע לְמֵאֲמֹר רַז"ל⁵⁵, שְׁלִפְפַעְמִים כּוֹתֵב כּו', וְלְפַעְמִים - וְכוּ'. וְעַל-פִּי הַדְּרִיעוּע⁵⁶
 עַד כְּמָה דִּיק רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן בְּסִפְרָה תַנְיָא עַל כָּל אוֹת וְאוֹת, וּבְפִרְטָה שְׁהַשְׁנוּיִים
 בֵּין גּו' (אוֹ כּו') לְ-וְגו' (אוֹ וְכוּ') מְצִינּוּ בְּתַנְיָא כְּמָה פְּעַמִּים בְּאוֹתוֹ פְּרָק
 וּבְסִמְכּוֹת, הָרִי בְּוֵדָאֵי שְׂאִיֵן זֶה בְּאֶקְרָאֵי, אֲלֵא בְּדִיּוּקָה. וְנִרְאָה לִי הַבְּאוֹר בְּזֶה,

(49) לשון הכתוב - מלכים-א ה, ה. מיכה ד, ד. 50) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ט. הל' מלכים ספ"ב. 51) בבונה ירושלים: בימים ההם כי יהי' 52) ישע"י מ, ה. 53) כן הוא בכת"י. אבל בבונה ירושלים: בזה העולם הגשמי ומלאה הארץ. 54) ישע"י יא, ט. 55) ראה תשבי ערך גמור. הובא בפתח דבר שבהערה 57. 56) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהור"י צ"ד ע' רנט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הפסוק אינו נוגע לענין המבואר בתניא שם, אַזי כותבים גו',
2 כי אמרו חכמינו ז"ל "כָּל פְּסוּקָא דְלֵא פְּסָקִיהּ מִשָּׁה - אֲנֵן לֹא
3 פְּסָקִינָן לִיהּ"⁵⁷, כל פסוק שמשוה רבנו לא פסק וסיים, אנתנו לא קובעים
4 לו סיום על דעת עצמנו וְלָכֵן מוֹסִיפִים גו', לְהוֹרוֹת שְׂיֵשׁ לְגַמְרוּ.
5 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה כו' - בְּנוֹגַע
6 לְמֵאמְרֵי רַ"ל שבאופן זה שהמשך
7 הפסוק או המאמר לא נוגע לענין
8 המדובר מטרות התוספת "גו" או "כו"
9 היא רק לציין שאין זה הפסוק או
10 המאמר במילואו. וְכֹאֲשֶׁר נִתְּפַק
11 בְּזֶה שְׂפִיּוֹם הַפְּסוּקָה וְהַמֵּאמֵר
12 נוֹגַע לְעֵנִי הַמְדוּבָר וגם החלק
13 שלא מצוטט מוסיף ביאור, אַזי
14 כותבים וגו', וכו' - בְּוֵאוֹ
15 (שְׁהָרִי וְאוֹ הוּא אוֹת
16 הַמּוֹסִיף והכוונה היא שגם החלק
17 הלא מצוטט מוסיף ביאור).
18 וְעַל-פִּי-זֶה יוֹבֵן מֵה שְׁהֵצְמַח
19 צֶדֶק מִבֵּיא מֵהַתְּנִיָּא אֵת סִיּוֹם
20 הַתְּנוּב "מֵאֶפְס וְתֵהוּ נִחְשְׁבוּ
21 לוֹ", דְּכִיּוֹן שְׁהֵלְשׁוֹן פִּתְנֵיָּא
22 הוּא "כָּל הַגּוֹיִם כְּאֵין נִגְדוּ"
23 וגו' (בְּוֵאוֹ), הָרִי מוֹכַח
24 שְׁגַם סִיּוֹם הַפְּסוּקָה נוֹגַע
25 לְעֵנִי. אֵלֹא שְׁאֵף-עַל-פִּי-כֵן
26 למרות שגם הסיום מוסיף ביאור לא
27 הביא רבנו הַזֶּקֶן פִּתְנֵיָּא אֵת
28 סִיּוֹם הַפְּסוּקָה בְּפִירוּשׁ,
29 וּמִסְתַּפֵּק רַק בְּתִיבַת וְגו', כִּי
30 סִיּוֹם הַתְּנוּב "מֵאֶפְס וְתֵהוּ
31 נִחְשְׁבוּ לוֹ" נוֹגַע לֹא לַעֲצֵם עֵינָיִן
32 הַבִּיטוּל אלא רַק לְאוֹפֵן בִּיטוּל
33 הַקְּלִיפּוֹת, שְׂבִיטוּלָם הוּא
34 בְּאוֹפֵן ד' אֶפְס וְתֵהוּ", וְעֵנִי
35 זֶה שֶׁל אוֹפֵן וְצוּרַת הַבִּיטוּל לֹא
36 נְחִית אֵינוּ יוֹרֵד לְפִרְט פִּתְנֵיָּא
37 כָּאֵן, וּבְנוֹגַע לְכָלְלוֹת הַעֵנִי
38 הַמְבָאָר פִּתְנֵיָּא, שְׁהַקְּלִיפּוֹת
39 בְּטוּלוֹת לְפָנֵי ה', מִסְפִּיק חֲצִי
40 הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַפְּסוּקָה, "כָּל
41 הַגּוֹיִם כְּאֵין נִגְדוּ". אֵלֹא,
42 פִּיּוֹן שְׂמֻזְכִּיר כְּבָר בִּיטוּל
43 הַקְּלִיפּוֹת, אֵינוּ יְכוּל לְהַסְתַּפֵּק

בְּמֵה שְׂפִיּוֹם לְפָרֵשׁ שְׂבִיטוּלָם
הוּא רַק בְּבַחֲנֵינָא אֵין, כְּהֵלְשׁוֹן בְּחֲצִי הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַפְּסוּקָה
"כְּאֵין נִגְדוּ", וְהָרִי אֵין זֶה אֶמֶת כִּי בִאמַת בְּטָלִים בְּבַחֲנֵינָא "אֶפְס"
שהוא ביטול יותר גבוה מ"אין". וְלָכֵן מוֹכַרְח לְרַמֵּז עַל-כָּל-פָּנִים
לְהַבִּיטוּל ד' אֶפְס", כִּדִּי לְשַׁלּוּל
טעות שהביטול הוא רק בבחינת "אין"
ולא ביטול עמוק יותר של בחינת
"אֶפְס" עַל-יְדֵי הוֹסֵפֶת וְגו'
בְּוֵאוֹ שְׂכֵאמֹר בְּכֵן נִרְמֵז הַמִּשְׁךְ
הַפְּסוּקָה.
(ו) וּמוֹבָן מִכָּל הַנֵּל, שְׁגַם
עֲכָשׁוּ, כֹּאשֶׁר עֲרִיין נִמְצָאִים בְּמִן
הַגּוֹלוֹת, הִנֵּה עַל-יְדֵי גִילוּי
בְּחִינַת חֲכֻמָּה שְׂבִיטוּלָם שְׁבֵה
שׁוּרָה אוֹר אֵין-סוּף, כְּמִבּוּאָר בְּתִנֵּיָּא
שֶׁם, בְּפִרְק י"ט, יְכוּל לְהִיּוֹת אֵפִילוּ
עֲכָשׁוּ כְּמוֹ לְעֵתִיד בִּימֵת הַמִּשְׁחִית,
שְׂכָל הַקְּלִיפּוֹת יִתְבַּטְּלוּ, וְעַד
שְׂפִיּוֹתֵיהֶן לֹא רַק בִּיטוּלָם שֶׁל "אין" אלא
בִּיטוּל בְּאוֹפֵן שֶׁל "אֶפְס",
וְהַיֵּשׁ הַגִּשְׁמִי לֹא יִסְתִּיר כָּלֵל.
וּמִצַּד זֶה כִּיּוֹן שְׂאֵין כָּל הַעֲלָמוֹת
וְהַסְתֵּרִים יְכוּלָה לְהִיּוֹת הַעֲלִיָּה
בְּסוּלָם גַּם לְעֵנִי הַשְּׂפָעַת
עוֹלָם-הַזֶּה, בְּעֵשִׂירוֹת וְכו'
וְכו', בְּאוֹפֵן שֶׁלֹּא יְכַלְבֵּל וְלֹא
יִפְרִיעַ לְעַבּוֹדַת ה'.
וְלְכֹאֲרָה, הָרִי עֵנִי הַעֲשִׂירוֹת
הוּא נְסִיּוֹן קָשָׁה, וְגַם עֵנִי
הַעֲשִׂירוֹת קָשׁוּר עִם בִּירוּר
הַנִּיּוּצוֹת הַנִּמְצָאִים בְּכִסְפוֹ וּבְנִסְסוֹ
שֶׁל הַעֲשִׂיר, וְכֹאֲשֶׁר הַנִּיּוּצוֹת
נִמְצָאִים מִפְּחוּרִים בְּמִקּוֹמוֹת
שׁוֹנִים, צָרִיף הָאֵדָם הַעֲשִׂיר

17 (ו) וּמוֹבָן מִכָּל הַנֵּל, שְׁגַם עֲכָשׁוּ, הִנֵּה עַל-יְדֵי גִילוּי בְּחִינַת חֲכֻמָּה שְׂבִיטוּלָם
יְכוּל לְהִיּוֹת כְּמוֹ לְעֵתִיד, שְׂכָל הַקְּלִיפּוֹת יִתְבַּטְּלוּ, וְעַד שְׂפִיּוֹתֵיהֶן בְּאוֹפֵן
שֶׁל "אֶפְס", וְהַיֵּשׁ הַגִּשְׁמִי לֹא יִסְתִּיר כָּלֵל. וּמִצַּד זֶה יְכוּלָה לְהִיּוֹת הַעֲלִיָּה
בְּסוּלָם גַּם לְעֵנִי הַשְּׂפָעַת עוֹלָם-הַזֶּה, בְּעֵשִׂירוֹת וְכו' וְכו', בְּאוֹפֵן שֶׁלֹּא יְכַלְבֵּל
לְעַבּוֹדַת ה'. וְלְכֹאֲרָה, הָרִי עֵנִי הַעֲשִׂירוֹת הוּא נְסִיּוֹן קָשָׁה, וְגַם עֵנִי הַעֲשִׂירוֹת
קָשׁוּר עִם בִּירוּר הַנִּיּוּצוֹת, וְכֹאֲשֶׁר הַנִּיּוּצוֹת נִמְצָאִים בְּמִקּוֹמוֹת שׁוֹנִים, צָרִיף

ואילך. "מ"מ, הגהות והערות קצרות" לס"ב בתחילתו. וש"נ. (57) מגילה כב, א. וראה בהערה שבפתח דבר למפתחות לתניא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 להגיע לכל המקומות שבהם נמצאים הניצוצות, בכדי
 2 לברר אותם. וכיון שצריך לרוץ ולנסע כו', שזהו ענין של
 3 פיזור הנפש, הרי זה מבלבל לעבודת ה' ואם כן איך אפשר
 4 להיות עשיר ובכל זאת לעבוד את ה' ללא הפרעות?
- 5 אף הביאור בזה, שפאשר
 6 זוכים, אזי באים כל הניצוצות למקום שבו נמצא
 7 האיש הישראלי היהודי וכך
 8 נחסכות ממנו הנסיעות. ועל-דרך
 9 שמצינו ביעקב, שקפל
 10 הקב"ה כל ארץ ישראל
 12 תחתיו⁵⁸ למקום אחד, כמאמר
 13 חכמינו ז"ל (הובא בפירוש רש"י על
 14 התורה) על האמור בפרשת השבוע
 15 שהקדוש-ברוך-הוא הבטיח ליעקב
 16 "הארץ אשר אתה שוכב עליה לך
 17 אתננה ולורעך". וגם, פאשר
- 18 הקב"ה נותן עשירות, ביכלתו של הקדוש-ברוך-הוא ליתן ביחד
 19 עם זה ברוחניות את הביטול האמתי שיוכלו לקבל את
 20 העשירות ולעמוד בניסיון העשירות, ובמילא יכולה להיות ריבוי
 21 השפעה בגשמיות, ולא לבלבל כלל, ואדרבה, בגשמיות
 22 גופא עצמה יהיה נפר אלקות,
 23 על-דרך שיהיה לעתיד, כמו
 24 שכתוב⁵² על ימות המשיח וראו
 25 כל בשר גו' כי פי ה' דבר וגם
 26 הבשר הגשמי 'וראה' ויכיר אלקות.
- 1 באים כל הניצוצות למקום שבו נמצא האיש הישראלי. ועל-דרך שמצינו
 2 ביעקב, שקפל הקב"ה כל ארץ ישראל תחתיו⁵⁸. וגם, פאשר הקב"ה נותן
 3 עשירות, ביכלתו ליתן ביחד עם זה ברוחניות את הביטול האמתי שיוכלו
 4 לקבל את העשירות, ובמילא יכולה להיות ריבוי השפעה בגשמיות, ולא
 5 לבלבל כלל, ואדרבה, בגשמיות גופא יהיה נפר אלקות, על-דרך שיהיה
 6 לעתיד, כמו שכתוב⁵² וראו כל בשר גו' כי פי ה' דבר.

(58) חולין צא, ב. רש"י בפרשתנו (כת, יג) וז"ל: קיפל. תחתיו רמז לו שתהא נוחה ליכבש לבניו (כארבע אמות שזה מקומו של אדם).

אגרות קודש

בי"ה, כ"ח מ"ח, תשכ"א

ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ מלאכתו מלאכת שמים

מו"ה חיים שלום שיי הלי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק נתקבל מכתבו מכ"ג מ"ח, בו כותב ר"פ בשו"ט מהנעשה בפרט ובכלל, מתחיל מהכנס בן בנו לבריתו של אברהם אבינו ונקרא שמו בישראל שלמה יהודה שליט"א,

ויהי רצון שהוריו שיחיו יגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

ובקשר עם יום ההולדת שלו, ובודאי נהג במנהגי יום הולדת בשנים האחרונות, יהי רצון שתהיי שנת הצלחה והשפעה בתלמידי יראת שמים ואהבת השם ולהפעול יוצא שבוה - כמבואר בספר תניא קדישא שהם גדפין לתורה ומצותי, חדורים אור וחיות מאור שבתורה היא פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות. ויעשה זה מתוך מנוחה שמחה וטוב לבב.

בברכת שבתא טבא וחדש טוב חדש כסלו הוא חדש הגאולה והנסים ולבשו"ט בכל האמור.

מ. שניאורסאהן

בס"ד. שיחת* שבת פרשת ויצא, ט' כסלו, ה'תשכ"ה.

- 1 א. על הפסוק! "ויצא יעקב", מפרש רש"י: "על ידי שבשביל שרעות בנות כנען בעיני יצחק אביו הלך
2 עשו אל ישמעאל, הפסיק הענין בפרשתו של יעקב, וכתיב² וירא עשו כי ברך וגו', ומשגמר חזר לענין
3 הראשון".
- 4 הפירוש בדברי רש"י הוא: רש"י רוצה להבהיר - לשם מה מספרת התורה כאן פעם נוספת, שיעקב
5 יצא מבאר שבע והלך לחרון; הרי בסדרה הקודמת נאמר כבר³ "וילך פדנה ארם" - ועל זה אומר רש"י,
6 שהתורה חוזרת זאת כאן, בגלל שהפסיקה את הענין ב"וירא עשו וגו'", ולכן - "משגמר, חזר לענין
7 הראשון".
- 8 ואחר-כך אומר רש"י: "ויצא, לא היה צריך לכתוב אלא וילך יעקב חרנה, ולמה הזכיר יציאתו",
9 - קושיא זו באה בהמשך לפירוש רש"י הקודם⁴: אם הפסוק היה מספר כאן את הסיפור שיעקב הלך
10 לחרון, היה מובן מה שאומר "ויצא יעקב מבאר שבע", כיון שהפסוק מספר את הסיפור בשלימות: יעקב
11 לא רק הלך לחרון, אלא גם יצא מבאר שבע. אך כיון שהפסוק חוזר על מה שכבר סיפר כדי לקשר עם
12 הענין הראשון, הרי בשביל זה מספיק לומר רק "וילך חרנה" -
13 ומתוך רש"י: "אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה
14 הוא זיוה הוא הדרה. יצא משם, פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה".
- 15 ואינו מובן⁵:
- 16 (א) מה פשר ג' הלשונות, הודה זיוה והדרה? - הרי רש"י אינו כותב סתם מליצות, אלא, כדברי
17 השל"ה⁶, שבפירוש רש"י הכל הוא בדיוק, ויש בו ענינים מופלאים. "מליצה" היא דבר יפה, אבל אי
18 אפשר לומר על זה "ענינים מופלאים"!
- 19 (ב) לפי הנ"ל, שהפסוק רק חוזר על מה שנאמר לעיל בפרשת תולדות, אינו מובן: מדוע בפרשת
20 תולדות - מקומו העיקרי של הסיפור - מסופר רק "וילך פדנה ארם", ולא נאמר שיעקב יצא מבאר שבע?⁷
- 21 (ג) במדרש⁸ על פסוק זה איתא: "ויצא, וכי לא יצא משם אלא הוא, והרי כמה חמרים וכמה גמלים
22 יצאו, ואת אמר ויצא יעקב", ומתוך: "בזמן שהצדיק בעיר, הוא זיוה הוא הדרה וכו'". אך אין לומר
23 שכוונת רש"י היא לתוכן דברי המדרש, כי: (א) רש"י אינו מביא כלל את לשון המדרש "וכי לא יצא
24 כו'" (כשם שצריך לדייק בדברים שרש"י אומר, כך צריך לדייק גם מזה שאינו אומר), (ב) הדיוק (והראיה)
25 של רש"י הוא: "לא היה צריך לכתוב אלא וילך יעקב חרנה"; דיוק המדרש הוא: "וכי לא יצא משם
26 אלא הוא וכו' ואת אמר ויצא יעקב". דיוק המדרש הוא מכך ששתי התיבות "ויצא יעקב" אינן נכונות,
27 ואילו דיוק רש"י הוא מזה שכל הענין ד"ויצא יעקב מבאר שבע" מיותר⁹. וצריך להבין, מדוע לומר רש"י
28 באופן אחר מפירוש המדרש?
- 29 (ד) מדוע צריך חצי פסוק מיותר כדי להשמיענו - "מגיד" - שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם:
30 (א) זהו דבר המובן מעצמו. (ב) כבר נאמר בפירוש בסדרה שלפני-זה¹⁰: "אם אמצא גו' צדיקים בתוך

(7) וכן הקשה בגור ארי' כאן.

(8) ב"ר פס"ח, ו. רות רבה פ"ב, יב.

(9) רא"מ כאן. - בגור ארי' פירש, שכוונת המדרש "וכי לא

יצא משם אלא הוא" - שמכיון שהכתוב בא לספר מענין יעקב
שהלך לחרון, הוה לוי' למיכתב רק ההליכה לשם, לא היציאה
מבאר שבע, כי אי"ז שייך ליעקב, שהרי כמה גמלים יצאו משם.
ועד"ז פי' ביפ"ת. ולפירושם, לכאורה, דיוק המדרש הוא מיותר
הכתוב, כדפירש"י. אבל א"כ אינו מובן במדרש: (א) אריכות
הלשון. (ב) העיקר - לא הי' צריך לכתוב - חסר!
(10) וירא יח, כו.

(* הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפסה
בהוספות ללקו"ש ח"ה ע' 371 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד
איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(1) ריש פרשתנו.

(2) תולדות כח, ו.

(3) שם, ה"ז.

(4) ע"ד פירוש הרא"מ.

(5) מכאן עד סוסי"ג - נדפס לאח"ז גם בלקו"ש חל"ה ע' 119
ואילך (בשילוב שיחת ש"פ ויצא תשמ"ח).

(6) מס' שבועות קפא, א.

- העיר" - אזי "ונשאתי לכל המקום בעבורם". ועד שמצינו בגמרא¹¹, שמי שאומר על צדיק שאינו פועל במקום שנמצא בו, הרי זה אפיקורס וכופר במה שכתוב בתורה. ואם-כן, בודאי שבשביל זה אין צורך בדיוק ולימוד מלשון מיותר?
- ה) קושיא חזקה יותר: לפי הנ"ל - "ונשאתי לכל המקום" - הימצאותו של צדיק בעיר נוגעת לכללות קיום העיר; ובדוגמת מה שכתוב¹² "וצדיק יסוד עולם", שצדיק הוא היסוד, שמעמיד את כל העולם - שזהו אפילו בנוגע למקום בעולם שאינו נמצא בו, ומכל-שכן שהוא היסוד של העיר והסביבה שבה הוא נמצא. ואם-כן, מדוע אומר רש"י שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם בלבד, ופנה הודה זיוה והדרה - הרי על-ידי יציאת צדיק חסר בכל קיום העיר (ובדוגמת בנין: אם נוטלים ממנו את היסוד, לא יכול להתקיים כל הבנין), ולא רק "עושה רושם", או שחסר "הודה זיוה והדרה"?
- ב. לכאורה אפשר לתרץ, שיציאת יעקב עשתה בבאר שבע רק רושם, כיון שגם כאשר יעקב יצא מבאר שבע נשארו שם צדיקים - יצחק ורבקה, ובמילא, לא נגע הדבר בקיומה של באר שבע; אבל אף-על-פי-כן עשה רושם, שפנה הודה זיוה והדרה, כיון ש"לא דומה זכותו של צדיק אחד לזכותם של שני צדיקים"¹³.
- ובוזה יתורץ גם החידוש בפסוק זה על הפסוק "ונשאתי גו" - כי ענין זה (שיציאת צדיק עושה רושם גם כאשר נשארו צדיקים ואין זה נוגע בקיום העיר), לא יודעים ממקום אחר. -
- אבל - רש"י בעצמו שולל פירוש זה: בסיום דבריו אומר רש"י: "וכן ותצא מן המקום האמור בנעמי ורות". ולכאורה, לשם מה מביא זאת רש"י, מהו ה'תוספת ביאור' בזה בפסוק דידן¹⁴? אלא שבזה נשלל התירוץ הנ"ל: אין לחשוב שיציאת יעקב פעלה רושם בבאר שבע רק בגלל ש"לא דומה זכותו וכו'", אלא "וכן" - כמו כאן כך גם ב"ותצא מן המקום האמור בנעמי ורות", שלאחרי ש"ותצא", לא נשארו צדיקים בשדה מואב.
- ג. נוסף לכל הנ"ל - הרי זה גופא תמוה:
- כיצד באמת משה רש"י "ויצא יעקב" ל"ותצא מן המקום האמור בנעמי ורות"? ומה גם שרש"י מדייק "וכן ותצא", שכן הוא לגבי "ותצא כו'" (לא על-דרך לשון המדרש "ודכותיה" - ודומה לזה) - הרי שם לא נשארו צדיקים אחרים, מה-שאינ-כן כאשר יעקב יצא מבאר שבע, שנשארו שם יצחק ורבקה¹⁵?
- והקושיא היא חזקה יותר: אברהם יצחק ויעקב, כל אחד בדורו היה הנשיא וצדיק הדור¹⁶. ולכן (אף שהעבודות של אברהם יצחק ויעקב היו בקוים שונים¹⁷, מכל-מקום) במשך ט"ו השנים שהיו אברהם יצחק ויעקב ביחד (כמדובר פעם בזה באריכות¹⁸), שאז היה אברהם נשיא הדור, מסתבר בשכל לומר, שהנהגה בעולם, אפילו הנהגת יצחק ויעקב בעולם, היתה בקו של עבודת אברהם.
- שאלתי פעם את כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁹, כיצד נהג ה'צמח צדק' בענין מסוים בחיי אדמו"ר האמצעי (כידוע שאדמו"ר האמצעי וה'צמח צדק' היו להם סגנונות שונים בחסידות ודרכים שונות בעבודה), והרבי ענה לי: מה אתה סח?? הרי אז היה אדמו"ר האמצעי הנשיא, ונשיא הוא אחד! -

30.

(11) סנה' צט, סע"ב.
 (12) משלי יו"ד, כה. יומא לח, ב.
 (13) לשון המדר"ר שם.
 (14) וכמו שהקשו מפרשי רש"י כאן. משא"כ במדרש (וגמרא) שרגיל לפרש דרך גררא גם הנאמר (ושייך) למק"א.
 (15) וכמו דפריך במדרש שם: "ניחא דתמן כו'". ואפילו ר' עזרי' דפליג ע"ז (ולא בתור מתרץ, כדמוכח מהל' "ר"ע בשם ר"ס אמר", ולא - "אמר ר"ע") - אינו אומר שזהו כן, בשווה.
 (16) "אב לכל העולם" (רש"י לך לך יו, ה). וראה לקמן הערה

(17) ולכן אומרים "אלקי אברהם אלקי יצחק וכו'", אלקי אצל כאו"א, לפי שמדתו של זה לא כמדתו של זה (תו"א ויקהל צ, ב).
 (18) שיחת י"ט כסלו תשכ"ב סי"ט (תורת מנחם - התוועדות חל"ב ע' 278. וש"נ) [ושם נתבאר שכ"ה גם בהבעש"ט הה"מ ואדה"ז. כי הסתלקות הבעש"ט היתה בשנת תק"כ ואדה"ז נולד בשנת תק"ה]. לקו"ש ח"כ ע' 125.
 (19) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' רפב. וש"נ.

- 1 וענין זה (ככל הענינים בפנימיות התורה)²⁰ מרומז גם בנגלה, ועד להלכה למעשה: "המורה הלכה
2 בפני רבו" חייב ענין היפך החיות²¹.
- 3 ועל-פי-זה מתורץ מה שלא מצינו בתורה אודות עבודת יצחק בחפירת בארות בעולם, עד לאחרי
4 מיתת אברהם - דלכאורה, כיון שעבודת יצחק היתה בחפירת בארות²², מדוע ממתנה התורה לספר אודות
5 עבודה זו עד שיצחק היה יותר מגיל 75 שנה, עד לאחרי מיתת אברהם? והקושיא היא חזקה יותר: הרי
6 התורה מספרת²³ "ויצא יצחק לשוה בשדה לפנות ערב" - תפלת מנחה²⁴, שבתפלות היום, החילוק בין
7 שחרית ומנחה - חסד וגבורה²⁵ - הוא בדוגמת החילוק דהכנסת אורחים וחפירת בארות.
- 8 אלא, לפי שבחיי אברהם ובמקומו - שהרי יצחק היה "האווהלה שרה אמו"²⁶, ביחד עם אברהם -
9 הוראת ההלכה (הליכות עולם - הנהגה) בעולם היתה על-פי אברהם²⁷.
- 10 וכן הוא גם בנוגע ליעקב ויצחק: בחיי יצחק, ההנהגה בעולם, כולל עבודת יעקב בזה, היתה על-פי
11 יצחק. - מה שכתוב עוד בחיי יצחק "ויעקב איש תם יושב אוהלים"²⁸ (העבודה בקו התפארת²⁹), היה
12 זה בנוגע לעצמו, אבל לא בנוגע לעולם. ואפילו אם תמצי לומר³⁰, שלאחר יציאתו לחרן היתה עבודתו
13 שם³¹ בקו התפארת (גם בנוגע לעולם), מכל-מקום, בבאר שבע על-כל-פנים, מקומו של יצחק³², היתה
14 העבודה על-פי יצחק.
- 15 ועל-פי-זה מתחזקת יותר הקושיא: כיצד פעלה יציאת יעקב רושם בבאר שבע כמו "ותצא האמור
16 בנעמי", מאחר שבאר שבע היא מקומו (והעבודה היא) של יצחק?
- 17 ד. והביאור בזה, על-פי הידוע, שהרב המגיד היה פי שנים ברוחו של הבעל-שם-טוב³³. ולכן היו לו
18 120 תלמידים³⁴ - פי שנים מהבעל-שם-טוב. ואף-על-פי שהענין ד'פי שנים ברוחו' לא מתבטא בתלמידים,
19 כיון שבהם יש רק ענין של השפעה והתפשטות, מכל-מקום, 'פי שנים תלמידים' מהוה הוראה על 'פי
20 שנים ברוחו'.
- 21 בדוגמא זו, מצינו גם ב'פי שנים ברוחך' אצל אלישע³⁵, שהתבטא בכך שהראה מופתים פי שנים
22 מאליה³⁶ (או בכך שאליהו החיה מתים פעם אחת, ואלישע ב' פעמים³⁷). ואף-על-פי שמופתים הם רק
23 ענין חיצוני (כידוע³⁸ השקפת החסידות על ענין המופתים. ומיוסד על מה שכתב הרמב"ם³⁹, שהאמונה
24 שבני-ישראל האמינו במשה רבינו לא באה על-ידי המופתים שהראה, ואדרבה, "המאמין על-פי האותות

20) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"מ ע' 251. וש"נ.
21) ברכות לא, ב. עירובין סג, א.

22) תו"א ותו"ח ר"פ תולדות.

23) חיי שרה כד, סג.

24) ברכות כו, ב.

25) זח"א עב, סע"א. קלב, ב. וראה אוה"ת וישלח רלד, א.

26) שם, סז.

27) משא"כ "לשוה בשדה" - שהוא כמרז"ל בעירובין (שם)

28) צורבא מרבנן חזי לנפשי" (עיינין שו"ת חוות יאיר סקכ"א. פ"ת

לשו"ע יו"ד סרמ"ב סק"ה. אוה"ח שמיני יו"ד, יט. וגם כאן י"ל

שהוא "כאילו אמר לו" אברהם, כי "אברהם הוליד את יצחק"

(ר"פ תולדות) - ראה שיחת ש"פ תולדות ס"ח (תורת מנחם -

התוועדויות חמ"א ס"ע 288 ואילך). ועפ"ז יומתק מה דקרי

למנחה "צלותי דאברהם" (יומא כה, ב) אע"פ שתיקנה יצחק,

וכקושיית תוד"ה יצחק (ברכות שם). ואכ"מ.

28) תולדות כה, כז.

29) תו"א יא, א. לקו"ת ואתחנן ה, א.

30) ותלוי בשני הטעמים (רש"י וירא יח, יז. בפירושו)

31) "המכסה אני מאברהם" (בתמי"): (א) "לא אודיע לאב"?! (ב) (רק)

"לא יפח" (ורק מפני) הפיכת הכרכין.

32) לכאורה כן יש לתרץ גם בנוגע ליושב אוהלים - דשם

ועבר (פרש"י תולדות שם) שהיו לא בבאר שבע - וכמש"נ ע"ז

"ותלך לדרוש" (שם, כב), ויעקב הי' יכול להיות נחבא שם בכרחו

מפני עשיו. ועפ"ז מתורץ הא ד"אברהם זקן ויושב בישיבה"

(יומא שם) אף דיש אהלי שם ועבר.

33) כמובן מהדין דהמורה הלכה בפני רבו.

34) "התמים" ח"ב ע' כו [פ, ב] (במכתב הבעש"ט להח"מ).

ד"ה פדה בשלום תרפ"ה פ"ג (סה"מ תרפ"ה ע' עט).

35) מסיפורי חסידים*.

36) מלכים ב', ט.

37) רד"ק שם, יד.

38) סנהדרין מז, א. חולין ז, ב.

39) ראה "התמים" שם ע' סד [עט, ב]: "בעיני גדולי חסידי

חב"ד המופתים הם כעין פגיעה בכבוד החסידות כו" (וראה גם

תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 218 הערה 26. וש"נ).

39) הל' יסוה"ת רפ"ח.

- יש בלבו דופי", אלא האמונה היתה לפי ש"ענינו ראו ולא זר וכו'"), ואילו ה"פי שנים ברוחך" דאלישע,¹
 היה לא רק בנוגע להתפשטות שלו, אלא גם במעלת עצמו ומהותו,²
- (ולכן אמר לו אליהו על זה, שלמרות ש"הקשית לשאול"⁴⁰, כי איך יוכל לתת לו יותר ממה שיש
 לו בעצמו, מכל-מקום אם אלישע יהיה במעלה ודרגא כזו ש"תראה אותי לוקח מאתך"⁴⁰, מעלתו היא⁴¹
 שרואה את אליהו כפי שהוא למעלה מ"ברוחך" הקודם, "יהי לך כן"⁴⁰) -⁵
- אף-על-פי-כן, התבטא ב'פי שנים' במופתים, ה'פי שנים' במעלת עצמו ומהותו.⁶
- וכן היה גם אצל הרב המגיד, שה'פי שנים ברוחו' התבטא ב'פי שנים' תלמידים. ומזה מובן, שאף
 (ש'ריבוי) תלמידים הוא רק ענין של השפעה והתפשטות, מתבטא בזה גם ענינו של המשפיע, ועד שזה
 מוסיף בהמשפיע, וכמאמר רז"ל⁴² "ומתלמידי יותר מכולן".⁷
- ולא זו בלבד שהתלמיד מוסיף בשכל הרב, אלא גם בחיות הרב. ולכן, בנוגע לערי מקלט, שעליהם
 נאמר⁴³ "וחי" - הנה "הרב שגלה, מגלין ישיבתו עמו"⁴⁴.⁸
- אבל מובן, שההוספה שהתלמיד מוסיף ברב, אינה בעיקר מהותו, אלא בענין האור והגילוי של הרב⁴⁵.⁹
- ה. על-פי-זה יובן תיווך ב' הענינים שבפירוש רש"י - מחד גיסא, יציאת יעקב מבאר שבע משתווית
 ל"ותצא האמור בנעמי", כאילו לא נותרו צדיקים בבאר שבע. ולאידך גיסא, על-ידי יציאת יעקב נחסר
 בבאר שבע רק הודה זיוה והדרה:¹⁰
- כאמור, בחיי יצחק, ובפרט בבאר שבע, היתה עבודת יעקב בעולם אותה העבודה כמו של יצחק. וכיון
 שיעקב היה תלמידו (שעשה עבודתו של יצחק), הנה על-ידי יציאתו מבאר שבע, נחסר כביכול ביצחק,¹¹
 השלימות שהיתה לו לפני זה על-ידי תלמידו, יעקב.¹²
- ולכן משוה זאת רש"י עם "ותצא מן המקום האמור בנעמי ורות" - ששם לא נשאר צדיקים אחרים
 - כיון שגם על-ידי יציאת יעקב נחסר בבאר שבע לא רק מה שיעקב עצמו פעל בה, אלא גם בשלימות
 שפעל שם יצחק.¹³
- אבל ענין זה רק עשה רושם בבאר שבע, פנה הודה זיוה והדרה, כי בנוגע למציאות וקיום העיר -
 הרי היה שם יצחק⁴⁶. ולא עוד - אלא שבזה לא היה אפילו שינוי, כיון שיציאת יעקב לא פעלה חסרון
 במהותו של יצחק, אלא רק בהתפשטותו.¹⁴
- ו. בנוגע לקושיא, שבפרשת תולדות נאמר רק "וילך פדנה ארם", ולא "ויצא מבאר שבע" - יש לתרץ:¹⁵
- בפרשת תולדות מסופר שיצחק שלח את יעקב, ויעקב עשה כדבריו. וכיון שכוונת יצחק לא היתה
 שיעקב יעזבהו - אדרבה, ליצחק היה יותר ניחא שיעקב ישאר עמו, לכן, בפרשת תולדות - שבה מספרת
 התורה אודות הליכת יעקב מצד פקודת יצחק - נאמר רק "וילך פדנה ארם", ולא "ויצא מבאר שבע".¹⁶

(40) שם, יו"ד. ובמצו"ד שם.
 (41) ובוה מובן התנאי (ושייכותו להענין): "אם תראה גו' -
 יהי לך גו' ואם אין - לא יהי". וא"צ לדחוק שאמר לו זה על
 דרך המופתים (רלב"ג שם).
 (42) תענית ז, א. מכות יו"ד, א.
 (43) ואתחנן ד, מב. פ' שופטים יט, ה.
 (44) מכות שם. וראה רמב"ם הל' רוצח רפ"ז: "תלמיד שגלה
 לערי מקלט מגלין רבו עמו שנאמר וחי, וחי בעלי חכמה
 ומבקשי בלא ת"ת כמיתה חשובין וכן הרב שגלה כו". (1) הלשון

"וכן" משמע שזהו מאותו הטעם. (2) עפ"ז מובנת אריכות הלשון:
 "בעלי חכ" - רב; "מבקשי" - תלמיד*. וראה ג"כ ב"מ פד,
 סע"א.
 (45) משא"כ הרב בנוגע לתלמיד. ובוה מובן מה שעיקר
 ותחילת הלימוד (בש"ס וברמב"ם) מ"וחי" - הוא בנוגע לתלמיד.
 (46) מה שגם ביציאת נעמי רק פנה הודה כו' ולא בנוגע לקיום
 המקום כו' - הוא מפני ששיבתם שם באה באיסור ו"אין קטיגור
 נעשה סניגור" (ברכות נט, רע"א. וש"נ).

- 1 אבל תירוץ זה אינו מספיק: כיון שבשביל הליכתו לחרון, היה מוכרח לצאת מבאר שבע - הרי זה
2 "פסיק רישיה"⁴⁷, ואם-כן, גם בפרשת תולדות היה צריך לכתוב "ויצא מבאר שבע"?
- 3 ז. ויובן זה בהקדם סיפור הגמרא⁴⁸: רב מצא פעם את רב שמואל בר שילת - שהיה מלמד תינוקות
4 - עומד בגינתו. וטען אליו רב, כיצד הולך לראות את גינתו ועוזב את התלמידים? וענה לו, שזה כבר
5 "ג' שנה שלא ראה את גינתו, וגם עתה, בהיותו בגינה, "דעתאי עלויהו", שאינו מסיח דעת מהם
6 (מהתלמידים).
- 7 מובן, שגם התלמידים קיבלו מזה שרב שמואל בר שילת חשב אודותם⁴⁹. שהרי הטענה אליו מדוע
8 עזב את התלמידים, היתה (לא רק בגלל שאינו עושה עבודתו, אלא) בעיקר מפני שבגלל זה נחסר אצל
9 התלמידים. ובהכרח לומר, שהמענה "דעתאי עלויהו" פירושו, שעל-ידי מחשבתו עליהם ניתוסף גם אצל
10 התלמידים⁵⁰.
- 11 [מאמר המוסגר: זוהי הוראה למלמדים, ראשי ישיבות ומתיבתות, משגיחים ומשפיעים - עד כמה
12 צריכה להיות ההתמסרות ("איבערגעגעבנקייט") לתלמידים. הטענה, שהוא עובד כמה פעמים יותר ממה
13 שמחוייב עבור התשלום שמקבל; זהו כבר לאחרי שעות שכירותו; לא משלמים לו השכירות בזמן, וכו'
14 וכו' - אין זה תירוץ. כיון שזוהי עבודתו - הנה אפילו אם יוצא ממנה אחת ל-13 שנה, וגם יציאה זו
15 קשורה עם ענינים רוחניים (ובמכלל-שכן מרב שמואל בר שילת⁵¹, שהיה מהאמוראים, ופשוט שב"קאי
16 בגינתא" שלו היה "דעהו" ("ד"בכל דרכיך")⁵² בשלימותו, וענין השיך לעבודת הברורים (שלז),
17 אף-על-פי-כן, אם אין דעתיה עלויהו, באופן שגם התלמידים מקבלים מזה, תובעים ממנו: "שבקתיה
18 להימנותך"].
- 19 ועל-פי-זה מובן, שהליכת יעקב לחרון אינה מכריחה שיהיה "ויצא יעקב - בפנימיותו⁵³ - מבאר שבע",
20 כי יציאתו היתה יכולה להיות באופן "דעתיה עלויהו". ולא זו בלבד שאין הכרח ש"פנה הודה זיוה
21 והדרה", אלא גם בנוגע ליעקב עצמו, לא מוכרח ה"ויצא": כיון ש"דעתיה עלויהו", הרי זה כמאמר
22 הבעל-שם-טוב⁵⁴ (על הפסוק⁵⁵ "שרפים עומדים ממעל לו") - במקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא
23 כולו.
- 24 ח. זוהי הסברה על כך שבפרשת תולדות לא נאמר "ויצא גו". אבל על-פי-זה מתעוררת הקושיא:
25 מדוע נאמר בפרשתנו "ויצא גו" שבע"?
- 26 ויובן זה בהקדם שינוי לשון הכתוב: בפרשת תולדות נאמר "וילך פדנה ארם", ובהתחלת פרשתנו
27 נאמר "וילך חרנה" (ואחר-כך נאמר "וילך ארצה בני קדם")⁵⁶.
- 28 החילוק בין פדן ארם לחרון הוא:
- 29 אודות פדן ארם אומר רש"י⁵⁷, שזהו השטח שבו היו ב' המקומות ארם נהריים וארם צובה. או כמו
30 שדה ארם; ואילו חרן היתה העיר שבה היה נמצא לבן.

לכתוב אלא וילך יעקב חרנה", כי באם יציאתו מבאר שבע רק בגופו ובחיצוניותו, לא צריך קרא על זה, וכמו שלא כתב זה בפ' תולדות, כי מובן ממש"כ "וילך פדנה ארם", "וילך חרנה" - פסיק רישיה. - ויתור כל הענין, ה"ז קושיא יותר מאשר דיוק בתיבה אחת. ולכן לא נקט רש"י דיוק המדרש: "וכי לא יצא כו".

(54) המשך מים רבים תרלו פקי"ג. ד"ה רפאני תרח"ץ פ"ה (סה"מ תרח"ץ ע' רו. וש"נ). וראה גם לקו"ת אמור לב, ב.

(55) ישע"ו, ו, ב.

(56) כט, א.

(57) תולדות כה, כ.

(47) ראה שבת עה, סע"א. וש"נ.

(48) ב"ב ח, ב.

(49) ראה לקו"ד (ח"א בתחלתו) בענין מחשבה מועלת.

(50) וכן מובן ממ"ש בחדא"ג שם, הטעם שגבאי צדקה ומלמדי תינוקות נמשלו לכוכבים. וראה ג"כ רש"י ד"ה שבקתי (שם): "ללמדם כו". וברגמ"ה שם: "לזרם ממוקום זה שאני עומד".

(51) וראה ל"ת להאריז"ל עה"פ (ס' שופטים ה, כ) "הכוכבים

ממסילותם". סה"ד בערכו.

(52) משלי ג, ו.

(53) ומלבד שהפנימיות וחו עיקרו דיעקב - הנה "לא הי' צריך

- 1 הליכת יעקב היתה בשביל: (א) עבודת הבירורים בצאן לבן, ו"רכושו אשר רכש גו' בפרך ארם" 58 -
- 2 ענין זה עשה בשטח גדול, בשדה ארם; (ב) להעמיד בית רחל ולאה, שבטים, "מטתו שלימה" 59 - ענין
- 3 זה עשה בחרן, בעיר, ולא בשדה, ששם אסור להיות ענין היחוד, מצד צניעות⁶⁰.
- 4 (וכמו כן ברוחניות: תפלה, שענינה יחוד ישראל והקב"ה - אינה בשדה ובמקום פרוץ, אלא בבית⁶¹).
- 5 ועל-פי-זה יובן הטעם שבפרשתנו - שבה התורה מספרת אודות הליכת יעקב לחרן להעמיד השבטים,
- 6 "מטתו שלימה" - אומרת התורה "ויצא יעקב מבאר שבע":
- 7 בענין היחוד ("אין קישוי אלא לדעת" 62) - לא שייך לומר, ואסור, שתהיה דעתו של יעקב במקום
- 8 אחר, אפילו לא בבאר שבע⁶³. בכדי לפעול ענין פנימי, מוכרחים להיות בו בכל פנימיותו⁶⁴.
- 9 בשביל עבודת הבירורים בלבד - אין הכרח להיות מונח בזה, ובפרט עד ש"יקשר דעתו" - ואדרבה.
- 10 וכידוע⁶⁵ דיוק לשון הכתוב "יגיע כפיך כי תאכל" - יגיע כפיך, ולא יגיע ראשך. ולמרות שגם בזה צריך
- 11 להשתמש בשכל, הרי זה רק חיצוניות השכל, ולא להיות מונח בזה בפנימיותו, ובמילא, יכולה (ומוכרחת)
- 12 הדעת להיות בענינים אחרים; מה-שאינ-כן בשביל להעמיד "מטתו שלימה", להמשיך כח האין-סוף⁶⁷ -
- 13 הרי "אין קישוי אלא לדעת", שהדעת הוא בקו האמצעי שעולה עד (פנימיות) הכתר שלמעלה
- 14 מהשתלשלות⁶⁸, וממשיך משם כח האין-סוף.
- 15 ולכן היה יעקב מוכרח לצאת מבאר שבע, ללכת ולהיות בחרן (למרות שענינה הוא "חרון אף של
- 16 מקום בעולם" 69) בכל פנימיותו, בכדי להעמיד י"ב שבטים, שתהא "מטתו שלימה"; אבל כשמדובר
- 17 אודות עבודת הבירורים, "פרך ארם" - לא מוכרח להיות ה"ויצא יעקב מבאר שבע".
- 18 ט. אך עדיין נשארת השאלה, מדוע בפרשת תולדות נאמר "וילך פדנה ארם", ובפרשת ויצא נאמר
- 19 "וילך חרנה"?
- 20 והביאור בזה:
- 21 בפרשת תולדות מסופר ענין הליכת יעקב בעיקר - מה שנעשו ראה, ועשו ראה רק את החיצוניות -
- 22 "וילך פדנה ארם".
- 23 וגם לפני זה (בפרשת תולדות) כשמסופר שיצחק שלח את יעקב, "וישלח יצחק וגו'" 70 - הרי "אין
- 24 אדם יודע מה בלבו של חברו" 71, כך, שיצחק לא היה יכול להיות בטוח כיצד היא הליכת יעקב -
- 25 בפנימיותו או רק בחיצוניות. שם לא יכולה התורה לומר בפירוש (בגילוי) "וילך חרנה" ו"ויצא יעקב" 72.
- 26 מה-שאינ-כן בפרשת ויצא, שבה מדובר אודות יעקב גופא: הוא בעצמו ידע, שאופן הליכתו היא
- 27 בפנימיותו - חרנה, ובשביל זה מוכרח להיות - "ויצא יעקב".
- 28 [ויומתק יותר: תוכן פרשת תולדות הוא כשמה, וכפירוש רש"י⁷³ - "תולדות יצחק, יעקב ועשו
- 29 האמורים בפרשה", ותוכן פרשת ויצא הוא - ענינו של יעקב. מצד תולדותיו של יצחק - יעקב ועשו -

התוועדיות ח"ה ע' 70. ועוד.

(66) תהלים קכח, ב.

(67) לקו"ת שה"ש מ, א.

(68) לקו"ת שלח נ, א.

(69) רש"י ס"פ נח.

(70) כח, ה.

(71) פסחים נד, ריש ע"ב.

(72) דאף שאמר לו "וקח לך משם אשה" (שם, ב), לא הי יכול לידע אם הליכתו הוא כרצון המשלח (גם בפנימיות), כי אינו רואה רק הליכת הגוף והחיצוניות.

(73) ר"פ תולדות. וראה שיחת ש"פ תולדות ס"ב (תורת מנחם

- התוועדיות חמ"א ע' 284).

(58) פרשתנו לא, יח.

(59) ויק"ר פל"ו, ה. פרש"י יחי מזו, לא.

(60) ראה סנהדרין מו, א. רמב"ם הל' איסור"ב פכ"א הי"ד.

טושו"ע אה"ע סכ"ה ס"ד.

(61) ברכות לד, סע"ב. שו"ע אדה"ז או"ח ס"צ ס"ה.

(62) יבמות נג, ב.

(63) בדוגמת מרז"ל (נדרים כ, ב): "אל ישתה כו". ואפילו

היא אשתו (ר"ן. ובשו"ע או"ח סר"מ ס"ב). ובפרט להמבואר בתניא פ"ג, שדעת הוא שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאד, הרי אינו שייך שיקשר דעתו בשני ענינים שונים.

(64) ראה סה"ש תורת שלום ע' 39 ואל"ך.

(65) לקו"ת שלח מב, ד. חוקת סו, ג. ובארוכה - תו"ח שמות

תרן, א ואל"ך. וראה לקו"ש ח"א ע' 188. תורת מנחם -

- 1 עדיין לא נרגשת פנימיות הכוונה⁷⁴. אבל מצד יעקב (פרשת ויצא) - שעל ידו נשלם ה"וארבה את זרעו"⁷⁵,
 2 כי למרות שבפסוק נאמר "וארבה גו' ואתן לו את יצחק", מכל-מקום נשלם הדבר רק על-ידי יעקב
 3 (ביצחק, ולא כל יצחק, יקרא לך זרע⁷⁶) שהוא העמיד י"ב השבטים - נרגשת פנימיות הכוונה].
- 4 ולאחרי כן, כשמסופר אודות בקשת יעקב "ונתן לי לחם לאכול גו' והיה הוי' לי לאלקים"⁷⁷, "שלא
 5 ימצא פסול בזרעי" (כפירוש רש"י) - שזה כולל כל עניני יעקב, הן עבודת הביוריים והן "מטתו שלימה"
 6 - אומרת התורה: "וילך ארצה בני קדם" - שכולל הן פדן ארם והן חרן.
- 7 יו"ד. על-פי-זה יובן עוד דיוק בפירוש רש"י:
- 8 המדרש⁷⁸ מדייק מה שכתוב "וילך חרנה" תיכף לאחרי "ויצא יעקב מבאר שבע" - דלכאורה, היה
 9 צריך לקחת זמן מיציאת יעקב מבאר שבע עד שהגיע לחרן - ומתוך על זה ב' פירושים: (א) "בן יומו",
 10 שבאותו היום שיצא מבאר שבע, הגיע לחרן, כי היתה לו קפיצת הדרך. והיינו, ש"וילך חרנה" פירושו
 11 שהגיע לחרן⁷⁹. (ב) "וילך חרנה" פירושו שהלך לחרן, לכיוון חרן.
- 12 רש"י מפרש "וילך חרנה" - יצא ללכת לחרן, כדעה הב' במדרש. והטעם שרש"י מתחיל בדעה הב'⁸⁰:
 13 לאחרי "וילך חרנה" נאמר "ויפגע במקום", "וילך ארצה בני קדם". [ובפרט - "במקום" קאי על הר
 14 המוריה⁸¹]. ולכן אי אפשר לפרש "וילך חרנה" שהגיע לחרן, שהרי הר המוריה נמצא על הדרך בין באר
 15 שבע לחרן, ואם-כן, לא יכול להיות "ויפגע במקום" לאחרי הגעתו לחרן.
- 16 [הגמרא⁷⁹ מספרת, שלאחרי שהגיע לחרן, חזר והלך להר המוריה. אבל הפשט של כללות סיפור
 17 הפרשה לא משמע כן, ורש"י מפרש לכל-לראש פשוטו של מקרא⁸²].
- 18 מפרשים מבארים בזה, מדוע מפרש רש"י "יצא ללכת כו'" על "וילך חרנה", ולא על "וילך פדנה
 19 ארם" שבסוף פרשת תולדות - כיון ששם אפשר לפרש שהפסוק מדבר אודות ביאתו לפדן ארם, שהרי
 20 אין שם ההכרח ממה שכתוב "ויפגע במקום", "וילך ארצה בני קדם".
- 21 אבל עדיין אין זה מספיק: הרי רש"י מפרש לכל-לראש פשוטו של מקרא; בפסוק הדורש ביאור -
 22 מפרש רש"י את הפשט. וכיון שבפסוק "וילך פדנה ארם" נדרש גם-כן ביאור - איך שייך שמיד הגיע
 23 לפדן ארם - היה רש"י צריך לפרש⁸³ אחד מב' הפירושים: הפסוק הוא ככתבו - הגיע לפדן ארם (ולא
 24 צריך לומר: וילך - ללכת, או: פדנה - לפדן), אלא שהיתה לו קפיצת הדרך, כדעה הא' במדרש; או
 25 ש"וילך" פירושו - ללכת כו', שהלך לעבר פדן ארם, כהדעה הב' במדרש, וכפי שרש"י מפרש "וילך
 26 חרנה"?
- 27 ועל-פי הנ"ל מובן: הסיפור "וילך פדנה ארם" שבפרשת תולדות, עיקרו - בכדי להדגיש הפעולה על
 28 עשו, ובמילא לא נוגע פרטי הדברים, כי-אם רק לידע ש"וישלח יצחק", ויעקב עשה כן בפועל⁸⁴.
 29 מה-שאינ-כן בפרשת ויצא, שבה מסופר הדבר בפרטיות.

דעה הא' לקמן (כח, יז), אבל מקדים לזה: "אמרו רבותינו כו'",
 וכ"ז - שלא על אתר (עה"פ "וילך חרנה") - כי אינו בדרך הפשט.
 ואף שכתב רש"י שם: "וקרא מוכיח וילך חרנה" - ההוכחה
 היא מלשון הכתוב, מדלא כתיב ללכת כ"א וילך, וההוכחה
 שברש"י כאן היא מסדר כל המקראות. וסדר כל המקראות מכריח
 יותר מאשר דיוק בתיבה אחת.
 (83) אף שבדוחק י"ל שסומך על מש"כ שם (כח, ב) "פדנה.
 כמו לפדן".

(84) ומקרא ככתבו. אבל בהכתוב (כח, ב) א"א לומר כן, דאם
 נפרש ככתבו היינו שייגע, א"כ גם ביתה בתואל פי' שייגע -
 ועפ"י הול"ל לך ביתה בתואל ו"פדנה ארם" מיותר. דאף
 שב"פדנה ארם" נרמז ענין שני בתכלית הליכת יעקב כנ"ל - פשוטו
 של מקרא הוא שהכוונה היא רק "וקח לך משם אשה".

(74) ראה שיחה הנ"ל ס"י (שם ע' 290) שתוכנה של פ'
 תולדות הו"ע עבודת הביוריים. ועפ"י יומתק יותר, שגם עיקר
 הסיפור דהליכת יעקב כו' שבפ' תולדות, הוא שהלך פדנה ארם,
 אלא שבדברי יצחק וציווי שלו ליעקב הי' בזה (נתינת כח על) ב'
 הענינים: לך א' "פדנה ארם", ב' "ביתה בתואל".

(75) יהושע כד, ג.
 (76) וירא כא, יב. נדרים לא, א. סנהדרין נט, ב.
 (77) פרושתנו כח, כ"כא.
 (78) ב"ר פס"ח, ה. וראה במפרשי המדרש שם.
 (79) וכן הוא בסנה' צה, ב. חולין צא, ב. רש"י בפרשתנו כח,
 יז.

(80) מפרשי רש"י כאן.

(81) רש"י עה"פ. סנהדרין שם. חולין שם.

(82) אף שבכ"מ מביא גם דרשות רז"ל. וכן בנדו"ד מביא גם

יא. על-פי הנ"ל ש"ויצא גו' - פנה הודה זיוה והדרה" היה בשביל הליכתו להעמיד "מטתו שלימה",⁸⁵
 יובן דיוק ג' הלשונית, הודה זיוה והדרה:

על הפסוק⁸⁵ "הוד והדר", ואמר ה'צמח צדק'⁸⁶ (לפי פירוש אחד), ש"הוד" הוא ספירת הנצח, ו"הדר"
 הוא ספירת ההוד. ואודות "זיו", איתא במאורי אור⁸⁷, שזהו יסוד⁸⁸ (ואין סתירה לכך מהמשמעות בתניא⁸⁹
 שזיו הוא מלכות - כי, הטעם שיסוד נקרא זיו הוא "כי ממנו זיו יוצא למלכות"⁸⁷).

ולכן ואמר רש"י, שעל-ידי יציאת יעקב נחסר בבאר שבע הודה זיוה והדרה - בחינת נצח הוד יסוד,
 דכיון ש"ויצא יעקב" היה בשביל להעמיד "מטתו שלימה", וכללות ענין ההשפעה (גם השפעת בנים)
 היא מבחינת נצח הוד יסוד, שהם לבר מגופא⁹⁰, הנה מצד זה שנצח הוד יסוד דיעקב היו טרודים בענין
 "מטתו שלימה", לכן הם בפרט - "הודה זיוה והדרה" - נחסרו בבאר שבע.

יב. טעם הסדר בדברי רש"י "הודה זיוה והדרה", ולא "הודה הדרה וזיוה", כסדר הספירות: נצח
 הוד יסוד - הוא:

ג' המדות הם בג' הקוין: נצח - קו הימין, הוד - קו השמאל, ויסוד - קו האמצעי.
 [וענינם בהשפעה: נצח - ה"סבר פנים יפות" של הרב לתלמיד, הוד - ה"זרוק מרה בתלמידים"⁹¹
 ו"כל תלמיד שאין שפתותיו נוטפות מר כו"⁹², יסוד - התקשרות המשפיע למקבל⁹³].

וכיון שיעקב הלך מימין לשמאל (מארץ הימין, לחרן שהיא בצפונה של ארץ ישראל⁹⁴), לכן, תחילה
 "פנה הודה" - נצח שבקו הימין, אחר-כך "זיוה" - יסוד שבקו האמצעי, ואז "הדרה" - הוד שמקו
 השמאל.

* * *

יג. מובא בחסידות⁹⁵ ש"ויצא יעקב גו' חרנה" קאי גם על ירידת הנשמה בגוף. ירידת הנשמה למטה,
 ל"חרן - חרון אף של מקום בעולם"⁹⁶, היא בשביל להעמיד "מטתו שלימה", לעשות דירה לו יתברך
 בתחתונים⁹⁶.

וגם ענין זה מרמז רש"י בפירושו: למרות שבשביל התלבשותה בגוף, שצריכה לפעול בו בפנימיותו,
 צריך להיות "ויצא יעקב" - ולכן אינה דומה הנשמה כפי שבאה למטה לכמו שהיא למעלה⁹⁷ -
 אף-על-פי-כן, "פנה" רק "הודה זיוה והדרה", ואדרבה: דוקא בירידת הנשמה למטה, "נפחתה ביי",
 ניתוסף ה"ואתה משמרה בקרבי", שזהו למעלה יותר מה"טהורה היא"⁹⁸ (אלא שה"משמרה" אינו באופן
 של גילוי אור - הודה כו'), וכאשר ניתוסף בנשמה שבחרן, ניתוסף בכל דרגותיה - בבאר שבע, וגבוה
 מעל גבוה, תחתיים שניים.. חמשיים כו"⁹⁹.

ועל-דרך שעל-ידי יציאת יעקב מבאר שבע (ארץ ישראל) והליכתו לחרן (חרון אף של מקום בעולם),

93 תניא אגה"ק סט"ו.
 94 רש"י וישלה לח, יח.
 95 ראה תורת מנחם סה"מ כסלו ע' כב. וש"נ.
 96 ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר
 פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
 97 שנוסף על מה שהגוף מעלים (ראה תניא פל"ז: "שהגוף
 אינו יכול לסבול"), גם הנשמה עצמה מתמצמת וכו' (לקו"ת
 ר"פ האזינו. ובכ"מ), שזהו ע' "ויצא יעקב גו' חרנה", שלצורך
 ההליכה לחרן (ההתלבשות בגוף, עוד טרם שמתלבשת בו) היא
 יוצאת ממדרגתה ומצבה כמו שהיתה למעלה.
 98 ד"ה אתה הוא ה' לבדך תרצ"ט (סה"מ תרצ"ט ע' 227
 ואילך).
 99 לקו"ד ח"א כה, סע"ב.

85 תהלים קד, א.
 86 יהל אור עה"פ ס"ק א (ע' שפח).
 87 אות ז' ס"ח.
 88 במק"א (רות רבה פ"ב, יב. רש"י שם א, ז) כתוב גם פנה
 שבה - דקאי על ספירת המלכות (קהלת יעקב בערכו. וראה יאיר
 נתיב למאו"א בערכו).
 - שינוי הלשונית שמרש"י כאן לב"ר כאן, רות רבה שם
 ורש"י שם, יש להבינם משינויי הפירושים שביהל אור שם.
 ואכ"מ.
 89 שעהיזה"א פ"ג וד'.
 90 לקו"ת מסעי צ, ג.
 91 כתובות קג, סע"ב. ועיין ה' ת"ת לאדה"ז (בסוף).
 92 שבת ל, ב. פסחים קין, א.

1 ששם העמיד "מטתו שלימה", המשכת כח האיין-סוף - ניתוסף גם במהותו של יצחק בבאר שבע (שמזה
2 מובן שתיכף ביציאתו דיעקב - היתה ההתחלה בזה). וכמדובר כמה פעמים²⁰ צריך להיות נמשך עד
3 בהלכה: כאשר נולד ראובן בחזון, אזי ניתוסף אצל יצחק בבאר שבע - על-פי דין - בקיומו מצות פריה
4 ורביה, שדורשת שיהיו בנים לבנו¹⁰⁰.

5 [וזהו ביאור נוסף לכך שפנה (רק) הודה זיוה והדרה - כי אדרבה, על-ידי-זה היתה המשכת העצם].
6 ודוקא לאחרי ש"ויצא גו' מבאר שבע וילך חרנה", קיבל את הברכה "ופרצת ימה וקדמה וצפונה
7 ונגבה"¹⁰¹ - בלי גבול¹⁰², שמתבטאת ב"ונברכו כן כל משפחות האדמה ובזרעך"¹⁰¹ - לא רק "בך", אלא
8 גם - "ובזרעך".

* * *

9 יד. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ויחלום והנה סולם מוצב ארצה גו'.

(102) ראה שבת קיח, סע"א ואילך.

(100) טושו"ע אה"ע ס"א ס"ו.

(101) פרשתנו כח, יד.

אגרות קודש

ב"ה, א' כסלו, תשכ"ה

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

מאשר הנני קבלת מכתבה, וכבקשתה אזכירם עוד הפעם על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע מתאים לתוכן הבקשה.

ולמרות סגנון כתבה ותוכנו, ועוד יותר למרות שהמצב נשנה כמעט בכל מכתב ממנה, הרי
לא אבדתי ח"ו תקותי, אשר סוף סוף לא רק תראה את הטוב בחיים, כולל גם חיי-ה, אלא שברא"י
זו תבוא בהרגשה בלב, ובפרט ע"פ סגנון תורת החסידות, אשר בעולמנו זה הכל מעורב טוב ורע, ועל
האדם לבחור מה להדגיש ובמה להתבונן, ובמה להתענין, כי בחיי כל או"א שני דרכים ישנם, לראות
את הטוב הסובב אותו או וכו', ואם בכאו"א הדברים אמורים עאכ"ו בכני ובנות ישראל, המאמינים
אמונה מוחלטת בנצחיות הנפש, ז.א. נצחיות הרוחניות, ז.א. נצחון הטוב נצחון בהחלט, שהרי אי
אפשר שדבר חולף ועובר שלא ינוצח בהחלט ע"י הקים ונצחי, שהרי אין גם ערך ביניהם.

והרי מאלפנו סיפור חז"ל, אשר אדם הראשון, עוד קודם הגירוש בהיותו בגן עדן, התאונן
על עניניו, וקראוהו כפוי טובה, ובבני ובנות ישראל, שנמצאו במחנות ההסגר של האשכנזים ימ"ש
ובתקופה הכי איומה ר"ל, ברכו ברכת השחר וכו' הודאה וברכה לבורא עולם ומנהיגו, והרי סו"ס
כאו"א הוא בין הקצוות האמורים.

מובן וגם פשוט, שאין בהנ"ל ח"ו ענין של הצדקת הדין על מי שהוא, ובפרט וכו', כי אם הדגשת
המציאות כמו שהיא. והנקודה - אשר אופן וסוג חיי האדם, אם חיים מלאים שביעת רצון ותוכן, או
בקו ההפכי, תלוי במדה חשובה וגדולה - ברצון האדם, המושל בראית עין שכלו להסתכל לצד ימין או
לצד שמאל.

וכיון שנמצאים אנו בחדש כסלו חדש הצלחה לבני המשפחה, יהי רצון שיתחיל שינוי האמור
תיכף.

בפ"ש ובברכה.

לקוטי שיחות פרשת ויצא כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

הוזכר שהוא שמר מצות שבת, שהרי כתוב¹³ אצל
 אברהם "וישמור משמרת", וחז"ל מבארים על-כך¹⁴:
 "אפילו הלכות עירובי חצרות היה אברהם יודע" -
 אלא הכוונה במילים אלו היא, שאצל אברהם מוזכרת
 שמירת שבת באופן כללי, משולבת בשמירת כל
 המצוות, ולא בפירוט מיוחד, ואילו אצל יעקב מצויינת
 בפירוט העובדה שהוא שמר מצות שבת.

מן העובדה שמצות שמירת שבת מוזכרת בתורה
 אצל יעקב, ולא אצל אברהם, מובן, שמצות שבת
 נתייחדה אצלו משאר המצוות¹⁵, ומפני החשיבות
 המיוחדת שבקיום מצות שבת על-ידו, זכה יעקב
 לברכת "ופרצת".

כן יש לומר, שאם כי יש לברכת "ופרצת" קשר
 לשמירת שבת בכללותה, כלשון חז"ל "יעקב, שכתוב
 בו שמירת שבת", בכל זאת - מן העובדה שמכל פרטי
 מצות שבת שקיים יעקב, מוזכר בתורה דוקא הפרט
 "קבע תחומין" יש ללמוד שיש לברכה זו קשר מיוחד
 לענין של תחומין.

במילים אחרות: החשיבות המיוחדת שבקיום מצות
 שבת, שבה הצטיין יעקב, מתבטאת במיוחד בקיום
 ענין התחומין.

וצריך להבין: (א) על מה התבססה החשיבות
 המיוחדת שבקיום מצות שבת על-ידי יעקב, על פני
 קיום מצוה זו על-ידי אברהם, שבזכותה מוזכרת
 המצוה רק אצל יעקב, ואשר בעקבותיה זכה יעקב
 לברכת "ופרצת"? (ב) מדוע מתבטאת חשיבות זו דוקא
 בענין של תחומין¹⁶?

א.

שכר שמירת שבת: "נחלה בלי מצרים"

1 על ברכת הקב"ה ליעקב אבינו "ופרצת ימה וקדמה
 2 וצפונה ונגבה"¹ אומרים חז"ל²: "כל המענג את השבת
 3 נותנין לו נחלה בלי מצרים, שנאמר³: אז תתענג על ה'
 4 וגו' והאכלתיך נחלת יעקב וגו'. לא כאברהם... ולא
 5 כיצחק... אלא כיעקב שכתוב בו: ופרצת ימה וקדמה
 6 וצפונה ונגבה".

7 ידוע⁴, ששכר מצוה ניתן מדה כנגד מדה. אם כן,
 8 צריך להבין: במה מצות שבת היא בבחינת "בלי
 9 מצרים" (ללא גבול), שלכן⁵ שכרה הוא "נחלה בלי
 10 מצרים"⁶?

ב.

שמירת שבת ע"י יעקב מוזכרת בתורה במפורש, ובעיקר בענין תחומין

11 את הענין ששכר שמירת שבת מתבטא בברכת
 12 "ופרצת" ("נחלה בלי מצרים") מצאנו אצל יעקב
 13 עצמו:

14 חז"ל אומרים⁷: "אברהם, שאין כתוב בו שמירת
 15 שבת, ירש את העולם⁸ במידה, שנאמר⁹: קום התהלך
 16 בארץ לארכה ולרחבה וגו', אבל יעקב, שכתוב בו
 17 שמירת שבת, שנאמר¹⁰: ויחן את פני העיר - נכנס עם
 18 דמדומי חמה וקבע תחומין מבעוד יום, ירש את
 19 העולם⁸ שלא במידה, שנאמר¹¹: והיה זרעך כעפר
 20 הארץ".

21 מפרשים¹² מסבירים שבמילים "אברהם, שאין
 22 כתוב בו שמירת שבת" אין הכוונה לכך שבתורה לא

(9) לך יג, יז.

(10) וישלח לג, יח.

(11) וסיפא דקרא: ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה (פי' מהרז"ו).

ובפס"ד (וכן בב"ר הוצאת טיאדור) הובא הסיוע בפנים.

(12) רש"י לבי"ר שם. פי' מהרז"ו שם.

(13) תולדות כו, ה.

(14) בי"ר פס"ד, ד. וש"נ. וראה גם פירש"י עה"פ.

(15) וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 70, שי"ל שהמצות שנאמר

בפירוש אצל א' מהאבות, קיים מצד ענינו הפרטי, עיי"ש.

(16) ובפרט לפי ידי משה לב"ר פי"א שם "אברהם לא קיים עירובי

תחומין ולא עשה המצוה רק במדה כו".

(1) פרשתנו כח, יד.

(2) שבת קיח, סע"א ואילך.

(3) ישע"י נח, יד.

(4) ראה סוטה ח, ב ט, ב (במשנה). ובכ"מ. וראה תניא פל"ט (נג,

א): שמשכרה נדע מהותה כו'.

(5) ראה בי"א או"ח ר"ס רמב. חדא"ג מהרש"א שבת שם.

(6) ועיי' שו"ע אדה"ז שם: נתפרשו בשבת ע"י הנביאים... ועונג... וכל

המענג את השבת שכרו מפורש בקבלה אז תתענג על ה' וגו' ובדברי

רו"ל שמוחלין כו'.

(7) בי"ר פי"א, ז. פס"ד ספכ"ג.

(8) בפס"ד שם: הארץ.

ג.

במצות מנוחה בשבת שוים כל היהודים

1 התשובה לשאלות אלו תובן על-פי הדברים
2 שלהלן.
3 כ"ק אדמו"ר האמצעי, בעל הגאולה - של יו"ד
4 כסלו¹⁷, מסביר במאמרו "אתה אחד"¹⁸ את ההבדל בין
5 מצות שבת למצוות האחרות:
6 בשאר המצוות ישנם הבדלים בין אופן קיומן
7 על-ידי צדיקים גדולים לבין אופן קיומן על-ידי אנשים
8 פשוטים, שהרי הן מתקיימות באמצעות "עבודה
9 ועשיה" - פעילות חיובית.
10 הנחת תפילין כנגד הלב ועל הראש, למשל,
11 מתקיימת על-ידי צדיקים גדולים באופן נעלה יותר,
12 שהרי לבם ו"המוחין" (כוחות השכל) שבראשם, נעלים
13 ביותר, שלא בדומה לאנשים פשוטים. וכך בשאר
14 המצוות.
15 לעומת זאת מבוססת מצות שמירת שבת על מנוחה
16 ושביתה מעשיה, וב"שליה"¹⁹ זו אין הבדל בין יהודי
17 אחד למשנהו. אמנם, אנשים פשוטים שובתים
18 ממלאכה פשוטה, ואילו שביתת עושי מלאכת המשכן
19 היא שביתה גם מעבודת ה"בירורים" של ימות החול²⁰,
20 אך הבדל זה הוא רק במלאכות שמהן שובתים, ואילו
21 בעצם השביתה "הכל שוין ממש"²¹.
22 וכאשר יהודי מקיים את השביתה והמנוחה
23 בשלימות, שהרי נחשב "בעיניו כאילו כל מלאכתו
24 עשויה"²², ו"משום עונג שבת" אין הוא "מהרהר כלל
25 בעסקיו" - הרי ש"אין²³ לך עונג גדול מזה"²⁴.

ד.

מצות שבת קשורה בעצם הנפש

26 אדמו"ר האמצעי מסביר²⁵, שבמצות שבת קיים
27 שויון ואחידות בין כל היהודים, מפני שעיקר המצוה
28 בשבת הוא "במנוחת הנפש בעצמותה בבחינת יחידה
29 שלמעלה מבחינת הגילוי במוח ולב".
30 פירוש הדברים הוא, שמצות שבת קשורה ב"עצם
31 הנפש", בדרגת "יחידה" שבנפש. (קיימות בנפש חמש
32 דרגות-בחינות, והן, מטה למעלה: נפש, רוח, נשמה,
33 חיה, יחידה. בחינת "יחידה", שהיא הדרגה העליונה
34 ביותר והקרובה ביותר אל מקורה האלוקי היא "עצם
35 הנפש" - הנפש בעצמותה ללא שינויים), וכיוון שכך
36 הוא, אין הבדלים, בענין זה, בין יהודי לרעהו, שהרי
37 בבחינת "יחידה" שוים כל היהודים, מן הגדול
38 שבגדולים ועד לפשוט שבפשוטים.
39 לפי זה מבאר אדמו"ר האמצעי את הנאמר על-
40 ידינו בתפילת מנוחה של שבת: "כי מאתך היא
41 מנוחתם, ועל מנוחתם יקדישו את שמך":
42 מנוחת שבת היא "מאתך ממש" - מעצמותו
43 ומהותו של הקב"ה ממש²⁶, ולכן גם אצל בני-ישראל
44 קשורה המנוחה ב"עצם הנפש" ממש - בבחינת
45 "יחידה". "ועל מנוחתם יקדישו את שמך" - מסירות
46 נפש על קידוש ה'²⁷ קיימת בשלימות ובשויון אצל כל
47 היהודים, כי מסירות הנפש על קידוש ה' נובעת מן
48 ה"יחידה" שבנפש. ולכן "ועל מנוחתם יקדישו..." -
49 שהרי גם מנוחת שבת וגם קידוש ה' קשורים ב"יחידה"
50 שבנפש.

מאגה"ת לר' יונה ובאגה"ת שם: וכן אנו אומרים בתפלה מנוחת שלום השקט ובטח מנוחה שלימה שאתה רוצה בה - שבזה קאי אדמו"ר האמצעי במאמרו.

(23) שו"ע שם מהטור (מסמ"ק סר"פ רפ"א).
(24) ראה באריכות איך ההעונג דשבת בא מצד השביתה ומנוחה דשבת: סידור קעד, א ואילך. קצט, ג ואילך. המשך תרס"ו ע' תקמג ואילך. ועוד.
(25) ס"ע 8 (מאמרי אדהאמ"צ שם ס"ע י) ואילך.
(26) וראה ד"ה אתה אחד שם (לפניו) בפי' "מנוחה שלימה שאתה רוצה בה" - "בחי" שלימותא דכולא שאתה מעצמותו רוצה בה כו". ובסידור (ר, רע"ב) פי' שאתה בעצמות התענוג הפשוט כו'.
(27) בפע"ה, בסי' האריו"ל וכו': דיכוון למס"נ על ק"ה באמרו יקדישו את שמך.

(17) יום אמירת (שיחה) מאמר זה.
(18) ס"ע 8 ואילך (נדפס, בקונט' בפ"ע - תשכ"ה). מאמרי אדהאמ"צ ס"ע י ואילך.
(19) אין להקשות דה"ז בכל מצות לא תעשה* - ואינו - כי, לדוגמא, ל"ת דלא יהי' לך אלקים אחרים - תוכנה האיסור דע"ז (רשי"ך לאמונה ודעת כו') וכתוצאה מזה בא האיסור דעשיית ע"ז, השתחוווא וכו' והשבתת ע"ז כו', משא"כ השביתה ומנוחה דשבת - זהו תוכן הציווי ("ומנוחה שלימה", שביתה - מ"כל מלאכה") וכמש"נ (יתרו כ, י"א): לא תעשה כל מלאכה גו' כי גו' וינח ביום השביעי.
(20) ראה ד"ה אתה אחד שם: ובורר אסור בגשמיות וברוחניות כו'.
(21) עיין שם ריש ע' 9 (מאמרי אדהאמ"צ שם ריש ע' יא).
(22) שו"ע אדה"ז סט"ו סכ"א. וראה בבי" שם שהביא המקור

28 "מקיף רחוק", אך למרות ריחוקו מן האדם יש לו קשר
29 אליו
30 מקומה של ההשראה של ה"יחידה" שבנפש, לפי
31 המוסבר במאמר³³ שהוזכר לעיל, הוא דווקא בסביבתו
32 של האדם, בד' אמותיו "הרחוקים בתכלית הריחוק
33 אשר אין ריחוק יותר ממנו" - ולכן יכולה ה"יחידה"
34 שבנפש לשרות שם.

35 זוהי הסיבה להלכה³⁴ של "ד' אמות" ביום השבת,
36 הנלדמת על-ידי חז"ל³⁵ מן הפסוק³⁶ "שבו איש תחתיו
37 אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" - שהרי בשבת
38 מתגלה בחינת ה"יחידה" השורה בד' אמותיו של
39 האדם.³⁷

ו.

שמירת השבת, גילוי בחינת "יחידה", דוקא
אצל יעקב

40 על-פי כל האמור מובן הקשר בין ברכת "ופרצת"
41 לבין מצות שבת. "ופרצת" היא "נחלה בלי מצרים",
42 הנובעת ממהותו ועצמיותו של הקב"ה, ללא שום
43 הגבלות.

44 שכר זה ניתן לאדם באמצעות שמירת שבת, שעליה
45 אנו אומרים "מאתך היא מנוחתם" - "מאתך ממש"³⁸.
46 וזו המעלה שיש בשמירת שבת של יעקב על
47 שמירת שבת של אברהם:

48 אצל אברהם, שענינו המיוחד לא היה בהבלטת
49 היתרון שבשמירת שבת על-פני שאר המצוות, והיינו
50 גילוי בחינת "יחידה", כוללת התורה את שמירת השבת
51 בתוך קיום כלל התורה.

52 רק אצל יעקב³⁹ - "קו האמצעי", שדוקא הוא

ה.

"יחידה" שבנפש - נעלית מאד מכוחות האדם
1 כפי שצויין לעיל, שלימה ה"יחידה" שבנפש אצל
2 כ' יהודי, בלא להתחשב במצב שבו מצויים כוחות
3 נפשו (הכוחות הרוחניים השונים שלו), וזאת מפני
4 שה"יחידה" מרוממת לחלוטין מכוחות האדם, היא
5 נעלית מדרגה של "גילוי".

6 כלומר, ה"יחידה" שבנפש גבוהה גם מן הכוחות
7 ה"מקיפים" של הנשמה (שהם הנעלים שבכוחות הנפש
8 ומקיפים אותה מבחוץ, כביכול, כגון: כוחות העונג
9 והרצון), שהרי גם להם ישנה השפעה יחסית על
10 האדם²⁸, וכך מוסבר בחסידות²⁹ מאמר חז"ל³⁰: "אע"ג
11 דאינה לא חזו, מזליהו חזי" (=למרות שהם לא ראו,
12 מזלם ראה), שמדרגת "מזל" שבנשמה, שהיא הכוחות
13 ה"מקיפים" של הנשמה, נובעים ומתעוררים הרהורי
14 תשובה אצל האדם, גם ללא הכנות מצדו.

15 ואילו דרגת ה"יחידה" שבנפש נעלית לגמרי מכך
16 שתהיה לה השפעה גלויה על האדם, עד כדי כך,
17 שנראה הדבר כאילו אין לה כל קשר לאדם.

18 לפי ההסבר דלעיל ברור שלבחינת "יחידה"
19 שבנפש אין השראה בכלי הגוף.

20 ויתרה מזאת: אין היא שורה אפילו ב"מקיפים"
21 שעל האדם, כגון לבוש ובית³¹, שבהם ישנה השראה
22 לכוחות ה"מקיפים" של הנשמה, וזאת כיוון שיש להם
23 קשר והתייחסות לאדם, ולא תתכן בהם השראה של
24 "יחידה", שהיא נבדלת לגמרי מן האדם³².

25 [כן הוא הדבר לא רק בדרגת "לבוש", שהוא
26 "מקיף קרוב", כי הלבושים סובבים את האדם
27 ומותאמים למידתו, אלא גם בדרגת "בית", שהוא

35 עירובין מח, א. נא, א. ירושלמי שם פ"ד ה"א. מכילתא בשלח
טז, כט. פרש"י שם - לענין ד' אמות חוץ לתחום.
בתיב"ע, פס"ז ורא"ם לבשלח שם - שגם טלטול ד' אמות ברה"ר
נלמד משם.

36 בשלח שם.

37 להעיר מהקס"ד בספרי זוטא (שלח טו, לב) - דאין לאדם בשבת
אלא ד' אמות לחוד (גם בתוך התחום).

38 ראה גם אה"ת ויצא קצא, ב. ולהעיר מחדא"ג שבהערה 5.

39 ראה סידור שבהערה 26, ד"מנוחה שלימה כו"ו שייך ליעקב
דוקא, בחי' נחלה בלי מצרים.

וראה סידור שם, דזה שייך לסעודה שלישית דשבת דכתיב ב'י
והאכלתיך נחלת יעקב (זח"ב פח ב) - כי העונג דסעודה שלישית הוא
עצמות התענוג הפשוט, בחי' "נחלה בלי מצרים" דיעקב. ובהמשך
תס"ו (ר"ע תקמה) שהוא "עצמות התענוג ממש.. בחי' עצמות א"ס
שלמעלה גם מבחי' סוכ"ע כו"ו (סעודה דשחרית)".

28 ד"ה אתה אחד שם ע' 9 (מאמרי אדהאמ"צ שם ע' יא-יב). תו"ח
לך צה, סע"ג ואילך. אמ"ב שער הציצית פ"ד. פי"ח. פכ"א. סד"ה תקעו
עת"ר. ד"ה וזאת התרומה שם. וראה תו"א נה, רע"ב. לקו"ת תצא לו, ד.
29 לקו"ת במדבר טז, א ואילך. תצא שם. האזינו עא, ד. מקומות
שבהערה הקודמת. ועוד.

30 מגילה ג, א. סנהדרין צד, רע"א.

31 ראה בארוכה ד"ה מזמור שיר - לקו"ת ברכה צח, ד ואילך
(בשינויים - בסה"מ הנחות הר"פ ע' עט ואילך). סידור שער התפלה יט,
ד ואילך. ובכ"מ.

32 ראה מקומות שבהערה הקודמת. ד"ה אתה אחד שם.

33 שם. אמ"ב שער הק"ש פמ"ב-מג*. שער הציצית פכ"א. תו"ח
בשלח ונה, א. שם ב' ואילך. וראה קונט' ענינה של תורת החסידות ס"כ,
דזהו טעם הדין ד' אמות של אדם קנות לו גם שלא מדעתו, עיי"ש.

34 ד"ה אתה אחד ע' 10 (מאמרי אדהאמ"צ שם ע' יב). אמ"ב שער
הק"ש שם.

- 1 "עולה בפנימיות⁴⁰ הכתר" - שאצלו היתה התבטלות
 2 עצמית מוחלטת⁴¹, היתה קיימת השפעה של בחינת
 3 "יחידה", ולכן נאמר⁴² אצל יעקב, כהקדמה לברכת
 4 "ופרצת" - "והיה זרעך כנפול הארץ", ו"עפר" מסמל
 5 את ההתבטלות המוחלטת⁴³.

ז.

- 12 כלומר, כשם שהשראת בחינת "יחידה" קיימת בד'
 13 אמותיו של אדם, כך, יש לומר, קיימת השראתה באופן
 14 דומה גם ב"מקום" הכללי של האדם⁴⁵ - בתחומו.
 15 לפיכך, למרות שענין ה"יחידה" מתבטא במצות
 16 שבת בכללותה, יש לו קשר מיוחד לענין של תחומין,
 17 שבהם קיימת ההשראה של בחינת "יחידה".

(ממאמר ד"ה ודיה זרעך,
 ש"פ ויצא יו"ד כסלו תשכ"ב)

השראת בחינת "יחידה" קשורה דוקא לענין תחומין

- 6 לפי האמור לעיל יובן מדוע נזכר אצל יעקב, מכל
 7 פרטי מצות שבת, דוקא ענין תחומין:
 8 "תחומו" של האדם דומה לד' אמותיו, שהרי הוא

(40) תו"ח נח סה, ב. ד"ה פדה בשלום תרע"ג (בהמשך תער"ב ח"א). ועוד.

(41) ובד"ה כל המרחם תש"ט (פ"א ואילך) מבואר דהשייכות של נחלה בלי מצרים ליעקב הוא מצד מדתו של יעקב - מדת הרחמים, עיי"ש.

(42) ראה במדבר פ"ב, יב: ויעקב נתברך בעפר הארץ כו'. ראה אוה"ת בלק ע' תתקח. תתקכו.

- (43) ראה ב"ר עה"פ (פס"ט, ה): מה עפר עשוי דיש לכל כו'.
 (44) עירובין נא, א. ירושלמי שם. מכילתא שם ומשפטים כא, יג. פרש"י ותיב"ע בשלח שם.
 (45) ראה אמ"ב ותו"ח (רנה, רע"א) שם, שגילוי יחידה בד"א הוא לפי שהן מקומו של האדם. ולהעיר שבאמ"ב שם (פמ"ג - משא"כ לפני"ז בפמ"ב) ותו"ח (שם, ב), וכן בד"ה אתה אחד שם, מובא הכתוב "אל יצא איש ממקומו" שממנו נלמד תחומין (ולא ד' אמות).

אגרות קודש

ב"ה, א' כסלו, תשכ"א

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מכ"ג חשוון, בו כותבת אודות סדר התפלה והשיפורים המוכרחים עדיין לבוא.

ורואים במוחש בכגון דא אשר כשממנים מבין התלמידים-ות שיי עצמם משגיחים על הסדר, מסייעים להם, מחלקים הסידורים וכו' [ע"ד הרגיל בבית הכנסת, גבאי מורה דרך שמש וכו' כמובן בשינויים מתאימים], הרי זה מצליח שלא רק בזמן התפלה יתנהגו כרצוי, אלא גם לאחר זה וגם בהכנה לזמן התפלה, אלא שכמובן מכמה טעמים יש להחליף הממונים מזמן לזמן, ואורך התקופה של המינוי, הרי זה תלוי בתכונת ואופי התלמידים, ובמקום ספק להתחיל בתקופה קצרה, שאז הברירה למנות המתאים פעם שני' או להחליפו במתאים יותר.

לכתבה אודות תלמידה, אשר נמוכה היא בקומה וכו' הנה כמה אופני טפול נתחדשו בשנים האחרונות בכגון זה, אף שמוכן שלא כאו"א שוה בטפול ובהצלחתו.

ובעת רצון יזכירוה על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע להמצטרך לה.

ובכ"א כדאי שההורים שיי ישאלו מזמן לזמן את הרופא המטפל, האם נתחדש מה בשטח זה בזמן האחרון, בהנוגע לבתם תחי'.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

שהקדימו נעשה לנשמע בשבת בפרק אמר⁹ רבי עקיבא ע"ש, כי מה שהקדימו נעשה לנשמע זהו מבחינתו.

וזהו שמצינו בפסוק שיצחק דוקא עסק בזריעת תבואות, כמ"ש ויזרע יצחק כו' וימצא כו' מאה שערים, יען כי יצחק ביחוד שייך לבחי' תבואות, והוא במועד דשבועות¹⁰.

וכתיב אחרי זה ויברכהו ה', הוא ע"ד¹¹ שברכה מצוי' בכיתו.

וכתיב אח"כ¹² ויגדל כו' עד כי גדל מאד שהי' עשיר גדול שהיו אומרים¹³ זבל פרדותיו של יצחק כו', הוא ע"ד¹⁴ כי היכי דתתערו.

ושבועות שהוא מלשון שבועה ג"כ שייך ליצחק, כי אם שהקב"ה נשבע¹⁵ לאברהם אך הי' זה ע"י עקידת יצחק דוקא. וגוף השבועה הוא שהרבה ארבה את זרעך כו' וירש זרעך כו' והתברכו בזרעך כו' שקאי על יצחק. וליצחק נאמר¹⁶ והקימתי את השבועה אשר נשבעתי כו', הרי ששבועה שייך ליצחק וכו'.

והיינו מה שבשבועות הוא שתי הלחם, שזה שייך

(9) (שבת פט:) מאי דכתיב (ישעי' סג, טז) כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירונו אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך, לעתיד לבוא יאמר לו הקב"ה לאברהם בניך חטאו לי, אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך... ליעקב בניך חטאו אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך, אמר לא בסבי טעמא ולא בדרדקי עצה, א"ל ליצחק בניך חטאו לי אמר לפניו רבש"ע בני ולא בניך, בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם בני בכורי ישראל... פתחו ואמרו כי אתה אבינו וכו'.

(10) "ומה ששערים גבורות הם בפסח, וכן יצחק נולד למועד חדש האביב בפסח, וקציר חטים חסדים הוא בשבועות. ולכאורה פסח הוא בחי' חסדים דאברהם, ושבועות הוא יצחק גבורות, הוא ע"ד אחליפו דוכתייהו (זח"א פז, ב) כו', וכמו בהב' פרשיות דקריאת שמע מ"ב וע"כ, וכן מצינו במדרש רבה ויקהל ס"פ מ"ט (מובא להלן הערה 18) שאברהם זהב ויצחק כסף, וד"ל" (לקוטי לוי יצחק כאן).

(11) רמז למאדו"ל (כבא מציעא נט). לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו שאין ברכה מצוי' בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו שנא' (בראשית יב, טו) ולאברם הטיב בעבורה. ע"ש. ראה לעיל סימן פט.

(12) בראשית כו, יג.

(13) (בראשית רבה פרשה סד, ז – מובא ברש"י) "ויגדל האיש וילך הלון וגדל א"ר חנין עד שהיו אומרים זבל פרדותיו של יצחק ולא כספו וזהו של אבימלך".

(14) רמז למ"ש ב"מ שם "לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו וכו' שנא' ולאברם הטיב בעבורה, והיינו דאמר להו רבא לבני מחווא אוקירו לנשיכו כי היכי דתתערו. [רש"י: אוקירו נשיכו, כבוד נשותיכם. מחווא, עיר שהי' רבא דר בתוכה, כך שמה]. וראה לעיל סימן פט בסופו.

(15) כמ"ש (בראשית כב, יז-יט) "ויאמר בי נשבעתי נאם ה' כי יען אשר עשית את הדבר הזה... כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך... וירש זרעך את שער אויבי והתברכו בזרעך כל גויי הארץ וגו'".

(16) בראשית כו, ג.

בראשית כו, יב-יג - ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכהו ה' ויגדל האיש וילך הלון וגדל עד כי גדל מאד

רטז

ביאור הטעם דיצחק עסק בזריעת תבואה, וקשר לזה לחג השבועות, שמביאים שתי הלחם חמין - כנגד יצחק בחי' גבורות וכו'

ג' מועדי השנה הם לנגד ג' האבות' כידוע, ושבועות – שמביאים שתי הלחם – מכוון לנגד יצחק.

והנה כלל ענין התבואות שייכים לרגל דשבועות ביחוד, כי אם שכל ג' הרגלים הם על התבואות, פסח מועד חדש² האביב, וכו' ביחוד הוא תבואה דשערים שמביאין העמר³ שערים, ושבועות הוא בכורי⁴ קציר חטים. וסוכות הוא חג⁵ האסיף.

אך הרי בכלל, הם ב' תבואות שערים וחטים שבפסח ושבועות, ובסוכות הוא רק האסיפה שלהם מן השדה, ושתי הלחם שמבכורי קציר חטים שבשבועות הרי הוא תלוי ונמשך ממנין ספירת העמר⁶ והנפת העמר שבפסח כנ"ל.

אם כן, כלל ענין התבואות שייכים לרגל דשבועות ביחוד, שהוא מכוון לנגד יצחק. שבמתן תורה דשבועות הקדימו נעשה לנשמע, שגבורי כח דוקא יכולים להקדים כמאמר⁷ רז"ל, והוא בחי' יצחק שמדתו מרת הגבורה⁸. והיינו מה שיצחק דוקא הזכיר זכותן של ישראל מה

(1) זוהר חלק ג' דף רנז, ב. טור אורח חיים סימן תיז. לקוטי תורה דרושים לראש השנה נח, א. אברהם בחי' חסד – פסח, לוי ועשי עוגות. יצחק – שבועות, מ"ת בקול שופר אילו של יצחק. יעקב – סוכות, כמ"ש (בראשית לג, זי) "ויעקב נסע סכתה".

(2) שמות לד, יח. "את חג המצות תשמור... למועד חדש האביב".
(3) ראה רש"י ויקרא ב, יד. "ואם תקריב מנחת בכורים לה' אביב קלוי באש גרש כרמל תקריב את מנחת בכוריך" ופרש"י, "במנחת העמר הכתוב מדבר, שהיא באה אביב בשעת בישול התבואה, ומן השעורים היא באה, נאמר כאן אביב ונאמר להלן (שמות ט, לא) כי השעורה אביב".

(4) שמות לד, כב. "וחג שבועות תעשה לך בכורי קציר חטים וחג האסיף תקופת השנה".

(5) שם.

(6) ראה ויקרא כג, טו. טז.

(7) (שבת פח.) אמר רבי אליעזר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בה דכתיב (תהלים קג, כ) ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו.

(8) יצחק בחי' גבורה: ראה פרדס שער (כג) הכינויים פרק ד'. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב' עמוד תקפ, ובהנסמן בהערות שם.

ילקוט לוי יצחק על התורה

ושערים הוא גבורות.

ועוד זאת הרי שתי הלחם הם חמץ דוקא, שחמץ¹⁹ רומז על גבורות כידוע, יען כי בעצם יצחק הוא בחי' גבורות. לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שנח

ליצחק שעסק בזריעת תבואות, והוא מחטים חסדים¹⁷ הוא ע"ד כמו שיצחק ע"י העקידה נק' כסף מדרש רבה פ"18 ויקהל, ומ"מ הרי הוא תלוי ונמשך מהעמר שערים

17 "חטה ושעורה* הם חסד וגבורה, כי הז' מינים שנשתבחה בהן הארץ הם לנגד הז' מדות, חטה חסד ושעורה גבורה, וכמ"ש בלקוטי תורה להאריז"ל פרשת עקב ע"ש. (לקוטי לוי יצחק כאן).
* ראה לעיל סימן פד הערה 19, בנוגע שעה דמרמז לגבורות.
18 (שמות רבה פרשה מט, ב) וז"ל: זהב זה אברהם שנבחן בכבשן

האש כזהב, וכסף זה יצחק שנצרף ע"ג המזבח, ונחשת זה יעקב וכו' ע"ש. [ראה פניני לוי יצחק פרשת ויחי פרק מז פסוק כח].
19 עיין גם פניני לוי יצחק פרשת וישלח פרק לו, פסוק לה.

המשך ביאור למס' סוטה ליום שישי עמ' א

1 תלה בהם "ותפשו בו", וּבְשִׁבְתִּי אֶצֶל חֲבִירֵי שִׁבְדָרוֹם, עַל שְׁנֵים
2 – הדין הראשון והשלישי הודו לו, וְעַל זֶקֶן מִקְרָא לֹא הוֹדוּ לוֹ,
3 שְׁלֹא יָרְבוּ מִחֻלּוֹקֵת בְּיִשְׂרָאֵל, וכשידע הזקן שלא יכולים למחול לו,
4 יפחד לחלוק על בית דין הגדול. ומסיקה הגמרא לפשוט הספק, שְׁמַע
5 מִיָּנָה מִהָדִין הִרְאִישׁוּן שְׁמַע, שֶׁעַל שִׁמְחַל עַל קִינוּיו קִינוּיו מִחֻל, שְׁמַע
6 מִיָּנָה. ובעיקר פשיטות זו שבעל שמחל על קינויו קינויו מחול, פְּלִיגֵי בַּהּ רַב
7 אֲחָא וְרַבִּינָא, באיזה אופן מחול. חֵד מֵהֶם אָמַר, קוֹדֵם סְתִירָה
8 מִחֻל, לְאַחַר סְתִירָה אֵינוֹ מִחֻל. וְחֵד מֵהֶם אָמַר, לְאַחַר סְתִירָה
9 נְמִי מִחֻל. ופוסקת הגמרא, וּמִסְתַּבְּרָא שֶׁהָדִין בְּמֵאן דְּאָמַר אֵינוֹ
10 מִחֻל, מִמָּאן – מִהֵיכֵן הִזְכִּיחָה, מִדְּקָא מְהַדְרֵי – מִמָּה שֶׁעָלָה בְּרִנָּה
11 לַהֲלֹךְ לְרַבֵּי יוֹסִי, דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אָמַר, בְּעֻלָּה שֶׁל הַנְּסַתְרַת
12 הַחוּלֵךְ עִמָּה לְבֵית דִּין נֶאֱמָן עָלֶיהָ שֶׁלֹּא יִבֹּא עֲלֶיהָ בְּדֶרֶךְ, וְאֵין צָרִיךְ
13 תַּלְמִידֵי חֻמְמִים שִׁילוּדָהּ, מִקָּל וְחֹמֶר, וְזֶה נִדָּה שֶׁהִיא בְּכַרְת
14 בְּעֻלָּה נֶאֱמָן עָלֶיהָ שֶׁלֹּא יִבֹּא עֲלֶיהָ, וּמוֹתֵר לָהֶם לְהַתִּיחֵד, סוּמָה
15 שֶׁהִיא פְּלָאוּ כְּמוֹ שֶׁלְּמַדּוֹ מִהַפְּסוֹק "אַחֲרֵי אֲשֶׁר הוֹטְמָא" לְרִבּוֹת
16 סוּטָה שֶׁנִּסְתַּרְתָּה, לֹא כָּל שֶׁבֶן שֶׁבַעֲלָה נֶאֱמָר לֹא רַבֵּן לֹא יוֹסִי,
17 לֹא – אֵינוֹ דוֹמֵה, שֶׁהִרִי אִם אֲמַרְתָּ בְּנִדָּה שֶׁבַעֲלָה נֶאֱמָן עֲלֶיהָ, שֶׁבֶן

19 יֵשׁ לָהּ הֵיטֵר שֶׁתִּהְיֶה מוֹתֵר לֹא כִשְׁתַּהֲרָה, וְאֵין יִצְרוֹ תוֹקֵפוֹ בְּדַבֵּר,
20 תִּנְאֻמֵי בְּסוּמָה, אִם נִטְמָא, שְׂאִין לָהּ הֵיטֵר עוֹלָמִית. וּמוֹכִיחָה
21 הַגְּמָרָא מִתְּשׁוּבַת רַבֵּן בַּחֲסוּבֵר שֶׁלֹּאֲחֵר סְתִירָה אֵינוֹ מִחֻל, שֶׁהִרִי וְאֵין
22 אֲמַרְתָּ לְאַחַר סְתִירָה מִחֻל לָהּ, מִשְׁבַּחַת לָהּ – מִצּוֹי אֹפֵן דִּישׁ לָהּ
23 לְסוּטָה הֵיטֵר, דְּאֵין בְּעֵי מִחֻל לִיהָ לְקִינוּיָהּ וּבְעֵיל – שֶׁאִם יִרְצֶה
24 יִמְחַל לְקִינוּיו וְיִכַּל לְהַתִּיר אִיסוּרָה וּלְבַעוֹל אוֹתָהּ, אֲלֵא שְׁמַע מִיָּנָה
25 לְאַחַר סְתִירָה אֵינוֹ מִחֻל וְלִכֵּן אִמְרָנוּ שֶׁהִיא אִסוּרָה עוֹלָמִית, שְׁמַע
26 מִיָּנָה. שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה, כֹּל אִלוֹ שְׁדִינָן לְשׁוֹתוֹת, אִם מִתּוֹ בְּעֻלָּהוֹן עַד שְׁלֹא
27 שְׁתּוֹ – לְפָנֵי שְׁתּוֹ, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים נוֹטְלוֹת כְּתוּבָה וְלֹא שׁוֹתוֹת,
28 וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים אוֹ שׁוֹתוֹת אוֹ לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָה כּו'.
29 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא, בְּמַאי קְמִיפְלִגֵי – מֵהַ טַעַם שֶׁמִּחְמָתוֹ חוֹלְקִים בֵּית
30 שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל. וּמְשִׁיבָהּ, בֵּית שְׁמַאי סָבְרִי, שְׁמַר הַעוֹמֵד לְנִגְבוֹת
31 – מִי יֵשׁ לוֹ שֹׁטֵר חוּב עַל חֲבִירוֹ, וְחֲבִירוֹ שֶׁעָבַד לוֹ בְּשֹׁטֵר כֹּל נִכְסָיו,
32 בְּנִבְיָא דְּמִי – מוֹחֹק בַּעַל הַשֹּׁטֵר בְּנִכְסָיו יוֹתֵר מִן הַלוּהָ, כִּאִילוֹ הוּא
33 כְּבֵר גְּבוּי, וְהוּא הָדִין כֵּאֵן הַנִּכְסִים הַמְּשׁוּעָבְדִים לְכְּתוּבָה הֵם בְּחֻזְקַת
34 הַאֲשֶׁה, וְאִם טוֹעֲנִים הַיּוֹרְשִׁים שְׁחִיא טְמָאָה, עֲלֵיהֶם לְהַבִּיא רֵאִיָּה
35 שׁוֹינָתָה וְאִבְדָה כְּתוּבָתָהּ, שֶׁהַמוֹצֵא מִחֲבִירוֹ עֲלֵיו הִרְאִיָּה.
36

המשך ביאור למס' סוטה ליום שבת קודש עמ' ב

1 לביאה שלא כדרך איש ואשה, שאין לזה דין קינוי להחשיבה סוטה.
2 מקשה הגמרא, אָמַר לִיהָ רְבָא, והרי ביאה שְׁלֹא בְּדַרְבָּה אוסרת
3 אשה כמו ביאה כדרכה, שהרי "מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה" פְּתִיב בתורה,
4 "משכבי" בלשון רבים, לדמות משכב שלא כדרכה למשכב כדרכה,
5 שבשניהם נאסרת, ואיך אמרת שאינו נקרא קינוי. מתרצת הגמרא
6 אֲלֵא מהו 'דבר אחר', אָמַר רְבָא, מה שכתוב בתורה "ושכב איש
7 אותה שכבת זרע" בא למעט פְּרָט לְשִׁקְיָא לָהּ דְּרֶדֶךְ אֲבָרִים –
8 שקינא לה בעלה שלא תסתור עם פלוני לשכב עמו בקירוב אברים,
9 ולא קינא לה לביאה כולל.
10 שואלת הגמרא, אָמַר לִיהָ אֲבִי, קירוב דרך אברים פְּרִיצוּתָא
11 בְּעֻלָּמָא הִיא, וּפְרִיצוּתָא מִי אֲסֵר רְחֻמָּנָא – האם התורה אסרה
12 אשה על בעלה כשעשתה רק פריצות זו של קירוב באברים, וכיון
13 שלא אסרה התורה אם כן ודאי שאינו נחשב קינוי. מתרצת הגמרא
14 אֲלֵא מהו 'דבר אחר', אָמַר אֲבִי, מה שכתוב בתורה "ושכב איש
15 אותה שכבת זרע" בא למעט פְּרָט לְשִׁקְיָא לָהּ בְּנִשְׁיָקָה – שקינא
16 לה בעלה שלא תסתור עם פלוני לביאה שאינו מכניס בה את האבר,
17 אלא רק נוגע האבר באותו מקום.

18 שואלת הגמרא, הִנִּיחָא – מובן מה שהוצרכה התורה למעט שאינו
19 נקרא קינוי כשהתרה בה על נשיקת אבר, רק לְמֵאן דְּאָמַר הַעֲרָאָה
20 הכתובה בכל מקום שנקראת ביאה זו הַכְּנַסְתָּ עִמָּרָה, וְסוּבֵר אֲכַל
21 נִשְׁיָקָה וְלֹא כְּלוּם הִיא, הִינֵינוּ דְּאֵתִי קְרָא לְמַעוּמֵי נִשְׁיָקָה – לִכֵּן
22 הוצרך הפסוק כדלעיל למעט נשיקת אבר שלא תאמר שהיא
23 כהעראה, אֲלֵא לְמֵאן דְּאָמַר (דְּאֵמַר) הַעֲרָאָה הכתובה בכל מקום
24 שנקראת ביאה זו אפילו נִשְׁיָקָה, מֵאֵי אֲבִיָּא לְמִימֵר – למה מיעט
25 הכתוב שאינו נקרא קינוי, והרי היא העראה ונחשבת ביאה גמורה.
26 מתרצת הגמרא, לְעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁתִּירֵךְ רַבָּא לְעֵיל שְׁדַבֵּר אַחֲרֵי זֶה
27 לְשִׁקְיָא לָהּ דְּרֶדֶךְ אֲבָרִים, וְמָה שֶׁהַקְּשָׁה אֲבִי וְהִרִי אֵין צָרִיךְ לֹה
28 פְּסוֹק שׁוּדָאֵי אֵינוֹ נִחְשָׁב קִינוּי כִּי זֶה פְּרִיצוֹת בְּלַבַּד שֶׁאֵינָה אוֹסֵרֵת
29 אֲשֶׁה עַל בַּעֲלָהּ, נַעֲנָה וְנִאֲמַר, וְזֶהוּ דְּתִיבָא – הִייתִי אוֹמֵר, כִּיּוֹן
30 שֶׁבְּקִינָא דְּבַעַל תְּלִיָא רְחֻמָּנָא – כְּתוּב בתורה "ועבר עליו רוח
31 קנאה וקינא את אשתו", הרי שתלו זאת בהקפדת הבעל, וְבַעַל הָא
32 קָא קְפִיד שֶׁלֹּא תִשְׁכַּח עִם אִישׁ זֶר בְּקִירוֹב אֲבָרִים, קְמִשְׁמַע לֹן כִּיּוֹן
33 שֶׁאֵינָה נִאֲסֵרֵת בְּכָךְ אֵינוֹ נִחְשָׁב קִינוּי.
34 אָמַר שְׁמוּאֵל, עֲדִיף שִׁישָׁא אָדָם

נמצא דשעה היינו פ"ג שנים ורביע, ושתי שעות היינו מאה ושישים ושש שנים ושני שלישי שנה שהיינו מאה ושישים ושבע שנים פחות מעט, וי"ל דזהו הרמז דהקדים שתי שעות לרמז דהחורבן יהי' בערך שני שעות קודם אלף החמישי, וכדאיתא ביפה תואר הנ"ל דהחשבון בשתי שעות אינו מדויק בתכלית ויכול להיות קצת יותר עיי"ש.

ובאמת החורבן הי' בט' באב בשנת ד'תתכ"ח, דהוא כמעט שני חדשים לשנת ד'תתכ"ט, דהוא באמת קעא ויותר מעט קודם אלף החמישי, ושתי שעות דהוא מאה ושישים ושני שלישי שנה, נמצא חסר חמש שנים ויותר מעט. דלפי חשבון פ"ג ורביע שנים לשעה כנ"ל – נמצא דחמש שנים וקצת עודף הוא כמה רגעים, וקצת זמן זה לא דק. ולפי"ז י"ל דהרמז ליעקב הי' גם להחורבן בהמ"ק השני דיהי' שתי שעות ויותר מעט קודם אלף החמישי.

והנה מדה טובה מרובה מומדת פורעניות, ואם הקדים הגלות קודם זמן דהוא פורעניות, כ"ש וק"ו דיקדים גאולה קודם זמן, וכמו שכתוב במדרש הנ"ל דהשמש דשקעה ליעקב שלא בעונתה, זרחה לו אח"כ שלא בעונתה קודם זמן ככתוב "וירח לו השמש", ומעשה אבות סימן לבנים, וכן תהי' לנו דירח השמש הגדול משיח צדקנו שיאיר כל העולם ויבנה בהמ"ק השלישי כהיעוד והי' הוי' לך לאור עולם.

ליקוטי בתר ליקוטי

ג. [תוכן: ויפגע במקום רמז לחורבן הבית ומבאר המשך הפסוקים בזה.]

ויפגע במקום. רמז לישראל שפגעו ופגמו במקום ובאה שמשם בעוד יומם ונחרב הבית וגלו ממנו, ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו רצונו כמו כי רצו עבדיך את אבני' ששמו כל ראשם ומגמתם את אבני המקום להרימם וליסדם על מכונם, ועי"ז וישכב במקום רצונו בכל מקום גלותם אשר המה שוכבים בראש כל חוצות אפ"ה נחשב כאילו הנה במקום ההוא בא"י עי" רצו את אבני ואת עפריי, ויחלום ע"ד היינו כחולמים.

והנה סלם מוצב ארצה הם ישראל בגלות שהם יורדים עד לעפר ולעולם ראשם מגיע השמימה ומלאכי אלקים שרים עליונים עולים ויורדים על ידיהם כי אין טובה באה לעולם ולא פורעניות אלא בשביל ישראל [יבמות ס"ג], והנה ה' נצב עליו השוכן אתם בתוך טומאתם, וע"ד זה יתפרש בקל כל החלום והפרשה, [תקס"ד].

חתם סופר

ויצא כח, יא - ויפגע במקום וילן שם, כי-בא השמש, ויקח מאבני המקום, וישם מראשותיו; וישכב במקום ההוא

א. [תוכן: שקיעת החמה לפני זמנה הוא רמז לגלות לפני זמנה, וזריחת השמש לפני זמנה רמז לגאולה לפני זמנה - דמעשה אבות סימן לבנים.]

ויצא יעקב וגו' כי בא השמש וגו'. ובש"ס דחולין ובב"ר ורש"י ששקעה החמה שלא בעונתה. ונראה לבאר הטעם עפמ"ש בב"ר ריב"ל פתח בגלות ויצא יעקב כד"א שלח מעל פני ויצאו וכו' עי"ש עוד, ובש"ס דגיטין פ"ח צדקה עשה הקב"ה שהקדים ב' שנים לונשנתם ע"ש, ומעשה אבות סימן לבנים ולכן שקעה השמש שלא בעונתה ב' שעות קודם הזמן לרמז על ב' שנים הנ"ל, ולפ"ז כשיגיע הקץ הגאולה שהוא בעתה יקדים גם כן ב' שעות קודם כמ"ש אותה שמש ששקעה בשבילו וזרחה בשבילו כמ"ש וירח לו השמש וגו'.

תכלת מרדכי

ב. [תוכן: רמז בשתי השעות ששקעה השמש לפני זמנה שיהי' חורבן בית שני קע"ב שנים קודם אלף החמישי, ותבוא הגאולה לפני זמנה]

עה"פ ויפגע במקום ההוא ואיתא במד"ר דשקעה חמה שתי שעות שלא בעונתה, ויש לעיין דלמה דוקא שתי שעות ולא שלש או ארבע וכמו שהקשה ביפה תואר. ובחתי"ס מביא בשם רבו ר' נתן אדלר (מובא בחידושי על מס' חולין צא, וכן בדרשות), עפ"י המדרש דהראה הקב"ה ליעקב בהמ"ק בנוי וחרב ובנוי, ואיתא בגיטין פח. צדקה עשה ד' שהקדים הגלות שתי שנים לונשנתם, וזהו הרמזו השתי שעות כנגד השני שנים שהקדים חורבן בית ראשון, דהשמש ישקע ויבא הלילה החורבן שני שנים קודם זמנו.

ועפ"י דרכו י"ל דהוא רמז גם לחורבן בית שני, דהנה כמגלה עמוקות מביא הרמז עה"פ וידו אוחת בעקב עשו, דחורבן בית שני הי' צ"ל באלף החמישי בסוד כל היום דוה, ובפועל הי' החורבן בשנת ד'תתכ"ח, דהיינו קע"ב שנים קודם אלף החמישי, וזהו בעקב (אותיות עק"ב שנים) יהי' אחיזה לעשו ושליטתו קודם זמנו.

ואיתא בספר שמן ששון (מהמגן אברהם) פ' בראשית דעפ"י החשבון דאלף שנים בעיניך כיום אתמול, וכתוב ביום דהיינו י"ב שעות של יום כנגד אלף שנים להקב"ה,

המשך ביאור למס' סוטה ליום ראשון עמ' ב

9 רְאִיָּה לְדָבָר שֶׁהוֹכֵחַ תּוֹלָה לָּהּ שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ, וְכֵן לְדָבָר יֵשׁ, 10 דְּבָרֵינוּ לְאַחַר שֶׁתָּרַד דְּנִיָּאל אֶת הַחֲלוֹם וְאָמַר לוֹ שִׁיחָא נִטְרַד מִבְּנֵי אָדָם וְיֵהָא מוֹשְׁבוֹ וּמְאָכְלוֹ עִם חַיֵּי הַשְּׂדֵה שְׁבַע שָׁנִים, "לְהֵן מִלְכָּא - 11 אֲמַנְנָם אֲדוֹנֵי הַמֶּלֶךְ דַּע לָךְ, שֶׁאֵף עַל פִּי שְׁאִין מְנוּס מִן הַגּוֹיָרָה, מִכֹּל 12 מְקוֹם מִלְכֵי יִשְׂרָאֵל - תִּשְׁבַּע עֲצָתֵי בַעֲיָר, (וְחֲמִיף) (וְחֲמִיף) 13 בְּצִדְקָתָהּ פָּרַק - וּפְדָה חֲסָאךְ וְכַפַּר עֲלֵיהּ כְּדֵי שְׁלָא תִתְמַשֵּׁם עַל יַדֵּי 14 שְׁתִּיתִן צִדְקָה, וְעֲוִיָּתָךְ בְּמַחְזֵן עֲוִיָּן - וְעֲוִנוֹתֶיךָ פְּרוּק בַּחֲנִינָתָא עֲנִיִּים. 15

1 יִשְׁמַעְאֵל. דְּתִנְיָא, אִם יֵשׁ לָהּ זְכוּת תּוֹלָה לָּהּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, כְּדֵי 2 הַפְּרֵת הַעֲוִבָה, שְׁהוּא זְמַן שֶׁהָעוֹבֵר נִכְרַ בְּמַעֲי הַמְעוֹבֵרָת, דְּכִבְרֵי 3 אֲבָא יוֹסִי בֶן חֲנָן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יִצְחָק אִישׁ כְּפָר דְּרוֹם אוֹמֵר, 4 אִם יֵשׁ לָהּ זְכוּת תּוֹלָה לָּהּ ט' חֳדָשִׁים, שְׁנַיִמָּאָר לְגַבֵּי סוּטָה, "וְנִקְתָּהּ 5 וְנִרְעָה וְרַע" וְלְהֵן הוּא אוֹמֵר "וְרַע יַעֲבֹדְנֵי יִסְפָּר", מִכָּאן שֶׁהוֹכֵחַ 6 תּוֹלָה לָּהּ כְּדֵי זְמַן פְּקִידַת וְרַע הָרְאוּי לְסַפֵּר - הֵינְנוּ, הָרְאוּי לְחַיֵּי 7 וּלְבֵא לִידֵי סִיפּוֹר שְׁבַחוּ שֶׁל מְקוֹם, שְׁהוּא ט' חֳדָשִׁים. רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל 8 אוֹמֵר, אִם יֵשׁ לָהּ זְכוּת תּוֹלָה לָּהּ שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ. וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין

◆ יום ראשון ג' כסלו ◆

כח (י) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיְלַךְ חֲרָנָה: יוֹנִפֶק יַעֲקֹב מִבְּאֵר דְּשַׁבַּע וְאֵזֵל לְחָרָן:

ה"ו וַיֵּצֵא יַעֲקֹב • על-ידי שְׁבֻעָתֵי שְׁרָעוֹת בְּנוֹת פְּנֵעַן בְּעֵינֵי יַצְחָק אָבִיו, הִלָּךְ עָשׂוּ אֶל יִשְׁמָעֵאל, הַפְּסִיק הַעֲנָן בְּפָרְשׁוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב, וּכְתִיב: "וַיֵּרָא עָשׂוּ כִּי בָרַךְ וְגו'" וּמִשְׁגָּמֵר, חֲזַר לְעֲנָן הָרֵאשׁוֹן. וַיֵּצֵא • לא הִיָּה צָרִיף לְכַתֵּב אֶלֶּא "וַיְלַךְ יַעֲקֹב חֲרָנָה", וְלָמָּה הַזְכִּיר יַצְיָאָתוֹ? אֶלֶּא מִגִּיד שְׁיַצְיָאָת צָדִיק מִן הַמְּקוֹם עוֹשֶׂה רָשָׁם. שְׁבֻזְמָן שְׁהַצְדִּיק בְּעִיר, הוּא הוֹדָה, הוּא זִינָה, הוּא הִדְרָה. יַצָּא מִשָּׁם, פְּנָה הוֹדָה, פְּנָה זִינָה, פְּנָה הִדְרָה. וְכֵן (רות א) "וַתֵּצֵא מִן הַמְּקוֹם", הָאָמֹר בְּנַעֲמֵי וְרוֹת. וַיְלַךְ חֲרָנָה • יַצָּא לְלֶכֶת לְחָרָן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י. עמ' 88)

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע (כח, י)

מִבְּאֵרָה שֶׁל שְׁבֻעָה. אָמֹר: שְׁלֵא יַעֲמֹד עֲלֵי אַבְיִמְלֵךְ וַיֹּאמֶר הַשְּׁבָעָה לִּי כְּשֵׁם שֶׁנִּשְׁבַּע לִּי זְקִינָךְ... (מדרש רבה) יַעֲקֹב נִמְנָע מִלְּכָרוֹת בְּרִית עִם אַבְיִמְלֵךְ, וְלֹא כְּאַבְרָהָם וַיַּצְחָק שֶׁפָּרְתוֹ בְּרִית עִמוֹ. בְּטַעַם הַדְּבָר יֵשׁ לֹאמֹר: יֵשׁ הַבְּדֵל יְסוּדֵי בֵּין עֲבוֹדָתָם שֶׁל אַבְרָהָם וַיַּצְחָק לְבִין זֶה שֶׁל יַעֲקֹב. אַבְרָהָם וַיַּצְחָק עֶסְקוּ בְּעִיָּקָר בְּדַחֲיִית הָרַע וּבְשִׁלְלָתוֹ, שְׁהָרַע לֹא יִתְנַגֵּד לְקִדוּשָׁה, אֲף עֲצָם מִצִּיאוֹת הָרַע נִשְׁאַרָה בְּתַקְפָּה. לְכֵן מֵאַבְרָהָם יְכוֹל הִיָּה לְצִאת יִשְׁמָעֵאל, וּמִיַּצְחָק – עָשׂוּ. מִשׁוּם כִּף פָּרְתוֹ בְּרִית עִם אַבְיִמְלֵךְ, כִּי בָּזָה דַּחוּ אֶת הָרַע שְׁלֵא יִתְנַגֵּד לָהֶם. לְעוֹמְתָם, יַעֲקֹב עֶסְק בְּזִיכּוּף הָרַע וּבְהַפְיָכְתּוֹ לְטוֹב, הִינֵנו שְׁלִילַת עֲצָם מִצִּיאוֹת הָרַע. לְכֵן הִיָּה "מִטְּתוֹ שְׁלֵמָה". מִשׁוּם כִּף לֹא פָּרַת יַעֲקֹב בְּרִית עִם אַבְיִמְלֵךְ, שְׁהָרֵי מִלְּחֻמָּתוֹ הִיא נִגְדַּע עֲצָם מִצִּיאוֹתָיו שֶׁל אַבְיִמְלֵךְ. זְהוּ: "וַיְלַךְ חֲרָנָה" – הוּא הִלָּךְ לְ"חָרוֹן" אֲף שֶׁל מְקוֹם, לְבָרְרוֹ וּלְהַפְכוֹ לְטוֹב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ש"פ ויצא, י"ד כסלו התשכ"ו)

אִיתָא בְּמִדְרָשׁ: "מִבְּאֵר שֶׁבַע.. מִבְּאֵרָה שֶׁל שְׁבֻעָה, אָמֹר (יַעֲקֹב) שְׁלֵא יַעֲמֹד עֲלֵי אַבְיִמְלֵךְ וַיֹּאמֶר הַשְּׁבָעָה לִּי כְּשֵׁם שֶׁנִּשְׁבַּע לִּי זְקִינָךְ, נִמְצָאָתִי מִשְׁהָה בְּשִׁמְחַת בְּנֵי שְׁבָעָה דוֹרוֹת" (שְׁהָרֵי עַל-יְדֵי הַשְּׁבֻעָה שֶׁל אַבְרָהָם לְאַבְיִמְלֵךְ נִתְעַפְּכָה כְּנִיסַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַרְץ בְּמִשְׁוֹף שְׁבָעָה דוֹרוֹת, כְּדִאִיתָא בְּמִדְרָשׁ "אָמֹר לוֹ הַקְּבָה" (לְאַבְרָהָם) אִתָּה נִתְּ שְׁבָע כְּבָשׂוֹת בְּלֵי רְצוֹנִי, חִיָּךְ שְׁאַנִּי מִשְׁהָה בְּשִׁמְחַת בְּנֵי ז' דוֹרוֹת").

וּבְפִירוּשׁ 'מִתְנַחֵם כְּהֵנָה' (פְּרוּשׁ שְׁהוּבָא בְּדְרוּשֵׁי חֲסִידוֹת) - מִפְּרָשׁ בְּב' אוֹפְנִים: א) "שְׁבָעָה דוֹרוֹת הִיוּ מֵאַבְרָהָם עַד יְהוֹשֻׁעַ, שְׁאַז חֲלָקוֹ עִיקַר הָאַרְץ, אַבְרָהָם יַצְחָק יַעֲקֹב לֹוי קָהַת עֲמֶרְם מִשְׁהָ. וְאַם יִשְׁבַּע יַעֲקֹב גַּם הוּא יַעֲפֹב ז' דוֹרוֹת. וַיַּצְחָק לֹא נִשְׁבַּע מִחֻדָּשׁ, רַק אָמֹר לוֹ, הַשְּׁבֻעָה הַקְּדוּמָה שְׁהִיא בִּינּוֹתֵינוּ מֵאַבְיָה, תְּהֵא בִּינּוֹתֵינוּ, וְאַל תִּפְרֹ אֹתָהּ".

ב) "וְגַם יֵשׁ לֹאמֹר שְׁמִשְׁבֻעַת אַבְרָהָם עַד כְּבוּשׁ אֶרֶץ סִיחֹן וְעוֹג ז' דוֹרוֹת, וּמִשְׁבֻעַת יַצְחָק עַד כְּבוּשׁ יְהוֹשֻׁעַ גַּם הֵמָּה ז' דוֹרוֹת", וְהִינּוּ, שְׁשְׁבֻעַת יַצְחָק עֲפָכָה אֶת הַכְּנִיסָה לְאַרְץ דוֹר נוֹסָף, וַיַּעֲקֹב חָשַׁשׁ שְׁאַם יִשְׁבַּע, יַעֲפֹב עוֹד דוֹר נוֹסָף. וְנִמְצָא, שְׁ"וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע", "מִבְּאֵרָה שֶׁל שְׁבֻעָה", הוּא עֲנָן שֶׁל גְּאֻלָּה - כִּי עַל-יְדֵי-זֶה שְׁלֵא נִשְׁבַּע (יַצָּא מִ"בְּאֵרָה שֶׁל שְׁבֻעָה") הַקְּדוּמָה הַגְּאֻלָּה שְׁבַכְנִיסָה לְאַרְץ ז' דוֹרוֹת, אוֹ עַל-כִּלְפֵּינֵים דוֹר אֶחָד (לְפִי ב' הַפְּרוּשִׁים הַנִּזְכָּרִים). וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ גַּם "וַיְלַךְ חֲרָנָה" לְמַעֲלִיּוֹתָא - חָרָן מְלִשׁוֹן חֲרוֹת, שְׁרוּמֵז עַל לְמוּד הַתּוֹרָה, שְׁעַל-יְדֵה נַעֲשֶׂה "כֵּן חוֹרִין", כְּמֵאֹמֶר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל "אֵין לָךְ בְּן-חוֹרִין אֶלֶּא מִי שְׁעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה".

וּפְרוּשׁ זֶה (שְׁ"וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיְלַךְ חֲרָנָה" הוּא לְמַעֲלִיּוֹתָא, מְלִמְטָה לְמַעֲלָה) אֵינוֹ בִּסְתִירָה לְפְרוּשׁ הַפְּשׁוּט שְׁ"וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיְלַךְ חֲרָנָה" הוּא עֲנָן שֶׁל גְּלוּת (מְלִמְעֵלָה לְמַטָּה) - כִּי: הַצָּרָף לְפַעַל עֲנָן שֶׁל גְּאֻלָּה וְחֲרוֹת ("חָרָן" מְלִשׁוֹן חֲרוֹת) הוּא - דְּזָקָא כְּאַשֶׁר נִמְצָאִים בְּ"חָרָן" כְּפִשׁוּטוֹ, בְּמְקוֹם שְׁשִׁיף בּוֹ עֲנָן שֶׁל גְּלוּת וְשִׁעְבוּד, וְלְכֵן צָרִיף לְשַׁלֵּל וּלְהַבְהִיר שְׁכְּאַשֶׁר יְהוּדֵי קִשּׁוּר עִם הַתּוֹרָה, הָרֵי הוּא "כֵּן חוֹרִין", וְלֹא שִׁיף אֶצְלוֹ עֲנָן שֶׁל גְּלוּת וְשִׁעְבוּד.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כח (י) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב. לְפִיכָף פְּרָשָׁה זֶה סְתוּמָה, מִפְּנֵי שְׁיַצָּא בְּצִנְעָא מִפְּנֵי עָשׂוּ: תוֹרָה יֹא

לג שיעור יומי ליום ראשון ג' כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – כח – פרשת ויצא

וּכְדַבְרֵי כְבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחֵמֵי אֲדָמוֹ"ר: "רַק גּוֹפּוֹתֵינוּ נִתְּנוּ בְגֵלוֹת וּבְשֻׁעֲבוּד מַלְכוּתוֹ, אָבָל נַשְׁמוֹתֵינוּ לֹא נִמְסְרוּ לְגֵלוֹת וְשֻׁעֲבוּד מַלְכוּתוֹ... כֹּל מָה שְׁנוֹגֵעַ לְדַתְנוּ, לְתוֹרַת יִשְׂרָאֵל וּמִצְוֹתָיו וּמִנְהַגָיו, אֵין מִיִּשְׁהוּ שְׂיִכְפֶה עֲלֵינוּ דַעְתּוֹ, וְאֵין שׁוּם כֹּחַ שֶׁל כִּפְיָהּ רִשְׁאֵי לְשֻׁעֲבָדוֹ".

וּכְאִמּוֹר לְעִיל (סעיף ד) שֶׁפְּרוּשׁ הַמְדַרְשׁ שֶׁ"וַיִּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע גּוֹ" קָשׁוּר עִם עֲנָן הַגְּאֻלָּה, אֵינוֹ בְּסִתְרָה לְפְרוּשׁ הַפְּשׁוּט שֶׁזֶהוּ עֲנָן שֶׁל יְרִידָה וְגֵלוֹת, כִּיִּן שֶׁדּוֹקָא שָׁם צָרִיף לְפַעַל עֲנָן הַגְּאֻלָּה.

וּבְעֵמֶק יוֹתֵר: אִף שֶׁבְּפִשְׁטוֹת הוּא עֲנָן שֶׁל יְרִידָה, הֵרִי יְרִידָה זֶה הִיא צָרֶף עֲלֶיהָ, וְיִתְרָה מִזֶּה: כִּיִּן שֶׁהַפְּנִינָה בְּזֶה הִיא בְּשִׁבִיל הַעֲלִיָּה, הֵרִי לְאִמִּיתָתוֹ שֶׁל דָּבָר אֵין זֶה יְרִידָה, כִּיִּאֵם עֲלֶיהָ. וְעַל-דֵּרֶךְ שֶׁמִּצִּינּוּ לְעֲנָן אִסּוּר מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, שֶׁ"מְלָאכַת מַחֲשָׁבַת אֶסְרָה תוֹרָה", וְלָכֵן אֲזַלְיָנּוּ בְּתֵר הַמַּחֲשָׁבָה, וְכִמוֹ סוֹתֵר עַל מְנַת לְבָנוֹת, דְּכִיִּן שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה וְהַפְּנִינָה הִיא לְטוֹבָה, אֲזִי גַם הַמַּעֲשֶׂה בְּפַעַל הוּא טוֹב. וְעַל-דֵּרֶךְ-זֶה בְּעֲנָן "וַיִּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיִּלֶּךְ חֲרָנָה" - שֶׁכִּיִּן **שֶׁהַפְּנִינָה** בְּזֶה הִיא בְּשִׁבִיל עֲנָן הַגְּאֻלָּה (פנ"ל), הֵרִי גַם **עֲנָן זֶה גּוֹפֵא** אֵינוֹ עֲנָן שֶׁל גְּלוֹת, אֲלָא עֲנָן שֶׁל גְּאֻלָּה.

וְעַל-דֵּרֶךְ-זֶה בְּנוֹגֵעַ לְעֲנָן ד"חֲרָנָה", שֶׁמּוֹרָה עַל עֲנָן חֲרוּת שֶׁנַּעֲשָׂה עַל-יְדֵי לְמוּד הַתוֹרָה (סעיף ג), שֶׁאֵין זֶה בְּסִתְרָה לְהַעֲנָן ד"חֲרָנָה" כְּפִשְׁטוֹ, וְאֲדַרְבָּהּ, עֶקֶר הַעֲלוּי וְהַשְׁלִימוֹת דְּלִימוּד הַתוֹרָה הוּא בְּחֶרֶן דּוֹקָא.

וְעַל-דֵּרֶךְ הַמְבַאֵר בְּהַמְשָׁךְ תַּרס"ו בְּמִשְׁלַל בֵּן הַמֶּלֶךְ שֶׁאָבִיו שׁוֹלַח אוֹתוֹ לְמִקּוּם רְחוֹק - שֶׁדּוֹקָא בְּהִיוֹתוֹ בְּרְחוֹק מְקוּם מִן הַמֶּלֶךְ מִתְגַּלִּית מַעֲלָתוֹ הָאִמִּתִּית שֶׁל בֵּן הַמֶּלֶךְ. וְהֵינּוּ, שֶׁאִף שֶׁגַם בְּהִיוֹתוֹ בְּבֵית הַמֶּלֶךְ יֵשׁ לוֹ מַעֲלוֹת רַבּוֹת, שֶׁמִּבֵּין וּמִשִּׁיג כו', יִדְעוּ וְחִסְדָּן וְכו', מְכַל-מְקוּם כְּדִי לְגַלוֹת מַעֲלוֹת אֵלוֹ לְאִמִּיתָתוֹ, לְבוֹרֵן וּלְעַמְקוֹ, וְעַד לְמַעֲלוֹתָיו הַעֲצֻמִּיּוֹת, יֵשׁ צָרֶף לְשַׁלַּח לְמִקּוּם רְחוֹק דּוֹקָא.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹרֵשׁ ~ (על-פי לְקוּטִירִישׁוֹת חֶזֶק לֵה. עִמּוּד 119 - מוֹתֵךְ לְקוֹרֵאֵת שְׁבַת)

פַּעֲלַת הַרְשָׁם בִּיִצִּיאַת צְדִיק מֵהָעִיר

וַיִּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיִּלֶּךְ חֲרָנָה:

מִגִּיד שֶׁיִּצִּיאַת צְדִיק מִן הַמְּקוּם עוֹשֶׂה רֶשֶׁם, שֶׁבְּזָמַן שֶׁהַצְּדִיק בְּעִיר, הוּא הוֹדָה, הוּא זִיוָה, הוּא הַדְּרָה. יִצָּא מִשָּׁם, פְּנֵה הוֹדָה, פְּנֵה זִיוָה, פְּנֵה הַדְּרָה. (כח. י. ובפירושו רש"י).

בְּזָמַן שֶׁהַצְּדִיק בְּעִיר, הוּא זִיוָה, הוּא הַדְּרָה. יִצָּא מִשָּׁם, פְּנֵה זִיוָה, פְּנֵה הַדְּרָה. . . הַכָּא דְּהוּי יִצְחָק וְרַבְקָה? . . . לֹא דוֹמָה זְכוּתוֹ שֶׁל צְדִיק אֲחָד לְזְכוּתוֹ שֶׁל שְׁנֵי צְדִיקִים". (מדרש רבה על הפסוק).

הִנֵּה מִזֶּה שְׁלֵא הַתִּיחַס רש"י לְקִשְׁיַת הַמְדַרְשׁ, אִיךָ אֶפְשָׁר לומר שֶׁ"פְּנֵה זִיוָה" וְכו' כְּשִׁיִּצְחָק וְרַבְקָה נִשְׁאָרוּ בְּעִיר, מוֹבֵן שֶׁבְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט אֵין זֶה קִשְׁיָה.

וַיֵּשׁ לומר שֶׁלְרִש"י הַמְּפָרֵשׁ בְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט, הוֹדָה זִיוָה וְהַדְּרָה שֶׁל הָעִיר הֵינּוּ הַשְּׁפָעוֹת וּפְעֻלָּתוֹ שֶׁל הַצְּדִיק עַל יוֹשְׁבֵי הָעִיר. וּבְהִיוֹת שֶׁיִּצְחָק הֵיָה סוּמָא וְכִלּוּא בְּבֵיתוֹ, וְרַבְקָה הֵרִי "כֹּל כְּבוֹדָה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה", וּבִפְרָט שֶׁהִיָּה צְרִיכָה לְהִשְׁאָר לְשִׁמּוּשׁ אֶת יִצְחָק דְּסוּמָא הֵיָה, הֵרִי לֹא הַשְּׁפִיעוֹ כְּלַפְּוּ כִּיעֲקֹב עַל בְּנֵי הָעִיר לְשָׁנוֹת הַנְּהַגְתָּם. וְאִי-אֶפְשָׁר לְכַנּוֹתָם בְּשֵׁם הוֹדָה וְזִיוָה וְהַדְּרָה.

מֵה-שֶׁאֵינּוּ-כֵן לְפִי הַמְדַרְשׁ, "זִיו וְהַדְּרָה" קָאֵי עַל זְכוּתוֹ שֶׁל הַצְּדִיק שֶׁמִּגֵּן עַל הָעִיר, וְכִמוֹ כֵּן זֶה שֶׁבְּזְכוּתוֹ בְּאוֹת כֹּל הַשְּׁפָעוֹת הַטּוֹבוֹת וְהַבְּרָכוֹת עַל הָעִיר, וּלְפִי-זֶה קִשְׁיָה הֵרִי יִצְחָק וְרַבְקָה נִשְׁאָרוּ בְּעִיר וְזְכוּתָם הַשְּׁפִיעָה עַל הָעִיר. וְצָרִיף לְפָרֵשׁ שֶׁאֵינוֹ דוֹמָה זְכוּת צְדִיק אֲחָד לְב' צְדִיקִים.

יֵא וְעָרַע בְּאַתְרָא וּבַת תַּמָּן אָרִי עַל שְׁמִשָּׂא וּנְסִיב מֵאֲבָנֵי אַתְרָא וְשׁוּי אֶסְדוּהֵי וְשִׁכִּיב בְּאַתְרָא הַהוּא:

(יא) וַיִּפְגַּע בְּמִקּוּם וַיִּלֶּךְ שָׁם כִּי-בֵּא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמִּקּוּם וַיִּשָּׂם מֵרֵאשִׁיתוֹ וַיִּשְׁכַּב בְּמִקּוּם

הַהוּא:

רש"י ◀ וַיִּפְגַּע בְּמִקּוּם • לֹא הִזְכִּיר הַכְּתוּב בְּאִיזָה מְקוּם, אֲלָא בְּמִקּוּם הַנִּזְכָּר בְּמִקּוּם אַחֵר, הוּא הַמּוֹרִיָּה, שֶׁנֶּאֱמָר בוֹ: (לעיל כב) "וַיִּבְרָא אֶת-הַמִּקּוּם מִרְחוֹק". וַיִּפְגַּע • כְּמוֹ (יחושע ט"ז): "וַיִּפְגַּע בִּירְיָחוֹ", (שם יט) "וַיִּפְגַּע בְּדַבְשָׁת". וְרַבּוּתֵינוּ פָּרְשׁוּ (בְּרִכּוֹת כז) לְשׁוֹן תְּפִלָּה, כְּמוֹ: (ירמיה ז) "וְאֵל תִּפְגַּע בִּי", וְלִמְדָנוּ שֶׁתַּקַּן יַעֲקֹב תְּפִלַּת עֲרֻבִית, וְשָׁנָה

דַּעַת זְקִנִים מִבְּעֵלֵי הַתּוֹסֶפּוֹת - עוֹז וְהוֹדֵךְ

(יא) וַיִּפְגַּע בְּמִקּוּם. לְשׁוֹן תְּפִלָּה, וְזוֹ תְּפִלַּת עֲרֻבִית (בְּרִכּוֹת כז. ב"ר סח ט), טָרַם **בֵּא הַשֶּׁמֶשׁ**, שֶׁהֵרִי כְּתִיב **וַיִּפְגַּע בְּמִקּוּם וַיִּדְרָךְ בֵּי בֵּא הַשֶּׁמֶשׁ**. אֲמָנָם לְפִי הַשִּׁטָּה דְּבְרָכוֹת (כ) מִשְׁמַע דְּמִן קְרִיאַת שְׁמַע דְּעֲרֻבִית לֹא הֵוִי עַד צֵאת הַכּוֹכְבִים: תוֹרָה יב

הַפְּתוּחַ וְלֹא פְתַח, לְלַמֶּדֶךָ שֶׁקִּפְצָה לוֹ הָאֲרֶץ, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בְּפֶרֶק 'גִּיד הַנְּשָׂה' (תולין צא). **כִּי-בֹא הַשֶּׁמֶשׁ** • הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב "וַיְבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וַיְלֵן שֶׁם". "כִּי-בֹא הַשֶּׁמֶשׁ", מִשְׁמַע שֶׁשְׂקֵעָה לוֹ הַחֲמָה פְתָאם שְׂלֵא בְעוֹנְתָהּ, כְּדֵי שְׂיִלֵן שֶׁם. **וַיִּשֶׂם מִרְאֲשֵׁתוֹ** • עֲשָׂאן כְּמִין מְרֻב סְבִיב לְרֵאשׁוֹ, שְׂיֵרֵא מִפְּנֵי חֵיוֹת רְעוֹת. הַתְּחִילוֹ מְרִיבוֹת זֹו עִם זֹו, זֹאת אֹמְרַת: 'עֲלֵי יָנִיחַ צַדִּיק אֶת רֵאשׁוֹ', וְזֹאת אֹמְרַת: 'עֲלֵי יָנִיחַ', מִיַּד עֲשָׂאן הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶבְרָת, וְזֹהוּ שְׁנֵאמֵר: "וַיִּקַּח אֶת הָאֲבָן אֲשֶׁר שֶׁם מִרְאֲשֵׁתוֹ". **וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא** • לְשׁוֹן מְעוּט, בְּאֹתוֹ מָקוֹם שְׁכַב, אֲבָל י"ד שָׁנִים שֶׁשְׁמַשׁ בְּבֵית עֶבֶר לֹא שְׁכַב בְּלַלְהָ, שְׁהִיָּה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי-שיחות חלק א, עמוד 61 - מותך 'לקראת שבת)

אפן השמירה מחיות רעות

ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו

עֲשָׂאן כְּמִין מְרֻב סְבִיב לְרֵאשׁוֹ, שְׂיֵרֵא מִפְּנֵי חֵיוֹת רְעוֹת (כח, יא, ובפירוש רש"י) צְרִיף לְהַבִּין: מַדּוּעַ הִקְיָה יַעֲקֹב רַק אֶת רֵאשׁוֹ? וְהִי מִמָּה-נִפְשָׁה: אִם הִיָּה לוֹ בְּטוֹחַן בַּהֲקָב"ה שֶׁהַחֵיוֹת לֹא יִזְקוּהוּ, מַדּוּעַ הִקְיָה אֶת רֵאשׁוֹ. וְאִם לֹא רָצָה לְהַזְדַּקֵּק לְנִסִּים שֶׁלְמַעֲלָה מֵהַטָּבַע, מַדּוּעַ לֹא הִקְיָה גַם אֶת שְׂאֵר הַגּוּף? וַיֵּשׁ לְבָאָר זֶה עַל דְּרָף הַדְּרוֹשׁ:

דְּהֵנָּה כְּתִיב "וַיִּגַּע פְּפִיר כִּי תֹאכַל אֲשֶׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ", אֲשֶׁר פְּסִיחַ זֶה מְבָאָר הָאֵפֶן הַנִּרְצָה בְּהַתְעַסְקוֹת בְּפִרְנֶסָה - שְׂצִירֶיךָ לְהֵיוֹת "וַיִּגַּע פְּפִיר דּוֹקָא, וְלֹא "וַיִּגַּע רֵאשֶׁךְ". כְּלוֹמַר: הַהֲתַעַסְקוֹת בְּעִנְיַי הַפִּרְנֶסָה צְרִיכָה לְהֵיוֹת רַק בִּידְיָו, "כְּפִיר". וְאֵלּוּ הָרֵאשׁ, הֵינּוּ הַכּוֹחוֹת הַנְּעֻלִים - צְרִיכִים לְהֵיוֹת מְנַחִים בַּתּוֹרָה וְעוֹבְדָה. וְכִשְׁעוֹבְדָתוֹ הִיא בְּאֵפֶן כְּזֶה, אֲזִי מְבַטַּחַת הַהֲצַלְחָה - "אֲשֶׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ".

וְלָכֵן, כְּפִאֲשֶׁר הִלְךְ יַעֲקֹב לְחָרֵן עַל-מִנַּת הַקְּהִים בֵּית וְלַהֲתַעַסֵּק בְּעִנְיַי פִּרְנֶסָה וְכוּ', הִקְיָה אֶת רֵאשׁוֹ - שְׂיֵהִיָּה מְנַח רַק בַּתּוֹרָה וּמִצּוֹת, וְלֹא יֵהִיָּה טְרוֹד כָּלל בְּעַסֵּק בְּעִנְיַי הָעוֹלָם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת וישב התשי"א)

וַיִּגַּעְתוּ שֶׁל יַעֲקֹב עַד כְּדֵי מְסִירַת נֶפֶשׁ שֶׁ"לֹא שְׁכַב", בּוֹדְדֵי לֹא הִיָּתָה בְּשִׁבִיל הַשְּׂמִירָה עַל צֵאן לְבָן, אֲלֵא בְּשִׁבִיל עֲבוֹדַת הַבִּירוֹרִים, בִּירוֹר יִצְחָאָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁבְּעִנְיַי הָעוֹלָם שֶׁהֵיוּ בְּבֵית לְבָן, שֶׁבְּשִׁבִיל זֶה הוֹצֵרֶךָ לְהֵיוֹת עַר בְּמִשְׁפָּחָה כָּל הַזְּמַן ("לֹא שְׁכַב"), כְּדֵי לְהַתְגַּבֵּר עַל לְבָן שֶׁהַתְנַגַּד לְפַעוּלַת יַעֲקֹב בְּעֲבוֹדַת הַבִּירוֹרִים.

(יב) וַיַּחֲלֵם וְהֵנָּה סֵלָם מְצַב אֶרְצָה וְרֵאשׁוֹ מְגִיעַ הַשְּׂמִירָה וְהֵנָּה מְלֹאכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ:

יב-נחלם והא סלמא נעיי בארעא ורישה מטי עד צית שמאי והא מלאכיא דיי סלקין ונחתין בה:

כ"ג- עֹלִים וְיֹרְדִים • עוֹלִים תַּחֲלָה וְאַחֲרֵי-כֵן יוֹרְדִים, מְלֹאכִים שְׁלוּוָהוּ בְּאֶרֶץ אֵין יוֹצֵאִים חוּצָה לְאֶרֶץ, וְעָלוּ לְרַקִּיעַ - וְיֹרְדוּ מְלֹאכֵי חוּצָה לְאֶרֶץ לְלוֹוֹתוֹ.

(יג) וְהֵנָּה יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹרָהּם אֲבִיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק הָאֲרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לָךְ אַתְּנָנָה וְלֹזְרָעָד:

יג- והא יקרא דיי מעתד עלויה ויאמר אנא יי אלהיה דאברהם אביך ואלהיה דיצחק ארעא די את שרי עלה לך אתננה ולבניך:

כ"ד- נֹצֵב עָלָיו • לְשִׁמְרוֹ. וְאֱלֹהֵי יִצְחָק • אֶף-עַל-פִּי שְׂלֵא מְצִינוּ בְּמִקְרָא שֶׁיַּחַד הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׂמוֹ עַל הַצְּדִיקִים בְּחַיֵּיהֶם לְכַתֵּב 'אֱלֹהֵי פְלוֹנִי' מִשּׁוֹם שְׁנֵאמֵר: (איוב טו) "הֵן בְּקֹדְשׁוֹ לֹא יֵאמָר", כֹּאן יַחַד שְׂמוֹ

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יב-יג) וְהֵנָּה סֵלָם. סֵלָם בְּגִימְטְרִיָּא **סִינִי**, שְׂרָאָה דוּגְמָא שְׂעִתִּיד הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְתַת תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינִי: **מְצַב אֶרְצָה וְרֵאשׁוֹ מְגִיעַ הַשְּׂמִירָה וְגו'**, וּבְכַנְגְדוֹ בְּסִינִי (דברים ד' א) בְּעַר בָּאֵשׁ עַד לֵב הַשְּׂמִיָּם: **וְהֵנָּה מְלֹאכֵי אֱלֹהִים**, זֶה מִשָּׁה וְאֶהְרָן. **וְהֵנָּה** ה' נֹצֵב עָלָיו, וְזֹהוּ שְׁנֵאמֵר (שמות ט' ב) וַיִּרְדּוּ ה' עַל הַר סִינַי. **וַיֹּאמֶר אֲנִי ה'**, וְזֹהוּ שְׁנֵאמֵר (שמות כ' ב) אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ (תנחומא ישן ו, וראח ב"ר סח יב). דְּבַר אַחַר, **סֵלָם מְגִיעַ וְהֵנָּה מְלֹאכֵי אֱלֹהִים**, הִרְאָה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְיַעֲקֹב שֶׁר שֶׁל מְצִירֵי עוֹלָה (ראה רמב"ן). דְּבַר אַחַר, **וְהֵנָּה מְלֹאכֵי**

אֱלֹהִים עוֹלִים, הֵינּוּ הַמְּלֹאכִים שֶׁהִלְכוּ לְהַפּוֹךְ אֶת סְדוּם, שְׂתָלוּ הַכְּבוֹד לְעֲצָמוֹן, שְׂאִמְרוּ כִּי מִשְׁחַתִּים אָנַחְנוּ (לעיל ט' יג), וְגַם גְּלוּ מְסֻתְרִין שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְלָכֵף נִדְחוּ מִמִּחְצָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא (קל"ה) [קל"ח] שָׁנִים, וְעַכְשֵׁיו עָלוּ (כ"ר סח יב):

שיעור יומי ליום ראשון ג' כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – כח – פרשת ויצא

לה על יצחק, לפי שכהו עיניו וכלוא בבית והרי הוא כמת, ויצר הרע פסק ממונו (תנחומא). **שוכב עליה** • (חולין ע"ט) קפל הקדוש-ברוך-הוא כל ארץ ישראל תחתיו, רמז לו שתהא נוחה ליכבש לבניו (כד' אמות, שזה מקומו של אדם).

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר שיחות חלק ה, עמוד 132 – מתוך 'לקראת שבת')

הטעם שיחד הקב"ה שמו על יצחק

והנה יהנה נצב עליו ויאמר אני יהנה אלהי אברהם אבי יצחק (כח, יג)

ואלקי יצחק – . . . כאן יחד שמו על יצחק, לפי שכהו עיניו, וכלוא בבית, והרי הוא כמת, ויצר הרע פסק ממונו. (תנחומא. ובפירושו רש"י על הפסוק) ותמוה, דלכאורה הרי אנו רואים במוחש, שלסוימא יש תאוות ויצר-הרע, וכיצד נתן לומר ש"לפי שכהו עיניו . . . יצר הרע פסק ממונו"?

ויש לומר, דהנה הסבה שבגללה נתעורר יצחק הוא מפני ש"ותכהין עיניו מראות", ופרש רש"י "בעשן של אלו", שגשגות עשו היו מעשנות ומקטירות לעבודה זרה, והנה מובן שלא מהעשן הגשמי התעורר, שהרי מסתמא לא היה העשן כל-כך חזק, שאם היה חזק, היו הן עצמן מתעוררות מזה. אלא הבאור בכך הוא, שיצחק לא היה יכול לסבל ראית עשן לעבודה זרה, כי היה "טהור עינים מראות ברע" ולא היה יכול לסבל ענין של עבודה זרה, עד כדי כך ש"נתסם בעיניו". וכיון שעורונו של יצחק נבע מפני שלא היה יכול לסבל כלל עבודה זרה, לכן על-ידי-זה שנתסם בעיניו נטלה ממונו השכיכות לראית רע, ועל-ידי שהיה "גנוז בתוך הבית" נטלה ממונו השכיכות להמצאות במקום רע, ומשום כך יחד הקב"ה את שמו עליו אף בחייו.

פעין זה מספר על הרה"ק רבי נחום מטש'רנובל, שפעם הגישו לו בטעות חלב עפו"ם, והוא לא ראה את החלב! והסביר זאת על פי לשון המשנה: חלב שחלבו עפו"ם ו(לכן) אין ישראל רואהו.

והיה זרעך פּעַפּר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונברכו בך כל-משפחת האדמה ובזרעך:

יד ויהיו בניך סגיאין כעפרא דארעא ותתקף למערבא ולמדינתא ולצפונא ולדרומא ויתברכו בדילך כל זרעית ארעא ובדיל בניך :

(יד) והיה זרעך פּעַפּר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונברכו בך כל-משפחת האדמה ובזרעך:

כ"ט • ופרצת • וזרעך, כמו "וכן זרעך".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ תורת מנחם חכ"ג עמ' 117 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

והיה זרעך כעפר הארץ – ופרצת

על הפסוק "והיה זרעך כעפר הארץ, ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה" (כח, יד) איתא במדרש "כשגיעו זרעך עד עפר הארץ, אותה שעה 'ופרצת ימה וקדמה'. הוי: 'מקימי מעפר דל'" (שמות רבה פכ"ה, ח). ולפי פשוטו נראה, שלדברי המדרש, הפסוק "והיה זרעך כעפר הארץ", אינו חלק מהברכה, אלא אדרבה, שפאשר יגיעו בני ישראל למצב שפל כזה, אז תחול הברכה של "ופרצת גו". ויש לבאר על דרך החסידות, ש"והיה זרעך כעפר הארץ" אינו מרמז על ירידה, אלא אדרבה: דהנה מבואר ב'אור החיים' הקדוש (פרשתנו כח, יד) דכל הפרשה ד"ויצא יעקב מבאר שבע גו" מרמזת לירידת הנשמה ממקור חוצבה להתלבש בתוך גוף גשמי וחומרי, שהיא "מאיגרא רמא לבירא עמיקתא".

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

פירוש, אותה שאתה שוכב עליה לך אתן, ומעצמך תפרוץ כל הרוחות ותכבוש כל סביבך, כמו שעושים לפרשים חשובים, שנותנין להם מעט קרקע והם כובשין בגבורתם כל הסביבות: תורה יד

התהלך בארץ, יצחק זרעה שנאמר (לעיל כו י"ג) ויזרע יצחק, בא יעקב, שהוא כרי התבואה, שנאמר (ירמיה ב א) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה, עמד עליו (תנחומא מקץ ח): הארץ אשר אתה שוכב עליה.

והנה ה' נצב עליו. לא מצינו בן בשאר האבות, אמר רבי סימון אין המלך עומד על שדרו (אלא) [לא] כשהיא נחרשת, ולא כשהיא נזרעת, אלא כשהתבואה עומדת בכרי. כך אברהם חרשה שנאמר (לעיל יג י"ז) קום

ומבואר בתורת החסידות, ש'ירידה זו היא צורך עליה. ש'דוקא על-ידי שהנשמה יורדת להתלבש בגוף ועוסקת עמו לבררו ולזכרו, הנה על-ידי-זה עולה הנשמה לדרגות עליונות יותר ממנו קודם ירידתה בגוף. וזהו תוכן ברכתו של הקב"ה ליעקב, ש'דוקא "כשיגיעו זרעך לעפר הארץ", ש'תתד הנשמה ל"עפר הארץ", להעלות גם את הדרגות הכי תחתונות, הרי היא זוכה לברכת "ופרצת ימה וקדמה גו", שתעלה בלי-גבול מעלות. ועד שתזכה ל"עלה הפורץ לפניהם" שא"תא ב'פורץ (אגדת בראשית ספס"ג) "אמר הקב"ה . . יצא פרוץ ראשון שהמשיח יוצא ממנו . . פרוץ זה משיח ש'נאמר 'עלה הפורץ לפניהם'".

טו והא מימרי בסעדה ו'א'רנה בקל אתר די תהד ו'אתיבנה לארעא הדא ארי לא א'שקנה עד די א'עביד ית ד'מלילת לך :

(טו) והנה אנכי עמוך ושמרתיו בכל אשר-תלך והשבתיך אל-האדמה הזאת כי לא אעזבך עד אשר אס-עשיתי את אשר-דברתי לך:

כ"ט • אנכי עמוך • לפי שהיה נרא מעשו ומלכן. עד אשר אס-עשיתי • 'אם' משמש בלשון 'כי' (גיטין צ"ט). דברתי לך • לצורך ועליך, מה שהבטחתי לאברהם על זרעו, לך הבטחתי ולא לעשו, שלא אמרתי לו: 'כי יצחק יקרא לך זרע, אלא: 'כי ביצחק', ולא כל יצחק, וכן כל 'לי', ו'לך', ו'לו' ו'לקהם' הסמוכים אצל דבור, משמשים לשון 'על', וזה יוכיח, שהרי עם יעקב לא דבר קדם לכן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ש"פ ויצא התשנ"ח: התועדויות תשמ"ח כרך א. עמ' 544-543)

מיד בהתחלת מילוי השליחות, כשיעקב יוצא מבאר-שבע כדי ללכת לחרן - מבטיח לו הקדוש-ברוך-הוא (לא רק ש"אנכי עמוך ושמרתיו גו", אלא גם) "והשבותיך אל האדמה הזאת", ועל-דרך-זה בתפילתו של יעקב - ש'מבקש (לא) רק ש"יהיה אלוקים עמדי ושמרני גו", אלא גם) "ושבתי בשלום אל בית אבי". ולכאורה, דרוש ביאור והסבר:

מפיון שתכליתה ומטרתה של שליחות זו, היא לעשות לו יתברך דירה בתחתונים - מהי ההדגשה (וביותר) את ענין "והשבותיך גו", "ושבתי בשלום גו", ואיזה ערך וחשיבות יש לשיבה מהשליחות לגבי גודל פעולת השליחות, מילוי הרצון והתאנה דהקדוש-ברוך-הוא להיות לו דירה בתחתונים!?

ועיקר השאלה היא בנוגע ליעקב: כ'אשר מקבל מהקדוש-ברוך-הוא שליחות הכי נעלית, למלא את הרצון והתאנה להיות לו דירה בתחתונים (בחרן) - יתפלל ו'בקש ו'אריך (ועד ש"וידר נדר") בקשר עם ההשבה משליחות זו, "ושבתי בשלום", וכי יש דבר נעלה יותר מאשר מילוי השליחות בעניין שהוא תאנה ורצון הקדוש-ברוך-הוא!?

ועל-כרחי צריך לומר, שההשבה מהשליחות היא חלק וענין עיקרי בפונה העליונה, היינו, שהפונה העליונה (אינה שישאר ב'חרן', חס-ושלום (עם היותו במעמד ומצב ד"מטתו שלימה", עד ש"ו'פרוץ האישי מאוד מאוד"), אלא ש'יחזור למקומו האמיתי, "שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך"...

ההוראה מזה בפשטות:

כ'אשר יוצאים למלא את שליחות הפצת התורה והפצת המענינות חוצה, עד לחוצה שאין חוצה ממנו, "חרון אף של מקום בעולם" - יש לזכור שהפונה אינה שישאר, חס-ושלום, במקום זה (גם כ'אשר נמצא במעמד ומצב נעלה כו'), כ'אם לסיים את מילוי השליחות, ולשוב אל בית אבי, היינו שבכל פעולה ופעולה חזור הוא ברצון לסיים את השליחות ולשוב אל בית אבי - "ושבתי בשלום אל בית אבי" - בגאולה על-ידי משיח צדקנו מהמצב של גלינו מארצנו (בית אבינו). וענין זה מודגש ביותר בדורנו זה, דור האחרון - מפיון ש'כבר "כלו כל הקיצין", "דאלאי קיצין" (לא רק "דאלאי גלות"), ובלשון כ"ק מו"ח נשיא דורנו, שלא נותר אלא "לצחצח את הפתורים", ולאחרי שעברו עוד עשיריות שנים של התעסקות בהפצת המענינות חוצה בשליחותו של נשיא דורנו, סימו כ'בר גם את "צחצוח הפתורים" - הרי בוודאי ובוודאי שלא נותרה אלא הפעולה הכי אחרונה של "עמדו הכן כולכם" לקבלת פני משיח צדקנו, "ושבתי בשלום אל בית אבי".

ולקעיר:

מוכן וגם פשוט שגם ברגעי הגלות האחרונים צריכה להיות עבודת השליחות בהפצת התורה והמענינות חוצה (היציאה ל"חרן") בכל התוקף והשלימות, ובתכלית המסירה ונתינה כו', אף-על-פי ש'יודעים ש'נמצאים ברגעי הגלות האחרונים ממש, ו"מיד הן נגאלין".

ואדרבה: לא זו בלבד שהידיעה שנמצאים ברגעי הגלות האחרונים ממש אינה מחלישה חסון־שלום, . . אלא להיפך – שפועלת תוספת חיות ומרץ כו' בכל עניני העבודה (כולל – הציפיה לגאולה, והתפלה ובקשה ודרישה כו' על הגאולה), בנדעו שפועלה זו מוסיפה סיים וגמר השליחות, ולא עוד, אלא שיתכן שזוהי הפועלה האחרונה ממש.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לב עמ' 173)

ולא כל יצחק (רש"י כח, טו) יש לפרש שזוהי הבטחה שכן יהיה בפעל (מה שהבטחתי . . לך הבטחתי), לא תנאי. שהרי גם על ישמעאל נאמר (וירא כג, יג) כי זרעך הוא, ופשיטא עשו. ויעקב אמר לעשו "טל זה בשביל חלקך במערה" (רש"י ויחי ג, ה). וְאָמְרוּ בְּיָדָם (קידושין יח, א): עכו"ם יורש את אביו . . דכתיב (דברים ב, ה) כי ירושה לעשו (מאברהם) נתתי את הר שעיר. ויש אומרים שצריכים לומר "ועקדת יצחק לזרעו של יעקב היום תזכר", לאפוקי עשו (שולחן ערוך אדמו"ר הזקן או"ח סתקצ"א).

(טו) וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲבֹן יֵשׁ יְהוָה בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי:

טו וְאִתְּעַר יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר בְּקוֹשְׁטָא (איית) יְקָרָא דִּי שְׂרִי בְּאַתְרָא דְדִין וְאֲנָא לֹא הוֹיִתִי יָדַע:

כ"ט – וְאָנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי. שָׁאם יָדַעְתִּי, לֹא יִשְׁנָתִי בַּמָּקוֹם קְדוֹשׁ כְּזֶה.

(יז) וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה־נֹּרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֲיִן זֶה בִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שְׁעַר הַשָּׁמַיִם:

יז וְדַחִיל וַיֹּאמֶר מַה דְּחִילוֹ אַתְרָא דְדִין לִית דִּין אַתְר דְּדִיט אֲלֵהִין אַתְר דְּרַעוּא בַּה מִן קְדָם יִי וְדִין תְּרַע קַבֵּל שְׁמַיָּא:

כ"ט – כי אם־בית אלהים • אמר רבי אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרא: 'הסלם הזה עומד בבאר שבע ואמצע שפועו מגיע כנגד בית המקדש', שבאר שבע עומד בדרומה של יהודה וירושלים בצפונה, בגבול שבין יהודה ובנג'מין, ובית־אל היה בצפון של נחלת בנג'מין בגבול שבין בנג'מין ובין בני יוסף. נמצא, סלם שרגליו בבאר־שבע וראשו בבית־אל, מגיע אמצע שפועו נגד ירושלים, וכלפי שאמרו רבותינו שאמר הקדוש־ברוך־הוא: 'צדיק זה בא לבית מלוני, ויפטר בלא לינה?' ועוד אמרו: יעקב קרא לירושלים בית־אל, וזו לזו היא ולא ירושלים. ומחיקן למדנו לומר כן? אומר אני שנעקר הר המוריה ובא לכאן, וזו היא קפיצת הארץ האמורה ב'שחיטת חלין', שבא בית המקדש לקראתו עד בית־אל, וזהו: 'ויפגע במקום'. ואם תאמר לשעבר יעקב על בית המקדש, מדוע לא עכבו שם? איהו לא זיהב לביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, ומן השמים יעכבוהו? איהו עד חרן אזל, כדאמרינן בפרק 'גיד הנשה'. וקרא מוכיח: 'ויילך חרנה'. כי מטא לחרן, אמר: 'אפשר שעברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ולא התפללתי בו?' יזב דעתיה למהדר וחזר עד בית־אל, וקפצה לו הארץ (בית אל, לא זה הוא הסמוך לצי, אלא לירושלים, ועל שם שהיתה עיר האלהים, קראה: 'בית אל', והוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם, והוא השדה שהתפלל בו יצחק, וכן אמרו בסוטה: "לכו ונעלה וגו'". לא פאברהם שקראו 'הר', ולא כיצחק שקראו 'שדה', אלא כייעקב שקראו בית־אל, עד כאן מפרוש רש"י מד'ק). • מה־נֹּרָא • תרגום: 'מה דחילו אתרא הדין'. דחילו, שם דבר הוא, כמו סוכלתנו. וכסו למלכש. וזה שער השמים • מקום תפלה לעלות תפלתם השמימה, ומדרשו: שבית המקדש של מעלה מכון כנגד בית המקדש של מטה.

(יח) וַיִּשְׁכַּם יַעֲקֹב בַּפֶּקַד וַיִּקַּח אֶת־הָאֲבֹן אֲשֶׁר־שָׁם מִרְאֲשֵׁתוֹ וַיִּשֶׂם אֹתוֹ מִצְבֵּה וַיִּצַק שָׁמֶן עַל־רֵאשֵׁה:

יח וְאִתְּדִים יַעֲקֹב בַּצְּפָרָא וְנִסִּיב יַת אֲבָנָא דִּי שְׂרִי אֲסִדוּהִי וְשׂוּי יַתָּה קָמָא וְאַרְיִק מִשְׁחָא עַל רֵישָׁה:

(יט) וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוֹלָם לֹז שֵׁם־הָעִיר לְרֵאשֻׁנָה:

יט וְקָרָא יַת שְׁמָא דְאַתְרָא הַהוּא בֵּית אֵל וְבֵרַם לֹז שְׁמָא דְקָרְתָא בְּקַדְמִיתָא:

דעת זקנים מבעלי התוספות – עזו והדר

(יז) אֲיִן זֶה בִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים. למטה, אם כן מקום זה והשמים מדור פירושו, מאחר שאני רואה שהם עולים אָחַד הוּא, וְהֵם עוֹלִין מִכָּאן לַשָּׁמַיִם וְיִוְרְדִין, כְּאֵדָם הַעוֹלָה מִבֵּית לְעֵלְיָה וְנִשְׁאָרִים

וְאָחַר יוֹרֵד אֵל הַבַּיִת וְנִשְׁאָר שָׁם: תורה יח

(כ) וַיֵּדֶר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר אִם־יְהִיָּה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשָׁמְרֵנִי בַדְרֹךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבִגְד לְלַבֵּשׁ:

כ וַיֵּקֶם יַעֲקֹב קִנְיָם לְמִימְרָא אִם יְהִיא מִימְרָא דִּי בְּסַעְדֵי וְיִשְׁרַנְנִי בְּאַרְחָא הַדִּין דִּי אָנָּא אֲזַל וַיִּתֵּן לִי לֶחֶמָא (נ"י לֶחֶם) לְמִיכַל וְכֶסֶף לְמִלְבָּשׁ:

כ"ט ~ **אם־יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי** • אם ישמר לי הבטחות הללו שהבטיחני להיות עמדי, כמו שאמר לי: "והנה אנכי עמך". ושמרני. כמו שאמר לי: "ושמרתיה בכל אשר־תלך". ונתן־לי לחם לאכל • כמו שאמר: "כי לא אעזבך", והמבקש לחם, הוא קרוי נעזב, שנאמר: "ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש־לחם" (תהלים לו) •

(כא) וְשָׁבְתִי בְּשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לְאֱלֹהִים:

כא וְאֵתוּב בְּשָׁלֵם לְבֵית אָבִיא וְיְהִיא מִימְרָא דִּי לִי לְאֱלֹהִיא:

כ"ט ~ **וְשָׁבְתִי** • כמו שאמר לי: "והשיבתיה אל־האדמה". **בְּשָׁלוֹם** • שלם מן החטא, שלא אלקמד מדרכי לבן. **וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹהִים** • שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף, שלא ימצא פסול בזרעי, כמו שאמר: "אשר־דברתי לך", והבטחה זו הבטיח לאברהם, שנאמר: "להיות לך לאלהים ולזרעך אתריך" (לעיל י). (נרדף מניחם שלא ימצא בו שום פסול) •

~ נקודות משיחות קודש ~ שבת פרשת ויצא. יו"ד כסלו ה'תשי"ט

וזהו ענין ושבתי בשלום אל בית אבי, דאביו של יעקב הוא יצחק, שנקרא כן על שם "צחוק עשה לי אלקים", שהוא ענין הצחוק והתענוג דלמעלה שנעשה מצד בירור ההעלמות דשם אלקים. ומסיים בפתוב, והיה הו' לי לאלקים גו' והיה בית אלקים, והיינו, שעל־ידי העבודה ד'ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש" שהוא ענין עבודת הצדיקים בהעלאת והמשכה [שזהו מה שכתוב ויקח את האבן גו' וישם אותה מצבה, שהוא ענין ההעלאת, ואחר־כך ויצוק שמן על ראשה, שהוא ענין ההמשכה], אזי נעשה הגילוי דהיה הו' לי לאלקים, שהוא ענין הגילוי דשם הו' כנ"ל. אמנם על־ידי העבודה ד'ושבתי בשלום אל בית אבי" שהוא ענין עבודת התשובה, נעשה בית אלקים, שהוא ענין המשכת המקיפים החדשים שלמעלה גם מסובב הכללי. והיינו, שגילוי שם הו', עם היותו למעלה מהעולמות, בבחינת סובב, מכל־מקום יש לו שיכות לעולמות, שלכן נקרא בשם סובב, ויש בזה כמה מדריגות, מקיפים הפרטים עד המקיף הכללי, אך כל זה שיקר עדין לעולמות. אמנם על־ידי עבודת התשובה נעשה המשכת העצמות.

(כב) וְהָאָבֶן הַזֶּאת אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי מִצֵּבָה יְהוָה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל־אֲשֶׁר תִּתֵּן־לִי עֲשֵׂר אֶעֱשֶׂנּוּ לָךְ:

כב וְאֵבְנָא הַדָּא דִּי שְׁוִיתִי קָמָא תְּהִי דִּי אַהִי פְּלַח עֲלֵה מִן קָדָם יי וְכָל דִּי תִּתֵּן לִי מִן עֲשֵׂרָא אֶפְרִשְׁנָה קְדָמָךְ:

כ"ט ~ **וְהָאָבֶן הַזֶּאת** • כך מפרש וי"ו של "והאבן", אם תעשה לי את אלה ואף אני אעשה זאת. **וְהָאָבֶן הַזֶּאת אֲשֶׁר שָׁמַתִּי מִצֵּבָה וְגו'** • פתרגומו: 'אהי פלח עלה קדם ה', וכן עשה בשוכו מפרדן ארם, כשאמר לו: "קום עלה בית־אל" (לקמן לה), מה נאמר שם? 'ויצב יעקב מצבה וגו' ויסף עליה גסף" •

~ נקודות משיחות קודש ~ (פ"פ ויצא, יו"ד כסלו ה'תשי"ט)

ואיתא בזהר, בגין דחמא (יעקב) ברוחא דקודשא דוחקא דגלותא בתראה בסוף יומיא כו' אמר ושבתי בשלום אל בית אבי. וזהו גם מה שכתוב שובי שובי השולמית שובי שובי גו' כמחולת המחנים, שנאמר כאן ד' פעמים שובי, ואמרו

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כ) אם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי • פשיטה דקרא אין זה תנאי אלא לשון שבועה, כן יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וגו': תורה כא **(כב) וְכָל־אֲשֶׁר תִּתֵּן לִי** • מדרש, יעקב תתן לתת מעשר מן הממון. ואמרינן

בבראשית רבה (ראה ב"ר ע, ג, פרקי ד"א פל"ו) שאל מין אחד את רבי יהושע בן לוי היכן מצוינו שעושר בנינו. אמר לו, לוי, שהקדישו לשמים, אמר לו ומה ראה להקדיש לוי והוא לא היה עשירי,

אמר לו שעשה יעקב מכל בניו בטלאים הנכנסין לדיר להתעשר, והכניס דרך תולדותם. (דברנניות הן): תורה כג

רבותינו ז"ל שקאי על השיבה מד' הגליות (וכמבואר בארוכה ב'קונטרס דרושי חתונה'), ועל זה נאמר שובי השולמית, היינו, שהשיבה היא בשלום, על-דרך מה שכתוב ושבתי בשלום. ובפרטיות יותר, הנה בפסוק זה חשיב כמה מזריגות, ובסדר דמלמטה למעלה. תחילה נאמר ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, שהוא ענין עבודת הצדיקים בתורה ומצוות, שהרי לחם קאי על התורה, שהיא בבחינת מזון פנימי, כמו שכתוב ותורתך בתוף מעי. ובגד ללבוש הוא ענין המצוות שהם לבושים ומקיפים. ואחר-כך נאמר ושבתי בשלום אל בית אבי, שהוא עבודת ה' בעלי תשובה' שלמעלה מעבודת הצדיקים, כמאמר רבותינו ז"ל במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. ולאחרי שכתב סדר העבודה, מבאר גם פרטי ההמשכות מלמעלה שנעשים על-ידי העבודה. והסדר הוא, שתחילה נאמר והיה הנו' לי לאלקים, דהנה עכשיו המגן דשם אלקים מעלים על שם הנו', שהרי אילו היה שם הנו' בגילוי, אזי היתה מתבטלת כל המציאות, ולכן שם אלקים מעלים על שם הנו', אבל לעתיד-לבא יהיה שם הנו' בגילוי, שזהו שהקב"ה מוציא חמה מנרתקה, היינו שיאיר שמש הנו' כמו שהוא בעצמו, ואינו מכוסה בנרתק דשם אלקים. וזהו אומרו והיה הנו' לי לאלקים, ששם הנו' יהיה בגילוי. ואחר-כך ממש"ך "והאבן גדלה על-פי הבאר". וזהו אומרו והיה הנו' לי לאלקים, ששם הנו' שפבר נמשך המוקף (דשמש הנו') בפנימיות, אזי ימשכו מקיפים נעלים יותר, שזהו ענין בית אלקים, דאלקים זה הוא למעלה מהנו'. ולהמשכה זו מגיעים על-ידי התשובה דוקא.

◆ יום שני ד' כסלו ◆

כט (א) וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני-קדם:

א ונטל יעקב רגלוהי (כ"י ריגלוהי) ונאל
לארע בני מדינחא:

כ"י וישא יעקב רגליו • משנתבשר בשורה טובה שהבטח בשמירה, נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת, כן מפרש ב'בראשית רבה'.

(ב) וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה
עדריי-צאן רבצים עליה פי מן-הבאר שהוא י שקו
העדרים והאבן גדלה על-פי הבאר:

ב ויחזא והא בירא כחקלא והא תמן תלתא
עדרין דען רבעין עלה ארי מן בירא הדיא
משקן עדריא ואבנא רפתא על פומא
דבירא:

כ"י וישקו העדרים • משקים הרועים את העדרים, והמקרא דבר בלשון קצרה.

(ג) ונאספו-שמה כל-העדרים וגללו את-האבן מעל
פי הבאר והשקו את-הצאן והשיבו את-האבן
על-פי הבאר למקמה:

ג וימתכנשוין לתמן כל עדריא ומגנדרין ית
אבנא מעל פומא דבירא ומשקן ית ענא
ומתיבין ית אבנא על פומא דבירא
לאתרה:

כ"י ונאספו • רגילים היו להאסף, לפי שהיתה האבן גדולה. וגללו • וגולליו, ותרגומו ומגנדרין, כל לשון הנה משתנה לדבר בלשון עתיד ובלשון עבר, לפי שכל דבר ההנה תמיד, כבר הנה ועתיד להיות. והשיבו • תרגומו: ומתיבין.

(ד) ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מחרן
אנחנו:

ד ויאמר להון יעקב אחי מגן אתון ואמרו
מחרן אנחנו:

(ה) ויאמר להם הידעתם את-לבן בן-נחור ויאמרו
ידענו:

ה ויאמר להון הידעתון ית לבן בר נחור
ואמרו ידענו:

(ו) ויאמר להם השלום לו ויאמרו שלום והנה רחל
בתו באה עם-הצאן:

ו ויאמר להון השלום לה ואמרו שלום והא
רחל ברתה אתיא עם ענא:

שיעור יומי ליום שני ד' כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – כט – פרשת ויצא

כ"ט • בָּאָה עִם־הַצֵּאן • הִטְעַם בְּאֶלֶף, וְתַרְגּוּמוֹ 'אֶתְיָא'. 'וְרַחַל בָּאָה', הִטְעַם לְמַעַלָּה, בְּבִי"ת, וְתַרְגּוּמוֹ: 'אֶתְת', הָרֵאשׁוֹן לְשׁוֹן 'עוֹשָׂה', וְהַשֵּׁנִי לְשׁוֹן 'עֲשֶׂתָה'.

(ז) וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גְּדוֹל לֹא־עַת הָאֶסְף הַמִּקְנֶה הַשְּׂקוֹ הַצֵּאן וְלָכוּ רְעוּ:
 ז וַיֹּאמֶר הָא עוֹד יוֹמָא סְגִי לֹא עֵדן לְמַכְנַשׁ
 בְּעִיר אֲשֶׁקוּ עָנָא וְאִזִּילוּ רְעוּ:

כ"ט • הֵן עוֹד הַיּוֹם גְּדוֹל • לְפִי שְׂרָאָה אוֹתָם רֹכְצִים, כְּסָבוּר שְׂרוּצִים לְאֶסֶף הַמִּקְנֶה הַבִּינְתָּה וְלֹא יָרְעוּ עוֹד. אָמַר לָהֶם: "הֵן עוֹד הַיּוֹם גְּדוֹל", כְּלוֹמַר אִם שְׂכִירֵי יוֹם אֲתֶם, לֹא שְׁלַמְתֶּם פְּעֻלַת הַיּוֹם, וְאִם הַבְּהֵמוֹת שְׁלַכְּם, אַף־עַל־פִּי־כֵן "לֹא־עַת הָאֶסְף הַמִּקְנֶה וְגו'" (כ"ח).

(ח) וַיֹּאמְרוּ לֹא נוֹכַל עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל־הָעֵדָרִים וְגִלְלוּ אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר וְהַשְּׂקִינוּ הַצֵּאן:
 כ"ט • לֹא נוֹכַל • לְהַשְׂקוֹת, לְפִי שְׁהָאֶבֶן גְּדוֹלָה. וְגִלְלוּ • זֶה מִתְרַגֵּם 'וַיִּגְדְּרוּן', לְפִי שְׁהוּא לְשׁוֹן עֵתִיד.

(ט) עוֹדְנֵנוּ מְדַבֵּר עִמָּם וְרַחֵל בָּאָה עִם־הַצֵּאן אֲשֶׁר לְאִבֶּיהָ פִּי רַעָה הוּא:
 ט עַד דְּהוּא מְמַלֵּל עִמָּהוֹן וְרַחֵל אֶתְת עִם
 עָנָא דִּי לְאִבֵּיהָ אַרִי רַעִיתָא הִיא:

(י) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת־רַחֵל בַּת־לָבָן אָחִיו אִמּוֹ וְאֶת־צֵאֵן לָבָן אָחִיו אִמּוֹ וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיִּגַּל אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר וַיִּשְׂקֵן אֶת־צֵאֵן לָבָן אָחִיו אִמּוֹ:
 י וַיְהוּהוּ כַּד חָזָא יַעֲקֹב יְת רַחֵל בַּת לָבָן
 אָחוּיָהּ דְּאִמָּהּ וַיְת עָנָא דְלָבָן אָחוּיָהּ
 דְּאִמָּהּ וַיִּקְרַב יַעֲקֹב וַיִּגְדֵּר יְת אֶבְנָא מֵעַל
 פּוּמָא דְבִירָא וַאֲשֶׁקִי יְת עָנָא דְלָבָן אָחוּיָהּ
 דְּאִמָּהּ:

כ"ט • וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיִּגַּל • כְּאֵדָם שְׁמַעְבִּיר אֶת הַפֶּקֶק מֵעַל פִּי צְלוּחִית, לְהוֹדִיעַךְ שְׂכַחוּ גְדוֹל (כּוּרְאִשִׁית רַבָּה) •

(יא) וַיִּשְׂקֵן יַעֲקֹב לְרַחֵל וַיִּשְׂא אֶת־קִלּוֹ וַיִּבְרַךְ:
 כ"ט • וַיִּבְרַךְ • לְפִי שְׂצַפָּה בְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שְׂאִינָה נִכְנָסַת עִמּוֹ לְקַבּוּרָה. דְּבַר אַחֵר: לְפִי שְׂבָא בְּיָדִים רִיקְנִיּוֹת. אָמַר: 'אֲלִיעֶזֶר, עֶבֶד אָבִי אָבָא, הָיָו בְּיָדִיו נְזֻמִּים וְצִמִּידִים וּמִגְדָּנוֹת, וְאֲנִי אֵין בְּיָדִי כְּלוּם'. לְפִי שְׂרַדַף אֲלִיפּוֹ בֵּן עֶשְׂו בְּמִצּוֹת אָבִיו אַחֲרָיו לְהַרְגוֹ, וְהַשִּׁיגוֹ, וְלְפִי שְׂגִדֵּל אֲלִיפּוֹ בְּחִיקוֹ שֶׁל יִצְחָק, מִשֶּׁף יָדוֹ. אָמַר לוֹ: 'מָה אַעֲשֶׂה לְצוּרֵי שֶׁל אָבָא? אָמַר לוֹ יַעֲקֹב: 'טַל מַה שְׂבִיבִי, וְהַעֲנִי חֹשֵׁב כַּמֵּת'.

(יב) וַיִּגְדֵּר יַעֲקֹב לְרַחֵל כִּי אָחִי אִבִּיהָ הוּא וְכִי בִן־רַבֵּקָה הוּא וְתַרְזֵן וְתַגֵּד לְאִבֵּיהָ:
 יב וְחִוֵּי יַעֲקֹב לְרַחֵל אַרִי כּר אָחָה דְּאִבֵּיהָ
 הוּא וְאַרִי כּר רַבֵּקָה הוּא וְרַהֲטַת וְחִוֵּי אִתָּא
 לְאִבֵּיהָ:

כ"ט • כִּי אָחִי אִבִּיהָ הוּא • קְרוֹב לְאִבֵּיהָ, כְּמוֹ: (לְפִיל י) "אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ". וּמִדְרָשׁוֹ: 'אִם לְרַמְאוֹת הוּא כָּא, גַּם אֲנִי אָחִיו בְּרַמְאוֹת, וְאִם אָדָם כְּשֶׁר הוּא, גַּם אֲנִי בֵּן רַבֵּקָה, אַחֲוֹתוֹ הַכְּשָׁרָה'. וְתַגֵּד לְאִבֵּיהָ • (כ"ח) לְפִי שְׂאִמָּה מִתָּה, וְלֹא הִיָּה לָהּ לְהַגִּיד אֶלָּא לוֹ.

(יג) וַיְהִי כַּשְּׂמַע לָבָן אֶת־שְׂמַעַי יַעֲקֹב בֶּן־אָחֲתוֹ וַיִּרְצֵן לְקִרְאָתוֹ וַיַּחֲפֹק־לוֹ וַיִּנְשָׁק־לוֹ וַיְבִיאָהוּ אֶל־בֵּיתוֹ וַיֹּסֶפֶר לְלָבָן אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:
 יג וַיְהוּהוּ כַּד שְׂמַע לָבָן יְת שְׂמַע יַעֲקֹב כּר
 אָחָתָהּ וְרַהֲטַת לְקַדְמוּתָהּ וַיַּחֲפֵף לָהּ וַיִּנְשָׁק לָהּ
 וַאֲעֲלָהּ לְבֵיתָהּ וַאֲשַׁמְעֵי לְלָבָן יְת כָּל
 פְּתַגְמָא דְּהַאֲלִין:

מא שיעור יומי ליום שלישי ה' כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - כט - פרשת ויצא

כ"ט • וַיִּרְצַן לְקַרְאָתוֹ • (ב"ב) כְּסָבוֹר, מְמוֹן הוּא טְעוֹן, שְׁהָרִי עֶבֶד הַפֵּיט בָּא לְכָאן בְּעֶשְׂרָה גְּמָלִים טְעוֹנִים. וַיִּחַפֵּק • כְּשֶׁלֹּא רָאָה עֲמוֹ כְּלוּם, אָמַר: 'שָׁמָּא זְהוּבִים הִבִּיא וְהַנֶּם בְּחִיקוֹ' (ב"ב). וַיִּנְשֶׁק לוֹ • אָמַר: 'שָׁמָּא מְרַגְלִיּוֹת הִבִּיא וְהֵם בְּפִיּוֹ' (ב"ב). וַיִּסְפֹּר לְלִבָּן • שְׁלֹא בָּא אֶלֶּא מִתּוֹךְ אַנְס אַחִיו וְשִׁנְטְלוּ מִמּוֹנוֹ מְמוֹנוֹ.

(ד) וַיֹּאמֶר לוֹ לָבָן אֶף עֲצָמֵי וּבָשָׂרִי אֵתָהּ וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ יד וַיֹּאמֶר לֵה לָבָן בְּרַם קָרִיבִי וּבָשָׂרִי אֵת וַיִּתֵּיב עִמָּה יָרַח יוֹמִין: חֲדָשׁ יָמִים:

כ"ט • אֶף עֲצָמֵי וּבָשָׂרִי • מַעֲתָה אֵין לִי לְאֶסְפָּף הַבְּיָתָה, הוֹאִיל וְאֵין בְּיָדְךָ כְּלוּם, אֶלֶּא מִפְּנֵי קוֹרְכָה אֶטְפֹּל בְּךָ חֲדָשׁ יָמִים וְכֵן עֲשֵׂה, וְאֶף זֶה לֹא לְחַנּוּם, שְׁהֵיָה רוּעָה צֹאנוֹ.

(טו) וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב הַכִּי־אָחִי אֵתָהּ וַעֲבַדְתָּנִי חָנָם הַגִּידָה לִּי מַה־זְּמַשְׁבַּרְתָּךְ: טו וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב הַמִּדְאָחִי אֵת וַתְּפַלְחֵנִי מִגֵּן חוּי לִי מָה אֶגְדֶּךָ:

כ"ט • הַכִּי־אָחִי אֵתָהּ • לְשׁוֹן תַּמָּה: 'וְכִי בְּשָׁבִיל שְׂאָחִי אֵתָהּ, תַּעֲבַדְנִי חָנָם?'. וַעֲבַדְתָּנִי • כְּמוֹ 'וַתַּעֲבַדְנִי', וְכֵן כָּל תַּבָּה שְׁהִיא לְשׁוֹן עֶבֶר, הוֹסִיף וַיִּיָּו בְּרֹאשָׁהּ, וְהִיא הוֹפְכֶת הַתַּבָּה לְהִבָּא.

(טז) וַלְלָבָן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדוּלָּה לְאָה וְשֵׁם הַקְּטָנָה רָחֵל: טז וַלְלָבָן תְּרֵמִין בְּנֵן שׁוּם בְּרַתָּא לְאָה וְשׁוּם זְעָרְתָּא רָחֵל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט כרך ב עמ' 681)

שֵׁם הַגְּדוּלָּה לְאָה וְשֵׁם הַקְּטָנָה רָחֵל (כט, טז) מְבֹאָר בְּחִסְדֵיּוֹת, שְׁלֹאָה הִיא כְּנֶגֶד סְפִירַת הַבֵּינָה (ה' גְּדוּלָּה, הָאוֹת ה"א הַרְאשׁוֹנָה שֶׁל שֵׁם הוּי) וְרָחֵל הִיא כְּנֶגֶד סְפִירַת הַמַּלְכוּת (ה' קְטָנָה, הָאוֹת ה"א הַשְּׁנִיָּה שֶׁל הַשֵּׁם). וְזֶהוּ שְׂאָמַר יַעֲקֹב לְלָבָן (לְהֵלן לֹא, מֵא) "עַבְדְּתִיךָ . . . בְּשֵׁתֵי בְנוֹתֶיךָ": פְּעֻלַּתִּי בַעֲבוּדְתִּי אֵת הַבְּרוּר שֶׁל בֵּינָה וּמַלְכוּת. וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שְׁזָהוּ שְׁהַשִּׁיב לָבָן הַבְּנוֹת בְּנוֹתֵי: מָה שְׁנִתְּוֹסַף לָךְ עַל־יַדִּי בְּרוּר זֶה - מְמוֹנִי הוּא, מַעֲבֹדָה שְׁנַעֲשֵׂתָה בְּבֵיתִי.

(יז) וַעֲיִנֵּי לְאָה וְרַחֵל הָיְתָה יִפְתָּהּ תֹּאֵר וּיִפְתָּהּ מְרֹאָה: יז וַעֲיִנֵּי לְאָה יִאֲזִן וְרַחֵל תֹּת שְׁפִירָא בְּרִיּוֹא וַיִּאֲרֵא בְּחִזּוּא:

כ"ט • רַפּוֹת • (כ"ב קכג) שְׁהֵיָתָה כְּבוֹרָה לְעֵלוֹת בְּגוֹרְלוֹ שֶׁל עֲשׂו - וּבְכַתָּהּ, שְׁהִיוּ הַכֹּל אוֹמְרִים: 'שְׁנֵי בָנִים לְרַבֵּקָה וְשְׁתֵּי בָנוֹת לְלָבָן, הַגְּדוּלָּה לְגְדוּל וְהַקְּטָנָה לְקַטָּן'. תֹּאֵר • הוּא צוּרַת הַפְּרָצוּף, לְשׁוֹן: (ישעיה מד) "יִתְאַרְהוּ בְּשָׂרְךָ", קוֹנַפֵּא"ס בְּלַע"ו. מְרֹאָה • הוּא זִיו קְלִסְתָּר.

♦ יום שלישי ה' כסלו ♦

(יח) וַיֵּיָאֵהֱב יַעֲקֹב אֶת־רַחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבְדְּךָ שִׁבְעָ שָׁנִים בְּרַחֵל בְּתָךְ הַקְּטָנָה: יח וַיִּרְחַם יַעֲקֹב יָת רַחֵל וַיֹּאמֶר אֶפְלַחְנָךְ שִׁבְעָ שָׁנִין בְּרַחֵל בְּתָרְךָ זְעָרְתָּא:

כ"ט • אֶעֱבְדְּךָ שִׁבְעָ שָׁנִים • (ב"ב) הֵם יָמִים אֶחָדִים, שְׂאָמְרָה לוֹ אִמּוֹ: "וַיִּנְשַׁבְתָּ עִמּוֹ יָמִים אֶחָדִים", וַתִּדַּע שְׁפֵן הוּא, שְׁהָרִי כְּתִיב: "וַיִּהְיוּ בְּעֵינָיו כְּיָמִים אֶחָדִים". בְּרַחֵל בְּתָךְ הַקְּטָנָה • כָּל הַסִּימָנִים הֵלְלוּ לְמָה? לְפִי שְׁהֵיָה יוֹדַע בּוֹ שְׁהוּא רַמְאִי, אָמַר לוֹ: "אֶעֱבְדְּךָ בְּרַחֵל", וְשָׁמָּא תֹאמַר: 'רַחֵל אַחֲרַת, מִן הַשּׁוּק? תִּלְמוּד

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כט (יז) וַעֲיִנֵּי לְאָה רַפּוֹת. לְשׁוֹן רַף רַכָּה וְגִלְדָּה, אֶבֶל רַחֵל הָיְתָה מְשׁוּבַחַת בְּפִיָּהּ, אֶלֶּא שְׁהִיוּ עֵינֶיהָ יִפָּה מִתּוֹךְ שְׁהִיוּ עֵינֶיהָ יִפּוֹת, וְנִרְאִיתָ כט (יז) וַעֲיִנֵּי לְאָה רַפּוֹת. לְשׁוֹן רַף רַכָּה וְגִלְדָּה, אֶבֶל רַחֵל הָיְתָה מְשׁוּבַחַת בְּפִיָּהּ, אֶלֶּא שְׁהִיוּ עֵינֶיהָ יִפָּה מִתּוֹךְ שְׁהִיוּ עֵינֶיהָ יִפּוֹת, וְנִרְאִיתָ [שֶׁל לְאָה] כּוֹאֲבוֹת מִן הַבְּכִי, לְפִי וַיִּשְׁאָנָה עֲשׂו: תוֹרָה יח

לומר: "בתך", ושמא תאמר: אחליף ללאה שמה, ואקרא שמה רחל? תלמוד לומר: "הקטנה", ואף-על-פי-כן לא הועיל, שהרי רמיהו.

(ט) ויאמר לכן טוב תתי אתה לך מתתי אתה לאיש אחר שבה עמדי:

(כ) ויעבד יעקב ברחל שבע שנים ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אתה:

(כא) ויאמר יעקב אל-לבן הבה את-אשתי פי מלאו ימי ואבואה אליה:

כ"ט - מלאו ימי • שאמרה לי אמי, ועוד: "מלאו ימי", שהרי אני בן פ"ד שנה ואימתי אעמיד י"ב שבטים? ונהו שגאמר: "ואבואה אליה", והלא קל שבקלים אינו אומר בן? אלא להוליד תולדות אמר כף.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 111)

להוליד תולדות אמר בן (רש"י כט, כא) לכאורה, סוף סוף אמירה זו היא הפך הצניעות. ויש לומר, שמפנין שהאבות היו "קדושים ומבדלים מעניני עולם הזה... כל ימיהם" (תניא פכ"א), לא ראה יעקב אבינו ב"ואבואה אליה" שום דבר אחר מלבד הולדת תולדות. ועל-דרך "ולא יתבששו" שלפני חטא עץ הדעת (ראה מורה נבוכים ח"ב פ"א).

(כב) ויאסף לבן את-כל-אנשי המקום ויעש משתה:

(כג) ויהי בערב ויקח את-לאה בתו ויבא אתה אליו ויבא אליה:

(כד) ויתן לבן לה את-זלפה שפחתו ללאה בתו שפחה:

(כה) ויהי בבקר והנה הוא לאה ויאמר אל-לבן מה-זאת עשית לי הלא ברחל עבדתי עמך ולמה רמיתני:

כ"ט - ויהי בבקר והנה היא לאה • אבל בליילה לא הייתה לאה, לפי שמסר יעקב סימנים לרחל, וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה, אמרה: עכשו תכלם אחותי?! עמדה ומסרה לה אותן סימנים (מגילה י"א).

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כא) בי מלאו ימי. כמננין מלאו שנים דהו לי בשבאתי אצלך, כי בן ששים ושלש הנה בשנתברך וארבע עשרה נטמן, הרי שבעים ושבע שנים, כמננין מלאו: תורה כב
(כב) ויאסף לבן. לבן רמאי הנה, ועל בן נקרא (לעיל כה ט) לבן הארמי ראה בר
ע"ט, ונתבנין לשבר את יעקב בינין בדי לרמותו ולא יבחיין בין רחל ללאה, ותדע שהרי ברחל לא עשה משתה: תורה כג
(כד) את זלפה שפחתו. והלא בנות הו, אלא כתיב בנימוסי הארץ, בנותיו של אדם מפילגש קרויות שפחות (פרקי

ד"א פל"א): תורה כה
(כה) ויהי בבקר. שכל הלילה הייתה עושה עצמה ברחל מתוך השלשה סימנין שמסרה לה, נדה וחלה והדלקת הנר, כמו שמסרן יעקב לרחל (ראה מגילה יג בבא בתרא קכג). מדרש, כל הלילה היו משוררין אותן הקרואים

(כו) וַיֹּאמֶר לָבֵן לֹא יַעֲשֶׂה כֵן בְּמִקְוֵמֵנוּ לְתֵת הַצְּעִירָה לְפָנֵי הַבְּכִירָה:

כו אֲשֶׁלִים שְׂבוּעָתָא דְדָא וְנָתַן לָךְ אִף יָת דָּא בְּפִלְחָנָא דִּי תְּפִלַּח עִמִּי עוּד שְׂבַע שָׁנִין אַחֲרָנִין:

כז מֵלֵא שְׂבַע זֹאת וְנָתַנָּה לָךְ גַּם־אֶת־זֹאת בְּעֵבֶרָה אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוּד שְׂבַע־שָׁנִים אַחֲרוֹת:

(כח) וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן וַיִּמְלֵא שְׂבַע זֹאת וַיִּתֵּן־לוֹ אֶת־רַחֵל בְּתוּ לוֹ לְאִשָּׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין בלקוטי שיחות כרך ה, עמוד 141 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')
איך נשא יעקב ב' אֶחִיוֹת?

וַיִּתֵּן־לוֹ אֶת־רַחֵל בְּתוּ לוֹ לְאִשָּׁה: (כט, כח)
ידועה הקשיא, הרי קימו האבות כל התורה כלה עד שלא נתנה בראשית רבה פרשה צה, ג (ועוד), ואם כן איך היה מתר ליעקב לישא ב' אֶחִיוֹת, דלכאורה עבר בזה על הלאו ד"ואשה אל אחותה לא תקח" (אחרי יח, יח). ובספרים תרצו בכמה אופנים. ויש לומר בזה בדרך הפשט, דהנה זה פשוט שלפני מתן־תורה היו האבות צריכים לקיים את שבע המצוות שנתחייבו בהן בני נח, אף אם על־ידי־זה יעברו על אחת ממצוות התורה. דהרי בשבע המצוות היו מחייבים כבר מדינא, ומצוות התורה קבלו על עצמם רק כהדור וחומרא, ומעקר הדין היו פטורים מהן. ויתרה מזו: גם הדינים והסיגים שקבלו על עצמם בני נח מצד־עצמם, היו מחייבים בהם מדינא, וכמו שמצינו שנענש יעקב על שלא קיים מצוות כבוד אב ואם, אף שאינה משבע המצוות (ראה רש"י סוף פרשת תולדות. וישב לו, לד). ואם כן גם חיובים שקבלו על עצמם בני נח מצד־עצמם, כיון שנתחייבו בהם מדינא, היו חמורים יותר ממצוות התורה שקבלו על עצמם רק כמה יחידים. והנה מצינו שגם לפני מתן־תורה קבלו על עצמם בני נח להזהר שלא לרמות איש את רעהו, וכמו שמצינו שלבן טען ליעקב "ולמה רפיתני" (פרשתנו כט, כח), ונמצא שבאסור רמיה נתחייבו כבר האבות מדינא. ועל־פי־זה יש לומר שמפנין שיעקב הבטיח לרחל שישאנה, ועד שמסר לה הסימנים וכו' (ראה רש"י פרשתנו כט, כח), הנה אם לא היה נושא את רחל לאשה, היה עובר על אסור רמיה שקבלו על עצמם בני נח, ומפנין שלפני מתן־תורה היה אסור זה חמור יותר מאסורי התורה, נדחה הלאו ד"ואשה אל אחותה לא תקח" מפני אסור רמיה. (ועין בלקוטי שיחות חלק ה, שיחה א' לפרשת ויגש, עמוד 228 ואילך, ביאור על זה דנשא יעקב את בלהה וזלפה, אף שגם הן היו אֶחִיוֹת).

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

הא לייא, הא לייא, ולמחר בשראָה שהיא לאה אמר בודאי זהו שהיו משוררין הא לייא, שהיו מרמזין לי שהיא לאה, ואמר לה רמאיתא בת רמאי, בלילה קראתי לך רחל וענית לי, השתא קרינא לך לאה וענית לי, אמר[ה] ליה גבר דלית ליה תלמידוי, אבוך קרי לך עשו וענית ליה, קרא לך יעקב וענית ליה, כלומר ממך למדתי זה הרמאות, ואבוך ענה בך, שאמר (לעיל כו לה) בא אחיך במרמה (ביר ע יט, תחומא ישן יא). ומתוך הדברים התחיל יעקב לשנאתה, הָרָא הוא דכתיב (פסוק לא) ויָרָא ה' כִּי שָׂנְאָה לָאָה (ראה ביר עא ב: תורה כו

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך ה, עמוד 145 – מתוך 'לקראת שבת')

איך נשא יעקב ב' אחיות (ב)?

וַיִּתְּנוּ לָוּ אֶת־רַחֵל בְּתוּ לוֹ לְאִשָּׁה: (כט, כח)

ידועה הקשאי, הרי קימו האבות כל התורה כלה עד שלא נתנה (בראשית רבה פרשה זה, ג ועוד), ואם-כן איך היה מתר ליעקב לישא ב' אחיות, דלכאורה עבר בזה על הלאו ד'ואישה אל אחותה לא תקח' (אחרי יח, יח). והנה מזה שרשי שמפרש פשוטו של מקרא לא מביא שאלה זו, מובן שעל-פי פשוטו של מקרא, שאלה זו לא קשה, ועד שאין צרך להזכירה.

ויש לבאר בזה דהנה בטעם האסור של 'ואישה אל אחותה לא תקח' אומר הפתוב "לצורר", שעל-ידי-זה הן נעשות שונאות זו לזו. והיות שבנדון-דין מסרה רחל את הסימנים ללאה, לכן על-פי פשוטו של מקרא לא היה שך פאן האסור.

וַיִּתְּנוּ לָבֶן לְרַחֵל בְּתוּ אֶת־בְּלֵהָ שִׁפְחָתוֹ לָהּ לְשִׁפְחָה:
כט ויהב לבן לרחל ברתה ית בלהה אמתה לה לאמהו:

(ל) וַיָּבֵא גַם אֶל־רַחֵל וַיֵּאָהֵב גַּם־אֶת־רַחֵל מִלֵּאָה וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עוֹד שְׁבַע־שָׁנִים אַחֲרֵיהֶן:
ל ועל אף לנת רחל ורחים אף ית רחל מלאה ופלה עוד שבע שנים אחרנין:

כס"ג ◀ עוד שבע-שנים אחרות • (כ"ח) אחרות, הקישן לראשונות. מה ראשונות באמונה, אף האחרונות באמונה, ואף-על-פי שברמאות בא עליו.

(לא) וַיֵּרָא יְהוָה כִּי־שָׁנְאוּהָ לָאָה וַיִּפְתַּח אֶת־רַחֲמָהּ וַיִּרְחַל עִקְרָהּ:
לא ויחזא יי ארי שניאמא לאה ויהב לה עדיי ורחל עקרא:

(לב) וַתַּהַר לָאָה וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי־רָאָה יְהוָה בְּעַנְיִי כִּי עָתָה יֵאָהֲבֵנִי אִישִׁי:
לב וועדיא לאה וילידת בר וקרת שמה ראוובן ארי אמרת ארי גלי קדם יי עלבוני ארי קען ורחמני בעלי:

כס"ד ◀ ותיקרא שמו ראוובן • רבומינו פרושו: (ברכות ז:) אמרה: 'ראו מה בין בני לבן חמי שמכר את הבכורה ליעקב, וזה לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו, ולא עוד שלא ערער עליו, אלא שבקש להוציאו מן הבור'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות פרשת ויצא)

מצינו הפרש בין קריאת שמות השבטים לקריאת שמות ה'אבות', אברהם יצחק ויעקב: (א) השמות של השבטים ניתנו על-ידי האמהות, מה-שאין-כן השמות של ה'אבות'; (ב) בכל אחד מהשבטים ניתן טעם להשם שנקרא בו, מה-שאין-כן בשמות ה'אבות', שלא נאמר בהם טעם מפורש בתורה, על פן קרא גו'.

ויבן זה בהקדים לבאר בענין השם: ידוע שהשם אשר יקראו לו אינו "הסכמה בעלמא", אלא ש"יש שיכות ממש להשם אל עצם הדבר"; אלא שאין השם מתניחס להנשמה כשהיא לעצמה, שהרי "הנשמה עצמה קודם בואה בגוף אינה נקראת בשם כלל", כ"אם כשבאה להחיות את הגוף "השם מקשר הנשמה בגוף, והחיות הנמשכת מהנשמה ומחיה את הגוף היא נשקשת בהשם".

אמנם בענין השם גופא, שעל-ידו המשכת החיות בגוף, יש ב' בחינות: (א) כמו שהוא פועל כללות ההתקשרות של הנשמה בגוף (ועל-דרך שם המין - אדם), (ב) כמו שהוא בא בגילוי בבחינת ציור פרטי בכל גוף וגוף לפי ערכו (השם הפרטי שיש לכל אחד).

והנה מבואר ב'תורה אור' דבחינת ה'אבות' ישנה "בכל זמן בכל אדם. כי הנה אין קורין אבות אלא לשלשה. והענין שבחינת ה'אבות' היא ירושה לבניהם אחריהם בכל דור ודור. . . אבל שאר בחינות ומעלות הצדיקים כגון השבטים ראוובן שמעון לוי. . . יש לה אדם שאין בו כלל בחינות ומדריגות אלו, מה-שאין-כן בחינת ה'אבות' צריך להיות בכל אדם שהם שרש ומקור כל נשמות ישראל".

והמובן מזה, דההפרש שבין בחינת האבות לבחינת השבטים הוא [לא רק בזה אשר בחינת האבות, של כל ג' האבות, ישנה בכל אחד מבני ישראל, מה-שאין-כן בחינת השבטים שאינה מוכרחת להיות בכל אחד כ"אם בבחינת שבט שלו,

אֶלָּא הַפְּנָה בְּזָה הַיּוֹם [שֶׁהָאֲבוֹת, מִפְּיֵן שֶׁהֵם שָׁרְשׁ וּמִקּוּר כֹּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, הָרִי בְּחִינַת הָאֲבוֹת יְשָׁנָה בְּכָל אֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִצַּד עֲנִינּוּ הַעֲצָמִי לְהִיּוֹתוֹ חֶלֶק מִכְּלָלוֹת עִם יִשְׂרָאֵל, וְזוּהִי בְּחִינָה כְּלִלִית שְׁבָה מִשְׁתּוּיִם כֹּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל; אֲבָל בְּחִינַת הַשְּׂבָטִים שֶׁבִּישְׂרָאֵל (הֵינּוּ גַם בְּחִינַת הַשְּׂבָט הַפְּרָטִי שְׁלוֹ) הִיא בְּחִינָה הַבָּאָה בְּהִתְחַלְקוֹת בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהִיא בְּחִינַת וְעִבּוּדָתוֹ הַפְּרָטִית שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד.

וְעַל-פִּיֶּזָה אֶפְשָׁר לְבַאֵר הַהִפְרָשׁ שֶׁבֵּין שְׁמוֹת הָאֲבוֹת לְשְׂמוֹת הַשְּׂבָטִים. שְׁמוֹת הָאֲבוֹת - הַמְּשַׁכָּה כְּלִלִית שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְשְׂמוֹת הַשְּׂבָטִים הֵינּוּ שֶׁהֵמְשַׁכָּה בָּאָה בְּבְחִינַת צִיּוּר פְּרָטִי בְּהִתְאָם לְמֹהוּתוֹ הַפְּרָטִית שֶׁל כָּל אֶחָד, וּמִפְּיֵן שְׂשְׂמוֹת אֵלוֹ עֲנִינָם הַתְּחַלְקוֹת הַהִמְשַׁכָּה לְפִי בְּחִינּוֹת וְצִיּוּרִים פְּרָטִיִּים, לְכֵן נֵאֱמָר בְּכָל אֶחָד מֵהֶם טַעַם גְּלוּי וּפְרָטִי הַמֵּתָאִים לְדַרְגָּתוֹ וְעִבּוּדָתוֹ הוּא.

וְזוּהוּ גַם הַטַּעַם שֶׁשְׂמוֹת הַשְּׂבָטִים נִקְרְאוּ עַל-יְדֵי הָאֲמֵהוּת: יְדוּעַ הַהִפְרָשׁ בֵּין אָב לְאֵם בְּשִׂיכוֹת לְהוֹלֵדָת הַבֵּן - שֶׁעֲצָם מְצִיאוֹת הַבֵּן הוּא מְטִיפֵת הָאָב, וְהַתְּחַלְקוֹת בְּצִיּוּר שֶׁל פְּרָטִי אֲבִירִים בָּאָה עַל-יְדֵי שֶׁהֵינּוּ תִשְׁעָה חֲדָשִׁים בְּבִטּוֹן הָאֵם (וְעַל-דִּרְרָזָה הוּא הַהִפְרָשׁ בֵּינֵיהֶם גַּם לְאַחַר שְׁנוֹלְד; הַתְּקַשְׁרוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הָאָב לְהַבֵּן הִיא עֲצָמִית יוֹתֵר, אוּלַם בְּגִילּוּי מוֹרָגֵשׁ יוֹתֵר הַקִּישׁוֹר וְהַקִּירּוּב שֶׁל הָאֵם לְהַבֵּן). וְלָכֵן נִקְרְאוּ חֲכָמָה וּבִינָה: אָב וְאֵם (שֶׁל הַמְּדוּת), כִּי חֲכָמָה הִיא נְקוּדַת הַשְּׂכָל (בְּחִינַת ה'אָב' שֶׁל הַמְּדוּת), וּבִינָה הִיא הַהִשְׁגָּה שֶׁבָּאָה בְּפְרָטִים (ה'אֵם' שֶׁל הַמְּדוּת), וְעַל-דִּרְרָזָה מוֹבָן גַּם כִּי בְּנוֹגַע לְהַשְׂבָּטִים, שֶׁהִתְחַלְקוֹת הַשְּׂבָטִים לְפְרָטִים שׁוֹנִים בְּפְשׁוּטֵי הַיְּתֵה עַל-יְדֵי הָאֲמֵהוּת רַחַל וְלֵאָה כו' - וְלָכֵן עַל-יְדֵן הַיְּתֵה גַם קְרִיאַת הַשְּׂמוֹת שֶׁל הַשְּׂבָטִים, הֵינּוּ הַתְּחַלְקוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבְּחִינּוֹת וּמְדִרְגוֹת פְּרָטִיּוֹת.

אֲמָנָם עֲדִין צְרִיךְ לְהַבִּין: הֲלֹא טַעַמֵי הַשְּׂמוֹת הַמְּבוֹאָרִים בְּפְרָשְׁתֵּנוּ, אֵינָם מוֹרִים עַל שִׂיכוֹתָם שֶׁל הַשְּׂמוֹת לְבְּחִינַתָּם וְעִבּוּדָתָם שֶׁל הַשְּׂבָטִים עֲצָמָם הַנִּקְרְאוּ בְּשְׂמוֹת אֵלוֹ, כִּי-אֵם הַשִּׂיכוֹת שֶׁלָּהֶם לְהָאֲמֵהוּת שֶׁקְרָאוּ שִׁם זֶה: "כִּי רָאָה ה' בְּעֵינָי כִּי עָתָה יֵאָהֲבֵנִי וְגו'", "כִּי שָׁמַע ה' כִּי שָׁנוּאָה אֲנֹכִי" וְכִי־צֵא בְּזָה?

וְלָכֵן מִפְּרָשׁ רִשִׁי בְּשֵׁם הַרְאִשׁוֹן - רְאוּבֵן (וּמְמוֹנּוּ נִלְמַד עַל כָּל הַשְּׂבָטִים): "פִּירְשׁוּ רְבוּתֵינוּ - אֲמָרָה, רְאוּ מַה בֵּין בְּנֵי לְבָן חָמִי כו'", הֵינּוּ שֶׁהִשְׂיכוֹת הִיא (לֹא רַק לְהָאֵם, כִּי-אֵם וּבְעִיקָר) לְהַבֵּן הַנִּקְרָא בְּשֵׁם זֶה מִצַּד בְּחִינַתּוֹ וְעִבּוּדָתּוֹ.

לג וְעִדִּיאַת עוֹד וְיִלְדִית בְּרַ וְאֲמָרַת אָרִי שְׂמִיעַ קָדָם יִי אָרִי שְׂנִיאָתָא אָנָּה וְיֵהֵב לִי אַף יַת דִּין וְקָרַת שְׂמָה שְׂמִעוּן:
(ג) וְתִהְיֶה עוֹד וְתִלְדַּד בֵּן וְתִאֲמַר כִּי-שָׁמַע יְהוָה כִּי-שָׁנוּאָה אֲנֹכִי וְיִתֵּן-לִי גַם-אֶת-זֶה וְתִקְרָא שְׂמוֹ שְׂמִעוּן:

לד וְעִדִּיאַת עוֹד וְיִלְדִית בְּרַ וְאֲמָרַת הָדָא זְמָנָא יִתְחַבֵּר לִי בְּעִלֵי אָרִי וְלִידִית לֵה תִלְתָּא בְּנִין עַל בֵּן קָרָא שְׂמָה לִוִי:
(ד) וְתִהְיֶה עוֹד וְתִלְדַּד בֵּן וְתִאֲמַר עָתָה הִפְעַם יְלֹוֹה אִישִׁי אֵלָי כִּי-יִלְדִיתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה בְנָים עַל-בֵּן קָרָא-שְׂמוֹ לִוִי:

כ"ט ◀ הַפְּעַם יְלֹוֹה אִישִׁי • (ב"ר) לְפִי שֶׁהָאֲמֵהוּת נְבִיאוֹת הָיוּ, וְיִזְדְּעוֹת שִׁי"ב שְׂבָטִים יוֹצְאִים מִיַּעֲקֹב וְאָרְבַּע נְשִׂים יִשָּׂא, אֲמָרָה: 'מַעֲתָה אֵין לוֹ פְּתֻחוֹן פֶּה עָלַי, שֶׁהָרִי נְטֻלְתִּי כֹּל חֲלָקִי בְּבָנִים'. עַל-בֵּן • כֹּל מִי שֶׁנֶּאֱמָר בּוֹ: "עַל-בֵּן", מְרַבָּה בְּאֶכְלוּסִין, חוּץ מִלּוֹי שֶׁהָאֲרוֹן הָיָה מְכֻלָּה בָּהֶם. קָרָא שְׂמוֹ לִוִי • בְּכֹלֶם כְּתִיב "וְתִקְרָא", (שְׁהִיא קָרָא), וְזֶה כְּתִיב בּוֹ: "קָרָא", וְיֵשׁ מְדֻרָשׁ אֲגָדָה בְּ"אַלְהַ הַדְּבָרִים" רַבָּה, שֶׁשְּׁלַח הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא גְּבָרִיאֵל וְהִבִּיאוֹ לְפָנָיו, וְקָרָא לוֹ שֵׁם זֶה וְנָתַן לוֹ כִּד מִתְּנּוֹת כְּהֵנָּה, וְעַל שֵׁם שְׁלֹוֹהוּ בְּמִתְּנּוֹת, קָרָאוּ לִוִי.

לז וְעִדִּיאַת עוֹד וְיִלְדִית בְּרַ וְאֲמָרַת הָדָא זְמָנָא אוֹדָה קָדָם יִי עַל בֵּן קָרַת שְׂמָה יְהוּדָה וְקָמַת מִלְמִילַד:
(ה) וְתִהְיֶה עוֹד וְתִלְדַּד בֵּן וְתִאֲמַר הִפְעַם אוֹדָה אֶת-יְהוָה עַל-בֵּן קָרָאָה שְׂמוֹ יְהוּדָה וְתַעֲמֹד מְלִדָת:
כ"ט ◀ הַפְּעַם אוֹדָה • שְׁנֻטְלְתִי יוֹתֵר מִחֲלָקִי, מַעֲתָה יֵשׁ לִי לְהוֹדוֹת.

ל (א) וַתֵּרָא רַחֵל כִּי לֹא יִלְדָה לְיַעֲקֹב וַתִּקְנֶה רַחֵל בְּאֶחָתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל-יַעֲקֹב הִבְהִילֵנִי בָנִים וְאִם-אֵין מִתָּה אֲנֹכִי:

כ"ט"א וַתִּקְנֶה רַחֵל בְּאֶחָתָהּ • קָנָה בְּמַעֲשֵׂיהָ הַטּוֹבִים. אָמְרָה: 'אלולי שצדקה ממני, לא זכתה לבנים' (כ"ט).
הִבְהִילֵנִי • וְכִי כִּךְ עָשָׂה אָבִיךָ לְאִמְךָ, וְהִלֵּא הַתְּפִלָּה עֲלֶיךָ?! • מִתָּה אֲנֹכִי • מִכָּאן לְמִי שָׁאִין לוֹ בָּנִים שֶׁחָשׁוּב בְּמִת (כ"ט).

(ב) וַיַּחֲרֹאֲף יַעֲקֹב בְּרַחֵל וַיֹּאמֶר הֲתַחַת אֱלֹהִים אֲנֹכִי אֲשֶׁר-מָנַע מִמֶּךָ פְּרִי-בֶטֶן:

כ"ט"ב הֲתַחַת • וְכִי בְּמִקוּמוֹ אֲנִי? • אֲשֶׁר-מָנַע מִמֶּךָ • אֶת אֲמֶרֶת שֶׁאֲעֲשֶׂה כְּאָבָא, אֲנִי אֵינִי כְּאָבָא, אָבָא לֹא הָיָה לוֹ בָּנִים, אֲנִי יֵשׁ לִי בָּנִים, מִמֶּךָ מָנַע וְלֹא מִמֶּנִּי.

(ג) וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמַתִּי בְלֵהָ כֹּה אֵלֶיהָ וְתִלְדַּי עַל-בְּרִפִּי וְאֶבְנָה גַם-אֲנֹכִי מִמֶּנָּה:

כ"ט"ג עַל-בְּרִפִּי • כְּתַרְגוּמוֹ: 'וְאֶנָּה אֲרַבִּי'. וְאֶבְנָה גַם-אֲנֹכִי • מֵהוּ 'גַּם'? אָמְרָה לוֹ: 'זְקֵנְךָ אֲכַרְהֶם הָיוּ לוֹ בָּנִים מִהַגֵּר, וְחָגַר מִתְּנִי כְּנָגְד שָׂרָה'. אָמַר לָהּ: 'זְקֵנְתִי הַכְּנִיסָה צְרָתָה לְבֵיתָה'. אָמְרָה לוֹ: 'אִם הַדְּבָר הַזֶּה מֵעַכְבַּ הַהֵנָּה אֲמַתִּי...'. וְאֶבְנָה גַם אֲנֹכִי מִמֶּנָּה • כְּשָׂרָה.

(ד) וַתִּתֵּן-לוֹ אֶת-בְּלֵהָ שִׁפְחָתָהּ לְאִשָּׁה וַיָּבֵא אֵלֶיהָ יַעֲקֹב:

ה וַיַּעֲדִיאֵת בְּלֵהָ וַיִּלְדֵת לְיַעֲקֹב בָּר:

(ה) וַתֹּאמֶר רַחֵל דְּנִנִּי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקֹלִי וַיִּתֵּן-לִי בֶן עַל-כֵּן קָרָאתָ שְׁמוֹ דָּן:

כ"ט"ד דְּנִנִּי אֱלֹהִים • דְּנִנִּי וְחִיבִנִי וְזַכִּנִי (כ"ד).

(ו) וַתֵּהָרֵ עוֹד וַתֵּלֶד בְּלֵהָ שִׁפְחַת רַחֵל בֶּן שְׁנֵי יַעֲקֹב:

(ז) וַתֹּאמֶר רַחֵל נִפְתָּלוֹי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי עִם-אָחָתִי גַם-יִכְלָתִי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ נִפְתָּלִי:

כ"ט"ה נִפְתָּלוֹי אֱלֹהִים • מְנַחֵם בֶּן סְרוּק פָּרְשׁוֹ בְּמִחְבְּרַת "צְמִיד פְּתִיל", 'חֲבוּרִים מֵאֵת הַמְּקוֹם נִתְחַבְּרָתִי עִם

דעת זקנים מבועלי התוספות - עוז והדר

ל (ח) נִפְתָּלוֹי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי. כמו נִפְתָּלִי, כְּלוֹמַר, צַעַר גָּדוֹל סָבַלְתִּי עִם אָחָתִי, וְעֲצַרְתִּי בַּח לְסָבוֹל, יִכְלָתִי עַד עֲתָדָה. דְּבַר אַחַר, לְשׁוֹן עַקֵּשׁ וּפְתַלְתַּל (דברים לב ה), כְּלוֹמַר עַקְשׁוֹת נִתְעַקְשָׁתִי אֶצֶל אָחוֹתִי שֶׁהֵייתִי עַקְרָה, גַּם יִכְלָתִי מֵעַתָּה שִׁישׁ לִי בָּנִים כְּמוֹתָהּ. דְּבַר אַחַר, לְשׁוֹן צְמִיד פְּתִיל (במדבר יט טו), כְּלוֹמַר חֲבוּרִין שֶׁל שֵׁם נִתְחַבְּרָתִי עִם אָחָתִי, מִבְּנֵי אָחוֹתִי עֲתִיד לְצֵאתָ בְּצִלָּאֵל שֶׁהִיָּה מְלֵא רִיחַ חֲקִמָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לא ב-א) (ו) בְּצִלָּאֵל

אחותי לזכות לבנים. ואני מפרשו לשון "עקש ופתלול", נתעקשתי והפצתי פצירות ונפתולים הרבה למקום, להיות שנה לאחתי. גם יכלתי. הסכים על ידי. ואונקלוס תרגם לשון תפלה: "נפתולי אלהים נפתלתי", בקשות החביבות לפניו נתקבלתי ונתעפרתי באחתי. נפתלתי. נתקבלה תפילתי, ומדרשי אגדה יש רבים בלשון נוטריקון.

(ט) ותרא לאה כי עמדה מלדת ותקח את זלפה
שפחתה ותתן אתה ליעקב לאשה:

(י) ותלד זלפה שפחת לאה ליעקב בן:
יולידת זלפה אמתא דלאה ליעקב בר:

כ"י – ותלד זלפה. בכלן נאמר: 'הריון' חוץ מזלפה, לפי שהיתה בחורה מבלי ותינקת בשנים, ואין הריון נכר בה, וכדי לרמות ליעקב נתנה לכן ללאה, שלא יבין שמכניסין לו את לאה, שפך מנהגן ליתן שפחה הגדולה לגדולה והקטנה לקטנה.

(יא) ותאמר לאה בא גר ותקרא את שמו גר:
יא ואמרת לאה אמתא גר וקרת ית שמה גר:

כ"י – בא גר. בא מזל טוב, כמו: (שבת טו ע"ב) 'גר גדי וסנוק לא'. ודומה לו: (ישעיה סה) "הערכים לגד שלחן". ומדרשי אגדה שנולד מהול, כמו: (רנאל ד) "גדו אילנא", ולא ידעתי על מה נכתב תבה אחת. דבר אחר: למה נקראת תבה אחת, בגד? כמו "בגדת ביי" כשבאת אל שפחתי, כאיש שפגד באשת נעורים.

(יב) ותלד זלפה שפחת לאה בן שני ליעקב:
יב וילידת זלפה אמתא דלאה בר תנן ליעקב:

(יג) ותאמר לאה באשרי כי אשרוני בנות ותקרא את שמו אשר:
יג ואמרת לאה תשפחתא הות לי ארי בכן ישפחני נשיא וקרת ית שמה אשר:

♦ יום רביעי ו' כסלו ♦

(יד) וילד ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה ויבא אתם אל לאה אמו ותאמר רחל אל לאה תניניא לי מדודאי בנד:
יד וילד ראובן ביומי קציר חטים וימצא דודאים בדרווחין בחקלא ואיתי תהון ללאה אמה ואמרת רחל ללאה הבי קצן לי מיברוחי דבריד:

כ"י – בימי קציר חטים. להגיד שבחן של שבטים, שעת הקציר היה, ולא פשט ידו בגזל להביא חטים ושעורים, אלא דבר ההפקר שאין אדם מקפיד בו. דודאים. (סנהדרין צט) שיגלי. עשב הוא, ובלשון ישמעאל יסמ"ן.

(טו) ותאמר לה המעט קחתך את אישי ולקחת גם את דודאי בני ותאמר רחל לכן ישב עמך הלילה תחת דודאי בנד:
טו ואמרת לה הזעיר דדברת ית בעלי ותסבין אף ית ברוחי דברי ואמרת רחל בכן ישפוב עמך פליליא חלף ברוחי דבריד:

[וגו] בן חור למטה יהודה ואמלא
לח כט) ואתו אהליאב בן אחיסמך
אתו רוח אלהים, ואני נתחברתי עם
למטה דן, גם יכלתי כמו בן בבית
אחתי באותה מלאכה, דכתיב (שם
ראשון שבנה שלמה, שפנים חירום
שהיה משבט נפתלי (מלכים א' ז
יג-ד): תורה ט

כ"י◀ וְלָקַחְתָּ גַם אֶת־דֹּדְאֵי בְנֵי • בתמיהה: וְלַעֲשׂוֹת עוֹד זֹאת, לִיקַח גַּם אֶת דֹּדְאֵי בְנֵי? וְתַרְגּוּמוֹ 'וְתִסְבְּיֵן'. לָכֵן יִשְׁפַּב עַמּוּךְ הַלְיָלָה • שְׁלֵי הִיְתָה שְׂכִיבַת לַיְלָה זוֹ וְאֲנִי נוֹתֵנָה לָךְ, תַּחַת דֹּדְאֵי בְנֵיךְ. וְלִפִּי שְׂזוּלָהָ בְּמִשְׁפַּב הַצַּדִּיק, לֹא זָכָתָה לְהִקְבֵּר עִמּוֹ (נדה ל"א)•

טז וְאָמְתָא (נ"י ועל) יַעֲקֹב מִן חֲקָלָא בְּרַמְשָׁא וְנִפְקַת לְאָה לְקַדְמוּתָהּ וְאָמְרַת לְוֵתִי תִיעוּל אַרְי מִיגַר אַגְרָתִיךָ בְּיָבֻרוּחֵי דְבָרֵי וְשְׂכִיב עִמָּה בְּלַיְלָתָא הוּא:

(טז) וַיָּבֵא יַעֲקֹב מִן־הַשָּׂדֶה בְּעָרֵב וַתֵּצֵא לְאָה לְקִרְאָתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלָי תָּבוֹא כִּי שָׁכַר שְׂכָרְתִּיךָ בְּדוֹדְאֵי בְנֵי וַיִּשְׁפַּב עִמָּה בַּלַּיְלָה הוּא:

כ"י◀ שָׁכַר שְׂכָרְתִּיךָ • נִתְתִּי לְרַחֵל שְׂכָרָה • בַּלַּיְלָה הוּא • הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא סִיעוּ שִׁיפָא מִשָּׁם יִשְׁשָׁכַר (כ"ח)•

יז וְקָבִיל יְיָ צְלוֹתָהּ דְּלָאָה וְעֵדִיאַת וְיִלְדִית לְיַעֲקֹב בַּר חַמִּישָׁא:

(יז) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־לָאָה וַתַּהַר וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן חַמִּישִׁי:

כ"י◀ וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־לָאָה • שֶׁהִיְתָה מִתְאַוָּה וּמִתְזַרֶּת לְהַרְבּוֹת שְׂבָטִים.

יח וְאָמְרַת לְאָה יֵהֵב יְיָ אֲגָרִי דִּיהִבִּית אִמְתִּי לְבַעֲלֵי וְקָרַת שְׁמָהּ יִשְׁשָׁכַר:

(יח) וַתֹּאמֶר לְאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי אֲשֶׁר־נָתַתִּי שִׁפְחָתִי לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשְׁשָׁכַר:

יט וְעֵדִיאַת עוֹד לְאָה וְיִלְדִית בַּר שִׁמְתִי לְיַעֲקֹב:

(יט) וַתַּהַר עוֹד לְאָה וַתֵּלֶד בֶּן־שִׁמְשִׁי לְיַעֲקֹב:

כ וְאָמְרַת לְאָה יֵהֵב יְיָ יְתֵה לִי חֶלֶק טַב הַדָּא זְמַנָּא יֵהִי מְדוּרָה דְּבַעֲלֵי לְוֵתִי אַרְי וְיִלְדִית לָהּ שְׁמָא בְּנִין וְקָרַת יָת שְׁמָהּ זְבֻלוֹן:

(כ) וַתֹּאמֶר לְאָה זְבֻלְנִי אֱלֹהִים אֲתִי זְבֻד טוֹב הַפְּעַם וְזְבֻלְנִי אִישִׁי כִּי־יִלְדֵתִי לוֹ שִׁשָּׁה בָנִים וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ זְבֻלוֹן:

כ"י◀ זְבֻד טוֹב • כְּתַרְגּוּמוֹ. יְזְבֻלְנִי • לְשׁוֹן בֵּית זְבֻל, הוֹרְבֵרִי"א בְּלַעֲזוֹ. בֵּית מְדוּר, 'מַעֲתָה לֹא תֵהָא עַקְר דִּירְתוֹ אֶלָּא עַמִּי, שִׁישׁ לִי בָנִים כְּנָגֵד כָּל נְשִׁיו'.

כא וְיָבֵר כֵּן וְיִלְדִית בְּרַתָּא וְקָרַת יָת שְׁמָהּ דִּינָה:

(כא) וְאַחַר יָלְדָה בֵּת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ דִּינָה:

כ"י◀ דִּינָה • פִּרְשׁוּ רַבּוּתֵינוּ, שְׂדֵנָה לְאָה דִּין בְּעַצְמָה: 'אִם זֶה זָכַר, לֹא תֵהָא רַחֵל אַחוּתִי כְּאַחַת הַשְּׁפָחוֹת', וְהַתְּפַלְלָה עָלָיו וְנִהְפֵּךְ לְנִקְבָּה (ברכות ט)•

כב ועל דוקרנא דרחל קדם יי וקביל צלותה יי ויהב לה עדוי:

(כב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־רַחֲמָהּ:

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

רש"י שְׂדֵנָה בְּעַצְמָה, שְׁהִיא הִיְתָה מְעוּבָרַת מִיּוֹסֵף, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּתָהּ נִתְחַלֵּף בְּדִינָה (ברכות ט). וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ מִדְּלָא כְּתִיב וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶלָּא וְאַחַר יָלְדָה בֵּת. מִשְׁמַע בְּשַׁעַת הַלֵּידָה הִיְתָה בַת וְלֹא בְּהַרְיוֹן: תוֹרָה כב

(להלן מו יא) וּבְנֵי יִשְׁשָׁכַר וְגו' [ויוב וְשִׁמְרוֹן], אָמַר יִשְׁשָׁכַר אֵין יוֹב שֵׁם הַגּוֹן אוֹסִיף לוֹ אוֹת אַחַת מִשְׁמֵי וְיִקְרָא שְׁמוֹ יְשׁוּב, וְהִיְיָנוּ דְּכְתִיב בְּסִדְרַת פְּנִיחָס (במדבר כו כד) לְיָשׁוּב: תוֹרָה יט (כא) וַתִּקְרָא [אֶת] שְׁמָהּ דִּינָה. פִּירֵשׁ

(יח) יִשְׁשָׁכַר. יֵשׁ בוֹ שְׁנֵי שִׁנְיִין, אַחַת בְּשִׁבְלֵי מִשְׁמַעוֹת דְּנָתַן אֱלֹהִים אֶת שְׂכָרִי, וְאַחַת כְּנָגֵד שְׂכָר שְׂכָרְתִּיךָ (פסוק טז), שְׁהוּא לְשׁוֹן גְּנָאִי, וְלָכֵן אֵינָה נִקְרָאת. דְּבָר אַחַר, מִשׁוּם הִכִּי אֵינָה נִקְרָאת לְפִי שְׁנָתְנָה לְיוֹב בְּנוֹ, כְּדְכְתִיב

שיעור יומי ליום רביעי ו' כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – ל – פרשת ויצא מט

כ"י • וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רַחֵל • (כ"ד) זָכַר לָהּ שֶׁמָסְרָהּ סִמְנִיָּה לְאַחֹתָהּ וְשִׁהִיטָהּ מִצָּרָה שֶׁלֹּא תַעֲלֶה בְּגוּרְלוֹ שֶׁל עֶשָׂו, שֶׁמָּא יִגְרָשְׁנָה יַעֲקֹב, לְפִי שֶׁאֵין לָהּ בָּנִים. וְאָף עֶשָׂו הִרְשָׁע כִּף עָלָה בְּלִבּוֹ כְּשֶׁשָּׁמַע שֶׁאֵין לָהּ בָּנִים, הוּא שִׁסַּד הַפֵּיט: 'הָאֲדָמוֹן כָּבַט שֶׁלֹּא חָלָה, צָבָה לְקַחְתָּהּ לוֹ וּנְתִבְתְּהָ לָּהּ'.

(כג) וַתֵּהָר וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר אֶסְף אֱלֹהִים אֶת־ חַרְפְּתִי: כג ועדיאת וילידת בר ואמרת פנש יי ית חסודי:

כ"י • אֶסְף • הַכְּנִיסָה בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא תֵרָאָה, וְכֵן: "אֶסְף חַרְפְּתִנּוּ", (שמות ט) "וְלֹא יֵאָסֵף הַבִּיטָה", (ויאל ד) "אֶסְפוּ נְגַהֵם", (ישעיה ס) "וַיִּרְחֹף לֹא יֵאָסֵף", לֹא יִשְׁמָן. חַרְפְּתִי • שִׁהִיטִי לְחַרְפָּה שֶׁאֵין עֲקָרָה, וְהָיוּ אוֹמְרִים עָלַי שֶׁאֲעֲלֶה לְחַלְקוֹ שֶׁל עֶשָׂו הִרְשָׁע. וְאֵגִידָה: כָּל זְמַן שֶׁאֵין לְאִשָּׁה בֵּן, אֵין לָהּ בְּמִי לְתֹלוֹת סְרוּחָנָה, מִשִּׁישׁ לָהּ בֵּן, תּוֹלָה בּוֹ: מִי שֶׁכָּר פְּלִי זֶה? בְּנָד. מִי אָכַל תְּאֲנִים אֵלוֹ? בְּנָד.

(כד) וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יוֹסֵף לֵאמֹר יוֹסֵף יִהְיֶה לִּי בֵּן אַחֵר: כד ויקרת ית שמה יוסף למימר יוסף יי לי בר אחר:

כ"י • יוֹסֵף ה' לִי בֵּן אַחֵר • יוֹדַעַת הִיטָה בְּנִבְוָאָה שֶׁאֵין יַעֲקֹב עֲתִיד לְהַעֲמִיד אֶלֶּא שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי שְׁבָטִים. אַמְרָה: 'יְהִי רִצּוֹן שְׁאוֹתוֹ שֶׁהוּא עֲתִיד לְהַעֲמִיד, יֵהָא מִמֶּנִּי'. לְכַף לֹא הִתְפַּלְּלָה אֶלֶּא עַל בֵּן אַחֵר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ ויצא תשכ"ט)

וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יוֹסֵף (ל, כד) רש"י פִּרְשׁ לְעִיל שְׁכַל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "עַל כֵּן" מִרְבָּה בְּאוֹכְלוֹסִיו, וְהִינוּ יְהוּדָה וְדָן, שֶׁהָיוּ יוֹתֵר מִשְׁשִׁים אֲלֵף. וְקִשְׁוּה, הָרִי בְּנֵי יוֹסֵף הָיוּ יוֹתֵר מִשְׁבָּעִים אֲלֵף. וְנִשׁ לֹמַר, דְּהִנֵּה שְׁנֵי טַעֲמִים לְקִרְיַת שֵׁם "יוֹסֵף". א. אֶסְף אֲלֵקִים אֶת חַרְפְּתִי. ב. יוֹסֵף ה' לִי בֵּן אַחֵר. אֶלֶּא שֶׁהַטַּעַם הִרְאִישׁוֹן לֹא נִתְפָּרֵשׁ בְּתוֹב, שֶׁכֵּן רַחֵל לֹא רָצְתָה לְפָרֶסֶם שֶׁקְרָאָה לְבָנָהּ בְּשֵׁם כֶּזֶה שֶׁמִּשְׁמַעוֹתוֹ שֶׁמַּעֲתָה יְהִיָּה לָהּ בְּמִי לְתֹלוֹת אֶת סְרוּחָנָה, וְלָכֵן אָף הַכְּתוּב כִּסָּה טַעַם זֶה. מוּבָן, אִפּוּא, שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְכַתֵּב "עַל כֵּן", לֹא בְּטַעַם הִרְאִישׁוֹן וְאָף לֹא בְּטַעַם הַשְּׁנֵי (שְׁהָרִי אֵין זֶה הַטַּעַם הַיְחִיד).

(כה) וַיְהִי בְּאִשְׁרֵי יְלֹדָה רַחֵל אֶת־יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לְבָן שְׁלִחְנִי וְאֵלֶכָה אֶל־מְקוֹמִי וְלֹאֲרָעִי: כה ויהיה פד וילדת רחל ית יוסף ואמר יעקב ללכן שלחני ואיהך לאתרי ולארעי:

כ"י • בְּאִשְׁרֵי יְלֹדָה רַחֵל אֶת־יוֹסֵף • מִשְׁנוֹלֵד שֶׁטְנוֹ שֶׁל עֶשָׂו, שֶׁנֶּאֱמַר: (עובדיה א יח) "וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה, וּבֵית עֶשָׂו לְקִשׁ", אֵשׁ בְּלֹא לְהִבָּה אֵינוֹ שׁוֹלֵט לְמַרְחֹק, מִשְׁנוֹלֵד יוֹסֵף בְּטַח יַעֲקֹב בְּהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, וְרָצָה לְשׁוּב.

(כו) תָּנָה אֶת־נָשִׁי וְאֶת־יְלָדֵי אִשְׁרֵי עַבְדִּי אֶתְךָ בָּהֶן וְאֵלֶכָה בִּי אִתָּה יָדַעַת אֶת־עַבְדִּי אִשְׁרֵי עַבְדִּיךָ: כ"י • תָּנָה אֶת־נָשִׁי וְגו' • אֵינִי רוֹצֶה לְצַאת כִּי־אִם בְּרִשׁוֹת.

(כז) וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָבָן אִם־נָא מִצְּאִתִּי חֵן בְּעֵינֶיךָ נַחֲשִׁתִּי וַיְבַרְכֵנִי יְהוָה בְּגִלְגָּלְךָ: כז ואמר לה לבן אם פנש אשפחית רחמיך קדמך נסיתי וברכני יי בדילך:

כ"י • נַחֲשִׁתִּי • מִנְחַשׁ הִיטִי, נִסִּיתִי בְּנַחוּשׁ שְׁלִי שֶׁעַל־יָדְךָ בָּאָה לִי בְּרָכָה, כְּשֶׁבָאתָ לְכָאן לֹא הָיוּ לִי בָּנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (לעיל כט) "וְהִנֵּה רַחֵל בְּתוֹ בָּאָה עִם הַצֹּאן". אֶפְשָׁר יֵשׁ לוֹ בָּנִים, וְהוּא שׁוֹלֵחַ בְּתוֹ אֲצֵל הָרוֹעִים? וְעַכְשָׁו הָיוּ לוֹ בָּנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (לקמן לא) "וַיִּשְׁמַע אֶת דְּבָרֵי בְּנֵי לָבָן".

♦ יום חמישי ז' כסלו ♦

כח וַאֲמַר פְּרִישׁ אַגְרֶךָ עָלַי וְאַתָּן :

(כח) וַיֹּאמֶר נָקְבָה שְׂכָרְךָ עָלַי וְאַתָּנָה :
כ"ט"א נָקְבָה שְׂכָרְךָ • כְּתַרְגוּמוֹ : 'פְּרִישׁ אַגְרֶךָ'.

כט וַאֲמַר לֵה אַתָּה יָדַעְתָּ יְת דְּפִלְחִתְךָ וְיִתְּ
דְּתַרְבָּה בְּעִירְךָ עִמִּי :

(כט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ
וְאֵת אֲשֶׁר-הָיָה מִקְנֶךָ אֵתִי :
כ"ט"ב וְאֵת אֲשֶׁר-הָיָה מִקְנֶךָ אֵתִי • אֵת חֻשְׁבוֹן מַעוֹט מִקְנֶךָ שָׁבָא לְיָדִי מִתְחִלָּה כִּפְּהָה הָיָה •

ל אַרְבֵּי זְעִיר דֵּי תַרְבָּה לֶךְ קַדְמֵי וְתַקִּיף לְמִסְגֵּי
וּבְרִיךְ יְיָ יְתָרְךָ בְּדִילֵי וּקְעֵן אִימְתִי אֶעֱבִיד אֶף
אֲנָא לְבֵיתִי :

(ל) כִּי מַעֲטָ אֲשֶׁר-הָיָה לְךָ לְפָנַי וַיִּפְרֹץ לְרֹב וּבְרַךְ
יְהוָה אֶתְךָ לְרֹגְלֵי וְעַתָּה מְתִי אֶעֱשֶׂה גַם-אֲנֹכִי
לְבֵיתִי :

כ"ט"ג לְרֹגְלֵי • (כ"ה) עַם רֹגְלֵי, בְּשִׁבִיל בִּיאַת רֹגְלֵי בְּאֵת אֲצִלְךָ הַבְּרָכָה, כְּמוֹ : (שְׁמוֹת יא) "הָעַם אֲשֶׁר בְּרֹגְלֵיךָ",
(שׁוֹפְטִים ח) "לְעַם אֲשֶׁר בְּרֹגְלֵי", הַבָּאִים עִמִּי • גַם-אֲנֹכִי לְבֵיתִי • לְצַרְךָ בֵּיתִי, עַכְשָׁו אֵין עוֹשִׁין לְצַרְכִּי אֲלָא
בְּנִי, וְצַרְיָךְ (א"ב) לְהִיּוֹת עוֹשֶׂה גַם אֲנִי עִמָּהֶם לְסִמְכֵן, וְזֶהוּ 'גַּם'.

לא וַאֲמַר מַה אַתָּן לֶךְ וַאֲמַר יַעֲקֹב לֵאמֹר
לִי מִדַּעַם אִם תַּעֲבֹד לִי פְתַגְמָא הַדִּין אַתּוּב
אַרְעֵי עֲנָךְ אֲסַר :

(לא) וַיֹּאמֶר מַה אַתָּן לְךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֵאמֹר לֵא-תַתָּן-לִי
מֵאוֹמָה אִם-תַּעֲשֶׂה-לִּי הַדָּבָר הַזֶּה אֲשׁוּבָה אֶרְעֶה
צִאנְךָ אֲשַׁמְרֵה :

לב אֶעֱבֹר בְּכָל-צִאנְךָ הַיּוֹם הַזֶּה מִשָּׁם כָּל-שֶׁהָ
נָקַד וְטָלוּא וְכָל-שֶׁהָ-חֹמֶם בְּפִשְׁבִּים וְטָלוּא וְנָקַד
בְּעֵזִים וְהָיָה שְׂכָרִי :

(לב) אֶעֱבֹר בְּכָל-צִאנְךָ הַיּוֹם הַזֶּה מִשָּׁם כָּל-שֶׁהָ
נָקַד וְטָלוּא וְכָל-שֶׁהָ-חֹמֶם בְּפִשְׁבִּים וְטָלוּא וְנָקַד
בְּעֵזִים וְהָיָה שְׂכָרִי :

כ"ט"ד נָקַד • מְנַמֵּר בְּחִבְרָבוֹרוֹת דְּקוֹת כְּמוֹ נְקֻדוֹת, פּוֹנְטֵר"א בְּלַע"ז. טָלוּא • לְשׁוֹן טָלָאִים, חִבְרָבוֹרוֹת
רְחִבּוֹת. חֹמֶם • שְׁחוּם, דּוּמָה לְאֵדָם, רוֹשׁ"ו בְּלַע"ז, לְשׁוֹן מִשְׁנֵה שְׁחֻמְתִּית וְנִמְצָאֵת לְכַנָּה, לְעִנְיַן הַתְּבוּאָה.
וְהָיָה שְׂכָרִי • אוֹתָן שְׁיֻלְדוּ מִכָּאן וְלַהֲבֵא נְקֻדִים וְטָלָאִים בְּעֵזִים וְשְׁחוּמִים בְּפִשְׁבִּים יְהִיּוּ שְׁלִי, וְאוֹתָן שְׁיֻשְׁנָן
עַכְשָׁו, הַפְּרֵשׁ מֵהֶם וְהַפְּקִידֵם בְּיַד בְּנֵיךָ, שְׁלֵא תֹאמַר לִי עַל הַנּוֹלָדִים מֵעַתָּה : 'אֵלוֹ הָיָה שֵׁם מִתְחִלָּה', וְעוֹד
שְׁלֵא תֹאמַר לִי : 'עַל-יְדֵי הַזְּכָרִים שֶׁהָיוּ נְקֻדִים וְטָלָאִים, תִּלְדְּנָה הַנְּקֻבוֹת דְּגִמְתָּן מִכָּאן וְאֵילָךְ'.

לג וְעִנְתָּה-בִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר כִּי-תִבְּרָא עַל-שְׂכָרִי
לְפָנֶיךָ כָּל אֲשֶׁר-אֵינְנִי נָקַד וְטָלוּא בְּעֵזִים וְחֹמֶם
בְּפִשְׁבִּים גְּנוּב הוּא אֵתִי :

(לג) וְעִנְתָּה-בִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר כִּי-תִבְּרָא עַל-שְ�כָרִי
לְפָנֶיךָ כָּל אֲשֶׁר-אֵינְנִי נָקַד וְטָלוּא בְּעֵזִים וְחֹמֶם
בְּפִשְׁבִּים גְּנוּב הוּא אֵתִי :

כ"ט"ה וְעִנְתָּה-בִּי וְגו' • אִם תַּחֲשַׁדְנִי שְׁאֲנִי נוֹטֵל מִשְׁלָךְ כְּלוּם, תַּעֲנֶה בִּי צִדְקָתִי, כִּי תִבָּא צִדְקָתִי וְתַעֲדֵד עַל
שְׂכָרִי לְפָנֶיךָ, שְׁלֵא תִמְצָא בְּעִדְרֵי כִּי-אִם נְקֻדִים וְטָלָאִים. וְכָל שְׁתַּמְצָא בְּהֵן שְׁאֵינּוּ נָקַד, אוֹ טָלוּא, אוֹ חֹמֶם,
בְּיָדוֹעַ שְׁגֻנְבְּתִיו לְךָ וּבִגְנֻבָה הוּא שְׂרוּי אֲצִלִּי.

לד וַאֲמַר לָבֵן לָבֵן הָיָה כְּפִתְגָמְךָ :

(לד) וַיֹּאמֶר לָבֵן הֵן לִי יְהִי כְּדַבְּרֶךָ :

כ"ט"ו הֵן • לְשׁוֹן קְבֻלַּת דְּבָרִים. לוֹ יְהִי כְּדַבְּרֶךָ • הַלּוּאִי שְׁתַּחֲפֵץ בְּכֶךָ.

לה וַיִּסֶר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־הַתַּיִשִּׁים הָעֲקָדִים וְהַמְּלָאִים וְאֵת כָּל־הָעֵזִים הַנִּקְדָּוֹת וְהַמְּלָאֹת כָּל אֲשֶׁר־לָבָן בּוֹ וְכָל־חֹם בְּבָשָׂבִים וַיִּתֵּן בְּיַד־בְּנָיו:

כ"ט◀ וַיִּסֶר • לָבָן בַּיּוֹם הַהוּא וְגו'. הַתַּיִשִּׁים • עֵזִים זָכָרִים. כָּל אֲשֶׁר־לָבָן בּוֹ • כָּל אֲשֶׁר הִיְתָה בּוֹ חֲבֻרָבוּרוֹת לְבָנָוֹת. וַיִּתֵּן • לָבָן בְּיַד בְּנָיו.

וַיִּשֶׂם דָּדָה שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינוֹ וּבֵין יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב רָעָה אֶת־צֵאֵן לָבָן הַנוֹתֵרֹת:

כ"ט◀ הַנוֹתֵרֹת • הִרְעוּעוֹת שֶׁבָהֶן, הַחֹלוֹת וְהַעֲקָרוֹת, שֶׁאֵינֶן אֱלָא שִׁירִים, אוֹתָן מָסַר לוֹ.

וַיִּקַּח־לוֹ יַעֲקֹב מִקָּל לְבָנָהּ לָח וְלוֹז וְעֶרְמוֹן וַיַּפְצֵל בָּהֶן פְּצָלוֹת לְבָנָוֹת מִחֹשֶׁף הַלָּבָן אֲשֶׁר עַל־הַמְּקָלוֹת:

לו וַיִּנְסִיב לָהּ יַעֲקֹב חוּטְרִין דְּלָבָן רַטִּיבִין דְּדָלוּז וְדָדְלוּף וְקִלְוִף בְּהוֹן קִלְפִין תַּנְרִין קִלוֹף חֲנֹר דִּי עַל חוּטְרִיָא:

כ"ט◀ מִקָּל לְבָנָהּ • עֵץ הוּא וְשִׁמוֹ לְבָנָהּ, כְּמָה דְתִימָא: (הוֹשֵׁעַ ט) "תַּחַת אֵלוֹן וְלִבְנָהּ". וְאוֹמֵר אָנִי, הוּא שְׁקוּרִין טְרִימִב־ל, שֶׁהוּא לָבָן. לָח • כֶּשֶׁהוּא רֻטֵב. וְלוֹז • עוֹד לָקַח מִקָּל לוֹז, עֵץ שֶׁגְדִלִין בּוֹ אֲגוּזִים דְקָים, קוֹלְדֵרִי בְלַע"ז. וְעֶרְמוֹן • קִשְׁטִינִי"ר בְּלַע"ז. פְּצָלוֹת • קְלוּפִים קְלוּפִים, שֶׁהִיא עוֹשֶׂהוּ מִנְמָר. מִחֹשֶׁף הַלָּבָן • גְּלוּי לָבָן שֶׁל מִקָּל, כֶּשֶׁהִיא קוֹלְפוֹ הִיא נִרְאֶה וְנִגְלָה לָבָן שְׁלוֹ בְּמִקוֹם הַקִּלוֹף.

וַיַּצֵּג אֶת־הַמְּקָלוֹת אֲשֶׁר פָּצַל בְּרֹהֲטִים בְּשִׁקְתוֹת הַיָּמִים אֲשֶׁר תִּבְאֵן הַצֵּאֵן לְשִׁתוֹת לְנִכַח הַצֵּאֵן וַיַּחֲמֵנָה בְּבִאֵן לְשִׁתוֹת:

לח וַיִּדְעִין יֵת חוּטְרִיָא דִּי קִלְוִף בְּרֹהֲטִיָא אֲמַר בֵּית שְׁקָא דְמִיָא אֲמַר דְאֵתָן (כ"י דְאֵתָן) עָנָא לְמִשְׁתִּי לְקַבְּלָהוֹן דְעָנָא וַיִּמְתַּיְחֲמֵן בְּמִיתִיהוֹן לְמִשְׁתִּי:

כ"ט◀ וַיַּצֵּג • תַּרְגוּמוֹ: 'וַיִּדְעִין', לְשׁוֹן תַּחֲיִיבָה וְנִעֲיָצָה הִיא בְּלִשׁוֹן אַרְמִית, וְהַרְבֵּה יֵשׁ בְּגִמְרָא: 'דְּצָה וְשִׁלְפָה', דָּץ בֵּיה מִיִּדִי, דְּצָה כְּמוֹ דְעָצָה, אֱלָא שְׁמַקְצָר אֶת לְשׁוֹנוֹ. בְּרֹהֲטִים • בְּמַרוּצוֹת הַיָּמִים, בְּבִרְכוֹת הַעֲשׂוּיֹת בְּאֶרֶץ לְהַשְׁקוֹת שֵׁם הַצֵּאֵן. אֲשֶׁר תִּבְאֵן וְגו' • בְּרֹהֲטִים אֲשֶׁר תִּבְאֵנָה הַצֵּאֵן לְשִׁתוֹת, שֵׁם הַצֵּיג הַמְּקָלוֹת לְנִכַח הַצֵּאֵן. וַיַּחֲמֵנָה וְגו' • (כ"ה) הַבְּהֵמָה רוֹאֶה אֶת הַמְּקָלוֹת וְהִיא נִרְמַעַת לְאַחֲרֵיהָ, וְהַזָּכֵר רוֹבְעָה, וַיִּוֹלְדֹת כִּיּוֹצָא בּוֹ. רַבִּי אוֹשְׁעִיָא אוֹמֵר: הַיָּמִים נַעֲשִׂין זָרַע בְּמַעֲיָהוֹן וְלֹא הִיוּ צָרִיכוֹת לְזָכֵר, וְזָהוּ: "וַיַּחֲמֵנָה וְגו'" רַצָּה לֹמַר, בְּתִבָּה זוֹ הַחֲחֻבְרִי לְשׁוֹן זָכֵר וְנִקְבָּה, כְּמוֹ שֶׁכַּתֵּב הֵרֵב אֲבָרָהם בֶּן עֲזָרָא.

וַיַּחֲמוֹ הַצֵּאֵן אֶל־הַמְּקָלוֹת וַתִּלְדֵּן הַצֵּאֵן עֲקָדִים נִקְדִים וּמְלָאִים:

לט וַאֲתַחֲמָא עָנָא בְּחוּטְרִיָא וַיִּלְיָדָא עָנָא רַגּוּלִין נְמוּרִין וַיִּקְוְעִין:

כ"ט◀ אֶל־הַמְּקָלוֹת • אֶל מִרְאוֹת הַמְּקָלוֹת. עֲקָדִים • מְשֻׁנִּים בְּמִקוֹם עֲקִידָתָן, הֵם קִרְסְלֵי יְדֵיהֶן וְרַגְלֵיהֶן.

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(לו) וַיִּקַּח לוֹ יַעֲקֹב מִקָּל לְבָנָהּ לָח. וְאֵם תִּאמַר, צָדִיק גְּמוּר כִּי־עַקֵּב הָיָא עָשָׂה רְמָאוֹת. וַיֵּשׁ לוֹמַר, כִּי יַעֲקֹב אָמַר לָבָן בְּתַנְאֵי שְׁלוֹ הָסֵר מִשֵּׁם כָּל שֶׁהָיָה לָבָן וְשִׁלְפָה וְכָל שֶׁהָיָה בְּבָשָׂבִים וְגו' רַצָּה לֹמַר הַקְּטָנִים, כִּי־יִשְׁלַח (פסוק לב).

וַיִּמְתַּיְחֲמֵן בְּמִיתִיהוֹן לְמִשְׁתִּי. וְעוֹד אוֹמֵר הַחֶכֶם רַבִּי חַיִּים, שֶׁלָּבָן שִׁינָה תְּנָאוֹ, שֶׁלֹּא הִתְנַהֵל לְהָסִיר אֱלָא הַנִּקְדָּיִם, וְהוּא הָסִיר אֶף הַעֲקָדִים, וְלָבָן הַצֵּיג אֶת הַמְּקָלוֹת, כִּדְבָרֵיב (שְׂמוּאֵל ב' כב כז) וְעַם עֲקֵשׁ תַּתְּפֹּל: תוֹרַה לַח

מ ואמריא אפרש יעקב ויהב בריש ענא פל דרגול וכל דשחום בענא דלכון ושווי לה עדרין בלחודהי ולא ערבנון עם ענא דלכון:

(מ) והפְּשָׁבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב וַיִּתֵּן פָּנָיו הַצָּאן אֶל-עֵקֶד וְכָל-חַיִּים בְּצֹאן לֶבֶן וַיֵּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים לְבָדוּ וְלֹא שָׂתֵם עַל-צֹאן לֶבֶן:

כ"ט - והפְּשָׁבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב. הנולדים עקדים נקדים, הכדיל והפריד לעצמן ועשה אותן עדר עדר לבדו, והוליד אותו העדר העקוד לפני הצאן, לפני הצאן ההולכות אחריהם צופות אליהם. וזהו שנאמר: "וינתן לפני הצאן אל-עקד", שהיו לפני הצאן אל העקדים ואל כל חום שמצא בצאן לבן. וישת לו עדרים. כמו שפרשתי.

מא והוי בכל עדן דמתיקמן ענא מבכרתא ומשווי יעקב ית חוטריא לעיני ענא ברהטא ליחמותהון בחוטריא:

(מא) והיה בכל יחם הצאן המקשרות ושם יעקב את המקלות לעיני הצאן ברהטים ליחמנה במקלות:

כ"י - המקשרות. כתרגומו: 'הבכירות', ואין לו עד במקרא. ומנחם חברו עם (שמואל ב טו) "אחיתפל בקושרים", (סז) "ויהי הקשר אמיץ", אותן המתקשרות יחד למהר עבוין.

מב ובדלקישות ענא לא משוי והווי לקישא ללכון ובפיריא ליעקב:

(מב) ובהעטיף הצאן לא ישום והיה העטפים ללכון והקשרים ליעקב:

כ"ג - ובהעטיף. לשון אחור, כתרגומו: 'ובדלקישות'. ומנחם חברו עם: (ישעיה א) "המחלצות והמעטפות", לשון עטיפת פסות, כלומר מתעטפות בעורן וצמרן, ואינן מתאזות להתיחם על-ידי הזכרים.

מג ותיקיף גברא לתדא ותדא לה ען סגינא ואמהן ועבדין וגמלין ותמרין:

(מג) ויפריץ האיש מאד מאד ויהי-לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמרים:

כ"ד - צאן רבות. פרות ורבות יותר משאר צאן. ושפחות ועבדים. מכר צאנו בדמים יקרים ולוקח לו כל אלה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ ויצא, יו"ד כסלו, התשי"ט)

על הפסוק 'ויפרוץ האיש מאד מאד' - מבאר אדמו"ר האמצעי כפל הלשון "מאד מאד": "מאד" - הוא ענין הרבוי שבא מצד התחלקות הגבורות. היינו, גבורות עליונות דיצחק, כמו גבורות גשמים, שמצד הגבורות יורדים הגשמים טיפין טיפין בריבוי, וזהו גם שבברכת יצחק נאמר 'וינתן לך האלקים', בחינת הגבורה, שבחינה זו היא מקור הברכות לכל ישראל, וגם במתן-תורה נאמר 'וידבר אלקים גו', ובלשון חכמינו ז"ל "מפי הגבורה שמענום", פיון שהגבורות הם מקור ההשפעה. אמנם, הענין ד'מאד מאד' ב' פעמים - נעשה על-ידי עבודת הבורים שהיתה אצל יעקב, בחינת עולם התיקון, שעל-ידי-זה מגיעים לדרגא נעלית יותר גם מהגבורות העליונות דיצחק, גבורות דתהו, ולמעלה גם מבחינת לבן, לוכן העליון, על שם 'שמלכין עוונותיהם של ישראל', כדאיתא במדרש 'מאד יותר מאביו (יצחק), מאד יותר מלכון'. והיינו, לפי ששרש התיקון הוא למעלה גם מתהו.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(מא) המקשרות. פירש רש"י, כתרגומו, מבוכרות, ואין לו עד במקרא. ונראה שהוא לשון קשר, שהיה מנהג באותן הימים שהיו קושרין על הבכורות מפני חביבותן קשר כדי להפירן ושלא להחליפן, כמו שהיו עושין לבכור אדם, שנאמר (להלן) לא חס ותקשר על ידו שני לאמר זה

יצא ראשנה. שגם בדרנו דרף בני אדם לחבב הבכורות ולהחיותן ולהניח להם יותר מן האחרים. מהר"ם: תורה מב

וזהו גם מה שכתוב "טובה הארץ מאד מאד" - שזהו מצד עבודת הביורים בארץ שבע עממין לעשות מפנה ארץ ישראל".

הענין בזה:

אברהם - ש"כתוב בו ואברהם כבד מאד, פעם אחת" (דלא יעקב שכתוב בו ב' פעמים מאד) - לא התעסק בעבודת הביורים, לברר את הדברים הגשמיים שבעולם. וגם מה שמצינו באברהם הענין ד"הנפש אשר עשו בחרן" - הרי ענין זה היה רק בדרך עראי ולפי שעה, וזהו הטעם שאין אנו יודעים מה אירע ליוצאי חלציהם של הגרים שנתגרו על ידי אברהם. וכמו־כן יצחק - שהרי היה "עולה תמימה", ולא יצא מארץ ישראל (אף שהיתה עדין קודם הביור). מה שאין־כן יעקב - נאמר בו "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה":

בתחילה היה יעקב בבאר שבע - אצל יצחק, אשר גם בהיותו למטה בגוף היה באותו מעמד ומצב כמו למעלה, שלכן גם בחייו נאמר "אלקי יצחק", אף־על־פי ש"אין הקב"ה מיוחד שמו על הצדיקים בחייהם".

ולאחרי־כן היה י"ד שנה בבית מדרשם של שם ועבר, כפי שדרשו חכמינו ז"ל על הפסוק "וישפב במקום ההוא", "באותו מקום שכב, אבל י"ד שנים ששימש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה, ומוכן גודל מעלת מדרגתו באותו זמן.

ולמרות זאת - הלך משם "חרנה", אשר נוסף על ב' הפירושים שבזהר, אם קאי על מלכות או על עולמות בריאה יצירה עשיה (כפי שנוכח בהמאמר), הרי זה קאי גם על "חרנה" כפשוטו - "חרון אף של מקום (בעולם)", שזהו המדרגה היותר תחתונה.

ובהיותו בחרן - עסק בביור החמריות כו', שזהו מה שכתוב "ויהי לי שור וחמור וגו'", ודוקא על־די־זה נעשה הענין ד"ויפרוץ האיש מאד מאד", ב' פעמים מאד.

וענינו בעבודה:

החילוק בין תורה למצות הוא - שהתורה היא ברוחניות, והמצות הן בגשמיות, כמו ציצית בצמר גשמי וכיצא בזה. והרי תכלית התורה היא בשביל המצות, כמאמר רבותינו ז"ל "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", ולעתידי־לבא יהיה "מעשה גדול" - שהמעלה בזה היא מצד בירור הדבר הגשמי. ויתירה מזה - בביור דברי הרשות, שזהו ענין נעלה יותר גם ממעשה המצות.

וזהו גם הוראה אלנו בענין השליחות:

ידוע שרבותינו נשיאנו היו שולחים שולחים - כפי שהיה בימי אדמו"ר האמצעי, ששלח שולחים לארץ־הקודש, וכמסופר שבתחילה לא רצו לנסוע, עד שהבטיח לשלוח להם את מאמרי החסידות, והיה שולח להם המאמרים בכתב־יד קדשו. וזהו הסיבה שבארץ־ישראל נמצאו הרבה ביכלאף מתורתו של אדמו"ר האמצעי.

והנה, הסיבה לכך שלא רצו לנסוע היא - בגלל שעל־די־זה יחסר להם בהענין ד"מאד" פעם אחת. ואף־על־פי־כן שלחו אותם, לא רק לטובת המקום, אלא גם לטובת עצמם, כיון שעל־די־זה מגיעים להעילוי דמאד מאד ב' פעמים. וכן הוא גם בכל הדורות, עד לדור האחרון - שפאשר נוסעים בשליחות כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא הדור, צריך לדעת שאין זה רק לטובת המקום, אלא גם לטובת השולחים, שעל־די־זה נעשה אצלם הענין ד"ויפרוץ האיש מאד מאד", דהיינו פריצת כל הגדרים, שזהו על־ידי הפצת החסידות בשופי.

וכהסיפור אודות החסידים של אדמו"ר האמצעי, שבאחד הלילות פשה מוג האויר טוב ("א גוטע פאגאדע"), חזרו מאמר חסידות בחוץ, ובינתים התחיל לרדת גשם, וכאשר הבחינו שיצא גוי מבנין אחד, נכנסו ה"חוזרים" לשם להמשיך בחזרת המאמר, ואחר־כך נודע שהיה זה מקום שאסור להכנס אליו, ובפרט לדברי תורה. ונתבלבלו החסידים מזה, ונכנסו לאדמו"ר האמצעי, ואדמו"ר האמצעי שחק ("האט זיך אויסגעלאכט") מכל המאורע.

וזהו אמיתית הענין ד"ויפרצת" - שאפילו הגדרים שיש להם לכאורה אחיזה בשולחן ערוך, נפרצים גם הם!

א וישמע ית פתגמי בני לכן דאמרין נסיב יעקב ית פל די לאבונא ומדי לאבונא קנא ית פל נכסנא הדין:

לא (א) וישמע את־דברי בני־לבן לאמר לקח יעקב את פל־אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את פל־הכבוד הזה:

ש"י עשה • כנס, כמו: (שמואל א יד) "ויעש חיל, ויף את צמלק".

(ב) וַיֵּרָא יַעֲקֹב אֶת־פָּנָיו לְבָן וְהִנֵּה אֵינָנו עִמּוֹ בְּתַמּוֹל שְׁלֹשׁוֹם:

(ג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲלֵי־עַקֵּב שׁוּב אֶל־אֶרֶץ אַבְרָהָם וּלְמַלְאָכֶיךָ וְאֵלֶיהָ עֲמֹד:

כ"ט"ו שׁוּב אֶל־אֶרֶץ אַבְרָהָם • וְשֵׁם אֶהְיֶה עִמָּךְ, אֲבָל בְּעוֹדָךְ מַחְבֵּר לְטָמָא, אִי אֶפְשֵׁר לְהַשְׁרֹת שְׂכִינְתִּי עָלֶיךָ (כ"ד).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו עמ' 201)

בְּעוֹדָךְ מַחְבֵּר לְטָמָא אִי אֶפְשֵׁר לְהַשְׁרֹת שְׂכִינְתִּי עָלֶיךָ (רש"י לא, ג) לפי שיטת רש"י בפשוטו של מקרא לא היתה לארץ ישראל בזמן האבות קדושה מיוחדת. ואזיל כאן לשיטתו, שהמניעה להשראת השכינה היתה החבור לטמא, לא שהותו בחוץ לארץ.

(ד) וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשָּׂדֶה אֶל־צֹאנָו:

כ"ט"ו וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה • לְרַחֵל תַּחֲלָה, וְאַחֲרֶיךָ לְלֵאָה, שֶׁהיא הִיְתָה עֲקֶרֶת הַבַּיִת, שְׁבִיבִילָה נְדוּגָה יַעֲקֹב עִם לְבָן, וְאַף בְּנֵיהָ שֶׁל לֵאָה מוֹדִים בְּדָבָר, שֶׁהֵרִי פְעוּז וּבַיִת דִּינוּ מִשְׁבֵּט יְהוּדָה, אֹמְרִים: "כִּרְחֵל וּכְלֵאָה אֲשֶׁר בְּנֵי שְׂתֵיָהֶם וְגו'", הַקְדִּימוּ רַחֵל לְלֵאָה.

(ה) וַיֹּאמֶר לָהֶן רְאֵה אֲנֹכִי אֶת־פָּנָי אֲבִיכֶן כִּי־אֵינָנו אֵלַי בְּתַמּוֹל שְׁלֹשָׁם וְאֵלֶיהִי אָבִי הִיָּה עֲמֹדִי:

(ו) וְאֵתְנָה יַדְעֲתֶנּוּ כִּי בְּכָל־בְּחֵי עֲבָדְתִּי אֶת־אֲבִיכֶן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך כה, עמוד 147 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מלאכתו של הקב"ה

כִּי בְּכָל־בְּחֵי עֲבָדְתִּי אֶת־אֲבִיכֶן: (לא, ו)

כתב הרמב"ם בסוף הלכות שכירות: "כְּדָרְךָ שְׂמִזְהָר בְּעַל־הַבַּיִת שֶׁלֹּא יִגְזַל שֹׁכֵר עֲנִי, וְלֹא יַעֲכֹבְנוּ, כִּי הֶעֱנִי מִזְהָר שֶׁלֹּא יִגְזַל מְלֹאכֶת בְּעַל־הַבַּיִת, וַיִּבְטַל מַעֲשֵׂ בְּכֹאן וּמַעֲשֵׂ בְּכֹאן.. וְכֵן חֵיב לְעַבֵּד בְּכָל כּוֹחַ, שֶׁהֵרִי יַעֲקֹב הַצַּדִּיק אָמַר כִּי בְּכָל כּוֹחַ עֲבָדְתִּי אֶת אֲבִיכֶן...".

נִמְצָא, דָּוָה ש"חֵיב לְעַבֵּד בְּכָל כּוֹחַ" לְמַדִּים מֵעֲבֹדַת יַעֲקֹב בַּבַּיִת לְבָן הָאֶרֶמִי בְּחָרָן.

וַיֵּשׁ לְבָאָר זֶה בְּדָרְךָ הַחֲסִידוֹת:

אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (אבות פרק ב משה טו) "נֶאֱמָן הוּא בְּעַל מְלֹאכְתְּךָ שִׁישְׁלָם לְךָ שֹׁכֵר פְּעֻלְתְּךָ", שְׁבַנֵּי יִשְׂרָאֵל הֵם ה"פּוֹעֲלִים" שְׁחֵיבִים לְעֲשׂוֹת אֶת "מְלֹאכֶת בְּעַל־הַבַּיִת" - הַקֶּב"ה.

וְהִנֵּה, אֶפְשֵׁר שִׁיעֲלָה עַל הַדַּעַת שֶׁ"מְלֹאכֶת בְּעַל־הַבַּיִת" בְּעֲבֹדַת ה' הִיא דְּוָקָא כְּשֶׁעוֹסְקִים בְּדָבָרִים נְעִלִים, כְּגוֹן תּוֹרָה וַתַּפְלָה, אִף כְּשֶׁמְתַעֲסָקִים בְּעִנְיֵי עוֹלָם הַזֶּה, אֵין זוּ מְלֹאכְתּוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה.

וְעַל זֶה בָּאָה הַהוֹרָאָה, שֶׁלְּמַדִּים דִּינֵי מְלֹאכֶת פּוֹעֵל דְּוָקָא מֵעֲבֹדַת יַעֲקֹב אֲצֵל לְבָן, שֶׁלֹּא הִיְתָה בְּאִוְרָה קְדוּשָׁה בַּבַּיִת מְדַרְשׁוֹ שֶׁל שֵׁם וְעָבַר וְכִיּוּצָא בָּזָה, אֲלֵא בְּחָרָן שֶׁהִיָּה "חִיוֹן אִף שֶׁל מְקוֹם", וְאַפִּילוּ מְקוֹם כְּזֶה הֵעֲלָה יַעֲקֹב, וְעֲשָׂהוּ מְכוּן לְשִׁבְתּוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְכִמוּ כֵן בְּעֲבֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁכְּשֶׁמְתַעֲסָקִים בְּעִנְיֵי עוֹלָם הַזֶּה, מְקוֹם שִׁי"אֵין תַּחֲתוֹן לְמִטָּה מְמַנֵּי" (לשון אדמו"ר הזקן בתניא פרק ל"ו), וּמַעֲלִים אוֹתוֹ לְהִיּוֹת מְקוֹם אֲשֶׁר בּוֹ יִתְגַּלֵּה אֹרֶךְ קְדְשׁוֹ יִתְבָּרַךְ, הִנֵּה עֲבֹדָה כְּזוֹ נִקְרָאת "מְלֹאכְתּוֹ" שֶׁל הַקֶּב"ה, כִּי הֵרִי זְהוּ רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁתִּתְגַּלֵּה שְׂכִינְתּוֹ גַּם בְּמְקוֹם כְּזֶה, וְכִמְאָמַר חֲכָמֵינוּ ז"ל (תנחומא נשא טו), וּבִכְמוֹת מְקוֹמוֹת. וְרָאָה תְּנִיא רִישׁ פֶּרֶק ל"ו) "נִתְאַוָּה הַקֶּב"ה לְהִיּוֹת לוֹ דִּירָה בְּתַחֲתוֹנִים".

(ז) וְאָבִיבֶן הֵתַל בְּיָ וְהֶחֱלַף אֶת־מִשְׁכַּבְּתִי עֲשֶׂרֶת מַנִּים וְלֹא־נָתַנּוּ אֱלֹהִים לְהַרַע עַמּוּדֵי:
כש"כ עֲשֶׂרֶת מַנִּים • אין 'מונים' פחות מעשרה. מַנִּים • לשון סכום כּלל הַחֲשׁוּבֹן, והן עֲשִׁירֵיּוֹת, לְמַדְנֹו שֶׁהֶחֱלִיף תָּנָאוּ מֵאָה פַעֲמִים.

(ח) אִם־כֹּה יֹאמֶר נִקְדִים יְהִיֶה שְׁכָרְךָ וְיִלְדוּ כָל־הַצֹּאן נִקְדִים וְאִם־כֹּה יֹאמֶר עֲקָדִים יְהִיֶה שְׁכָרְךָ וְיִלְדוּ כָל־הַצֹּאן עֲקָדִים:
ח אם כְּדִין הָיָה אָמַר נְמוּרִין יְהִי אַגְרָף וְיִלְדִין כָּל עֲנָא נְמוּרִין וְאִם כְּדִין הָיָה אָמַר רְגוּלִין יְהִי אַגְרָף וְיִלְדִין כָּל עֲנָא רְגוּלִין:

(ט) וַיַּצֵּל אֱלֹהִים אֶת־מִקְנֵה אַבְיָכֶם וַיִּתֵּן־לִי:
ט וְאִפְרֹשׁ יי נֶת גִּיתֵי דְאַבְכוּכֹן וַיִּהְבַּ לִי:
י וַיְהִי בַעַת יַחַם הַצֹּאן וְאִשָּׁא עֵינַי וְאָרָא בַחֲלוֹם וְהִנֵּה הֶעֱתִידִים הָעֲלִים עַל־הַצֹּאן עֲקָדִים נִקְדִים וּבְרָדִים:

כש"כ וְהִנֵּה הֶעֱתִידִים • אף־עַל־פִּי שֶׁהִבְדִּילָם לְכֹן כְּלָם, שְׁלֵא יִתְעַבְרוּ הַצֹּאן דְגַמְתֵּן, הִיוּ הַמְּלֹאכִים מְבִיאִין אוֹתָן מֵעֶדֶר הַמְּסוּר כִּד בְּנֵי לְכֹן לְעֶדֶר שֶׁבִד יַעֲקֹב (כ"ח) • וּבְרָדִים • תְּרַגְמוּ 'וּפְצִיחִין', פִּישִׁימִ"ר כֶּלְע"ז, חוּט שֶׁל לְכֹן מְקִיף אֶת גּוֹפֶן סְבִיב וּחְבַרְבוּרוֹת שְׁלוֹ פְתוּחָה וּמְפַלְשֶׁת מָזוּ אֶל זוֹ (סְפָרִים אַחֲרִים: מָזוּ אֶל זוֹ), וְאֵין לִי לְהִבִּיא עַד מִן הַמְּקָרָא.

(יא) וַיֹּאמֶר אֵלַי מְלֹאךְ הָאֱלֹהִים בַּחֲלוֹם יַעֲקֹב וְאָמַר הִנְנִי:
יא וְאָמַר לִי מְלֹאכָא דִּי בַחֲלֵמָא יַעֲקֹב וְאִמְרִית הָא אֲנָא:

(יב) וַיֹּאמֶר שְׂאֵ־נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָל־הֶעֱתִידִים הָעֲלִים עַל־הַצֹּאן עֲקָדִים נִקְדִים וּבְרָדִים כִּי רָאִיתִי אֶת כָּל־אֲשֶׁר לְכֹן עֲשֵׂה לָךְ:
יב וְאָמַר זְקוּף כַּעַן עֵינֶיךָ וַחֲזֵי כָּל תְּלִישָׂא דְסְלֶקִין עַל עֲנָא רְגוּלִין נְמוּרִין וּפְצִיחִין אַרְי גְּלִי קִדְמֵי נֶת כָּל דֵּי לְכֹן עֲבִד לָךְ:

(יג) אָנֹכִי הָאֵל בֵּית־אֵל אֲשֶׁר מִשְׁחַתָּ שָׁם מִצְבֵּה אֲשֶׁר נְדַרְתָּ לִּי שָׁם נָדַר עֲתָה קוּם צֵא מִן־הָאָרֶץ הַזֹּאת וָשׁוּב אֶל־אָרֶץ מוֹלְדְּתְךָ:
יג אֲנָא אֱלֹהָא דְאַתְגַּלִּיתִי עֲלֶיךָ בְּבֵית אֵל דִּי מִשְׁחַתָּא תַּמָּן קָמָא דִּי קִימַתָּא קִדְמֵי תַּמָּן קָמָא דִּי קָמָא קוּם פּוּק מִן אֶרְעָא הָדָא וְתוּב לְאֶרְעָא וְלְדוּתְךָ:

כש"כ הָאֵל בֵּית־אֵל • כְּמוֹ אֵל בֵּית־אֵל, הֵנָּה יִתְרָה וְדָרָךְ הַמְּקָרָאוֹת לְדָבָר כֵּן, כְּמוֹ: (בְּמִדְבָר ל"ד) "כִּי אָתָּם בָּאִים אֶל הָאָרֶץ כְּנַעַן". מִשְׁחַתָּ שָׁם • לְשׁוֹן רַבּוּי וּגְדֻלָּה, כְּשֶׁנִּמְשַׁח לְמַלְכוּת, כֶּף: "וַיִּצַק שֶׁמֶן עַל רֹאשָׁה", לְהִיּוֹת מְשׁוּחָה לְמַזְבֵּחַ. אֲשֶׁר נְדַרְתָּ לִּי • וְצָרִיךְ אֶתָּה לְשַׁלְמוֹ, שְׂאֲמַרְתָּ: "יְהִיֶה בֵּית אֱלֹהִים", שְׁתַּקְרִיב שָׁם קְרָבָנוֹת.

(יד) וַתַּעַן רַחֵל וְלֹאָה וַתֹּאמְרֵנָה לֹו הַעוֹד לָנוּ חֶלֶק וַנַּחֲלָה בְּבֵית אַבְיָנוּ:
יד וַתַּעֲתִיב רַחֵל וְלֹאָה וַתֹּאמְרוּ לָהּ הַעוֹד לָנוּ חֶלֶק וְאִחְסָנָא בְּבֵית אַבְיָנוּ:

כש"כ הַעוֹד לָנוּ • לְמָה נַעֲבֹב עַל יָדְךָ מְלֹשׁוּב, כְּלוּם אָנוּ מְחַלּוֹת לִירֵשׁ מְנַכְסֵי אַבְיָנוּ כְּלוּם בֵּין הַזְּכָרִים?.

(טו) הָלוֹא נְכַרְיֹת נְחֻשְׁבָנוּ לוֹ כִּי מְכַרְנוּ וַיֹּאכַל טו הָלֹא נִיכְרָאן אַתְחֻשְׁבָנָא לֵה אַרִי זַבְנָנָא וְאָכַל אֶף מִיכַל יַת כְּסָפָנָא :
גַּם־אָכֹל אֶת־כְּסָפָנוּ:

כ"ט - הָלוֹא נְכַרְיֹת נְחֻשְׁבָנוּ לוֹ • אֶפְלוּ בְשִׁעָה שְׁדָרְךָ בְּנֵי אָדָם לְתַת נְדוּנָא לְבִנְוֵהוּ בְשִׁעַת נְשׁוּאִין, נְהַג עִמָּנוּ כְּנְכַרְיֹת. כִּי מְכַרְנוּ • לָךְ (שְׁעֻבְדַת אוֹתוֹ בְּנֵי י"ד שָׁנָה וְלֹא נְחַנְנוּ לָךְ אֶלֶּא) בְּשִׁכְרַת הַפְּעֻלָּה. אֶת־כְּסָפָנוּ • שְׁעָכָב דְּמֵי שִׁכְרַת פְּעֻלְתָּךְ.

(טז) כִּי כָל־הָעֵשֶׂר אֲשֶׁר הֵצִיל אֱלֹהִים מֵאֲבִינוּ לָנוּ הוּא וּלְבַנָּנוּ וְעַתָּה כָּל־אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֵלֶיךָ עֲשֵׂה:

כ"ט - כִּי כָל־הָעֵשֶׂר • כִּי' זֶה מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֶלֶּא', כְּלוֹמַר: 'מִשָּׁל אֲבִינוּ אֵין לָנוּ כְּלוּם, אֶלֶּא מַה שֶּׁהֵצִיל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מֵאֲבִינוּ, שְׁלָנוּ הוּא'. הֵצִיל • לְשׁוֹן הַפְּרִישׁ, וְכֵן כָּל לְשׁוֹן הַצֵּלָה שְׂבַמְקָרָא, לְשׁוֹן הַפְּרָשָׁה, שְׂמַפְרִישׁוּ מִן הַרְעָה וּמִן הָאוֹיֵב.

♦ יום שישי ח' כסלו ♦

(יז) וַיִּקָּם יַעֲקֹב וַיֵּשֶׂא אֶת־בָּנָיו וְאֶת־נָשָׁיו עִל־ הַגְּמָלִים:

כ"ט - אֶת־בָּנָיו וְאֶת־נָשָׁיו • הַקְּדִים זְכָרִים לְנִקְבוֹת, וְעֵשׂוּ הַקְּדִים נְקֻבוֹת לְזְכָרִים, שְׁנֵאמַר: (לְקַמֵּן לוֹ) "וַיִּקַּח עֵשָׂו אֶת־נָשָׁיו וְאֶת־בָּנָיו וְגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי 'לקוטי שיחות' ח"ל עמ' 144 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

מתי יש להקדים נקבות לזכרים?

על הפסוק "וַיִּקָּם יַעֲקֹב וַיֵּשֶׂא אֶת־בָּנָיו וְאֶת־נָשָׁיו עִל־הַגְּמָלִים" (לא, יז) פירש רש"י "הקדים זכרים לנקבות, ועשו הקדים נקבות לזכרים".

ויש לבאר שתי הנהגות אלו של יעקב ועשו למעלייתא, ובעבודת האדם לקונו:

הנה, זכר ונקבה - איש ואשה - מורים על עבודת המוח ועבודת הלב. פי עיקר ענין המוחין ולימוד התורה הוא באיש, ויחודתה של האשה לגבי האיש הוא בענין הרגש והמדות.

והנה, הסדר הרצוי בכלל הוא ש"הוא ימשל בך" - זכרים קודם לנקבות. והיינו, שהמוח ישלוט על הלב (תניא פ"ב ובכ"מ), דהמדות צריכות להיות מונהגות על-ידי השכל. פי רק כאשר המדות מונהגות על-ידי השכל, אזי חמדת הלב והנהגת האדם היא כדבעי. ולכן, יעקב "הקדים זכרים לנקבות", פי הסדר הרצוי הוא תחילה עבודת המוח ועל-ידיה הוא בא לעבודת הלב.

אמנם כאשר ישנם מניעות ועיכובים בעבודת ה' וצריך להתגבר עליהם, אזי לא די בעבודה "מסודרת" ועל-פי טעם ודעת, אלא זקוקים לעבודה נעלית יותר, שלמעלה מהגבלת השכל. ועבודה זו הוא על-ידי הלב דוקא (ראה המשך תרס"ו עמ' ס ואילך). ולכן "עשו הקדים נקבות לזכרים", פי אדם שצריך להתגבר על נטיותיו ותאוותיו, בחינת "עשו", אי-אפשר לו להסתפק בעבודה שבמדידה והגבלה על-פי הסדר וטעם ודעת, אלא צריכה להיות עבודה שלמעלה מסדר, ולמעלה ממדידה והגבלה.

(יח) וַיִּנְהַג אֶת־כָּל־מִקְנֵהוּ וְאֶת־כָּל־רֶכְשׁוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ מִקְנֵה קְנִיָּו אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּפָדֵן אָרָם לְכוֹא אֶל־יִצְחָק אָבִיו אֲרֻצָּה בְּנֵעֵן:

יח וידבר ית כל גיתוהי וית כל קניגיה דקנא גיתיה קניגיה די קנא כפדן ארם למיתי לנת יצחק אבוהי לארעא כנען:

כ"ט - מִקְנֵה קְנִיָּו • מַה שֶּׁקָּנָה מִצָּאנוּ, עֲבָדִים וּשְׂפָחוֹת וּגְמָלִים וְחִמּוּרִים.

(יט) וְלִבָּן הַלֵּךְ לָגֹז אֶת־צֵאֲנוּ וְתִגְנַב רָחֵל אֶת־
הַתְּרָפִים אֲשֶׁר לְאֵבִיהָ:

כ"ט - לָגֹז אֶת־צֵאֲנוּ • שָׁנְתָן בְּיַד בְּנֵי דָרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינוּ וּבֵין יַעֲקֹב. וְתִגְנַב רָחֵל אֶת־הַתְּרָפִים •
לְהַפְרִישׁ אֶת אֵבִיהָ מִצְבֹּדַת אֱלִילִים נִתְפַּנָּה (כ"ח) •

(כ) וַיִּגְנַב יַעֲקֹב אֶת־לֵב לָבָן הָאֲרָמִי עַל־בְּלֵי הַגֵּיד
לֹא כִּי בָרַח הוּא:

(כא) וַיְבָרַח הוּא וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיָּקָם וַיַּעֲבֹר אֶת־הַנְּהַר
וַיֵּשֶׁם אֶת־פָּנָיו הַר הַגְּלָעָד:

(כב) וַיִּגַּד לְלָבָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב:
כ"ט - בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי • שְׁתַּרְי דָּרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים הָיָה בֵּינֵיהֶם.

(כג) וַיִּקַּח אֶת־אָחִיו עִמּוֹ וַיְרִדְהוּ אַחֲרָיו דָּרָךְ שִׁבְעַת
יָמִים וַיַּדְבֵּק אֹתוֹ בְּהַר הַגְּלָעָד:

כ"ט - אֶת־אָחִיו • קְרוּבָיו. דָּרָךְ שִׁבְעַת יָמִים • כָּל אוֹתָן שְׁלֹשָׁה יָמִים שֶׁהֵלֶךְ הַמַּגִּיד לְהַגִּיד לְלָבָן, הֵלֶךְ יַעֲקֹב
לְדַרְכוֹ. נִמְצָא יַעֲקֹב רְחוֹק מִלָּבָן שָׁשָׁה יָמִים, וּבְשִׁבְעֵי הַשִּׁיגוֹ לָבָן, לְמַדְנֹה שֶׁכָּל מַה שֶׁהֵלֶךְ יַעֲקֹב בְּשִׁבְעָה
יָמִים, הֵלֶךְ לָבָן בַּיּוֹם אֶחָד, (שְׁנַאָמַר: "וַיְרִידְהוּ אַחֲרָיו דָּרָךְ שִׁבְעַת יָמִים", וְלֹא נֶאֱמַר: "וַיְרִידְהוּ אַחֲרָיו שִׁבְעַת יָמִים") •

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי 'לקוטי שיחות' ח"א עמ' 18 - מתוך 'לקראת שבת')

החיצוניות בשביל הפנימיות

בספר 'אור המאיר' איתא בשם מורנו המגיד ממועזריטש נ"ע, דמה שרדף לבן אחר יעקב אבינו, הוא מפני שיעקב השאיר אחריו אותיות התורה שעדן לא ביררם והוציאם מלבן, ולזאת הוצרך לבן לרדוף אחר יעקב - ליתן לו את האותיות שנשארו אצלו. וזאת על-ידי שנוספה פרשה בתורה - סיפור רדיפתו אחרי יעקב. וחזינו מהא, שיכול להיות ענין שבחיצוניות ובפועל הוא לגמרי היפך הקדושה, אמנם בפנימיות הרי הפונה בזה היא לשם שמים - כדי להוסיף בקדושה. על-דרך המבואר בספר תניא קדישא, שפאשר יהודי עומד ומתפלל, ועומד לנגד גוי ומבלבלו - הרי זה בכדי לעוררו שיוסיף בכוננת התפלה. כ'ומר: גם הנכרי בעצמו, מצד שרשו (ששרשו של כל דבר הוא בקדושה), הוא מרגיש שצריך להוסיף דבר בקדושה; אלא שלהיותו הצינור הממשיך זאת - זה מתבטא באופן שמבלבלו מתפלתו. אמנם בפנימיות - הרי זה רק להוסיף את הפונה.

ומקאן הוראה נפלאה בעבודת האדם לקונו:

גם כש'שנם העלמות והסתרים על עבודת ה', הנה האמת היא שדבר זה בפנימיותו הוא טוב, ורק בחיצוניותו הוא נראה כדבר המעלים. וכאשר האדם יודע שבפנימיות דבר זה טוב ובאופן כזה עובד את עבודתו, על-ידי זה נפעל שגם בגילוי נראה כן.

(יט) וְתִגְנַב רָחֵל אֶת הַתְּרָפִים. אומר בפרקי רבי אליעזר (פ"ט) מהו תרפים, ומולחין אותו במלח ובשמים, וכותבין על טס של זהב שם רוח טובמאה, ומניחין אותו תחת (כלי) לשונו, ונותנין בפרקי רבי אליעזר (פ"ט) מהו תרפים, ומולחין אותו במלח ובשמים, וכותבין על טס של זהב שם רוח טובמאה, ומניחין אותו תחת (כלי) לשונו, ונותנין

כד ואתא מימר מן קדם יי לות לבן ארמאה
בחיילמא די ליליא ואמר לה אסתמר לך
דילמא תמליל עם יעקב מטב עד ביש :

(כד) וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶל-לֶבֶן הָאֲרָמִי בַחֲלֵם הַלַּיְלָה
וַיֹּאמֶר לוֹ הַשֹּׁמֵר לְךָ פֶּן-תִּדְבֹר עִם-יַעֲקֹב מִטּוֹב
עַד-רָע:

כ"ד - מטוב עד-רע • כל טובתן של רשעים, רעה היא אצל הצדיקים (יבמות קג) •

כה ואדביק לבן ית יעקב ויעקב פרס ית
משפנה בטורא ולבן אשרי ית אחוהי
בטורא דגלעד :

(כה) וַיִּשַׁג לֶבֶן אֶת-יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב תָקַע אֶת-אֱהֱלוֹ בְּהָר
וּלְבָן תָקַע אֶת-אֲחִיו בְּהָר הַגִּלְעָד:

כו ואמר לבן ליעקב מה עשית ותגנב את-לבני
ודברתא ית בנתי פשביות חרבא :

(כו) וַיֹּאמֶר לֶבֶן לַיַּעֲקֹב מָה עָשִׂיתָ וַתִּגְנַב אֶת-לִבְנֵי
וַתִּנְהַג אֶת-בְּנֹתַי בְּשָׂבוֹת חָרֵב:

כ"ו - פשביות חרב • כל חיל הפא למלחמה קרוי חרב •

כז למה אטמרת למיזל וכסיתא מני ולא
חוייתא לי ושלחתך פון בחדוא ובתושבחה
בתופין ובכנרין :

(כז) לָמָּה נִחַבְתָּ לְבָרַח וַתִּגְנַב אֹתִי וְלֹא-הִגַּדְתָּ לִּי
וְאֲשַׁלַּחְךָ בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂרִים בְּתַף וּבְכַנּוּר:

כ"ז - ותגנב אתי • גנבת את דעתי •

כח ולא שבקפני לנשקא לבני ולבנתי פון
אסקלתא למעבד :

(כח) וְלֹא נִשְׁבַּתְנִי לְנִשְׁק לְבָנֵי וּלְבָנֹתַי עִתָּה הַסַּבְלֶת
עָשׂוּ:

כט אית חילא בידי למעבד עמכון ביש
ואלהא דאבוכון ברמשא אמר לי למימר
אסתמר לך מלמלא עם יעקב מטב עד
ביש :

(כט) יִשְׁ-לְאֵל יָדַי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רַע וְאֱלֹהֵי אֲבִיכֶם
אָמַשׁ אָמַר אֵלַי יֹאמֶר הַשֹּׁמֵר לְךָ מִדְּבַר עִם-יַעֲקֹב
מִטּוֹב עַד-רָע:

כס ויחיל בידי לעשות עמכם רע, וכל אל שיהוא לשון קדש, על שם עזוז ורב
אונים הוא •

כס"א - יש-לאל ידי • יש כח וחיל בידי לעשות עמכם רע, וכל אל שיהוא לשון קדש, על שם עזוז ורב
אונים הוא •

ל ובען מיזל אזלת ארי חמדתא חמדתא
לבית אבוך למה נסבתא ית דחלתי :

(ל) וְעִתָּה הֲלֹךְ הֲלִכְתָּ פִּי-נִכְסֶפָה נִכְסַפְתָּה לְבַיִת
אֲבִיךָ לָמָּה גִּנַּבְתָּ אֶת-אֱלֹהֵי:

כס"ב נכספתא • חמדתא, והרבה יש במקרא: (תהלים פד) "נכספה וגם כלתה נפשי", (איוב יד) "למעשה ידך
תכסף" •

כס"ב - נכספתא • חמדתא, והרבה יש במקרא: (תהלים פד) "נכספה וגם כלתה נפשי", (איוב יד) "למעשה ידך
תכסף" •

לא ואתיב יעקב ואמר ללבן ארי דחילתי
ארי אמרית דילמא תגיס ית בנתך מני :

(לא) וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלֶבֶן פִּי יִרְאֵתִי פִּי אָמַרְתִּי
פֶּן-תִּגְזֹל אֶת-בְּנוֹתַיךָ מֵעַמִּי:

כס"ג - פי יראתי וגו' • השיבו על ראשון ראשון, שאמר לו: "ותנהג את בנותי וגו'".

לכ עם (נ"י אַתָּר) דִּי תִשְׁכַּח יַת דְּחִלְתָּךְ לֹא יִתְקַנֵּם קָדָם אַחְנָא אֲשֶׁתְּמוּדַע לָךְ מַה דְּעַמִּי וְסַב לָךְ וְלֹא יָדַע יַעֲקֹב אַרְי רַחֵל נְסִיבְתָּהוּן :
(לב) עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת־אֱלֹהֶיךָ לֹא יִחְיֶה נָגֵד אַחֲינוּ הַפְּרִילְךָ מִה עֲמִדִי וְקַח־לְךָ וְלֹא־יָדַע יַעֲקֹב כִּי רַחֵל גָּנְבָתָם:

כ"ט • לא יחיה • ומאותה קללה מטה רחל בדרך (כ"ח) • מה עמדי • משלך.

לג ועל לָבָן בְּמִשְׁכָּנָא דִּיעֲקֹב וּבְמִשְׁכָּנָא דְּלֵאָה וּבְמִשְׁכָּנָא דְּתַרְתִּין לְחֵינְתָא וְלֹא אֲשַׁכַּח וּנְפַק מִמִּשְׁכָּנָא דְּלֵאָה וְעַל בְּמִשְׁכָּנָא דְּרַחֵל :
(לג) וַיָּבֵא לָבָן בְּאֵהֱל־יעֲקֹב וּבְאֵהֱל לֵאָה וּבְאֵהֱל שְׁתֵּי הָאֵמָהוֹת וְלֹא מִצָּא וַיֵּצֵא מֵאֵהֱל לֵאָה וַיָּבֵא בְּאֵהֱל רַחֵל:

כ"ט • באהל-יעקב • הוא אהל רחל, שהיה יעקב תדיר אצלה, וכן הוא אומר: (לקמן מו) "בני רחל אשת יעקב", ובבבלין לא נאמר: "אשת יעקב". ויבא באהל רחל • כשיצא מאהל לאה, חזר לו לאהל רחל קדם שחפש באהל האמהות (ספרים אחרים: השפחות). וכל-כף למה? לפי שהיה מכיר בה שהיא משמשנית.

לד וְרַחֵל לִקְחָהּ אֶת־הַתְּרָפִים וַתִּשְׂמֵם בְּכַר הַגָּמֶל וַתִּשָּׁב עֲלֵיהֶם וַיִּמְשָׁשׁ לָבָן אֶת־כַּל־הָאֵהֱל וְלֹא מִצָּא:
(לד) וְרַחֵל לִקְחָהּ אֶת־הַתְּרָפִים וַתִּשְׂמֵם בְּכַר הַגָּמֶל וַתִּשָּׁב עֲלֵיהֶם וַיִּמְשָׁשׁ לָבָן אֶת־כַּל־הָאֵהֱל וְלֹא מִצָּא:

כ"ט • בכר הגמל • לשון פרים וכסות, כתרגומו: 'בעביטא דגמלא', והיא מרדעת העשויה כמין פר. וב'ערובין' (דף ט) 'הקיפנה בעביטין', והן עביטי גמלים, בסט"ו בלע"ז.

לה וַתֹּאמֶר אֶל־אָבִיהָ אֶל־יִחָר בְּעֵינֵי אָדָנִי כִּי לֹא אוֹכַל לָקוּם מִפְּנֵיךָ כִּי־דָרָךְ נָשִׁים לִי וַיַּחֲפֹשׂ וְלֹא מִצָּא אֶת־הַתְּרָפִים:
(לה) וַתֹּאמֶר אֶל־אָבִיהָ אֶל־יִחָר בְּעֵינֵי אָדָנִי כִּי לֹא אוֹכַל לָקוּם מִפְּנֵיךָ כִּי־דָרָךְ נָשִׁים לִי וַיַּחֲפֹשׂ וְלֹא מִצָּא אֶת־הַתְּרָפִים:

לו וַיִּחָר לִיעֲקֹב וַיִּרֶב בְּלָבָן וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבָן מַה־פִּשְׁעִי מַה חֲטָאתִי כִּי דִלְקַתְּ אַחֲרָי:
(לו) וַיִּחָר לִיעֲקֹב וַיִּרֶב בְּלָבָן וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבָן מַה־פִּשְׁעִי מַה חֲטָאתִי כִּי דִלְקַתְּ אַחֲרָי:

כ"ט • דלקת • רדפת, כמו: (איכה ד) "על ההרים דלקונו", וכמו: (שמואל א ח) "מדלק אחרי פלשתים".

לז כִּי־מִשְׁשַׁתְּ אֶת־כַּל־כְּלִי מַה־מִּצָּאתָ מִכַּל כְּלִי־ בֵיתְךָ שִׁים כֹּה נָגֵד אַחִי וְאַחִיךָ וַיִּוְכַחוּ בֵּין שְׁנֵינוּ:
(לז) כִּי־מִשְׁשַׁתְּ אֶת־כַּל־כְּלִי מַה־מִּצָּאתָ מִכַּל כְּלִי־ בֵיתְךָ שִׁים כֹּה נָגֵד אַחִי וְאַחִיךָ וַיִּוְכַחוּ בֵּין שְׁנֵינוּ:

כ"ט • ויוכיחו • ויבררו עם מי הדין, אפרובי"ר בלע"ז.

לח זֶה עֲשָׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי עֹמֵךְ רַחֵלִיךָ וְעַוְיָךְ לֹא שִׁפְלוּ וַאֲיִלִּי צִאנְךָ לֹא אָכְלָתִי:
(לח) זֶה עֲשָׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי עֹמֵךְ רַחֵלִיךָ וְעַוְיָךְ לֹא שִׁפְלוּ וַאֲיִלִּי צִאנְךָ לֹא אָכְלָתִי:

כ"ט • לא שפלו • לא הפילו עבוקם, כמו: (הושע ט) "רחם משפילו", (איוב כא) "תפלט פרתו ולא תשפל". ואילי צאנך • (בי"ק סה) מכאן אמרו: איל בן יומו קרוי איל, שאם לא כן, מה שבחו? אילים לא אכל, אכל כבשים אכל, אם בן גזלן הוא.

(לט) **טִרְפָּה לֹא־הִבֵּאתִי אֵלַיךְ אֲנֹכִי אַחַטָּנָה מִיָּדִי תִּבְקַשְׁנָה גְּנַבְתִּי יוֹם וּגְנַבְתִּי לַיְלָה:**
 לט דתבירא לא איתיתי לומך דהוה שגיא ממננא מני את פעי לה נטרית ביממא ונטרית בליליא:

כש"י ◀ טרפה • על-ידי ארי וזאב. אנכי אחטנה • לשון: (שופטים ט) "קלע באבן אלה-השערה ולא יחטא", (מלכים א א) "אני ובני שלמה חטאים", חסרים. 'אנכי אחסנה' אם חסרה, חסרה לי, שמידי תבקשנה. אנכי אחטנה • תרגומו 'דהוה שגיא ממננא', שהיתה נפקדת ומחסרת, כמו: (במדבר לא) "ולא נפקד ממנו איש", תרגומו: 'ולא שגא'. גנבתי יום וגנבתי לילה • גנובת יום או גנובת לילה, הכל שלמתי. גנבתי • כמו: (איכה א) "רבתי בגוים, שרתי במדינות", (ישעיה א) "מלאתי משפט", (הושע י) "אהבתי לדוש".

(מ) **הֵייתִי בַיּוֹם אֲכַלְנִי חֵרֵב וְקָרַח בְּלֵילָה וַתֵּדַד שְׁנָתִי מֵעֵינָי:**
 מה הויתי ביממא אכלני שרבא וגלידא (הוה) נחית עלי בליליא ונדד שנתי מעיני:

כש"י ◀ אכלני חרב • לשון "אש אוכלה". וקרח • כמו: (תהלים קמו) "משליך קרחו", תרגומו: 'גלידא'. שנתי • לשון שנה.

(מא) **זֶה־לִּי עֵשְׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתְךָ עֲבַדְתִּיךָ אַרְבַּעַ עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּשֵׂתִי בְּנֵתְךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצִאֲנֶךָ וַתַּחֲלֶךְ אֶת־מִשְׁפַּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מָנִים:**
 מא דגן לי עסרין שנין בביתך פלחתך ארבע עשרי שנין בתרתי בנתיך ושת שנין בענך ואשניתא ית אגרי עשר זמנין:

כש"י ◀ ותחלף את-משפירתי • היית משנה הנאי שבינינו מנקוד לטלוא, ומעקדים לברדים.

(מב) **לוֹלִי אֱלֹהֵי אָבִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וַפַּחַד יִצְחָק הָיָה לִּי כִּי עָתָה רִיקָם שַׁלְחַתְנִי אֶת־עֵנָי וְאֶת־יָגִיעַ כְּפִי רֵאָה אֱלֹהִים וַיּוֹכַח אִמּוֹשׁ:**
 מב אילולא פון אלהה דאפא אלהה דאברהם ודדחיל לה יצחק הוה בסעדי ארי כען ריקן שלחתני ית עמלי וית ליאות ידי גלי קדם יי ואוכח פרמשא:

כש"י ◀ ופחד יצחק • לא רצה לומר: 'אלהי יצחק', שאין הקדוש-ברוך-הוא מיחד שמו על הצדיקים בחייהם, ואף-על-פי שאמר לו בצאתו מבאר שבע: "אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק", בשביל שכהו עיניו וברי הוא כמת, יעקב נתגרא לומר "אלהי", ואמר: "ופחד יצחק". ויוכח • לשון תוכחה הוא, ולא לשון הוכחה הוא.

◆ שבת קודש ט' כסלו ◆

(מג) **וַיַּעַן לָבָן וַיֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הַבְּנוֹת בְּנֹתַי וְהַבָּנִים בְּנֵי וְהַצֹּאן צִאֲנִי וְכָל אֲשֶׁר־אֶתָּה רֵאָה לִי־הוּא וּלְבַנְתִּי מַה־אֵעֱשֶׂה לְאֵלֶּה הַיּוֹם אוֹ לְבַנְיָהוּן אֲשֶׁר יִלְדוּ:**
 מג ואתיב לבן ואמר לייעקב בנתא בנתי ובניא בני וענא עני וכל די את חזי דילי הוא ולבנתי מה אעביד לאלין יומא דין או לבניהון דילידון:

כש"י ◀ מה-אעשה לאלה • איך תעלה על לבי להרע להן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת וישב התשי"א)

לבן טען לייעקב אבינו (וכך טוענים ירשי לבן שבכל דור לנכדיו של יעקב) "הבנות בנותיי והבנים בני והצאן צאני" בשלמא אתה (יעקב) בעצמך - יהודי זקן ששייך לדור הישן - יכול להתנהג פרצונה, לקמוד תורה יומם ולילה, אבל מה צונה מהילדים! הילדים הצעירים שנמצאים בזמן מודרני - טוען לבן - שזכים לי, "הבנות בנותיי" והבנים בני", ולמה

הנך עושה אותם בעלי-מום ("קאליקעס") שלא יוכלו להתאים את עצמם להנהגת העולם?! רצונך למקדם יהדות – מהיכי תתי, אבל עליך לעשות זאת בצורה מודרנית, במתודות חדישות, ולא לעשותם "בטלנים"!
ועל-דרך-זה – ממשיך לטעון – "הצאן צאני": בנוגע לתורה ותפלה – אינני מתערב, אבל עניני מסחר, "הצאן" – "צאני", עליך להתנהג בדרך-שלי, דרכים של לבן הארמי, שלא להתחשב באיסורים של רמאות, השגת גבול וכיוצא בהם. שכן, בהנהגה שלך לעסוק בעניני מסחר על-פי תורה, קשה "לעשות חיים" ("מאכן א לעבן").
ועל-זה מסר יעקב את נפשו כל כ' שנה שהיה בביתו של לבן – "ותדד שנתו מעיני", ועד ש"לא שכב" – לא רק בשביל ענינים רוחניים, פלימוד התורה בבית עבר, אלא גם על ענינים שאודותם טוען לבן ששייכים אליו, "הבנות בנותי והבנים בני והצאן צאני", על ענינים אלה מסר יעקב את נפשו (פאָמרו) "עבדתיך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך ושש שנים בצאנך" שהיו על-פי תורה, שעל-ידי-זה יתבררו ניצוצות הקדושה שנמצאים ברשותו של לבן, ויומשר אלוקות גם בדרך-הגשמיים.

מ(ד) וְעַתָּה לְכֵה נְכַרְתָּה בְרִית אֲנִי וְאַתָּה וְהָיָה לְעַד
בִּינִי וּבֵינְךָ:
כש"י ◀ וְהָיָה לְעַד • הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא.

מה ונסים יעקב אבנא וזקפה קמא:
מ(ו) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאָחִיו לְקַטּוּ אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים
וַיַּעֲשׂוּ-גִל וַיֹּאכְלוּ שָׂם עַל-הַגִּל:
כש"י ◀ לְאָחִיו • הֵם בָּנָיו שֶׁהָיוּ לוֹ אַחִים, נִגְשִׁים אֵלָיו לְצָרָה וּלְמַלְחָמָה (כ"ד).

מ(ז) וַיִּקְרָא-לוֹ לְבֶן יִגָּר שְׁהִדוּתָא וַיַּעֲקֹב קָרָא לוֹ
גִּלְעָד:
כש"י ◀ יִגָּר שְׁהִדוּתָא • תְּרַגְמוּ שֶׁל גִּלְעָד.

מ(ח) וַיֹּאמֶר לְבֶן הַגִּל הַזֶּה עַד בִּינִי וּבֵינְךָ הַיּוֹם
עַל-כֵּן קָרָא-שְׁמוֹ גִּלְעָד:
כש"י ◀ (עַל-כֵּן קָרָא-שְׁמוֹ) גִּלְעָד • גַּל עַד.

מ(ט) וְהַמְצִפָּה אֲשֶׁר אָמַר יַצֵּף יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ כִּי
נִסְתֵּר אִישׁ מֵרֵעֵהוּ:
כש"י ◀ וְהַמְצִפָּה אֲשֶׁר אָמַר וְגו' • וְהַמְצִפָּה אֲשֶׁר בָּהֶר הַגִּלְעָד, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב: (שופטים יא) "וַיַּעֲבֹר אֶת-מְצִפָּה גִלְעָד". וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ מְצִפָּה? לְפִי שְׂאֵמַר כֹּל אֶחָד מֵהֶם לְחֵבְרוֹ: "יַצֵּף ה' בֵּינִי וּבֵינְךָ" אִם תַּעֲבֹר אֶת הַבְּרִית. כִּי נִסְתֵּר • וְלֹא נִרְאָה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ.

נאם תעני ות בנתי ואם תסב נשין על בנתי
לית אנש עמנא חזי מימרא דני סהיד ביני
ובינך:
כש"י ◀ בְּנֵי בְּנֵי בְּנֵי • ב' פְּעָמִים, אֵף בְּלִהָה וְזִלְפָּה בְּנוֹתָיו הָיוּ מִפְּלִגְשׁ. אִם-תִּתְעַנֶּה אֶת-בְּנֵי • לְמַנַּע מֵהֶם עוֹנֵת תְּשֻׁמִּישׁ (יזמא עז).

(נא) וַיֹּאמֶר לְבֶן יַעֲקֹב הַנֶּהָה הַגִּל הַזֶּה וְהַנֶּה הַמִּצְבָּה
 אֲשֶׁר יְרִיתִי בֵינִי וּבֵינְךָ:
 כש"י - יְרִיתִי • כְּמוֹ: "יָרָה בַּיָּם", בְּזֶה שֶׁהוּא יִרְה הַחַץ.

(נג) עַד הַגִּל הַזֶּה וְעַד הַמִּצְבָּה אִם־אֲנִי לֹא־אֶעֱבֹר
 אֵלֶיךָ אֶת־הַגִּל הַזֶּה וְאִם־אֲתָה לֹא־תֵעָבֵר אֵלַי
 אֶת־הַגִּל הַזֶּה וְאֶת־הַמִּצְבָּה הַזֹּאת לְרַעָה:
 כש"י - אִם־אֲנִי • הָרִי 'אִם' מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֲשֶׁר', כְּמוֹ: (לעיל כד) "עַד אִם דְּבַרְתִּי דְבָרִי". לְרַעָה • (כ"ח) לְרַעָה
 אִי אֶתָּה עֹבֵר, אֲכַל אֶתָּה עֹבֵר לְפָרְקֵמְטִיא.

(נד) אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי נְחֹר יִשְׁפְּטוּ בֵּינֵנוּ אֱלֹהֵי
 אֲבִיהֶם וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בַּפֶּהד אָבִיו יִצְחָק:
 כש"י - אֱלֹהֵי אַבְרָהָם • קָדַשׁ (כ"ח) • וְאֱלֹהֵי נְחֹר • חוּל. אֱלֹהֵי אֲבִיהֶם • חוּל.

(נה) וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח בְּהָר וַיִּקְרָא לְאָחִיו לְאֹכֶל־לֶחֶם
 וַיֹּאכְלוּ לֶחֶם וַיְלִינוּ בְּהָר:
 כש"י - וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח • שַׁחַט בְּהַמּוֹת לְמִשְׁתָּה. לְאָחִיו • לְאוֹהֲבָיו שְׁעַם לְבָן. לְאֹכֶל־לֶחֶם • כָּל דְּבַר
 מֵאֹכֶל קְרוִי לֶחֶם, כְּמוֹ: (דניאל ה) "עַבַד לֶחֶם רַב", (ירמיה יא) "שְׁחִיתָהָ עֵץ בַּלְחָמוֹ".

לב (א) וַיִּשְׁבַּח לְבֶן בְּפֹקֵד וַיִּנְשֹׁק לְבָנוֹ וּלְבָנוֹתָיו
 וַיְבָרֶךְ אֶתָּהֶם וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְבֶן לְמַקְמוֹ:
 (ב) וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדִרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ־בּוֹ מִלְּאֲכֵי אֱלֹהִים:
 כש"י - וַיִּפְגְּעוּ־בּוֹ מִלְּאֲכֵי אֱלֹהִים • מִלְּאֲכֵים שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בָּאוּ לְקִרְאָתוֹ לְלוֹוֹתוֹ לְאֶרֶץ.
 א וַאֲקַדְּם לְבֶן בְּצִפְרָא וַיִּנְשֹׁק לְבָנוֹהִי וּלְבָנוֹתָהּ
 וַיְבָרֶךְ יִתְהַן וַאֲזַל וַתֵּב לְבֶן לְאֶתְרָה:
 ב וַיַּעֲקֹב אָזַל לְאֶרְחָה וַעֲרֵעּוּ בָּהּ מִלְּאֲכֵי
 דִּינִי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כה עמ' 150)

מִלְּאֲכֵים שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בָּאוּ לְקִרְאָתוֹ, לְלוֹוֹתוֹ לְאֶרֶץ (רש"י לב, א) יש לשאל, הרי מלאכי ארץ ישראל אינם יוצאים לחוץ לארץ, כפי שכתב רש"י בתחלת פרשתנו. ויש לומר, הנה שם **יצא** יעקב מארץ ישראל, ולכן לא יצאו מלאכי ארץ ישראל ללוותו, פי מלאכים אלו אינם יוצאים מארץ ישראל. אבל פאן **חזר** יעקב לארץ ישראל, ולכן הציאה מארץ ישראל ללוותו לארץ אינה בגדר יציאה לחוץ לארץ, פי מטרת הציאה היא לצרף הפניסה לארץ.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(נג) **עד הגל הזה**, נַעֲצוּ הָרַב בְּגַל גַּם לְעַדוֹת. וּלְכָר בַּלְעָם בְּשִׁנְיָהֶם, דְּאֶמְרֵינָן (סנהדרין קה ע"ש) הוּא לְבֶן, הוּא בְּעוֹר, הוּא כּוֹשֵׁן רִשְׁעֵיתִים, שֶׁכֵּן דָּרַךְ הַמְּכַזְּבִים וְהַמְשַׁקְרִים בְּאִמּוּנָתָם לְהִיּוֹת לּוֹקִים עַל־יְדֵי הָעַדִּים, וּבַלְעָם נִלְקָה בְּגַל, בְּדִכְתִּיב (במדבר כב כה) וַתִּלְחֹץ [את] רַגְלֵי בַלְעָם אֶל הַקִּיר, וְאוֹתוֹ קִיר הַגִּל הָיָה (תנחומא יג), וּבְחֻרְבּ, דְּכִתְיִב (שם לא ח) וְאֵת בַּלְעָם בֶּן בְּעוֹר הָרַגוּ בְּחָרֵב. וְכֵן מְצִינּוּ בְּחָזֵר שְׁקִדֵּשׁ בַּחֲרָה, וְנִשְׁבַּע לָהּ שְׁלֵא יִשָּׂא אַחֲרָת עֲלֶיהָ, וּמָסַר (לו)

[לה] בְּעַדוֹת חוֹלְדָה וּבוּר, לְיָמִים נֶשֶׂא אַחֲרָת וּלְיָדָה לּוֹ שְׁנֵי בְּנִים, הָאֲקוּד גְּרָרָה חוֹלְדָה, וְהָאֲדָר נֶפֶל בְּבוּר, נִמְצָא שְׁלֵקָה בְּעַדִּיו (תענית ח, וברשי" ותו"ש שם). וְיֵשׁ סְמָךְ לָזֶה מִדְּכִתְיִב (דברים יז ז) יָד הָעַדִּים תִּהְיֶה בּוֹ בְּרָאשְׁנָה: תורה נג

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נרדך נה עמ' 150)

ידוע פתגמים של רבותינו נשיאינו - שפיד לאחר שמחת תורה ושבת בראשית מתחלה עבודה של "ויעקב הלך לדרכו" - יהודי הולך לדרכו ולסדר העבודה שלו, של כל השנה כלה.

וכבר הסבר מספר פעמים: במשך חדש תשרי עסוקים ישראל בעקר בעניני קדשה, בחגים ובמצות שבהם ובהקנות להם. לאחר חדש תשרי מגיעים ימי חול ועניני חול - רב הימים הם ימי חול שבהם עסוקים רב ישראל בעסק הפרנסה וכדומה.

מעבר זה מחדש תשרי לעבודת השנה כלה, נרמז ב"ויעקב הלך לדרכו", פאשר הדגשת המלה "לדרכו" כוללת משמעות של שני קצות. מצד אחד נרמז בכך שהדרך שבה הולך היהודי במשך השנה כלה, בימי החול שלאחר תשרי, איננה כדרך של חדש תשרי, אלא היא "דרכו" - הדרך של האדם: ברב זמנו הוא עסוק בפרנסה, אכילה שתיה ושינה וכדומה - דרך שאין הואים בה קדשה בגלוי. ובכך אין, לכאורה, שום הבדל בין יהודי לבין לא־יהודי.

מצד שני, באותה מלה "לדרכו" מדגש שזוהי "דרכו": הדרך שלו - דרך מיחדת של יעקב אבינו, אשר הוא סלל אותה בשביל כל ישראל. כלומר, גם הדרך היום־יומית של יהודי, כל התנהגותו במעשיו הגשמיים, במאכלו ובמשקו, במשאו ובמתנו וכדומה, שונה מדרכו של לא־יהודי, להבדיל. כי כל זה נעשה באופן של יהדות "לשם שמים" ו"בכל דרכיו דעהו".

(ג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב בְּאֵשֶׁר רָאָם מַחְנֵה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שְׁמֵי־הַמְּקוֹם הַהוּא מַחְנֵיִם:

ג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כִּד חֲזָנִין מְשִׁירֵתָא מִן קָדָם
יֵי דִין וַקְרָא שְׁמָא דְאַתְרָא הַהוּא מַחְנֵיִם:
פ פ פ

ש"י • מחננים • שתי מחנות, של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן, ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו (כ"ד)

(תנחומא):

פפפ קמ"ח פסוקים. חלק"י, מחנני"ם סימן חסלת פרשת ויצא

הפמרה לפרשת ויצא לשנים מקרא ואחד תרגום ולקריאה בציבור נדפסה בעמ' ריט

אגרות קודש

ב"ה, ב' כסלו, ה'תשכ"א

ברוקלין, נ.י.

מר יצחק שיי קורן

שלום וברכה!

לאחר ההפסק נעם לי לקבל מכתבו מיום י"ד חשוון.

כיון שקראתי בעתונות ע"ד נסיעתו בנוגע פצויים בעד אחב"י מרומני, וכנראה שהוא בהמשך לזה שדיבר אתי בהיותו כאן, תקותי שהענין נכתר בהצלחה ויבשר טוב.

ויהי רצון שכל הכספים שנתקבלו בתור פצויים - כיון שהנידון הוא כבר ענין של מציאות - ינוצלו באופן שיפצה ג"כ רוחניות הדברים, וכלשון המורגל (ונעשה גם מקודש) - על קידוש השם, על ענינים שיתקדש בהם שמו של השם יתברך.

בקורת רוח מיוחדת קראתי בסיום מכתבו על דבר התענינותו בהקמת הבנין לשיבת קישוינו בקרית גת, ויהי רצון שיצליח בזה למעלה מהמשוער להגדיל תורה ולהאדירה, שיהי המשך להשיבה מאז, המשך באופן דמוסיף והולך מוסיף ואור.

בכבוד ובברכה.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויצא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי' אשר יקבעו, שבבת-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - ו' כסלו מפרק לה עד סוף פרק לח</p>	<p>יום ראשון - ג' כסלו מפרק יח עד סוף פרק כב</p>
<p>יום חמישי - ז' כסלו מפרק לט עד סוף פרק מג</p>	<p>יום שני - ד' כסלו מפרק כג עד סוף פרק כח</p>
<p>יום שישי - ח' כסלו מפרק מד עד סוף פרק מח</p>	<p>יום שלישי - ה' כסלו מפרק כט עד סוף פרק לד</p>
<p>שבת קודש - ט' כסלו פרק כ מפרק מט עד סוף פרק נד</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ג' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 310, והנה במ"א כתב... עד עמ' 310, דוקא.

44 הַבְּלִי דְחֶסֶד ד' וְזַעֲרֵי אַנְפִּין, – "חסד דרועא ימינא", על ידי
45 חסד למטה נמשך ב"דרועא ימינא" מחסד ד"אצילות", כלומר,
46 כשם שה"אתערותא דלתתא" (ההתעררות מלמטה) של האדם
47 היא בפעולה של חסד, כך היא ה"אתערותא דלעילא" (ההתעררות
48 מלמעלה)

49 הפועלת למעלה המשכה
50 של חסד (חסד דו"א),
51 וְבְקִיּוּם הַדִּינִין – על ידי
52 קיום המצוות בענינים של
53 דינין, נמשך "אור אין סוף"
54 בְּחִיצוֹנִית גְּבוּרָה, – של
55 ז"א, וְבְרַחֲמִים כּו'. –
56 כשהאדם מרחם או
57 מעורר רחמים על נפשו –
58 נמשך על-ידי ז"ה "אור אין
59 סוף" במדת הרחמים
60 (תפארת) של ז"א. וְדַרְךְ
61 וּמַעֲבַר הַמַּשְׁכָּה –
62 הנמשכת מ"אור אין סוף"
63 בחיצוניות הכלים דו"א,
64 הוּא עַל-יְדֵי פְּנִימִיּוֹת
65 הַכְּלִים וּמַחֲוִיתֵהוּ, שֶׁהֵן
66 – בעבודתו של בן ישראל,
67 דְחִילוֹ וְרַחֲמֵי – יראה

68 ואהבה, שְׂבָלִים – הנוצרות על ידי שכל והתבוננות, או
69 מְבַעֲרִים, – אהבה ויראה שבטבע כל אחד מישראל –
70 הראשונות הן מוחין, והשניות הן מדות, ש – בספירות שלמעלה
71 הֵן בְּחִינֹת מַחִין דְּקַמְנֻנִית וְגַדְלוֹת. – "מוחין דקטנות" הוא כמו
72 למשל באדם אהבה ויראה טבעיים, ו"מוחין דגדלות" הוא כמו
73 למשל באדם אהבה ויראה הנוצרות על ידי השכל (שכליים).
74 על כל פנים, אין גם סתירה ממה שהוא אומר שכל תרי"ג
75 המצוות נמשכות מאור (המשכה) אחד, מה"לבנונית" וכו', שכן
76 זה כפי ששורש המשכה הוא בעונג וחפץ העליון של "כתר".
77 וְלָזֶה – ולכן, כַּקֵּשׁ מִשָּׁה רַבְּנוּ עֲלִיּוֹת־שְׁלוֹם מֵאֵד לְקַיֵּם
78 הַמְּצֻוֹת מַעֲשִׂוֹת הַתְּלִיּוֹת בְּאַרְצֵן, – כפי שהגמרא¹⁴ אומרת,
79 שמה שמשוה רבנו רצה כל-כך להיכנס לארץ ישראל, היה כדי
80 לקיים המצוות התלויות בארץ, ש – המצוות המעשיות הן
81 תְּכֵלֶת תְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶךְ אֵינִי-סוֹף פְּרוּד־הוּא
82 לְבָרֵךְ הַכְּלִים ד' וְזַעֲרֵי אַנְפִּין" דְּבְרֵי אֶה-יִצְרֶה-עֲשֵׂה, שֶׁהֵן
83 הֵן הַרְפָּח – ח' 288, נִיצוּצִין, – משבירת הכלים דתחו – לברר
84 אותם עַל-יְדֵי תוֹרָה וּמְצֻוֹת מַעֲשִׂוֹת שֶׁבְּבְרִיאַת־יִצְרֶה
85 עֲשֵׂה דְּוָקָא. הרי, כיוון שזה תכלית כל ההשתלשלות,
86 ושלמות קיום המצוות היא בארץ ישראל, לכן רצה כל-כך

1 וְהֵנָּה בְּמָקוֹם אַחֲרֵי כְּתַב־הַ שְׂרָמָ"ח – 248 מְצֻוֹת-עֲשֵׂה הֵן
2 בְּחַ' חֲסָדִים – של ז"א דאצילות, שכל מצוות-עשה, היא הרי
3 כלי לחסד ולהמשכת אלקות, וְשֵׁם"ה – 365 מצוות לֹא-תַעֲשֶׂה
4 בְּחַ' גְּבוּרוֹת וְכו', – של ז"א דאצילות, שגבורות הן הרי ענין
5 של צמצום והגבלה –

6 באות מהן מצוות הלא-
7 תעשה שהן הגבלה 1
8 לעצירת השפעת הקדושה 2
9 שלא תגיע ל"חיצונים", 3
10 וּבְמָקוֹם אַחֲרֵי כְּתַב־הַ 4
11 שֶׁהֵן – תרי"ג (613) 5
12 המצוות, הן תרי"ג אֲרֵהוּ 6
13 נִמְשָׁכִין מִחַד אֲרֵהָ כּו', 7
14 – 613 דרכים (המשכות). 8
15 הנמשכות מ"דרך" אחת 9
16 (מקור והמשכה), שֶׁהוּא 10
17 לְבִנְיָנִית וְכו'. – לובן 11
18 וחסד של "כתר עליון", 12
19 שם אין גבורה כלל, כפי 13
20 הלשון בוהר (שם): "לית" 14
21 שמאלא בהאי עתיקא" – 15
22 אין שמאל וגבורה 16
23 ב"עתיק" (בפנימיות) 17
24 ה"כתר", כִּי-אֵם חסדים

25 בלבד. הרי לכאורה יש בכך משום סתירה: כאן הוא אומר
26 שרמ"ח המצוות הן בכלים של עשר ספירות דו"א, ובוהר אומר
27 שרמ"ח מצוות-עשה הן בה' חסדים, ושס"ה לא-תעשה בה'
28 גבורות של ז"א, ובמקום אחר בוהר הוא אומר, שהמצוות הן
29 במדרגה שהיא "לבנונית" (הלובן של "כתר עליון") שאין בה
30 גבורות כלל: אֵךְ הַעֲנִין, שֶׁכָּל הַמְּצֻוֹת לְתַקֵּן רַמָּ"ח – 248
31 אֲבָרֵי וְזַעֲרֵי אַנְפִּין, עַל-יְדֵי הַמַּשְׁכָּה אֹרֶךְ אֵינִי-סוֹף פְּרוּד־
32 הוּא בְּמַחִין, הַכְּלִי בְּחַ' חֲסָדִים וְה' גְּבוּרוֹת, – על
33 דרך-משל באדם, הנטיה במוח לחסד ולגבורה; הרי, כיוון שענין
34 המצוות הוא לתקן רמ"ח האברים של ז"א – לכן אומרים,
35 שמצוות הן בכלים של הספירות דו"א. וכיוון שמתקנים רמ"ח
36 האברים דו"א על ידי המשכת "אור אין סוף" במוחין, שהם בה'
37 חסדים וה' גבורות – לכן הוא אומר לפעמים שהמצוות הן בה'
38 חסדים וה' גבורות. וּמְקוֹר הַמַּחִין הוּא לְבִנְיָנִית כּו', – של
39 "כתר", הוּא הַעֲנַג וְחַפֵּץ הַעֲלִיּוֹן לְהַמְשִׁיךְ הָאוֹר לְמַשָּׁה
40 לְרַמָּ"ח אֲבָרֵין ד' וְזַעֲרֵי אַנְפִּין, – ז"א" לגבי "כתר" נקראת
41 "מטה" לגבי "מעלה", וּמַתְחַלְקֵת הַמַּשְׁכָּה לְתַרְנִיג – 613
42 הַמַּשְׁכּוֹת פְּרִמִּיּוֹת, לְפִי בְּחִינַת עֲרֵךְ הַמְּצֻוֹת, כְּגוֹן בְּצַדִּיקָה
43 וְגַמְלִילוֹת חֲסָדִים נִמְשָׁךְ אֹרֶךְ אֵינִי-סוֹף פְּרוּד־הוּא לְחִיצוֹנִיּוֹת

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אוה"ת להצ"צ בראשית כרך ג' ע' תעא ובכ"מ". 12. ראה ע"ח שער קיצור אבי"ע פ"ד. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זח"ג קכט, א". 14. סוטה יד, א.

1 הזה עיקר הביורור הוא על ידי תפלה, אומר רבנו הזקן להלן
2 (קסב, ב) שבדורות הראשונים, שהיו אז "נשמות האלקית גדולי
3 הערך", נעשה הביורור באופן מהיר, בקריאת שמע והברכות
4 שלפני קריאת שמע, ופסוקי דזמרה בקיצור בלבד – אך בזמן
5 הזה, כשאין נשמות גבוהות כאלו, נדרש הביורור על ידי תפלה.

1 משה רבינו להיכנס לארץ ישראל ולקיים המצוות התלויות
2 בארץ. על-כּל־פנים, הוסבר כאן, מדוע עיקר הביורור הוא על
3 ידי תפלה, למרות שתורה היא למעלה מתפלה; שכן הביורור
4 של תפלה הוא העלאת ניצוצי התהו לשורשם הגבוה ביותר
5 בתהו, ועל ידי כך – למעלה יותר, עד ב"אין סוף". ומה שבזמן

יום שני ד' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 310, והנה לקיום מצוה... עד עמ' קנו, אחורי כו'.

48 ולמשל אפר הוא הרי המהות והעצם של העץ שנשרף והפך
49 לאפר. העץ היה מורכב מארבעת היסודות אש, רוח, מים, עפר.
50 ועל-ידי שריפתו, נתנדפו שלשת היסודות אש, רוח, מים –
51 בעשן, ונשאר יסוד העפר בלבד, שהוא האפר, הרי למרות
52 שהוא אותו מהות ועצם
53 של העץ, אבל אין לאפר
54 שום ערך לגבי העץ שהיה
55 "עץ נחמד למראה וטוב
56 למאכל", וכעת הוא אפר
57 בלבד. כך, למשל, אין
58 שום ערך למדת החסד
59 והאהבה של אברהם
60 אבינו כפי שנשמתו היא
61 בגוף, לגבי מדת וספירת
62 החסד שבספירות
63 העליונות. על-כּל־פנים,
64 הרי שאינו דבק אפילו לא
65 במדות העליונות – רק
66 במציאותן בלבד ולא
67 במהותן. וּכְל־שֶׁבֶן –
68 שאינו דבק בְּאֹר אֵינְךָ

קונטרס אחרון

והנה לקיום מצוה

שא"א לעשות ע"י אחרים מבטלין ת"ת ואפי' מעשה
מרכבה וכש"כ תפלה שהיא בחי' מוחין ודו"ר שכליים
והטעם כנ"ל. ועוד זאת שבאמת מאד גדלה וגבהה
מעלת המצות מעשיות וכן לימודם על מעלת המוחין
שהן דו"ר שכליים כי הגם דכתיב ולדבקה בו ע"י
מדותיו מ"מ איננו דבק אפי' במדות העליונות אלא
במציאותן ולא במהותן וכמ"ש ואנכי עפר ואפר וכש"כ
באור א"ם ב"ה דלית מחשבה תפיסא בי' באורו
והתפשטות החיות ממנו ית' כ"א במציאותו שהוא
שמחיה את כולם ולא במהותו אפי' לעליונים כמ"ש
קדוש ק' ק' ה' צבאות כו' לכד עלולים הנאצלים
משיגים כ"א בעילתו כפי הסדר שבע"ח בהתלבשות

11 והנה, לקיום מצוה שא"א אפשר לעשות על-ידי אחרים
12 מבטלין תלמוד תורה¹⁵, ואפלו – הענינים הנעלים ביותר
13 בתורה, מעשה מרכבה, וּכְל־שֶׁבֶן – שמבטלים תפלה שהיא
14 בחינת מוחין ודחילו ורחימו – יראה ואהבה שכליים, והטעם
15 בַּנְּזִכָר לְעֵיל. – בגלל ענין
16 ביורור הניצוצות הנעשה
17 על-ידי מצוות מעשיות,
18 שזה דוקא הוא תכלית
19 ההשתלשלות. וְעוֹד זאת,
20 שְׂבָאֵמֶת מְאֹד גְּדֹלָה
21 וְנִבְחָה מְעַלֵּת הַמְצִיאוֹת
22 מְעִשִׂיּוֹת, וְכֵן לְמוֹדֵם, –
23 של ההלכות, על מְעַלֵּת
24 – וגדלות, הַמְּחִין שֶׁהֵן
25 הַדְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי – יראה
26 ואהבה שכליים. –
27 העליונות מתבטאת
28 (נוסף על ביצוע הכוונה
29 העליונה בענין
30 ה'ביורורים') גם
31 בהתאחדות הנפש עם

32 אלקות, דבר הנעשה על ידי מצוות מעשיות או על-ידי לימוד
33 ההלכות של המצוות המעשיות – גם בכך ישנו עליונות וגדלות
34 לגבי המוחין והאהבה ויראה שכליים, כִּי הֵנָּם דְּכִתְיִב¹⁶:
35 וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ – בהקדוש ברוך הוא, וזאת על-ידי מְדוּחֵי, –
36 שעל-ידי מדת החסד והאהבה של האדם הוא נדבק במדת
37 החסד של הספירות העליונות שהן דבר אחד עם הקדוש-ברוך-
38 הוא, מְבַלְ-מְקוֹם אֵינְנו דְּבִק אֶפְלוּ בְּמִדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת אֲלֵא
39 בְּמִצִּיאוֹתָן, – ב"מציאות" המדות, וְלֹא בְּמַהוּתָן, – הוא נדבק
40 במציאות וּבְחִיצוּנוֹת המדות בלבד, אך לא במהות ובפנימיות
41 המדות, וְכִמּוֹ שְׂכָתוֹכ¹⁷: "וְאֵנְכִי עֶפֶר וְאֶפֶר". – שלפי
42 המוסבר ב'אגרת הקודש' סימן ט"ו בשם המגיד ממורישט,
43 שזאת אמר אברהם אבינו על הארת נשמתו שהאירה בגופו
44 מהאור של חסד עליון, שמבלי הבט על האהבה הגדולה (שהיא
45 מדת החסד) שהיתה לאברהם אבינו להקדוש-ברוך-הוא, עד
46 שהיה "מרכבה" לו, אמר על מדת החסד שבנשמתו, שהיא "עפר
47 ואפר" בלבד בהשוואה למדת החסד של הספירות העליונות,

15. מועד קטן ט, א. 16. ראה סוטה יד, א. ובכ"מ 17. וירא יח, כז. 18. ישעי' ו, ג.

- 1 המתלבש - מבין ומשיג ה"עלול" ב"עילה" ו"פרצוף" שלו
 2 המתלבש בו, אָבֵל לֹא בְּנִבְרָאִים אָפֵלוּ - לא, בְּנִשְׁמוֹת
 3 דְּאֵצִילוֹת, - שלמרות שדן הרי אלקות, בכל זאת, כיוון שדן
 4 כבר נפרדו מהכלים של
 5 עשר ספירות, כפי שאומר
 6 ב"אגרת הקודש" סימן 1 הפרצופים אבל לא נבנראים אפי' בנשמות דאצי'
 7 כ"י¹⁹ - הן כבר נקראות 2 כמ"ש במשה רבינו ע"ה וראית את אחורי כו'.
 8 "נבראים" ואי אפשר
 9 שתהיה להן "תפיסא" והשגה במהות האלקות, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב²⁰
 10 בְּמֹשֶׁה רַבְּנוֹ עֲלֵיוֹהֶשְׁלֹם: "וְרֵאִיתָ אֶת אַחֲרֵי כו"²¹. -
 11 את החיצוניות והמציאות של אלקות ולא את המהות; הרי,

קונטרס אחרון

יום שלישי ה' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנו, משא"כ מעשה המצות... עד עמ' 312, משיג המהות.

- 23 מה'שאינ' בן מעשה המצות - "מעשה אלקים המה" הנה
 24 - אין הם מעשים גשמיים שהאלקות נעלמת מהם לגמרי (כפי
 25 שהדבר בכל המעשים הגשמיים של עולם הזה), אלא למרות
 26 שמעשה המצות נעשים בדברים גשמיים - הם הרי בכל זאת
 27 מעשים אלקיים. כיצד אכן
 28 הדבר? - הרי זה בְּדֶרֶךְ
 29 הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת מְבֹלִים 3
 30 דְּאֵצִילוֹת לְבְרִיאַתָּה 4
 31 יִצְרִיחֶהָ עֲשֵׂיהָ, - שהכלים 5
 32 ד"אצילות" הבאים 6
 33 ב"בי"ע" הם האלקות של 7
 34 ועולמות ב"ע, מְמַהוֹתָן 8
 35 וְעֲצֻמוֹתָן דְּחִיצוֹנֵיהוֹן, 9
 36 כְּמוֹ עַל-דֶּרֶךְ מְשָׁל 10
 37 אַתְרוֹג וּמִינֵיו - שאר 11
 38 שלשת המינים, שיחד עם
 39 האתרוג הם מהווים מצות
 40 ד' מינים, הַלְבִּישׁ בָּהֶן 14
 41 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא 15
 42 מְמַהוֹתָן וְעֲצֻמוֹתָן
 43 דְּחִסְדִּים [פְּנִימִית] ד'זְעִיר אַנְפִּין, וְהֵינּוּ מְבַחֲנִית
 44 דְּחִיצוֹנֵיהוֹן, - שמחיצוניות החסדים הפנימיים של "זעיר אנפין"
 45 מלובש באתרוג ובמיניו, בְּנֹדַע בְּכָל מְצוֹת מְעֻשׂוֹת. מה
 46 שְׁאִינ' בֵּן הָאָדָם, - שבהבנתו ומדותיו הוא מגיע לאהבה
 47 וליראה שכליים, אָפֵלוּ - אם, יש לו נִשְׁמָה דְּאֵצִילוֹת, מאחר
 48 שְׂמֻלְבֶּשֶׁת בְּגוֹף - לא יוכל לְמַצָּא בְּנַפְשׁוֹ²² - ולא יוכל
 49 וְלִהְיוֹת - בשכלו, מְהוֹתָן וְעֲצֻמוֹתָן שֶׁל פְּנִימִית הַחֲסָדִים
 50 ד'זְעִיר אַנְפִּין" דְּאֵצִילוֹת (כי הַאֵצִילוֹת הֵיא בְּחִינַת "תְּיָה"
 51 בְּכָלֵלוֹת הַעוֹלָמוֹת אֵצִילוֹת-בְּרִיאַת-יִצְרִיחֶהָ עֲשֵׂיהָ, -
 52 בפרטיות ישנן בכל עולם ארבע מדריגות, נפש, רוח, נשמה, חי',
- ובכללות ארבעת העולמות הם כנגד ארבע הבחינות של נפש,
 רוח, נשמה וחי', שעשיה היא נפש, יצירה - רוח, נשמה -
 בריאה, ואצילות - חי'. הרי ש"אצילות" היא בחינת חי', שְׂהִיא
 - חי' היא בְּחִינַת מְקוֹף מְלַמְעֵלָה וְאֵינָה מְתַלַּבֶּשֶׁת בְּכָלֵי
 (כָּלֵל) - כמו למשל באדם
 בחינת חי' של נשמתו היא
 ה"מקוף" של נשמתו, שלא
 כמו בחינת ה"נשמה"
 שהיא השגה, או "רוח"
 שהיא מדות וכו' שיש להן
 הכלי שלהן בגוף, אבל
 בחינת חי' היא בחינת
 הנשמה שהיא "מקוף", כך
 גם בעולמות, בחינת "חי",
 שהיא "אצילות" - היא
 בבחינת "מקוף", שאינה
 מתלבשת כלל בשום כלי,
 לא יכול הרי האדם
 להשיג - בהיותו בגוף -
 את מהות בחינת ומדריגת
 "אצילות", בִּירְאָם מְצִיאוֹתָן, - בלבד, של החסדים הפנימיים
 ד'זְעִיר אַנְפִּין" - הוא יכול "לתפוס" ולהשיג, עֲלֵי-יְדֵי דְּחִילוֹ
 וְדְחִימוֹ - יראה ואהבה שְׂכָלִיִּים. וְמָה שְׂפָתוֹב: "וְרֵאִיתָ אֶת
 אַחֲרֵי", - וראיה היא הרי ענין ש"לוקח" מהות, הוּא בְּדֶרֶךְ
 נְבוֹאָה דְּקָא (שְׁהוּא) - הנבואה הַתְּפִשְׁטוֹת הַנִּשְׁמִיּוֹת²³, כְּמוֹ
 שְׂפָתוֹב בְּרִעְיָא מְהִימְנָא פְּרִשְׁתָּ מְשַׁפְּטִים²⁴. - הרי מה
 שמשה רבנו ראה בראיה ה"תופסת" את המהות, היה זה אכן
 בדרך של נבואה. שכיוון שנבואה היא התפשטות הגשמיות -
 יכול להיות ענין של ראייה גם כשהנשמה נמצאת בגוף, אך אם
 לא מצד נבואה - אין הנפש יכולה "לתפוס" ולהשיג מהות

19. קל, סע"א. 20. תשא לג, כב. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועיין אגה"ק סי"ט". 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "[בכפשו] כמו ב"ית דויקח בידו". 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר משו"ע אדה"ז חא"ר רסצ"ח. ה"ל ת"ת פ"ד ס"ס". 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה שם קטן, ב ואילך".

49 הוא: כאמור לעיל, שבדברים גשמיים אחרים, החיות האלקית
 50 שבהם היא באופן של העלם והסתר, ואילו במצוה היא בגלוי
 51 שהיא "מעשה אלקים". מה שאין בן בנותו - בכונת מצות
 52 אתרוג, אינו משיג ותופס, - מהות "מלכות דאצילות", שהיא
 53 שורש האתרוג, כפי
 54 שיסביר להלן, אף היודע
 55 הפסוד, - אף מי שידע
 56 סוד כונת האתרוג על-פי
 57 קבלה וחסידות - בכל
 58 זאת אין הוא משיג ותופס
 59 על-ידי הכוונה אלא
 60 מציאותה, ולא מהותה.
 61 - את מציאות "מלכות
 62 דאצילות", שורש האתרוג
 63 - הוא יודע, תופס ומשיג
 64 על-ידי הכוונה, אך לא
 65 את המהות של "מלכות
 66 דאצילות", שלא כפי
 67 שהדבר באחיות אתרוג
 68 וקיום המצוה, שהוא אוחז
 69 ותופס מהות האתרוג
 70 ורשרו באלקות, אף
 71 בלימוד הלכות אתרוג -
 72 לא כשהוא מכון הכוונה
 73 הרוחנית של אתרוג,
 74 שעליה דובר לעיל - אלא
 75 בלימוד הלכות אתרוג,
 76 משיג ותופס האתרוג ממש - שהרי מדובר כאן אודות
 77 האתרוג הגשמי בו מקיימים מצוה - לא אודות ענינו הרוחני
 78 למעלה - ואת האתרוג הגשמי הוא הרי מבין מהותו, ומציאותו
 79 כהלכה, כבחינת דבור ומחשבה, - כשהוא מבטא בדיבור
 80 את הדינים וההלכות של אתרוג ומבין במחשבה את הדינים
 81 וההלכות, וכל-שכן הלימוד הפסוד, - של מצות אתרוג, שהוא
 82 יודע הענין הפנימי של מצות אתרוג על-פי קבלה וחסידות,
 83 וכיון שהוא הרי מבין את מהותו של האתרוג עצמו, שהרי לא
 84 מדובר כאן אודות ענינים רוחניים או אודות מדריגות שלמעלה
 85 מזה - פרצופים של עולם ה"אצילות" - אלא מדובר אודות
 86 אתרוג גשמי, וזה הוא יודע את הסוד והענין הפנימי. אכל
 87 דוקא סודות המצוה, - לא סודות המדריגות הרוחניות של
 88 סדר ההשתלשלות, כפי שיסביר להלן, אלא סוד המצוה, שאת
 89 המצוה עצמה, החפץ הגשמי של המצוה, הוא יודע ומבין את
 90 מהותה, דלא גרע מלימוד הלכותיה, - של המצוה, ואדרבה
 91 בו, - הרי זה למעלה מלימוד ההלכה, אף שאינו משיג
 92 המהות. - של הכוונה הרוחנית של סוד המצוה שמדובר
 93 בענינים ופרצופים של "אצילות", אך, כיון שהמצוה עצמה -
 94 האתרוג - הוא מבין את מהות האתרוג - הרי שבכללות הענין
 95 יש ענין של ידיעה ו"תפיסה" במהות. כל האמור הוא באשר
 96 לכונת וסוד המצוה,

1 ומדריגת ה"אצילות", והיינו הפעם, - על כן, לפי שאר
 2 אפשר לנבוא להשיג כלום במהות האלקית, שהוא
 3 הבורא, ובלי השגה - אין זו הלכשה ותפיסה ודבקות
 4 אמיתית. - אי אפשר הרי לאדם להיות דבוק באמת אפילו לא
 5 במדותיו של הקדוש
 6 ברוך-הוא שהן מדות
 7 ה"אצילות". על-כל-פנים,
 8 הרי שאהבה ויראה
 9 שכלים שיהודי מקנה לו
 10 בתפלה, הן "תפיסה"
 11 ודבקות במציאות
 12 האלקות בלבד אך לא
 13 במהות האלקות. מה
 14 שאין בן האתרוג על-
 15 הדין-משל, חיותו
 16 נמשכה ונשתלשלה
 17 ממהות היצונית דברים
 18 דנוקבא ד"ועיר אנפין"
 19 דאצילות, שהוא בחינת
 20 אלקות, כמו שכתוב
 21 ב"עין-חיים"²⁵ שכל
 22 הפרות הן באצילות, -
 23 ב"אצילות" ישנו השורש
 24 לכל ה"פירות", כי למד
 25 בלים דאצילות ירדו
 26 לבריאה-היצירה-עשה -
 27 להיות האלקות של
 28 עולמות ב"ע, (והן יוד' מאמרות שבהן נברא העולם),
 29 על-ידי התלבשות בנוקבא דעשה, מהות ממהות, -
 30 שמהות הכלים של "מלכות דאצילות" מתלבשת במהות
 31 "מלכות דעשה", ומ"מלכות דעשה" הרי נבראים כל הנבראים
 32 של עולם ה"עשה", ביניהם גם הפירות, כמו למשל האתרוג.
 33 אך, בדברים גשמיים אחרים האלקות היא באופן של העלם
 34 והסתר, ואילו במצוה - היא בגלוי, בלי שום העלם והסתר
 35 (כמוסבר בפרק כ"ג בחלק הראשון של ספר ה"תניא"), כי
 36 הכלים דאצילות נעשו נשמה פנימה שהיא - בחינת
 37 הנשמה של עולם ה"עשה" היא בחינת אלקות ממש, לפי
 38 שבאצילות "איהו" - אור אין סוף, ונרמוהי - הכלים
 39 הנקראים "גרמוהי", חדר, - הם דבר אחד, המאציל - אור אין
 40 סוף, והנאצל, - הכלים ד"אצילות" שנאצלו מ"אור אין סוף"
 41 - הם דבר אחד, ועל-ידי התלבשות מהות הנשמה -
 42 שמהכלים ד"אצילות", ממהות הכלים דנוקבא דעשה -
 43 נתהווה האתרוג. נמצא, בשתופס האתרוג ומנענעו
 44 כהלכתו - הרי זה תופס ממש חיותו, המלבש בו מנוקבא
 45 דאצילות, - מ"מלכות דאצילות", המיוחדת - "מלכות
 46 דאצילות", באור אין-סוף המאציל ברוך-הוא. - שהאציל
 47 "מלכות דאצילות". אבל מתעוררת השאלה: הרי אותו דבר
 48 הוא גם כשאוחזו פרי גשמי אחר שאינו מצוה; התיורץ על-יך

יום רביעי ו' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 312, משא"כ בסדר ההשתלשלות... עד עמ' 312, אשר שם.

40 השגת המהות אלא ידיעת המציאות בלבד. אף-על-פי-כן –
 41 יסביר רבנו הזקן להלן – ישנה מעלה ועליונות בידיעת ולימוד
 42 סדר ההשתלשלות, שלא זו בלבד שאינה נופלת מלימוד המצוות
 43 של תורה – אלא היא אף למעלה מזה. **אֵלָא שְׂדִיעַת הַמְּצִיאוֹת**
 44 **מֵהַהֲשַׁתְּלֻשׁוֹת, הִיא גַם**
 45 **בִּן מְצוֹת רַבָּה וְנִשְׂאָה²⁸,**
 46 **וְאֶדְרְבָּה עוֹלָה עַל כְּלָנָה,**
 47 – על כל שאר המצוות
 48 ולימוד הלכות התורה,
 49 **כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²⁹: 'וַיִּדְעַת**
 50 **הַיּוֹם כּוֹ',** – כלומר,
 51 שצריכה להיות דעת
 52 והשגה באלקות, וכן
 53 כתוב³⁰: **'יָדַע אֶת אֱלֹהֶיךָ**
 54 **אֲבִיךָ כּוֹ',** – שגם
 55 משמעותו היא שצריכה
 56 להיות דעת והשגה

57 באלקות, **וּמִבִּיאָה לְ"לֵב שְׁלָם" כּוֹ,** – כפי שמסיים בדברי
 58 הימים: **"ועבדהו בלב שלם,"** ש"דע את אלקי אביך" מביא שיהיה
 59 **"ועבדהו בלב שלם,"** ובהתאם לפירוש בביאור **"ולא תשבית"**
 60 **"בלקוטי תורה"³¹, הכוונה היא, שזה מביא ליראה שהיא תכלית**
 61 **כל המצוות, ככתוב³²: 'ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה**
 62 **ליראה את ה' אלקינו" – הרי שתכלית כל המצוות היא להגיע**
 63 **"ליראה את ה' אלקינו".** ולימוד פנימיות התורה וידיעת סדר
 64 ההשתלשלות, שמקיימים בהם מצות **"ידיעת היום"** ו"דע את
 65 אלקי אביך" מביאים ל"לב שלם" של **"ליראה את ה' אלקינו".**
 66 **ובלשון רבנו הזקן: 'שְׂהוּא הָעֵקֶר,** – **"לב שלם" ויראת ה' הם עיקר**
 67 **ותכלית כל המצוות, וכאמור לעיל, של"לב שלם" וליראה**
 68 **מגיעים על-ידי ידיעת והשגת סדר ההשתלשלות, למרות שהיא**
 69 **ידיעת והשגת המציאות בלבד, וְהַשְׁנֵת הַמְּצִיאוֹת³³ הוּא**
 70 **לְהַפְשִׁיט – הענינים של מדריגות סדר ההשתלשלות, מְנַשְׂמִיּוֹת**
 71 **כוֹ'. – כלומר, שיהיה ציור ברוחניות הענינים. בהתאם להערת**
 72 **הרבי בכמה וכמה מקומות³⁴, לימוד פנימיות התורה באופן של**
 73 **"יתפרנסן מיני", באופן של "פרנסה" והשגה, הוא דוקא כשזה**
 74 **בא בביאורים המסבירים הענינים בהסברים של שכל והשגה –**
 75 **תורת חסידות חב"ד – כדי שתהיה השגה והבנה יסודית בענינים**
 76 **אלה, רַק שְׂוֹ – מצות "ידיעת היום", שתהיה ידיעה והשגה**
 77 **באלקות, הִיא מְצוֹה אַחַת מִתְּרִיג, – מ-613 המצוות, וְהָאֲדָם**
 78 **צָרִיךְ לְקַבֵּל כָּל תְּרִיג, – המצוות, לְפִי שֶׁהֵן הַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת**

1 **מֵהַשְּׂאִיזוֹן בְּסִדְרֵי הַהֲשַׁתְּלֻשׁוֹת,** – בידיעת ולימוד סדר
 2 ההשתלשלות של העולמות והספירות שלמעלה, **אָף אִם**
 3 **מְשִׁיג הַמְּצִיאוֹת – של המדריגות הרוחניות של סדר**
 4 **ההשתלשלות, לֹא עָרִיף מְצַד עֲצָמוֹ – מצד הדבר עצמו של**
 5 **ידיעת**
 6 **ההשתלשלות, כְּלִמּוּד**
 7 **הַמְּצוֹת – ההלכות של**
 8 **המצוות, שְׂמְשִׁיג וְתוֹפֵס**
 9 **הַמְּהוּת, – מבחינת טעם**
 10 **אחר אפשר שיהיה לו**
 11 **עדיפות ועליונות, כפי**
 12 **שיסביר להלן, שזה מביא**
 13 **"לב שלם", ליראה שהיא**
 14 **תכלית כל המצוות, אך**
 15 **מצד עצמו אין זה עדיף**
 16 **מלימוד ההלכות של**
 17 **המצוות שבהן הוא יודע**

18 ומשיג את המהות, **וּמַעֲלָה עָלָיו פְּאֵלוֹ קִיָּם בְּפַעַל מַמְשׁ, –**
 19 **בלמדו ההלכות של המצוה, נחשב לו כאילו קיים את המצוה**
 20 **בפועל ממש, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²⁶: "ואת התורה כו". – לעולה**
 21 **ולמנחה, אומרת על-כך הגמרא²⁷, מי שעוסק בתורה הרי הוא**
 22 **כאילו הקריב עולה ומנחה וכו'. הרי, שבלימוד הנגלה של הלכות**
 23 **המצוות יש בפרט מסויים מעלה מרובה יותר מאשר בלימוד**
 24 **פנימיות התורה, הלימוד של סדר ההשתלשלות, שזה בענין של**
 25 **"מהות", שבלימוד ענינים שהוא יודע את מהותם, כפי שהדבר**
 26 **בהלכות של מצוות הנעשות בענינים גשמיים, ואת הענינים**
 27 **הגשמיים הרי הוא יודע את מהותם, כן חכמתו יתברך שבהלכות,**
 28 **הרי ירדה בענינים הגשמיים שאודותם דנים בהלכות – הרי מבין**
 29 **הוא "חכמתו יתברך" בהשגת המהות, ונעשה על-ידי-זה אופן**
 30 **היחוד העליון ביותר של מקיף ומוקף, המבואר בפרק ה' ב'תניא',**
 31 **ששכל האדם מתאחד בתכלית עם השכל והחכמה של תורה**
 32 **שהיא חכמתו יתברך, ועל-ידי-זה נעשה גם היחוד של נפש**
 33 **האדם (שלמעלה משכל) עם "אורי-אין-סוף" ברוך-הוא המלוּבש**
 34 **בחכמתו יתברך. כל האמור הוא בשעה שההשגה שהוא מבין**
 35 **בתורה היא השגת המהות, וכאמור לעיל, הרי זה דוקא בלימוד**
 36 **המצוות של תורה שבהן ישנה השגת המהות, ואילו בלימוד**
 37 **וידיעת סדר ההשתלשלות, שדנים במדריגות רוחניות, כמו**
 38 **אופנים, חיות ושרפים של עולמות בריאה-יצירה-עשייה, או אף**
 39 **למעלה מזה – בפרצופים של עולם ה"אצילות" וכו' – שם אין**

קונטרס אחרון

משא"כ

בסדר ההשתלשלות אף אם משיג המציאות לא עדיף מצד עצמו כלימוד המצוות שמשיג ותופס המהות ומעלה עליו כאילו קיים בפועל ממש כמ"ש זאת התורה כו' אלא שידעת המציאות מההשתלשלות היא ג"כ מצוה רבה ונשאה ואדרבה עולה על כולנה כמ"ש וידעת היום כו' דע את אלקי אביך כו' ומביאה ללב שלם כו' שהוא העיקר והשגת המציאות הוא להפשיט מגשמיים כו' רק שזו היא מצוה אחת מתרי"ג והאדם צריך לקיים כל תרי"ג לפי שהן השתלשלות

26. צו ז, לו. 27. מנחות קי, א. 28. בתניא לפנינו: "מצות רבה ונשאה", אבל ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "רמה", ככפנים. וכ"ה גם בלקו"ת ויקרא ד"ה ולא תשבית, שמעתיק (ומבאר שם) לשון זה שלפנינו, וכותב "רמה", ככפנים, ולא ככדפוסים שלפנינו. 29. ואתחנן ד, לט. 30. דברי הימים א' כה, ט. 31. שבהערה 28. 32. ואתחנן ו, כד. 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בנדו"ז - משא"כ בהשגת מציאות האתרוג שהיא הקדמה להשגת מהותה - לא לבר שאינה מביאה להשגה בגשמיים - שהרי המדובר (גם) בעולם העשי' הגשמי - (ובמילא גם במהות), כ"א להיפך ענינה התפשטות הגשמיים והאפשרות להשיג מהות. [עפ"י - מובן שייכות 'ההשגת... כו' כן]. 34. ראה לקו"ש חט"ו ע' 42 ואילך. ובכ"מ.

- 1 המהות דחיצונית דכלים דאצילות, – כפי שהסביר לעיל
2 המעלה שבוה, לְכָךְ –
3 לכן, צָרִיךְ לְהַרְבּוֹת
4 בְּלִמּוּד כָּל הַתְּרִי"ג –
5 מצוות, ללמוד ההלכות
6 של כל המצוות, וְקִיּוּמָן
7 בְּפִעֲלַ מַמְשׁ – שהלימוד
8 הרי מביא לידי מעשה,
9 לקיים בפועל כל המצוות.
- 10 – בְּרִיאַה־יְצִירַה־עֲשִׂיהָ, שְׁהֵן
11 (מחשבה היא בריאה,
12 דיבור – יצירה, ומעשה –
13 עשייה), לְכָרֵר בְּרוּרִין
14 אֲשֶׁר שָׁם. – בעולמות
15 בריאה־יצירה־עשייה, וכפי
16 שהוסבר לעיל, שביורר
17 הניצוצות הוא תכלית
18 סדר ההשתלשלות.

יום חמישי ז' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 312, ועוד זאת שבאמת... עד עמ' קנז, לא יראו.

- 19 וְעוֹד וְאֵת, – נוסף על מה שהוסבר לעיל על המעלה של מצוות
20 מעשיות (ושל לימוד ההלכות של המצוות) לגבי האהבה ויראה
21 של הנפש (למרות שאהבה ויראה הן ענין רוחני, ואילו המצוות
22 המעשיות נעשות בדברים גשמיים), מעלה שהיא בגין ענין
23 ה"ביוררים" הנעשים על-
24 ידי מצוות מעשיות, ואשר
25 הם תכלית ההשתלשלות;

קונטרס אחרון

ועוד זאת שבאמת

- 26 הרי זו מעלה מצד הכוונה
27 העליונה והתכלית,
28 המבוצעת על-ידי מצוות
29 מעשיות, אך בעצם אהבה
30 ויראה של הנפש הן
31 למעלה מהמצוות
32 המעשיות. להלן יסביר
33 רבנו הזקן, שגם בעצם,

- 34 מצד השורש שלהם, הביוררים של המצוות המעשיות הם
35 למעלה מהשורש של הנפש. ובלשון רבנו הזקן: שְׁבִאֲמַת
36 הַבְּרוּרִין שֶׁבְּרִיאַה־יְצִירַה־עֲשִׂיהָ מִרְפ"ח, – מ' 288 הניצוצות
37 של תהו, ביוררים אלה מתבררים על-ידי תורה ומצוות
38 בְּמַחְשְׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה, – על-ידי לימוד התורה במחשבה
39 ודיבור ועל-ידי מעשה המצוות, וביוררים אלה גְּבוּהִין בְּשִׁרְשָׁן
40 מְנַפְשֵׁי־רוּחֵי־נִשְׁמָה שְׁבִאֲדָם, בִּי – הביוררים הן כִּי – שם 'ס'ג'
41 שְׁבִפְנִימִית אֲדָם קְרָמוֹן, וְנַפְשֵׁי־רוּחֵי־נִשְׁמָה שֶׁכָּבֵר נִתְקַנּוּ
42 עַל-יְדֵי – שם "מ"ה", הוּא – השם "מ"ה" יוֹצֵא מִה' מִצְחָ –
43 של "א"ק", הָאֲרָה בְּעֶלְמָא. – הארה בלבד מבחינת "א"ק" (אדם
44 קדמון), לא פנימיות "א"ק", שם "ס"ג" ושם "מ"ה" הם שניהם
45 מארבעת השמות היוצאים מארבעת האופנים והגימטריאות
46 של שם הוי': כששם הוי' הוא במילוי ווא"וין הוא בגימטריא
47 "ס"ג", והוא שם "ס"ג", וכששם הוי' הוא במילוי אל"פין הוא
48 בגימטריא "מ"ה", והוא שם "מ"ה"; וכידוע בקבלה, שהשם "ס"ג"
49 שייך ל"תהו" שלמעלה מ"תיקון", ושם "מ"ה" – ל"תיקון". וזה
50 מה שרבנו הזקן אומר, שהביוררים של המצוות המעשיות –
51 שרשם בשם "ס"ג" שבפנימיות "א"ק" (אדם קדמון), שהיא
- המחשבה הראשונה הכוללת כל סדר ההשתלשלות, אך הנפש
או הרוח או הנשמה של האדם, שנשמות ישראל הן הרי
מ"עולם התיקון", הרי כבר נתקנו על-ידי שם "מ"ה" (ש"מ"ה" –
מתקן), ושם "מ"ה" הוא הארה בלבד הבאה מה'מצח" של "אדם
קדמון". וְזֶהוּ שְׁבִתּוֹב³⁵:
"לְפָנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ בּו". –
לבני ישראל" – ש"ואלה
המלכים אשר מלכו בארץ
אדום", על-פי קבלה,
הכוונה: ה"מלכים"
והספירות של "עולם
התהו", שהם "לפני"
ולמעלה מ"מֶלֶךְ מֶלֶךְ לבני
ישראל" המוסב על עולם
התיקון. שכן, עולם
התיקון הוא הארה בלבד מ"א"ק", ואילו תהו (שמתהו בא ענין
הניצוצות והביוררים) הוא משם "ס"ג" שבפנימיות "א"ק". וְהֵינּוּ
מַעֲמָא – זה הטעם, שְׁהָאֲדָם חֵי בְּמִזְוֹנֹת דְּוָמִם צוֹמַח־חֵי,
וּמְכַרְרָן בְּמ"ה' שְׁבוּ, – כיוון שהנשמה באה מעולם התיקון
ויש בה שם "מ"ה", ובכוח זה היא מבררת הביוררים של
הניצוצות שבדומם, צומח וחי, וְחֵי בְּהֵם, – לאחרי שהאדם
מברר הניצוצות שבדומם צומח־חֵי וממשיך עליהם מעליונות
שרשם שבתהו – הוא "חי" בהם, הם מוסיפים לו תוספת חיות
ברוחניות, לְפִי שְׁהֵם – הביוררים והניצוצות שבדומם צומח חי
מ'ס"ג". – שהרי באופן כללי לא מובן, מדוע שהאדם, שהוא
"מדבר" ולמעלה מעלה מ"דומם" ו"צומח" ואפילו מ"חי" –
יצטרך להודק עבור חיותו למוזנות שהוא מקבל מדומם־
צומח־חֵי? אלא הפירוש הוא: ש"לא על הלהם לבדו יחי' האדם
כי על כל מוצא פי ה' יחי' האדם"³⁶, שלא מעצמות הלהם
(שהוא צומח) חי האדם, אלא מצד "מוצא פי הוי'" שבלחם. ברם,
עדיין הדבר טעון הסבר: הרי האדם עצמו יש בו גם כן ה"מוצא
פי הוי'" מה'נעשה אדם'³⁷, מדוע, איפוא, עליו להודק ל"מוצא
פי הוי'" שבלחם (ובדומם ובחי)? אלא, ה"מוצא פי הוי'" שבלחם

עילאה, והטעם, - טעמו של דבר, מפני שפה - בטיפה, 47
 נמשך מהותה ועצמותה דחכמה עלאה. - כל האמור הוא 48
 בקשר לטיפה הבאה מהכלים של "חכמה", מה שאין בן 49
 בדבור ומחשבה, - שבשכל שהוא מבטא בדיבור או מהררר 50
 במחשבה - אין מעצמות 51
 ה"חכמה", ואפלו 52
 בהשכלת השכל באיו 53
 חכמה - למרות שזו 54
 השכלה שלא "נשמעות" 55
 בה עדיין אותיות, גם לא 56
 אותיות המחשבה, שכן 57
 היא עדיין למעלה 58
 מאותיות, אף-על-פי-כן, 59
 הרי חכמה זו - היא, 60
 רק הארה מתפשטת 61
 ממהות השכל שנפש 62
 ועצמותו, והארה זו 63
 היא רק לבוש למחותו 64
 ועצמותו של השכל, 65
 והשכל - כשלעצמו, 66
 הוא הארה ולבוש - 67
 בלבד, למחות הנפש. - 68
 הרי שאין בהשכלת שכל 69
 זה ממהות הנפש, שלא 70

כפי שהדבר בטיפה, שלמרות שהיא גשמית, הרי יש בה 71
 ממהות ועצמות הנפש, כפי שסביר להלן: מה שאין בן 72
 הטפה, נמשך בה גם ממהות הנפש ועצמותה המלכשת 73
 במחין, ולכן מולידה דומה לה ממש. - בדומה לנפש, 74
 שכן, יש בטיפה מעצמות הנפש. והוה תהפך בין עבודת 75
 המלאכים היוצאין מ"נשיקין" - שזיווג נשיקין" הוא זיווג 76
 רוחני, ובמילא עבודתם היא עבודה רוחנית, להנשמות 77
 היוצאין מהכלים. - שבכלים יש ענין של "עצם", והנשמות 78
 הבאות מהם, הן למשל כמו השפעת הטיפה שיש בה השפעה 79
 מה"עצם". ברם, בהתאם לכך היה צריך להסתבר, שגם 80
 באהבה ויראה של נשמות תהיה המשכה מה"עצם", כיוון 81
 שנשמות הרי באות מהכלים שבהם יש ענין של "עצם", ורבנו 82
 הזקן הסביר לעיל, שהאהבה ויראה של הנשמות הן כמו 83
 השפעת השכל מרב לתלמיד, שהיא השפעה של הארה בלבד 84
 ולא של "עצם": יסביר על כך רבנו הזקן להלן, שכיוון 85
 שהכלים ד"אצילות" נעשים נשמה לבריאה-יצירה-עשה, יש 86
 במילא מהנשמה שני סוגי השפעה: השפעה של "הארה" 87
 שהיא אהבה ויראה שכליים, והשפעה של "עצם", המתבטאת 88
 במצוות מעשיות. אך הכלים האצילות נעשו נשמה 89
 לבריאה-יצירה-עשה, - ומהנשמה ישנם שני סוגי השפעה, 90
 והלכה - ולכן, דחילו ורחימו - יראה ואהבה שכליים הן 91
 במלאכים ד"נשיקין" - שהוא ענין רוחני והארה בלבד, 92

1 הוא בשרשו למעלה מה"מוצא פי הוי" שבאדם. שכן, האדם
 2 הוא מ"תיקון" ושורש המאכל הוא ב"תהו" שלמעלה מ"תיקון",
 3 ובשמות זה שם "ס"ג" שלמעלה משם מ"ה". ועוד זאת, - מצד
 4 עוד דבר ישנה עליונות במצוות המעשיות לגבי האהבה
 5 והיראה של הנפש, כמו
 6 שכתוב³⁸: "ופני -
 7 הפנימיות שלי, לא
 8 יראו" - שפנימיות
 9 העליון אינו יכול לירד
 10 למטה, - אי אפשר
 11 שתהיה בהתגלות למטה,
 12 רק היצוניותו - של
 13 העליון, ובהיות אחרים,
 14 - בלבד, כנאמר לעיל
 15 "ופני לא יראו", שהוא
 16 נובלות חכמה עלאה. -
 17 חכמה עליונה. הרי
 18 שהאהבה והיראה של
 19 הנפש על-ידן האדם דבוק
 20 במדות העליונות, שהן
 21 הפנימיות והעצמיות של
 22 הספירות, אי אפשר
 23 שיומשך בנפש מפנימיות
 24 ועצמות המדות - כי-אם
 25 מהיצוניותו בלבד, ואילו מהמצוות המעשיות, הבאות מנצח
 26 הוד-יסוד של הספירות, שהן היצוניות והגילוי של הספירות -
 27 יכול להימשך מפנימיותן ועצמיותן במצוות המעשיות. ועוד
 28 זאת, - קיימת מעלה במצוות המעשיות לגבי האהבה והיראה
 29 של הנפש. שכן, האהבה והיראה שהן ענין רוחני, הן למשל כמו
 30 דיבור והשפעה של שכל, שהרב משפיע לתלמידו, שנותן לו רק
 31 הארה משכלו ולא עצם השכל, ואילו מהשפעת הטיפה, שהיא
 32 גשמית - יש ממנה "הולדה" שכל ה"עצם" מתבטא בה, עד שגם
 33 יכול להיות "יפה כח הבן מכח האב"⁴⁰, שהענינים שלא היו
 34 בגילוי באב, יכולים להיות בגילוי בבן. על-דרך-זה יסביר רבנו
 35 הזקן, הוא ההבדל בין אהבה ויראה רוחניים למצוות מעשיות
 36 גשמיות, שהאהבה ויראה הן ענין של "אורות", כמו למשל
 37 השפע של אור השכל, ומצוות מעשיות הן ענין של "כלים",
 38 ובהארת הכלים מתבטא "עצמיות", כמו למשל בטיפה
 39 הגשמית מתבטא ה"עצם". שהרי הדבור מדברי חכמה
 40 עלאה - חכמה עליונה, אינו מוליד, - אינו בורא "ש מאין",
 41 כמו למשל מהשפעת השכל והחכמה לא נהיית שום הולדה
 42 של מציאות חדשה, והטפה שנמשכה מהכלי דחכמה
 43 עלאה - כמו למשל באדם הטיפה שזיאה ממוח האב, יש בה
 44 כח המוליד ומהות יש מאין. וגם המשכת חכמה עלאה
 45 - מהאור של "חכמה עילאה", כמו למשל כוח החכמה
 46 שבאדם, כלולה בה. - בטיפה הבאה מהכלי של "חכמה

1 מהארת היצונית דחכמה בינה דעת - המאירה בכריאה אור פנימי - אינו יכול להתגלות אלא עלידי הארת
 2 יצירה עשית. - ואין זה
 3 "עצם", למרות שזה בא
 4 מכלים ד"אצילות",
 5 והטעם, - טעמו של דבר
 6 הוא, משום דפנימית
 7 דחכמה בינה דעת
 8 ומהותו ועצמותו של
 1 והטעם משום דפנימית חב"ד ומהותו ועצמותו של
 2 אור פנימי אינו יכול להתגלות אלא ע"י הארת הכלים
 3 דוקא היוודים למטה כטיפת האדם ממוחין וכמ"ש
 4 ופני לא יראו.

יום שישי ח' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנו, ובר מן כל דין... עד עמ' 314, הלכותיהן.

17 להלן יסביר רבנו הזקן, שגם מצד עצם העבודה, יש יתרון מעלה
 18 במצוות מעשיות לגבי אהבה ויראה שכליים; שכן, אהבה ויראה
 19 שכליים הן ענין של "העלאה" בלבד, וזה "פועל" כך למעלה ענין
 20 של "העלאת האורות", שאין זו תכלית הכוונה, אלא תכלית
 21 הכוונה היא ענין של
 22 "המשכה", להמשיך
 23 אלקות למטה בעולם -
 24 דבר הנעשה עלידי
 25 מצוות מעשיות. ובלשון
 26 רבנו הזקן:
 27 ובר מן כל דין,⁴¹ -
 28 מלבד כל האמור לעיל במעלות שישנן במצוות מעשיות לגבי
 29 אהבה ויראה שכליים, אפלו בנשמה דאצילות, אף שהיא
 30 מכלים דאצילות, וכן בנפש דרוח מכלים דיצירה עשית⁴²
 31 - הנה רחמו (אולי צ"ל: דחילו ורחימו) - אהבה (אולי
 32 צריך לומר יראה ואהבה)
 33 שכליים שלהם - שהן
 34 ענין של "העלאה",
 35 מעוררים גם בן מכלים
 36 דיצירה עשית בחינת
 37 העלאה מטיפה למעלה
 38 ב"אתערותא דלתתא",
 39 ובר מן כל דין אפי' בנשמה דאצי'
 40 אף שהיא מכלים דאצי' וכן בנפש רוח מכלים דיצי'
 41 עשי' הנה רחמו [אולי צ"ל דו"ר] שכלי' שלהם מעוררים
 42 ג"כ בכלים דיצי' עשי' בחי' העלאה ממטה למעלה

קונטרס אחרון

41. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בהבא לקמן - עיין אוה"ת אחרי תקמ"ט ואילך". תמצית הביאור שם ב"אור התורה" פרשה אחרי (עמוד תקמט ואילך) של הרבי ה"צמח צדק": ישנן שלש בחינות, שתי בחינות של העלאה, מלמטה למעלה, ובחינה אחת של המשכה, מלמעלה למטה: ישנה עליה והסתלקות של האורות המסתלקים מהכלים, עליה זו היא ענין של "שממה" לגבי הכלים, כמאמר (תקנ"ז בהקדמה) "וכד אנת תסתלק מנייהו אשתארו כולהו שמהן כגופא בלא נשמתא", שבשעה שהאור מסתלק מהכלי, נשאר הכלי כגוף בלא נשמה. ענין שני של העלאה מלמטה למעלה - העליה של הכלים העולים לאורות העליונים, על דרך כפי שהדבר בעליית העולמות בשבת ויום הכפורים, שאז היא עליית העולמות, שכן הכלים אז בעליה אל האורות העליונים. וישנו ענין שלישי - המשכה מלמעלה למטה, להמשיך אורות עליונים למטה בעולם, כפי שהדבר נעשה על ידי מצוות מעשיות דוקא. והוא שואל שם ב"אור התורה": כיוון שעליית האורות היא חסרון, ענין של שממה לגבי הכלים, והרי הוא אומר ב"קונטרס אחרון" שנפש רוח ונשמה של האדם לגבי גופו, הן ענין של אור לגבי כלי, וכן גם אהבה ויראה, הרי שעל ידי אהבה ויראה של האדם שהן העלאת האורות מהכלים הרי זה חסרון, חסוּשלוּם; כיצד יכולים לומר כך - הרי אהבה היא "עמור" לכל התורה והמצוות? ומסביר שם ב"אור התורה": למרות שבאופן זמני זה חסרון, שכן זו היא העלאה של האורות, אך על ידי העלאה נמשכים אחר כך אורות עליונים יותר. למשל: אדם בשעת שינתו, הרי זה העלאה והסתלקות של המוחין והשכל שלו, אך על ידי זה נעשה שכלו מרוענן ומחודש, שהוא יכול להבין שכל יותר טוב מאשר לפני שינתו. ועל-דרך-זה העלאה שבראש השנה, הענין של "דורמיטא דו"א", ענין של דורמיטא ושינה, שעל ידי זה נמשך - על ידי תקיעת שופר והתפילות - אור עליון. אך זה דוקא על ידי הענין של תקיעת שופר שהיא מצוה מעשית, נמשך על ידה המשכה עליונה וגדולה יותר בגלל ההעלאה שהיתה לפני זה. כך הדבר בענין האהבה, כאשר אחרי האהבה ישנם העבודה וקיום המצוות, נמשך אז, על ידי עליית האורות של האהבה - אור עליון. אך, תכלית הכוונה האמיתית היא ענין של המשכה, להמשיך אלקות למטה, וזאת על ידי מצוות מעשיות. בכך הוא מסביר שם ב"אור התורה" ההבדל בין "כלות הנפש" כפי שהיה בנדר ואביהו "בקרבתם לפני ה'", שהיתה כלות הנפש, ונחשבה לחטא, מפני שלא זו היתה הכוונה העליונה - ולעומת זה מסירת נפש היא למעלה מתורה ומצוות, כפי שאנו רואים שה"מגיד" אמר ל"בית יוסף" שיזכה לענין של מסירת נפש בפועל, ולאחר מכן אמר לו, שבגלל ענין מסויים לא יזכה לכך. וה"בית יוסף" הרי היה "לא פסיק פומי" מגירסא" (כך הוא הלשון ב"אור התורה" שם), והרבי אמר פעם שזה היה לפני שה"בית יוסף" חיבר את השולחן ערוך וזיכה את כלל ישראל לכל הדורות הבאים - ובכל זאת מסירת נפש היא למעלה מכל זה. הרי ההבדל בין "כלות הנפש" ל"מסירת נפש" הוא, ש"כלות הנפש", כיוון שזאת כלותה של הנשמה, ולאחר מכן אין שום עבודה של קיום התורה ומצוות, "רצוא" בלי "שוב", הרי אין זה לפי הכוונה האמיתית, שכן הרצון העליון הוא הרי המשכה, להמשיך אלקות בעולם. ואילו במסירת נפש שבה ישנה הרי גם מסירת הגוף, שהוא מוסר גופו ונפשו, ומסירת הגוף היא ענין של מעשה הממשיך המשכות למטה - הרי זה לפי הכוונה האמיתית העליונה בזמנים ובענינים שנדרש בהם ענין של מסירת נפש. וכיוון שההעלאה שבכך היא העלאה כללית, שהוא מוסר את כל ישותו להקדוש ברוך הוא - הרי זה למעלה מהמשכה פרטית שישנה בענינים שונים של תורה ומצוות. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יש לחפש בכת"י דקו"א דלכאורה חסר כאן, וצ"ל: וכן בנפש רוח נשמה וכלים דביי"כו כ"ו בכלים

בלבד, שכן לאחר מכן מן ההכרח שתומשך חזרה למטה, ואף גם זאת, – כשנדרשת עליה, אין זו עליה של האור, שהוא ענין של הסתלקות, אלא דוקא עליות הכלים לאורות עליונים היא מעלת השבת יום הכפורים, – שאז "עליית העולמות",

שחכלים הם בעליה אל האורות, אבל לא עליות והסתלקות האורות חסי ושלום, כמו שכתוב בפרי עין חיים⁴⁴, ונפשדות נשמה של האדם לגבי גופו בעולם הזה חשיבי – נחשבות, כאורות לגבי כלים, וכן דחילו ורחימו – יראה ואהבה, שכליים לגבי מצות מעשיות דוקא. – הן כאורות לגבי כלים. ולכן התפלל משה רבנו עליו השלום תפלות כמנין "ואתחנן"⁴⁵, – תקט"ו (515) תפלות, כמנין "ואתחנן", שיכנס לארץ ישראל, על קיום

מצות מעשיות דוקא. – כי שלימות קיום המצוות היא בארץ ישראל, ולכן התפלל תפלות רבות אלו כדי לזכות לקיום מצוות מעשיות בארץ ישראל. שכן, קיום המצוות המעשיות הוא תכלית כל ההשתלשלות, כי על ידן ממשיכים אלקות למטה בעולם, והוא הדין לדבור גשמי של הלבותיהן. – שכן גם על-ידי לימוד ההלכות של המצוות שלומדים בדיבור גשמי ממשיכים אור למטה.

1 – בהתעוררות מלמטה, שהן עצמן ענין של "העלאה" – והן מעוררות למעלה בכלים ענין של "העלאה". וזהו פחינת הסתלקות לבד חסי ושלום. – שמתלק למעלה ענין ופעולה מהכלים, כמו אהבה ויראה עצמן כשהן אינן באות בענין של מצוות – הרי זה ענין של העלאה והסתלקות בלבד.

7 ואילו כשזה בא בענין של מצוות, הרי להיפך – זה מוסיף ב"המשכה" שמהמצוות. אבל פחינת המשכה מלמעלה למטה, הוא על-ידי מצות מעשיות דוקא, להמשיך אור בכלים, ובחיצונית הכלים דוקא, שחיצוניות העליון יורד למטה ופנימיות התחתון עולה למעלה. – שנמשכת אלקות בעולם הזה פועל תשוקה ועליה בנבראים לאלקות. וזהו שכתוב בוהר פרשת פקודי

24 הנזכר לעיל⁴³: "דאית סדורא בו". – שישנו סדר של העלאה וסדר של המשכה, ושתייהן צרף גבוה, – לעבודת ה', העלאה והמשכה, על-ידי העלאת "מין נוקבין" מ – שם 'ס'ג', – הנעשה על-ידי בירורי הניצוצות, בפחינת עובדא ומלוא. – ע"י מעשים ודיבור, וזהו תכלית ההשתלשלות, – של העולמות, להתגלות אור עליון למטה, ולא לעלות התחתון למעלה, שזה אינו אלא לפי שעה. – כל עליה היא ענין ומני

קונטרס אחרון

באתערותא דלתתא וזהו בחי' הסתלקות לבד ח"ו. אבל בחי' המשכה מלמעלה למטה הוא ע"י מצות מעשיות דוקא להמשיך אור בכלים ובחיצונית הכלים דוקא שחיצוניות העליון יורד למטה ופנימיות התחתון עולה למעלה וז"ש בוהר פ' פקודי הנ"ל דאית סדורא בו' ושתייהן צורך גבוה העלאה והמשכה ע"י העלאת מ"ן מס"ג בבחי' עובדא ומלוא וזהו תכלית ההשתלשלו' להתגלות אור עליון למטה ולא לעלות התחתון למעלה שזה אינו אלא לפי שעה ואף גם זאת דוקא עליות הכלים לאורות עליונים היא מעלת השבת ויוה"כ. אבל לא עליות והסתלקות האורות ח"ו כמ"ש בפע"ח ונר"ן של האדם לגבי גופו בעוה"ז חשיבי כאורות לגבי כלים וכן דו"ר שכליים לגבי מצות מעשיות דוקא ולכן התפלל משרע"ה תפלות כמנין ואתחנן על קיום מצות מעשיות דוקא וה"ה לדבור גשמי של הלכותיהן.

שבת קודש ט' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 314, אך להבין אך... עד עמ' קנח, וכה"ג.

73 על-ידי שם "מ"ה" להיות פחינת אלקות – ששם "מ"ה" מברר, הנה המשל לזה היא – ענין תוריעה והנטיעה, שתהרעין – שזורעים או נוטעים, מעורר פת הצומח שבארץ, שהוא דבר ה': "תדשא הארץ בו" – דשא, עין פרי בו", – שהצמיחה היא הרי לא מהגרעין, כי"אם מ"כח הצומח" (כפי שהוסבר

74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84

61 אך להבין, איך האתרוג שהוא מרפ"ח – 288 הניצוצות, שלא נבררו עדיין, – שכן, האתרוג כפרי גשמי הרי חיותו מ"נוגה", שבוה יש מרפ"ח הניצוצות של תהו, וזה באופן כמו "קודם" הברור, לפני שנתברר להיות אלקות, וכן קלף התפילין ימשך אור בכלים דו"ן דאצי' שכבר נבררו ונתקנו ע"י שם מ"ה להיות בחי' אלקות. הנה המשל לזה היא הזריעה והנטיעה שהגרעין מעורר כח הצומח שבארץ שהוא דבר ה' תדשא הארץ בו' קלף גשמי והוא מרפ"ח הניצוצות – ימשך אור בכלים ד'עיר-אנפין ונוקבא' דאצילות, שבכ"ר – הכלים של הספירות, נבררו ונתקנו

באורש עד בשם "ס"ג" שלמעלה משבירת הכלים, וכן גם
 בלימוד ההלכות של המצוות מעוררים בפנימיות של המדריגה
 העליונה מאד, שכן בשלומדים אודות המצוה הרי "מעלה עליו
 כאילו קיים בפועל ממש", אך, כיצד הדבר בשלומדים פרטי
 ההלכות של איסור לא-
 תעשה, שבכך הרי לא
 שייך הענין של "כאילו
 קיים", ובמיוחד בדברים
 שאינם שכיחים כלל,
 שבהם לא שייך אפילו
 הענין כפי שהוא ב"לא
 תעשה" שיכול להיות
 שהדימנעות ממנה יש בה
 ענין חיובי - שכן "ישב
 ולא עבר עבירה" נותנים
 לו שכר "כאילו עשה
 מצוה"⁴⁶ - גם ענין חיובי

זה לא שייך בדברים אלה שאינם שכיחים כלל, ובכל זאת אנו
 אומרים, שיש להרבות בלימוד ההלכות יותר מאשר בלימוד
 סדר ההשתלשלות המביא לאהבה וליראה? יסביר רבנו הזקן
 להלן, שיש ענין בלימוד התורה המשתווה גם ב"מצוות עשה"
 וגם במצוות לא-תעשה, שלימוד הענין בלבד, גם כשאינו יכול
 להביא לידי מעשה של קיום מצוה-עשה או להישמר מלא-
 תעשה - ובכל זאת לימוד ההלכה עצמו יש בו המעלה
 העליונה ביותר, מה שעלידי הלימוד נעשה האדם מקושר
 ל"חכמה עילאה" (עליונה), שכן, כל פרטי ההלכות הם
 המשכות מ"חכמה עילאה" של המאציל ברוך-הוא. ובלשון
 רבנו הזקן: **וְכָל הַנְּזָכָר לְעֵיל** - שמעשה המצוה או לימוד
 ההלכה של המצוה, מעוררים למעלה מעלה עד בשם "ס"ג"
 שלפני השבירה, הוא **כְּמַצּוֹת-עֲשֵׂה, אֲבָל לֹא כְּלִמּוּד פְּרָטִי**
הַלְכוּת אִסּוּרֵי לֹא-תַעֲשֶׂה לְכַאֲרָה, וּכְפֶרֶט כְּדִלָּא שְׂכִיחֵי
כְּלָל - בפרטי דיני לא-תעשה שאינם שכיחים כלל שיהיו
 במעשה, הרי במילא גם לא שייך שם הענין של "ישב ולא עבר
 עבירה נותנים לו שכר כאילו עשה מצוה", שהדימנעות עצמה
 יהיה בה ענין חיובי, **כְּמוֹ פְּרָטִי הַלְכוּת פְּגוּל וְכֵהָא גִּזְנָא**. -
 וכדומה, שאינם שכיחים כלל, מדוע, איפוא, יש להרבות גם
 בלימוד הלכות אלו יותר מאשר בלימוד סדר ההשתלשלות
 המביא לאהבה ויראה?

1 באותו גרעין, הרי כוח זה נכלל ב"כח הצומח" הכללי שבארץ
 2 (אחרי שהגרעין נרקב ונפסד). שאז זה מעורר ומפעיל את כוח
 3 הצומח שבארץ שאכן יצמיח אותו עץ פרי מסוגו של הגרעין
 4 שזרע, והכוח הצומח העצמי, עצם כוח הצומח, הוא המאמר
 5 "תדשא הארץ דשא" וכו'
 6 שהוא מקור כל סוגי
 7 הצמיחה. מה שהגרעין
 8 מעורר את כוח הצומח
 9 שהוא כוח רוחני וכוח
 10 אלקי, הרי זה על-ידי
 11 העֲלָאת "מִיּוֹן נִזְקָבִין"
 12 לְשִׁרְשׁוֹ, - שהגרעין
 13 ששרשו הוא מכוח
 14 הצומח, נעשה "העלאת
 15 מ"ן", התעוררות מדבר
 16 נמוך יותר לענין עליון
 17 יותר, התעוררות מהמקבל
 18 אל המשפיע. הרי הגם שהגרעין הנזרע אין לו כל ערך לגבי כוח
 19 הצומח, בכל זאת הוא מהווה "העלאת מ"ן" לעורר את כוח
 20 הצומח, כיוון שהוא השרש שלו. **כְּכֹה מְעוֹרְרִים הַקְּלָף - שֶׁל**
 21 **הַתְּפִלִּין, וְהָאֲתוּרֹג - מִד' הַמִּינִים, עַד רוּם הַמַּעְלֹת, -**
 22 **וְהַמְדִירֵי, שֶׁהוּא שֵׁם "ס"ג" שְׁלִפְנֵי - וְלַמַּעֲלָה מִ-הַשְּׂבִירָה,**
 23 **- שֶׁל שְׁבִירַת הַכֹּלִים, שֶׁהוּא - שֵׁם "ס"ג" הוּא מְהוּת וְעֲצָמוֹת**
 24 **אוֹרוֹת שְׁכ"אֲרָם קְדָמוֹן", - שֶׁהוּא הַפְּרִצוֹף הָרַאשׁוֹן,**
 25 **הַמְחַשְׁבָּה הַקְּדוּמָה, הַמְחַשְׁבָּה הָרַאשׁוֹנָה, שֶׁל "אֵין סוּף", הַכוֹלֵל**
 26 **כֹּל סוֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וּבַפְּרִצוֹף זֶה יִשְׁנֵן הַמְהוּת וְהַעֲצָמוֹת שֶׁל**
 27 **הַפְּרִצוֹף וְאֵין זֶה הָאֵרָה בְּלַבְד; הֵרִי שֵׁשׁ "ס"ג" הוּא מְמַהוּת**
 28 **וְעֲצָמוֹת הָאוֹרוֹת שֶׁל "א"ק", וְלֹא הָאֵרָה כְּעֲלָמָא כְּמוֹ שֵׁם**
 29 **"מ"ה" שְׁ - בֵּא מְמַצְחוֹ. - שֶׁל "א"ק". כֹּל הָאִמּוֹר הוּא בְּקִיּוֹם**
 30 **מִצְוֹת תְּפִלִּין אוּ מִצְוֹת אֲתוּרֹג, כְּשִׁמְקִימִים אוֹתוֹן בַּמַּעֲשֶׂה, וְכֵן**
 31 **כְּלִמּוּד וְעִיּוֹן הַלְכוּתֵיהֶן - הַהִלְכוּת שֶׁל מִצְוֹת תְּפִלִּין וְשֶׁל**
 32 **מִצְוֹת אֲתוּרֹג, מְעוֹרֵר בְּחִינַת הַכְּמַה-בִּינַה-דְּעַת שְׂפָעֵשֶׁר**
 33 **סְפִירוֹת דְּכֹלִים ד'וְעִיר-אֲנִפִין וְנִזְקָבָא, וְעַד רוּם הַמַּעְלֹת**
 34 **גַּם-כֵּן בְּחִינַת הַכְּמַה-בִּינַה-דְּעַת שְׂבָ - שֵׁם "ס"ג" דְּפְנִימִית**
 35 **"אֲרָם קְדָמוֹן", תִּיּוֹצֵא דְּרַךְ ה'עֵינִים" כּוּ'. - שֶׁל "א"ק",**
 36 **עֵינִים" כְּמוֹ עֵנִין הָרַאיָה, הֵן עֵנִין שֶׁל פְּנִימִיּוֹת, שֶׁלֹּא כְּמוֹ הַמִּצַּח**
 37 **שֶׁהוּא עֵנִין שֶׁל חִיצוֹנִיּוֹת. עַל-כֵּל-פְּנִימִים, הֵרִי שֶׁעֵנִין מַעֲשֵׂה**
 38 **הַמִּצְוֹת, מֵה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מִצְוֵה דְּבַר גִּשְׁמִי, מְעוֹרֵר גְּבוּהָ מֵאֵד**

קונטרס אחרון

עין פרי כו' ע"י העלאת מ"ן לשרשו ככה מעוררי'
 הקלף והאתרוג עד רום המעלות שהוא שם ס"ג
 שלפני השבירה שהוא מהות ועצמות אורות שבא"ק
 ולא הארה בעלמא כמו שם מ"ה שממצחו וכן בלימוד
 ועיון הלכותיהן מעורר בחי' חב"ד שבע"ס הכלים דו"ן
 ועד רום המעלות ג"כ בחי' חב"ד שבס"ג דפנימיות
 א"ק היוצא דרך העינים כו' וכל הנ"ל הוא במ"ע
 אבל לא בלימוד פרטי הלכות איסורי ל"ת לכאורה
 ובפרט בדלא שכיחי כלל כמו פרטי הלכות פיגול
 וכה"ג.

ה'תש"ד	ג כסלו	יום שלישי	יום ראשון
		שיעורים. חומש: ויצא, שלישי עם פירש"י. תהלים: יח"כב. תניא: והנה לקיום . . . קנו אחורי כו'.	
		מההפך בין הנהגת הבעל-שם-טוב להנהגת המגיד, כי הבעל-שם-טוב היה עסוק בנסיעות שונות, והמגיד ישב בביתו. עוד זאת: בימי נשיאות המגיד, כבר היה מפרסם ענין החסידות גם במרחקים, על ידי נסיעות החבריא קדישא, ורבים מבצלי בתים בינונים נתקשרו לתורת החסידות והיו נוסעים למעזריטש.	

ה'תש"ד	ד כסלו	יום רביעי	יום שני
		שיעורים. חומש: ויצא, רביעי עם פירש"י. תהלים: כג"כח. תניא: משא"כ . . . 312 הלומד הסוד.	
		למים אחרונים נוטלים קצה האצבעות, ואחר-כך מצבירים אותם, כשהם לחים צדון, על השפתים.	

ה'תש"ד	ה כסלו	יום חמישי	יום שלישי
		שיעורים. חומש: ויצא, חמישי עם פירש"י. תהלים: כט"לד. תניא: אבל דוקא . . . 312 שם.	
		"והנה סלם מצב ארצה" - תפלה היא סלם ההתקשרות של הנשמה באלקות. והגם שהוא "מצב ארצה", התחלת התפלה היא בהודאה לבד, אבל "וראשו מגיע השמיקה", בבחינת בטול עצמי. אבל בא לזה על ידי הקדמת ההשגה וההבנה בפסוקי דזמרה, ברכות קריאת שמע וקריאת שמע.	

ה'תש"ד	ו כסלו	יום שישי	יום רביעי
		שיעורים. חומש: ויצא, ששי עם פירש"י. תהלים: לה"לח. תניא: ועוד זאת . . . קנו לא יראו.	
		אאמו"ר אמר: קריאת שמע שעל המטה איז, אין זעיר אנפין, ווי דער ווידוי וואס קודם צאת הנפש מהגוף. נאך יעמאלט גייט מען שוין אינגאנצען אוועק פון יריד, און עס ענדיגט זיך שוין דער מסחר פון היום לעשותם, און אין קשעהמ"ט פון יעדער נאכט האלט מען נאך אין מיטן יריד, און מען קען נאך אויפטאן.	

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: קריאת שמע שעל המטה היא ב'זעיר אנפין' [=באופן קטן] כהודוי שבטרים צאת הנפש מהגוף. אלא שאז עוזבים לגמרי את ה'יריד', וכבר מסתים המסחר של "היום לעשותם", ובקריאת שמע שעל המטה של כל לילה, צדין נמצאים בעיצומו של היריד, ואפשר צדין לפעל.

יום חמישי

שבת

ז כסלו

ה'תש"ד

הפטורה: וְצוּי - תְּלִמֵי שְׂדֵי. וַיְבָרַח יַעֲקֹב - וּבְאִשָּׁה שָׁמֹר. וּבְנָבִיא הָעֵלָה - וּבְנָבִיא גִשְׁמֹר. שיעורים. חומש: ויצא, שביעי עם פירש"י. תהלים: לט"ג. תניא: ובר מן . . . 314 הלכותיהן.

שֶׁלֶשׁ חֻמּוֹת הֵן: חֻכְמַת בְּטוֹל הַחֹמֶר, עַל יְדֵי הוֹרָאת שְׁקוּץ וְתַעֲוֹב כָּל עֲנִינִים הַגּוֹפְנִים וְהַחֲמִרִים - חֻכְמַת הַמּוֹסֵר. חֻכְמַת הַפֶּת מַעֲלַת הַצְּנוּרָה וְהַרוּחָנִי בַּמְדוּת וּבַמְשָׁכְלוֹת וְהוֹרָאת אֶפְנֵי הַקְּרוֹב אֲלֵיהֶם - חֻכְמַת הַתְּקָרָה.

חֻכְמַת הַגְּבֵרַת הַצְּנוּרָה עַל הַחֹמֶר, הוֹרָאָה בְּמַעֲלַת חֹמֶר מְזַכֵּף וּבְמַעֲלַת הַצְּנוּרָה כְּשֶׁנִּקְבְּעָה בְּהַחֲמִיר, וְהַתְּכַלּוּתָם יַחַד מְבַלֵּי אֲשֶׁר יִמָּצֵא רֹאשׁ וְסוּף, לְהִיּוֹת כִּי נַעוּץ תְּחַלֵּתֵן בְּסוּפֵן וְסוּפֵן בְּתַחֲלָתֵן, אֵל אֶחָד בְּרָאָם, וּלְכוֹנֶה אַחַת לְגִלוֹת אֹר קִדְשֵׁת חֲבִיּוֹן עֲזוֹ יִתְבַּרֵךְ נְבִיאָו וּשְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד דּוֹקָא מְשַׁלְּמִים אוֹתָהּ הַשְּׁלֵמוֹת, אֲשֶׁר עָלָה בְּרִצּוֹנוֹ יִתְבַּרֵךְ - חֻכְמַת תּוֹרַת הַתְּסִירוֹת.

יום שישי

יום ראשון

ח כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישלח, פ' ראשונה עם פירש"י. תהלים: מד"ח. תניא: אך להבין . . . קנח וכה"ג.

א מענש זאָל זיך מתבונן זיין, ווי גרויס חסדי הבורא ב"ה זיינען, אז אזא קטן שבקטנים ווי דער מענש איז, קען ער מאַכען א נחת רוח גדול צום גדול הגדולים וכמ"ש ולגדולתו אין חקר, דארף דער מענש זיין תמיד באגייסטערט און טאָן די עבודה בלב ונפש חפצה.

יִתְבּוֹנֵן הָאָדָם עַד כַּמָּה גְּדוּלִים חֲסָדֵי הַבּוֹרָא בְּרוּךְ־הוּא, שְׂפֹזָה קָטָן שְׁבַקְטָנִים כְּפִי שֶׁהוּא הָאָדָם, יְכוּל לְגַרֵם נַחַת רוּחַ גְּדוֹל לְגְדוֹל הַגְּדוּלִים, וּכְמוֹ שְׂפֹתוֹב "וּלְגִדְלוֹתוֹ אֵין חֶקֶר". עַל הָאָדָם לְהִיּוֹת תָּמִיד נִלְהָב וּלְכַצֵּעַ אֶת הָעֵבוּדָה בְּלֵב וְנַפְשׁ חֲפֻצָּה.

שבת קודש

יום שני

ט כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישלח, שני עם פירש"י. תהלים: מט"ד. תניא: אך עוד . . . קנח מהנברא.

יום הַלְדָּת אֶת אֲדָמוֹר הָאֲמֻצְעִי - תְּקַל"ד - וְיוֹם הַסְּתַלְקוֹתוֹ - תְּקַפ"ח. וּמְנוּחָתוֹ כְּבוֹד בְּנִיעוּזְשִׁין.

ט' בְּכִסְלוֹ תִקְנֵ"ד אָמַר רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן מֵאָמֶר - וְהוּא חֵלֶק פָּרֵק נ"ג מִסֵּפֶר שֶׁל בִּינוּנִים (תְּנִיא) הַמְדַבֵּר עַל־דְּבַר בֵּית רֵאשׁוֹן. לְמַחְרָתוֹ אָמַר חֲסִידוֹת עוֹד הַפַּעַם - סִיּוֹם פָּרֵק הַנ"ל עַד גְּמִירָא [סוּפֵן]. כִּי הַמֵּאֲמָרִים מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה תִקְ"ן עַד י כִּסְלוֹ תִקְנֵ"ד (אֲשֶׁר בְּהֶם נִכְלְלוּ לְקוּטֵי עֲצוֹת מְשֻׁנִים הַקּוֹדְמוֹת) מֵהֶם נִסְדְּרוּ נ"ג פָּרְקֵי סֵפֶר שֶׁל בִּינוּנִים.

איך נתמנו שמעיה ואבטליון לדיינים?

צדק. וחזרה השאלה למקומה, איך מינו אותם לסנהדרין (סדר משנה סנהדרין פ"א ה"א)?
וביאר הרשב"ץ בספר 'מגן אבות' (הביאו ביברכי יוסף חו"מ סי' ז סק"ח):

התורה פסלה את מינויים של גרי צדק לדיינים רק כאשר ישנם אחרים גדולים כדוגמתם, אבל אם אין מי שידמה לגרים בגדולתם, הם קודמים לכולם. וכיון שבדור ההוא לא היו גדולי תורה בדרגת גדלותם של שמעיה ואבטליון - נתמנו הם לראשות הסנהדרין.

וכעין זה פירשו רבותינו בעלי התוספות (פי' הריב"א, שמות כא, א) את דרשת חז"ל על הפסוק 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם' - 'ולא לפני עכו"ם'. ויש להקשות: מדוע צריך למעט עכו"ם מלדון, הרי אפילו גרים פסולים לדון? אלא שהגר פסול לדון רק כאשר יש אחרים מומחים לדון כמוהו, אבל אם אין דיינים בדרגתו אינו פסול. "תדע, שהרי שמעיה ואבטליון גרים היו, והיו דנים את ישראל לפי שלא היה בישראל חשוב כמותם".

הלכות מלכים פרק א, הלכה ד: **אין מעמידין מלך מקהל גרים... עד שתהיה אמו מישראל... ולא למלכות בלבד, אלא לכל שדרות שבש"א... אין צריך לומר דין או נשיא, שלא יהא אלא מישראל.**

ה'תוספות יום טוב' (אבות פ"א מ"ז) הביא את תמיהת המפרשים: אם אין ממנים גר לדיין, כיצד נתמנו שמעיה ואבטליון, שהיו גרי צדק "מבני בניו של סנחריב" (גיטין נו, ב), לראשי הסנהדרין, שמעיה כנשיא ואבטליון כ'אב בית דין' (רע"ב אבות פ"א מ"ד וראה גם הקדמת הרמב"ם לספר משנה תורה)? וכתב ליישב בשם המהר"ל (בספר 'דרך חיים'):

אמנם אין הגר יכול להתמנות לנשיא או לאב בית דין, אבל שמעיה ואבטליון, אף שבאו מקהל גרים, אמם היתה מישראל ויצאו כבר מקהל גרים.

אך הרמב"ם בהקדמתו (הג"ל) מונה את סדר מסירת התורה, וכותב הרמב"ם על שמעיה ואבטליון שהיו גרי צדק, בעוד שעל רבי עקיבא ועל רבי מאיר כתב שהיו בנים לגרי צדק, ומזה מובן ששמעיה ואבטליון עצמם היו גרי

נשים בקריאת פרשת 'זכור' יום שני ד' כסלו ה'תשע"ו

מד, ב). ואם כן יש לחייב גם נשים בשמיעת פרשת זכור. אך לדעת כמה ראשונים, קריאת פרשת זכור בספר תורה בציבור אינה מן התורה אלא מתקנת חכמים:

הרמב"ן (בפירושו על התורה סו"פ תצא) כתב שמצוות 'זכור את אשר עשה לך עמלק' (הזכירה בפה) אינה קריאת פרשת עמלק בציבור, אלא "שנספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע" כדי שלא נשכח "מה שעשה לנו עמלק עד שנמחה את שמו מתחת השמים".

וגם הרמב"ם כאן כתב שהמצוה היא "לזכור תמיד מעשיו הרעים.. שנאמר: זכור את אשר עשה לך עמלק", ולא הצריך לקרוא את הפרשה בספר תורה ובציבור. וכן כתב ה'חינוך' (שם), שהזכירה היא כדי "שלא תשכח שנאתו מלבנו", ודי בזכירת הענין "פעם אחת בשנה או שתי שנים ושלש" אלא ש"מנהגן של ישראל בפרשת זכור לקרותה בשבת מיוחד בכל שנה - תורה היא".

ולפי דעה זו, הנשים "יוצאות ידי חובה בזכירה וסיפור שלא בספר תורה", אך לדעת הרא"ש ושאר ראשונים (הג"ל) שקריאת פרשת זכור בספר תורה ובציבור היא מן התורה, מסתבר שגם נשים חייבות בה (תורת חסד שם).

הלכות מלכים פרק ה, הלכה ה: **מצות עשה לזכור תמיד מעשיו הרעים ואריכותו, כדי לעורר איבתו - שנאמר: 'זכור את אשר עשה לך עמלק'.**

וכתב הסמ"ק (סי' קמז) שזמנה של המצוה הוא "בשבת לפני פורים שמזכירים פרשת זכור". וכן דעת ראשונים (תוס' ברכות יג, א. רשב"א מגילה ז, ב) שקריאת פרשת זכור חיובה מן התורה, ונלמדת מהפסוק "זכור את אשר עשה לך עמלק" - "זכור בפה".

וגם ה'מגן אברהם' (ארו"ח סי' תרפ"ז והט"ז שם סק"ב) הביאו דעת הרא"ש שקריאתה בציבור היא מן התורה. וב'שלחן ערוך' (שם ס"ז) נפסק ש"בני הישובים שאין להם מנין צריכים לבא למקום שיש מנין" כדי לשמוע קריאה זו.

והנה, בספר 'החינוך' (מצוה תרג) כתב שהמצוה נוהגת רק בזכרים "כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב, לא לנשים", והעיר על זה ה'תורת חסד' (ארו"ח סי' לו): א. מצוות מחייבת עמלק ומצוות זכירת מעשי עמלק שתי מצוות הן, ואף שהמחיה היא על ידי זכרים שהם עושי המלחמה, הרי הזכירה אינה תלויה בזכרים דוקא! ב. מחייבת עמלק היא מלחמת מצוה שהכל יוצאים לה, אפילו כלה מחופתה (סוטה

מתי אסור לפחד במלחמה? יום שלישי ה' כסלו ה'תשע"ו

מלירא מן הכופרים בעת המלחמה ושלא נברח מפניהם... וכל מי שייסוג אחור ויברח, כבר עבר על לא-תעשה".
אך הרמב"ן (בהשגותיו לספר המצוות) כתב שאין זו מצוה אלא הבטחה, וכן כתב הראב"ד (במנין המצוות להרמב"ם ל"ח נח) שזו

הלכות מלכים פרק ז, הלכה טו: **וְכָל הַמִּתְחִיל לְחַשֵּׁב וּלְתַהַרֵּר בַּמִּלְחָמָה, וּמִכְהִיל עֲצָמוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: 'אֵל יָרֵךְ לְבַבְכֶם.**
וכן כתב הרמב"ם ב'ספר המצוות' (מ. ל"ח נח) "הזהירנו

חלש ואין בכוחו להשתתף במלחמה ישוב לביתו, ולא הזכיר שעובר עבירה כל שהיא.

אמנם, בהמשך ההלכה מדובר במצב שכבר התחילה המלחמה, ובמי שאינו רך לבב מטבעו אלא מביא מורא על עצמו ("מתחיל לחשב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו"), ועל זה אומר הרמב"ם - "עובר בלא-תעשה שנאמר 'אל ירך לבבכם...'".

ואם כן מוכן שהכרות השוטרים היתה לפני תחילת המלחמה, כדי להשיב לביתו את הירא ורך הלבב בטבעו, ואינו עובר כל עבירה, אך כאשר התחילה המלחמה והאיש שאינו רך לבב בטבעו "מתחיל לחשב ולהרהר במלחמה, ומבהיל עצמו, עובר בלא-תעשה", וכבר הוזרה שאל ירך לבבו - כבר אינו יכול לחזור.

"הבטחה היא ואינה אזהרה". והרמב"ן הביא הוכחה לשיטתו: השוטרים הוסיפו ואמרו "מי האיש הירא ורך הלבב, ילך וישוב לביתו" (דברים כ, ח), ואם הירא ורך הלבב עובר על לאו, מה הצורך בהכרות השוטרים, יפרסם עובר הלאו את חטאו ויחזור?

ומבארים האחרונים (לב שמח ל"ת נח. באור הגר"פ פערלא על סהמ"צ לרס"ג ל"ת קכח):

לכאורה, איך אפשר לומר שהירא ורך הלבב "שאינו בלבו כח לעמוד בקשרי המלחמה" עובר ב'לא תעשה', הרי כיון שהפחד טבוע בנפשו אנוס הוא ו'אנוס רחמנא פטריה'? אלא, אכן אדם שמתבעו 'ירא ורך הלבב' אינו עובר עבירה, ולכן כתב הרמב"ם בתחילת ההלכה שעוד לפני שנכנסו בקשרי המלחמה השוטרים מכריזים שמי שלבו

מי יבנה את בית המקדש השלישי? יום רביעי ו' כסלו ה'תשע"ו

(בסופר), שמצות בנין המקדש מוטלת על הציבור כולו וכשייבנה הבית במהרה בימינו יקיימו מצוה בבניינו.

וכתב ה'ערוך לנר' (סוכה שם) שמשלשן הגמרא 'מהרה יבנה המקדש' מוכח כשיטת הרמב"ם שייבנה בידי אדם, כי לפי שיטת רש"י היה צריך לומר 'מהרה יגלה המקדש'. וכן מוכח מדברי הגמרא (שם, נב) על הפסוק "ויראני ה' ארבעה חרשים" (אומנים) וביניהם משיח בן דוד ומשיח בן יוסף, כי "שניהם חרשים לבנין בית המקדש" (רש"י), ואם בית המקדש יבוא בנוי מן השמים, הרי אין לו צורך באומנים.

ואת קושיית רש"י, איך יתכן שבית המקדש ייבנה בלילה, מתרץ ה'ערוך לנר':

הדין 'אין בית המקדש נבנה בלילה' נאמר לגבי בנין המקדש, ולא לגבי כלי המקדש. והמזבח הוא מכלי המקדש (ראה הלכות בית הבחירה פ"א ה"ו: "ועושין במקדש שבעה כלים, מובת..."), ומותר לבנותו בלילה, ולהקריבת העומר לא צריך בנין אלא די במזבח (לדעת רבן יוחנן בן זכאי), וכיון שאפשר להקריב את העומר על המזבח שנבנה בלילה, יש לחשוש שיאכלו 'חדש' לפני שיספיקו להקריב את העומר.

הלכות מלכים פרק יא, הלכה א: המלך המשיח עתיד לעמוד ולהקריב מלכות בית דוד... ובונה מקדש.

לדעת רש"י ותוספות (סוכה מא, א ד"ה אי נמי) המקדש שלעתיד יבוא מן השמים בנוי ומשוכלל, שנאמר 'מקדש ה' כוננו ידיך'.

והוכיחו כן מתקנת רבן יוחנן בן זכאי (סוכה שם) ש"יום הנף כולו אסור", היינו שאסור לאכול מתבואה חדשה כל יום ששה עשר בניסן (הראוי להנפת העומר) גם בזמן הזה, כי "מהרה יבנה המקדש" עוד בליל ששה עשר בניסן, ואפשר יהיה להקריב את העומר למחרת, ויש לחשוש שמא יבואו לאכול מהתבואה החדשה לפני שיספיקו להקריב את העומר, כי יאמרו 'גם אשתקד אכלנו מהתבואה החדשה מיד בתחילת היום'.

ומקשה רש"י: מדוע חוששים לכך והרי "אין בנין בית המקדש בלילה" (שבועות טו, ב)? ומתרץ: הלכה זו נאמרה בבית המקדש שנבנה בידי אדם, אבל בית המקדש השלישי שעתיד לרדת מן השמים, יתכן שירד בלילה.

אך מלשון הרמב"ם כאן משמע שבית המקדש השלישי ייבנה בידי המלך המשיח, וכן כתב בספר 'החינוך' (מ"ע צה

יותר לחבר ספר לא לשם שמים? יום חמישי ז' כסלו ה'תשע"ו

דברים שבעל-פה, כי ההיתר הוא משום עת לעשות לה', ואם איננו עושה לה' – הרי איסורו במקומו עומד.

ומסופר על רבי נתן אדלר, רבו של ה'חתם סופר', שלא כתב חידושי תורה כי כל ההיתר לכתוב דברים שבעל-פה הוא משום "עת לעשות לה'", כדי שהתורה לא תישכח, והיות שלא שכח את לימודו לא היה צריך לכתבו (הוט המשולש ד, ד בהערה).

והעיר על זה ב'אבן שלמה' (על הראב"ן, סי' מ"ב): אם הכותב דברי תורה שלא לשם שמים גם בימינו עובר על איסור זה, מדוע לא הביא הרמב"ם הלכה זו הנוגעת למעשה, בספר היד החזקה?

הקדמת הרמב"ם: ומימות משה רבנו ועד רבנו הקדוש, לא חפרו חפור שמלמדיו אותו כרבים בתורה שבעל פה... והוא קפץ כל השמועות... לפי שראו שהתלמידים מתמעטין... חפר חפור אחד להיות פיר כלם, כדי שילמדוהו פתחה ולא ישכח. הגמרא (גיטין ט, ב) לומדת מן הפסוק "כי על פי הדברים האלה" (שמות לד, כז) - "דברים שבעל-פה אי אתה רשאי לכותבן". ורש"י מוסיף: "מכאן אתה למד שהתלמוד לא ניתן לכתוב אלא מפני שהתורה נשתכחה".

וחידש ה'חתם סופר' (שו"ת א"ח סי' ר"ח), שהאיסור לכתוב תורה שבעל-פה קיים גם בימינו, ולכן "המחבר ספר ומתערב במחשבתו לגדל שמו" עובר על האיסור לכתוב

הלומד על מנת שיכבדהו ולקנות לו שם – מותר. ולכן, אין לאסור חיבור שיש תועלת ללומדים בו, אף שכוונת מחברו להגדיל שמו, כי בכך הוא מסייע שהתורה לא תשתכח, ומשום "עת לעשות לה'" הותר.

ויתירה מזו אמרו חז"ל: "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה", וכתבו התוספות (ברכות יז, א) שרק בלומד על מנת לקנטר את חברו אמרו חז"ל "נוח לו שלא נברא..." אבל

יום שישי ח' כסלו ה'תשע"ו

מדוע לא נמנית מצות התשובה?

מובן מלשון רבינו הזקן ב'אגרת התשובה': "מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד" (ומתייחס בהמשך בדבריו גם לשיטת הרמב"ם).

ולכן נראה שלדעת הרמב"ם יש מצוה מן התורה על התשובה, והטעם שלא מנאה במנין המצוות הוא כדברי המבי"ט: "התשובה והוידוי מצוה אחד היא שאין וידוי בלי תשובה, כי מי שמתודה ואינו גומר בלבו לשוב מחטאתו הוא כטובל ושרץ בידו.. והוידוי הוא גמר התשובה". כלומר: התשובה היא חלק המחשבה במצוה ("שיגמור בלבו שלא יעשה עוד"), והוידוי הוא חלק הדיבור, ובמנין המצוות נמנה רק החלק שבדיבור – הוידוי, כי במצוה הכוללת מחשבה ודיבור (או מעשה) לא מונים את המחשבה, כמו מצות התפילה שמלבד חובת הדיבור בתפילה היא 'עבודה שבלב' עד ש'תפילה שאינה ככוונה אינה תפילה" (הל' תשובה פ"ד הט"ו) ומכל מקום במנין המצוות (מ"ע ה) נחשבת כמצוה שבדיבור.

(לקסי שיחות ל"ח עמ' 18 ואילך)

מנין המצוות, מצות עשה עג: להתודות לפני ה' מפל קמא שיעשה האדם.

במנין המצוות מנה הרמב"ם את מצות הוידוי (מצוה עג), אך לא מנה את מצות התשובה. וכתב ה'מנחת חינוך' (מצוה שסד), שאכן לדעת הרמב"ם "תשובה אינה מצוה", והוידוי הוא בדוגמת מצוות נוספות שאינן חיוב על האדם "כמו גירושין וטוען ונטען.. דדיני המצוה אם יעשה כך יהיה כך, הוי מצוה", ו"התורה אמרה אם יעשה תשובה יהיה על תואר כך להתודות... ובכך תשובתו מקובלת.. אבל אינו מבטל כלל שום מצוה אם אינו עושה תשובה".

ומוכיח זאת מלשון הרמב"ם בהלכות תשובה (רפ"א): "כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני האל ברוך הוא.. וידוי זה מצות עשה" - "מבואר בדבריו דאין התשובה מצות עשה, דלא כתב 'מצות עשה' שיעשה תשובה, רק אם בא לעשות, מצות עשה שיתוודה".

אבל מלשון הרמב"ם בכותרת הלכות תשובה: "מצות עשה... שישבו החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה" משמע שלדעתו יש מצוה לשוב מחטאו (מלבד מצות הוידוי), וכך

שבת קודש ט' כסלו ה'תשע"ו

עשיית פסל על ידי שליח

ויש שפירשו (מהר"ם מרביטין): מדובר שהשליח אינו יודע שעושה עבירה (כגון שאינו יודע מה הצורות הנעבדות), ולכן חייב המשלח כי הטעם שאין שליח לדבר עבירה הוא מפני שהמשלח יכול לומר 'סבור הייתי שהשליח לא ישמע לי' (כי "דברי הרב ודברי התלמיד - דברי מי שומעים"), אך כאשר השליח אינו יודע שיש איסור במעשיו אין מקום לטענה זו.

ואולם הסבר זה נכון לשיטת התוספות (ב"ק עט, א. ד"ה נתנו) שאם השליח שוגג יש שליח לדבר עבירה, אך לדעת הראשונים (ריטב"א קידושין שם. נמוק"י ב"ק שם) הסוברים שגם בשוגג אין שליח לדבר עבירה יש לבאר כי האיסור לומר לאחרים לעשות לו ע"ז אינו מדין שליחות, אלא שהלשון "לא תעשה לך פסל" משמעו שאסור גם לגרום שתיעשה 'עבודה זרה', והאיסור חל גם על אמירה לגוי או לחרש שוטה וקטן שאין להם דין שליחות.

(משנת חכמים, יבין שמונה ט"ו יו ט"ג. מנחת חינוך מצוה כז)

מנין המצוות, מצוות לא תעשה: ב. שלא לעשות פסל, לא יעשה בידו ולא יעשו לו אחרים, שנאמר: "לא תעשה לך פסל".

וכן כתב בהלכות עבודה זרה (פ"ג ה"ט): "העושה עבודה זרה לעצמו, אף-על-פי שלא עשה בידו... לוקה, שנאמר לא תעשה לך פסל".

והקשה ה'לחם משנה' (שם): מדוע לוקה כאשר לא עשה בידו אלא אחרים עשאוה לו, הרי 'לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו'? ותירץ: כאשר אחרים עושים לו את העבודה זרה' בשליחותו, הרי זה כאילו עשה בעצמו.

ובספר 'החינוך' הקשה: הרי אין שליח לדבר עבירה' (קידושין מב, ב)?

וה'מגילת ספר' (על הסמ"ג סי' כא) מבאר: אכן, כאשר אחרים יעשו את האליל בציוויו, ילקה רק אם אחר כך יקנה אותו. אמנם, בפוסקים מפורש שהחיוב הוא על עצם עשיית ה'אליל' ולא מצינו תנאי שעליו לעשות קנין.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - ג'ט' כסלו תשע"ו

יום ראשון ג' כסלו ה'תשע"ו

הלכות מלכים ומלחמותיהם

- 1 יש בכללן שלש ועשרים מצות. עשר מצות עשה
- 2 ושלש-עשרה מצות לא תעשה, וזה הוא פּרָטָן :
- 3 (א) למנות מלך בישראל. (ב) שלא ימנה מקהל
- 4 גרים. (ג) שלא ירבה לו נשים. (ד) שלא ירבה לו
- 5 סוסים. (ה) שלא ירבה לו כסף וזהב. (ו) להחרימם
- 6 שבועה עממים. (ז) שלא לחיות מהן כל נשמה. (ח)
- 7 למחות זרעו של עמלק. (ט) לזכור מה שעשה
- 8 עמלק. (י) שלא לשפח מעשיו הרעים וארבותו
- 9 בדרך. (יא) שלא לשכנן פּאָרץ-מְצַרִים. (יב) לשלח
- 10 שלום ליושבי העיר פּשְׁצָרִים עליה ולדון בה,
- 11 פּאָשֵׁר מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה: "ואם תשלים"; "ואם לא
- 12 תשלים". (יג) שלא לדרש שלום מעמון ומואב
- 13 בלבד פּשְׁצָרִים עליהם. (יד) שלא להשחית אילני
- 14 מֵאֵכֶל בַּמְצוֹר. (טו) להתקין יד, שִׁיעָאוּ בוּ בְּעַלֵי
- 15 הַמַּחֲנֶה לַהַפְּנוֹת בוּ. (טז) להתקין יתד לחפר בו. (יז)
- 16 למשח כהן לדרב באזני אנשי הצבא בשעת
- 17 המלחמה. (יח) להיות מארס, ובונה בנין, ונוטע
- 18 כרם, שמחים בקנינים שנה תמימה, ומחזירין אותן
- 19 מן המלחמה. (יט) שלא יעבר עליהם לכל דבר,
- 20 ולא יצאו אפלו לצרכי העיר ולצרכי הגדוד ודומה
- 21 להם. (כ) שלא לערץ ולחזור לאחור בשעת
- 22 המלחמה. (כא) דין ופת-תאר. (כב) שלא תמכר
- 23 ופת-תאר. (כג) שלא יכבשנה לעבדות אחר
- 24 שנבעלה.
- 25 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

- 26 (1) שלוש מצוות נצטוו ישראל בכניסתם לארץ. מי הם הפסולים להיות מלך או כהן גדול. ההבדלים בין זכויות מלכי בית דוד למלכי ישראל. שכל השררות והמינויים בישראל עוברים בירושה לבן, ולבן הבן עד עולם.
- 27 א. שלש מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ:
- 28 למנות להם מלך, שנאמר: "שום תשים עליך מלך", ולהכרית זרעו של עמלק, שנאמר: "תמחה את זכר עמלק", ולבנות בית-הבחיירה, שנאמר: "לשכנו תדרשו ובאת שמה".
- 29 (2) ספרי לרברים יב, י וכן בסנהדרין כ, ב. (3) וזה לאחר כניסתם לארץ, ככתוב שם: "כי תבוא אל הארץ... וירישתה וישבת בה... שום תשים עליך מלך". (4) וגם זו היא לאחר כניסתם לארץ, כלשון הפסוק: "והיה בהניח... לך מכל אויבך... בארץ אשר ה' אלוך נתן לך נחלה לרשתה".

(5) בית המקדש, כלשון הכתוב: "המקום אשר יבחר ה' אלוקיכם... לשום את שמו שם". (6) ובהלכות בית הבחירה פרק א הלכה א מביא רבינו פסוק אחר: "שנאמר (שמות כה, ח) ועשו לי מקדש", נראים הדברים, שעיקר מצוות בניין בית הבחירה נלמד מהפסוק הנ"ל, אולם כדי שלא נטעה לומר, שהפסוק מכונן רק למשכן שבמדבר בלבד, כמשמעות הפשוטה של אותו כתוב (ראה עירובין ב, ב), לפיכך מביא רבינו כאן את הכתוב: "לשכנו תדרשו" המדבר במקדש שלעתידי, הוא בית הבחירה שבירושלים, לגלות בזה, שהציווי: "ועשו לי מקדש" כולל הכול, גם המשכן שבמדבר, וגם בית הבחירה שלעתידי, שקדושתו קדושת עולמים, והשווה ספר המצוות עשה כ (אבן האזל).

- 32 ב. מנוי מלך קדם למלחמת עמלק, שנאמר: "אתי שלח ה' למשחך למלך... עתה לך והפיתת את עמלק". והכרתת זרע עמלק קודמת לבנין הבית, שנאמר: "ויהי פי יושב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל איביו. ויאמר המלך אל נתן הנביא, אנכי יושב בבית ארזים וגו'".⁸ מאחר שהקמת מלך מצוה - למה לא רצה הקדוש-ברוך-הוא כששאלו מלך משמואל⁹? לפי ששאלו בתרעמת¹⁰, ולא שאלו לקיים המצוה, אלא מפני שקצו בשמואל הנביא, שנאמר: "פי לא אתך מאסו, פי אתי מאסו וגו'".

(7) בסנהדרין כ, ב למדו זה, ממה שנאמר (שמות יז, טז) "כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק" - מכאן שמינוי מלך קודם, שאין "כס" אלא מלך, ככתוב (דברי הימים-א, כט, כג) "וישב שלמה על כסא ה' למלך", אולם רבינו נקט דרשה פשוטה יותר, שזוהי דרכו להביא ראייה היותר פשוטה, והיותר נוחה, - אם אין הדבר נוגע לעצם הדין - אף על פי שבתלמוד דרשה מפסוק אחר (לחם משנה), והשווה הלכות מעשה הקרבנות פרק י"ט, הלכה ט ובהלכות תמידין ומוספין פרק ב, הלכה ב, שגם שם מביא רבינו דרשות מפסוקים, שלא הוזכרו בתלמוד וכנ"ל. (8) סנהדרין שם. (9) ראה שמואל-א ח, ז. (10) סנהדרין שם: "לא נאמרה פרשה זו אלא כנגד תרעומתן" ומפרש רבינו, שהכוונה לפרשת המלך שבשמואל שם. וכן אמרו שם: "זקנים שבדור כהוגן שאלו, שנאמר תנה לנו מלך לשפטנו, אבל עמי הארץ שבהם קלקלו, שאמרו (שם כ): והיינו גם אנחנו ככל הגויים ושפטנו מלכנו, ויצא לפנינו".

- 42 ג. אין מעמידין מלך בתחלה, אלא על-פי בית-דין של של שבועים זקנים¹¹ ועל-פי נביא¹², פיהושע שמנהו משה רבנו¹³ ובית-דינו, וכשאויל ודוד, שמנבם שמואל הרמתי ובית-דינו.

(11) בשינויי נוסחאות כתב יד המבורגר: "על פי בית דין של ע"א זקנים". וכן מבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק ה, א, ומקורו בתוספתא סנהדרין פרק ג, משנה ב. וכתב רבינו:

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום ראשון ג' כסלו - ספר שופטים - הלכות מלכים פא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18) ספרי פרשת שופטים אות קנז. ובברכות מט, א אמרו: "תורה ומלכות לפי שאינן לא בנשים ולא בעבדים".
19) כיוון שכל המשימות הושגו למלכות, לעניין קהל גרים, הושגו גם לעניין פסול אשה (קריית ספר). ובמדרש שוחר טוב פרק כ"ב פסוק ז אמרו: חשוד הדור שהאשה מנהיגתו. ואין להקשות מדבורה הנביאה שהייתה שופטת את ישראל (שופטים ד, ד), כי שמא לא דנה, אלא מלמדת להם הדינים. ואולי קיבלו אותה עליהם משום שכינה, כלומר שזה היה על פי הדיבור (תוספות בבא קמא טו, א ונידה ג, א).

14 ו. ואין מעמידין מלך ולא כהן גדול - לא קצב²⁰,
15 ולא ספר, ולא בלן, ולא בורסי²¹ - לא מפני שהן
16 פסולין, אלא הואיל ואמנותן נקלה, העם מזלזלין
17 בהן²² לעולם. ומשיעשה במלואה מאלו יום אחד
18 - נפסל²³.

20) בכתב יד התימנים תיבה זו איננה, ובמקומה כתוב: לא גרע. והוא אומן המקיז דם, על שם שמגרע את הדם (רש"י לקידושין פב, א). (21) מעבד עורות. (22) ברייתא בקידושין פב, א, ושם כתוב במקום קצבים: כובסים, וכנראה שגירסת רבינו שם: קצבים (כסף משנה). ובתנא דבי אליהו זוטא פרק ט"ז נאמר: הגרע והבלן... אין מעמידים מהם לא מלך... ואין מוסרים להם דבר שיש בו שורה לרבים (קריית מלך). (23) וכל זה כשעסק באלו דרך אומנות ומקצוע, אבל אם עשה בהן דרך שחוק, כדרך הבחורים, שמספרים זה את זה, אין בכך כלום (כסף משנה).

19 ז. כשמעמידין המלך, מושחין אותו בשמן
20 המשחה²⁴, שנגמר: וינקה שמואל את פה השמן
21 ויצק על ראשו וישקהו²⁵. ומאחר שמושחין
22 המלך, הרי זה זוכה לו ולבניו עד עולם; שהמלכות
23 ירשה, שנגמר: "למען יאריך ימים על ממלכתו
24 הוא ובניו בקרב ישראל". הניח בן קטן - משמרין
25 לו המלוכה עד שיגדיל²⁶, כמו שעשה יהויכד
26 ליואש²⁷. וכל הקודם בנחלה²⁸ - קודם לירשת
27 המלוכה²⁹. והבן הגדול, קודם לקטן ממנו³⁰. ולא
28 המלכות בלבד, אלא כל השטרות וכל המנויין
29 שבישראל - ירשה לבנו ולבן-בנו עד עולם³¹; והוא,
30 שיהיה הבן ממלא מקום אבותיו בתקמה וביראה.
31 הנה ממלא ביראה, אף-על-פי שאינו ממלא בתקמה
32 - מעמידין אותו במקום אביו³² ומלמדין אותו. וכל
33 מי שאין בו יראת-שמים, אף-על-פי שחקמתו
34 מרבה - אין ממנין אותו למנוי מן המנויין
35 שבישראל³³. פיון שנמשח דוד, זכה בקתר
36 מלכות³⁴; והרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד
37 עולם, שנגמר: "כסאך יהיה נכון עד עולם". ולא
38 זכה אלא לכשרים, שנגמר: "אם ישמרו בניך
39 ברייתי"³⁵. אף-על-פי שלא זכה אלא לכשרים - לא
40 תפרת המלוכה מצד דוד לעולם³⁶. הקדוש-ברוך
41 הוא הבטיחו בכך, שנגמר: "אם יעזבו בני תורתך

בתחילה, לומר שאם בנו מלך אחריו, אינו צריך מינוי כזה, שהמלכות ירושה היא לו, כמבואר בסמוך הלכה ז.
12) ספרי פרשת שופטים אות קנז "אשר יבחר ה'... על נביא". וכן אמרו (סוכה כז, ב) "שבט יהודה ובנימין העמידו מלכים על פי נביא". וכן אמרו (סוכה כז, ב) "שבט יהודה ובנימין העמידו מלכים על פי נביאים" ומפרש רש"י: שאול דוד על פי שמואל. (13) שהיה נביא.

1 ד. אין מעמידין מלך מקהל גרים אפלו אחר פמה
2 דורות, עד שתהיה אמו מישראל, שנגמר: "לא
3 תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא"¹⁴.
4 ולא למלכות בלבד, אלא לכל שטרות שבישראל:
5 לא שר-צבא, לא שר חמשים או שר עשרה, אפלו
6 ממנה על אמת-המים¹⁵ שמחלק ממנה לשדות¹⁶;
7 ואין צריך לומר דין או נשיא, שלא יהא אלא
8 מישראל, שנגמר: "מקרב אחיך תשים עליך מלך"
9 - כל משימות שאמה משים לא יהו אלא מקרב
10 אחיך¹⁷.

14) יבמות מה, ב ולדעת התוספות שם קב, א אם אביו מישראל, ודאי שהוא כשר, וקוראים בו: מקרב אחיך. וראה לעיל הלכות סנהדרין פרק ב, הלכה ט, ופרק י"א הלכה יא ובביאורו שם. ומטעם זה - כותב הכסף משנה - הוכשר רחבעם בן שלמה למלכות אף על פי שאמו הייתה נעמה העמונית כמפורש במלכים-א יד, כא. וראה יבמות עז, א. "שני מוסרות שהיו עלי פתחתם, רות המואבייה ונעמה העמונית". ונודע ביהודה חושן משפט סימן א מחדש, שלא הזהיר הכתוב: "מקרב אחיך", אלא בתחילת ה"שימה" שראשית מינויו לא יהיה אלא מקרב אחיך, אבל בכך מלך, שהמלכות באה לו בירושה אינו צריך "שימה חדשה", ומכיוון שאביו מלך בהכשר, ממנים את בנו אפילו כשאינו אמו מישראל, ולפיכך אין מקום לפקפק על כשרותה של מלכות רחבעם. (15) תמלה להעברת מים. (16) המשותפת לאנשים רבים, וממונה עליה שלא ישקה איש ביומו של חבריו (קידושין עו, ב וברש"י). (17) שם. ובירושלמי שם פרק ד, הלכה ה אמרו: "שום תשים עליך מלך - אין לי אלא מלך, מניין לרבות שוטרי הרבים וגבאי צדקה וסופרי דינים ומכים ברצועה? תלמוד לומר: מקרב אחיך תשים עליך מלך, כל שתמניהו עליך לא יהא אלא מן הברויין שבאחיך". וכתוב בסמ"א לא-תעשה רכא, במה דברים אמורים (=שאמו מישראל מכשירתו) בשאר שטרות, אבל במלכות, שנינו בתוספתא סנהדרין פרק ד, משנה ו אין מעמידים מלך אלא מן המשיאים לכהונה, והטעם, משום שנאמר "מקרב אחיך" - ממובחרים שבאחיך, ולפיכך נתחייבו שונאיהם של ישראל [=בלשון "סגיהנור"] כלייה, כשהניפו לאגריפס המלך ואמרו לו "אחינו אתה", כמבואר בסוטה מא, ב.

11 ה. אין מעמידין אשה במלכות, שנגמר: "עליך
12 מלך" - ולא מלכה¹⁸, וכן כל משימות שבישראל
13 אין ממנים בהם אלא איש¹⁹.

1 וגו' 40. ואמר לו אחיה: "ולכנו אתן שבט אחד, 10
 2 ובמשפטי לא ילכנו... ופקדתי בשבט פשעם 2
 3 ובנגעים עונם. וחסדי לא אפיר מעמו" 37.

13 ז. מלכי בית-דוד הם העומדים לעולם, 42, שנאמר: 13
 14 "כסאך יהיה נכון עד עולם". אבל אם יעמד מלך, 14
 15 משאר ישראל - תפסק המלכות מביתו, 43, שהרי 15
 16 נאמר לירבעם: "אף לא כל הימים" 44. 16

42 שבניהם אחריהם ימלכו זה אחר זה. (43) ואפילו יהיו כשרים וצדיקים, לא ימשיכו למלוך. (44) וכן ביהוא בן נמשי נאמר (מלכים ב', י'): בני רביעים ישבו לך - "מכאן ואילך בליטטאות היו נוטלים אותה" (ירושלמי הוריות פרק ג, הלכה ב). ולדעת הראב"ד אילו היה ירבעם מלך כשר ובניו כשרים, לא הייתה המלכות פוסקת מזרעו, אבל הייתה שנייה למלכות בית דוד, כגון קיסר ופלג (=חצי) קיסר, וזה בהתאם לאמור לעיל הלכה ז: "כל השררות וכל המינויים שבישראל, ירושה לבנו ולבן בנו עד עולם". וכוונת רבינו היא, שאין שום הבטחה מהקדוש-ברוך-הוא, להעמיד מלכי ישראל לעולם, אלא למלכי בית דוד בלבד, שהרי נדב בן ירבעם נהרג, ולא נותרה מבית ירבעם כל נשמה, ככתוב במלכים-א טו, כט (על פי הכסף משנה). ולדעת ה"אבן האזל" כוונת רבינו היא, לומר, שאם יחול הפסק במלכי ישראל, ואחרי כן יקום מי מבניהם שהוא כשר למלכות, אין שום חובה להמליכו, בניגוד למלכי בית דוד, שאפילו נפסקה מלכותם, ואחר כך קם מבניהם יורש, שהוא כשר למלכות, מצוה להמליכו, שכך הובטח לו: כסאך יהיה נכון עד עולם.

17 י. אין מושחין מלכי ישראל בשמן המשחה, 45, אלא 17
 18 בשמן אפרסמון 46. ואין ממנין אותן בירושלים 18
 19 לעולם, אלא מלך ישראל מזרע דוד 47. ואין 19
 20 מושחין 48 אלא זרע דוד 49. 20

45 שעשה משה במדבר, וכמבואר לעיל. (46) שמן ריחני המרוקח בבשמים אפרסמונים. ויש אומרים שזהו הצרי, והוא השרף הנוסף מעצי הקטף (הערוך). (47) ככתוב: "למען היות ניר לדוד עבדי... לפני בירושלים" - מכאן, שאין ממליכים בירושלים אלא מזרע דוד בלבד (פרי חדש). (48) בכתב יד התימנים: ואין מושחים בה, והכוונה לירושלים. (49) הוריות יא, ב, שנאמר (שמואל-א, טז יב) "קום משחהו כי זה הוא" - זה טעון משיחה (בשמן

24) שעשה משה למושח בו דברים הצריכים משיחה, ככתוב (שמות ל, כה) "ועשית אותו שמן משחת קודש" וסדר עשייתו מבואר בהלכות כלי המקדש פרק א, הלכה ב-ג. (25) וכן אמרו (כריתות ה, ב): שמן שעשה משה במדבר... בו נמשחו כהנים גדולים ומלכים. ומושחים אותו כמין נזר על ראשו, כמבואר בהלכות כלי המקדש שם הלכה ט. (26) כריתות שם. (27) שהחביאהו שש שנים בבית ה', ובשנה השביעית המליכהו, כמפורש במלכים-ב יא, ג; יב, א ובדברי הימים-ב כג, יא. וכן שבע שנים היה במלכו, כמפורש שם כד, א. (28) ליורשו בגלל קרבתו המשפחתית. (29) תוספתא שקלים פרק ב, משנה ט"ו. ושם אמרו: בן ואח, בן קודם לאח, אח ובנו, אח קודם (=לבן אחיו). (30) ככתוב (דברי הימים-ב, כא, ג) "ואת הממלכה נתן (=הושפט) ליהורם כי הוא הבכור". (31) ספרי שופטים אות קסב: "מניין לכל פרנסי ישראל שבניהם עומדים תחתיהם, תלמוד לומר: הוא ובניו בקרב ישראל, כל שהם בקרב ישראל, בנו עומד תחתיו". (32) כתובות קג, ב, רבינו הקדוש ציווה על בנו גמליאל שיהיה נשיא אחריו, אף על פי שלא מילא מקום אבותיו בחכמה, אלא ביראת חטא בלבד. והשווה הלכות כלי המקדש פרק ד, הלכה כ. (33) תוספתא שקלים שם: "ובלבד שיהג כמנהג אבותיו". וכן אמרו בתורת כהנים פרשת צו פרק ה "יכול אף על פי שאינו ממלא מקום אבותיו? תלמוד לומר (ויקרא טז, לב): ואשר ימלא את ידו לכהן תחת אביו, ...אם אינו ממלא מקום אביו, יבוא אחר וישמש תחתיו". (34) כמו שאמרו (יומא עב, ב) "של שולחן - זכה דוד ונטלו". (35) ובמכילתא שמות יח, כה אמרו: שלושה דברים נתנו על תנאי, ארץ ישראל, ובית המקדש, ומלכות בית דוד... מלכות בית דוד מניין? שנאמר: אם ישמרו בניך בריתי. (36) שאין משיח בא אלא מזרע בית דוד, וכדברי רבינו לקמן פרק י"א, הלכה ד. וכן בכל ימי מלכי ישראל, לא פסקה מלכות בית דוד, וכדברי רבינו לקמן פרק י"א, הלכה ד. וכן בכל ימי מלכי ישראל, לא פסקה מלכות בית דוד, בניגוד לשאול שמלכותו פסקה בימי דוד, וכן אמר נתן הנביא (שמואל-ב, ז, טו): "וחסדי לא יסור ממנו כאשר הסירו מעם שאול, אשר הסירוהו מלפניך". (37) ובמכילתא שם אמרו: עד שלא נבחר דוד, היו כל ישראל ראוים למלכות. משנבחר, יצאו ישראל, שנאמר (דברי הימים-ב ג, ה): "הלא לכם לדעת, כי ה'... נתן ממלכה לדוד על ישראל לעולם לו ולבניו ברית מלח".

3 ח. נביא שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל, והיה 3
 4 אותו המלך הולך בדרך התורה והמצוה ונלחם 4
 5 מלחמות ה' - הרי זה מלך, וכל מצות המלכות 5
 6 נוהגות בו 38; אף-על-פי שעקר המלכות לדוד, 6
 7 והיה מבניו 39 מלך. שהרי אחיה השילני העמיד 7
 8 ירבעם ואמר לו: "והיה אם תשמע את כל אשר 8
 9 אצנך... ובנית לך בית נאמן פאשר בנית לדוד 9

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום ראשון ג' כסלו - ספר שופטים - הלכות מלכים פג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להצילו. (4) משנה, שם כב, א. שרביט - מקל-נוי שהמלך נושא בידו לאות שלטון, ככתוב (אסתר ד, יא): "מאשר יושיט לו המלך את שרביט הזהב". (5) תוספתא שם פ"ד, מ"ב. (6) כל כליו וגם מיטתו. (7) שם, "כולם נשרפים עליו". וכן בע"ז יא, א. שנאמר (ירמיה לד, ה) "בשלום תמות, ובמשרפות אבותיך המלכים... כן ישרפו לך", והשווה לעיל הל' אבל פ"ד, הכ"ו. אבל סוסו אין שורפים, אלא עוקרים את גידי פרסותיו, כמבואר שם, ושוב אינו ראוי לרכיבה. (8) שהיה מלך, והיא שרתה את דוד המלך, ולא היתה לו בה תורת אישות, ככתוב (מלכים-א, א, ד): "והמלך לא ידעה". (9) שלא היה מלך, ואין הדיוט משתמש בשרביטו של מלך (סנהדרין כב, א). דמכאן הוציא רבינו שאסור להדיוט להשתמש במשרתי המלך, שהרי אבישג השונמית היתה ממשרתיו, ונאסרה לדוניהו (כסף-משנה). וראה מלכים-א ב, כב. ובתוספתא (סנהדרין פ"ד, מ"ב) שנינו בפירושו: "ולא באחד מכל משמשיו".

16 **ב. אַבְל אֲשֶׁתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ אֵינָה נִבְעֵלֶת לְאַחַר לְעוֹלָם.**
17 **אִפְלוּ הַמֶּלֶךְ, אֵינּוּ נוֹשֵׂא אֶלְמָנָתוֹ¹⁰ אוֹ גְרוּשָׁתוֹ שֶׁל**
18 **מֶלֶךְ אַחֲרָיו.¹¹**

10 סנהדרין יח, א. ואע"פ שהכתוב אומר (שמואל-ב יב, ח) "ואתנה לך את בית אדוניך (=שאל) ואת נשי אדוניך בחייך"? לא נתכוון אלא לנשים הראויות (=המותרות) לו מבית המלך, והן מירב ומיכל בנותיו של שאל, אבל לא נשיו (שם יט, ב). (11) ירושלמי שם פ"ב, ה"ג. וכן הכתוב אומר (שמואל-ב, כ, ג) "ויקח המלך את עשר נשים פילגשים... ואליהם לא בא, ותהיינה צרוורות עד יום מותן אלמנות חיות", ואילו היתה גרושתו מותרת, היה לו לדוד לגרשן, ולא לעגנן כל ימיהן ('מראה הפנים' שם).

19 **ג. וְאָסוּר לְרְאוּתוֹ כְּשֶׁהוּא עָרֹם וְלֹא כְּשֶׁהוּא מִסְתַּפֵּר**
20 **וְלֹא כְּשֶׁהוּא בְּבֵית-הַמֶּרְחֵץ וְלֹא כְּשֶׁהוּא מִסְתַּפֵּג.¹²**
21 **וְאֵינּוּ חוֹלֵץ¹³, שְׁנֵאמַר: "וַיִּרְקַה כְּפָנָיו", וְזֶה בְּזִיוֹן.**
22 **וְאִפְלוּ רְצָה - אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ¹⁴; שֶׁהַמֶּלֶךְ שָׁמַח עַל**
23 **כְּבוֹדוֹ - אֵין כְּבוֹדוֹ מְחוּל. וְהוֹאִיל וְאֵינּוּ חוֹלֵץ -**
24 **אֵינּוּ מֵיבָם¹⁵. וְכֵן אִם מָת הוּא, פִּיּוֹן שְׂאֵי אֶפְשָׁר**
25 **לֵיבָם אֶת אֲשֶׁתוֹ¹⁶, כִּף אֵין חוֹלְצִין לָהּ¹⁷, אֲלֵא תִשָּׁב**
26 **לְעוֹלָם בְּזִיקָתָהּ¹⁸.**

12 מתנגב לאחר הרחיצה (סנהדרין כב, א). ובירושלמי שם פ"ב ה"ו, משום שנאמר (ישעיה לג, יז) "מלך ביפיו תחזינה עיניך". וראה בהל' כלי המקדש פ"ה ה"ג, שגם כהן גדול מוזהרים בו בכל אלה, אלא שאם רצה שירחצו אחרים עמו, הרשות בידו, שכהן גדול שמחל על כבודו - כבודו מחול. (13) לאשת אחיו, שמת בלא בנים. (14) שם יח, א. (15) שכל שאינה עולה לחליצה, אינה עולה לייבום (רע"ב שם). אמנם אין אנו מוצאים בתלמוד אלא: "כל שאינה עולה לחליצה וכו'. וכדברי רבותינו בעלי התוספות ביבמות מד, א ד"ה: כל שאינו, מצאנו גם כן מונח חדש זה. ורש"י בסנהדרין יט, ב מפרש: אינו מייבם - שגנאי הוא לו לקום על שם אחיו. וכן נראה מהירושלמי שם פ"ב, ה"ג: "אם כן נמצאת פוגם כבוד המלך". וכתב האור שמח, שהיבום

המשחה), ואין אחר טעון משיחה", אלא בשמן אפרסמון בלבד.

1 **י.א. כְּשֶׁמוֹשְׁחִין מַלְכֵי בֵית-דָּוִד, אֵין מוֹשְׁחִין אוֹתָן**
2 **אֲלֵא עַל הַמַּעֲוִיָּה⁵⁰.**

50) כדי שתימשך מלכותם כמעייין (שם יב, א). שנאמר (מלכים-א, א, לג) "ויאמר המלך... והרכבתם את שלמה בני... והורדתם אותו אל גיחון ומשח אותו שם צדוק הכהן". וסובר רבינו, שאין זה אמור אלא במלכי בית דוד בלבד, שאנו מעוניינים בהמשך מלכותם, ולא במלכי ישראל (כסף משנה).

3 **י.ב. וְאֵין מוֹשְׁחִין מֶלֶךְ בֶּן מֶלֶךְ⁵¹, אֲלֵא-אִם-פֶּן הִיָּתָה**
4 **שָׁם מִחֻלְקָתָהּ⁵² אוֹ מִלְחָמָה⁵³, מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ פְּדֵי**
5 **לְסֵלֶק הַמִּחֻלְקָתָהּ. לְפִיכָף מְשַׁחוּ שְׁלֵמָה מִפְּנֵי**
6 **אֲדוֹנֶיהָ⁵⁴, וַיֹּאשׁ מִפְּנֵי עֲתִלְיָה⁵⁵, וּמְשַׁחוּ יְהוֹאָחָז⁵⁶**
7 **מִפְּנֵי יְהוֹיָקִים אַחֲרָיו⁵⁷.**

51) שהמלכות ירושה היא למלך לעולם ואין צורך במשיחתו (כריתות ה, ב). (52) כדי לסלק המחלוקת, ולהודיע לכל שזהו מלך לבדו (שם), וכלשון רבינו בהלכות כלי המקדש פרק א, הלכה י"א). (53) שהעם מרננים אחריו, והיא פחותה ממחלוקת (לחם משנה). (54) שרצה למלוך, ככתוב (מלכים-א, א, ה) "ואדוניה... מתנשא לאמור אני אמלוך". (55) אִם אחיזה, שאיכדה את כל זרע הממלכה, ומלכה בעצמה שש שנים, כשיואש בן אחיזה היה מוחבא מפניה בבית ה' (שם ב, יא, א). ובסוף שש שנים כשהוציאוהו, כתוב (שם, יב) "וימליכו אותו וימשחוהו... ויאמרו יחי המלך". (56) שם כג, ל: "וימשחו אותו וימליכו אותו תחת אביו". (57) שהיה גדול ממנו שתי שנים (הוריות יא, ב). ויש להעיר, שאת יהואחז לא משחו בשמן המשחה אלא בשמן אפרסמון, שכבר בימי אישיהו אביו נגנו שמן המשחה, וכמבואר בהוריות יב, א.

פָּרֵק שְׁנִי

1) הכבוד הגדול שנוהגים במלך. שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. שאין המלך חולץ או מייבם את אשת אחיו המת. הופעת העם והנביא לפני המלך. שמצוה על המלך לכבד לומדי תורה. ובייחוד הסנהדרין וחכמי ישראל. שלא לנהוג גסות לב בישראל יותר מדאי.

8 **א. כְּבוֹד גְּדוֹל נוֹהֲגִין בְּמֶלֶךְ, וּמְשִׁימִין לֹא² אִימָה**
9 **וַיִּרְאָה פֶּלֶב פֶּלַב אֶדָם, שְׁנֵאמַר: "שׁוֹם תְּשִׁים", שְׁתֵּהא**
10 **אִימָתוֹ עֲלֶיךָ³. אֵין רוֹכְבִין עַל סוֹסוֹ, וְאֵין יוֹשְׁבִין עַל**
11 **כְּסָאוֹ, וְאֵין מְשַׁמְשִׁין בְּשִׁרְבִיטוֹ⁴ וְלֹא בְּכֶתְרוֹ וְלֹא**
12 **בְּאֶחָד מִכָּל פְּלֵי תְּשִׁמִּישׁוֹ⁵. וּכְשֶׁהוּא מָת - גְּלָץ⁶**
13 **נִשְׂרָפִין לְפָנָיו⁷. וְכֵן לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּעַבְדָּיו וּשְׁפֹחָתָיו**
14 **וּשְׁמִשׁוּ, אֲלֵא מֶלֶךְ אַחֵר. לְפִיכָף, אֲבִישַׁג הִיָּתָה**
15 **מִתְּרַת לְשֵׁלְמָה⁸ וְאִסְרוּרָה לְאֲדוֹנֶיהָ⁹.**

2) לכבודו. (3) סנהדרין יט, ב. וראה שם צה, א שבשעת הסכנה למלך, רכב אבישי בן צרויה על סוסו של דוד

26 הוא וְעַבְדֵּי, יַעֲשֶׂה זֶה בְּצַנְעָה; אָבֵל בְּפִרְהֶסְיָא, בְּפִנְי
 27 הָעַם - לֹא יַעֲשֶׂה. וְלֹא יַעֲמֹד מִפְּנֵי אָדָם, וְלֹא יִדְבֵר
 28 רְפוּת³⁷, וְלֹא יִקְרָא לְאָדָם אֶלָּא בְשֵׁמוֹ³⁸, כְּדִי שְׁתַּהֲיָה
 29 יִרְאָתוֹ בְּלִבְ הַפֶּלֶל³⁹.

(25) סנהדרין כב, ב. (26) ירושלמי סנהדרין פ"ב, ה"ו:
 "רבי יוחנן הלך לקבל פני הנשיא, יצא לקראתו בחלוק
 פשתן. אמר לו, חזור ולבוש חלוקך של צמר, משום: מלך
 ביפיו וגו'". (27) ע"ז מד, א. "ויתנו עליו את הנזר ואת
 העדות (מלכים-ב, יא, יב) - עדות היא לבית דוד, שכל
 הראוי למלכות - הולמתו (יושבת העטרה בראשו יפה), וכל
 שאינו ראוי למלכות - אינה הולמתו". וראה רש"י לסנהדרין
 כא, ב ד"ה "שביקש להולמו". (28) המלך. (29) בכת"י
 התימנים: ומשתחוה לו ארצה. כלומר, כשהוא מופיע
 לפניו, עליו להשתחוות תחילה, ואח"כ לעמוד לפניו.
 (30) ומסיים הכתוב: "על אפיו ארצה", ובזבחים קב, א
 אמרו: לעולם תהא אימת מלכות עליך... שנאמר (מלכים-א,
 יח, מו) "ויד ה' היתה אל אליהו וישנס מתניו וירץ לפני
 אחאב", ומפרש רש"י: אחאב רוכב, והוא רץ לפניו.
 (31) הכהן הגדול. (32) הוריות יג, א "מלך קודם לכהן
 גדול, שנאמר (שם א, לג) ויאמר המלך להם (=לצדוק הכהן
 הגדול ולנתן הנביא) קחו עמכם את עבדי אדוניכם" - הרי
 שמלך עדיף מהם. (33) ככתוב שם: "ולפניו אלעזר הכהן
 יעמוד, ושאל לו במשפט האורים לפני ה'". ובהל' כלי
 המקדש פ"י ה"א, נתבאר כיצד שואלים באורים ותומים,
 ומה שואלים. (34) ובכת"י התימנים: היה אסא מלך
 יהודה. (35) שלא הגיע עדיין למעלת חכם וזקן. ובכת"י
 התימנים: תלמיד חכמים. (36) כתובות קג, ב. (37) כמו
 שאמרו שם: "נהגו נשיאותך ברמים". (38) ללא תארי
 כבוד. (39) ובירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ו, אמרו: שום
 תשים עליך מלך - 'אשים' אינו כתוב, אלא "תשים",
 שאתה תשים עליך בעצמך.

30 ו. כְּדִרְךָ שֶׁחֵלַק לוֹ הַכְּתוּב הַקְּבוּד הַגְּדוֹל, וְחַיֵּב הַכֹּל
 31 בְּכַבּוּדוֹ, כִּי צָוָהוּ לְהִיטֵב לְבוֹ בְּקִרְבוֹ שֶׁפֶל וְחֵלֶל⁴⁰,
 32 שְׁנֵאמַר: "וְלִפְנֵי חֵלֶל בְּקִרְבִּי". וְלֹא יִנְהַג גְּסוּת־לֵב
 33 בְּיִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִדִּי, שְׁנֵאמַר: "לְבַלְתִּי רוּם לְכַבּוֹ
 34 מֵאֲחֵיו"⁴¹. וְיִהְיֶה חוֹנֵן וּמְרַחֵם לְקִטְנִים וּגְדוֹלִים⁴²,
 35 וַיֵּצֵא וַיָּבֹאוּ בְּחִפְזָהֶם וּבְסוּבָתָם, וַיַּחֲסֵם עַל כְּבוֹד
 36 קֶטָן שֶׁבְּקִטְנִים. וְכִשְׁמִדְבַר אֵל כֹּל הַקְּהֵל בְּלִשׁוֹן
 37 רַבִּים - יִדְבֵר רְפוּת⁴³, שְׁנֵאמַר: "שְׁמַעוּנִי אַחֵי
 38 וְעַמִּי"⁴⁴, וְאוֹמַר: "אִם הַיּוֹם תִּהְיֶה עֶבֶד לְעַם הַזֶּה
 39 וְגו'"⁴⁵; לְעוֹלָם יִתְנַהֵג בְּעֲנוּהַ יְתָרָה. אֵין לָנוּ גְדוֹל
 40 מִמֶּשֶׁה רַבְּנוּ, וְהוּא אוֹמֵר: "וַיִּנְחַנּוּ מָה לֹא עָלִינוּ
 41 תִּלְנַתִּיכֶם". וַיִּסְבֵּל טָרְחָם וּמִשְׁאָם וּתְלַנּוּתָם וְקִצְפָם⁴⁶
 42 בְּאִשֵּׁר יִשָּׂא הָאוֹמֵן אֶת הַיּוֹנֵק⁴⁷. רוּעָה קָרָא הַכְּתוּב:
 43 "לְרוּעוֹת בְּיַעֲקֹב עֲמוֹ". וְדַרְכּוֹ שֶׁל רוּעָה מִפְּרֵשׁ
 44 בַּקְּבֻלָּה⁴⁸: "כְּרוּעָה עָדְרוּ יְרֻעָה, בְּזוּרְעוֹ יִקְבֹץ טְלָאִים
 45 וּבְחִיקוֹ יִשָּׂא וְגו'".

(40) נבוכ ונקוב. (41) ובירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ד,

צריך להיות בפני עדים (ראה הל' יבום פ"א ה"א, ובביאורנו
 שם אות ח), וגנאי הוא למלך לבוא על אשה בפני עדים,
 וכדברי ה'תוספות' בקידושין יב, ב ד"ה: משום פריצותא.
 (16) שאין נושאים אלמנתו של מלך. (17) שאפילו יחלצו
 לה אסורה היא להנשא, וגם גנאי הדבר, שאלמנת המלך
 תחלוץ נעל (כסף-משנה). (18) בקשרה לבעלה, מלשון
 הכתוב (איוב לח, ח) "אסורים בזקים" (רמ"א לאבן-העזר
 סי' קנז, סעיף א).

1 ד. מַת לוֹ מַת - אֵינוּ יוֹצֵא מִפֶּתַח פְּלִטְרִין¹⁹ שְׁלֹשָׁ²⁰.
 2 וְכִשְׁמִבְרִין אוֹתוֹ²¹ - כֹּל הָעַם מְסַבֵּין עַל הָאָרֶץ, וְהוּא
 3 מְסַב עַל הַדְּרָגָשׁ²². וְאִם נִכְנַס לְעִזְרָה²³ וְהָיָה מְזַרְע
 4 דָּוָד - יֵשֵׁב; שְׁאִין יִשְׁבֶּה בְּעִזְרָה אֶלָּא לְמַלְכֵי
 5 בֵּית-דָּוָד בְּלְבָד, שְׁנֵאמַר: "וַיָּבֵא הַמֶּלֶךְ דָּוָד וַיֵּשֵׁב
 6 לְפָנָיו ה'"²⁴.

(19) היכל. "בית פרעה" (בראשית יב, טו) מתרגם יונתן:
 לפלטין דפרעה. (20) סנהדרין כ, א. אבל חייב הוא בכל
 דברי אבילות כשאר אבל, כמבואר לעיל הל' אבל פ"ז, ה"ז.
 (21) סעודת הבראה שמברים לכל אבל ביום הראשון לאבלו
 (שם פ"ד, ה"ט). (22) סנהדרין שם. דרגש - מיטה קטנה
 שנותנים לפני מיטה גדולה, וממנה עולים למיטה הגדולה
 (רע"ב לנדרים פ"ז, מ"ה). והשווה לעיל הל' אבל פ"ז ה"ח,
 ובביאורנו שם. (23) לחצר בית-המקדש. (24) סוטה מ,
 ב. ומפרש רש"י: שחלק להם הקב"ה כבוד, להראות
 שמלכותו שלימה, אבל מלכי ישראל אסורים לישוב שם,
 שאין כבוד שמים בכך, ואפילו מלאכי השרת אין להם שם
 ישיבה, ככתוב (ישעיה ו, ב) "שרפים עומדים ממעל לו".
 ובסנהדרין קא, ב אמרו: שזוהי הלכה למשה מסיני. והשווה
 הל' בית הבחירה פ"ו, ה"ו.

7 ה. הַמֶּלֶךְ מְסַתְפֵר בְּכָל יוֹם²⁵, וּמִתְקַן עֲצָמוֹ וּמִתְנַאֵה
 8 בְּמַלְבוּשֵׁין נְאִים וּמִפְּאָרִים²⁶, שְׁנֵאמַר: "מֶלֶךְ בְּיָפִינוּ
 9 תַּחֲזִינָה עֵינָיו". וַיּוֹשֵׁב עַל כְּסֵא מְלָכוֹתָו בְּפִלְטְרִין
 10 שְׁלוֹ, וּמִשִּׁים פֶּתֵר בְּרֵאשׁוֹ²⁷, וְכֹל הָעַם בָּאִין אֵלָיו
 11 בְּעַת שְׁרִיזָה²⁸, וְעוֹמְדִין לְפָנָיו וּמִשְׁתַּחֲוִין אַרְצָה.
 12 אֶפְלוּ נְבִיא עוֹמֵד לְפָנָיו הַמֶּלֶךְ - מִשְׁתַּחֲוֶה²⁹ אַרְצָה,
 13 שְׁנֵאמַר: "הִנֵּה נָתַן הַנְּבִיא, וַיָּבֵא לְפָנָיו הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה
 14 לְמֶלֶךְ³⁰". אָבֵל כֵּהֵן גְּדוֹל אֵינוּ כֹּא לְפָנָיו הַמֶּלֶךְ אֶלָּא
 15 אִם רְצָה³¹. וְאֵינוּ עוֹמֵד לְפָנָיו, אֶלָּא הַמֶּלֶךְ עוֹמֵד
 16 לְפָנָיו כֵּהֵן גְּדוֹל, שְׁנֵאמַר: "וְלִפְנֵי אֲלֵעֶזֶר הַכֹּהֵן
 17 יַעֲמֹד". אַף-עַל-פִּי-כֵן מַצְוָה עַל כֵּהֵן גְּדוֹל לְכַבֵּד אֶת
 18 הַמֶּלֶךְ וְלִהְיוֹשִׁיבוֹ וְלַעֲמֹד מִפְּנָיו כְּשִׁיבּוֹא³². וְלֹא
 19 יַעֲמֹד הַמֶּלֶךְ לְפָנָיו אֶלָּא כְּשִׁישְׂאֵל לוֹ בְּמִשְׁפֵּט
 20 הָאוּרִים³³. וְכֵן מַצְוָה עַל הַמֶּלֶךְ לְכַבֵּד לּוֹמְדֵי הַתּוֹרָה.
 21 וְכִשְׁיִכְנָסוּ לְפָנָיו סְנֵהֲדִין וְחִכְמֵי יִשְׂרָאֵל, יַעֲמֹד
 22 לְפָנֵיהֶם וַיּוֹשִׁיבֵם בְּצֵדוֹ; וְכֵן הָיָה יְהוֹשֵׁפֶט³⁴ מֶלֶךְ
 23 יְהוּדָה עוֹשֶׂה, אֶפְלוּ לְתַלְמִיד־חֲכָם³⁵ הָיָה עוֹמֵד
 24 מִכְּסָאוֹ וּמִנְשָׁקוֹ וְקוֹרָא לוֹ: רַבִּי וּמוֹרֵי³⁶! בְּמָה
 25 דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּזִמְן שְׁיִהְיֶה הַמֶּלֶךְ בְּבִיתוֹ לְבָדוֹ

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום ראשון ג' כסלו - ספר שופטים - הלכות מלכים פה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לקרות בה, שנאמר: וקרא בו - הוא ולא אחר". ורבינו לא חש להזכירו, מפני שכבר כתב (לעיל פ"ב, ה"א) שאין משתמשים "באחד מכל כלי תשמישו" (פרי חדש).

- 12 ב. לא ירפה לו נשים. מפי השמועה⁹ לְמָדוּ, שְׁהוּא
- 13 לֹקֵחַ עַד שְׂמוֹנֵה-עֶשְׂרֵה נָשִׁים - בֵּין הַנָּשִׁים
- 14 וּפִילָגְשִׁים¹⁰ - הַפֶּל שְׂמוֹנֵה-עֶשְׂרֵה¹¹. וְאִם הוֹסִיף
- 15 אַחַת וּבְעֵלָה - לֹקֵחָהּ¹². וְיֵשׁ לוֹ¹³ לְגַרְשׁ וּלְשֵׂא אַחֲרֵת
- 16 תַּחַת זֶה שְׁגָרַשׁ¹⁴.

9 שקיבלו חכמינו איש מפי איש עד למשה מסיני. 10 נשים מיוחדות לו, בלא כתובה ובלא קידושין, כמבואר לקמן פ"ד, ה"ד. 11 סנהדרין כא, א. שנאמר (שמואל ב' יב, ח) "ואתנה לך... ואת נשי אדוניך בחזיקך... ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה", והדבר ידוע שעוד בחברון היו לדוד שש נשים (שם ג, ה). וכאן פונה הנביא נתן לדוד כהיתו בירושלים: אם מעט לך ואוסיפה לך כהנה וכנה, כהנה - שש; וכנהנה - עוד שש, הרי ביחד שמונה-עשרה. ולפי זה עלינו לומר, שבירושלים נשא דוד את בת שבע ועוד אשה אחת, והיתר היו עשר פילגשים, ככתוב (שם טו, טז) "ויעזוב המלך את עשר נשים פילגשים לשמור הבית" (רדב"ן). והראב"ד סובר, שהפילגשים אינן בכלל הי"ח, ומותר למלך להוסיף לו פילגשים נוסף על י"ח נשים הראויות לו. 12 משמע, שעל הקידושין לחוד אינו לוקה, כי עיקר ההקפדה היא ש"לא יסור לבבו" (ראה הלן ה"ו). ואין הסרת הלב אלא כשבעלה. דוגמא לכך, דברי רבינו בהל' איסורי ביאה פ"ז ה"ד, שבין כהן גדול, ובין כהן הדיוט שנשא אשה מן הארבע (גרופה זונה וחללה ואלמנה), ולא בעל - אינו לוקה, משום שנאמר בהן "ולא יחלל" - ואין חילול אלא בבעילה (לחם-משנה). 13 רשאי הוא. 14 סנהדרין כב, א: "בוא וראה כמה קשים גירושין, שהרי דוד המלך התירו לו לייחד (להתייחד עם אבישג השונמית, למרות שכבר גזרו על יחוד עם פנויה, ולא התירו לו לגרש" שיגרש אחת משמונה-עשרה נשיו, ויקח את אבישג לאשה, הרי שאם רצה המלך וגירש, מותר לו לישא אחת במקום זו שגירש (כסף-משנה).

- 17 ג. וְלֹא יִרְפֶּה לוֹ סוֹסִים, אֶלָּא פְּדֵי מְרַפְּבָתוֹ¹⁵. אֶפְלוּ
- 18 סוֹס אֶחָד פְּנוּי לְהִיּוֹת רֵץ לְפָנָיו פְּדֵרָף שְׁעוֹשֵׁין שְׂאָר
- 19 הַמְּלָכִים - אָסוּר¹⁶. וְאִם הוֹסִיף - לֹקֵחָהּ¹⁷.

15 כדי רכבו ופרשיו להלחם באויביו. 16 סנהדרין כא, ב. שנאמר (דברים יז, טז) "למען הרבות סוס" - אפילו סוס אחד והוא בטל - לא ירבה. "ואינו מותר שיהיה לו, זולתי סוס אחד, לרכוב בו כאחד העם" (פירוש המשנה לרבינו, שם). 17 ושם אמרו: שעובר בלא-תעשה על כל סוס וסוס, ובוודאי אינו לוקה אלא כשלקחם לו זה אחר זה, אבל אם לקח הרבה ביחד - אינו לוקה אלא אחת (רדב"ן).

- 20 ד. וְלֹא יִרְפֶּה לוֹ פֶּסֶף וְזֶהָב לְהַנִּיחַ בַּגְּנָזִיו¹⁸
- 21 וְלְהַתְּנָאוֹת בּוֹ¹⁹ אוּ לְהַתְּנָאוֹת בּוֹ, אֶלָּא פְּדֵי שְׂיַתָּן
- 22 לְחִילוּתָיו וְלְעַבְדָּיו וְלְשִׁמְשׁוֹ. וְכָל פֶּסֶף וְזֶהָב שְׂיַרְפֶּה
- 23 לְאוֹצֵר בֵּית ה', וְלְהִיּוֹת שֵׁם מוֹכֵן לְצָרְכֵי הַצְּבִיר

אמרו: שיר המעלות לדוד, ה' לא גבה לבי - בשעה שמשחני שמואל; ולא רמו עיני - בשעה שהרגתי את גלית... כגמול עלי נפשי - כתינוק הזה היורד ממעי אמו, כן היתה נפשי עלי. 42 ובכת"י התימנים: לקטנם וגדולם. 43 בניגוד למדבר אל יחיד, שאינו מדבר עמו רכות, כמבואר לעיל ה"ה. 44 אחים וחברים אתם עמדי. וראה סוטה מ, א. ובתוספתא סנהדרין פ"ד מ"ב, שנינו: "הוא קורא אותם אחי ועמי... והם קוראים אותו: אדונינו ורבינו, שנאמר (מלכים א, מג) "אבל אדונינו המלך דוד המלך את שלמה". 45 וכן אמרו (הוריות י, א) "כמדומים אתם ששורה אני נתן לכם, עבדות אני נתן לכם, שנאמר: אם היום תהיה עבד לעם הזה". 46 ספרי וטא פרשת פנחס, אות יח "איש אשר רוח בו - שיהא הולך עם הקפדנים כפי דעתם, ועם המתונים כפי דעתם". 47 מלשון הכתוב (במדבר יא, יב). 48 דברי נביאים, שקיבלו ברוח הקודש, כל נבואה לפי צורך השעה והדור והמעשה (רש"י לחולין קלז, א).

פָּרֶק שְׁלִישִׁי

1 המצוה על המלך לכתוב לו ספר תורה לעצמו, כשישב על כסא מלכותו. האיסור להרבות לו נשים ופילגשים. שלא ירבה לו כסף וזהב להתנאות בו. החובה על המלך לעסוק בתורה ובצרכי ישראל ביום ובלילה. שאין דנים מלכי ישראל ולא מעידים עליהם, משום גזירה ותקלה. דיני מורד במלך. הרשות למלך להרוג ולתקן העולם בהתאם לצורך השעה.

- 1 א. בַּעַת שְׁיִשֵּׁב הַמֶּלֶךְ עַל כֶּסֶא מְלָכוֹתוֹ, פּוֹתֵב לוֹ
- 2 סִפְרֵ-תוֹרָה לְעַצְמוֹ יִתֵּר עַל הַסֵּפֶר שֶׁהֵנִיחוֹ לוֹ
- 3 אֲבוֹתָיו². וּמִגֵּיהוּ מִסֵּפֶר הַעֲזָרָה³ עַל-פִּי בֵּית-דִין שֶׁל
- 4 שִׁבְעִים וְאַחַד⁴. אִם לוֹ הֵנִיחוֹ לוֹ אֲבוֹתָיו אוּ שֶׁנֶּאֱבַד
- 5 - פּוֹתֵב שְׁנֵי סִפְרֵי-תוֹרָה: אֶחָד מִגֵּיהוּ בְּבֵית גְּנָזִיו,
- 6 שֶׁהוּא מְצוּה בּוֹ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל⁵, וְהַשְּׁנִי לֹא יִזוּז
- 7 מִלְּפָנָיו, אֶלָּא בַּעַת שְׁיִפְגֵּס לְבֵית-הַכֶּסֶא אוּ לְבֵית-
- 8 הַמֶּרְחֵץ, אוּ לְמָקוֹם שְׂאִין רְאוּי לְקָרִיאָהּ⁶. יוֹצֵא
- 9 לְמַלְחָמָה - וְהוּא עִמּוֹ; וְנִכְנָס - וְהוּא עִמּוֹ; יוֹשֵׁב
- 10 בְּדִין - וְהוּא עִמּוֹ; מִסֵּב⁷ וְהוּא כְּנָגְדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר:
- 11 "וְהִנֵּה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כֹּל יְמֵי חַיָּיו"⁸.

2 סנהדרין כא, ב. שנאמר (דברים יז, יח): "וכתב לו את משנה התורה הזאת" "משנה" - שתיים במשמע. 3 חצר המקדש, שבאחת לשכותיה היה מונח ספר-תורה עתיק. 4 ירושלמי שם פ"ב, ה"ו. והשווה הל' ספר תורה פ"ז ה"ב, והל' יום-טוב פ"ז, ה"ג. 5 שנאמר בהם: "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת" (דברים לא, יט). 6 כגון בבית הקברות בתוך ארבע אמות של קבר, כמבואר בהל' ס"ת, פ"י ה"ו, וכן אינו עמו כשהוא ישן על מיטתו (שם פ"ז ה"ג), שנאמר: והיתה עמו וקרא בו - מקום הראוי לקרוא בו (סנהדרין כא, ב). 7 לסעודה. 8 שם. וב'ספרי' שם שנינו: ימי חייו - אלו הימים; כל ימי חייו - לרבות הלילות. וראה בבאורנו להל' ס"ת, פ"ז ה"ג, אות ז. וראוי לציין, שבתוספתא סנהדרין פ"ד מ"ד, שנינו: "ואין רשות להדיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנאמר (ירמיה כא, יב) "בית דוד כה אמר ה', דינו לבקר משפט". ואם לא דנים אותם, איך יוכלו לדון אחרים, והלא כלל הוא: קשט עצמך, ואח"כ קשט אחרים. (29) שאינם מבית דוד. (30) שם עמ' ב. (31) נראה, שגם מלכי בית דוד אינם מעידים, שאינם גרועים מכהן גדול, שאינו מעיד לשום אדם מפני כבודו, וכמבואר לעיל הל' עדות פ"א, ה"ג (כסף-משנה). והדבר מפורש במס' שבועות דף לא, א: אין שבועת העדות נוהגת אלא בראויים להעיד, להוציא מלך. ומפרש רש"י: המלך אינו ראוי להעיד, שנאמר, שום תשים עליך מלך - שתהא אימתו עליך, והבא להעיד צריך לעמוד לפני הדיין, ודרך בזיון הוא לו. ולדעת הלחם-משנה בהל' עדות שם, אם העדות מכוונת "להפריש בה מן האיסור", מעיד גם המלך, שזה כבודו. וכבר קדמוהו ב'תוספות' לסנהדרין יח, ב ד"ה מעיד. (32) "ואינם נכנעים לדברי תורה", כלשון רבינו בהל' סנהדרין שם. (33) כמו שאירע לסנהדרין כשדנו את ינאי המלך, ובאותה שעה אמרו (סנהדרין יט, ב): מלך אינו דן ואין דנים אותו. וראה את פרטי המעשה בביאורנו לעיל הל' סנהדרין פ"ב, ה"ה.

20 ח. פל המורד במלך ישראל, יש למלך רשות
21 להרגו. אפלו גזר על אחד משאר העם שילך למקום
22 פלוני ולא הלה³⁴, או שלא יצא מביתו ויצא³⁵ - חיב
23 מיתה. ואם רצה להרגו - יהרג, שנאמר: "פל איש
24 אשר ימרה את פיו". וכן פל המבזה את המלך או
25 המתפרסו, יש למלך רשות להרגו כשמעי בן גרא³⁶.
26 ואין למלך רשות להרג אלא בסוף בלבד³⁷. ויש לו
27 לאסר ולהכות בשוטי³⁸ לכבודו; אבל לא יפקיר
28 ממו³⁹. ואם הפקיר - הרי זה גזל⁴⁰.

(34) כמו שמצינו בעמשא, ששלחו דוד להזעיק את איש יהודה "ויחר מן המועד אשר יערו" (שמואל-ב, ה), ורצה יואב לדונו כמורד במלכות, כמבואר בסנהדרין מט, א. וכן מצינו שאוריה החתי נחשב כמורד במלכות, משום שאמר לו דוד: רד לביתך ורחץ רגליך, והוא מיאן, ככתוב (שם יא, יא) "ויאמר אוריה אל דוד, האדון וישראל ויהודה יושבים בסוכות... ואני אבוא אל ביתי לאכול ולשתות", ועל זה נתחייב מיתה, כמבואר בקידושין מג, א. וב'תוספות' שם ד"ה: מורד במלכות. (35) כמעשה שמעי בן גרא (מלכים-א ב, לז). (36) שם, ה. ובשמואל-ב טז, ב. ובירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ג, אמרו: "כל המקלל מלכות בית דוד, חייב מיתה". (37) ירושלמי שם פ"ז, ה"א. וכך לשון הכתוב (מלכים-א ב, ח) "ואשבע לו בה" לאמור אם אמתך בחרב", והשווה לעיל הל' סנהדרין פ"ד ה"ב, ופי"ח ה"ו, ובביאורנו שם. וראה בווהר פרשת משפטים קז, ב, שמקשה: וכי שמעי טיפש היה, שדוד נשבע לו שלא ימתינו בחרב, מכלל שבחנית או בחצים כן ימתנו? ומתוך שם ע"פ דרך הנסתר. (38) ככתוב (שם יב, יא) "אבי יסר אתכם בשוטים" ('אור שמח'). וכתב הרדב"ז, כל זה במלך שהומלך על-פי נביא, או שהסכימו עליו כל ישראל, אבל אם קם איש למלוך בזרוע ובחזקה אין חייבים לשמוע אליו, והממרה את פיו אינו נקרא מורד במלכות. (39) להפקיע שעבודו של בעל הממון ולהפקירו, ולזכות בו לעצמו.

1 וּלְמַלְחָמוֹתֵם - הַרִי זֶה מַצְוָה לְהַרְבוֹתוֹ²⁰. וְאֵין אֶסוֹר
2 אֲלָא לְהַרְבוֹת לְעַצְמוֹ²¹ בְּבֵית גְּנָזִיו, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא
3 יִרְבֶּה לוֹ". וְאִם הִרְבֶּה - לוֹקָה.

(18) באצרותיו. (19) ככתוב (דברים ח, יג) "וכסף וזהב ירבה לך... ורם לבבך". (20) סנהדרין כא, ב. "וכסף וזהב לא ירבה לו - לו אינו מרבה, אבל מרבה הוא כדי ליתן אספניא", ומפרש רש"י: אספניא - שכר חיילות מדי שנה בשנה, הנכנסים והיוצאים עמו כל שנה. (21) וכן מצינו בדרך המלך (דברי הימים-א כט, ד) שאָצַר לבנין בית-המקדש שלשת אלפים ככרי זהב, ושבעת אלפי ככרי כסף מזוקק.

4 ה. הַמֶּלֶךְ אֶסוֹר לְשִׁתּוֹת דְּרָף שְׁכָרוֹת, שְׁנֵאמַר: "אֲל
5 לְמַלְכִים שְׁתוֹ יִין"²². אֲלָא יְהִיָּה עוֹסֵק בְּתוֹרָה
6 וּבְצָרְכֵי יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, שְׁנֵאמַר: "וְהִיִּתָּה עִמּוֹ
7 וְקָרָא בוֹ פֶל יָמֵי חַיָּיו"²³.

(22) ומסיים הכתוב: "ולרזונים אי שכר", ודרשו בסנהדרין ע, ב: "מי שכל רזי עולם גלויים לו, ישתה יין וישתכר? ויש אומרים: מי שכל רוזני עולם משכמים לפתחו, ישתה יין וישתכר". (23) תוספתא שם פ"ד, ה"ה: "ומה אם מלך ישראל, שלא עסק אלא בצרכי ציבור, נאמר בו וקרא בו כל ימי חייו, שאר בני אדם (שיש להם פנאי) על-אחת-כמה-וכמה... ומה יהושע בן-נון שעסק בכיבוש הארץ, ועומד לחלקה לישראל, נאמר בו: לא ימוש ספר התורה הזה מפך, והגית בו יומם וליילה, שאר בני אדם על-אחת-כמה-וכמה", וראה בביאורנו לעיל אות ז דברי הספרי בזה.

8 ו. וְכֵן לֹא יְהִיָּה שְׁטוּף בְּנָשִׁים²⁴. אֲפִלּוֹ לֹא הִיִּתָּה לוֹ
9 אֲלָא אַחַת - לֹא יְהִיָּה מְצוֹי אֲצֵלָה תְּמִיד בְּשֵׂאֵר
10 הַטְּפָשִׁים, שְׁנֵאמַר: "אֵל תִּתֵּן לְנָשִׁים חֵילָף". עַל
11 הַסֵּרֵת לְבוֹ הַקְּפִידָה תוֹרָה²⁵, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא יִסוֹר
12 לְכַבּוֹ", שְׁלֻבּוֹ הוּא לֵב פֶּל קָהֵל יִשְׂרָאֵל²⁶; לְפִיכָף
13 דְּבָקוֹ הַפְּתוּב בְּתוֹרָה יִתֵּר מִשְׂאֵר הָעָם, שְׁנֵאמַר: "פֶּל
14 יָמֵי חַיָּיו".

(24) להוט, ונתון בכל לבו. (25) סנהדרין כא, א: "רבי שמעון אומר: אפילו אחת ומסירה את לבו, הרי זה לא ישאנה, אם כן למה נאמר לא ירבה לו נשים, אפילו כאביגיל", שהיתה צדקנית. מכאן אתה למד, שבהסרת הלב הדבר תלוי (רדב"ז). (26) וכן אמרו ב'במדבר רבה' פי"ט, אות יז: "ללמדך שראש הדור - כל הדור" ('קרית מלך'). ובעירובין מא, א: "בית רישא (= אחרי הראש) גופא אזיל" - הולך הגוף.

15 ז. פְּכַר בְּאַרְנוֹ²⁷ שְׁמַלְכֵי בֵּית דָּוִד, דְּגִין אוֹתָן²⁸
16 וּמַעֲיָדִין עֲלֵיהֶן. אֲבָל מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל²⁹, גְּזָרוּ חֻכְמִים
17 שְׁלֵא יִדּוּן וְלֹא דְגִין אוֹתָן³⁰, וְלֹא מַעֲיָדִין³¹ וְלֹא מַעֲיָדִין
18 עֲלָיו, מִפְּנֵי שְׁלֻבָן גַּם בְּהֶן³², וְקִבּוּא מִן הַדְּבָר תַּקְלָה
19 וְהַפְסָד עַל הַדָּת³³.

(27) לעיל הל' סנהדרין פ"ב, ה"ה. (28) סנהדרין יט, א:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והלא כתוב: "לא תלין נבלתו על העץ"? ותיצרו: מוטב שתעקר אות אחת מן התורה ויתקדש שם שמים בפרהסיא, שהיו עוברים ושבים אומרים: מה עשו אלה, פשטו ידיהם בגרים גרורים. אמרו, אין לך אומה שראויה להדבק בה כזו. והרי בני שאול לא הומתו מצד דין תורה, שאין להם משפט מות על עוון שאול אביהם, שהמית הגבעונים, אלא מדין מלך הומתו, וה"תיקון" היה להוסיף גרים (גהנות מהר"ן חיות). וראה ברמב"ן לדברים כא, כב. וב"חתם סופר" או"ח סי' רח, בסוף הסימן.

יום שני ד' כסלו ה'תשע"ו

פָּרָק רְבִיעִי

(1) המיסים שהמלך מטיל לצרכיו, ולצרכי מלחמה. שלוקח מבחורי העם הטובים שמישים לעמוד לפניו. איסור פילגש להדיוט. שכופה את המוכשרים בעם להיות שרים. לוקח מעשר מהתבואות והבהמות. חלקו של מלך המשיח בארצות שכובשים ישראל. מנת המלך בכיזה שהצבא בוזז. מגמת המלך להרים דת האמת.

- 11 א. רְשׁוֹתַי שֶׁ לְמַלְכִי לִתֵּן מִסַּעַל הָעָם לְצָרְכָיו אוֹ
- 12 לְצָרְךָ הַמְלַחְמוֹת. וְקוֹצֵבִי לֹא מִכֶּסֶס,³ וְאִסּוֹר לְהַבְרִיחַ⁴
- 13 מִן הַמֶּכֶס, שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְגִזְרֵי שֶׁפָּל מִי שֶׁיִּגְנֹב הַמֶּכֶס⁵ -
- 14 יִלְקַח מִמוֹנֹו אוֹ יִהַרַג, שְׁנֵאמַר: "וְאֵתֶם תִּהְיוּ לוֹ⁶
- 15 לְעֹבְדִים"⁷, וְלִהְלֵךְ הוּא אוֹמֵר: "יִהְיוּ לָךְ לְמִסַּעַל
- 16 וְעֹבְדֵיךָ"⁸, מִפְּאֵן, שְׁנוֹתַי מִסֵּו וְקוֹצֵבִי מִכֶּסֶס¹⁰, וְדִינִי
- 17 בְּכָל אֱלוֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - דִּינִי¹¹, שֶׁפָּל הָאָמּוֹר
- 18 בְּפָרְשֵׁת מִלֶּךָ¹² - מִלֶּךָ זֹכֶה בּוֹ¹³.

(2) פוסק וקובע. (3) מס בשיעור מסויים, מסחורות שונות, בהתאם לערכן. (4) להעלים ולהסתיר. (5) שיכריח ולא ישלם המכס המגיע ממנו. (6) והפסוק מדבר במשפט המלך וזכויותיו. (7) ואי אפשר לפרשו בעבודת המלך והצבא, שכבר נאמר לעיל (פסוק יא) "את בניכם ייקח... ורצו לפני מרכבתו" וגו'. (8) הרי שהעבודות מתפרשת גם בנתינת מס. (9) מס גולגולת. (10) מהסחורה והרכוש בהתאם לערכם. (11) בבא קמא קיג, א, "דינא דמלכותא דינא", והשווה הלכות גזילה פרק ה, הלכה י"א. (12) בשמואל-א פרק ח המדבר במשפט המלך. (13) ומותר בו (סנהדרין כ, ב), כשמואל. בניגוד לדברי רב, האומר: "לא נאמרה פרשה זו אלא לאיים עליהם" ואינו מותר לעשות כן.

- 19 ב. וְשׁוֹלַח בְּכָל גְבוּל יִשְׂרָאֵל וְלוֹקַח מִן הָעָם
- 20 הַגְּבוּרִים וְאֲנָשֵׁי-חַיִל, וְעוֹשֶׂה מֵהֶן חַיִל לְמַרְפְּכָתוֹ¹⁴
- 21 וּבְפָרְשֵׁיוֹ¹⁵, וּמַעֲמִיד מֵהֶן עוֹמְדִים לְפָנָיו¹⁶, וּמַעֲמִיד
- 22 מֵהֶן אֲנָשִׁים לְרוּץ לְפָנָיו¹⁷, שְׁנֵאמַר: "וְיִשָּׁם לוֹ
- 23 בְּמַרְפְּכָתוֹ וּבְפָרְשָׁיו וְרָצוּ לְפָנָי מַרְפְּכָתוֹ". וְלוֹקַח מִן
- 24 הַיָּפִים שֶׁבָהֶם לְהִיּוֹת שְׂמָשִׁים וְעוֹמְדִים לְפָנָיו¹⁸,
- 25 שְׁנֵאמַר: "וְאֵת בַּחוּרֵיכֶם הַטּוֹבִים... יִקַּח, וְעָשָׂה
- 26 לְמַלְאכָתוֹ".

(14) למוליכי מרכבתו. (15) רוכבי סוסים. (16) לשמרו,

(40) כמעשה כרם נבות היזרעאלי, שאחאב רצה להפקירו לטובתו, והנביא קובל: "כה אמר ה', הרצחת וגם ירשת" (שם כא, יט). והשווה הל' גזילה פ"ה, הי"ג: "מלך שלקח חצר או שדה של אחד מבני המדינה, שלא בדינים שחקק, הרי זה גזלן... כללו של דבר... כל שיקח מאיש זה בלבד, שלא כדת הידועה לכל, אלא חמס את זה, הרי זה גזל".

- 1 מ. הַמְּבַטֵּל גְזֵרַת הַמֶּלֶךְ בְּשִׁבְלֵי שְׁנַתְעֶסֶק בְּמִצְוֹת,
- 2 אֶפְלוּ בְּמִצְוֵה קָלָה, הֲרִי זֶה פְּטוּר⁴¹ - דְּבָרֵי הָרֶב⁴²
- 3 וְדְבָרֵי הָעֶבֶד⁴³, דְּבָרֵי הָרֶב קוֹדְמִין⁴⁴. וְאִין צָרִיף לְאֹמֵר
- 4 אִם גִּזַּר הַמֶּלֶךְ לְבַטֵּל מִצְוֵה, שְׂאִין שׁוֹמְעִין לוֹ⁴⁵.

(41) כמו שמצינו בעמשא בן יתר, שהלך להזעיק את אנשי יהודה, במצות המלך דוד "ויוחר מן המועד" (שמואל-ב כ, ה) - אמרו חכמינו (סנהדרין מט, א): הלך ומצאם עוסקים בלימוד מסכת, ולא רצה לבטלם מלימודם. אמר: כתוב "כל איש אשר ימרה את פיך... יומת", יכול אפילו לדברי תורה? תלמוד-לומר: "רק חזק ואמץ" ומפרש רש"י, רק - מיעוט הוא. שאם בא המלך לבטל דברי תורה - אין שומעין לו. (42) הקב"ה. (43) המלך, שהוא עבדו. (44) לשון התלמוד, שם כט, א. (45) שגם המלך חייב בכבוד המקום. והשווה לעיל הל' ממרים פ"ו, הי"ב: "כולכם חייבים בכבודי".

- 5 י. כָּל הַהוֹרַג נַפְשׁוֹת שְׁלֵא בְּרָאָהּ בְּרוּרָה⁴⁶ אוֹ בְּלֵא
- 6 הַתְּרָאָה⁴⁷, אֶפְלוּ בְּעַד אֶחָד⁴⁸, אוֹ שׁוֹנֵא שְׁהַרַג
- 7 בְּשִׁגְגָה⁴⁹ - יֵשׁ לְמַלְכִי רְשׁוֹת לְהַרְגוֹ⁵⁰ וְלִתְנֵן הָעוֹלָם
- 8 כְּפִי מֵה שֶׁהִשְׁעָה צָרִיכָה. וְהוֹרַג רַבִּים בְּיוֹם אֶחָד⁵¹
- 9 וְתוֹלָה, וּמְנִיחַן תְּלוּיִים⁵² יָמִים רַבִּים⁵³, לְהַטִּיל אִימָה
- 10 וְלִשְׁבֵר יַד רְשָׁעֵי הָעוֹלָם.

(46) כגון שהוכחשו העדים ב"בדיקות" ולא הוכחשו בחקירות (ראה לעיל הל' עדות פ"ב, ה"א-ב). או שלא היו העדים רואים אותו כאחת, אלא אחד אחר השני, שאין הרוצח נהרג על פיהם, כמבואר שם פ"ד, ה"א. (47) ג"כ אינו נהרג, כמבואר בהל' סנהדרין פ"ב, ה"א. (48) שאינו נהרג בבית-דין, כמבואר בהל' עדות פ"ה, ה"א. (49) שאינו נהרג, אבל חזקתו שהוא קרוב למזיד, וראוי להענש. ואיזהו שונא? כל שלא דיבר עמו שלשה ימים מפני האיבה (הל' רוצח פ"ו, ה"י). (50) שהרי מצינו שהרג דוד את העמלקי (שמואל-ב א, טו) בהודאת פיו, וכן את בני רמון (שם ד, ט) ע"פ הודאת פיהם, ועל-כרחן מדין מלכות, כמבואר לעיל הל' סנהדרין פ"ח, ה"ו. וכן מצינו בירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ג, ששני עבריניים פחדו מאיש חסיד שראה בקלקלתם, וחששו שמא ילך להעיד עליהם, והמלך דוד יהרגם וכו'. ואע"פ שעד אחד הוא, ועל-כרחן מדין מלכות. והשווה הל' רוצח פ"ב, ה"ד. (51) בניגוד לבית-דין שאינו דן שנים ביום אחד (לעיל הל' סנהדרין פ"ד, ה"י). (52) בניגוד לחייבי מיתת בית-דין, שאין מלינים אותם אפילו לילה אחד, אלא תולה אותם סמוך לשקיעת החמה, ומתיר אותם מיד (שם פט"ו, ה"ז). (53) כמו שמצינו בשבעת בני שאול, שהומתו ונשאר תלויים מתחילת קציר שעורים עד ימות הגשמים (שמואל-ב כא, י), ושאלו ביבמות עט, א:

לְהֵם מֵה יֵאָכְלוּ אֶלָּא מִשֶּׁם, וְנוֹתֵן דְּמִיָּהוּ, שְׁנֹאמַר: 21
 "וְאֵת שְׂדוֹתֵיכֶם וְאֵת פְּרָמִיכֶם וְזֵיתֵיכֶם הַטּוֹבִים יִקַּח, 22
 וְנָתַן לְעִבְדֵיכֶם"³³. 23

32) השדות והזיתים וכו' שהם עיקר המחייה, ככתוב
 (דברים יא, יד) "דגנך ותירושך ויצהרך". 33) ובתוספות
 (סנהדרין כ, ב דיבור המתחיל מלך מותר) שאלו, אם כן
 למה נעשו אחאב על מעשה כרם נבות היזרעאלי (מלכים א'
 כא, יט)? ותירצו, שכוננת הכתוב להתיר לקיחת השדות
 לעבדיו, ולא לעצמו. עוד תירצו, שאינו מותר אלא בשדה
 מקנה, ולא בשדה אחוזה שירש מאבותיו, ככתוב (שם ג)
 חלילה לי מה' מתייתי את נחלת אבותי לך. ובעיקר תירצו
 שאין פרשת המלך נאמרת אלא במלך, שמלך על כל ישראל
 ויהודה ומאת ה', ואחאב לא מלך על יהודה, וגם לא מאת
 ה', וברד"ק לשמואל שם מתרץ, שכוננת הכתוב להיתר
 פירות בלבד ולא לגוף השדה.

ז. ויש לו מעשר מן הזרעים ומן האילנות³⁴ ומן 24
 הבמה, שנאמר: "וּזְרָעֵיכֶם וְכַרְמֵיכֶם יַעֲשֶׂר וְגו'". 25
 צֹאנְכֶם יַעֲשֶׂר". 26

34) והמעשר לעצמו. אחרי שיפרישו הבעלים המעשר
 ללוויים כמשפט (רד"ק שם).

ח. המלך המשיח נוטל מכל הארצות שפוכשין 27
 ישראל חלק אחד משלשה-עשר; ודבר זה חק לו 28
 ולבניו עד עולם³⁵. 29

35) רמז לזה דברי הכתוב (יחזקאל מח, כא): "והנותר
 לנשיא מזה ומזה... לעומת חלקים לנשיא" וגו', למדנו,
 שהיה נוטל חלק כאחד השבטים, והנשיא הוא מלך המשיח
 (רדב"ן). ובכבא בתרא קכב, אמרו: עתידה ארץ ישראל
 שתחלק לשלושה עשר שבטים, ואמר רב חסדא שהחלק
 הי"ג הוא לנשיא ("למלך המשיח", רשב"ם), שנאמר
 (יחזקאל מח, יט): "והעובד העיר (הנשיא שעול רבים מוטל
 עליו - רשב"ם) יעבדוהו מכל שבטי ישראל".

ז. כל הרוגי המלך³⁶ - ממונן למלך³⁷. וכל 30
 הממלכות שפוכש, הרי אוצרות המלכים למלך, 31
 ושאר הבזה שבזוין, בזוין ונותנין לפניו, והוא 32
 נוטל מחצה בראש³⁸, ומחצית הבזה חולקין אותה, 33
 כל אנשי הצבא ביחד עם העם היושבין על הפלים 34
 במחנה לשמרן, חולקין בשוה, שנאמר: "פי פחלק 35
 היירד בפלחמה ויחלק הישב על הפלים יחדו 36
 יחלקו"³⁹. 37

36) שמרדו בו ונתחייבו מיתה. 37) סנהדרין (מח, ב)
 בניגוד להרוגי בית דין שנכסייהם ליורשיהם, כמבואר לעיל
 הלכות אבל פרק א, הלכה ט. וכן מצינו בכתוב (מלכים א'
 כא, טז) כשהעידו על נבות שברך את האלוקים ומלך, מיד,
 "ויקם אחאב לרדת אל כרם נבות היזרעאלי לרישתו" (גמרא
 שם). 38) שם כ, ב בברייתא. ובמשנה שם שנינו: הוא
 נוטל חלק בראש, ומפרש רש"י: חלק היפה בורר ראשון
 ונוטל מחצה. 39) וממי למד דוד את זה? מאברהם אבינו,

משמר כבוד. 17) לפני מרכבתו, כמנהג הימים ההם
 בחצרות מלכי קדם. 18) לשרתו, ולעשות מלאכתו.

ג. וכן לוקח מן בעלי האמנות כל מה שהוא צריך 1
 ועושין לו מלאכתו, ונותן שכרן¹⁹. ולוקח כל 2
 הבהמות והעבדים והשפחות למלאכתו, ונותן 3
 שכרן²⁰ או דמיהן²¹, שנאמר: "ולקחש הרישו 4
 ולקצר קצירו ולעשות פלי מלחמתו²² וכלי רכבו. 5
 ואת עבדיכם ואת שפחותיכם ואת בחוריכם הטובים 6
 ואת חמוריכם יקח, ועשה למלאכתו". 7

19) בניגוד לשמשיו המתפרנסים מבית המלך וזהו שכרם.
 20) שכר מלאכתם. 21) משלם תמורתם ומעכבם לעצמו.
 22) אלו בעלי האומנות, כתרגום יונתן שם.

ד. וכן לוקח מכל גבול ישראל נשים²³ ופילגשים: 8
 נשים - בכתבה וקדושין, ופילגשים - בלא כתבה 9
 ובלא קדושין²⁴, אלא ביחוד²⁵ בלבד קונה אותה 10
 ומתרת לו. אבל ההדיט אסור בפילגש²⁶, אלא 11
 באמה העבריה²⁷ בלבד אחרי ועוד²⁸. ויש לו רשות 12
 לעשות הפילגשים שלוקח לארמונו, טפחות²⁹ 13
 ואופות ורקחות³⁰, שנאמר: "וְאֵת בְּנוֹתֵיכֶם יִקַּח 14
 לְרִקְחוֹת וְלִטְבָּחוֹת וְלֵאפוֹת". 15

23) תוספתא סנהדרין פרק ד, משנה ב, "ובורר לו נשים מכל
 מקום שירצה כהנות לווית וישראליות". 24) סנהדרין כא,
 א, ובזה יובן, מעשה אבשלום, שבא "אל פלגשי אביו לעיני
 כל ישראל" (שמואל ב טז, כב), כי אילו היו מקודשות לדוד
 אביו, לא היה העם מסכים לעבירה זו (רדב"ן). וראוי לציין
 שרש"י לתורה (בראשית כה, ו) מפרש: פלגשים - בלא
 כתובה, נראה מדבריו, שהיא מקודשת לו בקידושין, וכבר
 העיר הרמב"ן שם, שהגירסה בסנהדרין כא, היא: בלא
 כתובה ובלא קידושין. והעיקר תלוי בקידושין, שהכתובה
 אינה אלא מדברי סופרים. 25) שמייחדה לו להיות לו
 לשפחה ולאשה. 26) שכבר פסק רבינו (הלכות אישות
 פרק א, הלכה ד): "כל הבעל אשה לשם זנות בלא קידושין
 לוקח מן התורה", וראה הלכות נערה פרק ב, הלכה י"ז.
 27) שמכרה לו אביה בהיותה קטנה. 28) שמייחדה לו
 לאשה, מלשון הכתוב (שמות כא, ח) "אשר לא יעדה".
 "ומצוות ייעוד, אומר לה בפני שניים: הרי את מקודשת
 לי... ואינו צריך ליתן לה כלום (=כסף קידושין) שמעות
 הראשונות (שנתן לאביה כשלקחה ממנו) לקידושין ניתנו"
 (הלכות עבדים פרק ד, הלכה ז). 29) מבשלות.
 30) מתקנות בשמים ותמרוקי נשים.

ה. וכן כופה את הראויין להיות שרים, וממנה 16
 אותם שרי אלפים ושרי חמשים³¹, שנאמר: "ולשום 17
 לו שרי אלפים ושרי חמשים". 18

31) אף על פי שאינם רוצים במשא עול הציבור ולהתנהג
 בשררה.

ו. ולוקח השדות והזיתים³² והפרמים לעבדיו 19
 פשילכו למלחמה, ויפשטו על מקומות אלו אם אין 20

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שני ד' כסלו - ספר שופטים - הלכות מלכים פט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 לְצֵאתָ. אֲבָל מִלְחַמַת הַרְשׁוּת, אֵינּוּ מוֹצִיא אֶת הָעָם
26 בָּהּ אֶלָּא עַל-פִּי בֵּית-דִין שֶׁל שְׁבַעִים וְאַחַד.⁷

6) אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, להלן פ"ז, ה"ד.
7) סנהדרין ב, א. וכן שם כ, ב. ומתוך שהודגש שם: "אין מוציאין למלחמת הרשות... של שבעים ואחד" משמע, שלמלחמת מצוה אינו צריך רשות בית-דין (כסף-משנה).

27 ג. ופּוֹרֵץ⁸ לַעֲשׂוֹת לוֹ דֶרֶךְ וְאֵין מִמְחִין¹⁰ בִּידּוֹ. וְדֶרֶךְ
28 הַמֶּלֶךְ אֵין לָהּ שְׁעוֹר¹¹, אֶלָּא כְּפִי מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ.
29 אֵינּוּ מַעֲקֵם הַדְּרָכִים מִפְּנֵי פְרָמוֹ שֶׁל זֶה אוֹ מִפְּנֵי
30 שְׂדֵהוּ שֶׁל זֶה, אֶלָּא הוֹלֵךְ בְּשִׁוּהוּ וְעוֹשֶׂה מִלְחַמָּתוֹ.¹²

8) גדרות של כרמים ושדות. 9) לחייליו, בלכתם להלחם.
10) מעכבים. 11) לרוחב ולאורך. 12) סנהדרין כ, ב. ובבבא-קמא ס, ב.

31 ד. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַחֲרִים¹³ שְׁבַעָה עֲמֻמִּין¹⁴, שֶׁנֶּאֱמַר: 31
32 "הַחֲרֵם תַּחֲרִימם". וְכֵל שֶׁבָּא לְיָדוֹ אֶחָד מֵהֵן וְלֹא
33 הִרְגוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַחֲיֶה כָּל
34 נֶשְׁמָה". וְכִבֵּר אֶבֶד זְכָרם.¹⁵

13) לאבד ולהשמיד. 14) "כיון שהם היו עיקר עבודה-זרה ויסודה הראשון... כדי שלא נלמד מכפירתם" (ספר המצוות' לרבינו, עשה קפז), וראה לקמן פ"ו ה"א, ש"אין עושים מלחמה עם אדם בעולם, עד שקוראים לו לשלום". 15) "כבר עלה סנחריב מלך אשור, ובלבל את כל האומות" (ידיים פ"ד, מ"ד). וב'ספר המצוות' (שם) כותב רבינו: "וכך עשינו (שהשמדנום), עד שנשלמה השמדתם ע"י דוד, ונתפזרה השארית ונטמעה בין האומות, עד שאינה ידועה עוד".

35 ה. וְכֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה לְאֶבֶד זְכָר עַמְּלֵק¹⁶, שֶׁנֶּאֱמַר: 35
36 "תַּמְחֶה אֶת זְכָר עַמְּלֵק". וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְזִכֹּר תְּמִיד
37 מַעֲשָׂיו הַרְעִים¹⁷ וְאִרְבֵּיתוֹ¹⁸ פְּדִי לְעוֹרֵר אֵיבָתוֹ¹⁹,
38 שֶׁנֶּאֱמַר: "זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עֲשֵׂה לָךְ עַמְּלֵק". מִפִּי
39 הַשְּׁמוּעָה לְמַד: "זְכוֹר" - בַּפֶּה²⁰, "לֹא תִשְׁכַּח" -
40 בְּלֵב²¹, שְׁאִסוּר לְשַׁפַּח אֵיבָתוֹ וְשִׁנְאָתוֹ.

16) בין הזכרים ובין הנקבות. 17) שהיה הראשון להתגרות בישראל בצאתם ממצרים, ככתוב (במדבר כד, ב) "ראשית גוים עמלק", ומתרגם אונקלוס: "ריש קרביא דישראל הוה עמלקאה". 18) ישיבתו במקום סתר, להתנפל על ישראל באופן פתאומי. 19) שנאתנו אליו. 20) ע"י קריאה בפה. 21) מגילה יח, א. וכן ב'ספרי' פרשת כי-תצא, אות רצו. וב'ספר המצוות' עשה קפט, מסיים רבינו: "הלא תראה, איך עשה שמואל הנביא כשבא לקיים מצוה זו: שהוא זכר תחלה, ואח"כ ציוה להרגם, והוא אמרו (שמואל-א טו, ב): "פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל". וגם בעמלק אין עושים מלחמה טרם שיפתחו לו לשלום, כמבואר לקמן פ"ו, ה"א, ד. ולדעת הסמ"ג (הובאו דבריו ב"הגהות מיימוניות" כאן) אין מצוה זו נוהגת עד ימות המשיח, לאחר כיבוש הארץ, שנאמר: "והיה בהניח ה'... לך מכל אויביך... תמחה את זכר עמלק". אולם פרשת

1 שאמר (בראשית יד, כד) "רק אשר אכלו הנערים (=עבדי, 2 שהלכו איתי למלחמה), וחלק האנשים אשר איתי, ענר 3 אשכול וממרא (=שנשארו לשמור על הכלים) הם יקחו 4 חלקם", הוא שאמר הכתוב (שמואל שם, כה) "'מהיום 5 ההוא ומעלה וישימה לחוק ולמשפט לישראל" - ולא נאמר: 6 "והלאה", לפי שכבר ניתן החוק בימי אברהם (מדרש רבה 7 בראשית פרשה מ"ג אות ט).

8 י. כָּל הָאָרֶץ שְׂכּוּבֵשׁ⁴⁰, הָרִי הִיא שְׁלוֹ. וְנוֹתֵן לְעַבְדֵי
9 וְלֶאֱנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה כְּפִי מַה שִׁירְצָה, וּמִנִּיחַ לְעַצְמוֹ
10 כְּפִי מַה שִׁירְצָה; וּבְכָל אֱלוֹ הַדְּבָרִים - דִּינוֹ דִּין.
11 וּבְכָל יְהִיו מַעֲשָׂיו לְשֵׁם שְׁמַיִם, וְתַהֲיֶה מִגְּמָתוֹ⁴¹
12 וּמִחֻשְׁבֹּתָהּ לְהָרִים דֵּת הָאֱמֶת וְלִמְלֵאת הָעוֹלָם צֶדֶק
13 וְלִשְׁבֵר זְרוּעַ הַרְשָׁעִים וְלַהֲלַחֵם מִלְחָמוֹת ה' ⁴². שְׁאֵין
14 מִמְּלִיכִין מֶלֶךְ תַּחְלָה אֶלָּא לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט⁴³
15 וּמִלְחָמוֹת⁴⁴, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּשְׁפֹטֵנוּ מִלְּפָנָיו וַיֵּצֵא לְפָנָינוּ
16 וְנִלְחַם אֶת מִלְחַמָּתֵינוּ".

40) מלך ישראל, שאינו המלך המשיח, כי המשיח דינו מבואר לעיל הלכה ת. 41) שאיפתו, כלשון הכתוב (חבקוק א, ט) "מגמת פניהם קדימה". 42) השווה לקמן פרק י"א, הלכה ד ובביאורנו שם. 43) בישראל, בין איש לרעהו, וכן אמר שלמה (מלכים-א ג, ט) "ונתת לעבדך לב שומע לשפוט את עמך, להבין בין טוב לרע". 44) באויבי ישראל. וראה במסכת כלה רבתי פרק ח "שהמלכות נתנה בשלושים מעלות... במשפט ובצדקה, שנאמר (משלי טז, יב): כי בצדקה יכון כיסא".

פָּרֶק חֲמִישִׁי

1) שתחילת מלחמת המלך, אינה אלא מלחמת מצוה. מהי מלחמת רשות. המצוה להחרים שבעה עממים, ולאבד זכר עמלק, האיסור לחזור לשכון בארץ מצרים. איסור הירידה מארץ ישראל לחוץ לארץ. חיבת חכמי ישראל לארץ ישראל, ומעלת הזוכה לחיות בה ולהיקבר בתוכה.

17 א. אֵין הַמֶּלֶךְ נִלְחָם תַּחְלָה אֶלָּא מִלְחַמַת מְצוּה. וְאֵין
18 זוֹ הִיא מִלְחַמַת מְצוּה? זוֹ מִלְחַמַת שְׁבַעָה עַמְּמִים²
19 וּמִלְחַמַת עַמְּלֵק³ וְעִזְרָת יִשְׂרָאֵל מִיַּד צָר שֶׁבָּא
20 עֲלֵיהֶם⁴; וְאַחֲרֵי־כֵן נִלְחָם בְּמִלְחַמַת הַרְשׁוּת, וְהִיא
21 הַמִּלְחָמָה שֶׁנִּלְחָם עִם שְׂאָר הָעַמִּים פְּדִי לְהַרְחִיב
22 גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וְלַהֲרִיב בְּגִדְלָתוֹ וְשִׁמְעוֹ.⁵

2) והם: החתי, והגרגשי, והאמורי, והכנעני, והפריזי, והחוי והיבוסי (דברים ז, א), וראה בסמוך ה"ד. 3) לאבד את זרעו, כמבואר בסמוך ה"ה. 4) ככתוב (במדבר י, ט) "וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם". 5) שיפחדו הגוים מלהתגרות בהם. ובסוטה מד, ב אמרו: מלחמת יהושע לכבש - חובה; מלחמות בית דוד לרווחה (=שנלחם בארם צובה להוסיפה על ארץ ישראל) - רשות.

23 ב. מִלְחַמַת מְצוּה, אֵינּוּ צָרִיךְ לְטַל בָּהּ רְשׁוּת
24 בֵּית-דִין, אֶלָּא יוֹצֵא מִעַצְמוֹ בְּכָל עַת וְכוּפָה הָעָם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 וְלִפְרָקֵי מִטְיָא³¹ וְלִכְפֹּשׁ אֲרָצוֹת אֲחֵרוֹת³², וְאִין אָסוּר
17 אֲלֵא לְהַשְׁתַּקֵּעַ שָׁם. וְאִין לֹקִין עַל לֹא זֶה³³, שְׁבַעַת
18 הַכְּנִיסָה מִתֵּר הוּא³⁴. וְאִם יִחְשַׁב לִישֵׁב וְלִהַשְׁתַּקֵּעַ
19 שָׁם, אִין בּוּ מַעֲשֵׂה³⁵. וְיִרְאֶה לִי, שָׁאֵם כָּבֵשׁ
20 אֲרֵץ-מִצְרַיִם מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל עַל-פִּי בֵּית-דִין, שְׁהִיא
21 מִתְּרָת; וְלֹא הִזְהִירָה אֲלֵא לְשׁוֹב לֵה יְחִידִים, או
22 לְשִׁכְן בָּהּ וְהִיא בְּיַד עַפּוֹ³⁶, מִפְּנֵי שְׁמַעְשֵׂיהָ
23 מִקְּלָלִין יוֹתֵר מִכָּל הָאֲרָצוֹת, שְׁנֶאֱמַר: "כִּמְעַשֶׂה
24 אֲרֵץ מִצְרַיִם"³⁶.

30 לשם מקח וממכר סחורות שונות. (31 סחורה, בלשון יוונית. "עובר לסוחר" (בראשית כג, טז) מתרגם יונתן: מתקבלין בכל פרקמטיא. (32 ירושלמי סנהדרין פ"י, ה"ח. (33 אפילו אם נשתקע לבסוף. (34 שעדיין לא נשתקע. (35 ואין לוקים על לאו שאין בו מעשה (לעיל ה'ל' סנהדרין פ"י, ה"ב). ואע"פ שמשמע מדברי רבינו שאם נשתקע יטנו אסור על-כל-פנים, בכל זאת נשתקע רבינו במצרים, כי אנוס היה על פי המלכות, בהיותו רופא למלך ולשרים (רדב"ז). אף הוא (הרדב"ז) מעיד ומתנצל: וגם אני נתיישבתי שם זמן מרובה ללמוד תורה וללמדה, וקבעתי שם ישיבה, וזה מותר, ושוב באתי לירושלים. וכדאי להעיר, שרבי אשתורי הפרחי, מעיד בספרו "כפתור ופרח" פרק ה, שרבינו היה חותם שמו באגרת, ומסיים בה: "הכותב, העובר בכל יום שלשה לאוין". והכוונה לשלושת הפסוקים במ הזהירה תורה לא תשוב למצרים. מכאן, שקשה בעיניו היתה לו ישיבתו במצרים. (36 ב'תורת כהנים' פרשת אחרי, פרשת ח', אמרו: "מנין שלא היתה אומה באומות שהתעיבו מעשיהם יותר מן המצריים? תלמוד-לומר: כמעשה ארץ מצרים" וגו'.

25 ז. אָסוּר לְצִאת מֵאֲרֵץ-יִשְׂרָאֵל לְחוּצָה לְאֲרֵץ
26 לְעוֹלָם³⁷, אֲלֵא לְלַמֵּד תּוֹרָה³⁸, או לְשֵׂא אִשָּׁה³⁹, או
27 לְהַצִּיל⁴⁰ מִן הַעַפּוֹ⁴¹; וְיִחָזֵר לְאֲרֵץ⁴¹. וְכֵן יוֹצֵא הוּא
28 לְסוּחָרָה⁴²; אֲבָל לְשִׁכְן⁴³ בְּחוּצָה לְאֲרֵץ - אָסוּר,
29 אֲלֵא-אִם-כֵּן חִזַּק שָׁם הָרַעַב עַד שְׁנַעֲשֶׂה שׁוֹה דִּינָר
30 חֲטִין בְּשָׁנֵי דִּינָרִין⁴⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? ⁴⁵כְּשֶׁהָיוּ
31 הַמַּעֲוֹת מְצוּיֹת וְהַפְּרוֹת בְּלִקְר, אֲבָל אִם הַפְּרוֹת בְּזוּל,
32 וְלֹא יִמָּצֵא מְעוֹת וְלֹא בְּמָה יִשְׁתַּפֵּר, וְאִבְדָה פְּרוּטָה
33 מִן הַפִּס - יֵצֵא לְכָל מְקוֹם שְׁיִמָּצֵא בּוּ רִוַח⁴⁶.
34 וְאִף-עַל-פִּי שְׁמֵתָר לְצִאת - אִינָה מִדַּת חֲסִידוֹת,
35 שְׁהָרִי מְחַלֵּין וְכִלְיוֹן, שְׁגִי גְדוֹלֵי הַדּוֹר הַיּוֹד⁴⁷, וּמִפְּנֵי
36 צָרָה גְדוֹלָה יֵצֵאוּ⁴⁸, וְנִתְחַיְבוּ כְּלָיָה לְמְקוֹם⁴⁹.

37 שמפקיע עצמו מן המצוות (רשב"ם לבבא-בבא צא, א). (38 שהיא מצוה גדולה, כי גדול התלמוד שמביא לידי מעשה (ע"ז יג, א. וב'תוספות' שם ד"ה ללמוד תורה). ואפילו אם יש בארץ מי שילמדהו, מותר לו לצאת ללמוד בחו"ל, "לפי שאין אדם זוכה ללמוד מכל" (גמרא שם). והשווה לעיל ה'ל' אבל פ"ג, ה"ד. (39 בגלל חשיבות המצוה, שנאמר בה (ישעיה מה, יח) "לא תהו בראה לשבת יצרה" ('תוספות' שם). (40 ממונו (גמרא שם).

1 מחיית עמלק הנזכרת בשמואל-א, טו מהווה סתירה גלויה
2 לדיעה זו (רדב"ז).

3 ו. כָּל הָאֲרָצוֹת שְׁכּוּבְשֵׁין יִשְׂרָאֵל בְּמִלְךָ עַל-פִּי
4 בֵּית-דִין, הָרִי זֶה כְּבוֹשׁ רַבִּים, וְהָרִי הִיא כְּאֲרֵץ-
5 יִשְׂרָאֵל שְׁכָבֵשׁ יְהוֹשֻׁעַ לְכָל דְּבָר²². וְהוּא, שְׁכָבֵשׁוּ
6 אַחֵר כְּבוֹשׁ כָּל אֲרֵץ-יִשְׂרָאֵל הָאֲמוּרָה בְּתוֹרָה²³.

(22 'ספרי' פרשת עקב, אות נא, שנאמר (דברים יא, כד) "כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה", אם ללמד על תחומי א"י, הרי כבר נאמר (יהושע א, ד) "מהמדבר והלבנון הזה... יהיה גבולכם" - אלא כל מקום שתכבשו חוץ מן המקומות האלו, הרי הוא שלכם... ומניין שמצוות נוהגות שם? הרי אתה דן: נאמר כאן "יהיה", ונאמר להלן "יהיה". מה להלן מצוות נוהגות שם, אף כאן מצוות נוהגות. אבל ארצות שכבש יחיד מישראל, או משפחה או שבט שהלכו וכבשו לעצמם מקום, אפילו מן הארץ שניתנה לאברהם, "אינו נקרא א"י כדי שיהגו בו כל המצוות" (כלשון רבינו בהל' תרומות פ"א, ה"ב). וכן אמרו (גיטין מז, א) "כיבוש יחיד - אין שמו כיבוש".

(23 'ספרי' שם, "מפני מה כבש דוד ארם נהיים וארם צובה, ואין מצוות נוהגות שם? אמרו, דוד עשה שלא כתורה, התורה אמרה: משתכבשו לארץ, תהיו רשאים לכבוש חוץ לארץ. הוא לא עשה כן, אלא חזר וכבש ארם נהרים... ואת היבוסים, שהיה סמוך לירושלים לא הוריש. אמרו לו הקב"ה סמוך לפלטיירים (=היכל) שלך לא הורשת, האיך אתה חוזר ומכבש ארם נהרים" וכו'. והשווה ה'ל' תרומות פ"א, ה"ג.

7 ז. וּמִתֵּר לְשִׁכְן בְּכָל הָעוֹלָם, חוּץ מֵאֲרֵץ מִצְרַיִם. מִן
8 הַיָּם הַגְּדוֹל²⁴ וְעַד הַמַּעֲרָב²⁵, אֲרַבְע־מֵאוֹת פְּרָסָה עַל
9 אֲרַבְע־מֵאוֹת פְּרָסָה, כְּנֶגֶד אֲרֵץ כּוּשׁ²⁶ וְכֶנְעַד
10 הַמִּדְבָּר²⁷ - הַכּל אָסוּר לְהִתְיָשֵׁב בָּהּ. בְּשִׁלְשָׁה
11 מְקוֹמוֹת הִזְהִירָה תּוֹרָה שְׁלֹא לְשׁוֹב לְמִצְרַיִם²⁸.
12 שְׁנֶאֱמַר: "לֹא תִסְפוֹן לְשׁוֹב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד"; "לֹא
13 תִסְיֵף עוֹד לְרֵאתָה"; "לֹא תִסְפוּ לְרֵאתֶם עוֹד עַד
14 עוֹלָם". וְאֵלֶכְסַנְדְּרָא בְּכָל הָאָסוּר²⁹.

(24 הוא היס התיכון. (25 בכת"י תימן: היס הגדול המערבי. (26 היא אתיופיה שבאפריקה, וכוש הנזכרת בתנ"ך היא בדרום ערב אצל מצרים, וכן הכתוב אומר (יחזקאל כט, י) "ונתתי את ארץ מצרים לחרבות... שממה, ממגדל סונה ועד גבול כוש", וכן (דברי הימים-ב, כא, טז) "הפלשתים והערבים אשר על ידי כושים". (27 כל השטח מן היס, המקביל לארץ כוש, וכנגד המדבר, הכל נחשב מצרים. וכן אמרו (תענית י, י) "ארץ מצרים היא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה". וראה במדרש 'שמות רבה' פרשה י אות ב: "המצריים אומרים עד כאן תחומנו, והכושים אומרים עד כאן תחומנו" וכו'. (28 ירושלמי סוכה פ"ה, ה"א. (29 סוכה נא, ב. אנשי אלכסנדריא של מצרים נענשו ונהרגו, על שעברו על מה שאמרה תורה: לא תסיפון לשוב בדרך הזה עוד, הרי שהיא בכלל מצרים (כסף-משנה).

15 ח. מִתֵּר לְחָזֵר לְאֲרֵץ-מִצְרַיִם לְסוּחָרָה³⁰

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בחוק-לארץ והעבירו ארוננו לקבורה בא"י, שסוף-סוף מת על אדמה טמאה (שם). (61) שם, ובמועד קטן כה, א. (62) שביקשו להעביר עצמותיהם לא"י לקבורה, למרות שמתו בחוק-לארץ. ובירושלמי (כתובות פ"ב, ה"ג) אמרו: רבה ורבי אלעזר היו מטיילים ברחוב, ראו ארונות עם מתים באים מחוק-לארץ, אמר רבה: מה הועילו אלו, אני קורא עליהם (ירמיה ב, ז): ונחלתי שמתם לתועבה - בחייכם (=שמאתם בה ולא באתם לדור בה); ותבואו ותטמאו את ארצי - במיתתכם. אמר לו רבי אלעזר, כיון שמגיעים לארץ, היו נוטלים גוש עפר ומניחים על ארונם, וכתוב: וכפר אדמתו עמו. והעירו ב"הגהות מיימוניות" - מכאן סמך, למה שנהגו להניח עפר א"י על המתים בחוק-לארץ. וראה מנהג זה בשו"ע יו"ד סי' שסג, סעיף א.

15 יב. לעולם ידור אדם בארץ-ישׂראל אפלו בעיר
16 שרפה עכו"ם, ואל ידור בחוצה לארץ ואפלו בעיר
17 שרפה ישׂראל; שכל היוצא לחוצה לארץ, פאלו
18 עובד עבודה זרה, שנאמר: "כי גרשוני היום
19 מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבד אלהים
20 אחרים"⁶³. ובפרעניות הוא אומר: "ואל אדמת
21 ישׂראל לא יבאו". כשם שאסור לצאת מהארץ
22 לחוצה לארץ, כך אסור לצאת מבבל לשאר
23 הארצות, שנאמר: "בבבלה יובאו ושמה יהיו"⁶⁴.

(63) כתובות קי, ב. והכרייאת מסיימת שם: "וכי מי אמר לו לדוד, לך עבוד אלהים אחרים? אלא לומר לך: כל הדר בחור", כאלו עובד ע"ז". וראה ב'תורת כהנים' פרשת בהר, פרשתה ה, ה"ד: "כל היוצא לחו"ל - כאלו עובד ע"ז". (64) שם קיא, א. ושם קי, ב אמרו: כל העולה מבבל לא"י - עובר בעשה, שנאמר: בבבלה יובאו ושמה יהיו, עד יום פקדי אותם נאום ה'. ולדעת הכסף-משנה, כוונת רבינו ל"שאר ארצות" - אפילו לא"י. ורש"י שם קיא, א מפרש: אסור לצאת מבבל, לפי שיש שם ישיבות המרביצות תורה תמיד, ואינו מזכיר את הפסוק: "בבבלה יובאו", כי פסוק זה אינו מדבר אלא בכלי המקדש ולא באנשים, וכדיחוי הגמרא שם, בטעמו של רבי זירא, שהיה משתדל לעלות מבבל לא"י, בניגוד לדעתו של רב יהודה האוסר עליה זו מהפסוק הנ"ל. ולפי זה, בזמן שיש ישיבות בא"י, מותר לעלות אליה אפילו מבבל.

פרק נש"י

(1) שאין עושים שום מלחמה בעולם, עד שיקראו לשלום תחילה. שלושה כתבים ששלח יהושע לשבעת העמים עד שלא נכנס לארץ. דין עמון ומואב בקריאת שלום. איסור קציצת אילן מאכל, והשחתת כל דבר ערך שהוא. דברים שפטרם חכמים במחנה צבא, ומצוות מיוחדות לצבא, כמחנה קדוש.

24 א. אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין
25 לו שלום, אהד מלחמת הרשות², ואהד מלחמת
26 מצוה³, שנאמר: "כי תקרב אל עיר להלחם עליה,
27 וקראת אליה לשלום"⁵. אם השלימו וקבלו שבע
28 מצות שנצטוו בני נח עליהן⁶ - אין הורגין מהן

(41) שתהא דעתו לחזור. אבל אם אין דעתו לחזור, אפילו ישיא אשה אסור לו לצאת, כמבואר בכתובות קיא, א שלא התירו ליבם לצאת לחו"ל לישא את יבמתו, ובודאי מפני שלא היתה דעתו לחזור, כי בדעתו לחזור מותר לו, כמבואר בע"ז יג, א. וכן הוכיחו ה'תוספות' שם ד"ה: ללמוד תורה (כסף-משנה). (42) מועד קטן יד, א, שהיוצא להרוויח, דינו כיוצא למזונות, ובודאי אם אין לו מה לאכול, רשאי הוא לצאת כמבואר בסמוך (יד איתן). (43) בקביעות, שלא על-מנת לחזור. (44) בבא-בתרא צא, א: "אלא-אם-כן עמדו סאתיים בסלע", וידוע שהמחיר הרגיל הוא ארבעה סאין בסלע (עירובין פב, ב). הרי שאם הוקיר המחיר בכפליים - הרי זה רעב חזק (כסף-משנה). (45) שאם לא עלה המחיר כפליים - אסור לו לצאת. (46) ב"ב שם עמ' ב. כרבי יוחנן, המעיד שהוא זוכר, כשעמדו ארבע סאין קמח בסלע (=בזול) והיו רבים נפוחי רעב בטבריא, מחוסר איסור לקנות בו לחם. (47) פרנסי הדור היו. (48) שחזק הרעב בארץ, ככתוב במגילת רות א, א. (49) בבא-בתרא שם ע"א.

1 י. גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ-
2 ישׂראל⁵⁰, ומנשקין אבניה⁵¹ ומתגלגלין על עפרה⁵².
3 וכן הוא אומר: "כי רצו עבדיך את אבניה, ואת
4 עפרה יחננו".

(50) כשדרכה רגלם על אדמת א"י והגיעו לתחילת תחומה. (51) כתובות קיב, א: "רבי אבא היה מנשק כיפי (=סלעים) דעכו", והיתה תחילת תחומי א"י, כמבואר בגיטין עו, ב כשהיו התלמידים בארץ נפרדים מחבריהם, שחזרו לחו"ל, היו נפטרים מהם בעכו, כי ליווים עד שם, ומשם ואילך אסור היה לתלמידי א"י לצאת, שמעכו והלאה - חוץ לארץ. (52) כתובות שם עמ' ב. וראה במדרש תנחומא פ' שלח, הובא ב'תוספות' שם עמ' א: "כשעלה רבי חנינא הגדול מבבל, ביקש לידע אם נכנס לא"י, והיה שוקל אבנים... כיון שמצאן כבידות, אמר: אין אלו אלא אבני א"י, והיה מנשקן וקרא עליהן את הפסוק הזה: כי רצו עבדיך את אבניה. והשווה ירושלמי שביעית פ"ד, ה"ז.

5 יא. אמרו חכמים⁵³: כל השוכן בארץ-ישׂראל -
6 עונותיו מחולקין, שנאמר: "ובל יאמר שכן חליתי,
7 העם הישב בה נשא עון"⁵⁴. אפלו הלך בה ארבע
8 אמות, זוכה לחיי העולם הבא. וכן הקבור בה⁵⁵ -
9 נתפטר לו, וכאלו המקום שהוא בו, מןבה פפרה⁵⁶,
10 שנאמר: "וכפר אדמתו עמו". ובפרענות⁵⁷ הוא
11 אומר: "על אדמה טמאה⁵⁸ תמות". ואינו דומה
12 קולטתו מחיים⁵⁹ לקולטתו אחר מותו⁶⁰; ואף-על-
13 פיי-כן גדולי החכמים היו מוליכים מתייהם לשם⁶¹.
14 צא ולמד מיעקב אבינו ויוסף הצדיק⁶².

(53) כתובות קיא, א. (54) ומפרש רש"י: אל יתרעם לומר צר לי, כי כולם נושאי עוון. (55) שמת בחוק-לארץ ונקבר בארץ. (56) שם. (57) כשהנביא הוכיח את אמציה כהן בית אל, וניבא עליו קשות. (58) הכוונה לחו"ל, שהיא אדמה טמאה. (59) שחי בארץ ונפטר בה. (60) שמת

ד. ואם לא השלימו, או שהשלימו ולא קבלו שבע מצות - עושין עמהם מלחמה והורגין כל הזכרים הגדולים¹³, ובזזין כל ממונם וטפם. ואין הורגין אשה ולא קטן, שנאמר: "הנשים והטף" - זה טף של זכרים. בפה דברים אמורים¹⁵? במלחמת הרשות שהוא עם שאר האמות, אבל שבעה עממין ועמלק שלא השלימו - אין מנחין מהם נשמה, שנאמר: "בן תעשה לכל וגו'". רק מערי העמים... לא תחיה כל נשמה, וכן הוא אומר בעמלק: "תמחה את זכר עמלק"¹⁶. ומניין שאינו מדבר אלא באלו שלא השלימו? שנאמר: "לא היתה עיר אשר השלימה אל בני ישראל בלתי החוי ישובי גבעון, את הפל לקחו במלחמה. פי מאת ה' היתה לחזק את לפם לקראת המלחמה את ישראל למען החרימם"; מפלל, ששלחו להם לשלום ולא קבלו¹⁷.

13 סובר רבינו, שאפילו שאר האומות, תושבי הערים הרחוקות מגבול ישראל, מוכרחות לקבל שבע מצוות בני נח, שהרי אנו באים לכבוש אותן ולדרו בארצותיהן, ואם ישארו בכפירתן יחטיאו אותנו, וכבר הבאנו לעיל אות ו דעת הראב"ד בזה. (14) וסיום הכתוב: "...והבהמה וכל אשר יהיה בעיר... תבוז לך". (15) שמשאירים הנשים והטף. (16) ופירושו בבבא-בתרא כא, ב "זכר עמלק", שלא ישאר לו זכרון ואפילו הנקבות נהרגות, והכתוב אומר (שמואל-א טו, ג) "לך והכית את עמלק... והמתה מאיש עד אשה, מעולל ועד יונק, משור ועד שה" וגו'. ובמכילתא פ' בשלח, דרשו: "כי יד על כס ייה - נשבע המקום בכסא כבוד שלו, אם מניח אני נין ונכד לעמלק, תחת כל השמים - שלא יהו אמורים גמל זה של עמלק, רחל זו של עמלק". (17) ומכאן, שאם קיבלו - היו משלימים עמהם. וכן אמרו (סוטה לה, ב) "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם - הא למדת, שאם היו חוזרים בתשובה היו מקבלים אותם". אולם רש"י שם מפרש, שאין זה אלא לשבע אומות היושבות בחוף-לארץ, אבל ביושבות בתוך הארץ - אין מקבלים, שמחמת יראה הן עושות. וכבר דחה הרמב"ן (דברים כ, י) דיעה זו, שהרי הכתוב מדבר בערי העמים האלה, אשר ה' נתן לך נחלה, ומדגיש: למען אשר לא ילמדו אתכם, ומכאן שאם עשו תשובה - אין נהרגין, כדרשת ה'ספרי' שם, אות רב.

ה. שלשה כתבים שלח יהושע¹⁸ עד שלא נכנס לארץ: הראשון שלח להם - מי שרוצה לברח, וברח. וחתור¹⁹ ושלח: מי שרוצה להשלים, ישלים. וחתור ושלח: מי שרוצה לעשות מלחמה, יעשה. אם-כן, מפני מה הערימו יושבי גבעון²⁰? לפי ששלח להם בכלל²¹ ולא קבלו, ולא ידעו משפט ישראל, ודמו ששוב אין פותחין להם לשלום²². ולמה קשה הדבר לנשיאים וראו שראוי להפנותם לפי חרב לול²³ השבועה²⁴? מפני שפנתו להם

1 נשמה, והרי הן למס, שנאמר: "יהיו לך למס ועבדוך". קבלו עליהם המס ולא קבלו העבדות, או שקבלו העבדות ולא קבלו המס - אין שומעין להם, עד שיקבלו שניהם⁸. והעבדות שיקבלו הוא, שיהיו גבזים ושפלים למטה, ולא ירימו ראש בישראל, אלא יהיו כבושים תחת ידם⁹. ולא יתמנו על ישראל לשום דבר שבעולם. והמס שיקבלו - שיהיו מוכנים לעבדות המלך בגופם וממונם, כגון בנין החומות¹⁰ וחיזוק המצודות ובנין ארמון המלך וכיוצא בו, שנאמר: "וזה דבר המס אשר העלה המלך שלמה לבנות את בית ה' ואת ביתו ואת המלוא ואת חומת ירושלים... ואת כל ערי המספנות אשר היו לשלמה... כל העם הנותר מן האמרי... ויעלם שלמה למס עבד עד היום הזה. ומבני ישראל לא נתן שלמה עבד, פי הם אנשי המלחמה ועבדיו ושריו ושלישיו ושרי רכבו ופראשו".

2) שהיא בשאר האומות, כדי להרחיב גבול ישראל. 3) שהיא בשבעה עממים ומלחמת עמלק, כמבואר לעיל פ"ה, ה"א. 4) וכל עיר במשמע, אפילו עיר של שבעה עממים, וכן מצינו במשה רבינו שקרא לשלום לסיחון מלך האמורי, שהוא משבעת העמים (ראה דברים ב, כו), ובוודאי לא עבר משה על ה'אל-תעשה' - לא תחיה כל נשמה (רמב"ן לדברים כ, א). וב'מדרש רבה' דברים פ"ה, אות יג: "חייך שאני מקיים גזירתך, כל מלחמה שיהו הולכים, לא יהו פותחים אלא בשלום". 5) אבל רש"י לתורה שם, מפרש שכל הכתוב אינו מדבר אלא במלחמת רשות, וראה בפירושו רבי אליהו מזרחי שם. 6) והן מנויות לקמן פ"ט, ה"א. 7) ולדעת הראב"ד, אין קבלת שבע מצוות מעכבת במלחמת הרשות, ואפילו לא קיבלו המצוות - אין הורגים מהם נשמה, ומשלימים עמהם, שהרי בערים רחוקות הם יושבים, ולא יחטיאו אותנו. מה-שאי-כן במלחמת מצוה המכוונת כלפי העמים שבא", קבלת מצוות מעכבת בהם, ואם לא יקבלו מחרימים אותם, שלא יחטיאו אותנו. וראה בסמוך אות יב. 8) 'ספרי' שופטים, אות ר. 9) ושיוכל כל ישראל ליקח מהם לחטוב עציו ולשאוב מימיו, ונותן לו שכרו הראוי (רמב"ן לדברים כ, יא). 10) חומות ירושלים, כמפורש בכתוב הבא.

ב. ויש למלך להתנות עמהם שיקח חצי ממונם או הקרקעות ויניח כל המטלטלין, או המטלטלין ויניח הקרקעות¹¹, כפי מה שיתנה.

11) זהו הפירוש של "חצי ממונם".

ג. ואסור לשקר בביתם ולכזב להם אחר שהשלימו וקבלו שבע מצות¹².

12) שהרי קראו להם לשלום, והבטיחום שלא יהרגום, ואם ימעלו בהבטחתם, יש בזה חילול השם (ראה בסמוך סוף ה"ה), ומה גם שהתורה לא התירה לנו דמם, נמצא ההורגם הוא שופך דמים ורוצח.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום שני ד' כסלו – ספר שופטים – הלכות מלכים צג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שלוש מותר, כגון אם עשו עמך חסד, מותר לפקדם לשלום, שנאמר (שמואל-ב י, א) וימת מלך בני עמון, וימלוך חנון בנו... ויאמר דוד אעשה חסד עם חנון... כאשר עשה אביו עמדי חסד וישלח דוד לנחמו". ובכסף-משנה העיר, שבמדרש משמע, שלא עשה דוד כהוגן בזה, כוונתו למדרש תנחומא פרשת פינחס אות ג, "אתה מוצא במי שבא עליהם במדת רחמים, לסוף בא לידי בזיון ומלחמות... זה דוד... אמר לו הקב"ה: אתה תעבור על דברי, שאני כתבתי לא תדרוש שלומם... אל תהי צדיק הרבה, שלא יהא אדם מוותר על התורה... ולבסוף בא לידי בזיון, ויקח חנון את עבדי דוד ויגלה את חצי זקנם (שמואל-ב י, ד), ואח"כ לידי מלחמה עם ארם נהרים" וכו'. וב'אור שמח' מתרץ, שאם משלם חסד עם מטיבו עצמו - זה מותר, ודוד עשה חסד עם בנו, וזה אסור.

- 14 ז. פִּשְׁצְרִין עַל עִיר לְתַפְשָׁהּ, אֵין מְקִיפִין אוֹתָהּ
 15 מְאַרְבַּע רוֹחוֹתֶיהָ, אֶלֶּא מְשַׁלֵּשׁ רוֹחוֹתֶיהָ; וּמְנַיְחִין
 16 מְקוֹם לְבוֹרַח וְלִכְל מִי שְׂרִיצָה לְהַמְלִט עַל נַפְשׁוֹ,
 17 שְׁנֵאמַר: "וַיִּצְבְּאוּ עַל מְדִין פְּאֶשֶׁר צָנָה ה' אֶת
 18 מִשָּׁה - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹי³¹ שְׁבִכָה צָנָהוּ.

31) 'ספרי' פרשת מטות, אות קנו. וכתב הרדב"ז, מסתבר, שזה רק במלחמת הרשות, ובשאר האומות, דוגמת מדין, שלומד ממנה. וכל זה מדרכי התורה אשר כל נתיבותיה שלום. וכן גם דעת ה'חינוך' מצוה תקכו, שבמלחמת ז' עממים מקיפים אותה מכל צד. אולם ה'מנחת חינוך' שם סובר, שדעת רבינו שגם במלחמת מצוה אין מקיפים אותה אלא משלש רוחותיה, שהרי מלחמת מדין היתה על פי צו ה', והרי זו כמלחמת מצוה. ומה שהחיו בה את הטף (ראה שם, יח), אינה אלא גזירת הכתוב. וראה דעת הרמב"ן בהשגותיו על 'ספר המצוות' לרבינו, שמונה דין זה בתור מצוות-עשה בפני עצמה (שם מצוה ה), וגם לדעתו, מצוה זו אינה אלא במלחמת הרשות. והוא מנמק: שיש בזה תיקון, שנפתח להם פתח שיכרחו, ולא יתחזקו לקראתנו.

- 19 ח. אֵין קוֹצְצִין אֵילָנֵי מְאָכֵל שְׁחוּץ לְמִדְּיָנָה³² וְאֵין
 20 מוֹנְעִין מִהֶם אֲמַת³³ הַפִּים פְּדֵי שְׂיִבְשׁוּ, שְׁנֵאמַר:
 21 "לֹא תִשְׁחִית אֶת עֵצָה"³⁴; וְכֵל הַקּוֹצֵץ - לוֹקָה. וְלֹא
 22 בְּמִצּוֹר בְּלִבָּד, אֶלֶּא בְּכָל מְקוֹם כָּל הַקּוֹצֵץ אֵילָן
 23 מְאָכֵל דְּרָף הַשְּׁחָתָה - לוֹקָה³⁵; אֲבָל קוֹצְצִין אוֹתוֹ
 24 אִם הָיָה מְזִיק אֵילָנוֹת אֲחֵרִים³⁶, אוּ מְפַנֵּי שְׂמִיזִיק
 25 בְּשִׂדֵּה אֲחֵרִים³⁷, אוּ מְפַנֵּי שְׂדֵמֵי יִקְרִים³⁸. לֹא אֶסְרָה
 26 תוֹרָה אֶלֶּא דְרָף הַשְּׁחָתָה.

32) כשצרים על עיר להלחם עליה, כדאי להציק לאנשיה ולהכאיב לבם" ('ספר המצוות' ל"ת נוז). תעלה. 33) "בכל דבר" ('ספרי' שופטים, אות כג). 34) מכות כב, א. ואזהרתו: "כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות". 35) אפילו בשלו (ב"ק צב, א). 36) כמו ששינונו (בבא בתרא כו, א) "לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו, אלא-אם-כן הרחיק ממנו ארבע אמות", שכשיחרוש אילנותיו לא יצטרך להכניס מחרשתו לתוך של חבירו. ושם

- 1 בְּרִית²⁵. וְהָרִי הוּא אוֹמֵר: "לֹא תִכְרַת לָהֶם בְּרִית?"
 2 אֶלֶּא הָיָה דִינָם שְׂיִהִי לְמַס עֲבָדִים, וְהוֹאִיל וּבִטְעוֹת
 3 נִשְׁבְּעוּ לָהֶם²⁶, בְּדִין הָיָה שְׂיִהָרְגוּ עַל שְׂהַטְעוֹם, לוֹאִי
 4 חֲלוּל הַשֵּׁם²⁷.

18) ירושלמי שביעית פ"ו, ה"א. 19) לא שחיכה במכתב השני, עד שיקבל תשובה למכתבו הראשון, אלא בבת אחת שלח שלשה כתבים בהם שלש הצעות, וכן נראה מלשון הירושלמי שם (רדב"ז). ושם אמרו: גרגשי פינה והלך לו לאפריקה. 20) לשקר ולומר: מארץ רחוקה באו עבדיך וגו' (יהושע ט, ט), והלא יכולים היו להצהיר על רצונם להשלים וינצלו? 21) לכל ערי כנען בצורה כוללת. 22) שחשבו הואיל ולא נענו בפעם הראשונה עם קבלת הפניה הכללית, שוב לא יקבל אח"כ שום קיבוץ מהם (כסף-משנה). 23) כמו: לולא. 24) שנשבעו להם נשיאי העדה, ככתוב (שם, טו), והלא אפילו לא נשבעו להם, אסור להכותם מאחר שהשלימו?! 25) שיהיו שווי זכויות כאזרחים חפשיים. 26) שחשבו, שהם מארץ רחוקה מאד, מן העמים שאין בדעתם לבוא עליהם כלל, ואינם חייבים לקבל עליהם עבודות ומסים (רמב"ן לדברים כ, יא). 27) שיאמרו הגויים, שהנשיאים חללו שבועתם, ולא ידעו כי השבועה לא חלה עליהם כלל, שבטעות היתה (גיטין מו, א). והראב"ד סובר, כל שלא השלימו טרם שעברו ישראל את הירדן, שוב אין ההשלמה מועילה להם, ולפיכך מוכרחים היו הגבעונים להערים שמארץ רחוקה הם. אולם, מתוך שאמרו (ע"ז כד, ב) ארוונה היבوسی גר תושב היה, שקיבל שבע מצוות, וקיבלו דוד, נראה כדעת רבינו, שכל מי שמשלים - מקבלים אותו ('קריית מלך'). וראה ב'תוספות' גיטין שם, ד"ה כיון דאמרו. ועדיין יש להעיר מדברי עזרא הסופר (עזרא ט, יב) בקשר להתערבות זרע קודש בעמי הארצות: הכנעני, החתי וגו' (כמפורש שם, ב): "ועתה בנותיכם אל תתנו לבניהם... ולא תדרשו שלומם וטובתם עד עולם", הרי שעם כניסתם לארץ, נאסרו להשלים עמהם ('אור שמח').

- 5 ז. עֲמוֹן וּמוֹאָב, אֵין שׁוֹלְחִים לָהֶם לְשָׁלוֹם, שְׁנֵאמַר:
 6 "לֹא תִדְרֹשׁ שְׁלוֹמָם וְטוֹבָתָם, כָּל יְמֵיךָ". אָמְרוּ
 7 חֲכָמִים²⁸: לְפִי שְׁנֵאמַר, "וְקָרַאת אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם",
 8 יָכוֹל עֲמוֹן וּמוֹאָב כֵּן? תְּלַמּוּד לֹמַר: "לֹא תִדְרֹשׁ
 9 שְׁלוֹמָם וְטוֹבָתָם"²⁹. לְפִי שְׁנֵאמַר: "עֲמָךְ יֵשֵׁב
 10 בְּקִרְבְּךָ... בְּטוֹב לוֹ, לֹא תוֹנְנוּ", יָכוֹל עֲמוֹן וּמוֹאָב
 11 כֵּן? תְּלַמּוּד לֹמַר: "וְטוֹבָתָם". וְאֶף-עַל-פִּי שְׂאֵין
 12 שׁוֹאֵלִים בְּשָׁלוֹמָם - אִם הַשְּׁלִימוּ מְעַצְמָם תְּחִלָּה,
 13 מְקַבְּלִין אוֹתָן³⁰.

28) 'ספרי' כ"תצא, אות רנא. 29) והעיר הרדב"ז: כבר בא סנחריב ובלבל את העולם. כלומר, שאין אנו יודעים כיום, מי הם עמונים ומואבים, וכל גוי הפורש, מרוב האומות הוא פורש, כמבואר בידים פ"ד, מ"ד. והשווה ה' איסורי ביאה פ"ב, הכ"ה. 30) שלא אסר הכתוב אלא דרישתו לשלומם, ולא היענותו לקריאתם. וכתוב ב"הגהות מיימוניות": אינו אסור אלא לדרוש בשלומם, אבל תשלומי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רשות אין מפסיקים בשבת, וכמבואר ב'ספרי' שופטים אות ג, שבמלחמת רשות הכתוב מדבר. אבל זה ברור, שבמלחמת מצוה מתחילים אפילו בשבת, כמבואר בירושלמי שבת פ"א, ה"ח. וראה כסף-משנה להל' שבת פ"ב, הכ"ה.

17 יב. פְּשְׁחוֹנִינִין⁵², חוֹנִין בְּכָל מְקוֹם⁵³. וּמִי שֶׁנֶּהְרַג
18 בַּמִּלְחָמָה - בְּמְקוֹם שֵׁפֶל, שָׁם יִקְבְּר; קוֹנֵה מְקוֹמוֹ
19 בְּמַת מְצוּהָ⁵⁴.

52) אנשי המלחמה. (53) ואין רשות לבעל הקרקע לסלקם מעל אדמתו. (54) "אחד מישראל שהיה מושלך בדרך ואין לו קוברים" (לעיל הל' אבל פ"ג ה"ח), ונקבר במקום שימצא בו (עירובין יז, א). כמבואר בהל' נזקי ממון פ"ה, ה"ג. וכתב הרדב"ז, מסתבר אפילו מתו במלחמה מיתת עצמם, נקברים במקומם, כיון שהם טרודים במלחמה - עשאו כמת מצוה.

20 יג. אֲרֵבְעָה דְּבָרִים פְּטָרוֹ בְּמַחְנֵה⁵⁵: אוֹכְלִים
21 הַדְּמָאִי⁵⁶, וּפְטוּרִים מִרְחִיצַת יְדַיִם בַּתְּחִלָּה⁵⁷, וּמְבִיאִין
22 יַעֲצִים⁵⁸ מִכָּל מְקוֹם. וְאֶפְלוּ מְצָאֵן תְּלוּשִׁים וַיִּבְשִׁים⁵⁹
23 - אֵין מְקַפִּידִין עַל כֶּף בְּמַחְנֵה. וְכֵן פְּטוּרִין מִלְּעָרֵב
24 עֲרוּבֵי חֲצוֹת בְּמַחְנֵה, אֲלֵא מְטִלְטְלִין מֵאֵהֶל לְאֵהֶל⁶⁰
25 וּמִסְפָּה לְסָבָה. וְהוּא, שִׁיקִּיפוּ כָּל הַמַּחְנֵה מְחִיצָה
26 גְבוּרָה עֲשָׂרָה טְפָחִים כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה רְשׁוּת־הַיְחִיד,
27 כְּמוֹ שֶׁנֶּחְבָּר הַהֲלָכוֹת שֶׁבַת⁶¹, וְאֵין מְחִיצָה פְּחוּתָה
28 מִעֲשָׂרָה⁶². וְכֵשֶׁם שֶׁפְּטוּרִין מִכָּל אֵלוֹ הַהֲלִיכָתָן, כֶּף
29 פְּטוּרִין בְּחֲזָרְתָן⁶³.

55) היוצאת למלחמה, ואפילו למלחמת הרשות (עירובין שם, ובפירוש המשנה לרבינו). 56) פירות שנלקחו מעם הארץ, ואינו ידוע אם פירותיהם מעושרים כראוי. ראה הל' מעשר פ"ט, ה"א. ומתוך שרוב עמי הארץ מעשרים הם, נמצאת הפרשתם אינה אלא חומרא מדבריהם, הקילו חכמים עליהם (שם יז, ב וברש"י) "לפי שהם מתעסקים בכיבוש ארצות אויביהם" (פירוש המשנה לרבינו שם). 57) שלפני הסעודה, משום שהם טרודים במלחמה. אבל במים אחרונים, שלאחר הסעודה - חייבים, הואיל ונתקנו מחמת הסכנה של מלח סדום המסמא את העינים (ראה הל' ברכות פ"ו, ה"ג) - חמורה סכנה מאיסור (עירובין שם). 58) להסקה, או לכל צרכים אחרים, ואין בזה משום גזל. 59) שבעליהם תלשום לצרכיהם וטרחו לייבשם, ואע"פ שאנשים אחרים אסורים ללקחם, משום גזל (ראה הל' נזקי ממון שם) - אנשי המחנה מותרים בהם (שם יז, א). 60) בלי כל עירוב, בניגוד לשאר אנשים הגרים בחצר אחרת, ולכל אחד בית בפני עצמו, אסור להם לטלטל מבית לבית, וכן מבית לחצר, עד שיתערבו בפת שלמה, שגובים מכל בית ובית ומניחים הכל בבית אחד מבתי החצר (הל' עירובין פ"א, ה"א-ו, טז). 61) פט"ז, ה"א. 62) טפחים בגובה (שם הט"ו), ובכת"י תימן: ואין מחנה פחותה מעשרה. כלומר, עשרה אנשים. ומקורו בירושלמי עירובין פ"א ה"י, שנאמר (דברי הימים-א יב, כג) "עד למחנה גדול כמחנה אלהים", וכמה מנחה אלהים? עשרה.

1 כה, ב שנינו: "מרחיקים את האילן מן הבור כ"ה אמה...
2 אם הבור קדם (ושרשי האילן מזיקים הבור) קוצץ ונותן דמים". (38) יקרים לבנין, יותר משבח פירותיו (בבא-קמא צא, ב וברש"י).

3 ט. כָּל אֵילָן סָרְקָן³⁹, מִתֵּר לְקֵץ אוֹתוֹ⁴⁰, וְאֶפְלוּ אֵינוֹ
4 צָרִיף לוֹ. וְכֵן אֵילָן מְאָכֵל שֶׁהִזְקִין וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה אֲלֵא
5 דְּבַר מוֹעֵט שְׁאֵינוֹ רְאוּי לְטָרַח בּוֹ - מִתֵּר לְקֵץ
6 אוֹתוֹ⁴¹. וְכַמָּה יֵהָא הַיְחִית עוֹשֶׂה וְלֹא יִקְצָנוּ? - רַבֵּעַ
7 הַקָּב יִזְתִּים⁴². וְדָקֵל שֶׁהוּא עוֹשֶׂה קָב תְּמָרִים, לֹא
8 יִקְצָנוּ⁴³.

39) שאינו עץ מאכל. 40) ככתוב: "רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא, אותו תשחית וכת"ו". 41) בבא-קמא צא, ב: "רק עץ אשר תדע - זה אילן מאכל". ומפרש רבינו: זה עץ מאכל שהזקין ואינו עושה אלא דבר מועט. 42) הקב - הוא ארבעה לוגין, והסאה ששה קבין (הל' עירובין פ"א ה"ג), ומתוך שהזיתים חשובים, נחשב בהם רובע הקב לדבר ניכר. 43) ב"ק שם.

9 י. וְלֹא הָאֵילָנוֹת בְּלֶבֶד, אֲלֵא כָּל הַמְשַׁבֵּר כְּלִים
10 וְקוֹרֵעַ בְּגָדִים⁴⁴ וְהוֹרֵס בְּנֵינִן וְסוֹתָם מַעֲזִין⁴⁵ וּמְאָבֵד
11 מְאָכְלוֹת דֶּרֶךְ הַשְּׁחָתָה⁴⁶ - עוֹבֵר בִּ"לֹא תִשְׁחִית",
12 וְאֵינוֹ לוֹקֵה אֲלֵא מִכַּת־מִרְדוֹת מַדְבְּרִיָּה⁴⁷.

44) כמו שאמרו (שבת קה, ב) "המקצע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו... יהא בעיניך כעובד ע"ו. ושם קכט, א: רב יהודה - בקעו בשבילו שולחן-ארוז, להסיק בעציו ולחממו ביום הקזתו, ושאלו: והלא עבר משום בל תשחית? וכשרב הונא קרע בגדי משי לעיני בנו, לראות אם יתרגו ויתחצף, שאלו בגמרא (קידושין לב, א): והלא עבר משום בל תשחית. 45) ב'מדרש רבה' פרשת פינחס אות ו, שאלו בקשר לכתוב (מלכים-ב ג, יט): "וכל מעיני מים תחטמו", והלא התורה אמרה לא תשחית, ואתה אומר כן? ותירצו, שבמלחמת מואב מותר, שהכתוב מזהיר עליהם: לא תדרוש שלומם וטובתם. 46) ראה שבת קמ, ב. 47) שאינה שלשים ותשע מכות, אלא כפי ראות עיני הדיין. ודוקא כל אלה, שאזהרתם משום: לא תשחית, סוכר רבינו, שאינו לאו גמור אלא איסור ישנו בדבר, אבל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה, אזהרתו משום "ואותו לא תכרות", ולוקה מכות של תורה, כמבואר במכות כב, א (רדב"ז).

13 יא. צָרִין עַל עֵירוֹת שֶׁל עַפּוֹ"ם שֶׁלִּשְׂהָ יָמִים קָדָם
14 הַשְּׁבַת⁴⁸, וְעוֹשִׂין עִמָּהֶם מְלַחְמָה בְּכָל יוֹם וְיוֹם,
15 וְאֶפְלוּ בְּשַׁבַּת⁴⁹, שְׁנֹאמַר: "עַד יִדְרָתָה" וְאֶפְלוּ
16 בְּשַׁבַּת⁵⁰; בֵּין מְלַחְמַת מְצוּהָ, בֵּין מְלַחְמַת רְשׁוּת⁵¹.

48) אבל פחות משלשה ימים קודם השבת, אין מתחילים במצור, כדברי רבינו בהל' שבת פ"ל, ה"יג: "כדי שתתישב דעת אנשי המלחמה עליהם, ולא יהיו מבוהלים וטרודים בשבת". 49) אחרי שהתחילו במצור לפני השבת, אין מפסיקים המלחמה בשבת. 50) שבת יט, א, אל תרפה ממנה עד שתכבשנה. והשווה הל' שבת פ"ב, הכ"ה: "שלא כבש יהושע יריחו אלא בשבת". 51) שאפילו במלחמת

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום שלישי ה' כסלו – ספר שופטים – הלכות מלכים צה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

כהן גדול. ובסוטה מב, א דרשו: וניגש הכהן ודיבר אל העם - זה משוח מלחמה, ולא כל כהן שירצה, כמו שהוכיחו שם.

15 **ב. שְׁתֵּי פְעָמִים מְדַבֵּר מְשֻׁחַ-מִּלְחָמָה אֶל הָעָם: אַחַת**
16 **בְּסִפְרָה בַּעַת שְׂוִיצָאִין, קָדָם שְׂעִיעְרְכוּ הַמְּלַחְמָה, אֹמֵר**
17 **לָעָם: "מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוּ וְגו' -**
18 **כְּשִׁישְׁמַע דְּבָרָיו, יִחְזַר מְעֹרְכֵי הַמְּלַחְמָה⁸; וְאַחַת**
19 **בְּעֹרְכֵי הַמְּלַחְמָה אֹמֵר: "אַל תִּירְאוּ וְאַל תַּחְפוּזוּ"⁹.**

6) בגבול ארצם, שממנה יצאו למלחמה. (7) פעם שנית, כשעורכים המערכות, וכמבואר בסמוך חלק ג. שבפעם הראשונה אינו אלא מזמנים להקשיב שנית, דבריו, שישמיע בעת שהמערכות יקראו למלחמה (כסף משנה). וכן שנינו בתוספתא סוטה פרק ז, משנה י "בספר מהו אומר: ילך וישמע דברי כהן" משמעו, שילך למקום מערכות המלחמה, ושם ישמע דברי הכהן המשוח ויחזור. ובספרי (שופטים אות קצד) "ילך וישמע דברי כהן מערכי המלחמה וחזור" (אור שמח). (8) מהחזית, ששם ערוך מחנה הצבא בסדר מסויים, לקראת ההתקפה, ובדברי הימים א יב, לח: "אנשי מלחמה עוררי מערכה". (9) סוטה מב, א. ולדעת הרדב"ז יש טעות בנוסח שלפנינו, והוא מצא בספרים ישנים נוסח יותר נכון: "שתי פעמים מדבר משוח מלחמה... קודם שיערכו מלחמה, אומר להם: מי האיש הירא ורך הלבב וכו', כשישמע הדבר חוזר מיד מעורכי המלחמה, ואחת בעורכי המלחמה אומר: אל תיראו ואל תחפזו. בעת שעורכים המערכות וכו'", נמצאת הלכה זו עוסקת במלחמת מצוה, שבה לא היו מכריזים על בונה בית ונוטע כרם, שכולם יצאו להילחם (ראה לקמן הלכה ד), ולא היו מכריזים אלא על הירא ורך הלבב כנ"ל, והלכה הבאה עוסקת במלחמת רשות, ובה מזכיר רבינו הכרזת הכהן על בונה בית ונוטע כרם. וראה בכיאוורנו לקמן סוף הלכה ד.

20 **ג. עַת שְׂעֹרְכֵין הַמְּעַרְכוֹת¹⁰ וְהֵם קָרְבִים לְהִלָּחֵם,**
21 **מְשֻׁחַ-מִּלְחָמָה עֹמֵד בְּמָקוֹם גְּבוּהָ וְכָל הַמְּעַרְכוֹת**
22 **לְפָנָיו, וְאֹמֵר לָהֶם בְּלִשׁוֹן-הַקֹּדֶשׁ¹¹: "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל**
23 **אַתֶּם קָרְבִים הַיּוֹם לְמִלְחָמָה עַל אֲבִיכֶם, אֵל יִרָךְ**
24 **לְבַבְכֶם אֵל תִּירְאוּ וְאַל תַּחְפוּזוּ וְאַל תַּעֲרֹצוּ מִפְּנֵיהֶם.**
25 **כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הֵהוֹף עִמָּכֶם, לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם**
26 **אֲבִיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם". עַד כָּאן אֹמֵר מְשֻׁחַ-**
27 **מִלְחָמָה, וְכֵהֵן אַחַר תַּחֲתִיו מְשַׁמֵּעַ אוֹתוֹ לְכָל הָעָם**
28 **בְּקוֹל רֶם. וְאַחֲרֵיכֵן מְדַבֵּר מְשֻׁחַ-מִּלְחָמָה: "מִי**
29 **הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בַּיִת חֲדָשׁ וְגו'. וּמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר**
30 **נָטַע כָּרֶם וְגו'. וּמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרַשׁ וְגו'".¹² עַד**
31 **כָּאן מְשֻׁחַ-מִּלְחָמָה מְדַבֵּר, וְהַשּׁוֹטֵר מְשַׁמֵּעַ לְכָל**
32 **הָעָם בְּקוֹל רֶם. וְאַחֲרֵיכֵן מְדַבֵּר הַשּׁוֹטֵר מְעַצְמוֹ**
33 **וְאֹמֵר: "מִי הָאִישׁ הִירָא וְרַךְ הַלֵּבב", וְשּׁוֹטֵר אַחַר**
34 **מְשַׁמֵּעַ לְכָל הָעָם¹³.**

(10) מחנות צבא ערוכות למלחמה, ככתוב (שמואל א יז, כא) "מערכה לקראת מערכה". (11) סוטה מב, א. (12) וכל זה במלחמת רשות. כי במלחמת מצוה כולם משתתפים בה, כמבואר להלן הלכה ד. (13) שם מג, א.

63) מהמלחמה (ירושלמי שם), שגם בחזירתם הם בסכנה, שנאמר (שופטים ז, ג) "מי ירא וחרד, ישוב ויצפור מהר הגלעד". ולמה הם חוזרים בצפירה (=בהשקמה)? - מפני השונאים", שלא יריגישו בהם, וראה ב"מראה הפנים" שם.

1 **י. וְאִסּוּר לְהַפְנוֹת¹⁴ בַּתּוֹף הַמַּחְנֶה אוּ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה**
2 **בְּכָל מָקוֹם, אֲלֵא מִצְוֹת עֲשֵׂה לְתַקַּן שָׁם דְּרֹף מִיַּחַדָּת**
3 **לְהַפְנוֹת בָּהּ, שְׁנֹאמֵר: "וַיָּד תִּהְיֶה לָךְ¹⁵ מַחוּץ**
4 **לְמַחְנֶה".**

(64) לקטנים או לגדולים. "ולא יפנו בני אדם בכל מקום, ובין האהלים, כדרך שעושים האומות" (ספר המצוות, עשה קצב). (65) דרשו ב'ספרי' (כיתצא, אות רנו) אין יד אלא מקום. שנאמר (שמואל א טו, יב) "והנה מציב לו יד".

5 **טו. וְכֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִיּוֹת יָתֵד¹⁶ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד**
6 **תְּלוּיָה עִם כְּלֵי מִלְחַמְתּוֹ, וְיֵצֵא בְּאוֹתָהּ הַדְּרֹף וְיַחֲפֹר**
7 **בָּהּ, וַיַּפְנֶה וַיִּכְסֶה, שְׁנֹאמֵר: "וַיִּתֵּד תִּהְיֶה לָךְ עַל**
8 **אַזְנוֹךְ וְגו'".¹⁷ וַיְבִין שְׂיֵשׁ עִמָּהֶן אֲרוֹן וַיְבִין שְׂאִין**
9 **עִמָּהֶם אֲרוֹן¹⁸, כִּף הֵם עוֹשִׂים תְּמִיד, שְׁנֹאמֵר: "וְהָיָה**
10 **מִחֲנֶה קְדוֹשׁ"¹⁹.**

(66) דקר לחפור בו. (67) דרשו ב'ספרי' (שם) "אין אזנך אלא מקום זינג", כלומר, כלי מלחמתך. ולקטנים - אינו צריך לחפור ולכסות, כמבואר בברכות כה, א. אבל חייב לצאת לדרך שמחוץ למחנה, כמבואר שם. ובתרגום יונתן לפסוק זה: "ותשוד תמן מו' דריגלך" - ותטיל שם מי רגליך. (68) ארון אלקים ההולך עמם במחנה בעת המחנה. (69) וכתב ה'חינוך' מצוה תקסו "משרשי המצוה... שנפשותיהם של ישראל דבקות בשכינה לעולם, וכל-שכן במחנה, שכולם נקיי הנפש, כי כל הירא מעבירות שבירו כבר הלך לו ושב אל ביתו, ונשארו הטובים אשר רוח אלקים שוכנת בתוכם, וראוי להם לעמוד בנקיות".

יום שלישי ה' כסלו ה'תשע"ו

פרק שביעי

1) קריאת משוח מלחמה על העם. מי הם, שאינם יוצאים לעורכי המלחמה כל עיקר, שאסור לחשוב ולהרהר הרהורי פחד ובהלה במלחמה. כל הנלחם בלא פחד... מובטח לו שלא תגיעהו רעה.

11 **א. אֶחָד מִלְחָמָת מִצְוֶה וְאֶחָד מִלְחָמָת הַרְשׁוּת²,**
12 **מִמְּנִין פֶּהֵן לְדַבֵּר אֶל הָעָם בְּשַׁעַת הַמְּלַחְמָה³.**
13 **וּמִוִּשְׁחִין אוֹתוֹ בְּשִׁמְן הַמִּשְׁתָּה⁴, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא**
14 **"מְשֻׁחַ-מִּלְחָמָה"⁵.**

(2) ראה לעיל פרק ה, הלכה א איזוהי מלחמת מצוה ואיזוהי רשות. (3) הדברים המפורשים בסמוך הלכה ב. (4) שעשה משה, כמפורש בתורה שמות ל, כה, וראה הלכות כלי המקדש פרק א, הלכה ז. (5) שנמשח לתפקידו המיוחד בעת מלחמה, בניגוד לכוהן גדול שנמשח לעבוד עבודות המקדש, שאינן כשרות אלא בו. וראה בהוריות יב, ב חמישה דברים, שהשווה בהם משוח מלחמה למעלת

לדירה (עירובין ג, א). (26) סוטה מג, א, שנאמר: "ולא חנכו" ולא נאמר: "ולא חנך", הרי זה מיעוט, זה - ולא אחר, פרט לגזול.

17 ו. אחד הנוטע פרום, ואחד הנוטע חמשה אילני
18 מאכל, ואפילו מחמשת מיני מאכל²⁷. אחד הנוטע,
19 ואחד המכריח²⁸ ואחד המרפיב²⁹ הברכה והרפכה
20 שהיא תיבת בערלה³⁰. אחד הלוקח, ואחד היוורש,
21 ואחד שנתן לו במתנה. אבל הנוטע ארבעה אילני
22 מאכל, או חמשה אילני סרק, או שגזל פרום - אינו
23 חוזר עליו. וכן פרום של שני שתפין, אין חוזרין
24 עליו³¹.

27 אפילו מרוחקים זה מזה, כלשון התוספתא (סוטה פרק ז, משנה י"א) "מחמשת המינים אפילו בחמש עירות. ולא כרש"י הסובר (שם מג, א), שיהיו שני אילנות כנגד שניים ואחד יוצא זנב. (28) שכופף ענף של אילן ומכסהו בעפר, כדי שיכה שורשים ויצמיח ענפים חדשים. (29) אילן בחבירו, שנוקב האילן, ונטול מן הרך שבענפי האילן ותוחב לתוכו, ועושה ענף בתוך הנקב, ונושא ממין אותו אילן שנטול ממנו (רש"י שם עמוד ב). (30) שאז דינה כנטיעה גמורה שחוזרים עליה מהמלחמה, אבל אם אינה חייבת בערלה, כגון המרכיב נטיעה ילדה בזקנה (=שכבר עברו עליה ארבע שנים ונתחללה), שבתלה ילדה בזקנה, אינה נחשבת נטיעה, ואין חוזרים עליה (שם עמוד ב). ובהלכות מעשר שני פרק י נתבאר איזו נטיעה חייבת בערלה. ובדפוס וינציאה הנוסח: "ואחד המרכיב זקנה בחברתה (=בזקנה) שהיא חייבת בערלה". (31) שם. שאין זה כרמו המיוחד לו, שאין בו גפן, שאין לשניהם חלק בה (רש"י). ולדעת הכסף משנה, בית של שותפים חוזרים עליו, שבוודאי יש לכל אחד מהם מקום מיוחד להשתמש בו, ונקרא ביתו. וראה בלחם משנה, שבירושלמי שם פרק ח, הלכה ו מבואר, שגם בית של שותפים אין חוזרים עליו.

25 ז. אחד המאָרס אַת הַבְּתוּלָה, ואחד המאָרס אַת
26 האַלְמָנָה³²; וכן אם נפלה לו יבמה³³, אפילו חמשה
27 אחים ומת אחד מהם - פָּלַן חוֹזְרִין³⁴. קָדַשׁ אִשָּׁה
28 מֵעֵבֶשׁ וְלֵאחֶר שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֲדָשִׁים³⁵, וְשֵׁלֶם הַזְּמַן
29 בַּמִּלְחָמָה - חוֹזֵר וְבָא לֵהּ³⁶.

32) סוטה מג, א. ובספרי פרשת תצא אות רעא שנינו: כי יקח איש אשה חדשה - אין לי אלא בתולה, מניין לרבות אלמנה וגרושה? תלמוד לומר: ושימח את אשתו - מכל מקום, אם כן, למה נאמר חדשה? מי שחדשה לו, פרט למחזיר גרושתו. (33) אף על פי שלא קידשה הוא, אלא מכוח אחיו המת באה לו (סוטה מד, א וברש"י). (34) שם, שהרי היא ראוייה לכל אחד מהם, ושמה תתייבם לו, כמבואר שם מג, ב. ואפילו שמע שמת אחיו במלחמה חוזר ובו לא (שם מג, א). (35) אם לא יחזור בו במשך הזמן תהיה מקודשת לו למפרע. (36) שהרי נתברר שנתקדשה לו לפני התחלת המלחמה, אבל אם לא אמר לה: מעכשיו, אלא קידשה לאחר י"ב חודש, והגיע הזמן והוא בתוך

1 ד. ואחר שחוזרין פל החוזרין מעורכי המלחמה,
2 מתקנין את המערכות ופוקדים שרי צבאות בראש
3 העם, ומעמידין מאחור פל מערכה ומערכה
4 שוטרים חזקים ועזים, וכשיליין¹⁴ של ברזל ביניהם
5 - הרוצה לחזור מן המלחמה, הרשות בידן להתקף
6 את שוקו, שתחלת נפילה - ניסה¹⁵. במה דברים
7 אמורים שמתחזרין אנשים אל¹⁶ מעורכי המלחמה?
8 במלחמת הרשות, אבל במלחמת מצוה, הפל
9 יוצאין, ואפילו חתן מחדרו וכלה מחפתה¹⁷.

14) קרדומות, ככתוב (תהילים עד, ו) "בכשיל וכלפות יהלומין". (15) סוטה מד, ב, שנאמר (שמואל א לא, א) "וינוסו אנשי ישראל... ויפלו חללים". (16) בוני בית ונוטעי כרם וכו'. (17) סוטה שם. והוא מלשון הכתוב (יואל ב, טז). והרד"ק שם, מפרש: מחופתה - מהחליים והעדדים (=קישוטים) שחופפים עליה בימי חתונתה. ולדעת הרד"ז, במלחמת מצוה הנשים היו מספקות מים ומזון לבעליהן, כמנהג הערביות כיום, אבל לא השתתפו בקרב, שאין דרכן של נשים לעשות מלחמה. וראוי להעיר, שבספר המצוות עשה קצא כותב רבינו: "נאום משיח מלחמה וההכרזה בעורכי המלחמה, אינה חובה אלא במלחמת הרשות... אבל מלחמת מצוה, אין בה שום דבר מכל זה לא נאום ולא הכרזה", ואשר על כן החליט רבי חיים הליר (שם אות ח) שמה שכתוב בראש הלכה א: "אחד מלחמת מצוה ואחד מלחמת רשות" אינו שייך כלל לפרק זה, והוא שייך לסוף פרק ו הקודם, וכך צריך להיות שם: ...ובין שאין עימהם ארון... מתניך קדוש, אחד מלחמת מצוה ואחד מלחמת רשות. כסיום דברי רבינו שם סוף הלכה י"א. ובאור שמח הוכיח, שגם במלחמת מצוה ממנים משוח מלחמה, שכן, במלחמת מדין הכתוב אומר (במדבר לא, ו) "וישלח אותם משה... ואת פינחס" - דרשו חכמינו (סוטה מג, א) "פינחס - זה משוח מלחמה" הרי שגם במלחמת מדין, שהייתה מלחמת מצוה על פי צו ה', מינו משוח מלחמה.

10 ה. אַחַד הַבּוֹנֵה בַּיַּת לִישִׁיבָתוֹ, וְאֶחָד הַבּוֹנֵה בַּיַּת
11 הַבְּקָר, בַּיַּת הָעֵצִים, בַּיַּת הָאוֹצְרוֹת¹⁸, הוֹאִיל וְרֵאיוּ
12 לְדִירָה¹⁹; וְאֶחָד הַבּוֹנֵה, וְאֶחָד הַלּוֹקֵחַ, וְאֶחָד שֶׁנָּתַן
13 לוֹ בְּמִתְנָה אוֹ הַיּוֹרֵשׁ - הָרִי זֶה חוֹזֵר²⁰. אֲבָל הַבּוֹנֵה
14 בַּיַּת הַתְּבִין²¹ וּבֵית שַׁעֲרֵי²² אֲכַסְדָּרָה²³ וּמִרְפֶּסֶת²⁴, אוֹ
15 בַּיַּת שְׂאֵין בוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת²⁵, אוֹ
16 הַגּוֹזֵל בַּיַּת²⁶ - הָרִי זֶה אֵינוֹ חוֹזֵר.

18) שאוצרים בו יין ושמן ותבואה, ואין אדם דר בו. (19) סוטה מג, א. (20) שם, שנאמר: מי האיש אשר בנה וגו', "האיש", הרי זה בא לרבות כל אלו. (21) בגמרא שם מדמים "בית תבן" לבית הבקר שחוזרים עליו, ויפה הגיה הרש"ש שצריך להיות: "בית התבן... אבל הבונה בית שער" וכו'. וכן בדפוס רומי ר"מ. (22) בית קטן שעושים לפני שער החצר ושומר הפתח מסתופף שם. (23) פרוודור שלפני הבית ואינו מקורה. (24) יציע שלפני הבית, וכל אלה אינם ראויים לדירה (שם וברש"י). (25) שאינו ראוי

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שלישי ה' כסלו - ספר שופטים - הלכות מלכים צז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מד, א. 48) שהוא צורך ציבורי. והרמב"ן לתורה שם, מפרש: לא יעבור עליו - על הצבא הנזכר, יאמר, שלא יעבור האיש הזה על הצבא: לא להיות פקיד על אנשי הצבא...או לכל הצריך להם, כגון סיפוק מים, לא ישגיח עליהם, אלא בשמחתו.

29 יב. בנה בית והשפירו לאחרים והקדים לו שְׁכָרוֹ⁴⁹
30 - הרי זה פְּמִי שְׁחָנְכוֹ⁵⁰. נָתַן לוֹ שְׁכָרוֹ לְאַחַר
31 שְׁנַיִם-עָשָׂר חֹדֶשׁ - הרי הוא פְּמִי שְׁלֹא חָנְכוֹ עַד
32 עֵתָהּ⁵¹.

49) שנתן השוכר דמי השכירות מראש. 50) משעת קבלת השכירות. 51) ואין מחשבים "ימי החינוך" אלא מעת קבלת השכר (ירושלמי סוטה פרק ח, הלכה ד). ושם אמרו: אשר בנה - פרט לנפל ביתו ובנאו, שאינו חוזר, ורבינו לא חשש להזכיר זה, כי נלמד מדין מחזיר גרושתו המבואר לעיל הלכה ח, שאינו חוזר (רדב"ז).

33 יג. בנה בית ונתן בו חפציו ונעל עליהם: אם היה
34 צריך לבטל⁵² על שמירתו⁵³, הרי זה פְּמִי שְׁחָנְכוֹ
35 והתחיל לישב בו⁵⁴; ואם אינו צריכין לישב
36 ולשומרן⁵⁵, הרי זה פְּמִי שְׁלֹא חָנְכוֹ⁵⁶.

52) מזמנו. 53) אילו לא נתנם בתוך הבית. 54) נתינתם בבית זוהי ישיבתו. 55) שהם חפצים גדולים וכבדים, שאינם נגנבים ומתקלקלים בחוץ. 56) שביתו לא הועיל להם כלום (ירושלמי שם).

37 יד. וכל הבונה בית או נוטע פְּרִים בחוצה לארץ -
38 אינו חוזר עליהן⁵⁷.

57) שם, "ולא חנכו - את שמצווה לחנכו, יצא זה שאינו מצווה לחנכו", שהדירה בחוץ לארץ אינה מצוה. ומכאן, שהמסיבות שעושים בחוץ לארץ לחנוכת בית חדש, אינן סעודות מצוה (שיירי קרבן שם וכן בבאר שבע). ובמגן אברהם לאורח חיים תקסח, סעיף קטן ה הביא בשם המהרש"ל, שאם לא נתן לנהוג קלות ראש בבית, אלא עשה סעודה לחנכו תחילה לומר בה דברי תורה, ולדרוש מעין המאורע, הרי זו סעודת מצוה. ובירושלמי שם הלכה ו הוסיפו: הנושא את האיילונית (אשה שאינה ראויה ללדת) הואיל ואין מצוה לישב עימה, אינו חוזר.

39 זו. "מי האיש הירא ורף הלֵבָב" - כְּמִשְׁמְעוֹ, שְׁאִין
40 בְּלִבּוֹ פֶחַח לְעַמֵּד בְּקִשְׁרֵי הַמְּלַחְמָה⁵⁸. וּמֵאַחַר שִׁיבְנֵס
41 בְּקִשְׁרֵי הַמְּלַחְמָה, יִשְׁעַן עַל מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּמוֹשִׁיעוֹ
42 בַּעַת צָרָה⁵⁹, וַיִּדַע שְׁעַל יְחֹד הַשֵּׁם הוּא עוֹשֶׂה
43 מְלַחְמָה⁶⁰, וַיִּשִׁים נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ⁶¹ וְלֹא יִירָא וְלֹא יִפְחַד,
44 וְלֹא יִחְשַׁב לֹא בְּאִשְׁתּוֹ וְלֹא בְּבָנָיו, אֲלֵא יִמְחָה
45 זְכוּרָנָם מִלִּבּוֹ וַיִּפְנֶה מִפְּלִ דְּבָר לְמַלְחָמָה. וְכָל
46 הַמִּתְחִיל לִחְשַׁב וְלִהְיֶהרָה בְּמַלְחָמָה וּמִבְּהִיל עֲצָמוֹ -
47 עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשָׂה, שְׁנֹאֲמַר: "אֵל יִרְךָ לְבַכְּכֶם אֵל
48 תִּירָאוּ וְאֵל תִּחְפְּזוּ וְאֵל תַּעְרָצוּ מִפְּנֵיהֶם"⁶². וְלֹא עוֹד,
49 אֲלֵא שְׁכַל דְּמִי יִשְׂרָאֵל⁶³ תְּלוּיִן בְּצַנְאוֹרוֹ. וְאִם לֹא

1 המלחמה אינו חוזר, שהרי קדמה המלחמה לתחלת
2 קידושו, ואין אדם יכול לארס אשה בתוך המלחמה
3 ולהפקיע עצמו מחובת לחימתו (ירושלמי סוטה פרק ח,
4 הלכה ו). ואין זה דומה למת אחיו במלחמה, שלא עשה
5 שום מעשה לפטור עצמו, אלא מן השמים הקנה לו (כסף
6 משנה). וכבר נתבאר בהלכות אישות פרק ו, הלכה י"ז, שכל
7 האומר: "על מנת" כאומר מעכשיו, שכונתו מעכשיו יחול
8 המעשה על מנת שיתקיים התנאי (רדב"ז).

9 ח. הַמְחִזִיר אֶת גְּרוּשְׁתּוֹ³⁷, וְהַמְאַרְס אִשָּׁה הָאִסוּרָה
10 עָלָיו, כְּגוֹן אֲלֻמָּנָה לְכַהֵן גְּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלוּצָה³⁸
11 לְכַהֵן הַדְּיוּט, מִמְזוּרָה וּנְתִיבָה³⁹ לְיִשְׂרָאֵל, בֵּית יִשְׂרָאֵל
12 לְמַמְזָר וּלְנִתְיָן - אֵינוֹ חוֹזֵר⁴⁰.

37) שאינה חדשה לו. 38) אסורה לכוהן מדברי סופרים, שהיא כגרושה (הלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה ז). 39) מן הגבעונים, ויהושע נתנם להיות חוטבי עצים ושואבי מים לעדה ולמזבח (יהושע ט, כז), ודוד גזר עליהם, שלא יבואו בקהל לעולם (שם פרק י"ב, הלכה כ"ב-ג). 40) סוטה מד, א, שנאמר: "אשר ארש אשה ולא לקחה" לקחה - משמע לזו ולא אחרת, פרט לנישואי עבירה, שהם לקיחת איסור. וראה לקמן בבאורנו בסוף הלכה י"ד.

13 ט. כָּל אֱלוֹ שְׁחוֹזְרִין מְעוֹרְכֵי הַמְּלַחְמָה כְּשִׁשׁוּמְעִין
14 אֶת דְּבָרֵי הַפֶּה, חוֹזְרִין וּמְסַפְּקִין מִים וּמְזוֹן לְאַחֵיהֶם
15 שְׁבַצְבָּא, וּמְתַקְּנִין אֶת הַדְּרָכִים⁴¹.

41) שם מג, א.

16 י. וְאֵלוֹ שְׁאִין יוֹצְאִין לְעוֹרְכֵי הַמְּלַחְמָה כָּל עֶקֶר,
17 וְאִין מְטַרִיחִין אוֹתָם לְשׁוּם דְּבָר בְּעוֹלָם: הַבּוֹנֶה בֵּית
18 וְחָנְכוֹ⁴², וְהַנוֹשֵׂא אֶרְוֹסָתוֹ אוֹ שִׁיבָם, וּמִי שְׁחָלַל
19 כְּרָמוֹ⁴³ - אִין יוֹצְאִין עַד תָּם שְׁנָה, שְׁנֹאֲמַר: "נָקִי
20 יְהִי לְבֵיתוֹ שְׁנָה אַחַת וְשָׁמַח אֶת אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר לָקַח".
21 מִפִּי הַקְּפֻלָּה⁴⁴ לְמַדּוֹ, שְׁיִהְיֶה נָקִי שְׁנָה, בֵּין לְבֵית
22 שְׁקֵנָה, בֵּין לְאִשָּׁה שְׁנֹשָׂא, בֵּין לְכָרִם שֶׁהִתְחִיל לְאָכַל
23 פְּרִיָּהּ⁴⁵.

42) שנכנס לגור בו. כי לבו וכל תאוותו לחינוך ביתו ולא למלחמה, על כן ינוס ויניס אחרים (רבי אברהם בן עזרא להרבים כ, ה). 43) בשנה הרביעית לנטיעתו, שהפירות - צריכים לאכלם בירושלים, או לחללם (=לפדותם) בדמים, ולהעלות את דמיהם לירושלמה. 44) שקיבלו החכמים איש מפי איש עד למשה מסיני. 45) ועדיין לא עברה שנתו הרביעית (סוטה מג, א).

24 יא. כָּל הַשְּׁנָה אִין מְסַפְּקֵי מִים וּמְזוֹן, וְלֹא מְתַקֵּן
25 דָּרְךְ, וְלֹא שׁוֹמֵר בְּחוּמָה, וְלֹא נוֹתֵן לְפִסֵּי הָעִיר⁴⁶,
26 וְלֹא יַעֲבֵר עָלָיו שׁוּם דְּבָר בְּעוֹלָם⁴⁷, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא
27 יֵצֵא בְּצַבָּא וְלֹא יַעֲבֵר עָלָיו לְכָל דְּבָר"⁴⁸ - לְעַבֵּר
28 בְּשָׁנֵי לְאוּיִן, לֹא לְצַרְכֵי הָעִיר וְלֹא לְצַרְכֵי הַגְּדוּד.

46) קרשי עץ לחזק שערי העיר (הערוך, ערך פס א), וראה בבא בתרא ח, א (תוספתא פרק ז, הלכה ט"ו). 47) סוטה

1 נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו, הרי
 2 זה כמי ששפך דמי הכל⁶⁴, שִׁנְאָמֶר: "ולא ימס את
 3 לבב אֶחָיו כְּלָבָו". וְהָרִי מִפְּרֵשׁ בַּקְּבֵלָה⁶⁵: "אָרוֹר
 4 עֲשֵׂה מְלָאכֶת ה' רַמְיָה, וְאָרוֹר מִנְעַ תְּרַבּוּ מְדָם".
 5 וְכֹל הַנְּלָחֵם בְּכָל לְבוֹ בְּלֹא פֶחֶד, וְתִהְיֶה בְּנִנְתּוֹ לְקִדְשׁ
 6 אֶת הַשֵּׁם בְּלִבְדּוֹ⁶⁶ - מִבְּטָח לֹא שָׁלָא יִמְצָא נִזְק וְלֹא
 7 תִּגְיַעְהוּ רַעְיָה, וְיִבְנֶה לֹא בֵּית נְכוֹן בְּיִשְׂרָאֵל, וְיִזְכֶּה לֹא
 8 וּלְבָנָיו עַד עוֹלָם, וְיִזְכֶּה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, שִׁנְאָמֶר:
 9 "כִּי עֲשֵׂה יַעֲשֵׂה ה' לְאֲדָנָי בֵּית נְאָמָן, כִּי מִלְחָמוֹת
 10 ה' ⁶⁷ אֲדָנָי נִלְחָם וְרַעְיָה לֹא תִמְצָא כִּף וְגו'". וְהִיתָה
 11 נִפְשׁ אֲדָנָי צְרוּרָה בְּצְרוּר הַחַיִּים⁶⁸ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶּ".

16 מְפִי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוּ⁷¹: "וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל טוֹב" -
 17 עֲרַפְי חֲזִירִים⁸ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן⁹.
 (2) חיילים מזורזים, מלשון הכתוב (במדבר לא, ה) "שנים-
 עשר אלף חלוצי צבא". על שם חגירת חליצהם למלחמה
 (ראב"ע שם, ג.) (3) כן בדפוסים קדומים. (4) מפורש
 לעיל ה' סנהדרין פי"ט בבבאורנו, אות קסב-ג. (5) שאם
 ישהה ויבקש מאכלות מותרים ירגישו בו העמים ויהרגוהו,
 והרי זה כמסוכן. אבל קודם שיכנסו לגבול העמים, הרי הם
 כשאר כל אדם, שאפילו יהוה לחזר אחרי מזון מצרכי מזון
 כשרים, אין שום סכנה צפויה להם (כסף-משנה).
 (6) שנתנסך לעבודה-זרה. ואע"פ שבע"ז נאמר: "יהרג ואל
 יעבור"? סובר רבינו, כשם שהתורה התירה לו לבעול אשה
 בגינותה, ראה בסמוך ה"ב - אע"פ שבגילוי עריות נאמר
 ג"כ: יהרג ואל יעבור, כך התירה לו לכשיצמא לשתות יין
 נסך, הוא שאמר הכתוב: ובתים מלאים כל טוב... ובורות
 חצובים וגו' - הכוונה לבורות מלאים יין נסך ('אור שמח').
 ולדעת הרמב"ן בפירושו לתורה (שם, י) אסורים הם ביין
 נסך, שבכל איסורי ע"ז, היא עצמה, ותקרות שלה - הכל
 אסור מיד, ככתוב (שם ז, כה"כ) "לא תחמוד כסף וזהב
 עליהם... שקץ תשקצנו... כי חרם הוא". (7) חולין יז, א.
 (8) בנוסח שלפנינו, בחולין שם: כתלי דחזירי, אולם גירסת
 רבינו שם: "קדלי (=ערפי) דחזירי", וכן הוא בתשובות
 רבינו, הוצ' פריימן סמן קנד. וראה מגילה יג, א "שהאכילה
 קדלי דחזירי". (9) והכתוב מסיים שם: "ואכלת ושבעת".

18 ב. וְכֵן בּוֹעֵל אִשָּׁה בְּגוֹיּוֹתָהּ¹⁰ אִם תִּקְפוּ יַצְרוּ¹¹; אֲבָל
 19 לֹא יִבְעַלְנָהּ¹² וְיִלְךָ לָהּ, אֲלֵא מִכְּנִסְיָהּ לְתוֹף בֵּיתוֹ¹³,
 20 שִׁנְאָמֶר: "וְרֵאִיתָ בְּשִׁבְיָהּ אִשֶּׁת יַפֶּת-תְּאֵר¹⁴". וְאָסוּר
 21 לְבַעַל אוֹתָהּ בְּיָאָה שְׁנֵינָהּ¹⁵ עַד שִׁישְׁאָנָהּ¹⁶.

(10) בעודה גויה. (11) קידושין כא, ב. כי "לא דיברה תורה
 אלא כנגד יצר הרע". ואפילו לא נתגירה עדיין, מותרת לו
 בביאה ראשונה. וכן דעת רב וחבריו בירושלמי מכות פ"ב,
 ה"ו. וכל זה אינו מותר אלא במלחמה, שצריך ללחום
 בחירוף נפש, ואסור לו לצער נפשו בהרהורי יצרו, כדי
 שיוכל לעמוד בקשרי מלחמה ('תורה תמימה' שם).
 (12) בדרך ובגלוי. (13) ושם יבלענה, וכמבואר בסמוך ה"ג.
 (14) זה מוסב על תחילת ההלכה, ש'יפת תואר' מותרת לו
 אפילו בגייתה (כסף-משנה). (15) שכבר נתקררה רוחו,
 ואין יצרו תוקפו. (16) אחרי שתגיייר, וכמבואר בסמוך
 ה"ה"ו. שנאמר (שם, יג) "ואחר-כן תבוא אליה ובעלתה" -
 לאחר כל הסדר האמור בפרשה, מותרת לך.

22 ג. אִין אִשֶּׁת יַפֶּת-תְּאֵר מִתְּרַת אֲלֵא בְּשַׁעַת הַשְּׁבִיָּה,
 23 שִׁנְאָמֶר: "וְרֵאִיתָ בְּשִׁבְיָהּ"¹⁷. בֵּין בְּתוֹלָה, בֵּין
 24 בְּעוֹלָה, בֵּין אִשֶּׁת-אִישׁ; שְׂאִין אִישׁוֹת לְעַפּוֹם¹⁸.
 25 וְחֻשְׁקָתָּ - אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָהּ יִפְהָ¹⁹. בְּהָ - וְלֹא
 26 בְּחֻבְרָתָהּ, שְׁלֵא יִבְעַל שְׂתִים. וְלִקְחָתָּ לָּךְ לְאִשָּׁה -
 27 שְׁלֵא יִקַּח שְׂתִים וְיִבְעַל אֶחָת, וְיִנְיַח אֶחָת לְאִבּוֹ אוֹ
 28 לְאִחֵיו²⁰. וּמִנֵּין שְׁלֵא יִלְחָצְנָהּ²¹ בְּמִלְחָמָה? שִׁנְאָמֶר:

(58) כשמתקשרים לעמוד צופים, שלא יפרידום אויבים
 (סוטה מד, א וברש"י), וכדעת רבי עקיבא שם, בניגוד לרבי
 יוסי הגלילי שם, האומר: הירא - זה המתירא מן העבירות
 שבידו. ובספרי שופטים אות קצז רבי יוסי הגלילי אומר:
 הירא ורך הלבב - זה בן ארבעים שנה, שתש כוחו (הגהות
 מיימוניות). ובתוספתא סוטה פרק ז, משנה י"ד: רבי עקיבא
 אומר, הירא, מה תלמוד לומר עוד "ורך הלבב" לומר לך,
 שאפילו גיבור שבגיבורים וחזק שבחזקים, והיה רחמן חזר,
 שנאמר: ולא ימס את לבב אחיו כלבבו. (59) כלשון
 הכתוב ירמיה יד, ח. (60) ככתוב (דברים כ, ד) "כי ה'
 אלוקיכם ההולך עימכם להילחם לכם" = הם באים בנצחוננו
 של בשר ודם, ואתם באים בנצחוננו של מקום (סוטה מב,
 א). (61) יסכן עצמו, כלשון הכתוב (שופטים יב, ג).
 (62) פירשו חכמינו (משנה בסוטה שם): "אל ירך לבבכם -
 מפני צהלת סוסים וצחיצוח חרבות; אל תיראו - מפני הגפת
 תריסים (=צלצול המגינים זה בזה, להשמיע קול ולאיים)
 ושפעת הקלגסים; אל תחפזו - מקול קרנות; אל תערצו -
 מפני קול צווחות. (63) הנשפכים בקרב, בגלל פחדנותו
 ועריקתו. (64) שהוא גרם לכך. ובמדרש ויקרא רבה פרשה
 כ"ה, אות ב "כל מי שיוצא לדרך, ואינו מכוון לבו
 למלחמה, סוף שהוא נופל במלחמה". (65) בדברי
 הנביאים, וכמבואר בבבאורנו לעיל פרק ב, הלכה ו.
 (66) שהוא הנלחם עם אויביו להושיענו. (67) המכוונת
 לייחוד ה' וקידוש שמו. ויונתן תרגם שם: מלחמות עם ה'.
 (68) "חיים אלו - לפי שאין עימהם מוות...נקראו: צרור
 החיים" (לשון רבינו בהלכות תשובה פרק ת, הלכה ג).
 ובבבאורנו שם: החיים הנצחיים צרורים לעד ולא יפרדו.

פָּרֶק שְׁמִינִי

(1) היתר מאכלות אסורות לחלוצי צבא במלחמה. דיני
 ישראל ביפת תואר במלחמה, ודיני הכהן בה. יפת תואר
 שלא רצתה לעזוב עבודה-זרה - מה יעשה בה. דיני גר
 תושב: ומיהו הראוי להיקרא חסיד מחסידי אומות העולם.

12 א. חֲלוּצֵי צְבָא², כְּשִׁיכְנִסּוּ בְּגִבּוֹל הָעֵכוֹם³ וְיִכְבְּשׁוּם
 13 וְיִשְׁבּוּ מֵהֵן - מִתֵּר לָהֶן לְאָכֵל נְבִלוֹת וּטְרֵפוֹת⁴
 14 וּבִשְׂרֵי-חֲזִיר וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, אִם יִרְעֵב וְלֹא מִצָּא מָה יֵאָכֵל
 15 אֲלֵא מֵאֲכָלוֹת אֵלּוּ הָאֲסוּרִים⁵. וְכֵן שׁוֹתָה יַיִן-נִסְפָּה⁶.

- 1 "והבאתה אל תוף ביתך" - יכניסה למקום²² ואתה -
2 פך יבעול.
- 17) אם נתן מתחילה עיניו בה, ולא שלקה למכרה או לשפחות, ואח"כ נתן בה עיניו (קידושין כא, וברש"י).
18) כמו שאמרו (סנהדרין נב, ב) "אשת רעהו" - פרט לאשת אחרים. ומפרש רש"י: שאין קידושין לגויים. וכל זה בנוגע לישראל, אבל ביחס שבין גוי לחבירו - יש אישות, והייב מיתה על אשת חבירו, כמבואר לקמן פ"ט, ה"ה, ז.
19) בחשקו תלה הכתוב (קידושין כב, א). (20) שם, והוא-הדין שלא יקח אחת להביאה לאביו או לקרוב אחר ('תוספות' שם, ובלחם-משנה). (21) יבעלנה. (22) בכת"י התימנים: למקום פנוי. ולדעת הכסף-משנה - הכוונה, שיכניסנה לעיר.
- 3 ד. הפכה מתר בפיפת-תאר בביאה ראשונה, שלא
4 דברה תורה אלא פנגד היצר²³; אכל אינו יכול
5 לשאנה אחר-כך²⁴, מפני שהיא גילת²⁵.
- 23) שאם לא תתירה לו, יעבור ויבעלנה באיסור, שיצרו מתגרה בו, ואפילו בכהן יש לחוש ליצר הרע (קידושין כא, ב וברש"י). (24) כשתגיייר, וכמבואר בסמוך ה"ו.
25) וכהן אסור בגיורת, "הואיל ואינה בת ישראל, הרי זו זונה ואסורה לכהן", כדברי רבינו בהל' איסורי ביאה פ"ח, ה"ג (קידושין שם).
- 6 ה. וכיצד דין ישראל בפיפת-תאר? אחרי שיבעלה
7 ביאה ראשונה והיא בגויותה: אם קבלה עליה
8 להקנס תחת פנפי השכינה²⁶ - מטבילה לשם גרות²⁷
9 מיד²⁸; ואם לא קבלה - תשב בביתו שלשים יום,
10 שנקאמר: "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים"²⁹,
11 וכן בוכה על דתה³⁰ ואינו מונעה, ומגדלת את
12 צפונייה ומגלחת את ראשה כדי שתתגנה בעיניו³¹.
13 ותהיה עמו בבית. ונקנס ורואה אותה³², יוצא ורואה
14 אותה, כדי שיקוץ בה³³, ומגלגל עמה³⁴ כדי
15 שתקבל³⁵ - אם קבלה ורצה בה³⁶, הרי זו מתגירת
16 וטובלת ככל הגרים.
- 26) להתגיר, ולקיים המצוות כולן. (27) שאין גירות בלא טבילה, כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"ג, ה"ד. (28) ואין צורך לנוולה בגידול צפרניה ובגילוח ראשה (יבמות מח, ב). אבל עדיין אסור לו לבוא עליה עד שיעברו עליה שלשה חדשים, משום הבחנה, וכמבואר לקמן אות לו. (29) "כי יש לעצבים מנוחה בכייתם, ולהעיר אבלם, עד אשר יחלשו כוחותיהם הגופיים מלסבול זה המקרה הנפשי" (מורה נבוכים, ח"ג פמ"א). (30) על עובה פולחן אלוהיה, כדברי רבי עקיבא (יבמות שם): "אביה ואמה - זו עבודת כוכבים, וכן הוא אומר (ירמיה ב, כז) אומרים לעץ אבי אתה וגו'. (31) שם עמ' א. (32) בניוולה. (33) ולא ישאנה. וב'ספרי' כ"תצא, אות ר"ג: "שתהא בת ישראל שמחה, וזו בוכה; זו מתקשטת וזו מתנוולת". (34) משתדל להשפיע עליה. (35) להתגיר. (36) בכת"י התימנים: ורצה בו. והכוונה שנתרצה להנשא לו.
- 37) "להבחין בין זרע ראשון (=שלפני הגירות) לזרע אחרון" ('ספרי' כ"תצא, אות ר"ג). שלאחר שלושת חדשי הריון, אפשר להכיר אם מעוברת היא או לא, וכדברי רבינו בהל' גירושין פ"א, הכ"א: "ואפילו גר ואשתו שנתגייירו, מפרישים אותם תשעים יום, כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה (=לאחר גירותם), לזרע שנזרע שלא בקדושה. וכן יפת-תואר אע"פ שנתנה לה תורה שלשים יום לתקנת עצמה, צריכה להמתין תשעים יום לתקנת הוולד". ואע"פ שהתורה התירה לו ביאה ראשונה מיד בלא הבחנה? אותו זרע אינו קדוש כלל, שאינו בנו לשום דבר, מפני שהוא מן הגויה, כמבואר בסמוך ה"ח (כסף-משנה). (38) מכיון שנתגייירה, הרי היא כישראלית וצריכה קידושין, והייב לכתוב לה כתובה. (39) שקץ בה, ולא קידשה. (40) בלא גט, שעדיין לא נתקדשה לו. (41) להיות שפחה אצל הלוקח, ואפילו לא נתגייירה, כמבואר במורה נבוכים ח"ג, פמ"א. (42) שכל דבר שאמרה תורה "אל תעשה" - אם עשה אינו מועיל (תמורה ד, ב). והשווה הל' בכורות פ"ו, ה"ה: "המוכר מעשר (=בהמה). לא עשה כלום, ולא קנה לוקח, ולפיכך אינו לוקה... וכמוכר יפת תואר". ומובן שאינו לוקה, ולפיכך לא מנאו רבינו לעיל הל' סנהדרין פ"ט ה"ד, בין הלאוין שלוקין עליהם. (43) 'ספרי' כ"תצא, אות ר"ד: "שבלשון פרסי, קוראים לעבדות ושימוש: עימראה" (רש"י לתורה שם).
- 25) ז. לא רצתה להתגיר - מגלגלין עמה⁴⁴ שנים-עשר
26) חדש⁴⁵. לא רצתה - מקבלת שבע מצות שנצטוו בני
27) נח⁴⁶, ומשלחה לנפשה, והרי היא ככל הגרים
28) התושבים⁴⁷; ואינו נושאה, שאסור לשא אשה שלא
29) נתגיירה⁴⁸.
- 44) משתדלים ועוסקים עמה שתסכים להתגיר. (45) כדין הלוקח עבד כנעני ולא רצה לקבל מצוות העבדים, מגלגלים עמו כל שנים-עשר חודש (יבמות מח, ב. ובהל' עבדים פ"ח, ה"ב. כסף-משנה). ובמדרש הגדול (דברים כא, יב). "ושלחתה לנפשה - מלמד שאם לא רצתה להתגיר לאחר שלשים יום, מגלגל עליה כל שנים-עשר חודש". ולדעת ר"מ כשר, בספרו "הרמב"ם והמכילתא דרשב"י" עמ' קמח, מקור מדרש זה במכילתא לדברים. (46) והן מניוית לקמן פ"ט, ה"א. (47) שקיבלו עליהם שבע מצוות בני נח, ומותר להם לשבת אתנו בארצנו, כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"ד, ה"ו. וראה בסמוך ה"י. (48) ככתוב (דברים ז, ג) "ולא תתחתן בם". ואע"פ שכתב רבינו בהל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ה: "והבא על בת גר תושב - אין הקנאים

דברי רבינו: "ואם לא רצתה להניח ע"ז, הורגים אותה ככל עיר שהשלימה". ותיבות: "י"ב חודש, השמיט לגמרי. וראוי להעיר שב'מורה נבוכים' ח"ג פמ"א, כתב רבינו: "וכן כל השלושים יום תחזיק בתורתה בפרהסיא ואפילו בע"ז, ולא יחלקו עליה באמונה עד הזמן ההוא", וכנראה שחסה עליה התורה, תחת אשר עינה, וזאת מן המידות הטובות, שנצטוינו עליהן, כדברי רבינו שם, וראה במדרש הגדול דברים כא, יב: "לא רצתה לקבל שבע מצוות, אחר השנים-עשר חודש, הורגים אותה". ואולי זהו המקור לדברי רבינו כאן.

י. משה רבנו לא הנחיל התורה והמצוות אלא לישראל, שנאמר: "מורשה קהלת יעקב"⁶², וילכל הרוצה להתגבר משאר האמות, שנאמר: "פכם כגור". אבל מי שלא רצה - אין פופין אותו לקבל תורה ומצוות⁶³. וכן צוה משה רבנו מפי הגבורה⁶⁴ לכף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח, וכל מי שלא יקבל - יהרג⁶⁵. והמקבל אותם, הוא הנקרא "גור תושב"⁶⁶ בכל מקום; וצריך לקבל עליו בפני שלשה חברים⁶⁷. וכל המקבל עליו למול, ועברו עליו שנים-עשר חדש ולא מל - הרי זה כמן האמות⁶⁸.

62 סנהדרין נט, א, שנאמר: תורה צוה לנו משה, מורשה - "לנו מורשה ולא להם" וראה לקמן פ"י, ה"ט. 63 שהרי מקיימים גר תושב בארצנו ומצויים להחיותו, למרות שלא קיבל אלא שבע מצוות בלבד (כסף-משנה). 64 הקב"ה, שכל הגבורה שלו (סנהדרין צח, ב). 65 ראה למעלה הלכה ט, בכיארוננו אות נט. 66 "לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל" (ה'ל' איסורי ביאה פ"ד, ה"י). 67 חכמים ומלומדים. ובבבא-בבא-בבא, א "אין חברים אלא תלמידי חכמים" (ע"ז סד, ב). והשווה ה'ל' מטמאי משכב ומושב פ"י, ה"ה. 68 כשאר גוי שבאומות, שאין מעלים אותו מן הכור או מן הנהר, ואין מורידים אותו לכור להמיתו בידים, כמבואר בה'ל' ע"ז פ"י ה"א, מכיון שביטל את קבלתו, חזר להיות גוי גמור ואין מצילים אותו בשעת סכנה (ע"ז סה, א וכפירוש הכסף-משנה). ובכת"י התימנים, הנוסח: "הרי זה כמן מן האומות". כלומר, כומר לע"ז שהוא אדוק בה, והמינים מורידים ולא מעלים, כמבואר בה'ל' ע"ז שם. וכן הנוסח בדפוס רומי, ר"מ. והשווה לעיל ה'ל' עדות פ"א, ה"י.

יא. כל המקבל שבע מצוות ונזהר לעשותן, הרי זה מחסידי אמות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא⁶⁹. והוא, שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקדוש-ברוך-הוא בתורה, והודיענו על-ידי משה רבנו, שבני נח מקדם נצטוו בהן. אבל אם עשאן מפני הכרע הדיעת⁷⁰ - אין זה גור תושב, ואינו מחסידי אמות העולם ולא מחכמיהם⁷¹.

69 תוספתא סנהדרין פ"ג, מ"א: "צדיקי אומות העולם, יש להם חלק לעוה"ב" וראה בסנהדרין קה, א. וברש"י שם ד"ה

1 פוגעים בו, אבל מכים אותו מכת מרדות" - לענין חיתון 2 הרי זו אסורה עליו מן התורה, כמבואר בה'ל' מאכלות 3 אסורות פ"א ה"ז, שגר תושב יינו אסור בשתיה, וידוע 4 שגזרו על יינם משום בנותיהם.

ח. נחעברה מביאה ראשונה - הרי הולך גר⁴⁹, ואינו בנו לדרך מן הדברים⁵⁰, מפני שהוא מן העכו"ם⁵¹; אלא בית-דין מטבילין אותו⁵² על דעתם⁵³. ותמר⁵⁴ מביאה ראשונה של יפת-תאר היתה⁵⁵; אבל אבשלום נולד מאחר הנשואין. נמצאת תמר אחות אבשלום מאמו⁵⁶, ומתרת להנשא לאמנו⁵⁷. וכן הוא אומר: "דבר-נא אל המלך פי לא ימנעני ממוך".

(49) בספר ה'חינוך' מצוה תקלב, הנוסח: הולך גוי. (50) לא לירושה, ולא לפטור את אשתו מזיקת יבום ועוד. (51) "ואין בנך הבא מן הגויה נקרא בנך אלא בנה" (יבמות כג, א). וראה ה'ל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ז. (52) לשם גירות, שאין לך גר בלא מילה וטבילה. (53) "הם נעשים לו אב, והרי הוא גר על ידיהם", כדן כל גר קטן, שאין לו אב, ואמו הביאתו לבית-דין להתגיר (כתובות יא, א וברש"י). והשווה ה'ל' איסורי ביאה פ"ג, ה"ז: "שזכות היא לו". ואם בעודה מעוברת נתגירה וטבלה, אין בנה צריך טבילה, אלא מילה בלבד, כדברי רבינו שם ('אור שמח'). (54) בת מעכה, אם אבשלום. (55) שמעכה אמה יפת תואר היתה, ובא עליה דוד בגיותה, כשלקחה בשביה. (56) שנתגירה אמה בהיותה מעוברת, נמצאת הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה, והרי היא אחות אבשלום. כי אם נולדה שלא בקדושה, אין זו אחותו אפילו מאמו, והרי היא נכרית אצלו, כמבואר בה'ל' איסורי ביאה פ"ד, ה"ב ("ע"פ 'אור שמח'). (57) בן דוד, שאינו אחיה מאמה, שאמו אחינועם היוזעאלית היתה, ולא מאביה, שהרי הורתה שלא בקדושה היתה, ואינה בת דוד כלל (סנהדרין כא, א), וראה ב'תוספות' שם.

יג. יפת-תאר שלא רצתה להניח עבודה זרה אחר השנים-עשר חדש - הורגין אותה⁵⁸. וכן עיר שהשלימה⁵⁹, אין פורתין להן ברית עד שיקפרו בעבודה זרה⁶⁰ ויאבדו את כל מקומותיה ויקבלו שאר המצוות שנצטוו בני נח, שכל עפ"ם שלא קבל מצוות שנצטוו בני נח, הורגין אותו אם ישנו תחת ידנו⁶¹.

(58) אע"פ שעינה אותה - אין אומרים ישלחנה לנפשה, ואפילו עוברת ע"ז, אלא הורגים אותה. וביספרי' כ"תצא, אות ריד: "ושלחתה לנפשה - ולא לבית אלוהיה" (רדב"ז). (59) עם ישראל, כשקרבו אליה להלחם עליה. (60) כמבואר לעיל פ"ו, ה"א, ד. 61 סנהדרין נו, א: "על שבע מצוות בן נח נהרג". והשווה לקמן פ"ט, ה"ד. ועדיין תמוה, למה מקיימים את ה"יפת תואר" שנים-עשר חודש ומניחים אותה לעבוד ע"ז, בעוד שכל בן-נח העובד ע"ז והוא ברשותו נהרג מיד. וב'קריית ספר' להמבי"ט, העתיק

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום שלישי ה' כסלו – ספר שופטים – הלכות מלכים קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הוסיף לנח אחת". אבל אדם הראשון לא נצטווה על אבר מן החי, שהרי נאסר באכילת בשר בכלל, כמבואר בסנהדרין נט, ב: שנאמר (בראשית א, כט) "הנה נתתי לכם את כל עשב... לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ" - ולא חית הארץ לכם. ורבינו לא מנה מצוה זו באדם הראשון, שאינו מונה אלא מצוות הנהוגות לדורות (כסף-משנה). (11) ברכות כו, ב: "אברהם תיקן תפלת שחרית, שנאמר: וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם - ואין עמידה אלא תפילה" וכו'. (12) 'מדרש רבה' פרשת תולדות, פרשה ס"ד, אות ו: "וימצא בשנה ההיא מאה שערים - מפני מה מדד אותה, מפני המעשרות". והראב"ד שואל: והלא גם באברהם נאמר (בראש' יד, כ) "ויתן לו מעשר מכל"?! ואולם דעת רבינו, שאברהם לא נתן אלא הפרשה מהשלל שבא לידו מנצחונו במלחמה, ולא בתורת מעשר אלא כתגמול, לכיבוד, שכיבודו מלכי צדק, ואילו יצחק הוא הראשון שעיסר ממונו הוא, בתורת מעשר.

(13) לעת ערב, וזוהי תפילת מנחה, כמבואר בברכות שם. (14) ראה בראשית לב, לג. ואע"פ שבמשנה בחולין ק, ב אמרו: "בסיני נאמר, אלא שנכתב במקומו" - משמע, לכאורה, שלא נאסרו בגיד הנשה אלא מסיני ואילך, ולאחר שנצטוו בסיני וסידר משה את התורה, כתב מקרא זה עם המאורע שאירע ליעקב אבינו? כבר הסביר רבינו בפירושו שם: "שים לבך אל העיקר הגדול... שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום, אין עושים אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו, לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו... וכן גיד הנשה אין אנו הולכים אחרי איסור יעקב אבינו (שנאסר בו), אלא מצות משה רבינו... הלא תראה מה שאמרו: תרי"ג מצוות נאמרו לו למשה מסיני, וכל אלו (=אבר מן החי, מילה, וגיד הנשה) מכלל המצוות". (15) ברכות שם. (16) ב'מכילתא' יתרו יט, י אמרו: שנצטוו במצרים מצוות יתירות על מצוות בני נח, ובוודאי ע"י עמרם, ש"גדול הדור" היה, כמבואר בסוטה יב, א (יד איתן). ובמדרש 'שמות רבה' פ"א, אות יג: "שהיה עמרם ראש סנהדרין".

מאן נינהו. והשווה לעיל הל' עדות פי"א, ה"י. (70) לפי שכלו ומצפוני, ואינו מודה שצויה בהן הקב"ה. (71) בכת"י התימנים: אלא מחכמיהם. וכן הנוסח בתשובות מהר"מ אלשקר סימן קיז. והשווה דברי חכמינו (מגילה טז, א) "כל האומר דבר חכמה, אפילו באומות העולם - נקרא חכם". ומקור כל הלכה זו במדרש משנת רבי אליעזר, ניוירוק תרצ"ד, עמ' קכא: "במה דברים אמורים כשעושים אותן, ואומרים מכח שצוה אותנו אבינו נח מפי הגבורה, אבל אם עשו שבע מצוות ואמרו מפי פלוני שמענו, או מדעת עצמנו, שכך הדעת מכרעת וכו', אין לוקחים שחרם אלא בעולם הזה" (כבוד מלכים, לרמב"ם דפ' שולזינגר).

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) המצוות שנצטווה אדם הראשון, ומה הוסיף הקדוש-ברוך-הוא על נח. העריות האסורות על בני נח. במה נפקע איסור אשת-איש בבני נח. כיצד מצווים בני נח על הדינים. למה נתחייבו בני שכם להיהרג.

- 1 א. על ששה דברים נצטוה אדם הראשון: על
- 2 עבודה זרה, ועל ברכת השם³, ועל שפיכות דמים,
- 3 ועל גלוי עריות, ועל הגזל, ועל הדינים⁴; אף-על-
- 4 פי שפילן הן קבלה בדינו ממשנה רבנו⁵, והדעת
- 5 נוטה להן - מקלל דברי תורה⁶ וראה, שעל אלו
- 6 נצטוה⁷. הוסיף לנח איבר מן החי⁸, שנאמר: "אף
- 7 בשר בנפש דמו לא תאכלו"⁹ - נמצאו שבע
- 8 מצוות¹⁰, וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם. בא
- 9 אברהם ונצטוה יתר על אלו במילה. והוא התפלל
- 10 שחרית¹¹. ויצחק הפריש מעשרו¹² והוסיף תפלה
- 11 אחרת לפנות היום¹³. ויעקב הוסיף גיד הנשה¹⁴
- 12 והתפלל ערבית¹⁵. ובמצרים נצטוה עמרם במצות
- 13 יתרות¹⁶, עד שבא משה רבנו, ונשלמה תורה
- 14 על-ידו.

- 15 ב. בן-נח שעבד עבודה זרה - הרי זה חייב¹⁷. והוא,
- 16 שיעבד פדרפה¹⁸. וכל עבודה זרה שפית-דין של
- 17 ישראל ממיתין עליה¹⁹ - בן-נח נהרג עליה²⁰; וכל
- 18 שאין בית-דין של ישראל ממיתין עליה - אין בן-נח
- 19 נהרג עליה. ואף-על-פי שאינו נהרג - אסור בפל²¹.
- 20 ואין מניחין אותו להקים מצבה²², ולא לטע
- 21 אשרה²³, ולא לעשות צורות²⁴ וכיוצא בהן לנוי.

(17) מיתה בסייף, שכל מיתת בני נח אינה אלא בסייף, כמבואר לקמן הי"ד, ובביאורנו שם. (18) שדרך עבודתה בכך, כגון פוער לפעור, וזורק אבן למרקוליס, ולא להיפך. והשווה הל' ע"ז פ"ג, ה"ב. (19) כגון המגפף (=המחבק) והמגשק ע"ז, שאינם אלא איסור "לא תעשה" בלבד (שם, ה"ו). (20) סנהדרין נו, ב. (21) שישראל נאסר בה, וכן אמרו (סנהדרין עד, ב) "אינהו וכל אביזרייהו" (=הן, וכל השייך בהן). (22) מצבת אבן אחת, להקריב עליה אפילו לשמים (רש"י לדברים טז, כב). וראה הל' ע"ז פ"ו, ה"ו. (23) אילן הנטוע מתחילה כדי לעבדו (שם פ"ח ה"ג),

(2) 'מדרש רבה' בראשית פט"ז, אות ו, שנאמר: "ויצו ה' אלקים על האדם לאמור מכל עץ הגן אכול תאכל" (בראשית ב, טז), ויצו - על עבודה-זרה, ככתוב (הושע ה, יא) "כי הואיל הלך אחרי צו". ה' - על ברכת השם, ככתוב (ויקרא כד, טז) "ונקוב שם ה' מות יומת". אלקים - אלו הדיינים, שנאמר (שמות כב, כז) "אלהים לא תקלל". על האדם - זו שפיכות דמים, שנאמר (בראשית ט, ו) שופך דם האדם. לאמור - זה גילוי עריות, שנאמר (ירמיה ג, א) לאמר הן ישלח איש את אשתו וגו'. מכל עץ הגן אכול תאכל - כאן ציווהו על הגזל. כלומר, לא הורשית לאכול אלא במה שהתירי לך. וראה סנהדרין נו, א: "שבע מצוות נצטוו בני נח" וכו'. (3) שלא לגדף את שם ה'. (4) להושיב דיינים לרון במצוות אלו, ולהזהיר את העם עליהן, כמבואר לקמן הי"ד. (5) שכך נצטווה אדם הראשון. (6) הפסוקים שבתורה. (7) כמבואר לעיל אות א לפי המדרש רבה, וכך דרשו את הפסוק הנ"ל בסנהדרין נו, ב. (8) שלא נחתך ממנו אבר כשהוא חי - ונאכלנו. (9) כל זמן שנפשו בו, לא תאכלו הבשר ממנו (רש"י שם נו, א). (10) 'מדרש רבה' משפטים פרשה ל, אות ט: "נתן לאדם שש מצוות,

קב שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שלישי ה' כסלו - ספר שופטים - הלכות מלכים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 ומיוחד לעובדי הירח, כמבואר בביאורנו שם פ"ז הי"א, אות ג. (24 צורות אדם, כמבואר שם פ"ג ה"י, ואע"פ שאינה עבודה-זרה - כדי שלא יטעו בהם הטועים וידמו שהם לע"ז (שם). וכל אלה אין בהם עונש מיתה לישראל אלא מלקות בלבד (ראה הל' סנהדרין פ"ט ה"ג), וממילא אין בן-נח נהרג עליהן, אלא שאסור בהן כישראל, וכמבואר לעיל אות יט.

2 ג. בן-נח שפרף את השם - בין שפרף²⁵ בשם
3 המיוחד²⁶, בין שפרף בכניו²⁷ ככל לשון - חגיב²⁸; מה
4 שאין בן בישראל²⁹.

5 ד. בן-נח שהרג נפש, אפילו עבר במעי עמו³⁰ - נהרג
6 עליו³¹. וכן אם הרג טרפה³², או שקפחו³³ ונתנו
7 לפי³⁴ ארי³⁵, או שהניחו ברעב עד שמת - הואיל
8 והמית מקל מקום. נהרג³⁶. וכן אם הרג רודף³⁷
9 שייכול להצילו³⁸ באחד מאיבריו³⁹ - נהרג עליו⁴⁰;
10 מה שאין בן בישראל⁴¹.

11 ה. שש עריות אסורות על בני נח: האם, ואשת

12 האב, ואשת-איש, ואחותו מאמו, וזכור⁴², ובהמה,
13 שנאמר: "על-כן יעזב איש את אביו" - זו אשת⁴³
14 אביו⁴⁴, "ואת אמו" - כמשמעה, "ודבק באשתו" -
15 ולא באשת חברו, "באשתו"⁴⁵ - ולא בזכור⁴⁶, "והיו
16 לבשר אחד" - להוציא בהמה, חיה ועוף, שאין
17 הוא והם בשר אחד⁴⁷; ונאמר: "אחותי בת אבי היא
18 אך לא בת אמי, ותהי לי לאשה"⁴⁸.

19 ו. בן-נח חיב על מפתת אביו ונאנסת אביו⁴⁹ - הרי
20 היא אמו מקל מקום⁵⁰. וחגיב על אשת אביו, אפילו
21 לאחר מיתת אביו⁵¹. וחגיב על הזכור, בין קטן⁵², בין
22 גדול, ועל הבהמה, בין קטנה⁵³, בין גדולה; והוא
23 נהרג לבדו, ואין הורגין את הבהמה; שלא נצטוו
24 בהריגת בהמה אלא ישראל⁵⁴.

49 שלא נישאה לאביו, אלא אנסה ונולד ממנה.
50 וכבר נתבאר בהלכה הקודמת: "ואת אמו - כמשמעה",
ועל-כרחק באנסת אביו - הכתוב מדבר, כי נשואתו, הרי
היא בכלל: "אביו - זו אשת אביו" (סנהדרין נת, א).
51 כי בחיי אביו, הרי היא בכלל: "באשתו - ולא באשת
חבירו" (שם). 52 פחות מבן י"ג שנה ולמעלה מבן תשע,
שהוא בר שכיבה, אבל על זכור קטן שהוא פחות מבן תשע
- אינו נהרג (כסף-משנה). ולדעת הרדב"ז - הכוונה, חייב
אפילו על קטן פחות מבן תשע, אע"פ שישראל פטור עליו,
כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"א, הי"ד. שבישראל נאמר:
ואת זכר לא תשכב וגו' ופחות מבן תשע אינו בר שכיבה,
אבל בבן-נח כתוב: ודבק - ולא בזכור, וכל שנדבק עם
הזכור - נהרג עליו. 53 אפילו ביום לידתה, וגם ישראל
חייב מיתה עליה, כמבואר בסנהדרין נו, ב. ובהל' איסורי
ביאה שם הט"ז. 54 שם נה, א בעיא שלא נפשטה. כי
יתכן, שלא ציוותה תורה להרוג את הבהמה אלא משום
קלון הבעל, שלא תהא בהמה עוברת בשוק, ויאמרו: זוהי
שנסקל פלוני על-ידיה, ובני נח דרכם בכך ואינם מתביישים,
וגם התורה לא חסה על קלונם, ולפיכך אין להרוג הבהמה
מספק, אע"פ שבאה תקלה לאדם על-ידיה.

ז. אין בן-נח חיב על אשת חברו, עד שייבא עליה
בדרבה⁵⁵ אחר שנגבעלה לבעלה; אבל מארסה, או
שנכנסה לחפה⁵⁶ ולא נבעלה - אין חיבין עליה,
שנאמר: "והיא בעלת בעל"⁵⁷. במה דברים

11 ה. שש עריות אסורות על בני נח: האם, ואשת

18 "גוים אין להם קידושין... שאין להם גירושין, או ששניהם מגרשים זה את זה", רמז לכך, דברי הנביא (מלאכי ב, טז) "כי שנה שלח, אמר ה' אלוקי ישראל - בישראל נתתי גירושין; באומות העולם לא נתתי גירושין". וראה מדרש 'בראשית רבה' פרשה יח, אות ה.

19 מ. בן-נח חייב על הגזל - בין שגזל עפ"ם, בין שגזל ישראל⁷¹, ואחד הגוזל או הגונב ממון או גונב נפש⁷², או הפובש שכר-שכיר⁷³ וכיוצא בו⁷⁴, אפלו פועל שאכל שלא בשעת מלאכה⁷⁵ - על הכל הוא חייב, והרי הוא בכלל גזלן; מה שאין פן בישראל⁷⁶. וכן חייב על פחות משוה-פרוטה⁷⁷. ובן-נח שגזל פחות משוה-פרוטה, וכאן אחר וגזלה ממנו - שגיהן נהרגין עליה⁷⁸.

71 סנהדרין נו, א. (72) שם: "גנב וגזל, וכן יפת תואר". ומפרש רש"י: יפת תואר, גם היא גזל, שגוזלים את אשתו במלחמה - הרי שבן-נח מזהר על גזילת נפש, והוא-הדין גניבת נפש (כסף-משנה). (73) סנהדרין שם. (74) שכבש שכר בהמתו או שכר כליו. (75) אבל בשעת מלאכה מותר לו לאכול, ככתוב (דברים כג, כה) "ואכלת ענבים כנפשך שבעך". (76) שאין חיובם בזה משום גזל, כובש שכר שכיר - עובר עליו משום "לא תעשוק שכיר" (שם כד, יד); פועל שלא בשעת מלאכה - משום: "ואל פליך לא תתן", ראה הל' שכירות פ"ב, ה"ג. וגולן אינו נקרא אלא החוטף דבר מיד חבירו, ככתוב (שמואל-ב, כג, כא) "ויגזול את החנית מיד המצרי", וכמבואר בבבא-קמא ע"ט, ב (רש"י בסנהדרין שם). (77) סנהדרין שם, ואפילו גזל מישראל, והלה מחל לו אח"כ - בשעתו ציערו, הילכך גזל הוא, אלא שאין בית-דין של ישראל נזקק להשיבו, שבוודאי מחל לו אחר-כך. וישראל בישראל גם כן אסור לו לגזול ממנו פחות משוה פרוטה, אלא שלא עבר על "לא תגזול", הואיל ואין אתה קורא בו: "והשיב את הגזילה", שהגזול מחל לו, וכל שאינו בהשבה אינו נקרא גזל. לא כן בן-נח, שאינו בר השבה, וכל דינו למיתה - אצלו דין פחות משוה פרוטה, כדין פרוטה (רש"י שם). וראה הל' גזילה פ"א, ה"ו. (78) ע"ז עב, א. ובני ישראל - "בני מחילה הם", שעוברים על מדתם ומוחלים על דבר קל, ואינו נחשב גזל בעיניהם, אבל בני נח אכזרים הם ואינם עשויים למחול, והרי זה גזל בידם (סנהדרין נט, א וברש"י).

י. וכן חייב על אבר מן החי⁷⁹, ועל בשר⁸⁰ מן החי, בקל שהוא⁸¹. שלא נתנו השעורין אלא לישראל בקלבד⁸². ומתהר הוא בדם מן החי⁸³.

79 שנחתך מן החי. (80) שאין בו גידים ועצמות, בניגוד ל"אבר", שסתמו: בשר גידים ועצמות, פרט ללשון ולב וכדומה, שאין בהם עצמות (חולין קכח, ב). (81) אפילו פחות מכזית. (82) כמו שאמרו (עירובין ד, א) "שיעורין... הלכה למשה מסיני הם". והלכה למשה מסיני לא ניתנה אלא לישראל (רדב"ז). ואמנם בישראל אינו חייב על אבר מן החי עד שיהיה בו כזית (הל' מאכלות אסורות פ"ה, ה"ג). (83) ואע"פ שכתוב בו: "אך בשר בנפשו דמו לא

1 אַמּוּרִים? בְּכֶן-נַח שָׁפָא עַל בַּת-נַח, אֲבָל עִפּוּ"ם הַבָּא
2 עַל הַיִּשְׂרָאֵלִית, בֵּין פְּדֻרְכָּהּ, בֵּין שְׁלֵא כְדֻרְכָּהּ -
3 חֵיב⁵⁸. וְאִם הָיְתָה נַעֲרָה מְאֻרְסָה - נִסְקַל עָלֶיהָ פְּדִינִי
4 יִשְׂרָאֵל. בָּא עָלֶיהָ אַחַר שֶׁנִּכְנְסָה לְחֻפָּה וְלֹא נִבְעֲלָה
5 - הָרִי זֶה בְּחֻנֵּק פְּדִינִי יִשְׂרָאֵל⁵⁹. אֲבָל אִם בָּא עַל
6 אֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל אַחַר שֶׁנִּבְעֲלָה - הָרִי זֶה כְּמִי שָׁבָא עַל
7 אֵשֶׁת עִפּוּ"ם חֲבֵרוֹ, וַיַּהַרְג בְּסִיפָה⁶⁰.

(55) שם נח, ב, שנאמר: "ודבק באשתו - ולא באשת חבירו". לא אסרה תורה אלא בדביקה. ובשלא כדרכה, הואיל ואינה נהנית בדבר, אינה נדבקת עמו (רש"י שם). (56) בכת"י התימנים: ועדיין לא נבעלה. (57) שם נו, ב, "בעולת בעל - יש להם; נכנסה לחופה לא נבעלה - אין להם", שאינו חייב משום קידושו וחופתו, אלא משום בעילתו. וראה לעיל פ"ח ה"ג: "שאינן אישות לעכו"ם והכוונה לקידושו. (58) שבעירות שלנו, אמרה תורה (ויקרא יח, ו) "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו - לרבות גויים שמוזהרים על העריות כישראל". ובישראל חייבים על אשת איש אפילו שלא כדרכה, שנאמר בה: "משכבי אשה" - מגיד לך הכתוב ששני משככות באשה (שם, ובדף נד, א). (59) שאילו בדיניהם פטור לגמרי, ובדיננו - כל אשת איש, הבא עליה בחנק (שם). (60) כאן הוא חוזר לדיניהם, ומיתת בני נח בסייף, וסייף חמור מחנק, כמבואר לעיל הל' סנהדרין פ"ד ה"ד, ולקמן הי"ד יתבאר בכיורנו המקור למיתת בני נח, שהיא בסייף.

8 ח. בן-נח שיחד שפחה לעבדו וכא עליה - הרי זה
9 נהרג עליה משום אשת חבירו⁶¹. ואינו חייב עליה עד
10 שיפשוט הדבר, ויאמרו⁶² לה העם: "זו דבית⁶³ עבד
11 פלוני⁶⁴" ומאימתי תחזור לה תורה? ⁶⁵ משייפרישנה
12 מעבדו ויפרע⁶⁶ ראשה בשוק. ומאימתי תהיה אשת
13 חבירו⁶⁷ בגרושה שלנו? משייפרישנה מביתו וישלחנה
14 לעצמה, או משתצא היא מתחת רשותו ותלף לה,
15 שאין להן גרושין בכתב⁶⁸. ואין הדבר תלוי בו⁶⁹
16 לבד, אלא כל זמן שיצרעה הוא או היא לפרש זה
17 מזה - פורשין⁷⁰.

(61) סנהדרין נו, א. ולדעת רש"י שם, הרי זה נהרג עליה משום גזל, אע"פ שאין זו "בעולת בעל" של אישות, אלא של זנות, כחמורו ובהמתו. אולם רבינו מפרש, שאין כאן גזל, שהרי מה שקנה עבד קנה רבו, וממילא קנינו של רבו היא, וע"כ משום אישות חייב עליה (רדב"ז). (62) בכת"י התימנים: ויאמרו. (63) של בית. (64) שם נח, ב. ושם: רביא דפלוני. כלומר: ילדתו של פלוני עבד. (65) שלא תיקרא מיוחדת לעבד. (66) ויגלה, שהיו רגילות אף הגויות הנשואות, שלא לצאת בראש פרוע (רש"י שם). (67) שאינו עבד. (68) כדיני ישראל, שאין האשה מתגרשת אלא בכתב גט שיגיע לה (הל' גירושין פ"א, ה"א). (69) בבעל המגרש. (70) ואפילו אין הבעל מסכים, הרי זו כגרושה, בניגוד לדיני ישראל, שאין האשה מתגרשת אלא ברצון בעלה (שם). ובירושלמי קידושין פ"א ה"א, אמרו:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהמה טהורה שנשחטה ע"י ישראל, הואיל ושחיתה מתירתה לישראל, הרי אבר הפורש ממנה בעודה מפרכסת, מותר גם לבני נח, שאין לך דבר המותר לישראל ויאסר לבני נח, וזה ע"פ סוגיית הש"ס שם קכא, ב בברייתא דרב אושעיא, וסיומה של הברייתא "אחד גוי ואחד ישראל - מותרים בו".

1 תאכלו", אין זה מכוון לאסור לו דם מן החי, אלא להתיר
2 לו אבר מן החי של שרצים, כמבואר בסנהדרין נט, א.
3 וישראל - נאסר בדם, בין מן החי בין מן השחוט, כמבואר
4 בהל' מאכלות אסורות פ"ו, ה"ג-ד.

5 יא. אחד האבר או הפשר הפורש מן הבהמה⁸⁴ או
6 מן החיה⁸⁵; אבל העוף - יראה לי שאין פן-נח נהרג
7 על אבר מן החי ממנו⁸⁶.

19 יד. וכיצד מצוין הן על הדינין? חיבין להושיב
20 דינין ושופטים בכל פלך ופלך⁹² לדון בשש מצות
21 אלו⁹³ ולהזהיר את העם⁹⁴. וכן-נח שעבר על אחת
22 משבע מצות אלו - יהרג פסיף⁹⁵. ומפני זה נתחייבו
23 כל בעלי שכם הריגה, שהרי שכם גזול⁹⁶, והם ראו
24 וידעו ולא דנוהו⁹⁷. וכן-נח נהרג פעד אחד וידין
25 אחד, בלא התראה, ועל-פי קרובין⁹⁸. אבל לא
26 בעדות אשה⁹⁹, ולא תדון אשה להם.

(84) תוספתא ע"ז פ"ט, ה"ד: "על אבר מן החי, כיצד?
...בשר המדולדל בבהמה ואין בו להעלות ארוכה אסור לבני
נח". (85) חולין קא, ב. (86) ואינו אלא אסור בלבד,
ומקורו בחולין קב, א "אכל אבר מן החי ממנה (מהעוף),
אינו סופג את הארבעים", כלומר אינו נענש, והעמידה שם
בבני נח, הרי שאינו נענש על העוף. ומתוך שאחרים
העמידה שם בישראל, לא מלאו לבו של רבינו לפסוק
בהחלט שאינו נהרג עליו, וכתב: "יראה ליי" (כסף-משנה).
וישראל חייב על אבר מן החי גם מן העוף, כמבואר שם
קא, ב. ובהל' מאכלות אסורות פ"ה, ה"א.

8 יב. השוחט את הבהמה, אפלו שחט פה שני
9 הסימנין⁸⁷ - כל זמן שהיא מפרקסת⁸⁸, אבר ובשר
10 הפורשין ממנה, אסורין לבני נח משום אבר מן
11 החיה⁸⁹.

(92) עיר מחוז (סנהדרין נו, ב). ושם הנוסח: "בכל פלך ופלך
ובכל עיר ועיר". וראה לעיל הל' סנהדרין פ"א, ה"א-ב.
(93) המנויות לעיל ה"א. (94) שלא יעברו עליהן.
(95) בחרב (סנה' נו, א) "כל מיתה האמורה בבני נח, אינה
אלא בסייף" ומפרש רש"י: שנאמר בהם (בראשית ט, ו)
"שופך דם האדם... דמו ישפך". וזוהי מיתה חרב השופכת
דם הרוצח, ומיתה אחרת לא הוזכרה בהם. וראה שם נו, א
שכל עונשי שאר המצוות למדים ממצות שפיכות דמים.
ובכתי" התימנים, הנוסח: "כיצד? אחד העובד ע"ז, או
שבייך את השם, או ששפך דם, או שבעל אחת ממש עריות
שלהם או שגזל אפילו פחות משהו פרוטה, או שאכל כל
שהוא מאבר מן החי או בשר מן החי, או שראה אחד שעבר
על אחת מאלו ולא דנו והרגו, הרי זה יהרג בסייף".
(96) את דינה בת יעקב, ראה בראשית לד, ב, כה.
(97) נמצא שעברו על הדינים, וחייבים בסייף. והרמב"ן
בפירושו לתורה שם יג, משיג על דברי רבינו, שאם כן, למה
כעס יעקב על שמעון ולוי הורגי עיר שכם, וקילל אותם:
ארור אפם כי עז (שם מט, ז), והלא זכו ועשו מצוה ובטחו
באלקים והצילם! ולדעתך, מצות "דינים" שנצטוו עליה
בני נח, פירושה: דיני גניבה ואונאה, עושק ושכר שכיר, דיני
שומרים ואונס ומפתה, ואם עבר עליהם נהרג, ויחד עם זה
נצטוו להושיב דינים בכל עיר ועיר בישראל, ואם לא
הושיבו אינם נהרגים, שזוהי "מצות-עשה". ולא אמרו אלא
"אזהרתם וזוהי מיתתם" (סנה' נו, א) ולא תיקרא אזהרה אלא
המניעה בלאו. (98) בין העד, ובין הדיין. (99) סנהדרין
נו, ב. שנאמר (בראשית ט, ה) "ואך את דמכם לנפשותיכם
אדרוש - אפילו בדיין אחד (=אדרוש, לשון יחיד); מיד כל
חיה - אפילו שלא בהתראה (=מיד כל דבר חי, רש"י);
אדרשנו ומיד כל אדם - אפילו בעד אחד; מיד איש - ולא
מיד אשה; אחיו - אפילו קרוב".

(87) סימני השחיטה: וושט וגררת. (88) מפרפרת, מניעה
איבריה לכאן ולכאן. (89) שאין השחיטה מתרת הבהמה
לבני נח אלא המיתה, וכל עוד שהיא מפרפרת, עדיין לא
מתה הבהמה, ואבר ובשר הפורשים ממנה אסורים (חולין
לג, א; קכא, ב). ומשמע מדברי רבינו, שבכל זאת אינו נהרג
עליה, שאין זה אבר מן החי ממש, שמשעה שנשחטו רוב
סימניה - התחילה מיתתה (רדב"ז). ובישראל מותר לו
לאכול ממנה אבריה שנחתכו לאחר שחיטה, ובלבד שיניחם
וימתין עד שתצא נפשה, כמבואר שם לג, א. ובהל' שחיטה
פ"א, ה"ב.

12 יג. כל שאסור על ישראל משום אבר מן החי -
13 אסור על בני נח. ויש שפני נח חיבין ולא ישראל;
14 שפני נח - אחד בהמה וחייה, בין טמאה⁹⁰, בין
15 טהורה - חיבין עליה משום אבר מן החי ומשום
16 בשר מן החי. ואבר ובשר הפורשין מן המפרקסת,
17 אף-על-פי ששחט פה ישראל שני סימנין - הרי זה
18 אסור לבני נח משום אבר מן החי⁹¹.

(90) וישראל אינו חייב, שנאמר (דברים יב, כג) "ולא תאכל
הנפש עם הבשר", אלא הבשר לבדו, "כל שבשרו מותר (מין
טהור) - אתה מצווה על איבריו, וכל שאין בשרו מותר -
אי אתה מצווה על איבריו", ומכאן שבן-נח, המותר בבהמה
טמאה - מוזהר על איבריה (חולין קב, א). (91) כמבואר
לעיל אות פו. וסובר רבינו, שאפילו בבהמה טהורה המותרת
לישראל בשחיטתה - אין שחיטתה מתירתה לגבי בן-נח,
וזה כדעת רב אחא בר יעקב בחולין לג, א. ודעת הרשב"א,
הובאה בכסף-משנה, שאין זה אלא בבהמה טמאה, אבל

יום רביעי ו' כסלו ה'תשע"ו

פרק עשירי

(1) בן נח ששגג באחת ממצוותיו. בן נח שרצה בשגגה, או
שלא ידע שאסור לו לעבור על אחת ממצוותיו. בן נח

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום רביעי ו' כסלו - ספר שופטים - הלכות מלכים קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכגירסת התוספות שם דיבור המתחיל: ואם איתא, שאפילו בפרהסיא אינו מצווה על קידוש השם. אבל ישראל מצווים על קידוש השם, ככתוב (ויקרא כב, לב) "ונקדשתי בתוך בני ישראל", ובשעת השמד, ייהרג ואל יעבור אפילו על אחת מכל המצוות (הלכות יסודי התורה פרק ה, הלכה ג). ובירושלמי שביעית פרק ד הלכה ג אמרו: "ונקדשתי בתוך בני ישראל - ישראל מצווים על קידוש השם, ואין הגויים מצווים על קידוש השם". (12) שאינו שומע ואינו מדבר. (13) השווה לעיל הלכות עדות פרק ט, הלכה ט, יא. ובגיטין כב, ב פסקו בפשיטות: "והלא לאו בני דעת הם". וראה הלכות תרומות פרק ד, הלכה ב.

ג. בן-נח שנתגבר ומל וטבל¹⁴, וְאַחַר-כֵּן רָצָה לְחַזֵּר מֵאַחֲרֵי ה' וְלִהְיוֹת גֵּר תּוֹשֵׁב בְּלַבְדֵי כְּשֶׁהָיָה מִקֶּדֶם - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֲלֵא יִהְיֶה כִּישְׂרָאֵל לְכָל דָּבָר, אוֹ יִהְרַג¹⁶. וְאִם הָיָה קָטָן כְּשֶׁהֻטְבְּלוּהוּ בֵּית-דִין¹⁷ - יָכוֹל לְמַחֹת¹⁸ בְּשִׁעָה שְׂפִגְדִיל, וְיִהְיֶה גֵר תּוֹשֵׁב בְּלַבְדֵי¹⁹. וְכִיּוֹן שְׁלֵא מַחֶה בְּשִׁעָתוֹ²⁰ - שׁוֹב אֵינוֹ מוֹחֶה²¹, אֲלֵא הָרִי הוּא גֵר-צָדֵק. לְפִיכֵן אִם בָּא יִשְׂרָאֵל עַל קִטְנָה שֶׁהֻטְבְּלוּהָ בֵּית-דִין - פֶּסֶף כְּתֻבָּתָהּ²² אוֹ קֶנֶס אוֹנֵס אוֹ מַפְתָּהּ²³, יִהְיֶה הַפֵּל תַּחַת יַד בֵּית-דִין, עַד שֶׁתִּגְדִּיל וְלֹא תִמָּחֶה בְּגִירוּתָהּ²⁴; שְׁמָא תִטַּל וְתִגְדִּיל וְתִמָּחֶה, וְנִמְצְאָת זֹא אוֹכֵלֶת בְּגִיּוּתָהּ²⁵ מְעוֹת שְׂאִין לָהּ זְכוּת בְּהֵן אֲלֵא בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל²⁶.

(14) בהתאם להלכה, שאינו גר עד שיימול ויטבול (יבמות מו, ב). (15) שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל, ראה הלכות איסורי ביאה פרק י"ד, הלכה ז ולעיל פרק ח, הלכה י. (16) שהרי הוא כישראל מומר (יבמות מז, ב). וזה ודאי אם ישנו תחת דיניו, או יהיה ישראל גמור, או ייהרג (כסף משנה). והשווה הלכות איסורי ביאה פרק י"ג, הלכה י"ז: "אפילו חזר ועבד עבודה-זרה הרי הוא כישראל משומד, שקידושו קידושין". (17) כגון שאביו או אמו נתגיירו, והוא עמהם (כסף משנה). (18) לומר, אי אפשר להיות גר וחוזר לסורו. (19) שאינו מקבל עליו אלא שבע מצוות בני נח בלבד. ומובן, שאם יקדש אשה ישראלית - אינה מקודשת, שהרי הוא גוי גמור (כתובות יא, א וברש"י). (20) מיד כשהגדיל. (21) ויהיה כישראל גמור, או ייהרג (שם). (22) שחייב לתת לה אם קידשה וגירשה. (23) הם חמישים שקלים שחייב לתת לה אם בא עליה שלא לשם קידושין והיא הייתה בתולה, ראה הלכות נערה בתולה פרק א, הלכה י. (24) ואז בית הדין ימסור לה את הכסף. (25) כשהיא גוייה. (26) כי בדיני בני נח אין תשלומי קנס לאנוסה או מפתה (כתובות יא, א).

ד. בן-נח שפרף²⁷ אֶת הַשֵּׁם, או שְׁעִבַד עֲבוּדָה זָרָה, או שָׁבַא עַל אִשֶׁת חֲבֵרוֹ, או שֶׁהָרַג חֲבֵרוֹ וְנִתְגַּיֵר - פְּטוּר²⁸. הָרַג בֶּן-יִשְׂרָאֵל, או שָׁבַא עַל אִשֶׁת יִשְׂרָאֵל וְנִתְגַּיֵר - תְּכַיֵּב²⁹. וְהוֹרְגִין אוֹתוֹ עַל בֶּן-יִשְׂרָאֵל, וְחוֹנְקִין אוֹתוֹ עַל אִשֶׁת יִשְׂרָאֵל שֶׁפָּעַל, שֶׁהָרִי נִשְׁתַּנָּה³⁰ דִּינָו³⁰.

1 שנתגייר ורוצה לחזור להיות כגר תושב. המצוות שבני נח נצטוו מפי הקבלה. שבני ישמעאל חייבים היום במצוות מילה. דיני גוי שעוסק בתורה או ששבת ממלאכתו. קבלת צדקה מידי גוי, ולמי תינתן. ישראל וגוי שבאו לדון לפנינו איך דנים אותם.

א. בן-נח שִׁשְׁגַּג בְּאַחַת מִמִּצְוֹתָיו² - פְּטוּר מִכְּלוּם³, חוּץ מִרוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה, שְׂאֵם הָרֵגוּ גּוֹאֵל הַדָּם⁴ - אֵינוֹ נִהָרַג עֲלָיו⁵, וְאֵין לוֹ עִיר מִקְלָט⁶; אֲבָל בְּתֵי-דִינֵיהֶן אֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁷? בְּשִׁגְגַת בְּאַחַת מִמִּצְוֹת וְעֵבֵר בְּלֹא כוֹנֵה, כְּגוֹן שֶׁפָּעַל אִשֶׁת חֲבֵרוֹ וְדָמָה שֶׁהָיָה אִשְׁתּוֹ אוֹ פְּנוּיָה; אֲבָל אִם יָדַע שֶׁהָיָה אִשֶׁת חֲבֵרוֹ, וְלֹא יָדַע שֶׁהָיָה אִסּוּרָה עֲלָיו, אֲלֵא עָלָה עָלָה לְבוֹ שֶׁדָּבָר זֶה מִתֵּר לוֹ; וְכֵן אִם הָרַג, הָיוּ לֹא יָדַע שֶׁאִסּוּר לְהָרַג - הָרִי זֶה קָרוֹב לְמוֹיֵד וְנִהָרַג⁸; וְלֹא תִחַשְׁבַּז זֶה לְהֵם שִׁגְגָה, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לוֹ לְלַמֵּד וְלֹא לְלַמֵּד.

(2) שעבר עליהן בלא כוונה, וכמבואר בסמוך. (3) גם ממיסת סייף וגם מעונש אחר שהוא. וכן מצינו באבימלך מלך גרר, שהתנצל ואמר (בראשית כ, ה): "בתום לבבי ובנקיין כפי עשיתי זאת" - הרי שטענת שוגג מספיקה לפטור (בבב נח. 4) קרובו של הנרצח. (5) בניגוד לישראל שהרג בשגגה, שגולה לעיר מקלט, ומציל את חייו, שאם הרגו גואל הדם בתחום עיר מקלטו, הרי הוא נהרג עליו, כמבואר בהלכות רוצח פרק ה, הלכה י"א. (6) שכבר נתבאר, שהשוגג פטור מכלום, אלא, שאין דין ערי מקלט לגבי בן נח, ככתוב (דברים יט, ב) "תבדיל לך - ולא לאחרים" (ספרי שם אות קפ), וכל זה כשהרג את בן נח חבירו, אבל בן נח שהרג את ישראל בשגגה הרי זה נהרג, "אדם מועד לעולם", כלשון רבינו שם הלכה ד, וראה מכות ט, א. (7) שבן נח ששגג פטור. (8) מכות שם. וכן שם ז, ב "שאני אומר, אומר מותר - קרוב למויזד הוא". והשווה הלכות רוצח פרק ו, הלכה י שאפילו ישראל, שעלה על דעתו, שמותר להרוג, הרי זה קרוב למויזד ואינו נקלט, ולפיכך אם מצאו גואל הדם בכל מקום והרגו פטור, וגם אינו נהרג על ידי בית דין, ומה יעשה זה? ישב וישמור עצמו מגואל הדם, כמבואר שם הלכה ה.

ב. בן-נח שִׁאֲנָסוּ אֲנָסוֹ לְעֵבֵר עַל אַחַת מִמִּצְוֹתָיו - מִתֵּר לוֹ לְעֵבֵר. אֲפִלוּ נִאֲנָס לְעֵבֹד עֲבוּדָה זָרָה¹⁰ - עוֹבֵד, לְפִי שְׂאִינָם מְצוּיִן עַל קִדּוּשֵׁי-הַשֵּׁם¹¹. וְלִעְלוֹלָם אֵין עוֹנְשִׁין מִהֵן, לֹא קָטָן וְלֹא חָרָשׁ¹² וְלֹא שׁוֹטֵה, לְפִי שְׂאִינָם בְּנֵי מִצְוֹת¹³.

(9) אדם אלים ותקיף. (10) שישראל מצווה עליה להיהרג ולא לעבוד, ראה הלכות יסודי התורה פרק ה, הלכה א-ב. (11) סנהדרין עה, א, שהרי נעמן, אחר שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה-זרה, אמר לאלישע הנביא (מלכים-ב ה, יח): "לדבר הזה יסלח ה' לעבדיך בבוא אדוני... להשתחוות... והוא נשען על ידי והשתחויתי בית רמון", ואלישע ענה לו: "לך לשלום", הרי שהודה לו, שאין איסור בדבר.

8 ז. המילה, נצטונה בה אברהם וזרעו בלבד⁴²,
 9 שנאמר: "אתה וזרעך אחריך" - יצא זרעו של
 10 ישמעאל, שנאמר: "כי יצחק יקרא לך זרע"⁴³,
 11 ויצא ישורון⁴⁴, שהרי יצחק אמר ליצחקב: "וימן לך את
 12 ברפת אברהם לך ולזרעך", מפלל, שהוא לבדו זרעו
 13 של אברהם המחזיק בדתו ובדרכו הישרה⁴⁵, והם
 14 המחזיקין במילה⁴⁶.

42 ולא שאר בני נח. 43 סנהדרין נט, ב. 44 אף על
 פי שהוא בנו של יצחק. 45 ועליו התכוון הקדוש-ברוך-
 הוא באמרו לאברהם: כי ביצחק יקרא לך זרע. ובסנהדרין
 שם דרשו: "ביצחק - ולא כל יצחק", במקצת מזרעו, ולא
 כל זרעו. ובמדרש בראשית רבה פרשה נ"ג אות יב אמרו:
 ביצחק, ב' - שניים, במי שהוא מודה בשני עולמות. "כל
 מי שהוא מודה בשני עולמות ייקרא לך זרע, וכל מי שאינו
 מודה בשני עולמות (=כגון עשוי שכפר בתחיית המתים,
 רש"י שם), לא ייקרא לך זרע". 46 השווה הלכות נדרים
 פרק ט, הלכה כ"א.

ח. אמרו חכמים⁴⁷, שבני קטורה, שהם זרעו של
 15 אברהם שבא אחר ישמעאל ויצחק⁴⁸ - חזקין
 16 במילה⁴⁹. והואיל ונתעברו היום בני ישמעאל בבני
 17 קטורה - תחזקו הכל במילה בשמיני⁵⁰; ואין
 18 נהרגין עליה⁵¹.

47 סנהדרין נט, ב. 48 ראה בראשית כה, ב.
 49 שנאמר (שם יז, יד) "וערל זכר אשר לא ימול את בשר
 ערלתו... את בריתי הפר" - לרבות בני קטורה, שחייבים
 במילה. ולדעת רש"י בסנהדרין שם, לא נתחייבו במילה,
 אלא אותם שישה בנים עצמם, ולא זרעם אחריהם.
 50 מספק. 51 שאין הורגים על הספק (משנה למלך).

ט. עפ"ם שעסק בתורה - חזב מיתה⁵². לא יעסק
 20 אלא בשבע מצוות⁵³ שלהן בלבד. וכן עפ"ם
 21 ששבת⁵⁴ אפלו ביום מימות החל, אם עשאהו
 22 לעצמו כמו שבת⁵⁵ - חזב מיתה⁵⁶; ואין צריך לומר
 23 אם עשה מועד לעצמו⁵⁷. כלל של דבר: אין מניחין
 24 אותן לחדש דת⁵⁸ ולעשות מצוות לעצמן מדעתן;
 25 אלא או יהיה גר-צדק ויקבל כל המצוות, או יעמד
 26 בתורתו ולא יוסיף ולא יגרע. ואם עסק בתורה או
 27 שבת או חדש דבר - מפין אותו ועונשין אותו
 28 ומדיעין אותו שהוא חזב מיתה על זה, אבל אינו
 29 נהרגין⁵⁹.

52 בידי שמים (סנהדרין נט, א), שנאמר (דברים לג, ד)
 "תורה ציוה לנו משה מורשה - לנו מורשה ולא להם".
 וכתב המאירי שם: מפני שאנשים סבורים עליו, שהוא
 משלנו, מתוך שרואים אותו יודע, ויבואו לטעות אחריו.
 53 בהלכותיהן ובפריטיהן, ועליהן נאמר שם: "שאפילו גוי
 ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול". 54 ממלאכתו, יום
 שלם. 55 ששבתים בו ממלאכה יום שלם. 56 שם
 נח, ב, שנאמר (בראשית ח, כב) "יום ולילה לא ישבותו" -

27 קילל. 28 סנהדרין עא, ב, "הואיל ונשתנה דינו
 (=שמתחילה נידון בעד אחד, ובדין אחד ובלא התראה,
 ואילו עכשיו הוא צריך התראה, ועדים ובית דין של עשרים
 ושלושה), ונשתנית מיתתו" שכל מיתת בני נח אינה אלא
 סייף, ואילו היה עובר עכשיו בגירותו היה חייב סקילה על
 ברכת השם ועבודה-זרה, והוא לא נתחייב מתחילה במיתה
 חמורה כזו, ולפיכך פטור (רש"י שם). ובנוגע לבא על אשת
 חבירו או הורגו, וודאי שהוא פטור, שהרי אילו בא עכשיו
 על אשת גוי הוא פטור ממיתה, וכן אם הרגו (שם וברש"י).
 ולדעת הרדב"ז בן נח שנתגייר פטור, על פי הכלל: "גוי
 שנתגייר הרי הוא כקטן שנולד" (הלכות איסורי ביאה פרק
 י"ד, הלכה י"א) והשווה לעיל הלכות עדות פרק י"ג, הלכה
 ב. 29 שאף על פי שנשתנה דינו לא נשתנית מיתתו,
 שהרי גם עכשיו אם יהרוג ישראל מיתתו סייף, ואם יבוא
 על אשת ישראל שמיתתו חנק - הרי חנק קלה מסייף, ויש
 בכלל מיתה חמורה מיתה קלה (שם וברש"י). 30 ואי
 אפשר להרגו בסייף, כדין בן נח, שהרי אילו היה בא על
 אשת ישראל עכשיו בגירותו, אין דינו אלא חנק, שהיא קלה
 מסייף, כמבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק י"ד, הלכה ד,
 וכבר אמרנו שיש בכלל מיתה חמורה מיתה קלה.

ה. פבר בארנ³¹, שכל מיתת בני נח בסייף; אלא אם
 2 בעל אשת ישראל או³² נערה מארסה - יסקל. ואם
 3 בעלה אחר שנכנסה לחפה קדם שתבעל - יחנק³³.

31 לעיל פרק ט, הלכה י"ד. 32 יש כאן שגיאת דפוס,
 ובכל הדפוסים הקדומים וכן בכתב יד התימנים: "אלא אם
 בעל אשת ישראל נערה מאורסה יסקל", ותיבת "או"
 איננה. 33 כפי שנתבאר לעיל פרק ט, הלכה ז. ולא חזר
 רבינו לשנותו כאן, אלא לחתום בזה בחייבי מיתת בית דין
 שבבני נח, מכאן ואילך אינו עוסק אלא במחוייבי מיתה
 בידי שמים בלבד (על פי כסף משנה).

ו. מפי הקבלה³⁴, שבני נח אסורין בהרבעת בהמה³⁵
 4 ובהרבעת אילן³⁶ בלבד³⁷, ואין נהרגין עליהן³⁸.
 5 ועפ"ם שהפה ישראל - אפלו חבל בו פל-שהוא³⁹,
 7 אף-על-פי שהוא חזב מיתה⁴⁰ - אינו נהרג⁴¹.

34 שקיבלו חכמינו איש-איש מפי רבו עד למשה מסיני.
 35 מין על שאינו מינו. 36 מין בשאינו מינו. 37 אבל
 מותרים הם בלבישת בגדי כלאיים, וכן לזרוע כלאיים בשדה
 או כלאיים בכרם (סנהדרין נו, ב). ושם ס, א דרשו: "את
 חוקותי תשמורו בהמתך לא תרביע כלאיים" (ויקרא יט, יט)
 - את חוקותי: חוקים שחקקתי לך כבר (=לבני נח) תשמורו,
 ואלו הם: בהמתך לא תרביע כלאיים, ושדך לא תזרע
 כלאיים - מה בהמה בהרבעה, אף שדך בהרכבה, שלא
 להרכיב אילן על שאינו מינו. 38 שלא מצינו בן נח נהרג
 אלא על שבע מצוות בלבד (שם נו, א), ועל כורחך לא
 נתקבל הדרש הנ"ל אלא לענין איסור בלבד (כסף משנה).
 39 ולא הרגו. 40 שם נח, ב, שנאמר (שמות ב, יא)
 "וירא איש מצרי מכה איש עברי...ויך את המצרי ויטמנהו
 בחול". 41 מטעם האמור לעיל, ועל כורחך מה שאמרו
 שם: "חייב מיתה" הונונה למיתה בידי שמים (כסף משנה).
 והשווה לקמן סוף הלכה ט.

את סדום, וכמסופר בתורה בראשית יח, כג.
 יב. שְׁנֵי עֶבְרֹנִים שָׁבְאוּ לְפָנָיךָ לְדוֹן בְּדִינִי יִשְׂרָאֵל
 וְרָצוּ שְׁנֵיהֶם לְדוֹן דִּין־תּוֹרָה - דְּנִין⁷³. הָאֶחָד רוֹצֵה
 וְהָאֶחָד אֵינְנו רוֹצֵה - אֵין פּוֹפִין אוֹתוֹ לְדוֹן אֶלָּא
 בְּדִינִיךָ⁷⁴. הִיָּה יִשְׂרָאֵל וְעֶבְרֹנִים, אִם יֵשׁ זְכוּת
 לְיִשְׂרָאֵל בְּדִינֵיהֶם - דְּנִין לוֹ בְּדִינֵיהֶם וְאוֹמְרִים לוֹ:
 כֶּף דֵּינֵיכֶם! וְאִם יֵשׁ זְכוּת לְיִשְׂרָאֵל בְּדִינֵינוּ - דְּנִין
 לוֹ דִּין־תּוֹרָה וְאוֹמְרִים לוֹ: כֶּף דֵּינֵינוּ⁷⁵! וַיִּרְאֶה לִי,
 שְׂאִין עוֹשִׂין כֵּן לְגַר תּוֹשָׁב⁷⁶, אֶלָּא לְעוֹלָם דְּנִין לוֹ
 בְּדִינֵיהֶם. וְכֵן יִרְאֶה לִי, שְׁנוֹהֲגִין עִם גְּרֵי תּוֹשָׁב
 בְּדֶרֶךְ־אֶרֶץ⁷⁷ וְגַמְלֵלוֹת־חֲסָדִים פִּי־יִשְׂרָאֵל, שְׁהָרִי אֲנוּ
 מְצִוִּין לְהַחְיֹתוֹ⁷⁸, שְׁנֵאמַר: "לְגַר אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ
 תִּתְנַהֵג וְאֶכְלָה"⁷⁹. וְזֶה שְׁאֲמָרוּ חֲכָמִים⁸⁰: אֵין כּוֹפְלִין
 לָהֶם שְׁלוֹם⁸¹ - עֶפְרֹנִים⁸², לֹא בְּגַר תּוֹשָׁב. אֶפְלוּ
 הַעֲבֹנִים, צְרוּ חֲכָמִים⁸³ לְבַקֵּר חוֹלְיָהֶם וְלִקְבֹר מְתֵיהֶם
 עִם מְתֵי יִשְׂרָאֵל⁸⁴, וְלִפְרֹגֵם עֲנִיָּהֶם בְּכָל עֲנִי
 יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי דְרָכֵי שְׁלוֹם⁸⁵. הָרִי נְאֻמַּר: "טוֹב ה'
 לְכָל, וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו", וְנֹאמַר: "דְּרָכֶיךָ דְרָכֵי
 נֵעַם, וְכָל נְתִיבְתֶיךָ שְׁלוֹם"⁸⁶.

73) בדפוס רומי וכן בכתב יד תימן: ורצו שניהם, דנים להם
 דין תורה, ותיבת "דין" איננה. 74) כנימוסי בתי דיניהם
 וכמשפטיהם. 75) בבא קמא ק"ג, א. 76) שיקבל עליו
 לקיים שבע מצוות בני נח. 77) בנימוס ובכבוד.
 78) לפרנסם ולתמכם. 79) פסחים כא, ב וכמבואר לעיל.
 80) גיטין סב, א. 81) לומר להם; שלום שלום, שתי
 פעמים. 82) שלא קיבל עליו שבע מצוות בני נח.
 83) שם סא, א. 84) לא שייקברו אותם אצל ישראל, שהרי
 אסור לקבור רשע אצל צדיק, ראה סנהדרין מז, א, אלא
 לומר שמתעסקים בהם לקברם. ולשון רבינו לעיל הלכות
 אבל פרק י"ד, הלכה י"ב "קוברים מתי גויים, ומנחמים
 אבליהם". 85) גיטין שם, והשווה הלכות מתנות עניים
 פרק ז, הלכה ז "מפרנסים ומכסים עניי גויים עם עניי
 ישראל". 86) וכבר נתבאר בהלכות עבודה־זרה פרק י,
 הלכה ו ש"אין כל הדברים האלו אמורים, אלא בזמן שגלו
 ישראל לבין האומות, או שיד הגויים תקיפה על ישראל,
 אבל בזמן שיד ישראל תקיפה על אומות העולם אסור לנו
 להניח גוי עובד עבודה־זרה בארצנו... עד שיקבל עליו שבע
 מצוות שנצטוו בני נח, שנאמר: לא ישבו בארצך, אפילו
 לפי שעה".

פֶּרֶק אֶחָד־עֶשְׂרִי

1) שהמלך המשיח יחזיר בימיו כל משפטי התורה כקדם.
 שהאמונה במשיח מפורשת בתורה. וכל הכופר בו, כופר
 בתורה ובמשה רבינו. במה אפשר לוודא, שזהו המשיח
 האמיתי.

א. הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ עֲתִיד לַעֲמֹד וְלְהַחְזִיר מְלָכוּת דָּוִד²
 לְיִשְׁרָאֵל³, לְמַמְשְׁלָה הָרִאשׁוֹנָה, וּבּוֹנֵה הַמִּקְדָּשׁ⁴,
 וּמְקַבֵּץ נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל, וְחוֹזְרִין כָּל הַמְּשֻׁפָּטִים בְּיָמָיו
 כְּשֶׁהָיוּ מְקֻדָּם⁵. מְקַרְבִּין קְרֻבָּנוֹת, וְעוֹשִׂין שְׁמַטִּין⁶

1 וזה מוסב גם על בני נח, שלא ישבתו ממלאכתם. שזה
 2 נראה, כאילו הוא מבני עמנו, וילמדו אחרים ממנו לטעות
 אחריו (מאירי שם). 57) חג, לשבות בו בתורת חג,
 ולשמוח בו במאכל ובמשתה, שבוה הוא מבליט את
 שבידתו החיובית בתורת "יום שבתון", ולא מפני שאין לו
 מה לעשות ובמה להתעסק. 58) בכתב יד התימנים:
 לחדש דבר. 59) שלא מצינו בן נח נהרג אלא על שבע
 מצוות בלבד, ועל כורחך לא אמרו שם "חייב מיתה" אלא
 מיתה בידי שמים בלבד.

3. י. בְּ-נִחַ שְׂרָצָה לַעֲשׂוֹת מְצֻה מְשָׂאָר מְצֻה הַתּוֹרָה⁶⁰
 4 פְּדֵי לְקַבֵּל שְׂכָר⁶¹ - אֵין מוֹנְעִין אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ
 5 כְּהַלְכָתָהּ. וְאִם הִבִּיא עוֹלָה - מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ⁶². נִתַּן
 6 צְדָקָה - מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ⁶³; וַיִּרְאֶה לִי, שְׁנוֹתְנִין אוֹתָהּ
 7 לְעֲנֵי יִשְׂרָאֵל, הוֹאִיל וְהוּא⁶⁴ נִזּוֹן מִיִּשְׂרָאֵל, וּמְצֻה
 8 עֲלֵיהֶם לְהַחְיֹתוֹ⁶⁵; אֶכְל הַעֲפֹנִים⁶⁶ שְׁנַתְּן צְדָקָה -
 9 מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ⁶⁷ וְנוֹתְנִין אוֹתָהּ לְעֲנֵי עֶבְרֹנִים⁶⁸.

60) פרט לשבת ותלמוד־תורה. 61) לא בתורת מצווה,
 אלא כאדם שאינו מצווה ועושה, כדי לקבל שכר.
 62) ומקריבים אותה על המזבח (מנחות עג, ב), שנאמר
 (ויקרא כב, יח) "איש איש מבית ישראל ומן הגר... אשר
 יקריבו לה' לעולה - איש איש לרבות הגויים, שמקריבים
 עולה". וראה בהלכות מעשה קרבנות פרק ג, הלכה ה שאין
 מביאים עימה נסכים, אבל נסכיה קרבים משל ציבור.
 63) בבא בתרא ח, א, והצדקה מכפרת עליו, כמו שאמרו
 שם (י, ב) "כשם שההטאת מכפרת על ישראל, כך צדקה
 מכפרת על אומות העולם". 64) גר תושב זה, שמקיים
 שבע מצוות בני נח. 65) לזונו ולפרנסו, ככתוב (ויקרא
 כה, לה) "גר ותושב וחי עמך" (עבודה־זרה סה, א). וכן
 אמרו בפסחים כא, ב שמצוה להקדים נתינת נבילה לגר,
 ממכירתה לנכרי, שגר אתה מצווה להחיותו. ובגר תושב
 ידובר שם, שאינו עובד עבודה־זרה ואוכל נבילות, כפירוש
 רש"י שם. 66) שלא קיבל עליו לקיים שבע מצוות.
 67) משום דרכי שלום, שאם נסרב לקבלה ייטור לנו איבה.
 והשווה הלכות מתנות עניים פרק ח, הלכה ט "מלך או שר
 מן הגויים ששלח ממון לישראל לצדקה, אין מחזירים אותו
 לו, משום שלום מלכות" (על פי בבא בתרא י, ב).
 68) שאסור לישראל ליטול צדקה מן הגוי, שמבוה עצמו
 ומחלל שם שמים, כמבואר בסנהדרין כו, ב וברש"י שם.
 והשווה לעיל הלכות עדות פרק י"א, הלכה ה ובביאורנו
 שם.

10. יא. תִּיבִין בֵּית־דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת שׁוֹפְטִים
 11 לְאֵלוֹ הַגְּרִים הַתּוֹשָׁבִים, לְדוֹן לָהֶן עַל־פִּי הַמְּשֻׁפָּטִים
 12 הָאֵלוּ⁶⁹, פְּדֵי שְׁלֵא יִשְׁחַת הָעוֹלָם. אִם רָאוּ בֵּית־דִּין
 13 שְׁיַעֲמִידוּ שׁוֹפְטֵיהֶם מִהֶן⁷⁰ - מְעַמְּדִין, וְאִם רָאוּ
 14 שְׁיַעֲמִידוּ לָהֶם מִיִּשְׂרָאֵל⁷¹ - מְעַמְּדִין⁷².

69) המבוארים בפרקים ט"י שלפנינו. 70) שיש ביניהם
 אנשים הראויים לשפוט. 71) שאין בהם מי שראוי לכך.
 72) משל ישראל, והכל משום תיקון העולם וישובו. וכן
 מצינו באברהם אבינו, שעמד לפני ה' להתפלל, לא להשחית

(אבן-עזרא שם). 12) וכל האומות יצאו מן שת בנו של אדם הראשון (רש"י שם). 13) בפסוק: ארם, אולם ראה שם יד. 14) וב' מדרש רבה' שם, אמרו: "אמרו ישראל לפני הקב"ה, עד מתי משועבדים אנו בידו (ביד עשו)? אמר להם: עד שיבוא אותו יום, שכתוב בו: דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל... אותה שעה אני מופיע מלכותי ואמלוך עליכם, שנאמר: ועלו מושיעים בהר ציון".

22 ב. אף בערי-מקלט הוא אומר: "ואם ירחיב ה' 23 אלהיך את גבולך... ונספת לך עוד שלש ערים וגו', 24 ומעולם לא היה דבר זה¹⁵, ולא צנה הקדוש-ברוך הוא לתהו¹⁶; אכל בדברי הנביאים אין הדבר צריך 25 ראיה, שפל הספרים מלאים בדבר זה¹⁷. 26

15) שיהיו תשע ערי מקלט, שלא היו אלא שלש בעבר הירדן המזרחי, ושלוש בכל ארץ כנען. ראה במדבר לה, יד. ובמכות ט, ב. 16) לחינם ולבטלה, ועל-כרחך פסוק זה נאמר לעתיד-לבוא, כמו שאמרו בירושלמי מכות פ"ב, ה"ו: "ולעתיד-לבוא מפרישים עוד שלש", שאז ירחיב ה' לנו את הארץ, ויתן לנו ארץ קיני וקניזי וקדמוני, כמבואר בירושלמי קידושין פ"א, ה"ח. והשווה הל' רוצח פ"ח, ה"ד. 17) בדבר המשיח ויעודו לעתיד, כמפורש בישעיה יא, וכן במיכה ד, מלאכי ג, תהלים עב, ובדניאל יב ועוד.

27 ג. ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך 28 לעשות אותות ומופתים¹⁸, ומחדש דברים פעולם או 29 מנחיה מתים¹⁹ וכיוצא בדברים אלו²⁰ - אין הדבר 30 כף, שהרי רבי עקיבא חכם גדול מחכמי המשנה 31 היה, והוא היה נושא כליו²¹ של בן-פוזיבא המלך²², 32 והוא היה אומר עליו שהוא המלך המשיח²³, ודמו 33 הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח, עד 34 שנהרג פעונות²⁴. פיון שנהרג, נודע להם שאינו, 35 ולא שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת²⁵. ועקר 36 הדברים ככה הן: שהתורה הזאת, חקיה ומשפטיה 37 לעולם ולעולמי עולמים²⁶, ואין מוסיפין עליהן ולא 38 גורעין מהן²⁷.

18) אות - בשמים; ומופת - בארץ (רש"י לדברים יג, ב). 19) "כאותות אליהו ואלישע, שיש בהם שינוי מנהגו של עולם" (לשון רבינו בהל' יסודי התורה פ"י, ה"א). 20) בדפוסים קדומים, וכן בכ"י תימן: בדברים אלו, "שהטיפשים אומרים". 21) נמשך אחריו ותומך בו, מלשון הכתוב (שמואל-א, טז, כא). 22) הוא בר כוכבא, שמרד ברומיים והרג בהם הרג רב בשנת הנ"ב לאחר חורבן בית שני, והתבצר בעיר ביתר, ולפי שמרד בקיסר אדריאנוס קראוהו כוזיבא מלשון שקר וכזב ('סדר הדורות'). וראה בבבא-קמא צז, ב "מעות כוזביות", ומפרש רש"י: מטבע של בן כוזיבא. 23) ירושלמי תענית פ"ד, ה"ה. והיה דורש עליו: "דרך כוכב מיעקב - דרך כוזיבא מיעקב". 24) שהרג את רבי אלעזר המודעי, יצאה בת קול ואמרה: "הרגת את רבי אלעזר המודעי, זרועם של ישראל, לפיכך זרועו של אותו איש יבש תיבש... מיד נלכדה ביתר"

1 ויובלות⁶, ככל מצותה האמורה בתורה. וכל מי 2 שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו - לא 3 בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה 4 רבנו. שהרי התורה העידה עליו, שנאמר: "ושב 5 ה' אלהיך את שביתך ורחמך, ושב וקבצך וגו'. אם 6 יהיה נדחך בקצה השמים וגו'. והביאך ה'⁸". ואלו 7 הדברים המפורשים בתורה, הם פוללים כל הדברים 8 שנאמרו על-ידי כל הנביאים. אף בפרשת בלעם 9 נאמר, ושם נבא פשני המשיחים: במשיח הראשון 10 שהוא דוד, שהושיע את ישראל מיד צריהם, 11 ובמשיח האחרון שעומד מפניו, שמושיע את 12 ישראל באחרונה. ושם הוא אומר: "אראנו ולא 13 עתה" - זה דוד⁹, "אשורנו ולא קרוב" - זה מלך 14 המשיח; "דרך כוכב מיעקב" - זה דוד, "וקם שבט 15 מישראל" - זה מלך המשיח; "ומחץ פאתי מואב" 16 - זה דוד¹⁰, וכן הוא אומר: "ויף את מואב וימדדם 17 בכבל", "וקרקר¹¹ כל פני שת" - זה המלך המשיח, 18 שנאמר בו: "ומשלו מים עד ים"¹²; "והיה אדום 19 ירשה" - זה דוד, שנאמר: "ותהי אדום¹³ לדרך 20 לעבדים וגו'", "והיה ירשה" - זה המלך המשיח, 21 שנאמר: "ועלו מושיעים בהר ציון וגו'"¹⁴.

2) ובדפוס רומי, וכן בכ"י התימנים: מלכות בית דוד. 3) כמו שהיתה לפנים. על-פי מליצת התלמוד (יומא טז, ב) "שהחזירו העטרה ליושנה", וכן בקידושין סו, א. 4) זבחים מה, א: "הילכתא למשיחא", ומפרש רש"י: "הלכה הצריכה לנו לימות המשיח, כשיבנה בית-המקדש". 5) סנהדרין נא, ב: "הילכתא למשיחא!" ומפרש רש"י: הלכה זו, כשיבואו ימי המשיח תצטרך לנו, שישובו ארבע מיתות בית-דין למקומן. 6) שהם תלויים בישיבת כל ישראל על אדמתם, ככתוב (ויקרא כה, י) "וקראתם דורו בארץ לכל יושביה", וכמבואר בהל' שמיטה ויובל פ"י, ה"ח. וב'תורת כהנים' פרשת ויקרא, פרשתא יג: "ואם יהיה היובל (במדבר לו, ד) - עתיד היובל לפסוק ולחזור". 7) הבטיחה. 8) ואלה הכתובים, מדברים בגלותנו הארוכה ובגאולתה, שהרי אמר: "ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך" וגו'. ובגלות בכל לא היו מפורדים בין כל העמים, וכן לא נתקיים בה: "הביאך ה'... וירשתה והטיבך והרבך מאבותיך", שהרי גלו שנית ('קרית ספר'). וראה ברמב"ן ויקרא כו, טז שהבטחה זו (=הטיבך והרבך מאבותיך) היא הבטחה לכל שבטי ישראל, שישובו בגאולה האחרונה לא לשטית העם, יהודה ובנימין, ששבו בימי עליית בבל. ובירושלמי קידושין פ"א ה"ח, אמרו: והטיבך והרבך מאבותיך - אבותיך אע"פ שנגאלו חזרו ונשתעבדו, אבל אתם - משאתם נגאלים, שוב אינכם משתעבדים. 9) בירושלמי תענית פ"ד ה"ה, דרשו פסוק זה על המשיח. ואונקלוס תרגם: "ויתרבא משיחא מישראל", וכן ב'מדרש רבה' דברים פ"א, אות יז. 10) וכן ברש"י לתורה שם. 11) הורס, מלשון הכתוב (ישעיה כב, ה) "מקרקר קיר"

29 הָעוֹלָם פְּלוּ לְעַבְדְּ אֶת ה' בַּיַּחַד, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי אֲזִי
30 אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שְׂפָה בְרוּרָה, לְקִרְאָ כָלֶם בְּשֵׁם ה'
31 לְעַבְדוֹ שְׂכָם אַחַד". כִּי־צָדִיק? כִּכָּר נִתְמַלֵּא הָעוֹלָם פְּלוּ
32 מִדְּבָרֵי הַמְּשִׁיחַ⁴⁵ וּמִדְּבָרֵי הַתּוֹרָה וּמִדְּבָרֵי הַמְּצוּת,
33 וּפְשָׁטוֹ דְּבָרִים אֱלוֹ בְּאֵיִם רְחוּקִים וּבְעַמִּים רְבִים
34 עַרְלִי-לֵב, וְהֵם נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים בְּדָבָרִים אֱלוֹ
35 וּבְמַצּוֹת הַתּוֹרָה, אֱלוֹ אוֹמְרִים: מְצוֹת אֱלוֹ אֵמֶת הֵיוּ
36 וְכָבֵד בְּטָלוּ בְּזִמְנֵי הַזֶּה⁴⁶, וְלֹא הָיוּ נוֹהֲגוֹת לְדוֹרוֹת;
37 וְאֱלוֹ אוֹמְרִים: דְּבָרִים נִסְתָּרִים יֵשׁ בְּהֵן וְאֵינָן
38 כְּפִשׁוּטָן⁴⁷, וְכָבֵד בָּא מְשִׁיחַ⁴⁸ וְגַלְהָ נִסְתָּרֵיהֶם.
39 וְכִשְׁעֵמֶד הַמְּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ בְּאֵמֶת וַיִּצְלִיחַ וַיְרִים
40 וַיִּנְשָׂא⁴⁹, מִיַּד הֵם פְּלֶם חוֹזְרִים וַיִּדְעִים שֶׁשָּׁקֵר נִחְלוּ
41 אֲבוֹתֵיהֶם, וְשִׁנְבִיאֵיהֶם וְאֲבוֹתֵיהֶם הַטְּעוּסִים⁵⁰.

28) לומד ומתעמק. (29) פרצותיה וסדקיה, כלשון הכתוב (מלכים-ב, יב, ו) "והם יחזקו את בדיך הבית לכל אשר ימצא שם בדיק". (30) בשונאי עם ישראל, שכל השונא את ישראל שונא את ה', שנאמר (תהלים פג, ג-ד) "ומשנאיך נשאו ראש - על עמך יערימו סוד", הוא שהכתוב אומר (זכריה ב, יב) "הנוגע בכם נוגע בבכת עינו", כביכול, כלפי מעלה ('ספרי' פרשת בהעלותך אות פד), נמצא הלוחם בהם, מלחמת ה' - הוא נלחם. (31) בחזקת - אבל לא משיח ודאי. (32) חסר כאן, ובדפוס הנ"ל, וכן בכת"י תימן: "ונצח כל האומות שסביביו" ובנה מקדש וכו'. (33) שכן הבטיחו הנביאים (ישעיה ב, ב) "והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה'... ונהרו אליו כל הגויים", ושם יא, א: "ויצא חוטר מגזע ישי... ואסף נדחי ישראל... מארבע כנפות הארץ". ובהל' תשובה פ"ט ה"ב, מוסיף רבינו: "שאותו המלך שיעמוד מזרע דוד, בעל חכמה יהיה יתר משלמה, ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו". וראה בביאורנו שם. (34) חסר כאן, וראה בסמוך בסוף הפרק, שהשלמתי את כל החסר, לפי נוסח בלתי מצוננו שבכת"י תימן. (35) וכן אמרו (עבודה-זרה כד, א) "כולם גרים גרורים הם לעתיד-לבוא, שנאמר: כי אז אהפוך... ולעבדו שכם אחד". ומפרש רש"י: "אין חילוק בעובדים, ישראל והאומות תהא עבודתם שוה בכל מצותיו". (36) כל הקטע הזה עד סוף הפרק, חסר מדפוס ונציאה של"ד-ל"ו ואילך, מטעמי צנזורה, ונמצא בדפוסים קדומים כגון רומי, שונצינו, ואמסטרדם תס"ב, וכאן הוא מודפס במלואו לפי כת"י תימן, הנמצא בידי החכם התימני הרב יוסף קפאח שליט"א, בירושלים. (37) מעיר נצרת, בה נולד. (38) שמסורוהו לשלטונות רומי, והם שפטו אותו כמורד המלכות על שהכריז עצמו כמשיח מלך ישראל, השווה אגרת תימן. הוצאת מוסד הרב קוק עמ' קיט. (39) להופיע לפני העם כנביא, ולחדש דת הנוגדת לתורת ה' (שם עמ' קיח). (40) ראה בביאורנו לעיל אות ל, והשווה אגרת תימן, שם עמ' קב. (41) ע"פ הכתוב בישעיה נו, ח. (42) הכוונה למחמד מייסד דת האיסלם, ובאגרת תימן, שם עמ' קכא, מכנהו רבינו: משוגע. ועליו אמר דניאל (ז, ח) "משתכל הוית בקרניא... ופום ממלל רברבן", וכוונתו תהיה

1 (ירושלמי שם). והשווה הל' תעניות פ"ה, ה"ג: "ונפל ביד
2 גויים ונהרגו כולם, והיתה צרה גדולה כמו חורבן המקדש", וראה ב'מדרש רבה' איכה פ"ב, פסוק ב. (25) והראב"ד משיג: והלא אמרו (סנהדרין צג, ב): (כשהכריז בר כוזיבא על עצמו שהוא משיח. שלחו חכמים אחריו לבדוק, אם הוא "מריח ודאין" (=שמריח באדם ושופטו, ויודע מי החייב, ככתוב במשיח (ישעיה יא, ג-ד), והריחו ביראת ה'... ולא למשמע אזניו יוכיח ושפט בצדק דלים"), כיון שראו שאינו "מריח ודאין" - הרגוהו. הרי שהחכמים שאלו ממנו אות, אולם רבינו סובר כיירושלמי הנ"ל שהגויים הרגוהו בעוונותיו, וכשמואל האומר (ברכות לד, ב) "אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד" (ראה לקמן פי"ב ה"ב), ולדבריו אין לדרוש מהמשיח אותות ומופתים, וחולק על סוגיית התלמוד בסנהדרין הנ"ל (כסף-משנה). (26) שנאמר (דברים כט, כח) והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת - הא למדת, שכל דברי תורה מצווים אנו לעשותם עד עולם (לשון רבינו בהל' יסודי התורה פ"ט, ה"א). (27) חסר כאן, ובדפוס רומי ואמסטרדם, וכן בכת"י תימן: "וכל המוסיף או גורע, או שגילה פנים בתורה והוציא הדברים של מצוות מפשוטן, הרי זה כוודאי רשע ואפיקורוס". ובדפוסים הנ"ל: הרי זה ודאי בדאי רשע ואפיקורוס.

3 ד. וְאֵם יַעֲמֹד מֶלֶךְ מִבֵּית דָּוִד, הוֹגֵה²⁸ בַּתּוֹרָה וְעוֹסֵק
4 בְּמַצּוֹת כְּדוֹד אָבִיו, כְּפִי תוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְשֶׁבְעַל-פֶּה,
5 וְיִכְף פֶּל יִשְׂרָאֵל לִילָךְ בְּהַ וְלִחְזֵק בְּדָקָה²⁹, וְיִלְחֵם
6 מִלְחָמוֹת הַיָּם³⁰ - הָרִי זֶה בְּחֻזְקָת שְׁהוּא מְשִׁיחַ³¹. אִם
7 עָשָׂה וְהִצְלִיחַ³² וּבָנָה מִקְדָּשׁ בְּמִקְוָמוֹ וְקִבֵּץ נְדָחֵי-
8 יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה מְשִׁיחַ בְּוֹדָאִי³³. וְיִתְקַן³⁴ אֶת הָעוֹלָם
9 פְּלוּ לְעַבְדְּ אֶת הַשֵּׁם בַּיַּחַד, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי-אֲז אֶהְפֹּךְ
10 אֶל עַמִּים שְׂפָה בְרוּרָה, לְקִרְאָ כָלֶם בְּשֵׁם ה' לְעַבְדוֹ
11 שְׂכָם אַחַד"³⁵. וְאִם³⁶ לֹא הִצְלִיחַ עַד כֹּה, אוֹ נִהְרַג -
12 בִּידוּעַ שְׁאִינוֹ זֶה שֶׁהִבְטִיחָה עָלָיו תּוֹרָה, וְהָרִי הוּא
13 כְּכָל מַלְכֵי בֵּית דָּוִד הַשְּׂלֵמִים וְהַפְּשָׁרִים שְׁמָתוֹ. וְלֹא
14 הַעֲמִידוֹ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּרָה-הוּא אֱלֹא לְנִסּוֹת בּוֹ רְבִים,
15 שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמִן הַמְּשִׁפְלִים יִקְשְׁלוּ לְצִרוּף בְּהֵם וּלְכָרֵר
16 וְלִלְבָן עַד עֵת קֶץ, כִּי עוֹד לְמוֹעֵד". אִף יִשׁוּעַ
17 הַנוֹצְרִי³⁷ שֶׁדָּמָה שִׁיחָה מְשִׁיחַ וְנִהְרַג בְּבֵית-דִּין³⁸,
18 כְּכָר נִתְנַבֵּא בּוֹ דְּנִיָּאל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְגִי פְרִיעִי עִמָּךְ
19 וַיִּנְשָׂאוּ לְהַעֲמִיד חֲזוֹן³⁹ וְנִכְשְׁלוּ". וְכִי יֵשׁ מִכְשׁוֹל
20 גְּדוֹל מְזֶה, שֶׁפֶל הַנְּבִיאִים דְּבָרוּ שֶׁמְשִׁיחַ גּוֹאֵל
21 יִשְׂרָאֵל וּמוֹשִׁיעֵם, וּמִקְבֵּץ נְדָחֵיהֶם⁴⁰ וּמְחַזֵּק מְצוֹתָן,
22 וְזֶה גֵרָם לְאָבֵד יִשְׂרָאֵל בְּחָרְב, וּלְפָזֵר שְׂאֵרֵיהֶם
23 וְלְהַשְׁפִּילֵם, וְלְהַחֲלִיף הַתּוֹרָה וְלְהַטְעוֹת רַב הָעוֹלָם
24 לְעַבְדְּ אֱלוֹהִים מִבְּלַעֲדֵי ה'. אֲכָל מַחְשְׁבוֹת בּוֹרָא
25 הָעוֹלָם אֵינן כֹּחַ בְּאָדָם לְהַשִּׁיגֵם, כִּי לֹא דְרָכֵינוּ דְרָכָיו
26 וְלֹא מַחְשְׁבוֹתֵינוּ מַחְשְׁבוֹתֵיהֶם⁴¹; וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלוֹ
27 שֶׁל יִשׁוּעַ הַנוֹצְרִי וְשֶׁל זֶה⁴² הִישְׁמַעְעָלֵי שְׁעֵמֶד
28 אַחֲרָיו, אֵינָן אֱלֹא לְיִשְׁרָר דְרָךְ⁴³ לְמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, וְלִתְקַן

1 להפר התורה שבידינו, ויתכוון לשנותה, ככתוב (שם ז, כה) "ויסבר להשניה זמנין ודת" (שם קכה - כו). (43) לסלול ולהכשיר. (44) אחרי שיתאכזבו מרשעת המשיחים המדומים ומשקריהם, ידעו להבחין ולהכיר בצדקת משיח ה' ובאמיתותו. (45) הבדאי והמדומה. (46) כדעת ישוע הנצרי, הזכירה רבינו באגרת הנ"ל עמ' קיח. (47) אלא דברי משל ואליגוריה. (48) משיח השקר. והכוונה לישמעאלי, כמבואר במוספנו "תשובות הרמב"ם" עמ' תכו. (49) כלשון הכתוב (ישעיה נב, יג) "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא". ודרשוהו חכמינו (נתחומא, תולדות אות יד) על משיח בן דוד. (50) כלשון הכתוב (ירמיה טז, יט) "אליך גויים יבואו מאפסי ארץ, ויאמרו אך שקר נחלו אבותינו".

פָּרָק שְׁנַיִם עָשָׂר

1) שהעולם כמנהגו יתנהג אף בימי המשיח. שלא יתעסק אדם בדברי האגדות על ביאת המשיח, ולא יאריך בהן, וכן לא יחשוב זמן הקץ. שהמשיח ייחס את ישראל לשבטיהם, עפ"י רוח הקודש שתנוח עליו. שתאוות החכמים לימי המשיח, אינה אלא לזכות בהם לחיי העולם הבא.

19 ומגוג יעמד נביא לישראל ולהכין¹³ לפם, 20 שְׁנֵאמַר: "הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיאִי¹⁴ וְגו'...", וְאִינוּ בָּא, לֹא לְטָמֵא הַטְּהוֹר¹⁵ וְלֹא לְטָהָר 21 הַטְּמֵא¹⁶, וְלֹא לְפָסֵל אֲנָשִׁים¹⁷ שֶׁהֵם בְּחֻזְקַת פְּשָׁרוֹת 22 וְלֹא לְהַכְשִׁיר מִי שֶׁהִזְקוּ פְּסוּלִין, אֶלָּא לְשׁוֹם שְׁלוֹם 23 בְּעוֹלָם¹⁸, שְׁנֵאמַר: "וְהָשִׁיב לִב אֲבוֹת עַל בְּנֵים"¹⁹. 24 וְיֵשׁ מִן הַחֲכָמִים שְׂאוֹמְרִים, שֶׁקֹּדֶם בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ 25 יָבֹאוּ אֵלָיְהוּ²⁰. וְכָל אֵלֹו הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - לֹא 26 יֵדַע אָדָם אֵיפֹה יִהְיֶה עַד שִׁיְהִי, שֶׁדְּבָרִים סְתוּמִים הֵן 27 אֲצֵל הַנְּבִיאִים, גַּם הַחֲכָמִים אֵין לָהֶם קִפְלָה²¹ 28 בְּדְבָרִים אֵלֹו, אֶלָּא לְפִי הַכְּרֵעַ²² הַפְּסוּקִים, וְלִפְיָכֶף 29 יֵשׁ לָהֶם מִחֻלָּת בְּדְבָרִים אֵלֹו²³; וְעַל-פְּלִפְנֵים אֵין 30 סְדוּר הַיּוֹנֵת דְּבָרִים אֵלֹו וְלֹא דְקִדּוּקֵיהֶן עֶקֶר בְּדַת²⁴. 31 וְלַעוֹלָם לֹא יִתְעַסֵּק אָדָם בְּדְבָרֵי הַהַגְּדוֹת, וְלֹא יִאָרֶיף 32 בְּמִדְרָשׁוֹת הָאֲמוּרִים בְּעֵנְיָנִים אֵלֹו וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וְלֹא 33 יִשְׁיָמֵם עֶקֶר; שְׂאֵין מְבִיאֵין לֹא לִידֵי יִרְאָה²⁵ וְלֹא 34 לִידֵי אֶהְבֵּה²⁶; וְכֵן לֹא יִחְשָׁב הַקְּצִיין²⁷. אָמְרוּ 35 חֲכָמִים²⁸: תַּפַּח רוּחָם²⁹ שֶׁל מַחֲשָׁבֵי הַקְּצִיִּים³⁰. אֶלָּא 36 יַחֲפָה וַיֵּאמְרִין³¹ בְּכָלֵל הַדְּבָר³² כִּמּוֹ שְׂבָאֲרַנְי³³. 37

9) בדפוס רומי, וכן בכת"י תימן: פיסקא זו קשורה להלכה הקודמת, כי שם מקומה, והלכה הבאה מתחילה: יראה מפשוטן וכו'. (10) ברכות לד, ב. (11) שתחזור מלכות ישראל ליושנה, ולא יהיו משועבדים עוד למלכויות זרות. (12) גוג - שם המלך, מגוג - שם האומה, ככתוב (בראשית י, ב) "בני יפת גומר ומגוג" (יחזקאל לח, ב וברש"י), והוא יעלה על ישראל "באחרית הימים" להלחם בהם, ויפול שם על הרי ישראל (שם טז, ופרק לט, ד). (13) לאביהם שבשמים. (14) והכתוב מסיים: "לפני בוא יום ה' הגדול והנורא", וזהו יום מלחמת גוג ומגוג, שה' יביאנו על הרי ישראל וישפוט אותו באבני אלגביש מן השמים (שם לח, כב), ואז ידעו כי "ה' קדוש בישראל" (שם לט, ז) וזהו "יום ה'". (15) שטיהרוהו בטעות. (16) שטימאוהו בטעות, לפי שאליהו לא יוסיף ולא יגרע בתורה (פירוש המשנה לרבינו עדיות פ"ח, מ"ז). וכן אמרו (בבא מציעא נט, ב) "לא בשמים היא - כבר ניתנה תורה בהר סיני... וכבר כתבת בתורה: אחרי רבים להטות", וכן אמרו (מגילה ב, ב) "אלה המצוות - שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה". (17) ליוחסין, לא יאמר עליהם זה ממזר וזה עבד, כמבואר בסמוך בסוף ה"ג. (18) שלום לישראל מן האומות (עדיות שם, ובפירושו הראב"ד). (19) לב האבות והבנים אשר נפל בהם מורך ופחד, וברחו אלה פה ואלה פה מפני הצרות, ישובו אותו היום ויתנחמו זה בזה (ראב"ד שם). (20) לבשר על ביאתו (עירובין מג, ב). ולדעת הרדב"ז, יבוא אליהו למנות סמוכים בישראל. ראה לעיל הל' סנהדרין פ"ד ה"א, ובביאורנו. (21) איש מפי רבו. (22) הצעת סדר הפסוקים. השווה הל' תשובה פ"ט ה"א, ובביאורנו שם אות א עמ' רנא. (23) סנהדרין צ"ד צ"ח. ובפסיקתא רבתא לה, שנינו: שלשה ימים קודם שיבוא משיח, בא אליהו ועומד על הרי ישראל ובוכה ומספיד עליהם, ואומר: הרי ארץ

2 א. אל יעלה על הלב² שְׁבִימוֹת הַמְּשִׁיחַ יִבְטֵל דְּבַר 3 מְמַנְהֵגוֹ³ שֶׁל עוֹלָם, או יְהִי שֵׁם חֲדוּשׁ בְּמַעֲשֵׂה 4 בְּרֵאשִׁית⁴, אֶלָּא עוֹלָם כְּמִנְהֵגוֹ נוֹהֵג. וְזֶה שְׁנֵאמַר 5 בִּישְׁעֵיהּ: "וְגַר זָאֵב עִם כְּבִישׁ וְנֹמֵר עִם גְּדֵי יִרְבֵּץ"⁵ 6 - מִשְׁלַח וְחִדְיָה - עֵנְיֵן הַדְּבָר, שִׁיְהִי יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבֵין 7 לְבִטָּח עִם רְשָׁעֵי עִפּוֹ"ם⁶ הַמְּשׁוּלָּים פְּזָאֵב וְנֹמֵר, 8 שְׁנֵאמַר: "זָאֵב עֲרֻבוֹת יִשְׁדָּדֵם, נֹמֵר שֶׁקֶד עַל 9 עֲרִיבָה", וְיִחְזְרוּ כָּלֶם לְדַת הָאֲמָת, וְלֹא יִגְזְלוּ וְלֹא 10 יִשְׁחִיתוּ, אֶלָּא יֵאָכְלוּ דְּבַר הַמֶּתֵר בְּנַחַת עִם יִשְׂרָאֵל, 11 שְׁנֵאמַר: "וְאֵרִיָּה בְּכָקֵר יֵאָכֵל תְּבִין". וְכֵן כֹּל פִּיּוֹצֵא 12 בְּאֵלֹו הַדְּבָרִים בְּעֵנְיֵן הַמְּשִׁיחַ הֵם מְשָׁלִים⁸; וְכִיּוֹמֵת 13 הַמְּלַךְ הַמְּשִׁיחַ יֵדַע לְכָל, לֹאִי זֶה דְּבַר הֵיָה מְשָׁל, 14 וְכֵּה עֵנְיֵן רְמָזוֹ בָּהֶן.

2) ובכת"י תימן: אל יעלה על דעתך. (3) מטבעו. (4) שתשתנה המציאות ממה שהיא עתה (מלשון רבינו בפירושו להקדמת פרק "חלק", הוא הפרק העשירי ממסכת סנהדרין). (5) שנראה לכאורה שיהיה אז שינוי במעשה בראשית. (6) ובדפוס רומי: רשעי העולם. (7) במנוחה ובמתנות, ככתוב (ישעיה ל, טו) "בשובה ונחת תושעון". ובדפוס רומי: בנחת כישראל. (8) והראב"ד שואל: והלא נאמר בתורה (ויקרא כו, ו) "והשבתי חיה רעה מן הארץ"? כוונתו להשיג, שבניגוד לדברי נביאים, אין לפרש את דברי תורה דרך משל, כי אין מקרא שבתורה יוצא מידי פשוטו, אולם אין זו השגה, שכוונת הפסוק לומר: שהשלום ישרור בארץ, ותהא מיושבת אנשים, וממילא יברחו החיות מהישוב, על-פי דרך הטבע ('מרכבת המשנה').

15 ב. אָמְרוּ⁹ חֲכָמִים¹⁰: אֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לְיָמוֹת 16 הַמְּשִׁיחַ אֶלָּא שְׁעָבוֹד מְלָכִיּוֹת בְּלִבְדִי¹¹, יִרְאָה 17 מִפְּשׁוּטָן שֶׁל דְּבָרֵי הַנְּבִיאִים, שֶׁבְּתַחֲלַת יָמוֹת הַמְּשִׁיחַ 18 תִּהְיֶה מְלַחֲמַת גּוֹג וּמְגוֹג¹², וְשֶׁקֹּדֶם מְלַחֲמַת גּוֹג

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום חמישי ז' כסלו - ספר שופטים - הלכות מלכים קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 "שבזמן שאדם טרוד בחולי ובמלחמה ורעבון, אינו מתעסק
2 לא בחכמה ולא במצוות" (הל' תשובה פ"ט, ה"א).
3 (45) "שאם לא יקנה פה חכמה, ומעשים טובים אין לו, במה
4 יזכה?" (שם). (46) פ"ט, ה"ב.
5 ה. ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא
6 מלחמה⁴⁷, ולא קנאה ולא תחרות⁴⁸, שהטובה תהיה
7 משפעת הרבה, וכל המעדנים מצויין כעפר⁴⁹, ולא
8 יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד⁵⁰.
9 ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים
10 הסתומים, וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם⁵¹,
11 שנאמר: "פי מלאה הארץ דעה את ה', פנים לים
12 מכוסים"⁵².

13 (47) ככתוב בישיעה ב, ד "ולא ילמדו עוד מלחמה".
14 (48) התנצחות והתחרות, מלשון הכתוב (ירמיה יב, ה) "ואיך
15 תתחרה את הסוסים". וכן אמרו (ברכות יז, א) "העולם הבא
16 אין בו... לא קנאה ולא שנאה ולא תחרות". (49) לרוב,
17 ראה שבת ל, ב: "עתידיים אילנות שמוציאים פירות בכל
18 יום". (50) אמיתות מציאות, כמו שביקש משה רבינו,
19 באמרו: "הראני נא את כבודך", וכמבואר בהל' יסודי
20 התורה פ"א, ה"י. (51) כפי כח שיש באדם להבין ולהשיג,
21 "שאין כח בדעת האדם החי, שהוא מחובר מגוף ונפש,
22 להשיג אמיתת דבר זה על בוריו" (שם), והשווה הל'
23 תשובה פ"י, ה"ג. (52) וכן נאמר (יחזקאל לו, כו)
24 "והסירותי את לב האבן מבשרכם... ואת רוחי אתן
25 בקרבכם". השווה הל' תשובה פ"ט, ה"ב. וב"זוהר" וירא
26 קיג, ב אמרו: "והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע, וישיגו בני
27 אדם דעה שלימה, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה'".
28 והשווה פירוש המשנה לרבינו בהקדמתו לפרק "חלק" פ"י
29 מסנהדרין, הוצאת 'מוסד הרב קוק' עמ' קכו.

ג. נשלמו הלכות מלכים והחבור בלוי. ברוך שאמר
והיה העולם בפרטו ובכללו: תם ונשלם, שבח לאל
בורא עולם. נגמר ספר ארבעה עשר והוא ספר
שופטים. ומגן פרקיו אחד ושמונים. הלכות
סנהדרין - ששה ועשרים פרקים. הלכות עדות -
שנים ועשרים פרקים. הלכות מקרים - שבעה
פרקים. הלכות אכל - ארבעה עשר פרקים. הלכות
מלכים ומלחמותיהם - שנים עשר פרקים.

סיום מחזור הל"ד

במסלול ג' פרקים ליום

יום חמישי ז' כסלו ה'תשע"ו

התחלת מחזור הל"ה

במסלול ג' פרקים ליום

בשם ה' אל עולם

אז לא אבוש, בהביטי אל כל מצותיך

1 ישראל, עד מתי אתם עומדים בחרב ציה ושממה? וקולו
2 נשמע מסוף העולם ועד סופו, ואח"כ אומר להם: בא שלום
3 לעולם. (24) בכת"י תימן, תיבה זו איננה. (25) יראת
4 חטא. (26) אהבת שמים. (27) קץ הגלות, ומתי יבוא
5 משיח. (28) סנהדרין צז, ב. (29) תצא נשמתם, ובכת"י
6 תימן: "תפוח דעתן". (30) "שהיו אומרים כיון שהגיע
7 הקץ ולא בא - שוב אינו בא", נמצא שהם מתאכזבים
8 ומתייאשים מן הגאולה (שם). (31) ככתוב (חבקוק ב, ג)
9 "ויפח לקץ ולא יכזב, אם יתמהמה חכה לו". (32) בעיקרו,
10 ולא בדקדוקיו. (33) בפרק הקודם ה"ד.

ג. בימי המלך המשיח, פשתנישב ממלכתו ויתקבצו
אליו כל ישראל - יתיחסו³⁴ כלם על פיו ברוח-
הקדש שתנוח עליו, שנאמר: "וישב מצרף ומטהר
וגו'". ובני לוי מטהר³⁵ תחלה ואומר: זה מיחס
7 פהן וזה מיחס³⁶ לוי! ודוחה את שאינן מיחסין
8 לישראל³⁷. הרי הוא אומר: "ויאמר התרשטא להם
9 וגו', עד עמד הכהן לארים ותמים"³⁸. הנה למדת,
10 שברוח הקדש מיחסין המזוקין ומודיעין המיחס.
11 ואינו מיחס ישראל אלא לשבטיהם, שמודיע שזה
12 משבט פלוני וזה משבט פלוני; אבל אינו אומר על
13 שהן בחזקת פשרות: זה ממזר וזה עבד³⁹!, שהדין
14 הוא, שמשפחה שנטמעה⁴⁰ - נטמעה⁴¹.

34 יבררו יחוס משפחתם. (35) מייחס. (36) קידושין
עא, א. שאין לויים עולים לדוכן, ולא כהנים לעבודת
המקדש אלא מיוחסים, ושבט לוי כולל: הכהנים והלויים.
37 שכל מי שאינו מזרע הלוי, נשאר ישראל כשר, ככל
38 ישרא. דרשו חכמינו (סוטה מח, ב) "כאדם שאומר
לחבירו עד שיחיו מתים, ויבוא משיח בן דוד", שהרי אורים
ותומים לא היו במקדש שני (כתובות כד, ב וברש"י). ופסוק
זה מדבר בבני כהנים שביקשו "כתבם המתחשים ולא
נמצאו", ויאמר להם נחמיה (=הוא התרשטא), שהם
מרוחקים מן הכהונה עד ביאת המשיח. (39) עבד כנעני,
שפסול לבוא בישראל. (40) נתערבה, נתערב בה פסול
משפחה, ולא ידוע מיהו. (41) נשאת בכשרותה, הואיל
והוחזקה בכשרות (קדושין עא, א), וכן אמרו בעדויות פ"ח,
מ"ז: אין אליהו בא "לא לרחק ולא לקרב". טמע - לשון
דמע ותערובת, "ויחפרוהו ממטמונים" (איוב ג, כא)
מתורגם: וחפסין ליה מן טומעיא (הערוך).

ד. לא⁴² נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח, לא
16 כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שיירדו⁴³
17 בעכו"ם, ולא כדי שישאו אותם העמים, ולא כדי
18 לאכל ולשתות ולשמח; אלא כדי שיהיו פנויין
19 בתורה וחקמתה, ולא יהיה להם נוגש ומבטל⁴⁴, כדי
20 שייזכו לחיי העולם הבא⁴⁵, כמו שבארנו בהלכות
21 תשובה⁴⁶.

(42) ובכת"י התימנים: "נתאוו חכמים" וכו' ותיבת "לא"
איננה. (43) ישתעברו וילחצו. (44) מלימוד התורה,

הקדמה

- 1 כל המצוות שנתנו לו למשה בסיני - בפרושן נתנו,
2 שְׁנֵאמֵר: "וְאֵתְנָה לְךָ אֶת לַחַת הָאֶבֶן, וְהַתּוֹרָה
3 וְהַמִּצְוֹת". "תּוֹרָה", זו תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב; ו"מִצְוָה", זו
4 פְּרוּשָׁה. וְצִוְנוּ לַעֲשׂוֹת הַתּוֹרָה, עַל פִּי הַמִּצְוָה.
5 וּמִצְוָה זו, הִיא הַנְּקִירָת 'תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פִּה'. כָּל
6 הַתּוֹרָה - כְּתָבָה מִשָּׁה רַבְּנוּ קֹדֶם שִׁמּוֹת, בְּכַתֵּב יָדוֹ.
7 וְנָתַן סֵפֶר תּוֹרָה לְכָל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט; וְסִפֵּר אֶחָד -
8 נִתְּנָהוּ בְּאֵרוֹן לְעֵד, שְׁנֵאמֵר: "לִקַּח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה
9 הַזֶּה, וְשִׁמְתֶם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית ה' אֱלֹהֵיכֶם;
10 וְהָיָה שֵׁם בְּךָ לְעֵד". וְהַמִּצְוָה, הוּא פְּרוּשׁ הַתּוֹרָה -
11 לֹא כְּתָבָה; אֲלֵא צִוָּה בָּהּ לְזַקְנִים וְלִיהוֹשֻׁעַ וְלִשְׁאָר
12 כָּל יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמֵר: "אֵת כָּל הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנִי
13 מִצְוֶה אֲתֶכֶם - אֹתוֹ תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת". וּמִפְּנֵי זֶה
14 נִקְרָאת 'תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פִּה'. אִף עַל פִּי שְׁלֹא נִכְתְּבָה
15 תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פִּה, לְמִדָּה מִשָּׁה רַבְּנוּ כְּלָה בְּבֵית דִּינוֹ
16 לְשִׁבְעִים זְקֵנִים; וְאַלְעָזָר וּפִינְחָס וְיִהוֹשֻׁעַ, שֶׁלִּשְׁתֵּן
17 קִבְּלוּ מִמֹּשֶׁה. וְלִיהוֹשֻׁעַ שֶׁהוּא תַלְמִידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
18 רַבְּנוּ, מִסֵּר תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פִּה וְצִוְהוּ עָלֶיהָ; וְכֵן
19 יִהוֹשֻׁעַ, כָּל יְמֵי חַיָּיו לְמַד עַל פִּה. וְזֻקְנִים רַבִּים קִבְּלוּ
20 מִיְהוֹשֻׁעַ, וְקִבְּלוּ עָלָיו מִן הַזְּקֵנִים וּמִפִּינְחָס; וּשְׁמוּאֵל
21 קִבְּלוּ מֵעֲלֵי וּבֵית דִּינוֹ, וְדוֹד קִבְּלוּ מִשְׁמוּאֵל וּבֵית דִּינוֹ.
22 וְאַחֲרָיָה הַשִּׁילִנִי, מִיּוֹצְאֵי מִצְרַיִם הָיָה, וְלֹא הָיָה,
23 וְשָׁמַע מִמֹּשֶׁה, וְהָיָה קָטָן בִּימֵי מֹשֶׁה; וְהוּא קִבְּלוּ
24 מִדָּוִד וּבֵית דִּינוֹ. אֲלֵיָהוּ קִבְּלוּ מֵאַחֲרָיָה הַשִּׁילִנִי וּבֵית
25 דִּינוֹ, וְאַלְיִשֻׁעַ קִבְּלוּ מֵאַלְיָהוּ וּבֵית דִּינוֹ, וְיִהוֹדָע
26 הַכֹּהֵן קִבְּלוּ מֵאַלְיִשֻׁעַ וּבֵית דִּינוֹ, וְזִכְרִיָּה קִבְּלוּ
27 מִיְהוֹדָע וּבֵית דִּינוֹ, וְהוֹשֻׁעַ קִבְּלוּ מִזְכְּרִיָּה וּבֵית דִּינוֹ,
28 וְעִמּוּס קִבְּלוּ מִיְהוֹשֻׁעַ וּבֵית דִּינוֹ, וְיִשְׁעִיָּה קִבְּלוּ מֵעִמּוּס
29 וּבֵית דִּינוֹ, וּמִיָּכָה קִבְּלוּ מִיִּשְׁעִיָּה וּבֵית דִּינוֹ, וְיִוָּאֵל
30 קִבְּלוּ מִמִּיָּכָה וּבֵית דִּינוֹ, וְנַחֲוּם קִבְּלוּ מִיִּוָּאֵל וּבֵית
31 דִּינוֹ, וְחִבְּקוּק קִבְּלוּ מִנַּחֲוּם וּבֵית דִּינוֹ, וְצַפְנִיָּה קִבְּלוּ
32 מִחִבְּקוּק וּבֵית דִּינוֹ, וְיִרְמְיָה קִבְּלוּ מִצַּפְנִיָּה וּבֵית דִּינוֹ,
33 וְכִרְוֶף בֶּן גְּרִיָּה קִבְּלוּ מִיִּרְמְיָה וּבֵית דִּינוֹ, וְעִזְרָא וּבֵית
34 דִּינוֹ קִבְּלוּ מִכִּרְוֶף בֶּן גְּרִיָּה וּבֵית דִּינוֹ. בֵּית דִּינוֹ שֶׁל
35 עִזְרָא, הֵן הַנְּקִירָאִין 'אַנְשֵׁי פְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה'. וְהֵם -
36 חֲגִי זְכִרְיָה וּמִלְאָכִי, וְדִנְיָאֵל חֲנֻנְיָה מִיִּשְׂאֵל וְעִזְרָרְיָה,
37 וְנַחְמִיָּה בֶּן חַכְלִיָּה, וּמִרְדֵּכִי בִלְשָׁן זִירְבָבֵל; וְהַרְבֵּה
38 חֲקָמִים עִמָּהֶן, תְּשֻׁלִּים מֵאָה וְעֶשְׂרִים זְקֵנִים. הָאֲחֵרוֹן
39 מֵהֶם הוּא שְׁמֻעוֹן הַצַּדִּיק, וְהוּא הָיָה מִכָּל הַמֵּאָה
40 וְעֶשְׂרִים, וְקִבְּלוּ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פִּה מִכָּל הָיָה
41 כְּהֵן גְּדוֹל אַחַר עִזְרָא. אֲנִטִּיגְנוֹס אִישׁ שׁוֹכֵן וּבֵית
42 דִּינוֹ קִבְּלוּ מִשְׁמֻעוֹן הַצַּדִּיק וּבֵית דִּינוֹ, וְיִוֹסֵף בֶּן
43 יוֹעֲזָר אִישׁ צַרְדָּה וְיִוֹסֵף בֶּן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם וּבֵית
44 דִּינָם קִבְּלוּ מֵאַנְטִיגְנוֹס וּבֵית דִּינוֹ, וְיִהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה
45 וְנִתְּאִי הָאַרְבָּלִי וּבֵית דִּינָם קִבְּלוּ מִיִּוֹסֵף בֶּן יוֹעֲזָר

1 וישעיה מעמוס, (כח) ועמוס מהושע, (כט) והושע
 2 מזכריה, (ל) וזכריה מיהודיע, (לא) ויהודיע
 3 מאלישע, (לב) ואלישע מאליהו, (לג) ואליהו
 4 מאחיה, (לד) ואחיה מדוד, (לה) ודוד משמואל,
 5 (לו) ושמואל מעלי, (לז) ועלי מפינחס, (לח)
 6 ופינחס מיהושע, (לט) ויהושע ממשה רבנו, (מ)
 7 ומשה רבנו מפי הגבורה - נמצא שכלם מעם ה'
 8 אלהי ישראל.
 9 כל אלו החכמים הנזכרים, הם גדולי הדורות -
 10 מהם ראשי ישיבות, ומהם ראשי גליות, ומהם
 11 מסנהדרי גדולה. ועמהם בכל דור ודור, אלפים
 12 ורבבות ששמעו מהם ועמהם. רבינא ורב אשי, הם
 13 סוף חכמי התלמוד; ורב אשי הוא שחבר התלמוד
 14 הפבלי בארץ שנער, אחר שחבר רבי יוחנן התלמוד
 15 הירושלמי בכמו מאה שנה. וענן שני התלמודין -
 16 הוא פרוש דברי המשנה ובאור עמקותיה, ודברים
 17 שנתחדשו בכל בית דין ובית דין מימות רבנו
 18 הקדוש ועד חבור התלמוד. ומשני התלמודים, ומן
 19 התוספתא, ומספרא וספרי, ומן התוספתות - מכלם
 20 יתבאר האסור והמתיר, הטמא והטהור, החיב
 21 והפטור, הכשר והפסול, כמו שהעתיקו איש מפי
 22 איש מפי משה מסיני.
 23 גם יתבאר מהם דברים שגזרו חכמים ונביאים
 24 שכל דור ודור, לעשות סג לתורה, כמו ששמעו
 25 ממשנה בפרוש, שנאמר "וישמרתם את משמרתתי",
 26 עשו משמרת למשמרתתי. וכן יתבאר מהם המנהגות
 27 והתקנות שהתקינו או שנהגו בכל דור ודור, כמו
 28 שראו בית דין של אותו הדור, לפי שאסור לסור
 29 מהם, שנאמר: "לא תסור מן הדבר אשר גידו לך
 30 - ימין ושמאל". וכן משפטים ודינין מפלאים שלא
 31 קבלום ממשנה, ודנו בהם בית דין של אותו הדור
 32 במדות שהתורה נדרשת בהן, ופסקו אותן הזקנים,
 33 וגמרו שהדין כן הוא. הכל חבר רב אשי בתלמוד,
 34 מימות משה ועד ימיו. וחברו חכמי משנה חבורים
 35 אחרים, לפרש דברי התורה: רבי הושעיה תלמידו
 36 של רבנו הקדוש, חבר באור ספר בראשית. ורבי
 37 ישמעאל פרש מ"אלה שמות" עד סוף התורה,
 38 והוא הנקרא 'מכילתא'; וכן רבי עקיבה חבר
 39 מכילתא. וחכמים אחרים אחריהם חברו מדרשות.
 40 והכל חבר קדם התלמוד הפבלי.
 41 נמצא רבינא ורב אשי וזכריהם, סוף גדולי חכמי
 42 ישראל המעתיקים תורה שבעל פה, ושגזרו גזרות
 43 והתקינו תקנות והנהיגו מנהגות ופשטה גזרתם
 44 ותקנתם ומנהגותם בכל ישראל, בכל מקומות
 45 מושבותיהם. ואחר בית דינו של רב אשי, שחבר
 46 התלמוד בימי בנו וגמרו, נתפזרו ישראל בכל

1 מתגלגלין והולכין לקצוות - חבר חבור אחד להיות
 2 ביד כלם, כדי שלמדוהו במהרה ולא ישכח; וישב
 3 כל ימיו הוא ובית דינו, ולמד המשנה ברבים. ואלו
 4 הם גדולי החכמים שהיו בבית דינו של רבנו
 5 הקדוש וקבלו ממנו: שמעון וגמליאל בניו, ורבי
 6 אפס, ורבי חנינה בר חמא, ורבי חיא, ורב, ורבי
 7 ינאי, ובר קפרא, ושמואל, ורבי יוחנן, ורבי
 8 הושעיה. אלו הם גדולי החכמים שקבלו ממנו,
 9 ועמהן אלפים ורבבות משאר החכמים. אף על פי
 10 שאלו האחד עשר קבלו מרבנו הקדוש ועמדו
 11 במדרשו, רבי יוחנן קטן היה, ואחר בן תלמיד היה
 12 לרבי ינאי וקבל ממנו תורה. וכן רב קבל מרבי ינאי,
 13 ושמואל קבל מרבי חנינה בר חמא. רב חבר ספרא
 14 וספרי לבאר ולהודיע עקרי המשנה, ורבי חיא חבר
 15 התוספתא לבאר עניני המשנה. וכן רבי הושעיה
 16 ובר קפרא חברו הפריתות לבאר דברי המשנה, ורבי
 17 יוחנן חבר התלמוד הירושלמי בארץ ישראל אחר
 18 חרבן הבית בקרוב משלש מאות שנה. ומגדולי
 19 החכמים שקבלו מרב ושמואל - רב הונא, ורב
 20 יהודה, ורב נחמן, ורב כהנא; ומגדולי החכמים
 21 שקבלו מרבי יוחנן - רבה בר בר חנא, ורבי אמי,
 22 ורבי אסי, ורב דימי, ורבי אבון. ומכלל החכמים
 23 שקבלו מרב הונא ומרב יהודה, רבה ורב יוסף.
 24 ומכלל החכמים שקבלו מרבה ורב יוסף, אבני
 25 ורבא; ושיניהם קבלו גם מרב נחמן. ומכלל
 26 החכמים שקבלו מרבא, רב אשי ורבינא; ומר בר
 27 רב אשי קבל מאביו רב אשי, ומרבינא.
 28 נמצא מרב אשי עד משה רבנו עליו השלום -
 29 ארבעים דורות, ואלו הן: (א) רב אשי מרבא, (ב)
 30 ורבא מרבה, (ג) ורבה מרב הונא, (ד) ורב הונא
 31 מרבי יוחנן ורב ושמואל, (ה) ורבי יוחנן ורב
 32 ושמואל מרבנו הקדוש, (ו) ורבנו הקדוש מרבן
 33 שמעון אביו, (ז) ורבן שמעון מרבן גמליאל אביו,
 34 (ח) ורבן גמליאל מרבן שמעון אביו, (ט) ורבן
 35 שמעון מרבן גמליאל הזקן אביו, (י) ורבן גמליאל
 36 הזקן אביו מרבן שמעון אביו, (יא) ורבן שמעון
 37 מהלל אביו ושמאי, (יב) והלל ושמאי משמעיה
 38 ואבטליון, (יג) ושמעיה ואבטליון מיהודה ושמעון,
 39 (יד) ויהודה ושמעון מיהושע בן פרחיה ונתאי
 40 הארכלי, (טו) ויהושע ונתאי מיוסף בן יעזר ויוסף
 41 בן יוחנן, (טז) ויוסף בן יעזר ויוסף בן יוחנן
 42 מאנטיגנוס, (יז) ואנטיגנוס משמעון הצדיק, (יח)
 43 ושמעון הצדיק מעזרא, (יט) ועזרא מברוך, (כ)
 44 וברוך מירמיה, (כא) וירמיה מצפניה, (כב) וצפניה
 45 מחבקוק, (כג) וחבקוק מצחום, (כד) וצחום מיואל,
 46 (כה) ויואל ממיקה, (כו) ומיקה מישעיה, (כז)

47 להבין מהם. גם חפרו הגאונים שבכל דור ודור,
 48 חבורים לבאר התלמוד: מהם מי שפרש הלכות
 49 יחידות, ומהם מי שפרש פרקים יחידים שנתקשו
 50 בימיו, ומהם מי שפרש מסכתות וסדרים. ועוד
 51 חפרו הלכות פסוקות, בענין האסור והמתיר והחייב
 52 והפטור, בדברים שהשעה צריכה להם, כדי שיהיו
 53 קרובים למדע מי שאינו יכול לירד לעמקו של
 54 תלמוד. וזו היא מלאכת ה' שעשו בה כל גאוני
 55 ישראל, מיום שחפר התלמוד ועד זמן זה, שהיא
 56 שנה שמינית אחר מאה ואלף לחרבן הבית, והיא
 57 שנת ארבעת אלפים ותשע מאות ושלשים ושבע
 58 לכריאת עולם.
 59 ובזמן הזה תכפו צרות יתרות, ודחקה שעה את
 60 הכל, ואבדה חכמת חכמינו, ובנית נבוינו נסתתרה;
 61 לפיכך, אותן הפרושין וההלכות והתשובות שחברו
 62 הגאונים, וראו שהם דברים מבארים, נתקשו
 63 בימינו, ואין מבין עניניהם פראוי אלא מעט
 64 במספר. ואין צריך לומר, התלמוד עצמו: הפבלי,
 65 והירושלמי, וספרא, וספרי, והתוספתות - שהם
 66 צריכין דעת רחבה ונפש חכמה וזמן ארוך, ואחר כך
 67 יודע מהם הדרך הנכונה בדברים האסורים
 68 והמתירים ושאר דיני תורה היאך הוא. ומפני זה
 69 נצרת חצני, אני משה בן מיימון הספרדי, ונשענתי
 70 על הצור ברוך הוא, ובניתי באלו הספרים, וראיתי
 71 לחבר דברים המתפררים מפל אלו החבורים, בענין
 72 האסור והמתיר הטמא והטהור עם שאר דיני התורה,
 73 כלם בלשון ברורה ודרך קצרה, עד שתהא תורה
 74 שבעל פה פלה סדורה בפי הכל - בלא קשוא ולא
 75 פרוק, לא זה אומר ככה וזה אומר ככה, אלא
 76 דברים ברורים קרובים נכונים, על פי המשפט אשר
 77 יתבאר מפל אלו החבורים והפרושים הנמצאים
 78 מימות רבנו הקדוש ועד עכשו, עד שיהיו כל
 79 הדינין גלויין לקטן ולגדול בדין כל מצוה, ובדין
 80 כל הדברים שתקנו חכמים ונביאים. כללו של דבר
 81 - כדי שלא יהא אדם צריך לחבור אחר בעולם בדין
 82 מדיני ישראל, אלא יהיה חבור זה מקבץ לתורה
 83 שבעל פה פלה, עם התקנות והמנהגות והגזרות
 84 שנעשו מימות משה רבנו ועד חבור התלמוד, וכמו
 85 שפרשו לנו הגאונים בכל חבוריהם שחברו אחר
 86 התלמוד. לפיכך קראתי שם חבור זה 'משנה תורה'
 87 - לפי שאדם קורא תורה שבכתב תחלה, ואחר כך
 88 קורא בזה, ויודע ממנו תורה שבעל פה פלה, ואינו
 89 צריך לקרות ספר אחר ביניהם. וראיתי לחלק חבור
 90 זה הלכות הלכות בכל ענין וענין, ואחלק ההלכות
 91 לפרקים שבאותו ענין; וכל פרק ופרק אחלק אותו
 92 להלכות קטנות, כדי שיהיו סדורים על פה. אלו

1 הארצות פזור יתר, והגיעו לקצוות ולאיים
 2 הרחוקים; ורבחה קטטה בעולם, ונשתבשו הדרכים
 3 בגינות, ונתמעט תלמוד תורה, ולא נתפנסו ישראל
 4 ללמד בישיבותיהם אלפים ורבות כמו שהיו
 5 מקדם. אלא מתקבצים היחידים השרידים אשר ה'
 6 קורא בכל עיר ועיר ובכל מדינה ומדינה, ועוסקים
 7 בתורה, ומבינים בחבורי החכמים כלם, ויודעים
 8 מהם דרך המשפט היאך הוא. וכל בית דין שעמד
 9 אחר התלמוד בכל מדינה ומדינה וגזר או התקין או
 10 הנהיג לבני מדינתו או לבני מדינות רבות - לא
 11 פשטו מעשיו בכל ישראל, מפני רחוק מושבותיהם
 12 ושבוש הדרכים, והיות בית דין של אותה המדינה
 13 יחידים, ובית דין הגדול של שבעים ואחד בטל
 14 מפמה שנים קדם חבור התלמוד. לפיכך, אין כופין
 15 אנשי מדינה זו לנהג במנהג מדינה אחרת, ואין
 16 אומרים לבית דין זה לגזר גזרה שגזרה בית דין אחר
 17 במדינתו. וכן אם למד אחד מהגאונים שדרך
 18 המשפט כך הוא, ונתבאר לבית דין אחר שעמד
 19 אחריו שאין זה דרך המשפט הכתוב בתלמוד - אין
 20 שומעין לראשון, אלא למי שהדעת נוטה לדבריו,
 21 בין ראשון, בין אחרון.
 22 ודברים הללו, בדינים וגזרות ותקנות ומנהגות
 23 שנתחדשו אחר חבור התלמוד. אבל כל הדברים
 24 שבתלמוד הפבלי, חייבים כל ישראל ללכת בהן;
 25 וכופין כל עיר ועיר וכל מדינה ומדינה לנהג בכל
 26 המנהגות שנהגו חכמים שבתלמוד, ולגזר גזרותם
 27 וללכת בתקנותם, הואיל וכל אותם הדברים
 28 שבתלמוד הסכימו עליהם כל ישראל, ואותם
 29 החכמים שהתקינו או שגזרו או שהנהיגו או שדנו
 30 דין ולמדו שהמשפט כך הוא, הם כל חכמי ישראל
 31 או רבן, והן ששמעו הקבלה בעקרי התורה פלה דור
 32 אחר דור, עד משה רבנו עליו השלום. כל החכמים
 33 שעמדו אחר חבור התלמוד ובנו בו, ויצא להם שם
 34 בחכמתם - הם הנקראים 'גאונים'. וכל אלו
 35 הגאונים שעמדו בארץ ישראל ובארץ שנער
 36 ובספרד ובצרפת - למדו דרך התלמוד והוציאו
 37 לאור תעלומותיו ובארו עניניו, לפי שדרך עמקה
 38 דרכו עד למאד; ועוד, שהוא בלשון ארמי מערב
 39 עם לשונות אחרות, לפי שאותה הלשון היתה
 40 ברורה לכל בשנער בעת שחבר התלמוד; אבל
 41 בשאר המקומות וכן בשנער בימי הגאונים, אין
 42 אדם מכיר אותה הלשון עד שמלמדים אותו.
 43 ושאלות רבות שואלין אנשי כל עיר ועיר לכל גאון
 44 אשר היה בימיהם, לפרש להם דברים קשים
 45 שבתלמוד, והם משיבים להם פני חכמתם, ואותם
 46 השואלים מקבצים התשובות, ועושין מהן ספרים

45 שְׁנֵאמֶר: "וְעֵבֶד הַלְוִי הוּא". (כד) לְקַדֵּשׁ הַפֶּהן יָדְיוֹ
 46 וְרַגְלָיו בְּשַׁעַת הָעֵבוּדָה, שְׁנֵאמֶר: "וְרָחֲצוּ אֹהֶרָן
 47 וּבְנָיו". (כה) לְעֹרֵף גְּרוֹת בְּמִקְדָּשׁ, שְׁנֵאמֶר: "יַעֲרֹף
 48 אֹתוֹ אֹהֶרָן וּבְנָיו". (כו) לְכַרֵּף הַפְּהַנִּים אֶת יִשְׂרָאֵל,
 49 שְׁנֵאמֶר: "כֹּה תַכְרֹכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". (כז) לְהַסְדִּיר
 50 לַחֵם וּלְבוֹנָה לִפְנֵי ה' בְּכָל שַׁבַּת, שְׁנֵאמֶר: "וְנָתַתְּ עַל
 51 הַשֶּׁלֶחַן לַחֵם פָּנִים". (כח) לְהַקְטִיר קִטְרֵת פְּעָמִים
 52 בַּיּוֹם, שְׁנֵאמֶר: "וְהִקְטִיר עֲלֵיוֹ אֹהֶרָן קִטְרֵת סַמִּים".
 53 (כט) לְהַבְעִיר אֵשׁ בְּמִזְבֵּחַ הָעוֹלָה תָּמִיד, שְׁנֵאמֶר:
 54 "אֵשׁ, תָּמִיד תֹּקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ". (ל) לְהַרִים אֶת
 55 הַדָּשָׁן מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֵאמֶר: "וְהַרִים אֶת הַדָּשָׁן".
 56 (לא) לְשַׁלַּח טְמָאִים מִמִּחֲנֶה שְׂכִינָה שֶׁהוּא הַמִּקְדָּשׁ,
 57 שְׁנֵאמֶר: "וַיִּשְׁלַחוּ מִן הַמִּחֲנֶה, כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב וְכָל
 58 טָמֵא לְנֶפֶשׁ". (לב) לְחַלֵּק כְּבוֹד לְזֹרְעוֹ שֶׁל אֹהֶרָן
 59 וּלְהַקְדִּימוֹ לְכָל דָּבָר שֶׁבְּקִדְשָׁהּ, שְׁנֵאמֶר: "וְקִדְשָׁתוּ".
 60 (לג) לְהַלְבִּישׁ הַפְּהַנִּים לְעִבּוּדָה בְּגָדֵי כְּהֵנָה,
 61 שְׁנֵאמֶר: "וְעִשִּׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ". (לד) לְשַׁאת הָאָרוֹן
 62 עַל הַפֶּתַח כְּשֶׁנּוֹשְׂאִים אוֹתוֹ, שְׁנֵאמֶר: "בְּפֶתַח
 63 יִשְׂאוּ". (לה) לְמַשַּׁח כְּהֵנִים גְּדוֹלִים וּמְלָכִים בְּשֶׁמֶן
 64 הַמִּשְׁחָה, שְׁנֵאמֶר: "שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ". (לו) לְהִיּוֹת
 65 הַכְּהֵנִים עוֹבְדִים בְּמִקְדָּשׁ מִשְׁמֵרוֹת מִשְׁמֵרוֹת,
 66 וּבְמוֹעֲדִים עוֹבְדִים כָּאֶחָד, שְׁנֵאמֶר: "וְכִי יָבֵא
 67 הַלְוִי... לְבַד מִמְּכַרְיוֹ, עַל הָאֲבוֹת". (לז) לְהִיּוֹת
 68 הַכְּהֵנִים מִטְמָאִים לְקְרוֹבֵיהֶן וּמֵתֵאֲבָלִין עֲלֵיהֶן כְּשֶׁאָר
 69 יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵן מְצִיּוֹן לְהֵתֵאֲבָל, שְׁנֵאמֶר: "לָהּ יִטְמָא".
 70 (לח) לְהִיּוֹת כֹּהֵן גְּדוֹל נוֹשֵׂא בְּתוֹלָה, שְׁנֵאמֶר:
 71 "וְהוּא, אִשָּׁה בְּכַתוּלָיָהּ יִקַּח". (לט) לְהַקְרִיב תְּמִידִין
 72 בְּכָל יוֹם, שְׁנֵאמֶר: "שְׁנַיִם לַיּוֹם, עֹלָה תְּמִיד". (מ)
 73 לְהַקְרִיב כֹּהֵן גְּדוֹל מִנְחָה בְּכָל יוֹם, שְׁנֵאמֶר: "זֶה
 74 קֶרְבַּן אֹהֶרָן וּבְנָיו". (מא) לְהוֹסִיף קֶרְבַּן אַחֵר בְּכָל
 75 שַׁבַּת, שְׁנֵאמֶר: "וּבַיּוֹם הַשַּׁבָּת - שְׁנֵי כִבְשִׁים". (מב)
 76 לְהוֹסִיף קֶרְבַּן בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ, שְׁנֵאמֶר:
 77 "וּבְרֹאשֵׁי חֳדָשִׁים". (מג) לְהוֹסִיף קֶרְבַּן פָּחַג
 78 הַפֶּסַח, שְׁנֵאמֶר: "שְׁבַעַת יָמִים תַּקְרִיבוּ אִשָּׁה לֵה'".
 79 (מד) לְהַקְרִיב מִנְחַת הָעֹמֵר מִמִּחֲרַת רֹאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח
 80 עִם כֶּבֶשׂ אֶחָד, שְׁנֵאמֶר: "וְהִבֵּאתֶם אֶת עֹמְרוֹ". (מה)
 81 לְהוֹסִיף קֶרְבַּן בַּיּוֹם עֲצֵרֶת, שְׁנֵאמֶר: "וּבַיּוֹם
 82 הַבְּפוּרִים". (מו) לְהִבִּיאַ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם עִם הַקֶּרְבָּנוֹת
 83 הַקֶּרְבִּים בְּגִלָּל הַלֶּחֶם בַּיּוֹם עֲצֵרֶת, שְׁנֵאמֶר:
 84 "מִמּוֹשְׁבַתֵיכֶם תָּבִיאוּ לַחֵם תְּנוּפָה וְהִקְרַבְתֶּם עַל
 85 הַלֶּחֶם". (מז) לְהוֹסִיף קֶרְבַּן בְּרֹאשׁ הַשְּׁנָה, שְׁנֵאמֶר:
 86 "וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ". (מח) לְהוֹסִיף
 87 קֶרְבַּן בַּיּוֹם הַצֹּמ, שְׁנֵאמֶר: "וּבְעֶשְׂרֵי לַחֹדֶשׁ
 88 הַשְּׁבִיעִי". (מט) לְעִשׂוֹת עֲבוֹדַת הַיּוֹם בַּיּוֹם הַצֹּמ,
 89 שְׁנֵאמֶר: "בְּיֹאֵת יָבֵא אֹהֶרָן אֶל הַקֹּדֶשׁ, בְּפֶרֶץ
 90 בְּקָר", וְכָל הָעֲבוּדָה הַתּוֹכָהּ בְּפֶרֶשֶׁת אַחֲרֵי מוֹת. (נ)

1 הַהֲלָכוֹת שֶׁבְּכָל עֲנִין וְעֲנִין - יֵשׁ מֵהֶן הֲלָכוֹת שֶׁהֵן
 2 מִשְׁפָּטִי מִצְוָה אַחַת בְּלִבְדָּה, וְהִיא הַמִּצְוָה שֵׁשׁ בָּהּ
 3 דְּבָרֵי קְבֻלָּה הִרְבֵּה וְהוּא עֲנִין בְּפָנָיו עֲצָמוֹ, וְיֵשׁ מֵהֶם
 4 הֲלָכוֹת שֶׁהֵם כּוֹלְלִים מִשְׁפָּטִי מִצְוֹת הִרְבֵּה, אִם יִהְיוּ
 5 אוֹתָן הַמִּצְוֹת פְּלֵן בְּעֲנִין אֶחָד; מִפְּנֵי שֶׁחֲלוּק חֲבוּר
 6 זֶה לְפָנֵי הָעֲנִינִים, לֹא לְפָנֵי מִנְּיָן הַמִּצְוֹת, כְּמוֹ
 7 שִׁיתְּבָאָר לְקוּרָא בּוֹ. וּמִנְּיָן מִצְוֹת הַתּוֹרָה הַנּוֹהֲגוֹת
 8 לְדוּרוֹת, שֶׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת: מֵהֶם
 9 מִצְוֹת עֲשֵׂה מֵאַתִּים שְׁמוֹנֶה וָאַרְבָּעִים, סִימָן לָהֶם
 10 מִנְּיָן אֲבָרֵיו שֶׁל אָדָם; וּמֵהֶם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁלֹשׁ
 11 מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְחָמֵשׁ, סִימָן לָהֶן מִנְּיָן מִי שְׁנַת
 12 הַחֲמָה.

יום שישי ח' כסלו ה'תשע"ו

מצוות עשה

13 (א) מִצְוָה רֵאשׁוֹנָה מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה, לִידַע שֵׁשׁ שָׁם
 14 אֱלוֹהֵי, שְׁנֵאמֶר: "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ". (ב) לִיחַדּוֹ,
 15 שְׁנֵאמֶר: "ה' אֱלֹהֵינוּ, ה' אֶחָד". (ג) לְאַהֲבוֹ,
 16 שְׁנֵאמֶר: "וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ". (ד) לִירְאֵה מִמֶּנּוּ,
 17 שְׁנֵאמֶר: "אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא". (ה) לְהִתְפַּלֵּל,
 18 שְׁנֵאמֶר: "וְעִבַדְתֶּם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם"; עֲבוּדָה זו
 19 תְּפִלָּה. (ו) לְדַבְּקָה בּוֹ, שְׁנֵאמֶר: "וּבּוֹ תִדְבַק". (ז)
 20 לְהִשָּׁבַע בְּשִׁמוֹ, שְׁנֵאמֶר: "וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע". (ח)
 21 לְהִדְמוּת בְּדַרְכָיו הַטּוֹבִים וְהַיְשָׁרִים, שְׁנֵאמֶר:
 22 "וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָיו". (ט) לְקַדֵּשׁ אֶת שְׁמוֹ, שְׁנֵאמֶר:
 23 "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". (י) לְקִרוֹת קִרְנַת שְׁמַע
 24 פְּעָמִים בְּכָל יוֹם, שְׁנֵאמֶר: "וְדַבַּרְתָּ בָם... בְּשִׁכְבְּךָ
 25 וּבְקוּמְךָ". (יא) לְלַמַּד תּוֹרָה וּלְלַמְּדָהּ, שְׁנֵאמֶר:
 26 "וַיִּשְׁנַתֶּם לְבַיְתְּךָ". (יב) לְקַשֵּׁר תְּפִלִּין בְּרֹאשׁ,
 27 שְׁנֵאמֶר: "וְהָיוּ לְטֹטְפַת בֵּין עֵינֶיךָ". (יג) לְקַשֵּׁר
 28 תְּפִלִּין בְּיַד, שְׁנֵאמֶר: "וְקִשְׂרְתֶם לְאוֹת עַל יָדְךָ". (יד)
 29 לְעִשׂוֹת צִיצִית, שְׁנֵאמֶר: "וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית". (טו)
 30 לְקַבֵּעַ מְזוּזָה, שְׁנֵאמֶר: "וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ".
 31 לְהַקְהִיל אֶת הָעָם לְשִׁמְעַת תּוֹרָה בְּמוֹצָאֵי
 32 שְׁבִיעִית, שְׁנֵאמֶר: "הִקְהֵל אֶת הָעָם". (יז) לְכַתֵּב כָּל
 33 אִישׁ סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ, שְׁנֵאמֶר: "כְּתַבוּ לָכֶם אֶת
 34 הַשִּׁירָה הַזֹּאת". (יח) לְכַתֵּב הַמִּלֶּךְ סֵפֶר שְׁנֵי לְעַצְמוֹ,
 35 יָתֵר עַל הָאֶחָד שֶׁל כָּל אָדָם, כְּדֵי שִׁיְהִי לוֹ שְׁתֵּי
 36 תּוֹרוֹת, שְׁנֵאמֶר: "וְכַתַּב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה
 37 הַזֹּאת". (יט) לְכַרֵּף אַחֵר הַמְּזוּז, שְׁנֵאמֶר: "וְאַכְלָתָּ,
 38 וְשִׁבַּעְתָּ - וּבִרְכַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ". (כ) לְבָנוֹת בֵּית
 39 הַבְּחִירָה, שְׁנֵאמֶר: "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ". (כא) לִירְאֵה
 40 מִבֵּית זֶה, שְׁנֵאמֶר: "וּמִקְדָּשֵׁי תִירָאוּ". (כב) לְשַׁמֵּר
 41 בֵּית זֶה תָּמִיד, שְׁנֵאמֶר: "וְאַתָּה וּבְנֶיךָ אִתָּךְ, לִפְנֵי
 42 אֱהָל הָעֵדוּת". (כג) לְהִיּוֹת הַלְוִי עוֹבֵד בְּמִקְדָּשׁ,

- 47 וצאין". (עט) לקדש בכור הבהמה הטהורה
 48 ולהקריבו, שנאמר: "כל הבכור אשר יולד..." (פ)
 49 לפדות בכור אדם, שנאמר: "אך פדה תפדה את
 50 בכור האדם". (פא) לפדות פטר חמור, שנאמר:
 51 "ופטר חמור תפדה בשה". (פב) לערף פטר חמור,
 52 שנאמר: "ואם לא תפדה וערפתו". (פג) להביא כל
 53 הקרבנות שיש על האדם בחובה או בנדבה ברגל
 54 ראשון שפגע בו, שנאמר: "ויבאת שמה, והבאתם
 55 שמה". (פד) להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה,
 56 שנאמר: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה". (פה)
 57 להטפל בהכאת הקרבנות מחוצה לארץ לבית
 58 הבחירה, שנאמר: "רק קדשיך אשר יהיו לך,
 59 ונדריך, תשא ובאת"; מפי השמועה למדו, שאינו
 60 מדבר אלא בקדשי חוצה לארץ. (פו) לפדות קדשים
 61 בעלי מומים ויהיו מתרים, שנאמר: "רק בכל אנת
 62 נפשך תזבח"; מפי השמועה למדו, שאינו מדבר
 63 אלא בפסולי המקדשין שיפדו. (פז) להיות התמורה
 64 קדש, שנאמר: "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש".
 65 (פח) לאכל שני מנחות, שנאמר: "והנותרת
 66 ממנה, יאכלו אהרן ובניו". (פט) לאכל בשר חטאת
 67 ואשם, שנאמר: "ואכלו אתם אשר כפר בהם". (צ)
 68 לשרף בשר קדש שננטא, שנאמר: "והבשר אשר
 69 יגע בכל טמא". (צא) לשרף נותר, שנאמר:
 70 "והנותר מבשר הזבח - ביום השלישי באש ישרף".
 71 (צב) לגדל הנזיר שערו, שנאמר: "גדל פרע שער
 72 ראשו". (צג) לגלח הנזיר שערו על קרבנותיו
 73 במלאת ימי נזרו, או בתוך ימי נזרו אם נטמא,
 74 שנאמר: "וכי ימות מת עליו". (צד) לקיים אדם כל
 75 מה שיוציא בשפתיו, מקרבן או צדקה וכיוצא בהם,
 76 שנאמר: "מוציא שפתיך, תשמור ועשית". (צה)
 77 לדון בהפרת נדרים בכל הדינים האמורין בתורה.
 78 (צו) להיות כל הנוגע בבבלה טמא, שנאמר: "וכי
 79 ימות מן הבהמה". (צז) להיות שמנה שרצים
 80 מטמאין, שנאמר: "וזה לכם הטמא". (צח) להיות
 81 האכלין מטמאין, שנאמר: "מכל האכל אשר
 82 יאכל". (צט) להיות הנדה טמאה ומטמאה
 83 לאחרים. (ק) להיות היולדת טמאה כנדה. (קא)
 84 להיות המצרע טמא ומטמא. (קב) להיות בגד מנוגע
 85 טמא ומטמא. (קג) להיות בית מנוגע מטמא. (קד)
 86 להיות הזב מטמא. (קה) להיות שכבת זרע מטמאה.
 87 (קו) להיות הזבה מטמאה. (קז) להיות המת
 88 מטמא. (קח) להיות מי נדה מטמאין לאדם טהור,
 89 ומטהרין לאדם טמא מטמאת מת בלבד. וכל אלו
 90 הדינים של טמאין אלו, רב משפטי כל טמאה
 91 וטמאה מהן מבאר בתורה שבכתב. (קט) להיות
 92 הטהרה מכל הטמאות בטבילה במי מקוה, שנאמר:
- 1 להוסיף קרבן ביום חג הסוכות, שנאמר: "והקרבתם
 2 עלה אשה ריח ניחח". (נא) להוסיף קרבן ביום
 3 שמיני עצרת, כי רגל בפני עצמו הוא, שנאמר:
 4 "ביום השמיני". (נב) להג ברגלים, שנאמר: "שלוש
 5 רגלים תחג לי". (נג) להראות ברגלים, שנאמר:
 6 "שלוש פעמים בשנה - יראה כל זכורך". (נד)
 7 לשמח ברגלים, שנאמר: "ושמחת בחגך". (נה)
 8 לשחט כבש הפסח, שנאמר: "ושחטו אתו כל
 9 קהל". (נו) לאכל בשר פסח צלי בלילי חמשה עשר
 10 בניסן, שנאמר: "ואכלו את הבשר". (נז) לעשות
 11 פסח שני, שנאמר: "בחדש השני בארבעה עשר".
 12 (נח) לאכל את בשר פסח שני על מצה ומרור,
 13 שנאמר: "על מצות ומררים יאכלהו". (נט) לתקע
 14 בחצוצרות על הקרבנות ובשעת הצרות, שנאמר:
 15 "ותתקעתם בחצוצרות". (ס) להיות כל קרבנות בהמה
 16 מיום שמיני והלאה, שנאמר: "מיום השמיני
 17 והלאה". (סא) להיות כל קרבן בהמה תמים,
 18 שנאמר: "תמים יהיה לרצון". (סב) למלח כל
 19 קרבן, שנאמר: "על כל קרבנה תקריב מלח". (סג)
 20 מעשה העולה, שנאמר: "אם עלה קרבנו". (סד)
 21 מעשה החטאת, שנאמר: "זאת תורת החטאת".
 22 (סה) מעשה האשם, שנאמר: "זאת תורת האשם".
 23 (סו) מעשה זבח השלמים, שנאמר: "וזאת תורת
 24 זבח השלמים". (סז) מעשה המנחה, שנאמר:
 25 "ונפש פי תקריב קרבן מנחה". (סח) להקריב בית
 26 דין קרבן אם טעו בהוראה, שנאמר: "ואם כל עדת
 27 ישראל ישגו". (סט) להקריב היחיד קרבן חטאת
 28 אם שגג במצות לא תעשה שחייבים עליה כרת,
 29 שנאמר: "ונפש פי תחטא". (ע) להקריב היחיד
 30 קרבן אם נסתפק לו אם חטא חטא שחייבים עליו
 31 חטאת או לא חטא, שנאמר: "ולא ידע ואשם...
 32 והביא את אשמו"; וזה הוא נקרא אשם תלווי.
 33 (עא) להקריב השוגג במעילה, או החוטא בגולה,
 34 או בשפחה חרופה, או שפפר בפקדון ונשבע -
 35 מביא קרבן אשם; וזה הוא הנקרא אשם ודאי.
 36 (עב) להקריב קרבן עולה ויורד, שנאמר: "אם לא
 37 תגיע ידו", "ואם לא תשיג". (עג) להתודות לפני
 38 ה' מכל חטא שעשה האדם, בשעת הקרבן ושלא
 39 בשעת הקרבן, שנאמר: "והתודו את חטאתם אשר
 40 עשו". (עד) להקריב הזב קרבן אחר שיטהר,
 41 שנאמר: "וכי יטהר הזב". (עה) להקריב הזבה
 42 קרבן אחר שתטהר, שנאמר: "ואם טהרה מזובה".
 43 (עו) להקריב המצרע קרבן אחר שיטהר, שנאמר:
 44 "וביום השמיני...". (עז) להקריב היולדת קרבן
 45 אחר שתטהר, שנאמר: "ויבמלאת ימי טהרה".
 46 (עח) לעשר הבהמה, שנאמר: "וכל מעשר בקר

תשבת". (קלו) לקדש שנת יובל בשביטה פשטטה, 47
 שְׁנָאֲמַר: "וּקְדַשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה". (קלוז) 48
 לְתַקַּע בַּשּׁוֹפָר בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל, שְׁנָאֲמַר: "וְהַעֲבַרְתָּ 49
 שׁוֹפָר תְּרוּעָה". (קלח) לְתַן גְּאֻלָּה לְאַרְצָן בְּשַׁנַּת 50
 הַיּוֹבֵל, שְׁנָאֲמַר: "וַיִּבְכַּל אֶרְצָן אֶחָזְחֶכֶם, גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ 51
 לְאַרְצָן". (קלט) לְהִיּוֹת גְּאֻלַּת בְּתֵי עַרְי חוּמָה עַד 52
 שָׁנָה, שְׁנָאֲמַר: "וְאִישׁ, כִּי יִמְכַר בַּיִת מוֹשָׁב עֵיר 53
 חוּמָה". (קמ) לְמַנּוֹת שְׁנֵי יוֹבֵל שְׁנִים וּשְׁמִטִּים, 54
 שְׁנָאֲמַר: "וּסְפַרְתָּ לָּךְ שִׁבְעַת וּגּוֹ". (קמא) לְהַשְׁמִיט 55
 כֶּסֶפִּים בַּשְּׁבִיעִית, שְׁנָאֲמַר: "שְׁמוּט כָּל בַּעַל מִשָּׂה 56
 יָדוֹ". (קמב) לְנַגֵּשׁ לְנִכְרֵי, שְׁנָאֲמַר: "אֶת הַנִּכְרֵי 57
 תִּגְשׁ, וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לָּךְ אֶת אַחִיד תִּשְׁמַט יָדְךָ". (קמג) 58
 לְתַן מִן הַבְּהֵמָה לַכֹּהֵן הַזֵּרוּעַ וְהַלְוִיִּים וְהַקֹּבֵה, 59
 שְׁנָאֲמַר: "וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֵּרוּעַ". (קמד) לְתַן רֵאשִׁית 60
 הַגֵּז לַכֹּהֵן, שְׁנָאֲמַר: "וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנֶךָ - תִּתֵּן לוֹ". 61
 (קמה) לְדוֹן בְּדִינֵי תְרָמִים, מֵהֶם לַהּ וּמֵהֶם לַכֹּהֵן, 62
 שְׁנָאֲמַר: "אֶף כָּל (ה) חֶרֶם אֲשֶׁר יִחֶרֶם". (קמו) 63
 לְשַׁחֵט בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף וְאַחַר כֵּן יֵאָכֵל בְּשָׂרָם, 64
 שְׁנָאֲמַר: "וְזִבְחַת מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנֶךָ". (קמז) לְכַסּוֹת 65
 דָּם חַיָּה וְעוֹף, שְׁנָאֲמַר: "וּשְׁפַף אֶת דָּמוֹ, וְכִסְהוּ 66
 בַּעֲפָר". (קמח) לְשַׁלַּח אִם צְפוּר מִן הַקֶּן, שְׁנָאֲמַר: 67
 "שַׁלַּח תִּשְׁלַח אֶת הָאִם". (קמט) לְבַדֵּק בְּסִימְנֵי 68
 בְּהֵמָה, שְׁנָאֲמַר: "זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ". (קנ) 69
 לְבַדֵּק בְּסִימְנֵי הַעוֹף עַד שִׁיבְדִיל בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר, 70
 שְׁנָאֲמַר: "כָּל צְפוּר". (קנא) לְבַדֵּק בְּסִימְנֵי חֲגָבִים 71
 לִידַע טְהוֹר מִן הַטָּמֵא, שְׁנָאֲמַר: "אֲשֶׁר לוֹ פְּרָעִים". 72
 (קנב) לְבַדֵּק בְּסִימְנֵי דָגִים, שְׁנָאֲמַר: "אֶת זֶה תֹּאכְלוּ 73
 מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם". (קנג) לְקַדֵּשׁ חֲדָשִׁים וּלְחַשֵּׁב 74
 שְׁנִים וְחֲדָשִׁים בְּבֵית דִּין בְּלִבְד, שְׁנָאֲמַר: "הַחֲדָשׁ 75
 הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים". (קנד) לְשַׁבּוֹת בְּשַׁבַּת, 76
 שְׁנָאֲמַר: "וַיְבִיֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבַּת". (קנה) לְקַדֵּשׁ 77
 שַׁבַּת, שְׁנָאֲמַר: "זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבַּת לְקַדְּשׁוֹ". 78
 (קנו) לְבַעַר חֲמִץ, שְׁנָאֲמַר: "בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ 79
 שְׂאוֹר מִבְּתִיכֶם". (קנז) לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם בְּלִילָה 80
 הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג הַמִּצּוֹת, שְׁנָאֲמַר: "וְהִגַּדְתָּ לְבְנֶךָ 81
 בַּיּוֹם הַהוּא". (קנח) לְאַכֵּל מִצָּה בְּלִיל זֶה, שְׁנָאֲמַר: 82
 "בְּעָרֹב תֹּאכְלוּ מִצּוֹת". (קנט) לְשַׁבּוֹת בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל 83
 פֶּסַח, שְׁנָאֲמַר: "וַיְבִיֹם הָרִאשׁוֹן, מִקְרָא קֹדֶשׁ". (קס) 84
 לְשַׁבּוֹת בַּשְּׁבִיעִי בּוֹ, שְׁנָאֲמַר: "וַיְבִיֹם הַשְּׁבִיעִי, 85
 מִקְרָא קֹדֶשׁ". (קסא) לְסַפֵּר מִקְצִירַת הָעֵמֶר מִט 86
 יוֹם, שְׁנָאֲמַר: "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּזְמֶרֶת הַשַּׁבַּת". 87
 (קסב) לְשַׁבּוֹת בַּיּוֹם הַחֲמִשִּׁים, שְׁנָאֲמַר: "וּקְרָאתֶם 88
 בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, מִקְרָא קֹדֶשׁ". (קסג) לְשַׁבּוֹת 89
 בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל חֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי, שְׁנָאֲמַר: "בְּאַחַד חֲדָשׁ, 90
 יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן". (קסד) לְהַתְעַנּוֹת בְּעִשְׂרֵי בּוֹ, 91
 שְׁנָאֲמַר: "וּבַעֲשׂוֹר לְחֲדָשׁ תִּעֲנֶנּוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם". 92

1 "וְרַחֵץ בַּמַּיִם אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ"; לְמַדוּ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה, 2
 שְׂרַחֲצָה זֶה בַּמַּיִם שְׂכַל גּוּפוֹ עוֹלָה בְּהֵן בְּבַת אַחַת. 3
 (קי) לְהִיּוֹת הַטְּהָרָה מִן הַצְּרַעַת, בֵּין צְרַעַת אָדָם בֵּין 4
 צְרַעַת בַּיִת, בְּעֵץ אֲרוֹ וְאוֹזֹב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת וּשְׁתֵּי 5
 צִפְרִים וּמַיִם חַיִּים, שְׁנָאֲמַר: "זֹאת תִּהְיֶה תוֹרַת 6
 הַמִּצְוָה". (קיא) לְהִיּוֹת הַמִּצְוָה מְגַלַּח אֶת כָּל שְׂעָרוֹ, 7
 שְׁנָאֲמַר: "וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, יִגְלַח אֶת כָּל שְׂעָרוֹ". 8
 (קיב) לְהִיּוֹת הַמִּצְוָה יָדוּעַ לְכָל בְּדָבָרִים הָאֲמוּרִים 9
 בּוֹ: "בְּגִדְיוֹ יִהְיֶה פְרָמִים, וְרֵאשׁוֹ יִהְיֶה פְרוּעַ, וְעַל 10
 שִׁפְסָם יַעֲטָה; וְטָמֵא טָמֵא, יִקְרָא". וְכֵן כָּל שְׂאֵר 11
 הַטָּמֵאִים צְרִיכִין לְהוֹדִיעַ אֶת עֲצָמָן. (קיג) לְעֲשׂוֹת 12
 פְּרָה אֲדָמָה לְהִיּוֹת אֶפְרָה מוֹכֵן, שְׁנָאֲמַר: "וְהִיְתָה 13
 לְעֵדוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". (קיד) לְהִיּוֹת מְעִרִיף אָדָם נוֹתֵן 14
 דָּמִים הַקְּצוּבִין בַּפְּרָשָׁה, שְׁנָאֲמַר: "אִישׁ כִּי יִפְלֵא 15
 נַדְרֵהּ". (קטו) לְהִיּוֹת מְעִרִיף בְּהֵמָה טָמֵאָה נוֹתֵן 16
 דָּמֶיהָ, שְׁנָאֲמַר: "וְהַעֲמִיד אֶת הַבְּהֵמָה". (קטז) 17
 לְהִיּוֹת מְעִרִיף בֵּיתוֹ נוֹתֵן פְּעֻרָה הַכֹּהֵן, שְׁנָאֲמַר: 18
 "וְהַעֲרִיכּוּ הַכֹּהֵן". (קיז) לְהִיּוֹת מְקַדֵּשׁ שְׂדֵהוּ נוֹתֵן 19
 פְּעֻרָה הַקְּצוּב בַּפְּרָשָׁה, שְׁנָאֲמַר: "וְהָיָה עֲרֻכָּךְ כִּפִּי 20
 זָרוּעוֹ". (קיח) לְשַׁלֵּם הַשּׁוֹגֵג בַּמְעִילָה מֵהַ שְׂמַעַל לַהּ 21
 וּלְהוֹסִיף הַמֵּשׁ, שְׁנָאֲמַר: "וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ 22
 יִשְׁלֵם". (קיט) לְהִיּוֹת נָטַע רְבִיעִי קָדֵשׁ, שְׁנָאֲמַר: 23
 "יִהְיֶה כָּל פְּרִי קֹדֶשׁ הַלְּלוּלִים". (קכ) לְהַנִּיחַ פְּאֵה. 24
 (קכא) לְהַנִּיחַ לֶקֶט. (קכב) לְהַנִּיחַ עֵמֶר הַשִּׁכְחָה. 25
 (קכג) לְהַנִּיחַ עוֹלָלוֹת בְּכֶרֶם. (קכד) לְהַנִּיחַ פְּרֻט 26
 הַכֶּרֶם. לְפִי שְׂבֻכָל אֵלוֹ נֹאמַר: "לְעֵנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב 27
 אֶתֶם"; וְזֵהוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁלֹהֶם. (קכה) לְהִבְיֵא 28
 בַּכּוֹרִים לְבֵית הַבְּחִירָה, שְׁנָאֲמַר: "רֵאשִׁית בַּכּוֹרֵי 29
 אֲדָמְתְךָ". (קכו) לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה גְדוֹלָה לַכֹּהֵן, 30
 שְׁנָאֲמַר: "רֵאשִׁית דִּגְנְךָ תִּתֵּן לוֹ". (קכז) לְהַפְרִישׁ 31
 מִעֲשֵׂר דִּגְן לְלוּיִם, שְׁנָאֲמַר: "וְכָל מִעֲשֵׂר הָאָרֶץ 32
 וּגְוִי". (קכח) לְהַפְרִישׁ מִעֲשֵׂר שְׁנֵי הַהֶאֱכֵל לְבַעֲלֵיו 33
 בִּירוּשָׁלַיִם, שְׁנָאֲמַר: "עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה 34
 לְמַדוּ, שֶׁהוּא מִעֲשֵׂר שְׁנֵי. (קכט) לְהִיּוֹת הַלוּיִם 35
 מִפְּרִישֵׁין מִעֲשֹׂר מִן הַמִּעֲשֵׂר שֶׁלְקָחוּ מִיִּשְׂרָאֵל 36
 וְנוֹתְנֵין אוֹתוֹ לַכֹּהֲנִים, שְׁנָאֲמַר: "וְאֵל הַלוּיִם תִּדְבַּר". 37
 (קל) לְהַפְרִישׁ מִעֲשֵׂר עֲנִי תַחַת מִעֲשֹׂר שְׁנֵי בַּשְּׁלִישִׁית 38
 וּבַשְּׁשִׁית בַּשְּׁבוּעָה, שְׁנָאֲמַר: "מִקְצֵה שְׁלֹשׁ שָׁנִים, 39
 תוֹצִיא אֶת כָּל מִעֲשֵׂר תְּבוּאֲתְךָ". (קלא) לְהַתְּנוּת 40
 וְדוּי מִעֲשֵׂר, שְׁנָאֲמַר: "וְאֲמַרְתָּ לְפָנָי ה' אֱלֹהֶיךָ, 41
 בְּעִרְתִּי הַקֹּדֶשׁ". (קלב) לְקָרוֹת עַל הַכּוֹפְרִים, 42
 שְׁנָאֲמַר: "וְעֵנִית וְאֲמַרְתָּ לְפָנָי ה' אֱלֹהֶיךָ". (קלג) 43
 לְהַפְרִישׁ חֶלֶה לַכֹּהֵן, שְׁנָאֲמַר: "רֵאשִׁית צְרֻסְתְּכֶם - 44
 חֶלֶה, תְּרִימוּ תְרוּמָה". (קלד) לְהַשְׁמִיט קֶרֶקַע, 45
 שְׁנָאֲמַר: "וְהַשְּׁבִיעַת תִּשְׁמַטְנָה וּנְטַשְׁתָּה". (קלה) 46
 לְשַׁבּוֹת מִעֲבוֹדַת הָאָרֶץ, שְׁנָאֲמַר: "בַּחֲרִישׁ וּבַקְצִיר

47 שְׁנֵאמֶר: "וַיִּתֵּן תְּהִיָּה לָךְ עַל אֲזַנְךָ". (קצד) לְהָשִׁיב
 48 אֶת הַגָּזֵל, שְׁנֵאמֶר: "וְהָשִׁיב אֶת הַגָּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזַל".
 49 (קצה) לִתֵּן צְדָקָה, שְׁנֵאמֶר: "פִּתְחֵם תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ".
 50 (קצו) לְהַעֲנִיק לְעַבְדְּ עַבְרִי, שְׁנֵאמֶר: "הַעֲנִיק תַּעֲנִיק
 51 לוֹ"; וְכֵן אָמָה עַבְרִיָּה. (קצז) לְהַלְוֹת לְעֵנִי,
 52 שְׁנֵאמֶר: "אִם כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי"; "אִם" זֶה אֵינוֹ
 53 רְשׁוּת אֲלֵא מִצְוָה, שְׁנֵאמֶר: "וְהַעֲבַט תַּעֲבִיטְנוּ".
 54 (קצח) לְהַלְוֹת לְנֹכְרִי בְּרַבִּית, שְׁנֵאמֶר: "לְנֹכְרִי
 55 תִּשְׁיֶף"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׁזוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה.
 56 (קצט) לְהָשִׁיב הַמְּשֻׁכָּן לְבַעֲלָיו, שְׁנֵאמֶר: "הָשִׁב
 57 תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֶבֶט". (ר) לִתֵּן שֹׁכֵר שְׂכִיר בְּזַמְנוֹ,
 58 שְׁנֵאמֶר: "בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ". (רא) לְהִיּוֹת הַשְּׂכִיר
 59 אוֹכֵל בְּזַמַּן שְׂכִירוֹתוֹ, שְׁנֵאמֶר: "כִּי תֵבֵא בְּכֶרֶם
 60 רֵעֶךָ", "כִּי תֵבֵא בְּקִמְת רֵעֶךָ". (רב) לְעֻזֵב מֵעַל חֶבְרוֹ
 61 אוֹ מֵעַל בְּהֵמָתוֹ, שְׁנֵאמֶר: "עֻזֵב תַּעֲזֹב עִמּוֹ". (רג)
 62 לְהַקִּים הַמְּשֻׂא עַל הַבְּהֵמָה, שְׁנֵאמֶר: "הִקַּם תִּקִּים
 63 עִמּוֹ". (רד) לְהָשִׁיב הָאֲבָדָה, שְׁנֵאמֶר: "הָשִׁב
 64 תִּשְׁיָבֵם לְאֲחִידְךָ". (רה) לְהוֹכִיחַ הַחוּטָא, שְׁנֵאמֶר:
 65 "הוֹכַח תוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ". (רו) לְאַהֵב כָּל אָדָם
 66 מִבְּנֵי בְרִית, שְׁנֵאמֶר: "וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ". (רז)
 67 לְאַהֵב אֶת הַגֵּר, שְׁנֵאמֶר: "וְאַהֲבַתְּ אֶת הַגֵּר". (רח)
 68 לְצַדֵּק הַמֵּאֲזִינִים עִם הַמְּשַׁקְלֹת, שְׁנֵאמֶר: "מֵאֲזִי
 69 צַדֵּק אֲכִנִּי צְדָק". (רט) לְכַבֵּד הַחֲכָמִים, שְׁנֵאמֶר:
 70 "מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם". (רי) לְכַבֵּד אָב וְאִם, שְׁנֵאמֶר:
 71 "כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ". (ריא) לְיִרְאֵה מֶאֱב וְאִם,
 72 שְׁנֵאמֶר: "אִישׁ, אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירְאוּ". (ריב) לְפָרוֹת
 73 וְלִרְבוֹת, שְׁנֵאמֶר: "פָּרוּ וּרְבוּ". (ריג) לְכַעַל
 74 בְּקִדּוּשֵׁינִי, שְׁנֵאמֶר: "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה, וְכָא
 75 אֲלִיָּה". (ריד) לְשַׁמֵּחַ חֵתָן אֶת אִשְׁתּוֹ שְׁנֵה אַחַת,
 76 שְׁנֵאמֶר: "נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שְׁנֵה אַחַת וְגו'". (רטו)
 77 לְמוֹל אֶת הַבֶּן, שְׁנֵאמֶר: "וּבַיּוֹם הַשְּׂמִינִי יְמוּל בְּשׂוֹר
 78 עֲרֻלָּתוֹ". (רטז) לְיָבֵם אִשְׁתְּ אָח, שְׁנֵאמֶר: "וְיָבֵמָה
 79 יָבֵא עֲלֶיהָ". (ריז) לְחַלֵּץ לְיָבֵם, שְׁנֵאמֶר: "וְחַלְצָה
 80 נַעֲלוּ מֵעַל רִגְלוֹ". (ריח) לְשֹׂא אוֹנֵס אֶת אֲנוּסָתוֹ,
 81 שְׁנֵאמֶר: "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה". (ריט) לְיָשִׁב מוֹצִיא
 82 שָׁם רַע עִם אִשְׁתּוֹ כָּל יָמָיו, שְׁנֵאמֶר: "וְלוֹ תִהְיֶה
 83 לְאִשָּׁה, לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו". (רכ) לְדוֹן
 84 בַּמִּפְתָּה בַּחֲמֻשִׁים שָׁקֵל עִם שְׂאֵר דִּינָיו, שְׁנֵאמֶר:
 85 "וְכִי יִפְתְּהָ". (רכא) לְעֲשׂוֹת לִפְתַּח תֹּאֵר כְּפִתּוֹב,
 86 שְׁנֵאמֶר: "וְרֵאִיתָ בְּשַׁבָּיָה אִשְׁתְּ יִפְתַּח תֹּאֵר". (רכב)
 87 לְגַרֵשׁ בְּשֹׁטֵר, שְׁנֵאמֶר: "וְכֹתֵב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוֹת וְנָתַן
 88 בְּיָדָהּ". (רכג) לְעֲשׂוֹת לְשׁוֹטָה כְּתוּרָה, שְׁנֵאמֶר:
 89 "וְעֲשֵׂה לָהּ הַכְּהֵן, אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת". (רכד)
 90 לְהַלְקוֹת הַרְשָׁעִים, שְׁנֵאמֶר: "וְהַפִּילוּ הַשׁוֹפֵט
 91 וְהַבְּהוּ". (רכה) לְהַגְלוֹת רוֹצֵחַ בְּשַׁגָּה, שְׁנֵאמֶר:
 92 "וְיָשִׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכְּהֵן". (רכו) לְהִיּוֹת בֵּית דִּין

1 (קסה) לְשַׁבּוֹת בְּיוֹם הַצּוּם, שְׁנֵאמֶר: "שַׁבַּת
 2 שַׁבְּתוֹן". (קסו) לְשַׁבּוֹת בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסַּפּוֹת,
 3 שְׁנֵאמֶר: "בְּיוֹם הַרְאֲשׁוֹן, מִקְרָא קִדְשׁ". (קסז)
 4 לְשַׁבּוֹת בְּשְׂמִינִי שֶׁל חַג, שְׁנֵאמֶר: "וּבַיּוֹם הַשְּׂמִינִי
 5 מִקְרָא קִדְשׁ". (קסח) לְיָשִׁב בְּסִפָּה שְׁבַעַת יָמִים,
 6 שְׁנֵאמֶר: "בְּסַפּוֹת תִּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים". (קסט) לְטַל
 7 לוֹלֵב, שְׁנֵאמֶר: "וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בְּיוֹם הַרְאֲשׁוֹן, פְּרִי
 8 עֵץ הָדָר כַּפַּת תְּמָרִים". (קע) לְשַׁמַּע קוֹל שׁוֹפֵר
 9 בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה, שְׁנֵאמֶר: "יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם".
 10 (קעא) לִתֵּן מַחְצִית הַשָּׁקֵל בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, שְׁנֵאמֶר:
 11 "זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים". (קעב) לְשַׁמַּע
 12 מִכָּל נְבִיא שִׁיחָא בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, אִם לֹא יוֹסִיף וְלֹא
 13 יִגְרַע, שְׁנֵאמֶר: "אֲלֵיו תִּשְׁמַעוּן". (קעג) לְמַנּוֹת
 14 מְלָךְ, שְׁנֵאמֶר: "שׁוֹם תִּשִּׁים עֲלֶיךָ מְלָךְ". (קעד)
 15 לְשַׁמַּע מִכָּל בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שִׁיעֲמֵדוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל,
 16 שְׁנֵאמֶר: "וְעַל הַמְּשַׁפֵּט אֲשֶׁר יֵאמְרוּ לָךְ - תַּעֲשֵׂה".
 17 (קעה) לְנָטוֹת אַחֲרֵי רַבִּים, אִם תִּהְיֶה מַחְלֶקֶת בֵּין
 18 הַסַּנְהֶדְרִין בְּדִינָן, שְׁנֵאמֶר: "אַחֲרֵי רַבִּים - לְהִטּוֹת".
 19 (קעו) לְמַנּוֹת שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים בְּכָל קְהָל וְקְהָל
 20 מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמֶר: "שֹׁפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן לָךְ".
 21 (קעז) לְהַשׁוֹת בֵּין בַּעֲלֵי דִינָן בְּשַׁעָה שְׁעוֹמְדִין
 22 בְּדִין, שְׁנֵאמֶר: "בְּצַדֵּק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ". (קעח)
 23 לְהַעֲדִיב בְּבֵית דִּין לְמִי שִׁישׁ לוֹ עֲדוּת, שְׁנֵאמֶר:
 24 "וְהוּא עֵד, אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע". (קעט) לְחַקֵּר הַעֲדִים
 25 הַרְבֵּה, שְׁנֵאמֶר: "וְדַרְשֵׁת וְחִקְרַת וְשָׁאַלְתָּ, הֵיטֵב".
 26 (קפ) לְעֲשׂוֹת לְעֲדִים זוֹמְמִין כְּמוֹ שְׁזַמְמוּ לַעֲשׂוֹת,
 27 שְׁנֵאמֶר: "וְעֲשִׂיתֶם לוֹ פֶּאֶשֶׁר זָמַם". (קפא) לְעַרְף
 28 אֶת הָעֶגְלָה כְּמִצְוֹתָהּ, שְׁנֵאמֶר: "וְעַרְפוּ שָׁם אֶת
 29 הָעֶגְלָה בְּנַחֲל". (קפב) לְהַכִּין שֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט,
 30 שְׁנֵאמֶר: "תִּכְוִן לָךְ הַדְּרֹךְ, וְשַׁלֶּשֶׁת". (קפג) לְתַת
 31 לְלוֹאִים עָרִים לְשַׁבַּת, וְגַם הֵן קוֹלְטוֹת, שְׁנֵאמֶר:
 32 "וְנָתַנּוּ לְלוֹאִים עָרִים". (קפד) לְעֲשׂוֹת מַעֲקָה,
 33 שְׁנֵאמֶר: "וְעֲשִׂיתָ מַעֲקָה לְגִגְךָ". (קפה) לְאַבֵּד
 34 עֲבוּדָה זָרָה וְכָל מְשֻׁמְשִׁיָּה, שְׁנֵאמֶר: "אַבֵּד תֵּאבְדוּן
 35 וְגו'". (קפו) לְהַרְג אֲנָשֵׁי עִיר הַנְּדַחַת וְלִשְׂרֹף אֶת
 36 הָעִיר, שְׁנֵאמֶר: "וְשִׁרְפֶתָּ בְּאֵשׁ אֶת הָעִיר וְאֶת כָּל
 37 שְׁלָלָהּ". (קפז) לְאַבֵּד שְׁבַעָה עַמְּמִים מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל,
 38 שְׁנֵאמֶר: "הַחֲרֵם תַּחֲרִימֶם". (קפח) לְהַכְרִית זֵרְעוֹ
 39 שֶׁל עַמְּלָק, שְׁנֵאמֶר: "תִּמְחָה אֶת זֵכֶר עַמְּלָק".
 40 (קפט) לְזַכֵּר מַה שֶּׁעֲשֵׂה לָנוּ עַמְּלָק תְּדִיר, שְׁנֵאמֶר:
 41 "זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עֲשֵׂה לָךְ עַמְּלָק". (קצ) לְעֲשׂוֹת
 42 בְּמַלְחַמַת הַרְשׁוֹת כְּמִשְׁפֵּט הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה, שְׁנֵאמֶר:
 43 "כִּי תִקְרַב אֶל עִיר". (קצא) לְמַשַּׁח כְּהֵן לְמַלְחָמָה,
 44 שְׁנֵאמֶר: "וְהָיָה כְּקָרְבַּכֶּם אֶל הַמַּלְחָמָה, וְנִגַּשׁ הַכְּהֵן
 45 וְדָבַר אֶל הָעָם". (קצב) לְהַתְקִין דָּד בַּמַּחְנֶה, שְׁנֵאמֶר:
 46 "וַיִּנְד תִּהְיֶה לָךְ מַחוּץ לַמַּחְנֶה". (קצג) לְהַתְקִין יָתֵד,

45 דרך עבודתה בהשתחויה, שנאמר: "לא תשתחוה
 46 להם". (ו) שלא לעבד עבודה זרה בדברים שדרכה
 47 להעבד בהם, שנאמר: "ולא תעבדם". (ז) שלא
 48 להעביר בנו למלך, שנאמר: "ומזרעך לא תתן
 49 להעביר למלך". (ח) שלא לעשות מעשה אוב,
 50 שנאמר: "אל תפנו אל האבת". (ט) שלא לעשות
 51 מעשה ידעוני, שנאמר: "ואל הידענים". (י) שלא
 52 לפנות אחר עבודה זרה, שנאמר: "אל תפנו אל
 53 האלילים". (יא) שלא להקים מצבה, שנאמר: "ולא
 54 תקים לך מצבה". (יב) שלא לתן אבן משפית,
 55 שנאמר: "ואבן משפית לא תתנו בארצכם". (יג)
 56 שלא לטע אילן במקדש, שנאמר: "לא תטע לך
 57 אשרה, כל עץ". (יד) שלא לישבע בעבודה זרה
 58 לעובדיה, ולא משביעין אותן בה, שנאמר: "ושם
 59 אלהים אחרים לא תזכירו, לא ישמע על פיך". (טו)
 60 שלא להדיח בני ישראל אחר עבודה זרה, שנאמר:
 61 "ולא ישמע על פיך"; זו אזהרה למדינה. (טז) שלא
 62 להסית אדם מישראל אחר עבודה זרה, שנאמר
 63 במסית: "ולא יוספו לעשות". (יז) שלא לאהב
 64 המסית, שנאמר: "לא תאהב לו". (יח) שלא לעזב
 65 השנאה למסית, שנאמר: "לא תשמע אליו". (יט)
 66 שלא להציל המסית, אלא עומד על דמו, שנאמר:
 67 "לא תחוס עינך עליו". (כ) שלא ילמד המוסת
 68 זכות על המסית, שנאמר: "לא תחמל". (כא) שלא
 69 ישתק המוסת מללמד חובה על המסית, אם ידע לו
 70 חובה, שנאמר: "ולא תכסה עליו". (כב) שלא
 71 ליהנות בצפוי נעבד, שנאמר: "לא תחמד כסף וזהב
 72 עליהם". (כג) שלא לבנות עיר הנדחת לכמות
 73 שהיתה, שנאמר: "לא תבנה עוד". (כד) שלא
 74 ליהנות בממון עיר הנדחת, שנאמר: "ולא ידבק
 75 בדרך מאומה מן החרם". (כה) שלא ליהנות
 76 בעבודה זרה ובכל משמשיה ובתקרבת שלה ובנין
 77 שנתנסף לה, שנאמר: "ולא תביא תועבה אל
 78 ביתך". (כו) שלא להתנבא בשמה, שנאמר: "ואשר
 79 ידבר בשם אלהים אחרים". (כז) שלא להתנבא
 80 בשקר, שנאמר: "אשר יזיד לדבר דבר בשמי, את
 81 אשר לא צויתיו". (כח) שלא לשמע למתנבא בשם
 82 עבודה זרה, שנאמר: "לא תשמע אל דברי הנביא".
 83 (כט) שלא נמנע מהריגת נביא השקר ולא גינא
 84 ממנו, שנאמר: "לא תגור ממנו". (ל) שלא ללכת
 85 בחקות עובדי עבודה זרה ולא במנהגותם, שנאמר:
 86 "ולא תלכו בחקות הגוי". (לא) שלא לקסם,
 87 שנאמר: "לא ימצא בך קסם קסמים". (לב) שלא
 88 לעוונ, שנאמר: "לא תעונוני". (לג) שלא לנחש,
 89 שנאמר: "לא תנחשו". (לד) שלא לכשף, שנאמר:
 90 "לא ימצא בך וגו' ומכשף". (לה) שלא לחבר

1 הורגין בסיף, שנאמר: "נקם ינקם". (רכז) להיות
 2 בית דין הורגין בחנק, שנאמר: "מות (נמות)
 3 [יומת] הנאף והנאפת". (רכח) להיות בית דין
 4 שורפין באש, שנאמר: "באש ישרפו אתו ואתהן".
 5 (רכט) להיות בית דין סוקלין באבנים, שנאמר:
 6 "וסקלתם אתם". (רל) לתלות מי שנתחייב תליה,
 7 שנאמר: "ותלית אתו על עץ". (רלא) לקבר הנהרג
 8 ביומו, שנאמר: "כי קבר תקברנו ביום ההוא".
 9 (רלב) לרון בעבד עברי פהלכותיו, שנאמר: "כי
 10 תקנה עבד עברי". (רלג) ליצע אמה עבריה,
 11 שנאמר: "אשר לו יעדה...", "ואם לבנו ייעדה".
 12 (רלד) לפדות אמה עבריה, שנאמר: "והפדה".
 13 (רלה) לעבד בעבד פנעני לעולם, שנאמר: "לעולם,
 14 בהם תעבדו". (רלו) להיות החובל משלם ממון,
 15 שנאמר: "וכי יריבן אנשים, והכה איש". (רלז)
 16 לרון בנזקי בהמה, שנאמר: "וכי יגף שור איש את
 17 שור רעהו". (רלח) לרון בנזקי הבור, שנאמר: "כי
 18 יפתח איש בור". (רלט) לרון בגנב בתשלומין או
 19 במיתה, שנאמר: "וכי יגנב", "אם במחירת",
 20 "וגונב איש ומכרו". (רמ) לרון בנזקי הבער,
 21 שנאמר: "כי יבער איש שדה או כרם". (רמא) לרון
 22 בנזקי האש, שנאמר: "כי תצא אש, ומצאה
 23 קוצים". (רמב) לרון בדין שומר חנם, שנאמר: "כי
 24 יתן איש אל רעהו כסף או כלים". (רמג) לרון בדין
 25 נושא שקר ושוכר, שנאמר: "כי יתן איש אל רעהו
 26 חמור או שור". (רמד) לרון בדין השואל, שנאמר:
 27 "וכי ישאל איש מעם רעהו". (רמה) לרון בדין
 28 מקח וממכר, שנאמר: "וכי תמכרו ממכר
 29 לעמיתך". (רמו) לרון בדין טוען ונטען, שנאמר:
 30 "על כל דבר פשע". (רמז) להציל הנרדף ואפלו
 31 בנפש הרודף, שנאמר: "ואצתה את כפה". (רמח)
 32 לרון בדיני נחלות, שנאמר: "איש פי נמות, וכן אין
 33 לו והיתה לבני ישראל".

יום שבת קודש ט' כסלו ה'תשע"ו

מצוות לא תעשה

36 (א) מצוה ראשונה ממצוות לא תעשה, שלא לעלות
 37 במחשבה שיש אלוה זולתי ה', שנאמר: "לא יהיה
 38 לך אלהים אחרים על פני". (ב) שלא לעשות פסל,
 39 לא יעשה בידו ולא יעשו לו אחרים, שנאמר: "לא
 40 תעשה לך פסל". (ג) שלא לעשות עבודה זרה
 41 אפלו לאחרים, שנאמר: "ואלהי מסכה, לא תעשו
 42 לכם". (ד) שלא לעשות צורות לנואי, ואף על פי
 43 שאין עובדין אותן, שנאמר: "לא תעשון אתי". (ה)
 44 שלא להשתחוות לעבודה זרה, ואף על פי שאין

- 1 חֵבֵר, שְׁנֵאמֵר: "וְחֵבֵר חֵבֵר". (לו) שְׁלֵא לְשֵׁאל
 2 בְּאוֹב, שְׁנֵאמֵר: "וְשׂוֹאֵל אוֹב". (לז) שְׁלֵא לְשֵׁאל
 3 בַּיַּדְעוֹנִי, שְׁנֵאמֵר: "וַיַּדְעוֹנִי". (לח) שְׁלֵא לְשֵׁאל
 4 בַּחֲלוֹם מִן הַמֵּתִים, שְׁנֵאמֵר: "וַיִּדְרֹשׁ אֶל הַמֵּתִים".
 5 (לט) שְׁלֵא תַעֲדָה אִשָּׁה עֲדֵי אִישׁ, שְׁנֵאמֵר: "לֹא
 6 יִהְיֶה כְּלִי גִבֹר עַל אִשָּׁה". (מ) שְׁלֵא יַעֲדָה אִישׁ עֲדֵי
 7 אִשָּׁה, שְׁנֵאמֵר: "לֹא יִלְבַּשׁ גִּבֹר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה". (מא)
 8 שְׁלֵא לְכַתֵּב בַּגּוֹף כְּעוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֵאמֵר:
 9 "וּכְתַבְתָּ קַעֲקַע, לֹא תִתְּנוּ בָכֶם". (מב) שְׁלֵא לְלַבֵּשׁ
 10 שַׁעֲטָנָה כְּמוֹ שְׁלוֹבְשֵׁין כְּמִרְי עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֵאמֵר:
 11 "לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעֲטָנָה". (מג) שְׁלֵא לְהַקִּיף פֶּאת רֹאשׁ
 12 כְּכְמִרְי עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֵאמֵר: "וְלֹא תִקִּיפוּ פֶּאת
 13 רֹאשְׁכֶם". (מד) שְׁלֵא לְהַשְׁחִית כָּל הַזָּקֵן כְּעוֹבְדֵי
 14 עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֵאמֵר: "וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּאת זָקְנְךָ".
 15 (מה) שְׁלֵא לְהַתְּגוֹדֵד כְּעוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֵאמֵר:
 16 "לֹא תִתְּגוֹדְדוּ"; וַיִּגְדִּידָא וּשְׂרִיטָה אַחַת הִיא. (מו)
 17 שְׁלֵא לְשַׁפֵּן בְּאַרְיָן מְצֻרִים לְעוֹלָם, שְׁנֵאמֵר: "לֹא
 18 תִסְפּוֹן לְשׁוֹב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד". (מז) שְׁלֵא לְתוֹר אַחַר
 19 מַחְשְׁבוֹת הַלֵּב וַיִּרְאֵת הַעֵינַיִם, שְׁנֵאמֵר: "וְלֹא תִתּוֹרוּ
 20 אַחֲרֵי לִבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם". (מח) שְׁלֵא לְכַרֵּת
 21 בְּרִית לְשִׁבְעָה עִמָּמִין, שְׁנֵאמֵר: "לֹא תִכְרֹת לָהֶם
 22 בְּרִית". (מט) שְׁלֵא לְהַחִיּוֹת אָדָם מִשִּׁבְעָה עִמָּמִין,
 23 שְׁנֵאמֵר: "לֹא תַחִיָּה כָּל נִשְׁמָה". (נ) שְׁלֵא לְחַן עַל
 24 עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֵאמֵר: "וְלֹא תַחֲנֵם". (נא)
 25 שְׁלֵא לְהוֹשִׁיב עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה בְּאַרְצְנוּ, שְׁנֵאמֵר:
 26 "לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ". (נב) שְׁלֵא לְהַתְּחַתֵּן כְּעוֹבְדֵי
 27 עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֵאמֵר: "וְלֹא תִתְּחַתֵּן בָּם". (נג) שְׁלֵא
 28 יִשָּׂא עֲמוּנֵי וּמוֹאָבֵי בַת יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם, שְׁנֵאמֵר:
 29 "לֹא יִבֹּא עֲמוּנֵי וּמוֹאָבֵי בְּקֶהֱל ה'". (נד) שְׁלֵא
 30 לְהַרְחִיק זֶרַע עֵשׂוּ מִן הַקֶּהֱל אֱלֹא עַד שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת,
 31 שְׁנֵאמֵר: "לֹא תִתְּעַב אֲדָמִי". (נה) שְׁלֵא לְהַרְחִיק
 32 מְצֻרֵי מְלִכּוּבָא בְּקֶהֱל אֱלֹא עַד שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת, שְׁנֵאמֵר:
 33 "לֹא תִתְּעַב מְצֻרֵי". (נו) שְׁלֵא לְקַרֵּא שְׁלוֹם לְעַמּוֹן
 34 וּמוֹאָב בַּתְּחִלָּה בְּשַׁעַת מְלַחְמָה כְּשֵׁאֵר הַגּוֹיִם,
 35 שְׁנֵאמֵר: "לֹא תִדְרֹשׁ שְׁלוֹמָם וְטוֹבָתָם". (נז) שְׁלֵא
 36 לְהַשְׁחִית אֵילָנֵי מֵאֵכֶל, וְכֵן כָּל שִׁישׁ בּוֹ הַשְׁחָתָה
 37 אֲסוּר, שְׁנֵאמֵר: "לֹא תִשְׁחִית אֶת עֵצָה". (נח) שְׁלֵא
 38 יִירָאוּ אֲנָשֵׁי הַמְּלַחְמָה וְלֹא יִפְחָדוּ מְאוּיְבֵיהֶם בְּשַׁעַת
 39 מְלַחְמָה, שְׁנֵאמֵר: "לֹא תַעֲרֵץ מִפְּנֵיהֶם", "לֹא
 40 תִירָאוּם". (נט) שְׁלֵא יִסּוּר מְלַבְּבָנוּ מַעֲשֵׂה עֲמַלְק
 41 הָרַע שֶׁעָשָׂה לָנוּ, שְׁנֵאמֵר: "לֹא תִשְׁפַּח". (ס) שְׁאֲנוּ
 42 מִזְהַרִּין עַל בְּרַפְתַּ הַשֵּׁם, שְׁנֵאמֵר: "אֱלֹהִים, לֹא
 43 תִקְלַל", וְנֵאמֵר בְּעֵנֶשׁ: "וְנִקְבַּב שֵׁם ה', מוֹת יוֹמֶת".
 44 וְזֶה הַכֹּלֵל: כָּל שֶׁעֲנַשׁ עָלָיו הַפְּתוּב כֶּרֶת אוֹ מִיתַת
 45 בֵּית דִּין, הֲרִי זֶה מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה - חוּץ מִן הַמִּילָה
 46 וּפְסָח, שֶׁהֵן בְּכִרַת, וְהֵן מְצוֹת עֲשֵׂה. (סא) שְׁלֵא
- 47 לְעַבֵּר עַל שְׁבוּעַת בְּטוּי, שְׁנֵאמֵר: "וְלֹא תִשְׁבְּעוּ
 48 בְּשִׁמִּי לְשִׁקֵּר". (סב) שְׁלֵא יִשְׁבַּע לְשׂוּא, שְׁנֵאמֵר:
 49 "לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׂוּא". (סג) שְׁלֵא
 50 לְחַלֵּל אֶת שֵׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֵאמֵר: "וְלֹא
 51 תַחֲלִלוּ אֶת שֵׁם קְדוֹשִׁי". (סד) שְׁלֵא לְנַסּוֹת אֶת דְּבַר
 52 ה', שְׁנֵאמֵר: "לֹא תִנְסוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם". (סה)
 53 שְׁלֵא לְאַבֵּד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אוֹ בְּתֵי כְּנִסְיֹת, אוֹ בְּתֵי
 54 מִדְרָשׁוֹת; וְכֵן אֵין מוֹחֲקִין אֶת הַשְּׂמוֹת הַמִּקְדָּשִׁין,
 55 וְאֵין מְאַבְּדִים כְּתָבֵי הַקְּדָשׁ, שְׁנֵאמֵר: "אַבֵּד תְּאַבְּדוּן
 56 לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן לְה' אֱלֹהֵיכֶם". (סו) שְׁלֵא יִלִּין הַצְּלוּב
 57 עַל הָעֵץ, שְׁנֵאמֵר: "לֹא תִלִּין נְבִלְתוֹ עַל הָעֵץ". (סז)
 58 שְׁלֵא לְהַשְׁבִּית שְׂמִירָה סְבִיב לְמִקְדָּשׁ, שְׁנֵאמֵר:
 59 "וַיִּשְׁמְרְתֶם אֶת מִשְׁמֵרְתֵי". (סח) שְׁלֵא יִכְּנֵס כֶּהֵן
 60 לְהֵיכַל בְּכָל עֵת, שְׁנֵאמֵר: "וְאֵל יִבֹּא בְּכָל עֵת אֶל
 61 הַקְּדָשׁ". (סט) שְׁלֵא יִכְּנֵס כֶּהֵן בַּעַל מוֹם מִן הַמְּזַבֵּחַ
 62 וְלִפְנֵימ, שְׁנֵאמֵר: "אַךְ אֶל הַפְּרֻכַת לֹא יִבֹּא". (ע)
 63 שְׁלֵא יַעֲבֵד בַּעַל מוֹם, שְׁנֵאמֵר: "אַשֶּׁר יִהְיֶה בּוֹ
 64 מוֹם". (עא) שְׁלֵא יַעֲבֵד בַּעַל מוֹם עוֹבֵר, שְׁנֵאמֵר:
 65 "כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם, לֹא יִקְרַב". (עב) שְׁלֵא
 66 יַתְּעַסְקוּ הַלְוִיִּם בְּעֲבוּדַת הַכֹּהֲנִים וְלֹא הַכֹּהֲנִים
 67 בְּעֲבוּדַת הַלְוִיִּם, שְׁנֵאמֵר בְּלוֹיִם: "אֶל כְּלֵי הַקְּדָשׁ
 68 וְאֵל הַמְּזַבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ גַם הֵם גַּם אֲתֶם". (עג) שְׁלֵא
 69 יִכְּנֵס לְמִקְדָּשׁ וְלֹא יוֹרֵה בַּתּוֹרָה שְׁתוּי יָזַן, שְׁנֵאמֵר:
 70 "יִזַּן וְשִׁכַּר אֵל תִּשְׁתֵּה בְּכֹאכֶם אֶל אֱהֵל מוֹעֵד",
 71 וְנֵאמֵר: "וְלִהְיוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". (עד) שְׁלֵא
 72 יַעֲבֵד הַיָּד בְּמִקְדָּשׁ, שְׁנֵאמֵר: "וְזָר לֹא יִקְרַב אֲלֵיכֶם".
 73 (עה) שְׁלֵא יַעֲבֵד כֶּהֵן טָמֵא, שְׁנֵאמֵר: "וַיִּנְזְרוּ
 74 מִקְדָּשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל". (עו) שְׁלֵא יַעֲבֵד כֶּהֵן טְבוּל יוֹם
 75 עַד שִׁיעָרִיב שְׁמִשׁוֹ, שְׁנֵאמֵר: "וְלֹא יַחֲלִלוּ". (עז)
 76 שְׁלֵא יִכְּנֵס כֶּהֵן טָמֵא לְעִזְרָה, שְׁנֵאמֵר: "וְלֹא יִטְמְאוּ
 77 אֶת מַחְנֵיהֶם"; זֶה מַחְנֵה שְׂכִינָה. (עח) שְׁלֵא יִכְּנֵס
 78 טָמֵא לְמַחְנֵה לוֹיָהּ, שֶׁכָּנְגְרוּ לְדוֹרוֹת הַר הַבַּיִת,
 79 שְׁנֵאמֵר: "לֹא יִבּוֹא אֶל תּוֹף הַמַּחְנֵה"; זֶה מַחְנֵה
 80 לוֹיָהּ. (עט) שְׁלֵא לְבַנּוֹת אֲבָנֵי מְזַבֵּחַ גְּזִית, שְׁנֵאמֵר:
 81 "לֹא תִבְנֶה אֶתְהֵן גְּזִית". (פ) שְׁלֵא לְפַסֵּעַ עַל
 82 הַמְּזַבֵּחַ, שְׁנֵאמֵר: "וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעְלוֹת עַל מְזַבְּחִי".
 83 (פא) שְׁלֵא לְהַקְטִיר וּלְהַקְרִיב בְּמִזְבֵּחַ הַזֶּהָב,
 84 שְׁנֵאמֵר: "לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קִטְרֵת זָרָה". (פב) שְׁלֵא
 85 לְכַבּוֹת אֵשׁ הַמְּזַבֵּחַ, שְׁנֵאמֵר: "אֵשׁ, תְּמִיד תּוֹקֵד עַל
 86 הַמְּזַבֵּחַ - לֹא תִכְבֶּה". (פג) שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת בְּמַתְּכַנֵּת
 87 שְׂמֹן הַמִּשְׁחָה, שְׁנֵאמֵר: "וּבְמַתְּכַנֵּתוֹ לֹא תַעֲשׂוּ".
 88 (פד) שְׁלֵא לְסוּד בְּשִׂמְן הַמִּשְׁחָה זָר, שְׁנֵאמֵר: "עַל
 89 בִּשֶׁר אָדָם לֹא יִסֹּד". (פה) שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת בְּמַתְּכַנֵּת
 90 הַקִּטְרֵת, שְׁנֵאמֵר: "וּבְמַתְּכַנֵּתָה לֹא תַעֲשׂוּ". (פו)
 91 שְׁלֵא לְהוֹצִיא בְּדֵי הָאָרוֹן, שְׁנֵאמֵר: "לֹא יִסּוּרוּ
 92 מִמֶּנּוּ". (פז) שְׁלֵא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד,

47 שִׁפְסְלוּ בְּלִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִלִּין חֵלֶב חֲגֵי עַד
 48 בְּקָר". (קייז) שְׁלֹא לְהוֹתִיר מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמַר:
 49 "לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בְּקָר". (קייח) שְׁלֹא לְהוֹתִיר
 50 מִחֲגִיגַת אַרְבַּעָה עֶשֶׂר לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא
 51 יִלִּין מִן הַבֶּשֶׂר"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ, שֶׁבִּבְשֵׁר
 52 חֲגִיגַת אַרְבַּעָה עֶשֶׂר הַפְּתוּב מְדַבֵּר, וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר
 53 "לְבִקָּר" - לְבִקְרוּ שֶׁל יוֹם שְׁנֵי שָׁל הַפֶּסַח, שֶׁהוּא
 54 שְׁלִישִׁי לְשַׁחֲטָהּ. (קייט) שְׁלֹא לְהוֹתִיר מִבֶּשֶׂר פֶּסַח
 55 שְׁנֵי עַד בְּקָר, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בְּקָר".
 56 (קכ) שְׁלֹא לְהוֹתִיר מִבֶּשֶׂר הַתּוֹדָה עַד בְּקָר, שֶׁנֶּאֱמַר:
 57 "וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בְּקָר"; וְהוּא הַדִּין לְשֶׁאֵר
 58 קֳדָשִׁים, שֶׁאֵין מְנִיחִין אוֹתָן לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתָן.
 59 (קכא) שְׁלֹא לְשִׁבֵר עֶצֶם בְּפֶסַח, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעֶצֶם,
 60 לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ". (קכב) שְׁלֹא לְשִׁבֵר עֶצֶם בְּפֶסַח שְׁנֵי,
 61 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעֶצֶם, לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ". (קכג) שְׁלֹא
 62 לְהוֹצִיא מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח מִן הַחֲבוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא
 63 תוֹצִיא מִן הַבַּיִת". (קכד) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת שְׁיָרֵי מִנְחוֹת
 64 חֲמִץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֵאֶפֶה חֲמִץ, חֲלָקִים". (קכה)
 65 שְׁלֹא לֵאכֹל בֶּשֶׂר הַפֶּסַח נָא וּמִבֶּשֶׂל, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵל
 66 תֵּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא, וּבִשְׁל מִבֶּשֶׂל". (קכו) שְׁלֹא
 67 לְהֵאכִיל בֶּשֶׂר פֶּסַח לְגֵר תּוֹשֵׁב, שֶׁנֶּאֱמַר: "תּוֹשֵׁב
 68 וְשִׁכִּיר, לֹא יֵאכֹל בוֹ". (קכז) שְׁלֹא יֵאכֹל הָעֶרֶל בֶּשֶׂר
 69 פֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל עֶרֶל, לֹא יֵאכֹל בוֹ". (קכח)
 70 שְׁלֹא לְהֵאכִיל בֶּשֶׂר הַפֶּסַח לְיִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁתַּמְדּוּ,
 71 שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל בֶּן נֹכֵר, לֹא יֵאכֹל בוֹ"; כְּלוּמֹר,
 72 יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּלְוָה לְבְנֵי נֹכֵר וְעַבְד עֲבוּדָה זָרָה כְּמוֹתָם,
 73 לֹא יֵאכֹל בוֹ. (קכט) שְׁלֹא יֵאכֹל אָדָם שֶׁנִּשְׁטַמָּא
 74 קֳדָשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִנֵּפֵשׁ אֲשֶׁר תֵּאכֹל בֶּשֶׂר מִזֵּבַח
 75 הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה', וְטִמְאַתּוֹ עָלָיו". (קל) שְׁלֹא
 76 לֵאכֹל מִן הַקֳּדָשִׁים שֶׁנִּשְׁטַמָּאוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר
 77 יֵצֵעַ בְּכָל טִמְאָה, לֹא יֵאכֹל". (קלא) שְׁלֹא לֵאכֹל נוֹתֵר,
 78 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֲכָלוּ עִוְנוֹ יִשְׂאֵר וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא".
 79 (קלב) שְׁלֹא לֵאכֹל פְּגוּל, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַמִּקְרִיב אֹתוֹ
 80 לֹא יִחַשֵׁב לוֹ, פְּגוּל יִהְיֶה; וְהִנֵּפֵשׁ הָאֲכִלָּת מִמֶּנּוּ,
 81 עֲזוּבָה תִּשָּׂא"; וְהוּא בְּכִרַת. (קלג) שְׁלֹא יֵאכֹל זֶר
 82 תְּרוּמוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל זֶר, לֹא יֵאכֹל קֳדָשׁ". (קלד)
 83 שְׁלֹא יֵאכֹל אֶפְלוֹ תּוֹשֵׁב כִּהֵן וְשִׁכִּירוֹ תְּרוּמָה,
 84 שֶׁנֶּאֱמַר: "תּוֹשֵׁב כִּהֵן וְשִׁכִּיר, לֹא יֵאכֹל קֳדָשׁ".
 85 (קלה) שְׁלֹא יֵאכֹל עֶרֶל תְּרוּמָה, וְהוּא הַדִּין לְשֶׁאֵר
 86 קֳדָשִׁים. וְדַבֵּר זֶה לְמַדּוֹ הַפְּתוּב מִן הַפֶּסַח בְּגִזְרָה
 87 שְׁוָה, וְאֵינוֹ בְּפִרוּשׁ מִן הַתּוֹרָה; וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה
 88 לְמַדּוֹ, שֶׁאֲסוּר עֶרֶל בְּקֳדָשִׁים - מִגּוּפֵי תּוֹרָה, וְאֵינוֹ
 89 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. (קלו) שְׁלֹא יֵאכֹל כִּהֵן טִמְאָה תְּרוּמָה,
 90 שֶׁנֶּאֱמַר: "אִישׁ מִזֶּרְעֶךָ וְגוֹ' בְּקֳדָשִׁים לֹא יֵאכֹל".
 91 (קלז) שְׁלֹא תֵאכֹל חֲלָלָה קֳדָשׁ, לֹא תְּרוּמוֹת וְלֹא חֲזוּה
 92 וְשׁוֹק, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבַת כִּהֵן - פִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זֶר, הִיא

1 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִזַּח הַחֶשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד". (פח) שְׁלֹא
 2 יִקְרַע הַמַּעִיל, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּפִּי תִחַר יִהְיֶה לוֹ - לֹא
 3 יִקְרַע". (פט) שְׁלֹא לְהַעֲלוֹת קֳדָשִׁים בַּחוּץ, שֶׁנֶּאֱמַר:
 4 "הַשֶּׁמֶר לָךְ, פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֵיךָ...". (צ) שְׁלֹא לְשַׁחַט
 5 קֳדָשִׁים בַּחוּץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִישׁ אֲשֶׁר יִשַּׁחט שׁוֹר אוֹ
 6 כֶּשֶׂב וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הִבִּיאוּ וְנִכְרַת". (צא)
 7 שְׁלֹא לְהַקְדִּישׁ בְּעַלִּי מוּמִין לְמִזְבֵּחַ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל
 8 אֲשֶׁר בּוֹ מוּם, לֹא תִקְרִיבוּ"; וְהוּא אֲסוּר הַקְדָּשׁוֹ. (צב)
 9 שְׁלֹא לְשַׁחַט בְּעַלִּי מוּמִין לְשֵׁם קֳרָבָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא
 10 תִקְרִיבוּ אֵלָה לַה'". (צג) שְׁלֹא לְזַרֵּק דָּם בְּעַלִּי מוּמִין
 11 לְגִבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁנֶּאֱמַר בְּעַלִּי מוּמִין: "לֹא תִקְרִיבוּ
 12 לַה'"; וְהוּא אֲסוּר זְרִיקַת דָּמָם. (צד) שְׁלֹא לְהַקְטִיר
 13 אֲמוּרֵי בְּעַלִּי מוּמִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִשָּׁה לֹא תִתְּנוּ
 14 מֵהֶם". (צה) שְׁלֹא לְהַקְרִיב בְּעַל מוּם עוֹבֵר,
 15 שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִזְבַּח לַה' אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׂה, אֲשֶׁר
 16 יִהְיֶה בּוֹ מוּם"; וְהוּא מוּם עוֹבֵר. (צו) שְׁלֹא לְהַקְרִיב
 17 בְּעַל מוּם מִיַּד הַגּוֹיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמִיַּד בֶּן נֹכֵר, לֹא
 18 תִקְרִיבוּ". (צז) שְׁלֹא יִתֵּן מוּם בְּקֳדָשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר:
 19 "מוּם לֹא יִהְיֶה בוֹ"; כְּלוּמֹר, לֹא תִתֵּן בּוֹ מוּם. (צח)
 20 שְׁלֹא לְהַקְרִיב שְׂאֹר אוֹ דְבַשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי כָל
 21 שְׂאֹר וְכָל דְבַשׁ, לֹא תִקְטִירוּ". (צט) שְׁלֹא לְהַקְרִיב
 22 תֶּפֶל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תִשְׁבִּית מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ".
 23 (ק) שְׁלֹא לְהַקְרִיב אֶתְּנָן וּמַחִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִבִּיא
 24 אֶתְּנָן זֹנֶה וּמַחִיר כְּלָב". (קא) שְׁלֹא לְשַׁחַט אוֹתוֹ
 25 וְאֵת בְּנוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ, לֹא תִשַּׁחטוּ בַּיּוֹם
 26 אֶחָד". (קב) שְׁלֹא לִתֵּן שְׁמֵן זֵית בְּמִנְחַת חוּטָא,
 27 שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִשִּׂים עָלֶיהָ שְׁמֵן". (קג) שְׁלֹא לִתֵּן
 28 עָלֶיהָ לְבוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבוֹנָה". (קד)
 29 שְׁלֹא יִתֵּן שְׁמֵן בְּמִנְחַת שׁוֹטָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִצַּק
 30 עָלָיו שְׁמֵן". (קה) שְׁלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמַר:
 31 "וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבוֹנָה". (קו) שְׁלֹא לְהַמִּיר אֶת
 32 הַקֳּדָשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִחַלִּיפְנוּ, וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ".
 33 (קז) שְׁלֹא לְשַׁנּוֹת הַקֳּדָשִׁים מִקֳּרָבָן לְקֳרָבָן, שֶׁנֶּאֱמַר
 34 בְּכֹר: "לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ"; כְּלוּמֹר, לֹא
 35 יִקְדִּישְׁנוּ לְקֳרָבָן אַחֵר. (קח) שְׁלֹא לְפָדוֹת בְּכֹר
 36 בְּהֵמָה טְהוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִךְ בְּכֹר שׁוֹר וְגוֹ' לֹא
 37 תִפְדֶּה". (קט) שְׁלֹא לְמַכֵּר מֵעֶשֶׂר בְּהֵמָה, שֶׁנֶּאֱמַר:
 38 "לֹא יִגָּאֵל". (קי) שְׁלֹא לְמַכֵּר שְׂדֵה הַחֵרֶם, שֶׁנֶּאֱמַר:
 39 "לֹא יִמְכֹּר". (קיב) שְׁלֹא לְפָדוֹת שְׂדֵה הַחֵרֶם,
 40 שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִגָּאֵל". (קיג) שְׁלֹא יִבְדִּיל רֹאשׁ
 41 חֲטָאת הָעוֹף, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמָלַק אֶת רֹאשׁוֹ מִמוּל
 42 עֶרְפוֹ". (קיג) שְׁלֹא לְעַבֵּד בְּקֳדָשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא
 43 תַעֲבֹד בְּכֹר שׁוֹרְךָ". (קיד) שְׁלֹא לְגַזֵּז אֶת הַקֳּדָשִׁים,
 44 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תִגַּז בְּכֹר צֹאנֶךָ". (קטו) שְׁלֹא יִשַּׁחַט
 45 הַפֶּסַח וְהַחֲמִץ קָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִשַּׁחַט עַל חֲמִץ
 46 דָּם זִבְחִי". (קטז) שְׁלֹא לְהַנִּיחַ אֲמוּרֵי הַפֶּסַח עַד

47 וְאַחַר כֶּף מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן, וְאַחַר כֶּף מַעֲשֵׂר שְׁנִי; 47
 48 שְׁנֵאמַר: "מִלֵּאֲתָךְ וְדַמְעָךָ לֹא תֵאָחֵר", לֹא תֵאָחֵר 48
 49 דְּבַר הָרְאוּי לְהִקְדִּימוֹ. (קנה) שְׁלֹא לְאַחַר הַנְּדָרִים 49
 50 וְהַנְּדָבוֹת שְׁנֵדֵר וְשְׁנֵדֵב, שְׁנֵאמַר: "לֹא תֵאָחֵר 50
 51 לְשִׁלְמוֹ". (קנו) שְׁלֹא לְעֵלוֹת לְחֹג בְּלֹא קֶרְבָּן, 51
 52 שְׁנֵאמַר: "וְלֹא יֵרְאוּ פְנֵי רִיקָם". (קנו) שְׁלֹא לְעֵבֵר 52
 53 עַל דְּבָרִים שְׂאֵסֵר אָדָם עַל נַפְשׁוֹ, שְׁנֵאמַר: "לֹא יַחַל 53
 54 דְּבִירוֹ". (קנח) שְׁלֹא יִקַּח כֶּהֵן זֹנֶה, שְׁנֵאמַר: "אִשָּׁה 54
 55 זֹנֶה וַחֲלָלָה לֹא יִקְחוּ". (קנט) שְׁלֹא יִקַּח כֶּהֵן חֲלָלָה, 55
 56 שְׁנֵאמַר: "וַחֲלָלָה לֹא יִקְחוּ". (קס) שְׁלֹא יִקַּח 56
 57 גְרוּשָׁה, שְׁנֵאמַר: "וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ". 57
 58 (קסא) שְׁלֹא יִקַּח כֶּהֵן גְדוֹל אֶלְמָנָה, שְׁנֵאמַר: 58
 59 "אֶלְמָנָה וְגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנֶה, אֵת אֵלֶּה לֹא יִקַּח". 59
 60 (קסב) שְׁלֹא יִבְעַל כֶּהֵן גְדוֹל אֶלְמָנָה, וְאֶפְלוּ בְּלֹא 60
 61 קְדוּשִׁין, מִפְּנֵי שְׂמֵחַלָּלָה, שְׁנֵאמַר: "לֹא יַחַלֵּל 61
 62 זָרְעוֹ"; הַרִי הוּא מְזוּהָר שְׁלֹא לְחַלֵּל בְּשֶׁרֶה. (קסג) 62
 63 שְׁלֹא יִכְנֵס כֶּהֵן לְמִקְדָּשׁ פְּרוּעַ רֹאשׁ, שְׁנֵאמַר: 63
 64 "רְאִשֵׁיכֶם אֵל תִּפְרְעוּ". (קסד) שְׁלֹא יִכְנֵס כֶּהֵן 64
 65 לְמִקְדָּשׁ קְרוּעַ בְּגָדִים, שְׁנֵאמַר: "וּבְגָדֵיכֶם לֹא 65
 66 תִּפְרְמוּ". (קסה) שְׁלֹא יֵצֵא כֶּהֵן מִן הַעֲזָרָה בְּשַׁעַת 66
 67 עֲבוּדָה, שְׁנֵאמַר: "וּמִפְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצֵאוּ". 67
 68 (קסו) שְׁלֹא יִטְמֵא כֶּהֵן הַדְּיוּט לְשָׂאֵר מֵתִים, 68
 69 שְׁנֵאמַר: "לִנְפֶשׁ לֹא יִטְמֵא". (קסז) שְׁלֹא יִטְמֵא כֶּהֵן 69
 70 גְדוֹל וְאֶפְלוּ לְקְרוּבֵיו, שְׁנֵאמַר: "לְאֲבִיו וְלֵאמוֹ לֹא 70
 71 יִטְמֵא". (קסח) שְׁלֹא יִכְנֵס כֶּהֵן גְדוֹל עִם מֵת, 71
 72 שְׁנֵאמַר: "וְעַל כֹּל נִפְשַׁת מֵת, לֹא יָבֵא"; כֶּף לְמָדוּ 72
 73 מִפִּי הַשְּׂמוּעָה, שֶׁהוּא חֵיב בְּכָל יְבוּא וְחֵיב בְּכָל 73
 74 יִטְמֵא. (קסט) שְׁלֹא יִקַּח שְׂבֵט לְוִי חֵלֶק בְּאֶרֶץ 74
 75 יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר: "וַנְּחַלָּה לֹא יִהְיֶה לוֹ". (קע) שְׁלֹא 75
 76 יִקַּח שְׂבֵט לְוִי חֵלֶק בְּכֹזֶה בְּשַׁעַת כְּבוֹשׁ הָאֶרֶץ, 76
 77 שְׁנֵאמַר: "לֹא יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם חֵלֶק וַנְּחַלָּה". 77
 78 (קעא) שְׁלֹא לְעֵשׂוֹת קְרָחָה עַל מֵת, שְׁנֵאמַר: "לֹא 78
 79 תִּשְׂיֵמוּ קְרָחָה בֵּין עֵינֵיכֶם - לְמֵת". (קעב) שְׁלֹא 79
 80 לְאָכַל בְּהֵמָה טְמֵאָה, שְׁנֵאמַר: "אַף אֵת זֶה לֹא 80
 81 תֹאכְלוּ מִמֵּעַלֵי הַגֶּרֶה". (קעג) שְׁלֹא לְאָכַל דָּג טְמֵא, 81
 82 שְׁנֵאמַר: "וְשִׁקְץ יִהְיֶה לְכֶם, מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ". 82
 83 (קעד) שְׁלֹא לְאָכַל עוֹף טְמֵא, שְׁנֵאמַר: "וְאֵת אֵלֶּה 83
 84 תִּשְׁקְצוּ מִן הָעוֹף, לֹא יֹאכְלוּ". (קעה) שְׁלֹא לְאָכַל 84
 85 שֶׂרֶץ הָעוֹף, שְׁנֵאמַר: "כֹּל שֶׂרֶץ הָעוֹף, טְמֵא הוּא 85
 86 לְכֶם, לֹא יֹאכְלוּ". (קעו) שְׁלֹא לְאָכַל שֶׂרֶץ הָאֶרֶץ, 86
 87 שְׁנֵאמַר: "וְכָל הַשֶּׂרֶץ הַשֶּׂרֶץ עַל הָאֶרֶץ - שִׁקְץ הוּא, 87
 88 לֹא יֹאכְלוּ". (קעז) שְׁלֹא לְאָכַל רֶמֶשׂ הָאֶרֶץ, שְׁנֵאמַר: 88
 89 "וְלֹא תִטְמְאוּ אֵת נַפְשֵׁיכֶם, בְּכָל הַשֶּׂרֶץ הַרְמֵשׁ עַל 89
 90 הָאֶרֶץ". (קעח) שְׁלֹא לְאָכַל תּוֹלְעַת הַפְּרוֹת כְּשֶׁתִּצָּא 90
 91 לְאוֹר, שְׁנֵאמַר: "לְכָל הַשֶּׂרֶץ הַשֶּׂרֶץ עַל הָאֶרֶץ - לֹא 91
 92 תֹאכְלוּם". (קעט) שְׁלֹא לְאָכַל שֶׂרֶץ הַמַּיִם, שְׁנֵאמַר: 92

1 בְּתְרוּמַת הַקֹּדְשִׁים לֹא תֹאכַל". (קלח) שְׁלֹא תֹאכַל 1
 2 מִנְחַת כֶּהֵן, שְׁנֵאמַר: "וְכָל מִנְחַת כֶּהֵן כְּלִיל תִּהְיֶה, 2
 3 לֹא תֹאכַל". (קלט) שְׁלֹא לְאָכַל בֶּשֶׂר חֲטָאוֹת 3
 4 הַנִּעֲשׂוֹת בַּפְּנִים, שְׁנֵאמַר: "וְכָל חֲטָאת אֲשֶׁר יוּבָא 4
 5 מִדְּמָה". (קמ) שְׁלֹא לְאָכַל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שֶׁהִטִּל 5
 6 בָּהֶם מוֹם בְּכֹנֶה, שְׁנֵאמַר: "לֹא תֹאכַל כֹּל תּוֹעֵבָה"; 6
 7 מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדְנוּ, שֶׁבְּפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שֶׁהִטִּל 7
 8 בָּהֶם מוֹם הַפְּתוּב מְדַבֵּר. (קמא) שְׁלֹא לְאָכַל מַעֲשֵׂר 8
 9 שְׁנֵי שָׁל דָּגָן חוּץ לְיִירוּשָׁלַיִם, שְׁנֵאמַר: "לֹא תוּכַל 9
 10 לְאָכַל בְּשַׁעֲרֵיךָ, מַעֲשֵׂר דְגָנְךָ". (קמב) שְׁלֹא לְאָכַל 10
 11 מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שָׁל תִירוּשׁ חוּץ לְיִירוּשָׁלַיִם, שְׁנֵאמַר: 11
 12 "תִּירְשֶׁךָ". (קמג) שְׁלֹא לְאָכַל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שָׁל יֵצֵהָ 12
 13 חוּץ לְיִירוּשָׁלַיִם, שְׁנֵאמַר: "וַיִּצְהַרְךָ". (קמד) שְׁלֹא 13
 14 לְאָכַל כְּכוֹר תְּמִים חוּץ לְיִירוּשָׁלַיִם, שְׁנֵאמַר: "לֹא 14
 15 תוּכַל וְגו' וּבְכוֹרוֹת". (קמה) שְׁלֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים 15
 16 חֲטָאת וְאִשָּׁם חוּץ לְעֲזָרָה, שְׁנֵאמַר: "לֹא תוּכַל וְגו' 16
 17 בְּקֶרֶף וְצֹאנֶךָ"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ, שְׁלֹא בֹא 17
 18 הַכְּתוּב אֵלֶּה לְאָסֵר בֶּשֶׂר חֲטָאוֹת וְאִשְׁמוֹת חוּץ 18
 19 לְעֲזָרָה, לְפִי שֶׁכָּל דְּבַר שִׁאֲכַל חוּץ לְמִקּוֹם אֲכִילָתוֹ 19
 20 - "לֹא תוּכַל לְאָכַל בְּשַׁעֲרֵיךָ" אֶקְרָא בּוֹ. (קמו) שְׁלֹא 20
 21 לְאָכַל בֶּשֶׂר הָעוֹלָה, שְׁנֵאמַר: "לֹא תוּכַל וְגו' וַנְּדַרִיךָ 21
 22 אֲשֶׁר תִּדְרִי"; כְּלוּמַר, לֹא תוּכַל לְאָכַל נְדַרִיךָ אֲשֶׁר 22
 23 תִּדְרִי. וְזוֹ הִיא אֲזֵהָרָה שָׁל כֹּל מוֹעֵל, שְׁלֹא יִהְיֶה מִן 23
 24 הַקֹּדְשִׁים הָאֲסוּרִין לִיהֲנוֹת מֵהֵן; וְאִם נִהְיֶה, מְעַל. 24
 25 (קמז) שְׁלֹא לְאָכַל בֶּשֶׂר קֹדְשִׁים קִדְּשִׁים וְרִיקַת 25
 26 דְּמַיִם, שְׁנֵאמַר: "לֹא תוּכַל וְגו' וַנְּדַבְּתִיךָ"; כְּלוּמַר, 26
 27 לֹא תוּכַל לְאָכַל נְדוּבְתִיךָ עַד שִׁזְרַק דָּמָם. (קמח) 27
 28 שְׁלֹא יֹאכַל זֶר בֶּשֶׂר קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים, שְׁנֵאמַר: "וְזֶר לֹא 28
 29 יֹאכַל, כִּי קֹדֵשׁ הֵם". (קמט) שְׁלֹא יֹאכַל כֶּהֵן בַּפּוּרִים 29
 30 קֹדֵם הַנְּחִיחַ בְּעֲזָרָה, שְׁנֵאמַר: "לֹא תוּכַל... וּתְרוּמַת 30
 31 יָדְךָ"; אֵלֶּה הַבַּפּוּרִים. (קנ) שְׁלֹא לְאָכַל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי 31
 32 בְּטְמֵאָה וְאֶפְלוּ בִירוּשָׁלַיִם, עַד שִׁיפְדֶה, שְׁנֵאמַר: 32
 33 "לֹא בַעֲרֵתִי מִמֶּנּוּ בְטְמֵא". (קנא) שְׁלֹא לְאָכַל מַעֲשֵׂר 33
 34 שְׁנֵי בְּאֲנִינוּת, שְׁנֵאמַר: "לֹא אֲכַלְתִּי בְּאֲנִי מִמֶּנּוּ". 34
 35 (קנב) שְׁלֹא לְהוֹצִיא דְמֵי מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּדְבָרִים שְׂאִין 35
 36 בָּהֶם אֲכִילָה וּשְׂתִיָּה, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא נִתִּיתִי מִמֶּנּוּ 36
 37 לְמֵת"; וְכָל שֶׁהוּא חוּץ לְצִרְכֵי הַגּוֹפֵף הַחַי, "נִתִּיתִי 37
 38 מִמֶּנּוּ לְמֵת" אֶקְרָא בּוֹ. (קנג) שְׁלֹא לְאָכַל הַטְּבָל; 38
 39 וְהַטְּבָל, הוּא דְבַר שֶׁגִּדּוּלְיוֹ מִן הָאֶרֶץ הַחֵיב בְּתְרוּמוֹת 39
 40 וּמַעֲשָׂרוֹת, שְׁלֹא הוֹצִיאֻו מִמֶּנּוּ תְרוּמַת ה', שְׁנֵאמַר: 40
 41 "וְלֹא יַחַלְלוּ אֵת קֹדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" אֵת אֲשֶׁר יִרְיֵמוּ 41
 42 לָהּ"; כְּלוּמַר, דְּבָרִים שֶׁהֵם עֲתִידִין לְהָרִים אוֹתָן 42
 43 לָהּ, לֹא יַעֲשׂוּ אוֹתָן חַל וְיֹאכְלוּ אוֹתָן בְּטְבָלָן. (קנד) 43
 44 שְׁלֹא לְהִקְדִּים תְרוּמָה לְכַבּוּרִים, וְלֹא מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן 44
 45 לְתְרוּמָה, וְלֹא מַעֲשֵׂר שְׁנֵי לְרֵאשׁוֹן, אֵלֶּה מוֹצִיאִין עַל 45
 46 הַסֶּדֶר: בַּפּוּרִים תַּחֲלָה, וְאַחַר כֶּף תְרוּמָה גְדוּלָּה, 46

- 1 "אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ".
- 2 (קפ) שלא לאכל מתה, שנאמר: "לא תאכלו כל
- 3 נבלה". (קפא) שלא לאכל טרפה, שנאמר: "ויבשר
- 4 בשדה טרפה לא תאכלו". (קפב) שלא לאכל אבר
- 5 מן החי, שנאמר: "ולא תאכל הנפש עם הבשר".
- 6 (קפג) שלא לאכל גיד הנשה, שנאמר: "על פן לא
- 7 יאכלו בני ישראל את גיד הנשה". (קפד) שלא
- 8 לאכל דם, שנאמר: "וכל דם, לא תאכלו". (קפה)
- 9 שלא לאכל חלב, שנאמר: "כל חלב שור וכשב ועז
- 10 - לא תאכלו". (קפו) שלא לבשל בשר בחלב,
- 11 שנאמר: "לא תבשל גדי בחלב אמו". (קפז) שלא
- 12 לאכל בשר בחלב, שנאמר "לא תבשל גדי" פעם
- 13 שניה; פך למדו מפי השמועה, שאחד לאסור בשול
- 14 ואחד לאסור אכילה. (קפח) שלא לאכל בשר שור
- 15 הנסקל, שנאמר: "ולא יאכל את בשרו". (קפט)
- 16 שלא לאכל פת תבואה חדשה קדם הפסח, שנאמר:
- 17 "ולחם וגו' לא תאכלו". (קצ) שלא לאכל קלי מן
- 18 החדש, שנאמר: "וקלי לא תאכלו". (קצא) שלא
- 19 לאכל פרמל מן החדש, שנאמר: "וכרמל לא
- 20 תאכלו". (קצב) שלא לאכל ערלה, שנאמר: "שלוש
- 21 שנים יהיה לכם ערלים, לא יאכל". (קצג) שלא
- 22 לאכל פלאי הפרם, שנאמר: "פן תקדש המלאה
- 23 הזרע אשר תזרע, ותבואת הפרם"; זה הוא אסור
- 24 אכילה. (קצד) שלא לשתות יין נסוף, שנאמר:
- 25 "אשר חלב זבחימו יאכלו, ישתו יין נסיכם".
- 26 (קצה) שלא לאכל ולשתות דרך זולל וסבא,
- 27 שנאמר: "בגנו זה זולל וסבא". (קצו) שלא לאכל
- 28 ביום הצום, שנאמר: "פי כל הנפש אשר לא
- 29 תענה". (קצז) שלא לאכל חמץ בפסח, שנאמר:
- 30 "ולא יאכל חמץ". (קצח) שלא לאכל תערבת
- 31 חמץ, שנאמר: "כל מחמצת, לא תאכלו". (קצט)
- 32 שלא לאכל חמץ אחר חצות יום ארבעה עשר,
- 33 שנאמר: "לא תאכל עליו חמץ". (ר) שלא יראה
- 34 חמץ, שנאמר: "לא יראה לך חמץ". (רא) שלא
- 35 ימצא חמץ, שנאמר: "שאור, לא ימצא בכתיכם".
- 36 (רב) שלא ישתה הנזיר יין, ולא דבר שנתערב בו
- 37 יין וטעמו פטעם יין, שנאמר: "וכל משרת
- 38 ענבים"; ואפלו החמץ היין או דבר שנתערב בו
- 39 היין, הרי זה אסור עליו, שנאמר: "חמץ יין וחמץ
- 40 שקר לא ישתה". (רג) שלא יאכל ענבים לחים,
- 41 שנאמר: "וענבים לחים". (רד) שלא יאכל ענבים
- 42 יבשים, שנאמר: "ויבשים לא יאכל". (רה) שלא
- 43 יאכל תרצנים, שנאמר: "מתרצנים לא יאכל".
- 44 (רו) שלא יאכל זוגין, שנאמר: "ועד זג - לא
- 45 יאכל". (רז) שלא יטמא הנזיר למת, שנאמר:
- 46 "לאביו ולאמו לא יטמא". (רח) שלא יפגס באהל

- 47 המת, שנאמר: "על נפש מת, לא יבא". (רט) שלא
- 48 יגלח הנזיר, שנאמר: "תער לא יעבר על ראשו".
- 49 (רי) שלא לקצר כל השדה, שנאמר: "לא תכלה
- 50 פאת שדה לקצור". (ריא) שלא ללקט השבולים
- 51 הנופלות בשעת קצירה, שנאמר: "ולקט קצירך, לא
- 52 תלקט". (ריב) שלא לבצר עוללות הפרם, שנאמר:
- 53 "וכרמך לא תעולל". (ריג) שלא ללקט פרט הפרם,
- 54 שנאמר: "ויפרט פרמך לא תלקט". (ריד) שלא לקח
- 55 עמר השכחה, שנאמר: "לא תשוב לקחתו"; וכן כל
- 56 האילנות, שנאמר: "לא תפאר אחריו". (רטו) שלא
- 57 לזרע פלאי זרעים, שנאמר: "שדה לא תזרע
- 58 פלאים". (רטז) שלא לזרע תבואה או ירק בפרם,
- 59 שנאמר: "לא תזרע פרמך פלאים". (ריז) שלא
- 60 להרביע בהמה מין בשאינו מינו, שנאמר: "בהמתך
- 61 לא תרביע פלאים". (ריח) שלא יעשה מלאכה בשני
- 62 מיני בהמה כאחד, שנאמר: "לא תחרש בשור
- 63 ובחמור יחדיו". (ריט) שלא לחסם בהמה בשעת
- 64 מלאכה בדבר שאוכלת ממנו ונהנית, שנאמר: "לא
- 65 תחסם שור בדישו". (רכ) שלא לעבד אדמה
- 66 בשביעית, שנאמר: "שדה לא תזרע". (רכא) שלא
- 67 לעבד אילן בשביעית, שנאמר: "וכרמך לא תזמר".
- 68 (רכב) שלא לקצר ספיחי שביעית כדרך שקוצרין
- 69 בשאר השנים, שנאמר: "את ספיח קצירך לא
- 70 תקצור". (רכג) שלא לאסף פרות האילן בשביעית
- 71 כדרך שאוספין בכל שנה ושנה, שנאמר: "ונאת
- 72 ענבי נזירך לא תבצר". (רכד) שלא לעבד בשנת
- 73 יובל בין אדמה בין אילן, שנאמר: "לא תזרעו".
- 74 (רכה) שלא לקצר ספיחי יובל בשאר השנים,
- 75 שנאמר בו: "לא תקצרו את ספיחיה". (רכו) שלא
- 76 לאסף פרות יובל פאספת שאר שנים, שנאמר בו:
- 77 "ולא תבצרו את נזריה". (רכז) שלא למכר שדה
- 78 בארץ ישראל לצמיתות, שנאמר: "והארץ, לא
- 79 תמכר לצמיתות". (רכח) שלא לשנות מגרש הלויים
- 80 וישדותיהם, שנאמר: "וישדה מגרש עריהם, לא
- 81 ימכר"; מפי השמועה למדו, שזו אזהרה שלא
- 82 ישתנה. (רכט) שלא לעזב את הלויים, שנאמר:
- 83 "השמר לה, פן תעזב את הלוי"; אלא נותנין להם
- 84 מתנותיהם ומשמחים אותם בהן בכל רגל ורגל.
- 85 (רל) שלא יתבע הלואה שעברה עליה שביעית,
- 86 שנאמר: "לא יגש את רעהו". (רלא) שלא ימנע
- 87 מלהלות לעני מפני השמטה, שנאמר: "השמר לה,
- 88 פן יהיה דבר". זה הפלל - כל מקום שנאמר
- 89 'השמר' או 'פן' או 'אל', אינו אלא מצות לא
- 90 תעשה. (רלב) שלא ימנע מלהחיות לעני ומלתן לו
- 91 מה שהוא צריך, שנאמר: "לא תאמץ את לבבך".
- 92 נמצא: הנותן צדקה - עושה מצות עשה; והמעלים

- 1 עֵינָיו מִן הַצְדָקָה - יִתֵּר עַל שְׂבֻט עֲשֵׂה, עֵבֶר עַל
 2 לֹא תַעֲשֶׂה. (רלג) שְׁלֹא לְשַׁלַּח עֶבֶד עֲבָרֵי רִיקָם
 3 בְּשִׂימָה חֲפְשִׁי, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם."
 4 (רלד) שְׁלֹא יִתְבַּע הָעֲנִי בְּחֹבוֹ כְּשִׂידַע שֶׁהוּא עֲנִי,
 5 וְלֹא יִצֵּר לוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּפִנְשָׁה". (רלה)
 6 שְׁלֹא לְהִלּוֹת בְּרַבִּית לְיִשְׂרָאֵל, שְׁנֹאֲמַר: "אֵת כֹּסֶפְךָ
 7 - לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁךָ". (רלו) שְׁלֹא לְלוֹת בְּרַבִּית,
 8 שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִשְׁיַךְ לְאֲחִיךָ"; כִּי לְמָדוּ מִפִּי
 9 הַשְּׂמוּעָה, שְׂזוֹ אֲזַהְרֶה לְלוֹה, שְׁלֹא יִנְשַׁךְ לְמַלְלוֹה.
 10 (רלז) שְׁלֹא לְהִשְׁתִּי יָד בֵּין לוֹה וּמְלוֹה בְּרַבִּית, וְלֹא
 11 לְהִיּוֹת עָרֵב, וְלֹא עֵד, וְלֹא לְכַתֵּב שֵׁטֶר בֵּינֵיהֶם,
 12 שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִשְׁיָמוּן עָלָיו נִשְׁךָ". (רלח) שְׁלֹא
 13 לְאַחֵר פְּעֻלַּת שְׂכִיר, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִלִּין פְּעֻלַּת שְׂכִיר
 14 אִתְּךָ". (רלט) שְׁלֹא יִמְשֹׁךְ בַּעַל חֹבוֹ בְּזִרְעוֹ,
 15 שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִבֵּא אֵל בֵּיתוֹ לְעֵבֶט עֲבֹטוֹ". (רמ)
 16 שְׁלֹא לְמַנּוּעַ הָעֲבוּט מִכַּעֲלוֹ הָעֲנִי בַּעַת שֶׁהוּא צָרִיךְ
 17 לוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִשְׁכַּב בַּעֲבֹטוֹ"; כְּלוּמַר, לֹא
 18 תִשְׁכַּב וְעֲבוּטוֹ עִמָּךְ, אֲלֵא הַשִּׁיכְנוּ לוֹ בְּלִילָה, הוּאִיל
 19 וְהוּא צָרִיךְ לוֹ בְּלִילָה. (רמא) שְׁלֹא לְמַשְׁכֵּן
 20 הָאֱלֻמְנָה, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תַחֲבֵל בְּגַד אֱלֻמְנָה".
 21 (רמב) שְׁלֹא לְחַבֵּל בָּלִים שְׂעוּשִׁין בָּהֶם אֲכָל נֶפֶשׁ,
 22 שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יַחֲבֵל רַחִים וְרִכְבִּי". (רמג) שְׁלֹא לְגַנֵּב
 23 נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִגְנֹב"; זֹה גְּנַבַת נֶפֶשׁ.
 24 (רמד) שְׁלֹא לְגַנֵּב מְמוֹן, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִגְנֹבוּ"; זֹה
 25 גְּנַבַת מְמוֹן. (רמה) שְׁלֹא לְגִזֹּל, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא
 26 תִגְזֹל". (רמו) שְׁלֹא לְהַסִּיג גְּבוּלוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא
 27 תַסִּיג גְּבוּל רֵעֶךָ". (רמז) שְׁלֹא לְעַשֵּׂק, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא
 28 תַעֲשֹׂק אֵת רֵעֶךָ". (רמח) שְׁלֹא לְכַחַשׁ בְּמְמוֹן חֲבֵרוֹ,
 29 שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תַכְחֲשׁוּ". (רמט) שְׁלֹא לְיִשְׁבַּע עַל
 30 כְּפִירַת מְמוֹן חֲבֵרוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תִשְׁקֹרוּ";
 31 כְּלוּמַר, לֹא תִשְׁבַּע לְשַׁקֵּר בְּמְמוֹן שֵׁינִשׁ לְחֻבְרְךָ בִּידֶךָ.
 32 (רנ) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּמִקַּח וּמִמְכָר, שְׁנֹאֲמַר: "אֵל תוֹנוּ
 33 אִישׁ אֶת אַחִיו". (רנא) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּדִבְרִים, שְׁנֹאֲמַר:
 34 "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ"; זֹה אוֹנָאת דְּבָרִים.
 35 (רנב) שְׁלֹא לְהוֹנוֹת אֶת הַגֵּר בְּדִבְרִים, שְׁנֹאֲמַר: "וְגֵר
 36 לֹא תוֹנֶה". (רנג) שְׁלֹא לְהוֹנוֹת אֶת הַגֵּר בְּמִקַּח
 37 וּמִמְכָר, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תִלְחָצְנוּ". (רנד) שְׁלֹא
 38 לְהַחְזִיר עֶבֶד שֶׁבַח לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְאֲדוֹנָיו שֶׁבְּחוּצָה
 39 לְאַרְץ, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל אֲדוֹנָיו". (רנה)
 40 שְׁלֹא לְהוֹנוֹת עֶבֶד זֶה, שְׁנֹאֲמַר: "עַמָּךְ יֹשֵׁב בְּקִרְבְּךָ
 41 בְּמִקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּטוֹב לוֹ, לֹא תוֹנֶנּוּ". (רנו) שְׁלֹא
 42 לְעַנּוֹת יְתוֹם וְאֱלֻמְנָה, שְׁנֹאֲמַר: "כָּל אֱלֻמְנָה וְיְתוֹם,
 43 לֹא תַעֲנוּן". (רנז) שְׁלֹא לְעַבֵּד בְּעֶבֶד עֲבָרֵי עֲבוּדַת
 44 עֶבֶד, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבַדַת עֶבֶד". (רנח)
 45 שְׁלֹא לְמַכּוֹר אוֹתוֹ מִמִּפְרַת עֶבֶד, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִמְכְּרוּ
 46 מִמִּפְרַת עֶבֶד". (רנט) שְׁלֹא לְעַבֵּד בְּעֶבֶד עֲבָרֵי בְּפָרְךָ,
- 47 שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרְךָ". (רס) שְׁלֹא לְהַנִּיחַ
 48 הַגּוֹי לְעַבֵּד בְּעֶבֶד עֲבָרֵי הַנִּמְכָר לוֹ בְּפָרְךָ, שְׁנֹאֲמַר:
 49 "לֹא יִרְדְּנוּ בְּפָרְךָ לְעֵינֶיךָ". (רסא) שְׁלֹא לְמַכּוֹר אִמָּה
 50 עֲבָרִיָּה לְאַחֵר, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִמְשַׁל לְמַכְרָה". (רסב)
 51 שְׁלֹא לְמַנּוּעַ מֵאִמָּה עֲבָרִיָּה הַיְעוּדָה שָׂאֵר כְּסוּת
 52 וְעוֹנָה, שְׁנֹאֲמַר: "שְׂאֵרָה כְּסוּתָהּ וְעוֹנָתָה, לֹא יִגְרַע";
 53 וְהוּא הַדִּין לְשָׂאֵר הַנְּשִׂיִם. (רסג) שְׁלֹא לְמַכּוֹר אִשְׁתּוֹ
 54 יַפֵּת תֹּאֵר לְהִיּוֹת שְׂפָחָה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִמְכְּרָנָה".
 55 (רסד) שְׁלֹא לְכַבֵּשׁ אִשְׁתּוֹ יַפֵּת תֹּאֵר לְהִיּוֹת שְׂפָחָה,
 56 שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִתְעַמֵּר בָּהּ". (רסה) שְׁלֹא לְחַמֵּד,
 57 שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תַחֲמַד אִשְׁתּוֹ רֵעֶךָ". (רסו) שְׁלֹא
 58 לְהִתְאוּבוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִתְאוּבֶה בֵּית רֵעֶךָ". (רסז)
 59 שְׁלֹא יֵאָכֵל הַשְּׂכִיר שְׁלֹא בְּשַׂעַת גְּמֻר מְלֻאכָה מִן
 60 הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בּוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "וְחִרְמַשׁ לֹא
 61 תִנִּיף". (רסח) שְׁלֹא יִקַּח הַשְּׂכִיר יִתֵּר עַל אֲכִילָתוֹ,
 62 שְׁנֹאֲמַר: "וְאֲכַלְתָּ עֲנָבִים כַּנֶּשֶׁף שְׂבָעֶךָ; וְאֵל כְּלִיךָ,
 63 לֹא תִתֵּן". (רסט) שְׁלֹא יִתְעַלֵּם מִן הָאֲבֻדָּה, שְׁנֹאֲמַר:
 64 "לֹא תוֹכַל לְהִתְעַלֵּם". (רע) שְׁלֹא לְהַנִּיחַ בְּהִמָּה
 65 רוֹבְצָת תַּחַת מִשְׁאֵה בְּדִרְךָ, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִרְאֶה
 66 חֲמוֹר אֲחִיךָ". (רעא) שְׁלֹא לְעַשׂוֹת עוֹל בְּמַדָּה,
 67 שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה
 68 לְמָדוּ, שֶׁהַכְּתוּב מְזַהֵיר: לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט
 69 הַמִּדָּה. (רעב) שְׁלֹא לְהִיּוֹת אֲצִלְנוּ אֲבָן וְאֲבָן אִיפָה
 70 וְאִיפָה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּבֵיתְךָ וְגו'". (רעג)
 71 שְׁלֹא לְעוֹל הַמִּשְׁפָּט, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל
 72 בְּמִשְׁפָּט". (רעד) שְׁלֹא לְקַח שֹׁחַד, שְׁנֹאֲמַר:
 73 "וְשֹׁחַד, לֹא תִקַּח". (רעה) שְׁלֹא לְכַבֵּד גְּדוֹל בְּדִין,
 74 שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תִהַדֵּר פְּנֵי גְדוֹל". (רעו) שְׁלֹא יִירָא
 75 הַדִּין בְּדִין מֵאָדָם רַע, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִגּוֹרוּ מִפְּנֵי
 76 אִישׁ". (רעז) שְׁלֹא לְרַחֵם עַל עֲנִי בְּדִין, שְׁנֹאֲמַר:
 77 "וְדַל, לֹא תִהַדֵּר בְּרִיבוֹ". (רעח) שְׁלֹא לְהַטּוֹת
 78 מִשְׁפַּט אָדָם חוּטָא, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִטֶּה מִשְׁפָּט
 79 אֲבִינֶךָ"; זֶה אֲבִיוֹן בְּמַצּוֹת. (רעט) שְׁלֹא לְרַחֵם עַל
 80 הַמְזִיק בְּדִינֵי קְנֻסוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תַחֹס עֵינֶיךָ".
 81 (רפ) שְׁלֹא לְהַטּוֹת מִשְׁפַּט גְּרִים וְיְתוּמִים, שְׁנֹאֲמַר:
 82 "לֹא תִטֶּה מִשְׁפָּט גֵּר יְתוֹם". (רפא) שְׁלֹא לְשַׁמֵּעַ
 83 מֵאֶחָד מִכַּעֲלֵי דִינֵיךָ וְאִין חֲבֵרוֹ עִמּוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא
 84 תִשָּׂא שְׁמַע שְׂוֹא". (רפב) שְׁלֹא לְנַטּוֹת אַחֲרֵי רַבִּים
 85 בְּדִבְרֵי נִפְשׁוֹת, אִם הֵיוּ הַמְּחַבְּבִין יוֹתֵר עַל הַמְּזַכִּין
 86 אַחַד, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרַעַת".
 87 (רפג) שְׁלֹא יִלְמַד חוֹבָה מִי שֶׁלְּמַד זְכוֹת תַּחֲלָה בְּדִינֵי
 88 נִפְשׁוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תַעֲנֶה עַל רַב, לְנִטּוֹת". (רפד)
 89 שְׁלֹא לְמַנּוֹת בְּדִינֵיךָ אָדָם שְׂאִינוֹ חָכֵם בְּדִינֵי תוֹרָה,
 90 אִף עַל פִּי שֶׁהוּא חָכֵם בְּחֻקִּים אַחֲרוֹת, שְׁנֹאֲמַר:
 91 "לֹא תִפְרִיזוּ פְּנִים בְּמִשְׁפָּט". (רפה) שְׁלֹא לְהַעֲדִי
 92 בְּשַׁקֵּר, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תַעֲנֶה בְּרַעַף עַד שַׁקֵּר". (רפו)

1 שלא יעיד בעל עברה, שנאמר: "אל תשת ידך עם
 2 רשע, להיות עד חמס". (רפז) שלא יעיד קרוב,
 3 שנאמר: "לא יומתו אבות על בנים"; מפני השמועה
 4 למדו, שלא יומתו אבות בעדות בנים, והוא הדין
 5 לשאר קרובים. (רפח) שלא לכת הדין על פי עד
 6 אחד, שנאמר: "לא יקום עד אחד באיש". (רפט)
 7 שלא להרג נקי, שנאמר: "לא תרצח". (רצ) שלא
 8 לחתוף הדין באמד הדעת, עד שיראו שני עדים גופו
 9 של דבר, שנאמר: "ונקי וצדיק אל תהרג". (רצא)
 10 שלא יורה העד בדין שהעיד בו בדיני נפשות,
 11 שנאמר: "ועד אחד, לא יענה בנפש". (רצב) שלא
 12 להרג מחיב הריגה קדם שיעמד בדין, שנאמר:
 13 "ולא ימות הרצח, עד עמדו לפני העדה". (רצג)
 14 שלא לחוס על הרודף, אלא הורגין אותו קדם
 15 שיגיע לנרדף ויהרגנו או יגלה ערותו, שנאמר:
 16 "וקצתה את כפה, לא תחוס עינך". (רצד) שלא
 17 לענש האנוס, שנאמר: "ולנערה לא תעשה דבר".
 18 (רצה) שלא לקח כפר מן הרוצח, שנאמר: "ולא
 19 תקחו כפר לנפש רוצח". (רצו) שלא לקח כפר
 20 בגלות רוצח בשגגה, שנאמר: "ולא תקחו כפר,
 21 לנוס אל עיר מקלטו". (רצז) שלא לעמד על הדם,
 22 שנאמר: "לא תעמד על דם רעך". (רצח) שלא
 23 להניח מכשול, שנאמר: "ולא תשים דמים בביתך".
 24 (רצט) שלא להכשיל תם בדרך, שנאמר: "ולפני
 25 עור, לא תתן מכשל". (ש) שלא להוסיף במלקות
 26 המחיב מלקות, שנאמר: "לא יוסיף; פן יוסיף".
 27 (שא) שלא להגל, שנאמר: "לא תלך רכיל בעמיק".
 28 (שב) שלא לשנא בלב, שנאמר: "לא תשנא את
 29 אחיך בלבבך". (שג) שלא להלבין פני אדם
 30 מישראל, שנאמר: "הוכח תוכיח את עמיתך, ולא
 31 תשא עליו הטא". (שד) שלא לנקם, שנאמר: "לא
 32 תקם". (שה) שלא לנטור, שנאמר: "ולא תטר".
 33 (שו) שלא לקח אם על הבנים, שנאמר: "לא תקח
 34 האם על הבנים". (שז) שלא לגלח שער הנתק,
 35 שנאמר: "ואת הנתק לא יגלח". (שח) שלא לתלש
 36 סימני צרעת, שנאמר: "השמר בנגע הצרעת".
 37 (שט) שלא לעבד ולזרע בנחל איתן, שנאמר:
 38 "אשר לא יעבד בו, ולא יזרע". (שי) שלא להחיות
 39 מכשף, שנאמר: "מכשפה לא תחיה". (שיא) שלא
 40 יתחייב תמן בדבר מצרכי צבור כל שנתו, כגון צבא
 41 ושמירת החומה וכיוצא בהן, שנאמר: "לא יצא
 42 בצבא, ולא יעבד עליו לכל דבר". (שיב) שלא
 43 להמרות על פי בית דין, שנאמר: "לא תסור מפל
 44 הדבר אשר יגידו לך". (שיג) שלא להוסיף על
 45 מצוות התורה, בין תורה שבכתב בין בפרושה
 46 שקבלו על פה, שנאמר: "את כל הדבר אשר אנכי

מצוה אתכם - אתו תשמרו לעשות; לא תסף עליו".
 (שיד) שלא לגרע מכל מצוות התורה, שנאמר:
 "ולא תגרע ממנו". (שטו) שלא לקלל הדין,
 שנאמר: "אלהים לא תקלל". (שטז) שלא לקלל
 הנשיא, והוא המלך או ראש ישיבת ארץ ישראל,
 שנאמר: "ונשיא בעמך, לא תאר". (שיז) שלא
 לקלל אחד משאר ישראל, שנאמר: "לא תקלל
 חרש". (שיח) שלא לקלל אב ואם, שנאמר:
 "ומקלל אביו ואמו, מות יומת". (שיט) שלא
 להכות אב ואם, שנאמר: "ומכה אביו ואמו, מות
 יומת". (שכ) שלא לעשות מלאכה בשבת, שנאמר:
 "לא תעשה כל מלאכה". (שכא) שלא להלך חוץ
 לתחום מדינה כהולכי דרכים בשבת, שנאמר:
 "אל יצא איש ממקומו". (שכב) שלא לענש בשבת,
 שנאמר: "לא תבערו אש בכל משבתיכם". (שכג)
 שלא לעשות מלאכה בראשון של פסח, שנאמר:
 "כל מלאכה לא יעשה בהם". (שכד) שלא לעשות
 מלאכה בשביעי של פסח, שנאמר בו: "כל מלאכה
 לא יעשה בהם". (שכה) שלא לעשות מלאכה בחג
 השבועות, שנאמר בו: "כל מלאכת עבודה לא
 תעשו". (שכו) שלא לעשות מלאכה באחד החדש
 השביעי, שנאמר בו: "כל מלאכת עבודה לא
 תעשו". (שכז) שלא לעשות מלאכה ביום
 הכפורים, שנאמר בו: "וכל מלאכה לא תעשו".
 (שכח) שלא לעשות מלאכה בראשון של חג,
 שנאמר: "כל מלאכת עבודה לא תעשו". (שכט)
 שלא לעשות מלאכה ביום השמיני של חג, שנאמר
 בו: "כל מלאכת עבודה לא תעשו". (של) שלא
 לגלות ערות אם, שנאמר: "אמך היא, לא תגלה
 ערותה". (שלא) שלא לגלות ערות אחות, שנאמר:
 "ערות אחותך לא תגלה". (שלב) שלא לגלות ערות
 אשת אב, שנאמר: "ערות אשת אביך לא תגלה".
 (שלג) שלא לגלות ערות אחותו מן האב או מן
 האם, שנאמר: "ערות בת אשת אביך מולדת אביך,
 אחותך היא - לא תגלה ערותה". (שלד) שלא
 לגלות ערות בת הבן, שנאמר: "ערות בת בנך".
 (שלה) שלא לגלות ערות בת הבת, שנאמר: "או
 בת בתך, לא תגלה ערותן". (שלו) שלא לגלות
 ערות הבת; ולמה לא נתפרשה בתורה? מפני שאסר
 בת הבת, שתק מן הבת; ומפני השמועה למדו,
 שאסור הבת מגופי תורה, כשאר עריות. (שלז)
 שלא לגלות ערות אשה ובתה, שנאמר: "ערות
 אשה ובתה לא תגלה". (שלח) שלא לגלות ערות
 אשה ובת בנה, שנאמר: "את בת בנה". (שלט)
 שלא לגלות ערות אשה ובת בתה, שנאמר: "ואת
 בת בתה לא תקח". (שמ) שלא לגלות ערות אחות

- 1 האם, שְׁנֵאמֶר: "עֲרוֹת אַחוֹת אִמְךָ לֹא תִגְלֶה".
 2 (שמא) שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אַחוֹת הָאֵב, שְׁנֵאמֶר:
 3 "עֲרוֹת אַחוֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה". (שמב) שְׁלֹא לְגִלוֹת
 4 עֲרוֹת אִשְׁתְּ אַחֵי הָאֵב, שְׁנֵאמֶר: "אֵל אִשְׁתּוֹ לֹא
 5 תִקְרַב, הִדְתָּךְ הִיא". (שמג) שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אִשְׁתְּ
 6 הַבֵּן, שְׁנֵאמֶר: "עֲרוֹת פִּלְתֶּךָ, לֹא תִגְלֶה". (שמד)
 7 שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אִשְׁתְּ אַח, שְׁנֵאמֶר: "עֲרוֹת אִשְׁתְּ
 8 אַחִיךָ לֹא תִגְלֶה". (שמה) שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אַחוֹת
 9 אִשְׁתּוֹ, שְׁנֵאמֶר: "וְאִשָּׁה אֵל אַחֲתָהּ לֹא תִקַּח".
 10 (שמו) שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת נְדֵה, שְׁנֵאמֶר: "וְאֵל אִשָּׁה
 11 בְּנֵת טַמְאָתָהּ - לֹא תִקְרַב". (שמז) שְׁלֹא לְגִלוֹת
 12 עֲרוֹת אִשְׁתְּ אִישׁ, שְׁנֵאמֶר: "וְאֵל אִשְׁתְּ עַמִּיתְךָ - לֹא
 13 תִתֵּן שִׁכְבְּתְךָ לְזָרַע". (שמח) שְׁלֹא לְשַׁכַּב עִם בְּהֵמָה,
 14 שְׁנֵאמֶר: "וּבִכֵּל בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שִׁכְבְּתְךָ לְזָרַע".
 15 (שמט) שְׁלֹא תִבְיֵא אִשָּׁה בְּהֵמָה עֲלֶיהָ, שְׁנֵאמֶר:
 16 "וְאִשָּׁה לֹא תַעֲמִד לְפָנֵי בְּהֵמָה לְרִבְעָה". (שנ) שְׁלֹא
 17 לְשַׁכַּב עִם זָכָר, שְׁנֵאמֶר: "וְאֵת זָכָר - לֹא תִשְׁכַּב".
 18 (שנא) שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת הָאֵב עֲצֻמוֹ, שְׁנֵאמֶר:
 19 "עֲרוֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה". (שנב) שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת
 20 אַחֵי הָאֵב עֲצֻמוֹ, שְׁנֵאמֶר: "עֲרוֹת אַחֵי אָבִיךָ לֹא
 21 תִגְלֶה". (שנג) שְׁלֹא לְקַרֵּב לְעֲרִיּוֹת בְּדַבְרֵים הַמְבִיאִין
 22 לְיַדֵּי גְלוּי עֲרוּהָ, כְּגוֹן חֲבוּק וְנִשְׁוֹק וְרַמְזִיָּה וְקַפְצִיָּה,
 23 שְׁנֵאמֶר: "אֵל כֹּל שָׂאֵר בְּשָׂרוֹ, לֹא תִקְרַבוּ לְגִלוֹת
 24 עֲרוּהָ"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׂזוֹ אֲזַהֲרָה לְקַרְבָּה
 25 הַמְבִיאָה לְיַדֵּי גְלוּי עֲרוּהָ. (שנד) שְׁלֹא יִשָּׂא מִמֶּזֶר
 26 בֵּת יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמֶר: "לֹא יִבֵּא מִמֶּזֶר בִּקְהֵל ה'".
 27 (שנה) שְׁלֹא תִהְיֶה קִדְשָׁה, וְהִיא הַנִּבְעֵלֶת בְּלֹא כְּתֻבָּה
 28 וְקִדּוּשִׁין, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִהְיֶה קִדְשָׁה". (שנו) שְׁלֹא
 29 יִחְזִיר הַמְגֵרֵשׁ גְּרוּשְׁתּוֹ אַחֵר שֶׁנִּשְׂאֵת לְאַחֵר, שְׁנֵאמֶר:
 30 "לֹא יִכַּל בְּעֵלָה הָרֵאשׁוֹן אֲשֶׁר שִׁלְחָה לְשׁוּב
 31 לְקַחְתָּהּ". (שנז) שְׁלֹא תִנְשָׂא הַיְבָמָה לְאִישׁ זָר חוּץ
 32 מִיְבָמָה, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִהְיֶה אִשְׁתְּ הַמֵּת". (שנח)
 33 שְׁלֹא יִגְרֵשׁ הָאוֹנֵס אֲנוּסָתוֹ, שְׁנֵאמֶר: "לֹא יִכַּל
 34 שִׁלְחָה כֹּל יָמָיו". (שנט) שְׁלֹא יִגְרֵשׁ מוֹצִיא שֵׁם רַע
 35 אֶת אִשְׁתּוֹ, שְׁנֵאמֶר בּוֹ: "לֹא יִכַּל לְשַׁלְּחָה כֹּל
 36 יָמָיו". (שס) שְׁלֹא יִקַּח סָרִיס בֵּת יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמֶר:
 37 "לֹא יִבֵּא פְצוּעַ דֶּפָּא". (שסא) שְׁלֹא לְסָרֵס זָכָר מִכֹּל
 38 הַמִּינִין, לֹא אֶדָם וְלֹא בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, שְׁנֵאמֶר:

39 "וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ". (שסב) שְׁלֹא לְמַנּוֹת עַל
 40 יִשְׂרָאֵל אִישׁ מִקְהַל גֵּרִים, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תוּכַל לָתֵת
 41 עֲלֶיךָ אִישׁ נְכָרִי". (שסג) שְׁלֹא יִרְבֶּה הַמֶּלֶךְ סוּסִים,
 42 שְׁנֵאמֶר: "לֹא יִרְבֶּה לוֹ סוּסִים". (שסד) שְׁלֹא יִרְבֶּה
 43 הַמֶּלֶךְ נָשִׁים, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים".
 44 (שסה) שְׁלֹא יִרְבֶּה לוֹ הַמֶּלֶךְ כֶּסֶף וְזָהָב, שְׁנֵאמֶר:
 45 "וְכֶסֶף וְזָהָב, לֹא יִרְבֶּה לוֹ מְאֹד".

46 אֵלוֹ הֵן שֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת שְׁנֵאמְרוּ לוֹ
 47 לְמֹשֶׁה בְּסִינַי, הֵן וּכְלָלוֹתֵיהֶן וּפְרָטוֹתֵיהֶן
 48 וְדִקְדוּקֵיהֶן; וְכֹל אוֹתָן הַכְּלָלוֹת וְהַדִּקְדוּקִין וְהַבְּאִוּרִין
 49 שֶׁל כֹּל מִצְוָה וּמִצְוָה, הִיא תוֹרָה שֶׁבַעַל פִּה שֶׁקָּבְלוּ
 50 בֵּית דִּין מִפִּי בֵּית דִּין. וְיֵשׁ מִצְוֹת אַחֲרוֹת שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ
 51 אַחֵר מִתֵּן תּוֹרָה, וְקָבְעוּ אוֹתָן נְבִיאִים וְחֻכְמִים,
 52 וּפְשָׁטוֹ בְּכָל יִשְׂרָאֵל - כְּגוֹן מִקְרָא מְגִלָּה, וְגַר חֲנֻכָּה,
 53 וְתַעֲנִית תְּשׁוּבָה בְּאֵב, וְיָדִים, וְעֲרוּבִין. וְיֵשׁ לְכֹל מִצְוָה
 54 וּמִצְוָה מֵאֵלוֹ פְּרוּשִׁין וְדִקְדוּקִין; וְהַפֵּל יִתְבָּאֵר בַּחֲבוּר
 55 זֶה.

56 כֹּל אֵלוֹ הַמִּצְוֹת שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ - חֲזִבִין אֲנוּ לְקַבְּלָם
 57 וּלְשַׁמְרָם, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִסּוּר מִן הַדְּבָר וְכוּ";
 58 וְאֵינָן תּוֹסֵפֶת עַל מִצְוֹת הַתּוֹרָה. וְעַל מָה הַזְּהִירָה
 59 תּוֹרָה, "לֹא תִסֹּף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ"? שְׁלֹא יִהְיֶה
 60 נְבִיא רִשְׁאֵי לְחַדֵּשׁ דְּבָר, וְלוֹמַר שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 61 צִוָּהוּ בְּמִצְוָה זוֹ לְהוֹסִיפָה לְמִצְוֹת הַתּוֹרָה, אוֹ לְחַסֵּר
 62 אַחַת מֵאֵלוֹ הַשֵּׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת. אֲכַל
 63 אִם הוֹסִיפוּ בֵּית דִּין עִם נְבִיא שִׁיְהִיָּה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן
 64 מִצְוָה דֶּרֶךְ פְּקֻנָּה, אוֹ דֶּרֶךְ הוֹרָאָה, אוֹ דֶּרֶךְ גְּזֵרָה -
 65 אֵין זוֹ תּוֹסֵפֶת; שֶׁהָרִי לֹא אָמְרוּ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 66 צִוָּה לְעֲשׂוֹת עֲרוּב אוֹ לְקָרוֹת הַמְּגִלָּה בְּעוֹנָתָהּ. וְאֵלוֹ
 67 אָמְרוּ כֵּן, הֵיוּ מוֹסִיפִין עַל הַתּוֹרָה. אֲלֵא כֵּן אֲנוּ
 68 אוֹמְרִים, שֶׁהַנְּבִיאִים עִם בֵּית דִּין תִּקְּנוּ וְצִוּוּ לְקָרוֹת
 69 הַמְּגִלָּה בְּעוֹנָתָהּ כְּדֵי לְהַזְכִּיר שֶׁבָּחִיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ
 70 בְּרוּךְ הוּא וְתִשׁוּעוֹת שֶׁעָשָׂה לָנוּ, וְהִיא קְרוּב לְשׁוֹעֲנוֹ
 71 כְּדֵי לְכַרְכוֹ וּלְהַלְלוֹ, וְכְדֵי לְהוֹדִיעַ לְדוֹרוֹת הַבָּאִים
 72 שֶׁאֵמַת מָה שֶׁהַבְּטִיחְנוּ בַּתּוֹרָה, שְׁנֵאמֶר: "וּמִי גוֹי
 73 גָּדוֹל, אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו". וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ
 74 הִיא כֹּל מִצְוָה וּמִצְוָה שֶׁהִיא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, בֵּין
 75 עֲשֵׂה וּבֵין לֹא תַעֲשֵׂה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ג'ט' כסלו תשע"ו

מדינה - הרי אלו אסורין עליה; שאינו מפר
לאחרים בדברים שבינו לבניה.

ח. וכן אם נדרה שלא להנות לפריות, אף על פי
שאין הבעל בפלל - יש לו להפר משום דברים
שבינו לבניה, שלא יהיה זקוק להאכילה משלו
בלבד. וכן אם אסרה הנאתה על אמה (כלה), כגון
[פל] היהודים או כל הישמעאלים - הרי זה לפר.

ט. האשה שאמרה לבעלה: הנאת תשמישי אסורה
עליך - אינו צריך להפר. הא למה זה דומה? לאוסר
פרות חברו על בעל הפרות. וכן הוא שאומר לה:
הנאת תשמישי אסורה עליך - לא אמר פלוס; מפני
שהוא משעבד לה בשאר כסות ועונה, כמו שבארנו
בהלכות אישות. אבל אם אמרה לו: הנאת תשמישך
אסורה עלי - צריך להפר. ואם לא הפר - הרי זה
אסור לשמשה; שאין מאכילין את האדם דבר
האסור לו.

י. אמרה: יקדשו ידי לעושיהן, או שנדרה שלא
יהנה במעשה ידיה - אינו נאסר במעשה ידיה, מפני
שצדיקה משעבדין לו. שאף על פי שאמרו: השחרור
והחמץ וההקדש מפקיעין השעבוד, חכמים עשו
חזוק לשעבוד הבעל שאינה יכולה להפקיעו, מפני
שהוא מדבריהם. אבל צריך הוא להפר, שמא
יגרשנה ותהיה אסורה לחזר לו.

יא. נשבעה או נדרה שלא יהנה בה לא אבי בעלה
ולא אחיו ושאר קרוביו - אינו יכול להפר. וכן אם
נדרה: שלא אתן מים לפני בהמתך ותבן לפני בקרך
וכיוצא בדברים אלו, שאין בהן ענוי נפש, ואינם
מדברים שבינו לבניה, ואינם ממלאכות שהיא חובת
בהן - הרי זה אינו יכול להפר.

יב. יש לבעל ולאב להפר נדרים שעדין לא חלו ולא
נאסרה בהן. כיצד? כגון שאמרה: היין אסור עלי
אם אלף למקום פלוני - הרי זה מפר, אף על פי
שעדין לא הלכה ולא נאסרה. וכן כל פיוצא בזה.

יג. האב או הבעל שאין שומעין - אינם מפרין. אף
על פי שהבעל מפר נדרים שלא שמעין, הראוי
לשמע אין השמועה מעבכת בו.

יד. השוטה אינו מפר, בין אב בין בעל. הקטן אין

יום ראשון ג' כסלו ה'תשע"ו

הלכות נדרים

פרק שנים עשר

1 סוג הנדרים שהאב מפיר וטיב הנדרים שהבעל מפיר,
2 ההבדל בין נדרי עינוי נפש לדברים שבינו לבניה, הפרת
3 נדרים שעדיין לא חלו ולא נאסרה בהם, שתיקת האב או
4 הבעל כדי לצערה, יום ידיעת הנדר כיום שמיעתו.

א. כל הנדרים והשבועות האב מפר ביום שמועו;
2 שנאמר: כל נדריה ואסריה. אבל הבעל אינו יכול
3 להפר אלא כל נדרים ושבועות שיש בהן ענוי נפש,
4 או שהן בדברים שבינו לבניה, כגון שנשבעה או
5 נדרה שלא תכחל או שלא תתקשט; שנאמר: בין
6 איש לאשתו.

ב. ומה בין נדרים שיש בהן ענוי נפש לדברים
8 שבינו לבניה? שהנדרים שיש בהן ענוי נפש - מפר
9 אל עצמו ואל אחרים; ושבינו לבניה - לעצמו מפר,
10 ולאחרים אינו מפר.

ג. כיצד? נדרה שלא לאכל בשר - מפר לה, ותהיה
12 מתרת לאכל עם כל אדם לעולם. אסרה עליה
13 תשמיש כל אדם שבעולם - יפר חלקו, ותהיה
14 משמשתו, וכשימות או יגרשנה - הרי היא אסורה
15 בתשמיש כל אדם. וכן כל פיוצא בזה.

ד. אחד ענוי גדול ואחד ענוי קטן, ואחד ענוי
17 שהוא לזמן מרבה או לפי שעה - הפל מפר הבעל.

ה. כיצד? נדרה או נשבעה שלא תרחץ היום, או
19 שלא תשתה יין היום, או שלא תאכל היום דבש;
20 וכן אם נדרה שלא תכחל היום או שלא תלבש
21 רקמה היום - מפר. וכן כל פיוצא בזה. אפלו נדרה
22 ממאכל רע או ממין שלא טעמה אותו מימיה - הרי
23 זה יפר.

ו. נדרה משתי פרות, באחת יש לה ענוי ובאחת
24 אין לה ענוי - מפר לזו שמתענה בה, ואינו מפר
25 לזו שאין לה ענוי.

ז. נדרה שלא תאכל תאנים של מדינה זו - יפר
28 משום דברים שבינו לבניה; שעסק גדול הוא לו
29 להטפל ולהביא לה ממדינה אחרת. לפיכך, אם מת
30 או גרשה, או שהביא לה איש אחר מפרות אותה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 לו אישות, לפיכך אינו מפר. והבעל מפר נדרי שתי
2 נשיו פאחת. וכן האב מפר נדרי שתי בנוחיו פאחת.

3 טו. הפרת נדרים - כל היום, ואינה מעת לעת.
4 כיצד? נדרה בתחלת ליל שני - הרי מפר כל אותה
5 הלילה וכל יום שני. נדרה ביום שני בתחלת היום
6 - מפר כל אותו היום. נדרה בסוף היום עם השקפה:
7 אם הפר לה עד שלא תהשף - מופר; ואם לא הפר
8 לה עד שהשקפה - אינו יכול להפר.

9 טז. ומהו זה שכתוב בתורה 'מיום אל יום'? מלמד,
10 שמפר בלילה אם נדרה בלילה וכן מפר כל היום,
11 כמו שבארנו. נדרה ושהתה כמה ימים ואחר כך
12 שמע האב או הבעל - הרי זה מפר ביום שמעו,
13 וכאלו נדרה בעת ששמעה; שנאמר: ביום שמעו,
14 לא ביום נדרה בלבד.

15 יז. נערה מארסה שנדרה, ושמע אביה והפר,
16 ולאחר ימים שמע הארוס והפר ביום שמעו - אין
17 זה מופר. שנאמר: ואם הניא אביה אתה ביום
18 שמעו וגומר. ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה,
19 ושמע אישה ביום שמעו וגומר. הא למדת, שאחר
20 שהפר האב ושמע הארוס - הרי זה מפר ביום
21 שמוע האב. והוא הדין אם שמע ארוס והפר,
22 ואחר כמה ימים שמע האב והפר ביום שמעו -
23 שאינו מופר. ומניין שבנערה מארסה הפתוח מדבר?
24 שהרי הוא אומר למטה: ואם בית אישה נדרה
25 וגומר, ושמע אישה והחריש לה וגומר. מקלל
26 שאישה האמור למעלה ארוס, כמו שבארנו.

27 יח. שמע האב או הבעל ושתק כדי לצערה, אף על
28 פי שלא היה בלבו לקיים נדרה, הואיל ועבר היום
29 ולא הפר ולא בטל - נקיימו נדריה. נדרה והפר לה
30 האב או הבעל, והיא לא ידעה שהפר ועברה על
31 נדרה או על שבועתה בזדון - הרי זו פטורה. ואף
32 על פי שנתפונה לאסור, הואיל ונעשה ההתר -
33 פטורה. ועל זה נאמר: וה' יסלח לה, פי הניא אביה
34 אתה. ומכין אותה מפת מרדות, מפני שנתפוננה
35 לאסור.

36 יט. נדרה ועברה על נדרה קדם שיפר לה אביה או
37 בעלה, אף על פי ששמע בו ביום והפר לה - הרי
38 זו חייבת על דבר שעברה בו; אם מלקות - מלקות,
39 ואם קרפן - קרפן.

40 כ. שמע נדרה ושתק מפני שלא היה יודע שיש לאב
41 או לבעל להפר, או שידע שיש להם להפר אבל לא
42 ידע שנדר זה צריך הפרה, ולאחר זמן ידע - הרי

43 זה יפר. ושמע ידעתו פאלו היא שעת הנדר או
44 שעת שמועתו, ויפר כל היום.

45 כא. נדרה אשתו, וסבור שהיא בתו, והפר לה על
46 דעת שהיא בתו; וכן אם נדרה בנזיר, וסבור שנדרה
47 בקרפן, והפר לה על דעת שנדרה קרפן; אסרה
48 עצמה בתאנים, וסבור [שאסרה עצמה] בענבים,
49 והפר לה על דעת שנדרה לאסר [עצמה] בענבים -
50 צריך לחזור ולהפר כשידע הנדר והנודרת לשם
51 הנודרת הזאת ולשם הנדר הזה. שנאמר: לא הניא
52 אביה אתה - לנודרת עצמה. ואומר: ושמע אביה
53 את נדרה - עד שידע אי זה נדר נדרה. ויש לו להפר
54 אותו כל יום הידיעה.

יום שני ד' כסלו ה'תשע"ו

פרק שלשה עשר

1 כיצד מפירים נדר וכיצד מבטלים אותו, ההבדל שבין
ביטול נדר להפרתו, הפרת נדרים בשבת, שליחות בהפרת
נדריים, נדר שהופר מקצתו אם הופר כולו, שהולכים בהפרה
אחר זמן קבלת הנדר ולא אחר שעת תחולתו, הקמת הנדר
בלב ודין הפרתו בלב בלבד, הנודר נדר מתי הוא נחשב
לזריז ומשובח.

א. מפר אדם או מקיים² דברי אשתו או בתו בכל
לשון³, ואף על פי שאינה מפרת; שאין האשה
צריכה לשמע ההפרה או הקיים⁴.

2 מביע הסכמתו. 3 שאפילו לא ידעה שהפירו לה את
נדרה ועברה על נדרה "הואיל ונעשה ההיתר פטורה"
ומעתה אין הקפדה באיזו לשון הפר. 4 שאפילו קיימו
בלב הרי זה קיום. והואיל ומועיל קיום במחשבה בלבד, אין
להקפיד על לשון הקיום.

ב. וכיצד מפר? אומר: מופר, או בטל, או אין נדר
זה כלום⁵, וכיוצא בדברים שענינם עקירת הנדר
מעקרו. בין בפניה בין לאחריה⁶. אבל אם אמר לה:
אי אפשר⁷ שתדרי⁸, או אין כאן נדר - הרי זה לא
הפר⁹. וכן האומר לאשתו או לבתו: מחול לך, או
מתר לך, או שריו לך¹⁰, וכל פיוצא בענין זה - לא
אמר כלום; שאין האב והבעל מתיר¹¹ כמו החכם,
אלא עוקר הנדר מתחלתו ומפרו¹².

5 שנינו: "אין זה נדר לא אמר כלום". ולכאורה זה סותר
את דברי רבינו הסובר שהנדר מופר בלשון זו, אלא, שיש
הבדל בין "אין זה נדר", שמשמעו, אין כאן נדר, ולפיכך
לא אמר כלום, שהרי יש כאן נדר, - ל"אין נדר זה כלום"
שמשמעו, שהוא נדר, אלא שאינו כלום לפי שהוא מבטלו.
6 בכתב יד התימנים: "בין בפניה בין שלא בפניה".
7 איני רוצה. 8 עתיד במקום עבר, וכוונתו לנדרים שכבר
נדרה. 9 שאין זו לשון הפרה ברורה. 10 לשונות של

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ד' כסלו - ספר הפלאה - הלכות נדרים קכט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 התרת נדר על ידי חכם. (11 הנדר על ידי טעם ונימוק.
13 12) בלא טעם. דברי רבינו אלה תמוהים מאוד, שמשמעם,
14 כאילו החכם אינו מתיר את הנדר אלא מכאן ולהבא ואילו
15 הבעל עוקר את הנדר מתחילתו, בעוד שלהלכה אין הבעל
מפר אלא מכאן ולהבא, ואילו החכם עוקר את הנדר מעיקרו
כמבואר במסכת כתובות עד: קידש אשה על מנת שאין
עליה נדרים והלכה אצל חכם והתירה - מקודשת, על מנת
שאינן בה מומים והיו בה מומים והלכה אצל רופא וריפאה
אינה מקודשת, "מה בין חכם לרופא? חכם עוקר את הנדר
מעיקרו, ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא". הרי שהחכם
מתיר ועוקר את הנדר מיסודו, וב"קריית ספר" מגדיר, שיש
חילוק בין התרת החכם להפרת הבעל, כי הראשון [=החכם]
מתיר הנדר ועדיין יש על הנודר קצת עונש, כי היתר חכם
אינו מפורש בתורה, אלא פורח באוויר נשען על רזמו מועט,
ואילו הבעל והאב מוסמכים להפר את הנדר ברשות התורה,
שכתבה מפורש: "ואם הפר יפר" "ואישה יפרנו" וכו' ולא
נשאר שום עונש על הנודרת, וזוהי כוונת רבינו, שהבעל
עוקר את הנדר (מכאן ולהבא) שלא נשאר בו שום רושם,
ועונש. בניגוד לחכם, שאינו אלא מתיר את הנדר, אבל לא
מבטלו כליל ללא עונש. ומרן ה"כסף משנה" מתרץ:
שהחכם אינו יכול להתיר אלא על ידי פתח חרטה, ששואל
את הנודר, אילו היית יודע בשעת נדרך, שתצטער כל כך,
או שיארע לך כך וכך, כלום היית נודר, ואחרי שהנודר
מצהיר, שלא נדר על מנת כך, נמצא שלא חל עליו הנדר
כלל, והחכם אינו עוקר את הנדר אלא מתירו, מורה הוראה,
שלאור חרטה הנודר אין כאן נדר כלל, ולא חל עליו מעולם.
אבל הפרת הבעל אינה על ידי חרטה, אלא הבעל עוקר
להצוננו: למרות שהוא חל מתחילה, זכאי הבעל לבטלו
(מכאן ולהבא) בתוקף סמכותו כבעל, נמצא שהפרה,
פירושה: עקירה - אחרי תחולת הנדר - ללא הנמקה
ושמיעת חרטה מאשתו הנודרת.

17 או שאמר לה: בטל, או אין נדר זה כלום. (18) אף על
פי שלא אמר לה שום לשון הפרה.

16 ז. המפר נדריו בתו או אשתו - צריך להוציא
17 בשפתיו¹⁹. ואם הפר בלבו - אינו מופר²⁰. אכל
18 המבטל - אינו צריך להוציא בשפתיו, אלא מבטל
19 בלבו בלבד, וכופה אותה לעשות²¹. בין עשתה
20 בין לא עשתה - בטל הנדר²².

19 לומר לה: מופר לך. (20) כיוון, שאם שתק ביום שמעו
הרי זה קיום הנדר, הרי בהכרח כשרוצה להפר צריך להוציא
הפרתו בשפתיו, כדי שהדיבור יוציא מכלל שתיקה.
21 שמניח לפניו לאכול דבר שנדרה ממנו. ומעשה זה
מוציא מידי שתיקה, כהפרה בדיבור. (22) נמצא ביטול
נדר לחוד, והפרתו לחוד. וזה מיוסד על דברי הברייתא
בנדרים עז: "אומר לה טלי ואכלי, טלי ושתי והנדר בטל
מאלי - אמר ר' יוחנן וצריך שיבטל בליבו" הרי שהביטול
הוא בלב, בעוד שההפרה אינה אלא בשפתיו. ולדעת
הראב"ד אין שום הבדל בין ביטול להפרה, ואין שום דרך
לכוף את האשה, אלא מיפר את הנדר דרך ביטול והפרה
שהם אחד. וכשאמר: "אומר לה טלי ואכלי ... והנדר בטל
מאלי" אין זה אלא כשהוא מפר בשבת, שלא יפר לה כדרך
שהוא מפר לה בחול, אלא משנה בלשונו ומבטלו בליבו
דרך הפרה, ולמעשה אין שום הבדל בין ביטול להפרה, כי
שניהם אחד הוא. ובפירוש אמרו "חומר בנשים מבעבדים
שהוא כופה את עבדו ואינו כופה את אשתו" להפר נזירותה.
אולם המעייין בדברי רבינו, יראה שלא נתכוון לומר לכופה
ממש לאכול, שהרי בפירוש כתב: "וכופה אותה לעשות בין
עשתה בין לא עשתה בטל הנדר" הרי שאין כפייה זו אלא
בדיבור. כי עצם מעשה הכפייה המתבטא בהנחת אוכל
לפניה או באמירתו: טלי ואכלי, הרי זה מגלה את רצונו
בהפרת הנדר, ואין לך הפרה מפורשת יותר מזו.

21 ח. מפרין נדרים בשבת, בין לצרף השבת²³ בין שלא
22 לצרף השבת²⁴. ולא יאמר לה בשבת 'מופר לך',
23 כדרך שאומר בחול²⁵, אלא מבטל בלבו ואומר לה:
24 טלי אכלי, טלי ושתי²⁶, וכיוצא בזה.

23 כגון שנדרה מאכילה או מתכשיטין. (24) שאם לא יפר
לה היום ביום שמעו שוב לא יוכל להפר לה למוצאי שבת.
אבל אין נשאלים לחכם בשבת אלא אם היו הנדרים לצורך
שבת. (25) כי צריך לשנות בשבת מדרכו בחול.
26 והוא הדין אם אמר לה לשון זה בחול, שהנדר בטל, כי
אחרת, לא הייתה מועילה אמירתו אפילו בשבת, אלא
שבחול הוא רגיל לומר: מופר לך, ובשבת משנה.

25 ז. האומר לאשתו או לבתו: פל הנדרים שתדרי
26 מכאן²⁷ ועד שאבוא ממקום פלוני הרי הן קנימין או

1 ג. וכיצד מקנים? בגוף שאמר לה: קנים ליכני¹³, או
2 יפה נדרת, או אין כמותך, או אלו לא נדרת הייתי
3 מדיריך, וכל פיוצא בדברים שמשמען שרצה בנדר
4 זה.

13) לך.

5 ד. המבטל נדריו אשתו או בתו - אינו צריך לומר
6 כלום¹⁴, ונתבטלו פל הנדרים.

14 בניגוד למפר, שצריך להוציא בשפתיו ואם הפר בליבו
אינו מופר.

7 ה. ומהו הבטול? שיקח אותה לעשות דבר שאסרה
8 אותה¹⁵. אכל ההפרה אינו כופה אותה, אלא מפר
9 לה¹⁶ ומניחה, אם רצתה - עושה, ואם רצתה - אינה
10 עושה.

15 שנותן לה לאכול דבר שנדרה ממנו, ואינו אומר לה
כלום. (16) שאומר לה: מופר לך.

11 ו. כיצד? נדרה או נשבעה שלא תאכל או שלא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 הַרְי הֵן מוֹפְרִין - לֹא אָמַר פְּלוֹם²⁸. עֲשֵׂה שְׁלִיחַ
 2 לְהַפֵּר לָהּ²⁹ אוּ לְקַיֵּם לָהּ - אֵינּוּ פְּלוֹם; שְׁנֵאמַר:
 3 אִישָׁה יְקִימְנָה וְאִישָׁה יִפְרְנֶנּוּ³⁰. וְכֵן הָאֵב - פְּעֻמּוֹ
 4 וְלֹא בִשְׁלוּחָהּ³¹.

27 מאותה שעה שאצא מכאן. (28) כי נדרים שעדיין לא

באו לעולם, אינו יכול לקיימם, שהרי קיומו הוא בטעות, כי
 אולי יהיו לה נדרים כאלה, שלא ירצה בקיומם. והוא הדין
 שאין בידו להפרים (ואין אומרים קל וחומר: אם הפר נדרים
 שבאו לכלל איסור, שכבר חלו, לא יפר נדרים שלא באו לכלל
 איסור). שנאמר "אישה יקימנו ואישה יפרנו" - את שבא
 לכלל היקם בא לכלל היפר, לא בא לכלל היקם (שלא חל
 עדיין) לא בא לכלל היפר. (29) נדרים שכבר נדרה, ואמר
 לו: "אם תראה שלא כראוי לי נדרה, הפר לה". (30) אף על
 פי שבכל התורה, שלוחו של אדם כמותו, כאן גילה הכתוב
 באמרו פעם שנית "ואישה יפרנו", שדווקא הבעל ולא
 השליח. (31) "כי הניא אביה אותה" אביה ולא השליח.

- 5 י. אָסְרָה עֲצֻמָּה בְּתֵאֵנִים וְעֵנְבִים, בֵּין בְּנֵדֵר בֵּין
 6 בְּשִׁבוּעָה, בֵּין שְׁאֲסְרָה עֲצֻמָּה בְּכָל הַמִּין בֵּין שְׁאֲמָרָה
 7 תֵּאֵנִים וְעֵנְבִים אֵלוֹ, וְקַיֵּם לְתֵאֵנִים וְהִפֵּר לְעֵנְבִים, אוּ
 8 שְׁקִיִּם לְעֵנְבִים וְהִפֵּר לְתֵאֵנִים - מֵה שְׁקִיִּם קָיִם, וּמֵה
 9 שְׁהִפֵּר מוֹפֵר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. וְאֵין אוֹמְרִין
 10 בְּהַפְרָה: נֵדֵר שְׁהוֹפֵר מִקְצָתוֹ - הוֹפֵר כָּלוֹ, פְּדִרְךָ
 11 שְׁאוּמְרִין בְּהַתְרָה³².

32) כי כשהחכם מתיר הנדר, נעשה הנדר טעות מעיקרו,
 והואיל והותר מקצתו, הותר ממילא כולו, שלא היה בדעתו
 אלא שיהא הנדר כולו קיים, אבל הפרת הבעל אינה אלא
 מכאן ולהבא, מה שהופר - הופר, והשאר עומד באיסורו.

- 12 יא. מִי שֶׁנִּדְרָה אֶשְׁתּוֹ וְשָׁמַע וְהִתְפִּיס עֲצֻמּוֹ³³ בְּנֵדִירָה
 13 - אֵינּוּ יָכוֹל לְהַפֵּר, שֶׁהָרִי קָיִם לָהּ³⁴. נֵדֵר הוּא
 14 וְהִתְפִּיסָה עֲצֻמָּה בְּנֵדִירָה³⁵ - מִפֵּר אֶת שְׁלָהּ³⁶, וְשָׁלוֹ
 15 קָיִם³⁷.

33) שאמר: גם אני כמותך. (34) גילה רצונו שמסכים
 לנדרה ואין זה גרוע מקיום בליבו שנקרא קיום. (35)
 שאמרה בתוך כדי דיבור לנדרו: "ואני". (36) שהרי
 לא גילה דעתו שרוצה לקיים נדרה. (37) שאין נדרו תלוי
 בנדרה.

- 16 יב. בִּיצֵד? שָׁמַע אֶשְׁתּוֹ אוּ בִתּוֹ אוֹמְרִין 'הַרְיִנִי
 17 נִזְרָה', וְאָמַר 'וְאֵנִי'³⁸ - אֵינּוּ יָכוֹל לְהַפֵּר, וּשְׁנִיחָם
 18 נִזְרִים. אָמַר הוּא 'הַרְיִנִי נִזְרָה', וְשָׁמַעָה הִיא וְאָמַרָה
 19 'וְאֵנִי' - מִפֵּר לָהּ³⁹, וְשָׁלוֹ קָיִם⁴⁰. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

38) כיוון שאמר: "ואני" הרי זה כקיום, ובכל זאת אם ישאל
 לחכם על הקמתו, חוזר ומפר לה. (39) שנאמר "לנדר נדר
 נזיר להזיר לה" - מקיש נזירות לנדרים, מה נדרים האב מפר
 נדרי בתו ובעל מפר נדרי אשתו, אף נזירות האב מפר נזירות
 בתו ובעל מפר נזירות אשתו. (40) עד שישאל לחכם
 ויתירנו.

52) כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה, שאם לא נישאת

52) כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה, שאם לא נישאת

22 **כא.** נַעֲרָה מֵאַרְסָה שֶׁנִּדְרָה וְקִיָּם לָהּ אָבִיָּה לְבָדוֹ אוֹ
23 בַּעֲלָהּ לְבָדוֹ וְהִפְרָה לָהּ הָאָחֵר, אָף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאַל
24 לְחֻכְם וְהִתִּיר לוֹ הַקְּמָתוֹ - אֵינּוּ חוֹזְרִים⁶⁷ וּמִפְּרָה לָהּ עִם
25 הָאָחֵר שֶׁכָּבַר הִפְּרָה לָהּ⁶⁸; שְׁאִין לָהֶם לְהִפְרָה אֶלָּא
26 שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד⁶⁹.

(67) המקיים. (68) ואפילו אם יפר הראשון עמו פעם שנית אינו מועיל. (69) שלא יפסיק בין אחד לחברו דבר המעכב את ההפרה כגון הקמתו של זה, שקודם שנשאל לא היה ראוי להפר.

27 **כב.** אָמַר לְבָתוֹ אוֹ לְאִשְׁתּוֹ: קָנִים לִי, קָנִים לִי, קָנִים לִי,
28 וְנִשְׁאַל עַל הַקְּמָה הִרְאִישׁוּנָה - הֲרֵי הַשְּׁנֵינָה חֲלָה
29 עָלָיו⁷⁰. אָמַר לָהּ: קָנִים לִי וּמוֹפֵר לִי, וְלֹא תַחֲלוּ
30 הַקְּמָה אֶלָּא אִם בֶּן חֲלָה הִפְּרָה - הֲרֵי זֶה מוֹפֵר;
31 שְׁאִין הַקְּמָה מוֹעִיל אַחֵר הַהִפְּרָה⁷¹. אָמַר לָהּ 'קָנִים
32 וּמוֹפֵר לִי' בְּבַת אַחַת⁷² - הֲרֵי זֶה קָנִים⁷³. אָמַר לָהּ:
33 קָנִים לִי הַיּוֹם⁷⁴ - הֲרֵי זֶה קָנִים לְעוֹלָם⁷⁵. אָמַר לָהּ:
34 מוֹפֵר לִי לְמַחֵר - אֵינּוּ מוֹפֵר; שֶׁהֲרֵי קָנִים הַיּוֹם,
35 וְלְמַחֵר אֵינּוּ יָכוֹל לְהִפְרָה⁷⁶. אָמַר לָהּ: קָנִים לִי שְׁעָה
36 אַחַת, וְעֵבֶר הַיּוֹם וְלֹא הִפְּרָה - הֲרֵי זֶה קָנִים; וְאִין
37 אוֹמְרִין שְׁעָה קָמִי שְׁאָמַר לָהּ: הֲרֵי מוֹפֵר לִי לְאַחֵר
38 שְׁעָה, שֶׁהֲרֵי לֹא הוֹצִיא הִפְּרָה מִפִּי. אָמַר לָהּ: קָנִים
39 לִיכִי שְׁעָה אַחַת, וְכִשְׁעִבְרָה הַשְּׁעָה אָמַר לָהּ: מוֹפֵר
40 לִי - הֲרֵי זֶה סֶפֶק⁷⁷; וְלִפְיָכֶּךָ אֲסוּרָה בְּנִדְרָה, וְאִם
41 עֲבָרָה עַל נִדְרָה - אֵינָה לֹאקָה⁷⁸.

(70) אף על פי שבשעה שקיים לה שנית לא היה לה מקום לחול, שהרי מקיים ועומד הוא מהקמתו הראשונה, בכל זאת תלויה ועומדת, וכשמוצאת מקום לחול (כשנשאל על הראשונה) היא חלה. (71) נמצא שבזה גילה דעתו שרוצה יותר בהפרה מבהקמה. (72) הוא הדין אפילו אם לא אמר: "בבת אחת" אלא: "קיים ומופר לך" כל שלא הפסיק בתיבת: לך, בין הקמה להפרה, הרי זה כבבת אחת. (73) על פי הכלל: "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו". וכיוון שאם אמר: קיים לך וחזר ואמר: מופר לך, אין ההפרה חלה, הוא הדין כשאמר קיים ומופר לך כאחד אין ההפרה חלה, ואפילו אם תרצה לומר ששתייהן אינן חלות, ממילא נשאר הנדר קיים, ששתיקתו מקיימתו (כסף משנה). והוסיף ה"אור שמח" להסביר, כיוון שלא אמר כלום, נמצאת שנשארה רק מחשבתו, והלכה היא: קיים בליבו - הרי זה קיום, הפר בליבו - אין זה מופר, וכשיש התנגשות במחשבה בין הקמה להפרה, הרי זה "כבת אחת". (74) אף על פי שיש לדקדק מדבריו: היום יהיה קיים, ולמחר יהיה מופר, ותתחיל ההפרה מהיום. (75) שסוף-סוף לא הוציא ההפרה בשפתיו, ונשאר מקיים. (76) בזה שאמר: מופר לך למחר, גילה דעתו, שקיימו להיום, וקיום במחשבה הרי הוא קיום, ומחר אינו זמן הפרה. (77) אם קיום לשעה הוא קיום לעולם, או אולי, מכיוון שכל היום ראוי להקמה ולהפרה, כל היום ברשותו הוא לקיים ולהפר. ולא אמרו: "קיים אינו יכול להפר" אלא כשקיים סתם, אבל

אחרי כן אין צורך לומר: "יקום עליה", כי מי יפר לה, אלא וודאי כשנשאת לאחר שנדרה הכתוב מדבר. (53) שאין הבעל מיפר לבדו עד שתיכנס לרשותו. (54) מה שנדרה קודם נישואיה.

1 יו. נִדְרָה תַּחַת בַּעֲלָהּ שֶׁיְהִיָּה הַבְּשׂוֹר אֲסוּר עָלֶיהָ
2 לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אוֹ שֶׁתְּהִיָּה נִזְיָרָה לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים
3 יוֹם, וְהִפְרָה לָהּ בַּעֲלָהּ, וְנָמַת אוֹ גִּירָשָׁה בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים
4 יוֹם, אָף עַל פִּי שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁיְהִיָּה לְנִדְרָה לְחוּל הֲרֵי הִיא
5 גִּירוּשָׁה אוֹ אֶלְמָנָה - הֲרֵי זֶה מִתְּרַת; שֶׁכָּבַר הִפְּרָה לָהּ
6 נִדְרָה זֶה⁵⁵.

(55) שהכל הולך אחרי שעת אמירת הנדר ולא אחר שעת תחולתו.

7 יח. אֶלְמָנָה אוֹ גִּירוּשָׁה שְׁאָמְרָה: הֲרִינִי אֲסוּרָה בִּינִי
8 בְּשִׁנְאָשָׁא⁵⁶, וְנִשְׁאֵת - אִין הַבְּעַל יָכוֹל לְהִפְרָה⁵⁷.
9 אָמְרָה וְהִיא תַּחַת בַּעֲלָהּ: הֲרִינִי אֲסוּרָה בְּבִשְׂוֹר
10 בְּשִׁנְאָתְגֵרֶשׁ⁵⁸ - הֲרֵי הַבְּעַל מִפְּרָה, וְכִשְׁתַּגְּרֶשׁ תְּהִיָּה
11 מִתְּרַת⁵⁹.

(56) אעפ"י שאי אפשר שיחול הנדר אלא בשעת נישואיה, ואז הרי בעלה יוכל להפר לה. (57) שאפילו במקרה זה אנו הולכים אחרי שעת ביטוי הנדר וקבלתו ואז הייתה אלמנה. (58) אף על פי שאי אפשר לנדר לחול אלא בשעה שתתגרש, ואז הרי היא פנוייה. (59) כדעת רבי עקיבא שהולכים אחרי שעת האמירה בין להקל ובין להחמיר.

12 יט. הַמְּקִיָּם בְּלִבּוֹ⁶⁰ - הֲרֵי זֶה קָיָם⁶¹. וְהַמְּפָר בְּלִבּוֹ -
13 אֵינּוּ מוֹפֵר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹו⁶². לְפִיכֶךָ, אִם הִפְּרָה בְּלִבּוֹ
14 - הֲרֵי זֶה יָכוֹל לְחַזֵּר וּלְקָנִים; וְאִם קָיָם בְּלִבּוֹ - אֵינּוּ
15 יָכוֹל לְחַזֵּר וּלְהִפְרָה⁶³, אֶלָּא אִם חֲזַר בְּתוֹךְ פְּדֵי דְבוּר;
16 פְּדֵי שְׁלֹא יְהִיָּה פֶת דְּכָרִים שֶׁבְּלִבּוֹ גְּדוֹל מִפֶּתַח
17 הַמוֹצִיא בְּשִׁנְאָתוֹ⁶⁴.

(60) שלא הוציאו בשפתיו. (61) וזה נלמד משתיקה ביום שמעו, שהיא מקיימת הנדר. הואיל ועבר היום ולא הפר, גילה דעתו שהוא רוצה בקיום הנדר, הרי שאנו הולכים בזה אחר דעתו, מעתה, אם קיים בליבו, הרי גילה דעתו במפורש, שרוצה לקיימו, ואין זה גרוע מעבר יום השמיעה, שאינו יכול להפר. (62) שצריך להוציא בשפתיו, שהדיבור יוציאו מידי שתיקתו, שאם לא כן שתיקתו מקיימתו. (63) הרי הוא כאילו קיימו בשפתיו, שאינו חוזר ומפר, אם לא שישאל על הקמתו. (64) שאפילו קיים בשפתיו וחזר בו תוך כדי דיבורו והפר הרי זה מופר, שהרי זה כטועה.

18 כ. הַמְּקִיָּם נִדְרֵי בְּתוֹ אוֹ אִשְׁתּוֹ וְנָחַם⁶⁵ - הֲרֵי זֶה
19 נִשְׁאַל לְחֻכְם וּמִתִּיר לוֹ הַקְּמָתוֹ, וְחוֹזֵר וּמִפְּרָה לָהּ בּוֹ
20 בַּיּוֹם⁶⁶. אֶבֶל אִם הִפְּרָה לָהּ וְנָחַם, אֵינּוּ יָכוֹל לְהִשְׁאַל
21 לְחֻכְם פְּדֵי שִׁנְחֹזֵר וּיְקָיָם.

(65) ומתחרט על הקמתו. (66) ביום שאלתו, שהוא אצלו כיום השמיעה.

14 כח. אָמְרוּ חֲכָמִים: פֶּל הַנּוֹדֵר - פָּאָלוּ פְּנֵה פְּמָה⁹¹.
 15 וְאִם עֵבֶר וְנָדַר - מִצְוָה לְהִשְׁאֵל⁹² עַל נְדָרוֹ, כְּדִי שְׁלֹא
 16 יִהְיֶה מִשְׁשׁוֹל לְפָנָיו. בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים? בְּנִדְרֵי
 17 אֶסֶר⁹³; אָבֵל נְדָרֵי הַקֹּדֶשׁ⁹⁴ - מִצְוָה לְקִיְּמוֹ, וְלֹא
 18 יִשְׁאֵל עֲלֵיהֶן אֶלָּא מִדְּחַק⁹⁵; שְׁנֵאמַר: נְדָרֵי לַה'
 19 אֲשֵׁלִם⁹⁶.

91 בשעת איסור הבמות, שאף על פי שציוותה להקריב קרבנות בפנים (במקדש) הזהירותו שלא יוסיף לבנות במה ולהקריב בחוץ. וגם הנודר רוצה לאסור על עצמו דברים אסורים נוסף על מה שאסרתו תורה. ומשום שהנודר רגיל להתפס בקרבן, אומרים לו שאין קרבנו רצוי והריהו כבונה במה ומקריב בחוץ. וכן אמרו בירושלמי: "לא דיך מה שאסרה לך התורה אלא שאתה מבקש לאסור עליך דברים אחרים." (92 על ידי חכם שיתירו. 93 שאוסר על עצמו דברים המותרים. 94 שנודר לטובת ההקדש או לצדקה, ובמדרש בראשית רבה פרשה ע אמרו: וידר יעקב נדר לאמור - לאמור לדורות, שיהיו נודרים בעת צרתם. 95 בקושי, כשרואה שאינו יכול לקיימם. 96 ובשולחן ערוך יורה דעה סימן רג, סעיף ד פסק: "צריך להיזהר שלא ידור שום דבר ואפילו צדקה אין טוב לידור, אלא אם ישנו בידו, יתן מיד, ואם לאו לא ידור עד שיהיה לו, ואם פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמהם יאמר: "בלא נדר".

סְלִיקוּ לָהּ הַלְכוֹת נְדָרִים פְּסִיעָתָא דְשְׂמַיָא

יום שלישי ה' כסלו ה'תשע"ו

הַלְכוֹת נְזִירוֹת

יֵשׁ בְּכֻלָּן עֲשׂוֹר מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁמֹנֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֵׂה, וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) שְׁיִגְדֵל הַנְּזִיר פֶּרַע. (ב) שְׁלֹא יִגְלַח שְׁעָרוֹ פֶּל יָמֵי נְזָרוֹ. (ג) שְׁלֹא יִשְׁתֶּה הַנְּזִיר יַיִן וְלֹא תַעֲרַבֵת יַיִן וְאֶפְלוֹ חֲמִין שְׁלֵהֶם. (ד) שְׁלֹא יֵאָכֵל עֲנָבִים לַחִים. (ה) שְׁלֹא יֵאָכֵל צְמוֹקִים. (ו) שְׁלֹא יֵאָכֵל חֲרָצִימִים. (ז) שְׁלֹא יֵאָכֵל זִגְיִן. (ח) שְׁלֹא יִפְגֵּס לְאֵהֶל הַמֶּת. (ט) שְׁלֹא יִטְמֵא לַמֵּיתִים. (י) שְׁיִגְלַח עַל הַקְּרָפְנוֹת פְּשִׁישִׁלִים נְזִירוֹתָו אוֹ פְּשִׁיטָמָא.

וּבִאֵוֹר מִצְוֹת אֵלּוֹ בַּפְּרָקִים אֵלּוֹ:

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

1) דברים אסורים על הנזיר ועונש העובר עליהם, ידות נזירות וכינויי נזירות כיצד, המתנה על מה שכתוב בתורה בקבלת הנזירות, דין האומר הרי ידי נזירה או ראשי נזיר.

20 א. הַנְּזִירוֹת הוּא נְדָר מִכָּל נְדָרֵי אֶסֶר², שְׁנֵאמַר: כִּי
 21 יִדְרֶה נְזִיר וְגוֹמַר. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁיִגְדֵל שְׁעָרָא
 22 רֵאשׁוֹ⁴, שְׁנֵאמַר: גִּדֵּל פֶּרַע שְׁעָרָא רֵאשׁוֹ. וְאִם גִּלַּח
 23 בְּיָמֵי נְזָרוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֵׂה⁵, שְׁנֵאמַר: תַּעַר לֹא
 24 יַעֲבֵר עַל רֵאשׁוֹ. וְכֵן אֶסֶר לְהִטְמֵא לַמֵּיתִים⁶ אוֹ לְאָכֵל
 25 דְּבָרִים שְׁאִסְרָן הַפְּתוּב עֲלָיו מִגִּפְּן הַיַּיִן⁷ פֶּל יָמֵי נְזָרוֹ.

לא כשפירש ואמר: "קיים לך שעה אחת." (78 משום: לא יחל דברו, שאין לוקין על הספק.

1 כג. מִי שְׁנָדַר נְדָרִים כְּדֵי לְכַוְּנָה⁷⁹ דַּעוּתָיו וְלַתְּקַן
 2 מַעֲשָׂיו - הָרִי זֶה זְרִיז וּמְשֻׁבָּח. כִּיצַד? פְּגוּן מִי שְׁהִיָּה
 3 זוּלָל, וְאֶסֶר עָלָיו הַבְּשָׂר שְׁנָה אוֹ שְׁתַּיִם; אוֹ מִי
 4 שְׁהִיָּה שׁוּגָה⁸⁰ בַּיַּיִן, וְאֶסֶר הַיַּיִן עַל עֲצָמוֹ זְמַן
 5 מְרַבָּה⁸¹, אוֹ אֶסֶר הַשְּׂכָרוֹת לְעוֹלָם⁸²; וְכֵן מִי שְׁהִיָּה
 6 רוֹדֵף שְׁלֵמוֹנִים⁸³ וְנִבְהַל לְהוֹדֵף⁸⁴, וְאֶסֶר עַל עֲצָמוֹ
 7 הַמְּתַנְּוֹת אוֹ הַנִּתְּ אוֹנְשֵׁי מְדִינָה⁸⁵; וְכֵן מִי שְׁהִיָּה
 8 מְתַגָּה בְּיָפוֹ, וְנָדַר בְּנְזִירוֹ⁸⁶; וְכִיּוֹצֵא בְּנְדָרִים אֵלּוֹ⁸⁷
 9 - פֶּלֶן דְּרֵךְ עֲבוּדָה לְשֵׁם הָאֱלֹהִים. וּבְנְדָרִים אֵלּוֹ וְכִיּוֹצֵא
 10 בְּהֵן אָמְרוּ חֲכָמִים: נְדָרִים - סִיגָא לְפִרְשׁוֹתָ⁸⁹.

79) להכשיר מידותיו ולבססן. וגירסת ה"כסף משנה": לכוון דעותיו. 80) להוט ונמשך אחריו עד כדי שכחת עצמו. 81) פרט לשבתות וימים טובים. שהוא מצווה לקדש ולהבדיל על היין מדברי סופרים. 82) כי שלושה הקב"ה אוהבם: "מי שאינו כועס, ומי שאינו משתכר ומי שאינו מעמיד על מידותיו". 83) תשלומים בלתי כשרים, כגון שוחד. 84) אץ להעשיר. 85) כדי שלא להיכשל בשוחד. 86) להיות נזיר, כמו שאמר שמעון הצדיק "מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד, פעם אחת בא אדם מן הדרום, וראיתי, שהוא יפה עיניים וטוב רואי וקוצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו: בני, מה ראית להשחית את שערך הנאה, אמר לי: רועה הייתי לאבא בעירי הלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בכבואה שלי ופחו עלי יצרי וביקש לטרדני מן העולם (להביאני לידי מעשים לא טובים) אמרתי לו: רשע! למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך במי שעתיד להיות רימה ותולעה, העבודה (בשבועה) שאגלחך לשמים ... אמרתי לו: בני, כמוך ירבו נזורי נזירות בישראל, עליך הכתוב אומר: איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה'... 87) כגון שירא שלא יתקפו יצרו ויתרשל בקיום מצוות עשה. 88) גדר וחיוזוק. 89) "רצונו לומר, השמירה מהטומאות, כמו שאמרו במסכת חגיגה בגדי עם הארץ מדרס לפרושים" וכתב רבינו במורה נבוכים חלק ג, סוף פרק מ"ח "... כל זה להרגיל לקנות מידת ההסתפקות. ולחסום תאוות המאכל והמשתה ... ומפני שהנשים ממהרות לכעוס לקלות הפעלות וחולשת נפשן, אילו היה עניין שבועותיהן ברשותן היה בזה צער גדול בבית ומחלוקת ... בהיות זה המין מן המזון מותר לאיש ואסור לאשה וזה אסור על הבת ומותר לאם, ומפני זה סמך העניין לבעל הבית בכל מה שיש בו נזק או תועלת (שיוכל להפך להם), הלא תראה שמי שהיא ברשות עצמה ... דינה כדן האנשים..

11 כד. וְאֵף עַל פִּי שְׁהֵן עֲבוּדָה (לְשֵׁם) - לֹא יִרְבֶּה אָדָם
 12 בְּנְדָרֵי אֶסֶר וְלֹא יִרְגִיל עֲצָמוֹ בְּהֵם⁹⁰, אֶלָּא יִפְרֹשׁ
 13 מְדְבָרִים שְׂרָאוֹי לְפָרֶשׁ מִהֵן בְּלֹא נְדָר.

90) שמא ייכשל ולא יוכל לעמוד בהם. וכן אמרו "לעולם אל תהי רגיל בנדרים שסופך למעול בשבועות".

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ה' כסלו - ספר הפלאה - הלכות נזירות קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. האומר: לא אפטר¹³ מן העולם עד שאהיה נזיר
 - הרי זה נזיר¹⁴ מיד, שמא ימות עתה¹⁵. ואם אחר
 נזירותו¹⁶ - הרי זה עובר בכל תאחר לשלמו¹⁷. ואין
 לוקין על לאו זה¹⁸.

(13) לא אצא. (14) חייב לקבל עליו נזירות (רא"ש לנדרים
 ג:). וכן לשון רבינו לקמן הל' ערכין פ"ו, הל"ג: "ואע"פ
 שעדיין לא נדר בנייר, הואיל ואמר: שידור בנייר, חייב
 להנדר". (15) ונמצא שלא קיים את נדרו, והשווה הל'
 תרומות פ"ט ה"א, ולקמן פ"ד ה"י. (16) קבלת נזירותו.
 (17) נדרים ג: (18) שאין לוקים על לאו שאין בו מעשה
 (הל' סנהדרין פ"ח, ה"ב) ואיחור נזירותו אין בו מעשה.
 והוא הדין אם קבע זמן לנזירותו ואיחר, ולא קיבל עליו
 נזירותו, אינו לוקה, כנ"ל (רדב"ז).

ה. אין אומרים בנזירות: עד שיוציא בשפתיו דבר
 שמשמעו אצל כל העם פענזין שבלבו; אלא פיון
 שגמר בלבו¹⁹ והוציא בשפתיו דברים שענינם²⁰
 שיהיה נזיר, אף על פי שהן ענינות רחוקות, ואף
 על פי שאין במשמען לשון נזירות - הרי הוא
 נזיר²¹.

(19) לקבל עליו נזירות. (20) תכנס ומוכנס. (21) נזיר ב:
 שמחשבת לבו מגלה (=משלימה) את משמעות דיבורו
 (תוספות שם).

ו. כיצד? הרי שהיה נזיר עובר לפניו ואמר: אהיה
 - הרי זה נזיר, הואיל ובלבו היה שיהיה כמו זה,
 ואף על פי שלא פירש ואמר אהיה כמו זה. וכן
 אם אחז בשערו ואמר: אהיה נאה²³, או אהא
 מכלכל²⁴, או אהא מסלסל; או שאמר: הריני
 מסלסל, או הריני מכלכל²⁵, או הרי עלי לשלח
 פרע²⁶ - הרי זה נזיר²⁷. והוא שנגמר בלבו להזיר²⁸.

(22) נזיר שם. והשווה לקמן פ"ב, ה"ד. (23) ובכת"י
 התימנים: אהא נאוה. כלומר, אהיה נאה במצוה התלויה
 בשיער, כגון נזירות (תוספות שם). וכאן אפילו לא עבר נזיר
 לפניו - הרי זה נזיר (תוספות שם, דיבור-המתחיל הריני
 כזה). וכל אלו נקראו בגמרא שם ב. "ידות נזירות", שלא
 גמר דיבורו, והרי זה מועיל כאילו גמרו, כאדם האחז בבית
 יד של כלי ומגביהו בכך, כאילו אחז בכלי עצמו (תוספות
 שם דיבור-המתחיל האומר). והשווה לעיל הל' נדרים פ"א,
 הכ"ג ובביאורנו. (24) מסדר שערות ראשי בצורה הראויה,
 ולשון משנה היא בנזיר שם, וכן בשבת עח: "כדי לעשות
 כלכל" (הערוך). ויש מפרשים: כלכל - לשון גידול שיער
 (תוספות לנדה נב:). ולדבריהם כך גירסת הגמרא בנזיר ג.
 "כלכל - לשון גידול שער הוא". (25) ומדובר, כשתפס
 שיער ראשו, אמר כך (פירוש המשנה לרבינו, נזיר שם).
 (26) לגדל שער, מלשון הכתוב (במדבר ו, ה) "גדל פרע שער
 ראשו", והנביא אומר (יחזקאל מד, כ) "פרע לא ישלחו".
 (27) משנה נזיר ב. (28) נזיר ב: וכמבואר בהלכה הקודמת.

ז. אומר: הרי עלי צפרים²⁹, אף על פי שהיה נזיר

(2) שאוסר על עצמו בדרך נדר דבר המותר, בניגוד לאומר:
 הרי עלי להביא קרבן, שאף הוא נקרא נדר, אבל לא "נדר
 איסור" אלא "נדר הקדש", כלשון רבינו לעיל הל' נדרים
 פ"א, ה"א-ב. ואע"פ שגם הנזיר מביא קרבנות במלאת ימי
 נזרו, עיקר הנזירות הוא נדר איסור, כמבואר בסמוך.
 (3) בכ"י התימנים: כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה',
 כנוסח הכתוב בתורה. (4) כל ימי נזרו. (5) ראה לקמן
 פ"ה, ה"א דיני איסור גילוחו. (6) לנגוע במת, או להכנס
 לאהל שהמת בו, ראה לקמן פ"ז דיני טומאת נזיר.
 (7) שם, (ד) והם מבוארים לקמן פ"ה, ה"א-י. והקדים רבינו
 מצות גידול שער נזיר וגילוחו, למצוות הטומאה והיוצא מן
 הגפן, בעוד שבתורה נכתבו תחילה דיני אכילת מיני הגפן,
 - מפני שבגילוח שיער נזיר יש מצות-עשה ולא-תעשה,
 בעוד שבאכילת מיני הגפן אין אלא מצות לא-תעשה בלבד,
 ובכל זאת, הקדים הכתוב איסור שתיית היין, כדי להסמיק
 פרישת נזיר לפרשת סוטה שלמעלה ממנה, כמאמרם ז"ל
 (סוטה ב). "כל הרואה סוטה בקלקולה, יזיר עצמו מן היין"
 (ע"פ הרדב"ז).

ב. עבר וגלח או נטמא או אכל מגפן היין - הרי
 זה לוקה שתיים⁸: אחת - משום לא יחל דברו,
 שכולל כל הנדרים⁹; ואחת - משום דבר שעבר
 עליו מדברים שאסורין אסור מיוחד על הנזיר¹⁰.

(8) שתי פעמים, שבכל אחת מהן שלשים ותשע מלקות.
 (9) ראה לעיל הל' נדרים פ"א, ה"ה. (10) שכל העובר
 עבירה שיש בה לאוין חלוקים, לוקה כמנין הלאוין שבה.
 ומובן, שאם גילח, ונטמא ושתה יין - לוקה ארבע (רדב"ז).

ג. נדר בנזיר וקיים נדרו פמנותו - הרי זה עושה
 שלש מצוות עשה: האחת - ככל היצא מפיו יעשה,
 והרי עשה; והשנייה - גדל פרע שער ראשו, והרי
 גדל; והשלישית - תגלחתו עם הבאת קרבנותיו¹¹,
 שנאמר: וגלח הנזיר פתח אהל מועד וגומר¹².

(11) במלאת ימי נזרו, ככתוב (במדבר ו, יג), והן תלויות זו
 בזו, כמבואר לקמן פ"ה, ה"א-ד. וכתב רבינו במורה-נבוכים
 ח"ג, פמ"ח: "וטעם הנזירות מבואר מאד, והוא הפרישות
 מן היין, אשר הפסיד מן הראשונים והאחרונים, רבים
 ועצומים כל הרוגיו, ו"גם אלה ביין שגור" (לשון הכתוב
 ישעיה כת, ז)... כי הנשמר ממנו נקרא קדוש, והושם
 במדרגת כהן גדול בקדושה, עד שלא יטמא אפילו לאביו
 ולאמו כמוהו, זאת הגדולה מפני שפירש מן היין". והשווה
 לקמן פ"ה, ה"ד: "ושקלו הכתוב כנביא, שנאמר (עמוס ב,
 יא) ואקים מביניכם נביאים, ומבחוריים לנזירים". וכתב
 ה"אבן עזרא" (במדבר ו, ז) "ויש אומרים כי מלת נזיר
 מגזרת נור (= כתר), והעד: "כי נזר אלקיו על ראשו". ודע,
 כי כל בני האדם עבדי תאות העולם, והמלך באמת, שיש
 לו נזר ועטרת מלכות בראשו, כל מי שהוא חפשי מן
 התאוות". (12) ראה לקמן פ"ח, ה"ג: "ואינו מגלח עד
 שיהיה פתח העזרה פתוח, שנאמר: פתח אהל מועד, לא
 שיגלח כנגד הפתח, שזה ביון מקדש הוא".

- 1 עוֹבֵר לְפָנָיו וְאָף עַל פִּי שֶׁהָיָה בְּלִבּוֹ לְהַזִּיר - אֵינּוֹ
2 נֹזֵר³⁰, וְהָיָה זֶה כְּמִי שֶׁשָּׂא הוֹצִיא בְּשִׁפְטָיו כְּלוּם³¹.
- 29 שתי תורים או שני בני יונה, והן קרבן נזיר שנטמא, ככתוב במדבר ו, י. (30 משנה נזיר ב. וכדעת חכמים. 31 כי שמא נתכוין להביא ציפורים, כקרבן נדבה, וספק נזירות להקל (נזר ג:). וכתב רבינו בפירושו המשנה שם: "ואמנם חייב להביא שתי תורים בלבד, ויקריב אותן נדבה".
- 3 ח. כָּל כְּפוּנֵי³² נִזְיֹרוֹת - כְּנִזְיֹרוֹת. כִּיצַד? מְקוֹמוֹת
4 הָעֲלֻגִים שֶׁמְשַׁנִּין אֶת הַדְּבוּר³³ וְאָמַר שֵׁם: הַרְיֵנִי
5 נְזִיק, נְזִיחַ, פְּזִיחַ³⁴ - הַרְיֵנִי זֶה נְזִיר³⁵.
- 32 שמות לוֹאִי. (33 "מפסידים את הלשון, ומכנים על דבר בדבר אחר" (הל' נדרים פ"א, ה"טז). 34 משנה נזיר ב. ומפרש רש"י: "לשון אומות הן, כשתמחוק רגל הקורף של נזיק, ודופן החי"ת של נזיח, וגגו של פ"א דפזיח, ודופן חי"ת שלו, עשיתו: נזיר. 35) ורבינו בפירושו המשנה, אומר: "שהעלגים מן האומות המשתתפין לישראל, היו משבשים לשון נזיר על צד שינוי לשונם, אח"כ נעתק זה אל ההמון ונפסד הלשון לפי דיבורם". והשווה הל' שבועות פ"ב, ה"ה והל' נדרים פ"א, ה"טז. ובביאורנו שם.
- 6 ט. הָאוֹמֵר: הַרְיֵנִי נְזִיר מִן הַחֲרָצִים³⁶ בְּלִבְדֹּ אוֹ מִן
7 הַנְּזִיגִים³⁷ בְּלִבְדֹּ, אוֹ הַרְיֵנִי נְזִיר מִן הַתְּגַלְחָת, אוֹ הַרְיֵנִי
8 נְזִיר מִן הַטְּמֵאָה³⁸ בְּלִבְדֹּ - הַרְיֵנִי זֶה נְזִיר גְּמוּר, וְכָל
9 דְּקִדּוּקֵי נִזְיֹרוֹת עֲלֵי³⁹ וְאָף עַל פִּי שֶׁשָּׂא הָיָה בְּלִבּוֹ
10 לְהַזִּיר אֶלָּא מְדַבֵּר זֶה בְּלִבְדֹּ. הוֹאִיל וְדָבָר שֶׁנֶּזֶר מִמֶּנּוּ
11 אָסוּר עַל הַנְּזִירִים, הַרְיֵנִי זֶה נְזִיר גְּמוּר⁴⁰.
- 36 הגרעניים הפנימיים מהענבים שזורעים אותם. 37 והם הקליפה החיצונה של הענבים, לשון רבינו לקמן פ"ה, ה"ב. 38) שלא להטמא למתים. 39) וחייב להתנהג בכל דיני נזירות, כאילו אמר הרניני נזיר סתם (משנה נזיר ג:). 40) שנאמר (במדבר ו, ג) "מיין ושכר יזיר" - אפילו לא נדר אלא מיין בלבד, הרי זה נזיר מכולם (גמרא שם).
- 12 י. אֶבֶל הָאוֹמֵר: הַרְיֵנִי נְזִיר מִן הַגְּרוּגְרוֹת⁴¹ אוֹ מִן
13 הַדְּבִלָה⁴² וְכִיּוֹצֵא בִּהְיֵן⁴³ - הַרְיֵנִי זֶה אָסוּר בְּהֵן⁴⁴, וְאֵינּוֹ
14 נְזִיר⁴⁵.
- 41) תאנים מיובשות, ונזיר מותר בהן, שאינן פירות הגפן. 42) תאנים מיובשות דרוסות יחד עד שנעשו גוש אחד, ונזכרות במקרא, שמואל"א, ל, יב ועוד. 43) מפירות שאינם פרי הגפן, ומותרים לנזיר, ראה לקמן פ"ה, ה"א. 44) כאילו נדר מן הגרוגרות, שיהיו אסורים עליו כקרבן שאף בגמר דבריו אדם נתפס. 45) שלא נדר כדרך הנזורים, שאין נזירות מן הגרוגרות ומן הדבילה (משנה נזיר ט). וכדעת רבי נתן שם בגמרא עמ"ב, ע"פ בית-הלל: נדור, ואינו נזיר. וגורס רבינו שם: "מתניתין כרבי נתן" (כסף-משנה).
- 15 יא. מְזַגּוֹ לֹא כּוּס שֶׁל יַיִן וְנִתְּנוּ לוֹ לְשִׁתוֹת, וְאָמַר:
- 16 הַרְיֵנִי נְזִיר מִמֶּנּוּ⁴⁶ - הַרְיֵנִי זֶה נְזִיר גְּמוּר⁴⁷. וְאֵם הָיָה
17 מִר נֶכֶשׁ אוֹ כּוּעֵס אוֹ מִתְּאֵבֵל, וְהָיָה מְבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ
18 שִׁישְׁתָּהּ כְּדִי לְשַׁכַּח עֲמֻלוֹ⁴⁸, וְאָמַר: הַרְיֵנִי זֶה נְזִיר
19 מִמֶּנּוּ - הַרְיֵנִי זֶה אָסוּר בְּאוֹתוֹ הַכּוּס בְּלִבְדֹּ, וְאֵינּוֹ
20 נְזִיר; שֶׁלֹּא נִתְּפוֹן זֶה אֶלָּא שֶׁשָּׂא הָיָה כּוּס זֶה⁴⁹.
- 46) מן היין שבכוס. 47) וכל דקדוקי נזירות עליו (משנה נזיר יא). ואין זה גרוע מהאומר: "הרניני נזיר מהחרצנים בלבד" שהוא נזיר בכל, כמבואר לעיל ה"ט. 48) מצוקתו וחלאתו, מלשון הכתוב (משלי לא, ו-ז) "וייין למרי נפש, ישתה וישכח רישו, ועמלו לא יזכר עוד". 49) שאסר עליו כוס זה כקרבן, ונתכוין לסלק את המפצירים בו לשתות, כי אם לא יאמר: נזיר אני, ירא הוא שיביאו לו כוס אחר. וכל הקטע הזה אין לו מקור בתלמודים.
- 21 יב. וְכֵן שֶׁפֹּר שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ כּוּס כְּדִי לְרִוּוֹתוֹ⁵⁰, וְאָמַר: 21
22 (הַרְיֵנִי זֶה) [הַרְיֵנִי] נְזִיר מִמֶּנּוּ - הַרְיֵנִי זֶה אָסוּר בְּאוֹתוֹ
23 הַכּוּס בְּלִבְדֹּ, וְאֵינּוֹ חַיֵּב בְּנִזְיֹרוֹת; שֶׁלֹּא נִתְּפוֹן זֶה
24 אֶלָּא שֶׁשָּׂא יִשְׁכְּרוּ אוֹתוֹ יוֹתֵר מִדְּאִי⁵¹. וְאֵם הִגִּיעַ
25 לְשִׁכְרוֹתוֹ שֶׁל לוֹט⁵² - אֵין דְּבָרָיו כְּלוּם⁵³, וְאֵינּוֹ חַיֵּב
26 עַל כָּל עֲבֵרָה שֶׁיַּעֲשֶׂה; שֶׁמְשַׁהֲגִיעַ לְשִׁכְרוֹתוֹ שֶׁל לוֹט
27 אֵינּוֹ בֶּן חַיִּיב⁵⁴.
- 50) להשקותו לרויח, שכן דרך בני אדם להפציר בשיכור שיוסיף לשתות. 51) ואילו אמר: כוס זה עלי כקרבן, הוא מתיירא, שמא יביאו לו כוס אחר (נזיר יא). 52) אבדה לו דעתו לגמרי, ראה בראשית יט, לג. 53) אין נדרו נדר, ואפילו באותו כוס מותר. 54) עירובין סה. והשווה הל' מכירה פכ"ט, הי"ח "הגיע לשכרותו של לוט, והוא השיכור שעושה ואינו יודע מה עושה... הרי הוא כשוטה או כקטן פחות מבן שש".
- 28 יג. הָאוֹמֵר: הַרְיֵנִי נְזִיר עַל מְנַת שְׂאֵהָיָה שׁוֹתָה יַיִן
29 אוֹ מְטֵמֵא לְמֵתִים אוֹ מְגַלַּח שְׁעָרָיו⁵⁵ - הַרְיֵנִי זֶה נְזִיר
30 וְאָסוּר בְּכָלֵם; מִפְּנֵי שֶׁהִתְנַהַג עַל מַה שֶׁכְּתוּב
31 בַּתּוֹרָה⁵⁶, וְכָל הַמְתַּנְּהַ עַל הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה - תִּנְאַו
32 בְּטַל⁵⁷.
- 55) וקיבל עליו רק חלק מן הנזירות. 56) כשאמר הרניני נזיר, נאסר בכולם, וכשהוא מטיל תנאי בדניני נזירותו, הרי זה מתנגד לדניני התורה, ואין בדבריו כלום (נזיא יא. ובתוספות שם). 57) שכל תנאי המועיל לבטל את המעשה, אנו למדים מתנאי בני גד ובני ראובן (במדבר לב, כט-ל). ושם לא היה התנאי נגד הכתוב בתורה (תוספות כתובות נו. דיבור-המתחיל הרי זו). והשווה הל' אישות פ"ו, ה"ט.
- 33 יד. נִדֵּר בְּנִזְיֹר, וְאָמַר: לֹא הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁהַנְּזִיר אָסוּר
34 בְּיַיִן אוֹ בְּטֵמֵאָה אוֹ בַּתְּגַלְחָת, וְאֵלוֹ הָיִיתִי יוֹדֵעַ כֵּן
35 לֹא הָיִיתִי נוֹדֵר - הַרְיֵנִי זֶה נְזִיר וְחַיֵּב בְּכָלֵם⁵⁸; שֶׁהָיָה
36 הוּא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁאָסַר עֲצֻמוֹ בְּאֶחָד מִשְׁלֹשָׁה מִיַּנִּין,
37 וְכָבֵר בְּאַרְבָּע⁵⁹, שֶׁאֶפְלוֹ לֹא נִדֵּר אֶלָּא מֵאֶחָד מֵהֵם -
38 אָסוּר בְּכָלֵן⁶⁰.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ו' כסלו - ספר הפלאה - הלכות נזירות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

71) "יש לו אבר זכרות ואבר נקבות" (הל' אישות פ"ב, הכ"ד, כה), ושניהם יש להם דין ספק זכר ספק נקבה, כמבואר שם. 72) משנה נזיר יב: שבלשון בני אדם אינו נקרא בן אלא זכר, ולא בת וכל אלו (רע"ב שם). 73) שם, שגם הטומטום נקרא ולד. ואין אומרים, לולד חשוב נתכוון (גמרא שם יג.). 74) שמא לא היה ולד של קיימא, ולא נולד לתשעה חודשים גמורים, ואין זה ולד. וספק נזירות להקל (רש"י שם). 75) שם במשנה "חזרה וילדה, הרי זה נזיר". ופירושו התוספות, ילדה מהריון אחר. וכתב הרדב"ז: ואין צורך לומר אם חזרה וילדה מאותו הריון, שהרי זה נזיר, ומעשים בכל יום שאשה מפילה, ויולדת ולד של קיימא מאותו הריון, שטיפה אחת היא ונחלקת לשתיים, וכמבואר בתוספות שם דיבור-המתחיל והפילה אשתו.

יום רביעי ו' כסלו ה'תשע"ו

פרק שני

1) קבלת נזירות באונס או בשוגג, דין המתפס בניזירות, ספיקות שונים בקבלת נזירות, שהולכים בהם להקל, שהאיש מדיר את בנו הקטן בניזירות ולא האשה, דיני נשים ועבדים בניזירות, הפרתן וכפיית העבדים בביטול נזירותם, נזירות שלא בפני הבית ובחוץ לארץ.

18 א. הנודר בנזיר בשוגג או באונס או שגדר לזרו
19 חברו או דרך הבאי - הרי זה פטור, בשאר נדרים.
20 ומי שגדר בנזיר ונתם על נדרו - הרי זה נשאל
21 לחכם ומתיר לו נזירותו, פדרך שמתירין שאר
22 הנדרים.

23 ב. מי שגדר בנזיר, והלך להביא קרבנותיו שגור על
24 דעת שייבאם במלאת ימי נזרו, מצאן שנגנבו או
25 נגנבה בהמה מהן אם עד שלא נגנבה בהמה נזר
26 - הרי זה נזיר; ואם אחר שנגנבה או שאבדה או
27 שמתה נזר - אינו נזיר, שזה נזר בטעות.

28 ג. המתפס בניזירות - הרי זה נזיר, כמו שבארנו
29 בדין פל המתפס בנדר.

30 ד. היה נזיר עובר לפניו ואמר: הריני פזה - הרי זה
31 נזיר. נדר חברו בנזיר, ואמר הוא: פי פניו מין, או
32 שאמר: שערי כשערו מלהגזו - הרי זה נזיר. וכן
33 אם שמע ואמר 'ואני' בתוך כדי דבור, ושמע
34 שלישי בתוך כדי דבור של שני ואמר 'ואני',
35 ואפלו הן מאה - פלן נזירין.

36 ה. האומר נד: הריני נזיר כשיהיה לי בן, וחברו
37 אומר 'ואני' - הרי חברו נזיר מיד.

38 ו. האומר לחברו: הריני נזיר כשיהיה לך בן, ושמע
39 חברו ואמר 'ואני' - אין זה נזיר; שלא נתפסן זה

58) משנה נזיר יא. 59) לעיל ה"ט. 60) והראב"ד מעיר, שאם יבוא לפני חכם להשאל על נזירותו דרך חרטה זו, אין פתח (=חרטה) לנזרו גדול מזה, והרי זה מותר, כמבואר לקמן פ"ב, ה"א. ומה שאמרו במשנה: "הרי זה אסור" לא נתכוונו אלא כשהוא חושב להתיר לעצמו בלא שאלת חכם. ויתכן שגם רבינו יודה בזה (רדב"ז, ובמעשה רוקח).

1 מו. אומר: יודע הייתי שהנזיר אסור בכל אלו, אבל
2 היה בדעתי⁶¹ שמתר לי לשתות אני⁶² הין מפני
3 שאיני יכול לחיות בלא יין⁶³, או מפני שאני קובר
4 את המתים⁶⁴ - הרי זה אינו נזיר⁶⁵; מפני שאלו
5 בכלל נדרי שגגות⁶⁶, שאינם צריכין שאלה לחכם,
6 כמו שבארנו⁶⁷.

61) בדפוס רומי, ובכ"י תימן: בדעתי. 62) בדפ' ויניציאה, תיבה זו איננה. 63) שותה יין לרפואתו. 64) וצריך להטמאות להם ולטפל בהם בשכרי, מחמת דוחקי, ולכך לא היה בדעתי לאסור עלי, שאין קוברים באותו מקום אלא הוא. 65) ומותר בכל (שם). 66) שהיה סבור. שהחכמים יתירו לשתות או להטמא. נדרי שגגות - כגון שאמר: ככר זה אסור עלי כקרבן אם אכלתי היום, ושכח שאכל היום, ראה לעיל הל' שבועות פ"ג, ה"ו, ובתוספות נזיר יא: דיבור-המתחיל נדרי שגגות. 67) לעיל הל' נדרים פ"ד, ה"א. הראב"ד מעיר, שבגמרא שם (נזיר יא:) אמרו, שהם "נדרי אונסים", אלא שרבינו מפרש כרש"י שם, בלשון השני, שלמעשה הרי זה נדר בשגגה, וקראוהו "אונס" מפני שלבו אנסו (= הטעו), שסבר שיתירו לו חכמים לשתות, וכן אמרו (שבועות כו). "לבך אנסך". והכוונה, שהיה שוגג בדבר (כסף-משנה). ויש לציין שבפירוש המשנה (שם) כותב רבינו: "מפני שהוא נדרי אונסין בלא ספק".

7 מו. האומר: הרי נזיר, הרי רגלי נזירה - לא
8 אומר פלוס⁶⁸. הרי ראשי נזיר, כבדי נזירה - הרי זה
9 נזיר. זה הפלל: פל איבר, שאם ניטל מן החי -
10 ימות, אם אומר הרי הוא נזיר - הרי זה נזיר⁶⁹.

68) נזיר כא: 69) שם, "זה הכלל, דבר שהנשמה תלויה בו, הרי זה נזיר" ורבינו שינה וכתב: "שם יבטל מן החי ימות", בהתאם לשיטתו בהל' שחיטה פ"ח, הט"ז, שהכבד אם הוא חסר מתחילת בריאתה - הבהמה כשרה, אבל אם ניטל מבהמה הרי היא טריפה (שם כא). ולפיכך דקדק לכתוב: "שם ינטל מן החי ימות" לכלול את הכבד, שחסרונו - כשר, ונטילתו - טריפה (אור שמח). והשווה לקמן הל' ערכין פ"ב, ה"א.

11 יו. האומר: הריני נזיר כשיהיה לי בן, אם נולד לו
12 בן זכר - הרי זה נזיר; אבל אם נולדה לו בת או
13 טמטום⁷⁰ או אנדרוגינוס⁷¹ - אין זה נזיר⁷². אומר:
14 הריני נזיר כשיהיה לי ולד, אפלו נולד לו בת או
15 טמטום ואנדרוגינוס - הרי זה נזיר⁷³. הפילה אשתו
16 - אינו נזיר⁷⁴. חזרה ונתעברה וילדה - הרי זה
17 נזיר⁷⁵.

70) "שאין לו לא זכרות ולא נקבות אלא אטום".

- 1 האחרון אלא לומר: שאני אוהב שיהיה לך בן כמו
2 זה, שהרי הוא בוש ממנו.
- 3 ו. האומר: הריני נזיר פשיהיה לפלוני בן, ושמע
4 חברו ואמר 'אני' - הרי זה ספק: שמא לא נתפונ
5 אלא להיות נזיר כמותו, או לומר שאני אוהב אותו
6 כמותך. וספק נזירות - להקל.
- 7 ח. שנים שהיו מהלכים בדרך וראו אחד בא פנגדן,
8 ואמר אחד מן השנים: זה ההולך פנגדנו שמעון
9 הוא, ואמר חברו: ראובן הוא, ואמר זה: הריני נזיר
10 אם יהיה ראובן, ואמר האחר: הריני נזיר אם יהיה
11 שמעון, הגיע אליהם והרי הוא ראובן - הרי זה
12 נזיר, ואם היה שמעון - הרי חברו נזיר, כמו שפירשנו.
13 וכן כל פיוצא בזה. לא הגיע אליהם, אלא חזר
14 לאחוריו ונעלם מעיניהם, ולא ידעו מי הוא - אין
15 אחד מהן נזיר.
- 16 ט. וכן האומר: הריני נזיר אם יהיה בכרי זה מאה
17 פור, והלך למדדו ומצאו שנגנב או שאבד - אינו
18 נזיר. וכן כל פיוצא בזה. שספק נזירות - להקל.
- 19 י. היו מהלכין בדרך וראו את הפוי מרחוק, ואמר
20 אחד מהם: הריני נזיר שזה חיה, ואמר אחר: הריני
21 נזיר שזה בהמה, ואמר אחר: הריני נזיר שאין זה
22 חיה, ואמר אחר: הריני נזיר שאין זה בהמה, ואמר
23 אחר: הריני נזיר שאין זה לא חיה ולא בהמה,
24 ואמר אחר: הריני נזיר שזה בהמה וחיה - הרי כלם
25 נזירים; מפני שהפוי יש בו דרכים שזה בהן לחיה,
26 ויש בו דרכים שזה בהן לבהמה, ויש בו דרכים
27 שזה לחיה ולבהמה, ויש בו דרכים שאינו שזה לא
28 לבהמה ולא לחיה. והוא הדין אם ראו אנדרוגינוס
29 ונחלקו בו אם הוא איש או אשה, ונדרו על דרך
30 שפירשו אלו בפוי - הרי כלם נזירים; שהאנדרוגינוס
31 יש בו דרכים שזה בהן לאיש, ודרכים שזה בהן
32 לאשה, ודרכים שאינו שזה בהן לא לאיש ולא
33 לאשה, ודרכים שהן שוין לאיש ולאשה.
- 34 יא. וכל הדרכים האלו - בעניני המצות, לא בטבעו
35 ותולדתו. וכן דרכי הפוי - בעניני המצות, לא
36 בטבעו ותולדתו. פיצד? דמו טעון פסוי, פחיה;
37 והלכו אסור, כבהמה; והרי הוא פלאים עם הבהמה
38 וכן עם החיה, פאלו אינו חיה ולא בהמה; וטעון
39 שחיטה, כבהמה וחיה. ויש בו דרכים אחרים, וכל
40 אחד מהן יתבאר במקומו. וכן אנדרוגינוס: מטמא
41 בלבו, כאנשים; ומטמא באדם, כנשים; ואינו נמפר
42 בעבד עברי, לא כאנשים ולא כנשים; וההורגו -
- 43 נהרג עליו, כאנשים וכן נשים. ויש בו דינים אחרים,
44 וכל אחד יכתב במקומו.
- 45 יב. וכן אם ראו אנשים באים פנגדס, מהם פקחים
46 ומהם סומים, ואמר אחד: הריני נזיר שאלו פקחין,
47 ואמר אחר: הריני נזיר שאין אלו פקחין, ואמר
48 אחר: הרי אני נזיר שאלו סומין, ואמר אחר: הריני
49 נזיר שאין אלו סומין, ואמר אחר: הריני נזיר שאלו
50 פקחין וסומין, ואמר אחר: הריני נזיר שאין אלו
51 לא פקחין ולא סומין - הרי כלם נזירים. וכן כל
52 פיוצא בזה.
- 53 יג. קטן שהגיע לעונת נדרים ונדר בנזיר - הרי זה
54 נזיר ומביא קרבנותיו, ואף על פי שעדין לא הביא
55 שתי שערות, כשאר הנדרים. והאיש מדין את בנו
56 קטן בנזיר, אף על פי שלא בא לעונת נדרים, ואין
57 האשה מדרת את בנה בנזיר. ודבר זה הלכה כפי
58 הקפלה הוא, ואינו נוהג בשאר נדרים.
- 59 יד. פיצד? האב שאמר לבנו הקטן: הרי אתה נזיר,
60 או שאמר: בני פלוני נזיר, או הרי זה נזיר, ושחק
61 הבן - הרי זה נזיר. ותיב האב לנהג בו כל דקדוקי
62 נזירות, ואם נטמא - מביא קרבן טמאה, וכשישלים
63 נזירותו מביא קרבן טהרה, כשאר הנזירים הגדולים.
- 64 מז. לא רצה הבן ומחה בדרך זה או שמחו קרוביו,
65 או שגלה שערו או שגלהוהו קרוביו, שהרי נעשה
66 מעשה שגלה דעתו שלא רצה הוא או קרוביו
67 בנזירות זו - הרי זה אינו נזיר. ועד מתי יש לו
68 להדירו? עד שיגדיל ויעשה איש.
- 69 מז. העובדי פוכבים ומזלות - אין להן נזירות;
70 שנאמר: דבר אל בני ישראל.
- 71 יו. נשים ועבדים - יש להן נזירות. והאב או הבעל
72 מפר נזירות האשה, אם רצה, כשאר הנדרים. אבל
73 העבד - יש לרבו לכף אותו ולשתות ולהטמא
74 למתים. ואם לא כפה אותו - נוהג נזירות.
- 75 יח. נדר העבד שאר נדרים שיש בהן ענוי נפש או
76 שמועפבין את המלאכה, או שהעריף - אין רבו צריך
77 לכפו, מפני שאין נפש קנויה לו ולא יחול עליו
78 נדר. למה הדבר דומה? לאוסר פרות אחרים
79 עליהם. אבל אם אין שם ענוי ולא דבר שמעפב
80 מלאכה - אינו יכול לכפו. נדר עבדו בנזירות, ואמר
81 לו: מופר לך - יצא לחרות, ותיב להשלים נזירותו;
82 שהעבד פופין אותו ואין מפרין לו, ואם הפר - יצא
83 לחרות.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ז' כסלו - ספר הפלאה - הלכות נזירות קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 יט. עֲבַד שְׁנֵדָר בְּנִזְיֹת וּבְרַח אוֹ שֶׁהֵלֵךְ מֵרְבוֹ - הָרִי
2 זֶה אֶסוּר לְשִׁתּוֹת יַיִן, כְּדֵי שְׂיִצְטַעַר וַיַּחְזֵר לְרִשּׁוֹת
3 רְבוֹ. נָזֵר וְהַשְּׁלִים נִזְיֹתוֹ וְגִלַּח, וְלֹא יִדְעוּ רְבוֹ,
4 וְאַחַר כֵּן יֵצֵא לְחֵרוֹת - הָרִי זֶה יֵצֵא יְדֵי נָדָרוֹ; אֲבָל
5 אִם נָזֵר וְלֹא גִלַּח וַיֵּצֵא לְחֵרוֹת - לֹא יֵצֵא יְדֵי נָדָרוֹ.
6 נִטְמָא וְאַחַר כֵּן יֵצֵא לְחֵרוֹת - מוֹנֵה מִשְׁעָה שְׁנִטְמָא.
7 כ. נִזְיֹת נוֹהֶגֶת בְּפָנֵי הַבַּיִת וְשָׂלָא בְּפָנֵי הַבַּיִת.
8 לְפִיכָף, מִי שְׁנֵדָר בְּנִזְיֹר בְּזִמְן הַזֶּה - הָרִי זֶה נִזְיֹר
9 לְעוֹלָם, שְׂאִין לָנוּ בֵּית כְּדֵי שְׂיִבִיא קְרִבְנוּתֵינוּ בְּמִלְאֵת
10 יְמֵי נָדָרוֹ.
11 כא. אִין הַנִּזְיֹת נוֹהֶגֶת אֵלָא בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל. וּמִי
12 שְׁנֵדָר בְּחוּצָה לְאַרְצָא - קוֹנְסִין אוֹתוֹ וּמְחִיבִין אוֹתוֹ
13 לְעֵלּוֹת לְאַרְצָא יִשְׂרָאֵל וְלִהְיוֹת נִזְיֹר בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל
14 כְּמִנְיַן הַיָּמִים שְׁנֵדָר. לְפִיכָף, מִי שְׁנֵדָר בְּזִמְן הַזֶּה
15 בְּחוּצָה לְאַרְצָא - כּוֹפִין אוֹתוֹ לְעֵלּוֹת לְאַרְצָא יִשְׂרָאֵל
16 וְלִהְיוֹת נוֹהֵג שָׁם נִזְיֹת עַד שְׂיָמוּת אוֹ עַד שְׂיִכְבְּהָ
17 הַמְקַדָּשׁ וַיִּבִיא קְרִבְנוּתֵינוּ בְּמִלְאֵת יְמֵי נָדָרוֹ.
18 כב. וְכָל זִמְן שֶׁהוּא בְּחוּצָה לְאַרְצָא הָרִי זֶה אֶסוּר
19 לְשִׁתּוֹת יַיִן וְלִהְטָמָא לְמַתִּים וְלִגְלַח, וְכָל דְּקִדְדוּקֵי
20 נִזְיֹת עָלָיו, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין יָמִים אֵלוֹ עוֹלִין לוֹ.
21 וְאִם עָבַר וְשָׁתָה אוֹ גִלַּח אוֹ נָגַע בְּמַת וּכְיוּצָא בְּנִיזְיָה
22 - לּוֹקָה.
23 יום חמישי ז' כסלו ה'תשע"ו
24 פֶּרֶק שְׁלִישִׁי
25 א. סֵתֵם נִזְיֹת - שְׁלִשִׁים יוֹם. כִּיצַד? מִי שְׂאָמַר:
26 הָרִינִי נִזְיֹר - אִין פְּחוֹת מְשֻׁלְשִׁים יוֹם. וְאַפְלוֹ אָמַר:
27 הָרִינִי נִזְיֹר נִזְיֹת גְּדוּלָה עַד מְאֹד הַרְבֵּה - הָרִי זֶה
28 נִזְיֹר שְׁלִשִׁים יוֹם, שְׁהָרִי לֹא פֶּרַשׁ זִמְן.
29 ב. פֶּרַשׁ זִמְן פְּחוֹת מְשֻׁלְשִׁים, כְּגוֹן שְׂאָמַר: הָרִינִי
30 נִזְיֹר יוֹם אֶחָד, אוֹ עֶשְׂרִים יוֹם -
31 הָרִי זֶה נִזְיֹר שְׁלִשִׁים יוֹם; שְׂאִין נִזְיֹת פְּחוֹתָהּ
32 מְשֻׁלְשִׁים יוֹם. וְדָבָר זֶה הִלְכָה מִפִּי הַקְּבֵלָה.²
10 ביום שלושים ואחד. (11) ומגלח בכל שלושים יום
11 כנ"ל. (12) ואין לו דין של נזיר עולם, אלא מגלח בסוף
12 כל שלושים ומביא קרבנותיו.
13 ז. האומר: הריני נזיר כמנין ימות השנה - מונה
14 נזירותיו כמנין ימות השנה.¹³ אם פרש שנות החמה
15 - מונה שלש מאות וששים וחמש נזירות, כל אחת
16 מהן שלשים יום;¹⁴ ואם פרש שנת הלכנה - מונה
17 שלש מאות וארבע וחמשים נזירות; ואם סתם -
18 מונה שלש מאות וארבע וחמשים נזירות. שהרי
19

1 בְּאַרְנוּ, שְׁפָל הַנְּדָרִים הוֹלְכִין אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם,
 2 וְרֹב שְׁנֵי הַחֲמָה שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים יוֹם
 3 מוֹנִין לָהּ¹⁵, וְרֹב שְׁנֵי הַלְּבָנָה שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת וְאַרְבָּעָה
 4 וְחֲמִשִּׁים יוֹם מוֹנִין לָהּ¹⁶, וְאִין קוֹרִין כֹּל הָעַם שְׁנָה
 5 סֶתֶם אֶלָּא לְשֵׁנַת הַלְּבָנָה¹⁷.

22) זוגות. (23) והוא אומר שלא נדר כלל, או שאומר איני יודע. (24) כבית הלל. ובית שמאי אומרים: "נחלקה העדות (הואיל ומכחישות זו את זו) ואין כאן נזירות". וראוי להעיר, שבגמרא אמרו: "לא נחלקו בית שמאי ובית הלל, על שתי כיתי עדים ... שיש בכלל חמש שתיים. על מה נחלקו על כת אחת, אחד (=עד אחד) אומר שתיים ואחד אומר חמש, שבית שמאי אומרים נחלקה עדותם ובית הלל אומרים יש בכלל חמש שתיים". וב"לחם משנה" תמה למה לא הביא רבינו דין זה? ויש להשיב, שרבינו סומך על מה שיכתוב בהלכות עדות פרק ג הלכה ג: "אפילו אמר האחד מנה הלווהו והשני אומר מאתיים חייב לשלם מנה, שבכלל מאתיים מנה".

18 י. מי שְׁנָדַר שְׁתֵּי נְזִירוֹת, בֵּין שְׁנָדַר שְׁתֵּיהֶן כְּבַת
 19 אַחַת²⁵ בֵּין שְׁנָדַר זו אַחַר זו, כְּגוֹן שְׁאָמַר: הֲרִינִי נְזִיר
 20 יוֹם, הֲרִינִי נְזִיר יוֹם, וּמָנָה אֶת הָרֵאוּשׁוֹנָה וְהַפְּרִישׁ
 21 קֶרְבָּן²⁶, וְאַחַר כֵּן נִשְׁאַל²⁷ עַל הָרֵאוּשׁוֹנָה וְהַתִּיר נְדָרוֹ
 22 - עֲלֵתָהּ לוֹ רֵאוּשׁוֹנָה בְּשָׁנֶיהָ²⁸, וּמִבֵּיא זֶה הַקֶּרְבָּן
 23 וְנִפְטָר. וְאֶפְלוּ הִבִּיא בְּפִרְתוֹ²⁹, וְאֶפְלוּ גִלַּח שְׁעָרוֹ³⁰,
 24 וְאַחַר כֵּן נִשְׁאַל עֲלֶיהָ - עֲלֵתָהּ לוֹ רֵאוּשׁוֹנָה בְּשָׁנֶיהָ.
 25 שְׁהָרִי אֵין הַשְּׁנִיָּה חֻלָּה אֶלָּא לְאַחַר הָרֵאוּשׁוֹנָה³¹,
 26 וְהָרֵאוּשׁוֹנָה בֵּינוֹן שְׁהַתִּירָה כְּאִלּוּ אֵינָה מְעַקְרָה³².

25) שאמר: הרי עלי שתי נזירות. (26) לתגלחתו. (27) לחכם, שיתיר לו את נדר נזירותו. (28) המניין שמנה לראשונה יעלו לשם הנזירות השנייה, ולא יצטרך לשמור עוד נזירות שנייה. (29) הקריב קרבנותיו. (30) על הראשונה. (31) כי מי גרם לשנייה, שלא תחול תחילה להיות מניין הראשון שלה, ראשונה הייתה מעכבתה. (32) שהחכם עוקר את הנדר מעיקרו, ונמצא המניין למפרע של שנייה".

19 יא. מי שְׁאָמַר: הֲרִינִי נְזִיר לְעוֹלָם, או הֲרִינִי נְזִיר כֹּל
 28 יְמֵי חַיֵּי - הֲרִי זֶה נְזִיר לְעוֹלָם. וְאִם אָמַר: הֲרִינִי נְזִיר
 29 אֶלֶף שָׁנָה - הֲרִי זֶה נְזִיר לְזְמַן קָצוּב, וְאַף עַל פִּי
 30 שְׂאֵי אֶפְשָׁר שְׂיִחְיֶה הָאָדָם אֶלֶף שָׁנָה.

31 יב. ומה בין נזיר עולם לנזיר לזמן קצוב? שהנזיר
 32 לְזְמַן - אֶסוּר לְגַלַּח עַד סוּף יְמֵי נְדָרוֹ; שְׁנֵנְאֵמַר: כֹּל
 33 יְמֵי נְדָר נְדָרוֹ תַעֲרַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֵאוּשׁוֹ עַד מְלֹאת
 34 הַיָּמִים. וְנְזִיר עוֹלָם, אִם הִכְבִּיד שְׁעָרוֹ - מִקְּלָל³³ כְּתַעֲרַר
 35 מְשֻׁנִּים עֲשָׂר הֲדָשׁ עַד שְׁנַיִם עֲשָׂר הֲדָשׁ, וּמִבֵּיא
 36 קֶרְבָּנוֹ שֶׁלֹּשׁ בְּהֵמוֹת³⁴ פְּשִׁילָה; שְׁנֵנְאֵמַר: וְהֵי³⁵ מִקֵּץ
 37 יְמֵים לְיָמִים אֲשֶׁר יִגְלַח, כִּי כָבֵד עָלָיו וְגִלְחוֹ³⁶.
 38 וְאִבְשָׁלוּם נְזִיר עוֹלָם הֵיחָה³⁷, וְדָבָר זֶה³⁸ הַלְּבָנָה הִיא
 39 מִפִּי הַקְּבֵלָה³⁹. וְנְזִיר עוֹלָם שְׁנֵנְטָמָא - הֲרִי זֶה מִבֵּיא
 40 קֶרְבָּן טְמָאָה וּמְגִלַּח תְּגִלַּחַת טְמָאָה, כְּמוֹ נְזִיר לְזְמַן
 41 קָצוּב⁴⁰.

13) נזירות של שלושים יום כנגד כל יום מימי השנה. (14) נמצא שהוא נוהג נזירות שלושים שנה. (15) ובהלכות קידוש החודש פרק ט הלכה א כותב רבינו: "שנת החמה יש מחכמי ישראל שאומרים שהיא סס"ה יום ורביע יום שהוא שש שעות; ויש מהם שאומרים: שהיא פחות מרביע היום". (16) ורבינו שם פרק ו, הלכה ד כותב: "שנה של לבנה ... שלוש מאות יום וארבעה וחמישים יום, ושמונה שעות, ושמונה מאות וששה ושבעים חלקים" וכו'. (17) ולפיכך אם נדר כמניין ימות השנה סתם הרי זה מונה נזירותו כמניין ימי שנת הלבנה.

6 ח. הָאוֹמֵר: הֲרִינִי נְזִיר אַחַת וּמְחָצָה - הֲרִי זֶה נְזִיר
 7 שְׁתֵּי נְזִירוֹת¹⁸. אָמַר: הֲרִינִי נְזִיר יוֹם אַחַד, או
 8 שְׁאָמַר: הֲרִינִי נְזִיר וְשָׁעָה אַחַת - הֲרִי זֶה נְזִיר שְׁתֵּי
 9 נְזִירוֹת¹⁹. אָמַר: הֲרִינִי נְזִיר וְאַחַת - הֲרִי זֶה נְזִיר
 10 שְׁתֵּים²⁰. הֲרִינִי נְזִיר וְאַחַת וְעוֹד - הֲרִי זֶה נְזִיר שֶׁלֹּשׁ
 11 נְזִירוֹת. הֲרִינִי נְזִיר וְאַחַת וְעוֹד וְשׁוּב - הֲרִי זֶה נְזִיר
 12 אַרְבַּע נְזִירוֹת. הֲרִינִי נְזִיר שֶׁלֹּשִׁים יוֹם וְיוֹם אַחַד -
 13 הֲרִי זֶה נְזִיר נְזִירוֹת אַחַת שֶׁל שְׁלֹשִׁים וְאַחַד יוֹם²¹.

18) כיוון שאמר: הריני נזיר, חלה עליו נזירות אחת. וכשהוסיף ואמר: ומחצה, קיבל עליו נזירות שנייה, כאילו אמר: ועוד מחצה, והואיל ואין נזירות פחותה משלושים יום, הרי זה נזיר שתי נזירות. (19) שהאומר: הריני נזיר שעה אחת, הרי זה נזיר שלושים יום. (20) כשאמר: ואחת, נתכוון להוסיף נזירות שנייה. (21) כאן הפסיק בתיבת: "שלושים" בין הריני נזיר לתיבת: יום אחד, נמצא שלא נתכוון זה לקבל עליו נזירות נוספת, אלא למנות ימי נזירותו כמה יהיו, והרי זה כאילו אמר: הריני נזיר שלושים ואחד יום, שהכול מצטרף למניין אחד. אלא, שבגמרא שם אמר רב: אין הדברים אמורים, אלא כשאמר הריני נזיר שלושים ואחד יום, אבל אמר: הריני נזיר שלושים יום ויום אחד - נזיר שתיים. מכיוון שהוסיף תיבת יום, נתכוון לנדר שתיים, ומטעם זה החליט בעל ה"לחם משנה" שיש כאן טעות סופר, וצריך להיות בדברי רבינו: "הריני נזיר שלושים ואחד יום" וכן נראה גם מדברי ה"כסף משנה", אלא שבכל הדפוסים הקדומים וכן בכתב יד התימנים, כתוב: "שלושים יום ויום אחד", ולפיכך נראה שסמך רבינו על הירושלמי האומר: ברייתא חולקת על רב, שהרי שנינו: "לא נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא על האומר: הריני נזיר שלושים יום ויום אחד שאינו נזיר אלא אחת" וכו'. וזה שלא כרב, ולפיכך פסק רבינו כמותה.

14 ז. מי שְׁהִיֹּו שְׁתֵּי בְּתֵלֵי²² עֲדִים מְעִידִין אוֹתוֹ, אֵלוֹ
 15 מְעִידִין שְׁנָדַר שְׁתֵּים, וְאֵלוֹ מְעִידִין שְׁנָדַר חֲמִשׁ²³ -

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ז' כסלו - ספר הפלאה - הלכות נזירות קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 וְאִם עַל פִּי שְׁאֵפֶשֶׁר שֶׁנַּעֲשׂוּ מַעֲשִׂים אֱלוֹ לְאִישׁ
16 אַחֲרָיו.⁵¹

50 ולפי זה צריך שידגיש הריני נזיר, וגם להזכיר: שמשון בן מנוח, אבל אם יזכיר כשמשון בלבד אינו נזיר, שלמשון אחר נתכוון. ולדעת ה"כסף משנה" הגירסה הנכונה היא כנוסח שלפנינו, שאפילו לא יאמר אלא: הריני כשמשון, הרי זה נזיר, וכן בכלום. שכל אחד מחמשת השמות האלה מספיק להתפיש בו נזירות, ולפיכך משמיעתנו המשנה את כולם, שאל נטעה לומר אם אמר: כשמשון, או: כבן מנוח נתכוון לאיש אחר ששמו כך. 51 אין אומרים, שמא נתכוון לאיש אחר, אבל אם יאמר בפירושו: לא נתכוונתי אלא לאיש אחר ששמו שמשון, - אינו נזיר.

17 מִזֶּה שֶׁמֻּוֹאֵל הֶרְמִיתִי⁵² נְזִיר עוֹלָם הִיָּה.⁵³ לְפִיכֶּךָ,
18 הָאוֹמֵר: הֲרִינִי כְּשֶׁמֻּוֹאֵל הֶרְמִיתִי, כְּבֶן חֲנָה, כְּבֶן
19 אֶלְקָנָה, כְּמִי שֶׁשִּׁפֵּשׁ⁵⁴ אֶת אֲנָג בְּגִלְגָּל, וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ
20 - הֲרִי זֶה נְזִיר עוֹלָם.⁵⁵ וְאִין אוֹמְרִין: שְׁמָא לְאִישׁ
21 אַחֵר שֶׁמַּעֲשִׂיו כְּאֵלָה נִתְּפָנִין.

52 בן אלקנה וחנה. 53 שהדירתו אמו בנזירות (=בהסכמת אביו) שנאמר בו "ונתתיו לה" כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו", ונאמר בשמשון: "ומורה לא יעלה על ראשו, מה "מורה" האמורה בשמשון - נזיר אף "מורה" האמורה בשמואל - נזיר. 54 ביקע. 55 מיקל שערו בכל י"ב חודש, ואינו מטמא למתים.

22 יו. הָאוֹמֵר: הֲרִינִי נְזִיר מְלֵא הַבַּיִת אוֹ מְלֵא הַקֶּפֶה⁵⁶
23 - בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ. אִם אָמַר: לֹא הִיָּה בְּדַעְתִּי שְׁאֵהִיָּה
24 נְזִיר כֹּל יְמֵי, וְלֹא נִתְּפָנִיתִי אֶלָּא לְהֶאֱרִיךְ זְמַן הַנְּזִירוֹת
25 זְמַן מְרֻבָּה - הֲרִי זֶה נְזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּלִבְדוֹ⁵⁷; וְאִם
26 אָמַר: סֵתֵם נְדָרֹתַי⁵⁸ - רוֹאִים אֶת הַקֶּפֶה כְּאֵלוֹ הִיא
27 מְלֵאָה חֲרָדְלִי⁵⁹, וְהִיָּה נְזִיר כֹּל יְמֵיו⁶⁰. וְיֵשׁ לוֹ לְגַלַּח
28 מְשֻׁנִּים עֶשְׂרֵת חֳדָשׁ לְשָׁנִים עֶשְׂרֵת חֳדָשׁ, וְיָבִיא
29 קַרְבָּנוֹתָיו, כְּשֶׁאֵר נְזִירֵי עוֹלָם.⁶¹

56 סל. 57 שכל שלא פירש זמן הרי הוא בכלל סתם נזיר, שאינו נזיר אלא שלושים יום. ומה שאמר: נתכוונתי להאריך זמן הנזירות, לא נתכוון אלא לומר, ארוכה עלי נזירות זו כמלוא הבית. 58 ולא היה בליבי אלא כפי שיפרשו החכמים את לשון נדרי. 59 גרעיני זרע חרדל, שהם קטנים מאוד. 60 נזירות אחת ארוכה עד סוף ימיו. 61 ואין אומרים, שמא לקופה מליאה קישואים נתכוון ויהיה נזיר כמניין הקישואים שסל זה ראוי להכיל ולא יותר. מאחר שנודר זה ירד לתורת נזירות, לקבל עליו נזירות ארוכה, והדבר ספק לאיזה מין מילוי הקופה נתכוון, על כרחו לא יוכל להביא קרבנותיו במלאת ימי נזרו למניין הקישואים. כי שמא חרדל נתכוון, נמצא שעדיין לא מלאו ימי נזרו ואסור לו להביא חולין לעזרה. ולפיכך לעולם לא יעלה זה מקבלת נזירות.

30 יח. הָאוֹמֵר: הֲרִינִי נְזִיר כְּשֶׁעָר רֹאשִׁי, אוֹ כְּעַפְר
31 הָאֲרָץ, אוֹ כְּחֹל הַיָּם - הֲרִי זֶה כְּמִי שְׁאֵמַר: הֲרִי

33 ולא מגלח לגמרי, כאבשלום, שלא גילח לגמרי, שהרי נתלה בשערו. ומעשה תלייתו סמוך לגילווחו היה. 34 לעולה ולחטאת ולשלמים, כדין תגלחת הטהרה. 35 צריך להיות: והיה, כלשון הכתוב, וכן בכתב יד התימנים. 36 לסוף שנים עשר חודש. 37 שקיבל עליו להיות נזיר כל ימי חייו. 38 שאבשלום היה נזיר. 39 למשה מסיני. ואף על פי שהכתוב אומר: "כי כבד עליו וגילווחו", אין זה מוכרח לומר שהיה נזיר, כי אולי מסיבות אחרות גידל שערו, אלא שקבלה הייתה בידי חכמינו. 40 כל זה במשנה: "נזיר עולם הכביד שערו מקל בתער ואם נטמא מביא קרבן טומאה". וסובר רבינו ש"הכביד שערו" - הכוונה לשנים עשר חודש, וכמו שמצינו באבשלום וכדעת רבי שם עמוד ב, אבל הנזיר לזמן קצוב אינו מגלח כלל, שהרי נזר נזירות ארוכה. וכמבואר שם ז. שכל נזירות שיש לה קצבה, הרי היא נזירות אחת וארוכה, ואינו מגלח כלל, אלא אם נטמא, כשאר נזירים.

1 יג. שֶׁמֻּוֹרֵן⁴¹ לֹא הִיָּה נְזִיר גְּמֹור, שֶׁהֲרִי לֹא נָדַר
2 בְּנְזִיר⁴², אֶלָּא הַמְּלֵאָף הַפְּרִישׁוֹ מִן הַטְּמֵאָה⁴³. וְכִיצַד
3 הִיָּה דִּינוֹ? הִיָּה אֶסוּר בֵּינָן וְאֶסוּר בְּתַגְלַחַת, וּמִתָּר
4 לְהַטְמֵא לְמַתִּים. וְדָבָר זֶה הִלְכָה מִפִּי הַקְּבֵלָה⁴⁴.

41 בן מנוח, שנאמר בו: "כי נזיר אלוקים יהיה הנער". 42 הוא עצמו לא נדר וגם אביו מנוח לא הדירו. 43 באמרו לאמו "ואל תאכלי כל טמא". 44 למשה מסיני. ושם עמוד ב' בגמרא, סיכמו, שמשון הרג את הפלשתים וגם נגע בהם במותם ונטמא בהם, וזה על פי הקבלה. כמבואר שם.

5 יד. לְפִיכֶּךָ, מִי שְׁאֵמַר: הֲרִינִי נְזִיר כְּשֶׁמֻּוֹרֵן - הֲרִי
6 זֶה נְזִיר מִן הַתְּגַלְחַת וּמִן הַיֵּינן לְעוֹלָם, וְאִינוֹ מְגַלַּח
7 כֹּל שָׁנִים עֶשְׂרֵת חֳדָשׁ כְּשֶׁאֵר נְזִירֵי עוֹלָם⁴⁵, וּמִתָּר
8 לְהַטְמֵא לְמַתִּים⁴⁶. וְאִם אָמַר: לֹא נִתְּפָנִיתִי אֶלָּא
9 לְאִישׁ אַחֵר שֶׁשִּׁמּוֹ שֶׁמֻּוֹרֵן⁴⁷ - אִינוֹ נְזִיר. וּמִי שֶׁנָּדַר
10 נְזִיר כְּשֶׁמֻּוֹרֵן - אִינוֹ יִכּוֹל לְהַשְׁאֵל⁴⁸ עַל נְדָרוֹ;
11 שֶׁנְּזִירוֹת שֶׁמֻּוֹרֵן לְעוֹלָם הִיָּתְהָה⁴⁹.

45 שלא מצינו בשמשון שיגלח שערו בכל שנים עשר חודש כאבשלום, אלא מצינו שאמר "מורה לא עלה על ראשי כי נזיר אלקים אני מבטן אמי אם גילחתי וסר ממני כוחי". 46 כשמשון. ואף על פי שאין מתפיסים אלא בדבר הנדר ולא בדבר האסור, ואיך אפשר להתפיס נזירות בשמשון שלא היה נדור, אלא נאסר ביין ובתגלחת על פי המלאך? כבר השיב ר"י בן לב, שבנזיר נאמר: נזיר להזיר לה, לרבות נזיר שמשון, שאף על פי שהוא נזיר על פי ה' מתפיסים בו. 47 והוא לא היה נזיר כלל. 48 לחכם להתירו. 49 ולא הייתה ניתרת בשאלה, שעל ידי מלאך נזיר, ואין שאלה "לציווי שלמעלה".

12 מו. הָאוֹמֵר: הֲרִינִי כְּשֶׁמֻּוֹרֵן כְּבֶן מְנוּחָה⁵⁰, כְּבַעַל
13 דְּלִילָה, כְּמִי שֶׁעָקַר דְּלִתוֹת עֵזָה, כְּמִי שֶׁנִּקְרָו
14 פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו - הֲרִי זֶה נְזִיר כְּנְזִירוֹת שֶׁמֻּוֹרֵן,

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 נְזִירוֹת עָלֵי פְּמִנָּן שְׁעַר רֹאשֵׁי, או פְּמִנָּן עֶפְר הָאָרֶץ,
2 או פְּמִנָּן חוֹל הַיָּם⁶². לְפִיכָף⁶³ יִגְלַח כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם,
3 וַיִּתְחִיל לְמִנּוֹת נְזִירוֹת שְׁנֵיה שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּגְלַח, וְכֵן
4 עַד שְׁנַיִמּוֹת⁶⁴. וּבְכָל תְּגַלְחַת וְתַגְלַחַת אֵינוֹ שׁוֹתֵה יַיִן
5 וְלֹא מְשַׁמָּא לְמֵתִים⁶⁵. וְאִם שָׁתָה או נִטְמָא, אֶפְלוּ
6 בְּיוֹם הַתְּגַלְחַת - הָרִי זֶה לֹא קֹה⁶⁶.

6) שכשגילח את הראשונה ביום שלשים ואחד נגמרה הנזירות, ומתחלת נזירות שניה בו ביום, כאדם המקבל נזירות בחצי יום, שעולה לו אותו חצי יום ליום שלם, נמצא שביום ששים כלתה הנזירות השניה, ומגלח למחרתו כדין (תוספות לנזיר ה:). (7) שהוא יום שלשים ואחד לנזירותו השניה. (8) נמצאו שלשים יום של הנזירות השניה, כלו ביום חמשים ותשעה, וכבר אמרנו בהלכה הקודמת, "אם גילח ביום שלשים - יצא" (משנה נזיר טז).

7. האומר: הריני נזיר, ונזיר פשיהיה לי בן⁹,
8 אם אכלנה, הריני נזיר אם אכלנה, ואכלה - הרי זה
9 חייב בנזירות פמנן שאמר⁶⁷. ומונה אחת אחר אחת,
10 כל אחת מהן שלשים, ומגלח בסוף כל שלשים
11 ומביא קרבנו.
67) שהנזירות חלה על נזירות. והוא הדין אם אמר: הריני נזיר היום הריני נזיר היום - חייב שתיים. וכבר פסק רבינו לעיל בהלכות נדרים פרק ג, הלכות א"ב, שנדר חל על נדר, בניגוד לשבועה שאינה חלה על שבועה.
א. האומר: הריני נזיר - הרי זה מגלח תגלחת טהרה² יום אחד ושלשים³, ואם גלח ביום שלשים - יצא⁴. אומר: הריני נזיר שלשים יום - אינו מגלח אלא ביום אחד ושלשים⁵.

9) שקיבל עליו נזירות נוספת לכשילוד לו בן. (10) תחילה, ומגלח ומביא את קרבנותיו. (11) ומגלח בסופה (משנה נזיר יג:). וכתב הרדב"ז: כל זה כשכבר התחיל למנות את שלו, אבל אם לא התחיל למנות את שלו עד שנולד לו בנו, מקדים איזו מהן שירצה. (12) כאן הקדים נזירות של בנו לנזירות שלו. (13) ולא הספיק לגמור את שלו. (14) ומגלח ומביא קרבנותיו. (15) ומגלח, ואם לא נשאר לו שלשים יום, עליו למנות שלשים יום, כמבואר בסוף ההלכה. (16) שהרי פוסק בנזירות שלו ומונה את של בנו, כאילו היה הכל נזירות אחת (משנה שם יג:). ולדעת התוספות שם יג. דיבור-המתחיל הריני נזיר כשיהיה לי בן, אחר שהשלים את של בנו, אינו מגלח אלא משלים נזירות שלו ואח"כ הוא מגלח פעם אחת על שתיהן, ומביא שתי מערכות קרבנות, אחת לשל בנו ואחת לשלו. אבל אינו מגלח תיכף אחר שהשלים נזירות בנו, שאם כן לא יוכל לגלח על שלו, שלא נשאר לו שלשים יום, ו"אין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום". (17) הואיל והן נזירות אחת. (18) גם את שלו (שם יד. כרבי יוחנן). (19) שהרי כבר השלים את נזירותו בנו וגילח עליה. וממילא אינו סותר גם את מה שמנה בתחילה לשלו, שכיון שאינו

יום שישי ח' כסלו ה'תשע"ו

פרק רביעי

12 א. האומר: הריני נזיר - הרי זה מגלח תגלחת
13 טהרה² יום אחד ושלשים³, ואם גלח ביום שלשים
14 - יצא⁴. אומר: הריני נזיר שלשים יום - אינו מגלח
15 אלא ביום אחד ושלשים⁵.

1) זמן תגלחת טהרה עם מלאת ימי נזרו, שאין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום, דין האומר: הריני נזיר יום אחד לפני מיתתי, או ביום שכן דוד בא, שלמו ימי נזירותו ולא גילח, כל דקדוקי נזירות עליו, נזיר שנזר ודימה שאינו נדר ונהג היתר בנזירותו, ונודע לו שנדרו נדר, מאימתי הוא מונה ימי נזירותו, שהבעל מפיר נזירותו בשתו בתגלחת הטומאה ולא לפני תגלחת טהרה. (2) שהיא במלאת ימי נזרו, בניגוד לנזיר שנטמא, שהוא סותר את מנין נזירותו, ומגלח תגלחת טומאה ביום השביעי לטומאתו, כמבואר לקמן פ"ו, ה"א. (3) שסתם נזירות שלשים יום, והוא מתגלח לאחר מלאת ימי נזרו (משנה בניזיר טז, וכן בגמרא שם ה: על-פי רב מתנה). (4) שם, שמקצת היום ככולו, ונעשה כאילו גילח ביום שלשים ואחד (נזיר ה: וברש"י). (5) הואיל ופירש: שלשים יום, נעשה כאילו אמר שלשים יום שלמים, ואין אומרים בו מקצת היום ככולו (שם, ובתוספות דיבור-המתחיל: תנן, הריני נזיר). וכתב רבינו בפירושו למשנה נזיר פ"ג, מ"א: "כשתשמע לשון גילוח, הבן ממנו הבאת הקרבנות (=הקודמת לגילוח) בלשון התורה".

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ח' כסלו - ספר הפלאה - הלכות נזירות קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

33) ואינו מגלח. (34) נזיר יד. כברייתא.

ז. אָמַר: הַרְיֵנִי נְזִיר לְאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם, וְהַרְיֵנִי נְזִיר מֵעַתָּה³⁵ - מוֹנֵה שְׁלֹשִׁים יוֹם³⁶ וּמְגַלַּח תְּגַלַּחַת טְהוֹרָה, וְחֹזֵר וּמוֹנֵה שְׁלֹשִׁים יוֹם אַחֲרֵיהֶם, וְהִיא הַנְּזִירוֹת שֶׁנִּדְרָה לְאַחַר עֶשְׂרִים. שְׁאֵם תֹּאמַר: מוֹנֵה עֶשְׂרִים וּפּוֹסֵק, מוֹנֵה שְׁלֹשִׁים וּמְגַלַּח - נִשְׁאַר מְנַזְּרוֹת שֶׁהִתְחִיל בָּהֶן עֶשְׂרֵה יוֹם בְּלִבָּהּ, וְאֵין בֵּין תְּגַלַּחַת טְהוֹרָה לְתַגְלַחַת טְהוֹרָה לְעוֹלָם פְּחוֹת מְשֻׁלְשִׁים יוֹם³⁷.

35) נמצא קיבל עליו שתי נזירויות, כל אחת של שלשים יום. 36) מעכשיו. 37) שפחות משלשים יום אין בהם כדי "גידול שער" לקיים בו מצות תגלחת, כמבואר שם מו. וכן שנינו שם טו. "שאינן תגלחת פחות משלשים יום" (נזיר יד.). וסובר רבינו, הואיל ולא נשאר מהנזירות הראשונה אלא עשרה ימים שאינם ראויים לתגלחת, על-כרחו מונה שלשים ימים רצופים מעכשיו וחוזר ומונה הנזירות שנדר לאחר עשרים. אבל התוספות שם יג: דיבור-המתחיל חדא, סיכמו שהואיל ועשרה ימים האחרונים אינם ראויים להצטרף עם העשרים הראשונים, ודאי נודר זה נתכוון להניח עשרים יום הראשונים פנויים, להיות מותר בהם ביין ובתגלחת ולהטמא למתים, ולאחר עשרים יום להתחיל בנזירות הראשונה שקיבל עליו לאחר עשרים יום, ואחרי שימנה שלשים יום רצופים, יגלח, ויחזור וימנה נזירות שניה שלשים יום רצופים. ומה שנדר: "והריני נזיר מעתה", כאילו אמר: אני מקבל מעכשיו עוד נזירות, שתתחיל לאחר גמר הנזירות הראשונה, כמבואר בתוספות שם, דיבור-המתחיל בעי רבא.

ח. אָמַר: הַרְיֵנִי נְזִיר לְאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם³⁸, וְחֹזֵר וְאָמַר: הַרְיֵנִי נְזִיר עוֹלָם מֵעַתָּה³⁹ - לֹא חָלָה עָלָיו נְזִירוֹת שֶׁנִּדְרָה בְּרֵאוּשׁוֹנָה⁴⁰.

38) סתם נזירות, שהיא שלשים יום. 39) ונזיר עולם אינו מגלח בסוף שלשים, אלא אם הכביד שערו מקל בתער משנים-עשר חודש לשנים-עשר חודש, כמבואר לעיל פ"ג, ה"ב. נמצא שלא יוכל לנהוג נזירותו שלאחר עשרים יום, שהרי אסור הוא בגילוח במלאת שלשים ימי נזרו, מחמת נדר נזירותו לעולם. 40) שמיד חלה עליו נזירותו השניה והרי הוא נזיר עולם, ושוב לא יוכל לנהוג נזירותו שנדר בראשונה, שהרי אסור הוא בגילוח כאמור, ואין אומרים לא תחול עליו נזירות עולם עד אשר יגמור נזירותו הראשונה, כי הואיל ונזירות ישנה בשאלה לחכם, אנו רואים את הנזירות שלאחר עשרים יום כאילו אינה, וכשאמר: הריני נזיר עולם מעתה, היה בדעתו שתחול מיד, ועל נזירות שלאחר עשרים, ילך אצל חכם ויתירנו, והרי היא כאילו אינה קיימת, ומכיון שהתחילה נזירותו השניה לחול בעשרים יום הראשונים - שוב אין לה הספק, והראשונה אינה יכולה לחול עוד (נזיר יד. בעיה שנפשטה בדרך "אם תמצא לומר", וכפירוש הכסף-משנה).

ט. וְכֵן אִם אָמַר: הַרְיֵנִי נְזִיר שֶׁמְשׁוֹן לְאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם⁴¹, וְחֹזֵר וְאָמַר: הַרְיֵנִי נְזִיר מֵעַתָּה⁴² - אֵינוֹ מְגַלַּח לְנְזִירוֹתָּה זֹאת שֶׁנִּדְרָה בְּאַחֲרוֹנָה⁴³.

סותר מה שלפניו, אינו סותר מה שלפני פניו (רדב"ז) וראה לקמן בביאורנו אות כב. והראב"ד חולק, ולדעתו הרי הוא סותר את כל מה שמנה לנזירות שלו, אפילו מה שהתחיל למנות לפני נזירות בנו. 20) כגון שנזירות שלו היתה נזירות מרובה. 21) ומגלח. 22) כגון שנדר נזירות סתם, והתחיל למנות עשרה ימים ונולד לו בנו. 23) שאין גידול שיער פחות משלשים יום. וכלשון המשנה שם טו. "שאינן תגלחת פחות משלשים יום". ובזה יובנו דברי רבינו לעיל: ש"אינו סותר אלא עד נזירות בנו", מכיון שעליו למנות אחרי נזירות בנו שלשים יום, הרי זו חשובה נזירות בפני עצמה, ודי לו אם יסתור הימים שאחרי נזירות בנו, ולא את הימים שמנה לפניו (רדב"ז).

ד. בַּיֵּצֵד? הָאוֹמֵר: הַרְיֵנִי נְזִיר כְּשִׁיהִיה לִי בֵּן, וְהַרְיֵנִי נְזִיר מֵאָה יוֹם, וְהִתְחִיל בְּנְזִירוֹת שָׁלוֹ וְנֹלַד לוֹ בֶּן²⁴: אִם נִשְׁאַר מִן הַמֵּאָה שֶׁנִּדְרָה שְׁלֹשִׁים יוֹם²⁵ או יִתֵּר כְּשֶׁנֹּלַד הַבֵּן - לֹא הִפְסִיד כְּלוֹם, שֶׁהָרִי פּוֹסֵק נְזִירוֹת שָׁלוֹ וּמִתְחִיל וּמוֹנֵה שָׁל בְּנוֹ, וּמְגַלַּח וּמִבִּיא קְרִבְנוֹתָיו, וּמְשֻׁלְשִׁים הַשְּׁלֹשִׁים או יִתֵּר שֶׁנִּשְׁאַר מְנַזְּרוֹתוֹ, וּמְגַלַּח לְנְזִירוֹתוֹ; וְאִם נִשְׁאַר מִן הַמֵּאָה פְּחוֹת מְשֻׁלְשִׁים - סוֹתֵר עַד שִׁבְעִים²⁶.

24) והרי עליו להפסיק נזירותו שלו, ולמנות תחילה של בנו. 25) כגון שנולד הבן ביום השבעים למנין נזירות שלו. 26) ומונה שלשים יום ומשלים עד מאה (משנה נזיר טו.). ושם הנוסח: "סותר שבעים". וכבר העירו התוספות שם יג: שזוהי גירסא משוכשת. ויתכן, שרבינו גורס שם: "סותר עד שבעים" (תוספות יו"ט שם).

ה. בַּיֵּצֵד? נֹלַד הַבֵּן בְּיוֹם שְׁמוֹנִים - מוֹנֵה שָׁל בְּנוֹ²⁷ וּמְשֻׁלְשִׁים אֶת שָׁל בְּנוֹ וּמְגַלַּח, וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת מֵאַחַר הַתְּגַלַּחַת שְׁלֹשִׁים יוֹם²⁸. וְנִמְצָא מִפְּסִיד מִקֵּדָם הַנֹּלַד עֶשְׂרֵה יָמִים, שֶׁהֵם מֵיוֹם שִׁבְעִים עַד הַנֹּלַד. וְכֵן כָּל פְּיוּצָה בְּזוֹה²⁹.

27) שלשים יום, שהם ימי סתם נזירות. 28) שאין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום. 29) כמו שאמרנו בירושלמי (נזיר פ"ב, ה"י) "נולד ביום שמונים, סותר עשרה. נולד ביום תשעים, סותר עשרים". והכוונה שהוא מפסיד כל מה שמנה לאחר שבעים יום.

ו. הָאוֹמֵר: הַרְיֵנִי נְזִיר לְאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם³⁰, וְחֹזֵר וְאָמַר: הַרְיֵנִי נְזִיר מֵעַתָּה מֵאָה יוֹם³¹ - מוֹנֵה עֶשְׂרִים יוֹם³² וּפּוֹסֵק³³, וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת שְׁלֹשִׁים, שֶׁהִיא הַנְּזִירוֹת שֶׁנִּדְרָה לְאַחַר עֶשְׂרִים, וְאִתֵּר הַשְּׁלֹשִׁים מְגַלַּח תְּגַלַּחַת טְהוֹרָה וּמִבִּיא קְרִבְנוֹתָיו, וְחֹזֵר וּמוֹנֵה שְׁמוֹנִים יוֹם כְּדִי לְהַשְׁלִים הַמֵּאָה שֶׁנִּדְרָה בְּסוֹף, וּמְגַלַּח וּמִבִּיא קְרִבְנוֹתָיו³⁴.

30) סתם נזירות, שהיא שלשים יום. 31) נמצא שקיבל עליו שתי נזירויות, אחת של מאה - והיא הראשונה שחלה עליו מעכשיו, והשניה שהיא של שלשים, העומדת לחול עליו מיד לאחר עשרים יום. 32) לנזירות המאה.

48) נזיר ח. (49) בימי החול. (50) ואע"פ שגם בימי החול אינו אלא ספק אם יבוא, בכל זאת אין אומרים בזה: ספק נזירות להקל, כי "ביום שבן-דוד בא" - משמעו ביום שהוא ראוי לבוא מצד הדין, כפירוש 'רבינו תם' בתוספות לעירובין מג: ד"ה ואסור לשתות (מעשה רוקח). (51) אם יבוא או לא יבוא. (52) עירובין מג: שלא אמרו: ספק נזירות להקל אלא בתחילת תחולת הנזירות. אבל אם כבר חלה עליו, אינה נפקעת מספק, כמבואר בנזיר ח. ולעיל פ"ג, הי"ז בענין "הריני נזיר מלוא הקופה", ובביאורנו שם אות עט. וכתב ה"קריית ספר" שגם בדין זה אינו אלא אסור לשתות יין אבל אינו לוקח, שאם לא בא עדיין בן דוד, הוברר הדבר למפרע, שלא עבר כלום.

12 יב. נזיר ששָׁלְמוֹ יָמֵי נְזִירוֹתוֹ וְלֹא גִלַח תְּגַלַּחַת
13 טְהַרָה⁵³ - הָרִי זֶה אָסוּר לְגַלַּח וְלִשְׁתּוֹת יַיִן וְלִהְטָמֵא
14 לְמַתִּים כְּשֶׁהָיָה מְקַדֵּם, וְכָל דְּקִדְּוֵקֵי נְזִירוֹת עָלָיו.
15 וְאִם גִּלַּח אִו שָׁתָה יַיִן אִו נִטְמָא - לֹאֲקָה⁵⁴.

53) שלא הביא עדיין קרבנותיו, שעליהם הוא מגלח, אבל כל שהביא קרבנותיו ולא גילח ראשו, אין תגלחתו מעכבת, כמבואר לקמן פ"ח, ה"ה (לחם-משנה). (54) נזיר טו. שנאמר (במדבר ו, ו) "כל ימי הזירו לה", על נפש מת לא יבא" - לרבות ימים שאחר מלאת, כימים שלפני מלאת. וכן לענין יין ולענין גילוח - בכלום נאמר: "כל ימי" - לרבות ימים שלאחר מלאת כימים שלפני מלאת (שם יד:).

16 יג. מִי שֶׁנָּדַר בְּנִזְיֹר וְדַמָּה⁵⁵ שְׂאִינוֹ נִדְרָה⁵⁶, וְהָיָה נוֹהֵג
17 הַתֵּר בְּנִדְרוֹ וְשָׁתָה יַיִן⁵⁷, וְלֹאֲחַר זְמַן שָׁאֵל לְחֶכֶם
18 וְהוֹרָהוּ שֶׁהוּא נִדָּר וְשֶׁהוּא חַיֵּב בְּנִזְיֹרוֹת⁵⁸ - הָרִי זֶה
19 מוֹנֵה מִשְׁעָה שֶׁנִּדְרָה⁵⁹. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁶⁰, שֶׁיִּנְהַג
20 אָסוּר בְּיָמִים שֶׁנְּהַג בִּהֶן הַתֵּר⁶¹.

55) וחשב. (56) שנדמה לו, שאותה לשון שקיבל עליו נזירות - אינה לשון נזירות. (57) דדקדק רבינו לנקוט: ושתה יין, שאינה סותרת את נזירותו (ראה לקמן פ"ו, ה"א), אבל אם גילח, גילוחו סותר שלשים יום, ואפילו גילחווה באונס, כמבואר שם, וכן אם נטמא אפילו באונס - סותר הכל (שם ה"ג). (58) שיש בלשון קבלתו, לשון נזירות. (59) כל הימים שעבר בהם עולים לו לימי נזירותו (משנה בנזיר לא:), שהרי אונס היה, שחשב שאינו נזיר, וכל זה מדין תורה. (60) החכמים, שהיו נקראים סופרים על שם שהיו סופרים כל האותיות שבתורה (קידושין ל). ובירושלמי שקלים (פ"ה, ה"א) אמרו: "מה תלמוד-לומר סופרים (דברי הימים-א, ב, נה)? אלא שעשו את התורה ספורות ספורות" מנין ומספר לכל הלכה, כגון: חמשה לא יתורמו: חמשה דברים חייבים בחלה. ועזרא הכהן היה נקרא סופר (עזרא ז, ו) "כשם שהיה סופר בדברי תורה (=מנה אותיותיה), כך היה סופר בדברי חכמים" (ירוש' שם), למנות ההלכות כנ"ל. (61) ברייתא נזיר לב.

21 יד. בַּיַּצֵּד? הָרִי שֶׁנָּדַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְנִהַג הַתֵּר בְּנִדְרוֹ
22 עֲשָׂרָה יָמִים, וְנִהַג אָסוּר עֲשָׂרִים יוֹם, וְלֹאֲחַר
23 הַשְּׁלֹשִׁים שָׁאֵל לְחֶכֶם וְאָסַר לוֹ - הָרִי זֶה מוֹנֵה

41) ונזיר שמשון אינו מתגלח לעולם, ואינו שותה יין כל ימיו, ומותר להטמא למתים (לעיל פ"ג, ה"ד). (42) סתם נזירות, שהיא שלשים יום. (43) אבל אסור הוא לשתות יין, וכל חומרי נזיר עליו בעשרים ימים הראשונים, אלא שאינו מגלח בסוף נזירותו שנדר באחרונה, כי לאחר עשרים יום חלה עליו נזירות שמשון, ונזיר שמשון אינו מגלח, ואין אומרים מכיון שחלה עליו נזירותו שנדר באחרונה, שוב לא תיפסק, ויגלח בסוף שלשים, ואחריה יתחיל בנזירות שמשון, כי נזירות שמשון אינה בשאלה (לעיל פ"ג, ה"ד), ומכיון ששלמו העשרים יום, מיד היא חלה ושוב אינו יכול לגלח (שם, בעיה שלא נפשטה), ופסק רבינו להחמיר. ואע"פ שהלכה היא: "ספק נזירות להקל" (לעיל פ"ב, ה"ז)? - בנזירות שמשון, שאין בה שאלה לחכם, ספיקה להחמיר (כסף-משנה). ובלחם משנה' נימק הטעם, שנזירות שמשון ספיקה להחמיר, כי כל הטעם שספק נזירות להקל הוא, מפני שאין אדם מכניס נפשו לספק נזירות, שספיקה חמור מוודאה, שוודאי נזיר מגלח ומביא קרבן, וספק נזיר אינו מגלח, שאינו ראוי להביא קרבנותיו, משום ספק חולין לעזרה (ראה נדרים יט:), אבל נזירות שמשון, שגם בוודאה אינו מגלח לעולם, נמצא שאין ספיקה חמור מוודאה, וממילא הולכים בה להחמיר, כשם ש"סתם נדרים להחמיר" (שם יח:), ובהל' נדרים פ"ב, ה"ז). וכן הדברים מוכחים בסוגיית הש"ס נדרים יט:.

1 י. מִי שֶׁאָמַר: הָרִי אֲנִי נִזְיֹר יוֹם אֶחָד לְפָנַי מִיַּתִּי -
2 הָרִי זֶה אָסוּר לִשְׁתּוֹת יַיִן וְלִהְטָמֵא וְלְגַלַּח לְעוֹלָם⁴⁴.

44) שמא ימות למחר ונמצא שהוא נזיר היום, וכל דקדוקי נזירות עליו. ודבר זה נלמד ממה שאמרו (נדרים ג:): האומר: לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר, הרי זה נזיר מיד, שמא ימות עתה (ראה לעיל פ"א, ה"ד), אף כאן יש לחוש שמא ימות למחר, אלא שבדין הקודם אינו חייב אלא נזירות אחת ואח"כ הוא מותר בכל, ואילו בדין שלפניו הרי זה אסור לשתות יין וכו' לעולם, שמא ימות למחר (רדב"ז). וכתב ה"קריית ספר" שבדין שלפנינו, אינו אלא אסור לשתות יין, אבל אינו לוקח, שהרי זה התראת ספק, שמא יחיה למחר נמצא שלא עבר כלום, ואין לוקים על התראת ספק.

3 יא. הָאֹמֵר: הָרִינִי נִזְיֹר בְּיוֹם שֶׁנָּן דָּוֵד בָּא בּוֹ, אִם
4 בְּחַל נִדָּר - הָרִי זֶה אָסוּר לְעוֹלָם⁴⁵; וְאִם בְּשֵׁבֶת אִו
5 בְּיוֹם טוֹב נִדָּר - אוֹתָהּ שֵׁבֶת אִו אוֹתוֹ יוֹם טוֹב מִתֵּר,
6 מִכָּאֵן וְאֵילָף אָסוּר לְעוֹלָם. שֶׁהַדְּבָר סִפֵּק אִם יָבֹא
7 בְּשֵׁבֶת אִו בְּיוֹם טוֹב אִו לֹא יָבֹא⁴⁶, וְהוֹאִיל וְהוּא
8 סִפֵּק - בְּיוֹם שֶׁנִּדְרָה⁴⁷ לֹא חָלָה עָלָיו נְזִירוֹת, שֶׁסִּפֵּק
9 נְזִירוֹת - לְהַקְל⁴⁸, מִכָּאֵן וְאֵילָף⁴⁹ חָלָה עָלָיו נְזִירוֹת⁵⁰,
10 וְשֵׁבֶת הַבָּאָה שֶׁהִיא סִפֵּק⁵¹ אֵינָה מִפְּקַעַת נְזִירוֹת
11 שֶׁחָלָה עָלָיו⁵².

45) שמא היום יבוא משיח בן דוד. (46) משום איסור תחום בשבת, "שהיוצא חוץ לתחום המדינה (=העיר) בשבת - לוקח" (הל' שבת פכ"ז, ה"א) וספק הוא, אם יש איסור תחומין למעלה מעשרה טפחים, או אין איסור תחומין למעלה מעשרה (עירובין מג:). (47) שהוא שבת או יו"ט.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שבת קודש ט' כסלו – ספר הפלאה – הלכות נזירות קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

נזיר כח.). ולקמן פ"ט, ה"ט יתבאר מה תעשה בקרבנותיה שהפרישה לפני ההפרה. (78) שאין הבעל יכול להפר אחרי זריקת דם הקרבן. (79) שהיא מתגלחת אחרי נזירות שמנתה בטהרה. (80) שנמטאה וסתר את כל מנין נזירותה, ועליה להתגלה ולהקריב קרבנותיה, ולהתחיל למנות נזירות חדשה. ראה לקמן פ"ו, ה"ג. (81) ויכול בעלה לומר: "אי-אפשי באשה מנוולת" כלומר, מעונה ומנועה משתיית יין (משנה שם).

יום שבת קודש ט' כסלו ה'תשע"ו

פרק חמישי

1) מיני הגפן האסורים על הנזיר, שלוקה שש מלקיות על התראה אחת, נזיר שהעביר על ראשו סם המשיר את השיער ביטל מצות "גדל פרע", נזיר שנמטא למת פעמים הרבה אימתי אינו לוקה אלא אחת, המטמא את הנזיר מי מהם לוקה, כמה מלקיות לוקה הנזיר שטימא עצמו.

א. שלשה מינין אסורין לנזיר: הטמאה, והתגלחת, והיוצא מן הגפן, בין פרי בין פסלת פרי. אכל השכר של תמרים או של גרוגרות וכיוצא בהן - מתיר לנזיר. ושכר זה שנאסר עליו בתורה, הוא השכר של תערכת היין.

ב. היוצא מן הגפן פיצד? נזיר שאכל פזית מן הפרי, שהוא ענבים, לחים או יבשים או בסר, או שאכל פזית מפסלת הפרי, שהיא הזגין, והם הקלפה החיצונה, או התרצנים, והם הזגין הפנימין שזורעים אותן - הרי זה לוקה. וכן אם שתה רביעית יין או אכל פזית מיין קרוש, שהוא הפרי, או שתה רביעית חמץ, שהוא פסלת הפרי - הרי זה לוקה. אכל העלין והלולבים ומי גפנים והסמדר - הרי אלו מתירין לנזיר; שאינן לא פרי ולא פסלת פרי, אלא מן העץ הן נחשביין.

ג. כל אסורי גפן מצטרפין זה עם זה. פיצד? הרי שצארף ענבים לחים עם יבשים או עם בסר וחרצן וזג, ואכל מן התערכת פזית - לוקה. וכן אם אכלם זה אחר זה עד שאכל מן הפל פזית - לוקה. וכן אם שתה רביעית תערכת יין וחמץ - לוקה.

ד. דבר המתיר אינו מצטרף לדבר האסור בנזיר. פיצד? יין שנתערב בדבש, אף על פי שטעם הפל טעם יין, ושטה מן התערכת, וכן הצמוקין שדדסן עם הגרוגרות, וטעם הפל טעם צמוקין, ואכל מן התערכת - אינו לוקה; עד שיהיה מדבר האסור בתערכת פזית בכדי שלש ביצים ואכל פשלש ביצים, פשאר האסורין השוים בכל אדם, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות.

1 עֲשֶׂרָה יָמִים מִיּוֹם שֶׁשָּׁאָל, בְּנִגְדֵי הָעֲשֶׂרָה שֶׁנִּהְיָ אָבֵן הַתֵּר. וְאִם שָׁתָה אוֹ גָלַח אוֹ נִטְמָא בַּעֲשֶׂרַת יָמִים הָאֵלֶּיךָ - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּף מִדְּרוֹת.⁶²

62) על שמרד ועבר על דברי חכמים, אבל אינו לוקה מלקות ארבעים. שמן התורה, כבר הושלמה נזירותו והותר בכל. והשווה פירוש המשנה לרבינו, בנזיר שם: "לפי שהיה באותו הזמן (שנהג היתר) טועה, והיה סבור שלא חל עליו הנדר".

4 מו. בַּמָּה דְּבָרִים אָמורים⁶³ בְּנִזְיֹרוֹת מוֹעֲטָת⁶⁴; אֲבָל בְּנִזְיֹרוֹת מְרֻבָּה - דִּיּוֹ שֶׁיִּנְהַג שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּנִזְיֹרוֹת⁶⁵, אֵף עַל פִּי שֶׁעָבַר עַל נִזְיֹרוֹת הַמְרֻבָּה כֹּל יָמֵינוּ⁶⁶. וְאִם לֹא נִהְיָ אֲסוּר בַּעֲצָמוֹ - אֵין נִזְקָקִין לוֹ כְּלָל⁶⁷.

63) שינהוג איסור כמנין הימים שנהג בהם היתר. 64) שהיא בת שלשים יום. 65) נדרים כ. וכן בתוספתא שם פ"א, מ"א. 66) כגון שנזר מאה יום, וזילזל בכולם, דיו שינהוג איסור שלשים יום בלבד. 67) אין החכמים נענים לו, להתיר לו את נדרו, אפילו אם מצא הנזיר פתח חרטה להתיר לו (נדרים כ.).

8 מו. כֹּל בֵּית דִּין שֶׁנִּזְקָקִין לְזָה⁶⁸ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ⁶⁹, וּמוֹדִיעִין לְאֵלוֹ שֶׁמְזַלְזִין בְּנִדְרֵים שֶׁאֵין תְּכַבִּין מִן הַתּוֹרָה⁷⁰, אוֹ שִׁיּוּרֵי לֶהֱן לְהַקְלִיל⁷¹, אוֹ שֶׁיִּפְתְּחוּ לֶהֱן פֶּתַח⁷² - מְנַדִּין אוֹתוֹ⁷³ בֵּית דִּין הַהִדְיוּט⁷⁴.

68) להתיר לו נדרו. 69) שנדר נדר גמור ונהג בו היתר (ראה ר"ן לנדרים שם, דיבור-המתחיל ולענין הלכה). 70) שמודיע שאין נדרו חמור, ואינו אלא מדברי חכמים, כגון אלה המנויים בהל' נדרים פ"ב, הי"ב-ג. 71) שאומר לו: אין זה נדר ומותר לך, במקום לומר לו שלא ינהג מנהג זה בנדרים ולגזור בו, כמבואר שם. 72) חרטה, וע"י כך הם מתכוונים לעשות את נדרו "נדר בטעות" ולהתיר לו. 73) מרחיקים אותם מן הקהל, ואומרים, שהם בשמתא, ראה הל' תלמוד-תורה פ"ז, ה"ב. 74) נדרים כ. ובכת"י התימנים: מנדים את אותו בית-דין ההדיוט.

12 יז. הָאִשָּׁה שֶׁנִּדְרָה בְּנִזְיֹרוֹת, וְשָׁלְמוֹ יָמֵי הַנִּזְיֹרוֹת וְהִבְיָאָה קְרַבְנוֹתֶיהָ, וְנִשְׁחַטָּה אַחַת מִן הַפְּהַמּוֹת⁷⁵ וְנִזְרַק דָּמָהּ, וְאַחַר כֵּן שָׁמַע בַּעֲלָהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא גָלַחָה - אֵינוֹ זָכוֹל לְהַפְרֵה⁷⁶. וְאִם קָדַם זְרִיקָה - הֲרִי זֶה יִפְרֵה⁷⁷. בַּמָּה דְּבָרִים אָמורים⁷⁸? בְּתַגְלַחַת טְהָרָה⁷⁹; אֲבָל בְּתַגְלַחַת טְמָאָה⁸⁰ - יִפְרֵה אֵף עַל פִּי שֶׁקָּרְבוּ הַקְּרַבְנוֹת שָׁל תַּגְלַחַת טְמָאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲדִין צְרִיכָה לְמָנוֹת נִזְיֹרוֹת אַחֲרֶיהָ⁸¹.

75) שעליה להביא שלש בהמות, כמבואר לקמן פ"ח, ה"א. 76) את נדר נזירותה, ועליה להביא את שאר קרבנותיה ולהתגלח כדין. ואין אומרים יפר את נדרה משום עינוי נפש, כי לאחר שנזרק הדם יכולה היא לשתות יין (לקמן פ"ח, ה"ה) ואין כאן שום עינוי נפש. 77) שעדיין אסורה היא בשתיית יין, ומיפר אדם נדרי אשתו משום עינוי נפש (משנה

- ה. וכן אם שָׁרָה פָּתוּ בֵּינוּ, וְהָיָה הַרְבִּיעִית יוֹן בְּכַדֵּי
 פָּרֶס מִן הַפֶּתַח, וְאָכַל כְּדֵי פָּרֶס, שֶׁנִּמְצָא שְׂאֵכָל
 רְבִיעִית יוֹן - הָרִי זֶה לֹאקָה. וְעַל זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ נֶאֱמַר
 בַּתּוֹרָה: וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים - לְאֶסֶר דְּבַר שְׁנַתְּעָרֵב בּוֹ
 הַיּוֹן וְטַעְמוֹ כְּטַעַם הַיּוֹן. וְהוּא שִׁיחֵיהִי טַעְמוֹ וּמִמֶּשׁוֹ,
 כְּשֶׂאֶר אֲסוּרֵי מֵאֲכָלוֹת.
- ו. וְנִתְעָרֵב יוֹן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּדִבְשׁ וְאִין שָׁם טַעַם יוֹן -
 הָרִי זֶה מִתֵּר לְנִזְיֹר. לֹא יִהְיֶה זֶה חֲמוּר מִחֵלֶב וְדָם.
- ז. הָיָה בּוֹ טַעַם יוֹן וְאִין שָׁם רְבִיעִית בְּכַדֵּי אֲכִילַת
 פָּרֶס - הָרִי זֶה אֲסוּר מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
 בְּהַלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת, וּמִכֵּין אוֹתוֹ אִם אָכַל מִפֶּתַח
 מְרֻדוֹת.
- ח. נִזְיֹר שְׂאֵכָל פְּזוּת עֲנָבִים וּכְזוּת חֶרֶץ וּכְזוּת זָג
 וּכְזוּת צְמֻמִּים וְשִׁתָּה רְבִיעִית יוֹן, וְאֶפְלוֹ סַחֲט
 אֲשֶׁכּוֹל וְשִׁתָּה מִמֶּנּוּ רְבִיעִית - הָרִי זֶה לֹאקָה חֲמוּשׁ
 מְלַקְיוֹת, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן בְּלֹא אֶחָד הוּא. וְלֹאקָה
 מְלַקְיוֹת שְׁשִׁית מִשּׁוּם לֹא יִחַל דְּבָרוֹ, שֶׁהוּא שׁוּה בְּכָל
 הַנְּדָרִים. וְכֵן אִם אָכַל פְּזוּת זָג אוֹ פְּזוּת עֲנָבִים -
 לֹאקָה שְׁתֵּים: אַחַת - מִשּׁוּם זָג אוֹ מִשּׁוּם עֲנָבִים,
 וְאַחַת - מִשּׁוּם לֹא יִחַל דְּבָרוֹ. וְהוּא הַדִּין לְנִזְיֹר
 שֶׁגִּלַּח אוֹ נִטְמָא - שֶׁהוּא לֹאקָה שְׁתֵּים: אַחַת - עַל
 הָאֲסוּר הַמֵּיחַד בּוֹ, וְאַחַת - עַל הָאֲסוּר הַשׁוּה בְּכָל
 הַנְּדָרִים, שֶׁהוּא לֹא יִחַל דְּבָרוֹ.
- ט. נִזְיֹר שֶׁשִׁתָּה רְבִיעִית יוֹן וְרְבִיעִית חֶמֶץ - אִינוּ
 לֹאקָה אֲלֵא אַחַת; שְׂאִינוּ חֵיב עַל הַיּוֹן בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ
 וְעַל הַחֶמֶץ בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ. שְׂאִין כְּתוּב: יוֹן לֹא יִשְׁתָּה
 וְחֶמֶץ לֹא יִשְׁתָּה, אֲלֵא כִּף: חֶמֶץ יוֹן וְחֶמֶץ שֶׁכָּר לֹא
 יִשְׁתָּה. כְּלוּמַר: לֹא יִשְׁתָּה יוֹן וְלֹא דְּבַר שְׁנַתְּעָרֵב בּוֹ
 הַיּוֹן, וְהוּא הַשֶּׁכֶר, וְאֶפְלוֹ הַחֶמֶץ. וְהוּאִיל וְלֹא כֶּפֶל
 אֲלֵא הַחֶמֶץ, שֶׁהוּא שָׁם אֶחָד - אִינוּ לֹאקָה עַל זֶה
 בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ וְעַל זֶה בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ.
- י. נִזְיֹר שֶׁהָיָה שׁוּתָה בֵּינוּ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ, אִף עַל פִּי
 שֶׁהוּא חֵיב לְשִׁמּוּם עַל כָּל רְבִיעִית וְרְבִיעִית - אִינוּ
 לֹאקָה אֲלֵא אַחַת מִשּׁוּם יוֹן וְאַחַת דְּלֹא יִחַל דְּבָרוֹ,
 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאִם הִתְרוּ בּוֹ עַל כָּל רְבִיעִית וְרְבִיעִית
 וְאָמְרוּ לוֹ: אֵל תִּשְׁתָּה, אֵל תִּשְׁתָּה, וְהוּא שׁוּתָה -
 חֵיב עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, שְׂאֲסוּר
 לְנִזְיֹר לְעַמֵּד בְּמוֹשֵׁב שׁוּתֵי יוֹן וְיִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה,
 שֶׁהָרִי מְכֻשׁוֹל לְפָנָיו. אָמְרוּ חֲכָמִים: סָבִיב לְכָרֶם לֹא
 יִקָּרֵב.
- יא. נִזְיֹר שֶׁגִּלַּח שְׂעָרָה אַחַת - לֹאקָה, בֵּין פֶּתַעַר בֵּין
 בְּזוּג. וְהוּא שֶׁקָּצְצָה מִעֲקָרָה כְּעֵין תַּעַר. וְכֵן אִם
- תְּלִשָּׁה בִּידוֹ - לֹאקָה. אֶחָד הַמְּגִלַּח וְאֶחָד הַמִּתְגַּלַּח; 43
 שֶׁנֶּאֱמַר: תַּעַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֵאשׁוֹ. וְאִם הִנִּיחַ מִמֶּנּוּ 44
 כְּדֵי לְכַף רֵאשָׁה לְעֲקָרָה - אִינוּ לֹאקָה, שְׂאִין זֶה כְּעֵין 45
 תַּעַר. 46
- יב. הַעֲבִיר עַל רֵאשׁוֹ סָם שֶׁמִּשְׁרִיר אֶת הַשְּׂעָר וְהַשִּׁיר 47
 אֶת הַשְּׂעָר - אִינוּ לֹאקָה, אֲלֵא בְּטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה, 48
 שֶׁנֶּאֱמַר: גִּדְּל פְּרַע שְׂעָר רֵאשׁוֹ. 49
- יג. נִזְיֹר שֶׁגִּלַּח כָּל רֵאשׁוֹ - אִינוּ לֹאקָה מִשּׁוּם 50
 הַתְּגַלְחַת אֲלֵא אַחַת. וְאִם הִתְרוּ בּוֹ עַל כָּל שְׂעָר 51
 וְשְׂעָר וְאָמְרוּ לוֹ: אֵל תְּגַלַּח, אֵל תְּגַלַּח, וְהוּא מְגַלַּח 52
 - לֹאקָה עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. 53
- יד. נִזְיֹר חוֹפֵף עַל שְׂעָרוֹ בִּידוֹ וְחוֹכֵף בְּצַפְרָנָיו, וְאִם 54
 נָפַל שְׂעָר - אִינוּ חוֹשֵׁשׁ, שֶׁהָרִי אִין פִּנְנָתוֹ לְהַשִּׁיר 55
 וְאֶפְשָׁר שְׂלֵא יִשִּׁיר. אֲכָל לֹא יִסְרַק בְּמִסְרַק וְלֹא יִחַף 56
 בְּאֲדָמָה, מִפְּנֵי שֶׁמִּשְׁרַת אֶת הַשְּׂעָר וְדָאִי. וְאִם עֲשָׂה 57
 כֵּן - אִינוּ לֹאקָה. 58
- טו. נִזְיֹר שֶׁנִּטְמָא לְמַת טְמֵאת שְׁבַעָה, בֵּין בְּטְמֵאוֹת 59
 שֶׁהוּא מְגַלַּח עֲלֵיהֶן, כְּמוֹ שִׁיחֲבָאָר, בֵּין בְּטְמֵאוֹת 60
 שְׂאִינוּ מְגַלַּח עֲלֵיהֶן - הָרִי זֶה לֹאקָה. 61
- טז. נִטְמָא לְמַת פְּעֻמִּים הַרְבֵּה, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא חֵיב 62
 מְלַקְיוֹת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת לְשִׁמּוּם - אִין בֵּית דִּין 63
 מְלַקֵּין אוֹתוֹ אֲלֵא אַחַת. וְאִם הִתְרוּ בּוֹ עַל כָּל פְּעַם 64
 וְפְעַם, וְהוּא מִטְמָא - לֹאקָה עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. 65
- יז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁנְטְמָא וּפְרֵשׁ, וְחִזֵּר 66
 וְנָגַע אוֹ נָשָׂא אוֹ הֶאֱחִיל; אֲכָל אִם הָיָה נוֹגַע בְּמַת, 67
 וְעִזֵּין הַמַּת בִּידוֹ, וְנָגַע בְּמַת אַחֵר - אִינוּ חֵיב אֲלֵא 68
 אַחַת, אִף עַל פִּי שֶׁהִתְרוּ בּוֹ עַל כָּל נְגִיעָה וְנְגִיעָה, 69
 שֶׁהָרִי מְחַלֵּל וְעוֹמֵד. 70
- יח. נִזְיֹר שֶׁנִּכְנַס לְבֵית וְשָׁהָה שָׁם עַד שֶׁמַּת שָׁם הַמַּת, 71
 אוֹ שֶׁנִּכְנַס לְאֵהֶל הַמַּת בְּשָׂדֵה תְּבֵה וּמְגִדֵּל וּבֵא חֲבָרוֹ 72
 וּפְרַע גַּג הַתְּבֵה מְעֵלָיו מִדְּעֵתוֹ - הָרִי זֶה לֹאקָה 73
 שְׁתֵּים: אַחַת - מִשּׁוּם לֹא יִבֵּא, וְאַחַת - מִשּׁוּם לֹא 74
 יִטְמָא; שֶׁהָרִי טְמָאָה וּבִיאָה בְּאִין פְּאַתָּה. אֲכָל אִם 75
 נִכְנַס כְּדָרְכּוֹ - טְמָאָתוֹ קוֹדְמַת לְבִיאָתוֹ; שֶׁמַּעַת 76
 שֶׁיִּכְנַס חֲטָמוֹ אוֹ אֲצַבְעוֹת רַגְלָיו נִטְמָא, וְאִינוּ חֵיב 77
 מִשּׁוּם בִּיאָה עַד שֶׁיִּבֹּא כְּלוּ. 78
- יט. נִכְנַס לְאֵהֶל הַמַּת אוֹ לְבֵית הַקְּבָרוֹת בְּשִׁגְגָה, 79
 וְאַחֵר שְׁנוּדַע לוֹ הִתְרוּ בּוֹ, וְלֹא קָפִץ וְיָצָא אֲלֵא עֲמַד 80
 שָׁם - הָרִי זֶה לֹאקָה. וְהוּא שִׁיִּשְׂהָא שָׁם כְּדֵי 81
 הַשְּׁתַּחֲוִיָּה, כְּמוֹ טְמָא שֶׁנִּכְנַס לְמִקְדָּשׁ. 82

9 מעשה. וכן אם נדר בכית הקברות - לוקה אף
10 משום לא תאחר. הא למדת, שהנזיר שטמא עצמו
11 - לוקה ארבע מלקיות: משום לא יטמא, ומשום
12 לא יחל דברו, ומשום לא תאחר לשלמו, ומשום
13 לא יבוא, אם היתה ביאה וטמאה באחת, כמו
14 שבארנו.

1 כ. המטמא את הנזיר: אם היה הנזיר מזיד - הנזיר
2 לוקה, וזה שטמאו עובר משום ולפני עור לא תתן
3 מכשל; ואם היה הנזיר שוגג, וזה שטמאו מזיד -
4 אין אחד מהם לוקה. ולמה לא ילוקה המטמא את
5 הנזיר? לפי שנאמר: וטמא את ראש נזרו - אינו
6 לוקה עד שיטמא עצמו מדעתו.

7 כא. נזיר טהור שטמא עצמו - לוקה אף משום לא
8 תאחר לשלמו, שהרי אחר נזירות טהרה ועשה

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ג' ט' כסלו תשע"ו

47 "שום תשים עליך מלך מקרב אחיך" (שם), אמרו (יבמות
48 מה): "כל-משומות שאמה משים עליך לא יהיו אלא
49 מקרב אחיך". אבל המלכות בלבד, כבר ידעתי מפסוקי
50 ספרי הנבואה (ג"ר) שזכה בה דוד. ובפרוש אמרו (יומא
51 עב): "כתר מלכות זכה בו דוד", וכן ורעו אחריו עד סוף
52 כל-הדורות. אין מלך למי שמאמין בתורת משה רבנו
53 אלא מזרע דוד, מזרע שלמה דקא; וכל שהוא מזולת
54 הזרע הנקבד הזה לענין מלכות — "נכרי" קרינא ביה.
55 וזה ברור ואין בו ספק. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכמה
56 מקומות ביבמות (יח. ואילך) וסנהדרין (מה: וסוטה (מא).
57 ונדח (מט).

58 המצוה השס"ד — האזהרה שהזהר המלך
59 מלהרבות נשים, והוא אמרו יתעלה: "ולא ירבה-לו
60 נשים" (שם, יז). והגבול לכך, שלא יוסיף על שמנה
61 עשרה נשים בכתבה וקדושיין. וכבר נתבאר גם דיני
62 מצוה זו בפסק ב' מסנהדרין (כא); וכל-זמן שמוסיף
63 עליהן — לוקה.

64 המצוה השס"ג — האזהרה שהזהר המלך
65 מלהרבות סוסים, והוא אמרו יתעלה: "לא ירבה-לו
66 סוסים" (שם, טז). והגבול לכך, שלא יהיו לו סוסים
67 (פנויים) שרצים לפניו, ואפלו סוס אחד לא יהיה אצלו,
68 זולת בהמה שהוא רוכב עליה בלבד, או סוסים שיהיו
69 בארות שהם מוכנים אצלו למלקמה שירכבו עליהם
70 הצבא; אבל לעצמו — רק בהמה אחת בלבד. וכבר
71 נתבאר דיני מצוה זו בפסק ב' מסנהדרין (כא).

72 המצוה השס"ה — האזהרה שהזהר המלך
73 מלהרבות מומן מיוחד לעצמו, והוא אמרו יתעלה:
74 "וכסף וזהב לא ירבה-לו מאד" (שם). והגבול לכך הוא,
75 שלא יהיה לו למעלה מכדי להוציא הוצאות על מרכבתו
76 ועבדיו המיחדים לו. אבל לקבץ מומן שהיא לצרכי
77 כל-ישראל — הרי זה מותר. וכבר באר ה' יתעלה בכתוב
78 טעם שלש מצוות אלו, כלומר: "לא ירבה-לו סוסים (כדי
79 שלא ישיב העם מצרימה)" ולא ירבה-לו נשים (כדי שלא

יום ראשון ג' כסלו ה'תשע"ו

15 מצות עשה קעג. מצות לא תעשה שסב.

16 שסד. שסג. שסה.

17 המצוה הקע"ג — הצווי שנצטוינו למנות עלינו
18 מלך מישראל שקבץ את כל-אמתנו ויאחד את דברתנו
19 (ידבר דבר אחד בשם כולם). וינהיג את כלנו, והוא אמרו
20 יתעלה: "שום תשים עליך מלך" (דברים יז, טו) וכבר
21 הזכרנו מקדם (מצות עשה כ) את-דבריהם בספרי (דברים
22 יז, טו) "שלוש מצות נצטוו ישראל בשעת בניסתם לארץ:
23 למנות להם מלך, ולבנות בית-הביתרה, ולהכרית זרעו
24 של עמלק". עוד אמרו בספרי (דברים יז, טו): "שום תשים
25 עליך מלך — מצות עשה". ובא הפרוש, שזה שנאמר
26 "שום תשים עליך מלך — תהא אימתו עליך" ושיהיה
27 בלבנו בתכלית הפכוד והגדלה והרוממות שאין למעלה
28 ממנה, עד שתהיה מעלתו אצלנו גדולה ממעלת נביא
29 מבין הנביאים שבדורו. ובפרוש אמרו (הריות יג): "מלך
30 קודם לנביא". וכשמצוה המלך הזה איזה צווי שלא
31 יהיה סותר מצוה מן התורה — חובה לקיים את פקדתי;
32 והעובר על פקדתי ואינו מקמה, רשות יש למלך להרגו
33 בסיף, כמו שקבלו אבותינו על עצמם ואמרו: "כל-איש
34 אשר ימנה את-פיך וגו' יומת" (יהושע א, יח). וכל-מורד
35 במלכות — יהיה מי שיהיה — דמו מתר למלך הממנה
36 על פי התורה. וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו בפסק ב'
37 מסנהדרין (טז) ובריש פרתות (ה) ופסק ד' מסוטה (מא).

38 המצוה השס"ב — האזהרה שהזהרנו מלהעמיד
39 עלינו מלך, איש שאינו מזרע ישראל, אף-על-פי שהוא
40 גר צדק, והוא אמרו יתעלה: "לא תוכל לתת עליך איש
41 נכרי אשר לא-אחיד הוא" (דברים יז, טו). ולשון ספרי
42 (פרשת שופטים שם): "לא תוכל לתת עליך איש נכרי —
43 זו מצות לא-תעשה". וכן שאר המנניים אסור שנמנה
44 עלינו בשום דבר מן הדברים — לא מנוי תורה (דיין,
45 ראש ישיבה וכדומה) ולא מנוי מלכות — אדם שהוא
46 מקהל גרים עד שתהא אמו מישראל. שהרי אמר יתעלה:

45 השארית ונטמעה בין האמות עד שלא נשאר בהם שרש.
 46 אולם על-ידי זה שפכר בלו, לא תהיה המצוה שנוצטוינו
 47 להרגם מצוה שאינה נוהגת לדורות, כשם שלא נאמר
 48 במלחמת עמלק שאינה נוהגת לדורות, אפלו אחר
 49 השמדתם והכרתתם, כי מצוה זו אינה קשורה בזמן ולא
 50 במקום מיוחד כמו המצוות המיוחדות למדבר או למצרים,
 51 אלא היא קשורה במי שמצוים עליו, וכל-עוד יהיה
 52 בנמצא (אפילו אילו היו קיימים היום) מקיימים בו אותו
 53 הצווי. ובכלל ראוי לך להבין ולהתבונן בהבדל בין
 54 המצוה ובין הדבר שנוצטוה עליו. כי יש שהמצוה נוהגת
 55 לדורות, אלא שהדבר שנוצטוה עליו כבר נעדר בדור
 56 מן-הדורות; אף לא בהעדר הדבר שנוצטוה עליו תהפך
 57 המצוה לאינה נוהגת לדורות אבל תהיה אינה נוהגת
 58 לדורות אם היה הדבר להפך והוא: שיהא דבר מסוים
 59 מצוי במקום מסוים, והיה חייב לעשות בו מעשה אחד, או
 60 דין אחד ובזמן מסוים — והיום אינו חובה, אף-על-פי
 61 שאותו הדבר מצוי באותו המצב, כגון: לוי זקן שהיה
 62 פסול במדבר והוא פשוט אצלנו היום. כמו שנתבאר
 63 במקומו (חולין כד.). והבין כלל זה ודעהו.

64 המצוה המ"ט — האזנה שהזהרנו שלא להחיות
 65 אדם משבעה עממין, כדי שלא יקלקלו את בני-אדם
 66 ויטעו בעבודה זרה, והוא אמרו יתעלה: "לא תחיה
 67 כל-נשמה" (שם ב, טז). ותהיה הריגתם מצות עשה, כמו
 68 שבארנו במצוה קפו. והעובר ואינו הורג מהם —
 69 את-שאפשר לו להרגו — הרי זה עבר על מצות
 70 לא-תעשה.

71 המצוה הקפ"ח — הצווי שנוצטוינו להכרית זרע
 72 עמלק בלבד מפל-שאר זרע עשו, זכרים ונקבות, קטן
 73 וגדול, והוא אמרו יתעלה: "תמחה את-זכר עמלק"
 74 (שמות יז, יד) וכבר הזכרנו מקדם (מצות עשה ב, וקע"ג)
 75 אקדם (סנהדרין כ): "שלוש מצוות נצטוו ישראל בשעת
 76 בניסתם לארץ: למנות להם מלך, ולבנות להם בית-
 77 הבחירה, ולהכרית זרעו של עמלק". וגם מלחמת עמלק
 78 היא מלחמת מצוה. וכבר נתבאר דיניה בפירק ח' מסוטה
 79 (מד.).

80 המצוה הקפ"ט — הצווי שנוצטוינו לזכור את
 81 אשר-עשה לנו עמלק, שקדם אותנו ברע, שנאמר את-זה
 82 בכל-זמן וזמן ונעורר את-הנפשות בדברים להלחם בו,
 83 שנקרא את בני-האדם לשנאו, כדי שלא ישכח הדבר ולא
 84 תחלש שגאתו ולא תמעט בנפשות במשך הזמן; וזה
 85 אמרו יתעלה: "זכור את אשר-עשה לך עמלק" (דברים
 86 כה, יז). ולשון ספרי (סוף פרשת כי תצא): "זכור את
 87 אשר-עשה לך עמלק — בפה, לא תשכח — בלב".
 88 כלומר: אמור דברים בפיה שביאור בני אדם לך, שלא
 89 תסור שגאתו מן-הלב. ולשון ספרא (ריש פרשת בחוקותי):

1 יסור לבבו", וכסף וזהב לא ירבה-לו מאד". ולפי שנודע
 2 טעמן הגיעו בהן לידי בטול במקפסם מענין שלמה
 3 (המלך) עליו השלום, על אף גדל מעלתו במדע ובחכמה
 4 ושהוא ידידיה (שהתיר לעצמו באמרו "לא אסור" "לא אסור"
 5 — ונכשל). אמרו (סנהדרין כא): שיש בזה הערה לבני
 6 אדם, שאלו ידעו טעמי כל-המצוות היו מוצאים להם
 7 דרך לבטולן שהרי אפלו זה השלם הגדול (שלמה המלך)
 8 טעה בזה וחסב שלא יהא מעשה זה סבה לעברה בשום
 9 פנים, כל-שכן ההמון בדעתם החלושה, שהיו באים לידי
 10 זלזול בהן ויאמרו: לא אסר דבר זה ולא צוה על דבר
 11 זה אלא בגלל כך וכך — אנו נזהר בדבר שבעבורו נתנה
 12 מצוה זו ולא נקפיד על המצוה עצמה, וכך היו באים
 13 לידי הפסד הדת. לפיכך הסתיר ה' יתעלה טעמיהן; אבל
 14 אין מהן גם אחת שאין לה טעם וסבה, אלא שרב אותם
 15 הסבות והטעמים לא ישיגום דעות ההמון ולא יבינום.
 16 וכלם הם כמו שהעיד הנביא: "פקודי ה' ישירים משמחי-
 17 לב" (תהלים יט, ט).

יום שני ד' כסלו ה'תשע"ו

18
 19 מצות עשה קפו. מצות לא תעשה מט.

20 מצות עשה קפח. קפט. מצות לא תעשה נט.

21 המצוה הקפ"ז — הצווי שנוצטוינו להרג שבעה
 22 עממין ("החתי, האמורי, הכנעני, הפיזי, החיזי, היבסי,
 23 הגרגשי") ולאבדם, פיון שהם היו עקר עבודה זרה
 24 ויסודה הראשון. והוא אמרו יתעלה: "כיי-התרום
 25 תחרימם" (דברים כ, יז). ובאר לנו בכתובים רבים, שטעם
 26 הדבר: כדי שלא נלמד מפירתם. ורבים הכתובים
 27 המרזים ומחזקים להרגם, ומלחמתם מלחמת מצוה.
 28 ואולי יחשוב מישהו שזו מצוה שאינה נוהגת לדורות,
 29 פיון ששבעה עממין כבר אבדו; אף זאת לא יחשוב אלא
 30 מי שלא הבין ענין נוהג לדורות ואינו נוהג לדורות,
 31 והוא: שענין שנסתים עם השגת מטרתו, בלי שיהא אותו
 32 הדבר קשור בזמן מסוים — אין אומרים עליו "אינו נוהג
 33 לדורות", לפי שהוא נוהג בכל-דור שבו נמצאת אפשרות
 34 לאותו הדבר. הלא תראה, אם יאבד ה' את-זרע עמלק
 35 בכללותו וישמידנו עד סופו — כמו שיהיה במהרה
 36 בזמנינו, כמו שהבטיח יתעלה: "כיי-מחה אמתה את-זכר
 37 עמלק וגו'" (שמות יז, יד) — האם נאמר אז שזה שנאמר
 38 "תמחה את-זכר עמלק" (דברים כה, יט) אינו נוהג
 39 לדורות?! כך אין לומר, אלא הוא נוהג בכל-דור ודור.
 40 וכל-עוד ימצא זרע עמלק מצוה להכריתו. וכך הריגת
 41 שבעה עממין ולאבדם הוא צווי שנוצטוינו בו — והיא
 42 מלחמת מצוה. ונאחזנו מצוים לשרשם (לעקרם מהשורש)
 43 ולרדפם בכל-דור ודור עד שישמדו, עד האחרון, וכך
 44 עשינו, עד שנשלמה השמדתם על-ידי דוד, ונתפצרה

44 אם ישלימו עמנו וימסרו לנו את-הארץ, אז נטיל עליהם
45 תשלום מסים ועבדות, והוא אמרו יתעלה: "יהיו לך למס
46 ועבדות" (דברים כ, יא). ולשון ספרי (פרשת שופטים שם):
47 "אמרו: מקבלין אנו עלינו מסים ולא שעבוד, שעבוד
48 ולא מסים — אין שומעין להם עד שיקבלו עליהם זו
49 וזו". והוא: שיתנו דבר קבוע כל-שנה, כפי שיקבע המלך
50 בעת ההיא ויהיו נכנעים ויתונים במורא ושלמות, וזהו
51 ענין השעבוד. אבל אם לא ישלימו אתנו — נצטוינו
52 להרוג כל-זכר בעיר, קטן וגדול, ולקחת כל-שלהל
53 וכל-הנשים, והוא אמרו יתעלה: "ואם לא תשלים עמך
54 וגו'" (שם, יב). וכל-זה (שם) לא השלימו אין הורגין את
55 כולם) הוא דין מלחמת הרשות. וכבר נתבאר דיני מצוה
56 זו בפרק ח' מסוטה (מדי) ובפרק ב' מסנהדרין (כ).

57 המצוה הנ"ו — האזהרה שהזהרנו שלא לקרא
58 שלום לעמון ומואב לעולם, והוא שה' צננו שבצורנו על
59 הערים נשלח לאנשיהן לפגי המלחמה שיפגעו ויבקש
60 מהם שישלימו אתנו; אם ימסרו לנו את-העיר, אסור לנו
61 להלחם בם ולהרגם, כמו שבארנו במצוה ק"ץ ממצות
62 עשה — חוץ מעמון ומואב שאין נוהגים עמהם מנהג
63 זה; אלא הזהירנו ה' מלהקדים להם שלום ומבקש
64 שיפגעו. והוא אמרו יתעלה: "לא-תדרש שלום וטבתם
65 (שם כג, ז). ולשון ספרי (שם): "מפלל שנגמר: ביי-תקרב
66 אל-עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום (שם כג, י) יכול
67 אף כאן? (בעמון ומואב) תלמוד לומר: "לא-תדרש שלום
68 וטבתם". מפלל שנגמר: "לא תסגיר עבד אל אדוניו .. עמך
69 יישב בטוב לו" (שם כג, יז) יכול אף כאן (בעמוני ומואבי),
70 תלמוד לומר: "לא תדרוש שלום" ("וטבתם, כל-ימך
71 לעולם" (שם, ז).

72 המצוה הנ"ז — האזהרה שהזהרנו מלכרות אילנות
73 מאכל בשעת המצור על עיר כדי להציק לאנשיה
74 ולהכאיב להם, והוא אמרו יתעלה: "לא-תשחית את-
75 עצה — ואתו לא תכרת" (שם כ, יט). וכן נקנסת
76 כל-השחתה בכלל לאו זה, כגון מי שישורף בגד לבטלה
77 או ישבור פלי לבטלה — הרי זה עובר משום "לא-
78 תשחית" ולוקה ובסוף מפות (כב). נתבאר, שקוצץ
79 אילנות טובות — לוקה. אמרו: ואזהרה מהכא: "ממנו
80 תאכל ואתו לא תכרת" וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק
81 ב' מבבא בתרא (כו).

82 המצוה הקצ"ב — הצווי שצטוינו שבזמן שיצאו
83 מתנתינו למלחמה נכין דרך מחוץ למחנה שבו יפנו,
84 ולא יעשה כל-איש צרכיו בכל-מקום (על פני השדה) ובין
85 האהלים — פדרך שעושים האמות — והוא אמרו
86 יתעלה: "ויך תהנה לך מחוץ למחנה וגו'" (שם כג, יג).
87 ולשון ספרי (פרשת תצא): "אין ד' אלא מקום, שנגמר:
88 והנה מציב לו ד' (שמואל-א טו, יב).

1 "זכור את אשר-עשה לך עמלק, יכול בלבד? כשהוא
2 אומר שלא תשפח, הרי שכחת הלב אמונה; הא מה אני
3 מקים זכור? — שתהא שונה (אומר) בפיד". הלא תראה,
4 איך עשה שמואל הנביא, כשפא לקים מצוה זו: שהוא
5 זכר תחלה, ואחר-כך צוה להרגם, והוא אמרו: "פקדתי
6 את אשר-עשה עמלק לישראל" (שמואל-א טו, ב).

7 המצוה הנ"ט — האזהרה שהזהרנו מלשפוח את
8 אשר עשה לנו זרע עמלק, ואשר קדמונו ברע. וכבר
9 בארנו במצוה קפ"ט ממצות עשה שזכירת מה שעשה
10 לנו זרע עמלק וחדוש האיבה לו — היא מצות עשה.
11 וכך מזוהרים אנו מלהשליף דבר זה מלבנו ומלשפוחו —
12 והיא מצות לא-תעשה, והוא אמרו יתעלה: "לא תשפח"
13 (דברים כה, יט), ובספרי (סוף פרשת תצא שם): "זכור" —
14 בפה; "לא תשפח" — בלב, כלומר: אל תשליף איבתו
15 ואל תסירנה מלבך.

יום שלישי ה' כסלו ה'תשע"ו

17 מצות לא תעשה מזו. מצות עשה קצ.
18 מצות לא תעשה נו. מצות עשה קצב. קצג.
19 המצוה המ"ו — האזהרה שהזהרנו שלעולם לא
20 לגור בארץ מצרים, כדי שלא נלמד כפירתם ונשאל ננהג
21 כמנהגייהם המגנים לדעת התורה, והוא אמרו יתעלה:
22 "לא תספון לשוב בדרך הזה עוד" (דברים יז, טז). וכבר
23 נכפל הלאו בענין זה שלש פעמים, אמרו (ירושלמי סוכה
24 פרק ד הלכה א): בשלשה מקומות הזהירה תורה את-
25 ישראל שלא לשוב למצרים, ובשלשה חזרו למצרים
26 ובשלשתן נענשו. שלשת המקומות — אחד מהם הוא
27 שהזכרנו; והשני — אמרו: "בדרך אשר אמרתי לך
28 לא-תסיף עוד לראתה" (שם כה, טח); והשלישי —
29 אמרו: "פי אשר ראיתם את-מצרים היום לא תספו
30 לראתם עוד עד-עולם" (שמות יד, יג) ואף-על-פי שפשט
31 הלשון שהוא ספור, בא לנו בקבלה שהוא לאו. וכבר
32 נתבאר בסוף גמרא ספה (נא): שגם אלכסנדראי היא
33 מפלל הארץ שאסור לדור בה, ומים אלכסנדראי מודדים
34 חבל ארץ (חלקת-אדמה) בארץ ארבע מאות פרסה ורחב
35 ארבע מאות פרסה, וזהו כל-ארץ מצרים שאסור לדור
36 בה. אבל מתר לעבר בה לשם מסחר או כדי לעבר לארץ
37 אחרת. ובפרוש אמרו בירושלמי (סנהדרין סוף פרק י'):
38 לשיבה אי אתה חוזר, אבל אתה חוזר לסחורה
39 ולפרקמטיא ולכבוש הארץ.

40 המצוה המשלימה מאה ותשעים — הצווי
41 שצטוינו (לנהוג כמה פרטי דינים) במלחמת שאר האמות,
42 והיא הנקראת: מלחמת רשות. שכן נצטוינו שאם נלחם
43 עמיהם, נכרות עמהם ברית על נפשם בלבד (שלא נהרגם);

44 המצוה השי"א — האזהרה שהזהרנו מלהוציא
 45 את החתן מביתו במשך שנה לשום עבודה מן העבודות
 46 לא למלחמה ולא לזולתה, אלא נפטרונו במשך כל השנה
 47 מחובות הגורמים להעדרו מביתו, והוא אמרו ותעלה:
 48 "ולא יעבר עליו לכל דבר" (שם). ולשון גמרא סוטה
 49 (מד): "לא יצא בצבא" (שם) יכול בצבא הוא בלא יצא,
 50 אבל תמן פלי זין ויספק מיס ומזון — תלמוד לומר:
 51 "ולא יעבר עליו לכל דבר", עליו הוא דאין אתה מעביר
 52 אבל אתה מעביר על אחרים (שאר הפטורים מהמלחמה,
 53 הבונה בית וכו'), וכי מאחר דנפקא לי (שאני לומדו)
 54 מ"לא יעבר עליו לכל דבר", "לא יצא בצבא" למה לי?
 55 לעבר עליו בשני לאוין. וכבר בארנו בכלל התשיעי
 56 שלא כל מה שחייבים עליו בשני לאוין יהיה שתי מצות.
 57 ודע שגם החתן עצמו בנוסף לאזהרה המוטלת על הממונים
 58 על הגיוס והפטור לצבא) מזהר מלצאת מביתו, כלומר:
 59 לנסע — כל השנה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק
 60 ח' מסוטה (שם).

61 המצוה הנ"ח — האזהרה שהזהרנו מלירוא את
 62 הכופרים בשעת המלחמה ומלערוץ (לפחד) מפניהם,
 63 אלא חובה להתאמץ ולהתחזק ולעמוד כנגד העם האחר
 64 (האויב). וכל הנסוג ופונה לאחור — הרי זה עבר על
 65 לא תעשה, והוא אמרו: "לא תערוץ מפניהם" (שם ז, כא).
 66 וכפל את הלאו ואמר: "לא תיראום" (שם ג, כב). וכפל
 67 את הצווי בענין זה הרבה, כלומר: שלא לערוץ ושלא
 68 לפנות לאחור בשעת המלחמה לפי שבמצב זה אפשר
 69 לקיים את דבר האמת. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק
 70 ח' מסוטה (מב).

71 המצוה הרכ"א — הצווי שנצטוינו בדין יפת תאר,
 72 והוא אמרו ותעלה: ("כי תצא למלחמה...") "ויראתי
 73 בשביה אשת יפת תאר" (שם כא, יא) וכבר נתבאר דיני
 74 מצוה זו בריש קדושין (כא).

75 המצוה ה"ג — האזהרה שהזהרנו מלמכור אשת
 76 יפת תאר אחרי בעילתה באותה הפעם שבא עליה
 77 בשעת כבוש העיר, כמו שנתבאר במקומו, והוא אמרו
 78 ותעלה: "והיה אם לא חפצת בה ושלחתה לנפשה ומכר
 79 לא תמכרנה בכסף" (שם, יד).

80 המצוה ה"ד — האזהרה שהזהרנו גם כן
 81 מלהעביר יפת תאר אחר בעילתה. פונתי באמרי
 82 "להעבירה": שלא יעשנה שפחה ויניחנה אצלו כשאר
 83 השפחות העובדות דרך שפחות, והוא אמרו ותעלה:
 84 "לא תתעמר בה תחת אשר עניתה" (שם). ולשון ספרי
 85 (פרשת תצא שם): "לא תתעמר בה — שלא תשתמש
 86 בה". הנה נתבאר לך ששני לאוין אלו מזהירים על שני
 87 ענינים נפרדים, והם: שהזהר מלמכרה לזולתו וגם

1 המצוה הקצ"ג — הצווי שנצטוינו שיהא פלי
 2 החפירה תלוי עם פלי המלחמה לכל אנשי המלחמה כדי
 3 לחפור בו מקום שיפנה שם בדרך המוכנה לך, ויכסה
 4 את הצואה אחר שיפנה, כדי שלא תראה הצואה על פני
 5 הארץ במלחמה המלחמה דוקא, כמו שאמר בתחלת
 6 הפרשה: "כִּי־תִצֵּא מִחֵנֶה עַל אֲיָבֶךָ" (דברים כג, ט). ולשון
 7 צווי זה הוא אמרו ותעלה: "ויתד תהיה לך על אונך"
 8 (שם, יד). ולשון ספרי (פרשת כיתצא): "אין אונך אלא
 9 מקום זיינך" (כלי מלחמה — וצריך היתד להיות "על אונך").

יום רביעי ו' כסלו ה'תשע"ו

10 מצות עשה קצא. ריד.

12 מצות לא תעשה שיא. נח.

13 מצות עשה רכא. מצות לא תעשה רסג. רסד.

14 המצוה הקצ"א — הצווי שנצטוינו למנות כהן
 15 שיוכיח (יטיף וינאם) לפני העם את תוכחת המלחמה
 16 ("שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה וגו'" — דברים כ, א),
 17 ויחזיר מי שאינו ראוי שילחם, הן מפני חלשתו, הן מפני
 18 שמתשבותיו תלויות בדבר הגורם לו חסר גישה
 19 למלחמה — והם שלשת הדברים שבאר הכתוב (בית,
 20 כרם, אשה) — ורק אחר-כך מתחילים במלחמה. ולכן
 21 זה נקרא: 'משוח-מלחמה'. ויאמר בתוכחתו פלשון
 22 הנזכר בתורה, ויוסיף בענין זה דברים המעודדים את
 23 העם למלחמה ומביאים אותם למסור את נפשם על
 24 נצחון דת ה', ועל הנקמה בסכלים המקלקלים את-סדר
 25 הישוב, והוא אמרו ותעלה: "והיה כקרבכם אל-
 26 המלחמה ונגש הפתח" (שם, ב). אחר-כך יצוה להכריז
 27 בשורות הצבא להחזיר רפי הלכב, וכלמי שבנה ולא
 28 ישב או נטע ולא אכל, או ארש ולא פנס כמו שבאר
 29 הכתוב, והוא אמרו: "ודברו השטרים" (שם, ה). אמרו
 30 בנמרא (סוטה מג): "ודברו השטרים — כהן מדבר
 31 ושטר משמיע". וכל-זה, כלומר: תוכחת משוח-מלחמה
 32 וההכרזה בערכי המלחמה אינו חובה אלא במלחמת
 33 הרשות ובה נוהג דין זה; אבל מלחמת מצוה — אין
 34 בה שום דבר מפל-זה, לא תוכחה ("שמע ישראל וגו")
 35 ולא הכרזה (להחזיר שלושה סוגים שבמקרא), כמו שנתבאר
 36 בפרק ח' מסוטה (מד). ושם נתבאר דיני מצוה זו.

37 המצוה הרי"ד — הצווי שנצטוינו שיתחד החתן
 38 לאשתו שנה שלמה, ולא לך בה למסעות ולא יצא
 39 לצבא כבוש, ולא יתחייב בכל-הדומה לזה — אלא
 40 ישמח עמה שנה תמימה מיום שפנסה (נשאה), והוא
 41 אמרו ותעלה: "צקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח
 42 את אשתו אשר-לקח" (שם כד, ה). וכבר נתבאר דיני
 43 מצוה זו בפרק ח' מסוטה (מג).

44 ואוכל מיני המזון הנודעים שהם מזון בני אדם, כלומר
 45 לחם ויבשר, ועושה מסחר עם בני אדם, ונושא אשה
 46 ומוליד בנים. וששים מצות אלו הן לפי הסדר שסדרנו
 47 במנגנון זה: המצוה א, ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י — וזו
 48 העשירית אין הנשים חייבות בה; יא — וגם היא אינה
 49 חובה לנשים; יב — ואינה חובה לנשים; יג — ואינה
 50 חובה לנשים; יד — ואינה חובה לנשים; טו, יח —
 51 ואינה חובה לנשים; יט, כו — וזו מיחדת לזכרי
 52 הפהנים; לב, נד, עג, צד, קמג, קמו, קמז, קמט, קנ, קנב,
 53 קנד, קנה, קנו, קנז, קנח, קנט, קס, קסא — ואינה חובה
 54 לנשים; קסב, קסג, קסד, קסה, קסו, קסז, קסח — וזו
 55 אינה חובה לנשים; קסט — וזו אינה חובה לנשים; קע
 56 — ואינה חובה לנשים; קעב, קעה, קפד, קצה, קצז, רו,
 57 רז, רח, רט, רי, ריא, ריב — וזו אינה חובה לנשים; ריג,
 58 ריד — והיא מיחדת לזכרים; רטו — וגם היא מיחדת
 59 לזכרים.

60 הנה נתבאר לך, שמששים המצות ההכרחיות האלה מ"ו
 61 מצות הן חובה גם לנשים, וארבע עשרה מצות מהן
 62 אינן חייבות בהן. ויהיה לך הסימן בששים מצות
 63 ההכרחיות האלו ששים המה מלכות (שיר השירים ו, ח),
 64 ויהיה הסימן בהשטת הארבע עשרה מן הנשים אֶזְלַת יָד
 65 (דברים לב, לו) או יהא הסימן בחובת המ"ו מצות בלבד
 66 לנשים גם את בדם ברייתך (זכריה ט, יא) כלומר: מנין בדם
 67 חובה להן והן הברית המיחדת לאשה בהכרח.

68 זהו מה-שראינו לרשם במנין מצות עשה.
 69 ומאת ה' אֲשָׁאל עֵזֶר לְקִיָּם כַּל-מֵה-שְׁצִוָה בו מהן
 70 ולהתרחק מכל מה-שהזהיר ממנו.
 71 וזהו (התרי"ג מצוות) מה-שֶׁרְצִינוּ לְכַלּוֹל בַּמֶּאֱמָר זֶה
 72 (כלומר: בספר המצוות).

**סיום מחזור הל"ד
 במסלול ספר המצוות**

יום חמישי ז' כסלו ה'תשע"ו

**התחלת מחזור הל"ה
 במסלול ספר המצוות**

78 **הספר הזה . .**
 79 **במצות עשה**
 80 **הספר הזה "ספר המצוות" בו אבאר את-מנין המצות ואיך**
 81 **ראוי למנותן. ואביא לך ראות מפסוקי התורה**
 82 **ומדברי חז"ל על פרושן, ואקדים לללים ("שורשים" —**
 83 **יסודות) שראוי לסמך עליהם במנין המצוות. וכשיצא מנינן**
 84 **נכון על פי המאמר הזה בראיה ברורה שאין בה ספק —**

1 מלהשאירה אצלו דרך שפחות, אלא כמו שצוה יתעלה:
 2 "וְשַׁלַּחְתָּהּ לְנִפְשָׁהּ". וכך פרשו (בדוגמא לפירוש שביתת-
 3 תואר) במה שנתאמר: בגונב נפש "וְהִתְעַמְרֵבוּ וּמְכֹרוּ"
 4 (שם כד, ז), אמרו (ספרי שם): משיכניסו לרשותו וישתמש
 5 בו. וכבר נתבארו דיני יפת-תאר בתחלת קדושין (כא).

סיום חלק המצוות-עשה

7 **[כתבה רבינו בסמוך למצות עשה רמח]**
 8 **וְדַע שְׁזֶה שְׁאֲמַרְתִּי בְּכָל-מִצְוָה 'כָּבֹד נִתְבָּאֵרוּ דִּינֶיהָ**
 9 **בְּמִקּוֹם פְּלוּנִי', אֵין פּוֹנְתִי בְּכֹף שְׁאוֹתוֹ הַפָּרָק או**
 10 **אוֹתָהּ הַמַּסְכֵּתָא כּוֹלֵלֶת כַּל-דִּינֵי אוֹתָהּ הַמִּצְוָה, עַד שְׁלֹא**
 11 **תַּעֲדֵר מִשֵּׁם שׁוֹם שְׁאֵלָה, אֲלֵא אֲנִי מִזְכִּיר אֶת-הַמִּקּוֹם שִׁישׁ**
 12 **בו עָקַר הַלְכוֹת אוֹתָהּ הַמִּצְוָה וְרַב דִּינֶיהָ, אַף-עַל-פִּי שִׁישׁ**
 13 **שְׁאֵלוֹת רַבּוֹת מֵהַלְכוֹת אוֹתָהּ הַמִּצְוָה מַפְזָרוֹת בְּמִקּוּמוֹת**
 14 **אַחֵרִים בַּתְּלֵמוּד, שְׁלֹא אֲזַכִּיר מִקּוּמָן עִתָּהּ.**

15 **וְכֹאשֶׁר תִּתְּבוֹנוּ בְּכָלל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה, שְׁקֵדִם וְזָרְזוּ,**
 16 **תִּמְצָא מֵהֵן מִצְוֹת שֶׁהֵן חוֹבָה לְצַבּוֹר לֹא**
 17 **לְכָל-יְחִיד וְיְחִיד, כְּגוֹן: בְּנֵין בֵּית-הַבְּחִירָה וְהַקָּמַת מִלֶּךְ**
 18 **וְהַקְרַתַּת זְרַע עַמְלֶק. וּמֵהֵן מִצְוֹת שֶׁהֵן חוֹבָה לְיְחִיד, אִם**
 19 **עָשָׂה מַעֲשֶׂה פְּלוּנִי אוֹ אִם אָרַע לוֹ מִצֵּב פְּלוּנִי, כְּגוֹן קָרְבַּן**
 20 **שׁוֹגֵג וְקָרְבַּן הַזֵּב, וְאֶפְשָׁר שִׁישְׂאָר (האחד מבני) אָדָם**
 21 **כַּל-יָמֵי חַיָּו, וְלֹא יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה וְלֹא יֵאָרַע לוֹ**
 22 **אוֹתוֹ הַדָּבָר. וְיֵשׁ מִמִּצְוֹת אֵלּוּ גַם דִּינִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ,**
 23 **כְּגוֹן דִּין עֶבֶד עֲבָרִי, וְדִין אִמָּה עֲבָרִיָּה, וְדִין עֶבֶד כְּנַעֲנִי,**
 24 **וְדִין שׁוֹמֵר חֲנֹם וְדִין שׁוֹאֵל וְזוֹלָתָם מִמֵּה-שְׁשָׁקֵדִם זָכְרוּ.**
 25 **וְאֶפְשָׁר שִׁישְׂאָר אָדָם כַּל-יָמֵי חַיָּו וְלֹא יִדּוֹן בְּדִין זֶה וְלֹא**
 26 **יִתְחַיֵּב בַּמִּצְוָה זוֹ. וּמֵהֵן גַּם מִצְוֹת שְׁאֵינָן חוֹבָה אֲלֵא בְּפָנֵי**
 27 **הַבַּיִת, כְּגוֹן הַחֲגִיגָה וְהָרְאִיָּה וּמִצְוֹת הַקֹּהֵל וְכָבֹד הַזֶּפְרָנוֹן**
 28 **אַחַת אַחַת. וּמֵהֵן גַּם מִצְוֹת שְׁאֵינָן חוֹבָה אֲלֵא לְמִי שִׁישׁ**
 29 **לוֹ רְכוּשׁ, כְּגוֹן מַעֲשָׂרוֹת וְתְרוּמוֹת וּמִתְנוֹת כְּהֵנָה וּמִתְנוֹת**
 30 **עֲנִים, כְּלוֹמֵר הַלֶּקֶט וְהַפֶּטֶר וְהַשְּׂכָחָה וְהַפָּאָה וְהַעֲלוּלוֹת;**
 31 **וְאֶפְשָׁר שְׁלֹא יֵהָא לוֹ אוֹתוֹ הַרְכוּשׁ וְלֹא יִתְחַיֵּב בְּהֵן וְיִתְחַיֵּב**
 32 **אָדָם כַּל-יָמֵיו וְלֹא יִתְחַיֵּב בַּמִּצְוָה מִן-הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר מִן-**
 33 **הַסּוּג הַזֶּה. אֲבָל הַצְדָּקָה אֵינָה בְּכָלל אֵלּוּ, לְפִי שֶׁהִיא**
 34 **חוֹבָה אֶפְלוּ לְעֵנִי הַמַּתְפָּרֵס מִן-הַצְדָּקָה כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.**
 35 **וּמֵהֵן מִצְוֹת שֶׁהֵן חוֹבָה עַל-כָּל-אָדָם בְּהִכְרַתוֹ, בְּכָל-זְמַן**
 36 **וּבְכָל-מִקּוֹם וּבְאִיזָה מִצֵּב שִׁיְהִיָּה, כְּגוֹן הַצִּיצִית וְהַתְּפִלִּין**
 37 **וְשִׁמְרַת שֶׁבֶת, וְאֵנִי נִקְרָא אֶת-הַמִּצְוֹת שֶׁמִּסּוּג זֶה: הַמִּצְוֹת**
 38 **הַהִכְרָחִיּוֹת, לְפִי שֶׁהֵן חוֹבָה בְּהִכְרַת עַל-כָּל-אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל**
 39 **שֶׁהוּא גְדוֹל בְּשָׂנִים בְּכָל-זְמַן וּבְכָל-מִקּוֹם וּבְכָל-מִצֵּב.**

40 **וְכֹאשֶׁר תִּתְּבוֹנוּ בְּרַמְ"ח מִצְוֹת עָשָׂה אֵלּוּ תִּמְצָא,**
 41 **שֶׁהַמִּצְוֹת הַהִכְרָחִיּוֹת הֵן שְׁשִׁים, בְּתַנְאֵי שְׁנַיִת**
 42 **שְׁאָדָם זֶה שְׁאֲמָרְנוּ שֶׁהוּא חַיֵּב בְּשִׁשִּׁים מִצְוֹת אֵלּוּ בְּהִכְרַת**
 43 **נִמְצָא בְּמִצֵּב רַב בְּנֵי אָדָם הֵינּוּ: שֶׁהוּא גֵר בְּבֵית שְׂבָעִיר,**

מתוך מהדורת חזק

- 1 התברר לקורא טעותו של כל-מי שמנה הפך מה-שמנינו
2 אנהנו. ואין לי צורך להשיב לאדם מסים ולא לברר טעותו.
3 כיון שהתועלת והתכלית המכוננות במאמר זה תשגנה
4 על-ידי מבקשיהו בלי זאת. שכן אבאר את-המצוות בלון
5 ומניין — מצוה מצוה — ואביא ראיה על כל-מה-שיש
6 בו ספק, או מה שאפשר שישיגה מי שאין לו בקיאות בדיני
7 התורה, ואסיר שגיאיתו ואבאר כל מה-שיש בו ספק.
- 8 אבול אין פונתי בחבור זה לפרט דיני איזו מצוה
9 מן-המצוות, אלא למנותן בלבד. ואם אמנם אפרש
10 מהן משהו בשעת הדרגתן, הרי אפרשנו על דרך פרוש
11 השם (לצורך הסברת שם) — מהות המצווה — אך לא כדי
12 לפרט הלכותיה, כדי שיודע מה הוא העשה או הלאו הזה,
13 ולא יזהר דבר נתן השם הזה. וכשתשגו ודיעת מניין על פי
14 ראיות מן-החבור הזה, אז אנפין בדרך סתם בראש אותו
15 החבור הכולל (בפתיחת ספר "משנה תורה") במה שזכרנו
16 (כמו שהזכרנו לעיל).
- 17 **הפְּלָלִים (שורשים)**
- 18 ואני עתה מתחיל בדרך הפללים הראוי לסמך עליהם
19 במנין המצוות, והם ארבעה עשר פללים. אף אקדים
20 [ואמר] שפלל המצוות שכולל ספר התורה, שצננו השם
21 בהן — הן שש מאות ושלוש עשרה מצוות, מהן — מצוות
22 עשה רמ"ח, כמנין אברי גוף האדם; ומהן — מצוות
23 לא-תעשה שס"ה, והן כמנין ימות החמה (שנת השמש).
24 ומנין זה נזכר בלשון התלמוד בסוף גמרא מכות (כג).
25 אמרו: שש מאות ושלוש עשרה מצוות נאמרו לו למשה
26 בסיני: שס"ה כנגד ימות החמה, ורמ"ח כנגד אבריו של
27 אדם. ועוד אמרו (תנחומא פרשת תצא) על דרך הדרש על
28 שמצוות עשה כמנין האברים, כלומר: כל-אבר ואבר אומר
29 לו לאדם: עשה בי מצוה; ושמצוות לא-תעשה כמנין ימות
30 השנה, כלומר: פל-יום ויום אומר לו לאדם: אל תעש בי
31 עברה. וזה לא נעלם מאף אחד מכל-מי שמנה את-המצוות,
32 כלומר: שזהו מנין, אלא ששגו שגיאיה גמורה בדרבנים
33 המנויים, כמו שיתבאר בחבור זה, וזאת מפני שלא ידעו
34 ענני י"ד הפללים (השורשים) האלה שאבארים עכשו:
- 35 **הפְּלָל הַרְאִשׁוֹן מֵהֶם: שְׂאִין לְמִנּוֹת הַזֶּה אֶת-הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן מִדְּרַבָּנָן.**
36
- 37 **הפְּלָל הַשֵּׁנִי: שְׁלֹא כֹל מֵה-שְׁנִלְמַד בְּאַחַת מִשְׁלֹש
38 עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֵן אוּ בְּרַבּוּי, רְאוּי
39 לְמִנּוֹת.**
- 40 **הפְּלָל הַשְּׁלִישִׁי: שְׂאִין לְמִנּוֹת מִצְוֹת שְׂאִינָן נוֹהֲגוֹת
41 לְדוֹרוֹת.**
- 42 **הפְּלָל הַרְבִּיעִי: שְׂאִין לְמִנּוֹת צְוִיִּים הַנוֹגְעִים לְכָל-
43 מִצְוֹת הַתּוֹרָה כְּלָה.**
- 44 **הפְּלָל הַחֲמִישִׁי: שְׂאִין לְמִנּוֹת טַעַם הַמִּצְוָה כְּמִצְוָה
45 בְּפָנֵי עֲצָמָה.**
- 46 **הפְּלָל הַשֵּׁשִׁי: שֶׁהַמִּצְוָה שִׁישׁ בָּהּ עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֵׂה,
47 יֵשׁ לְמִנּוֹת עֲשֵׂה שְׂבָה עִם מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְלֹא שְׂבָה עִם
48 מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֵׂה.**
- 49 **הפְּלָל הַשְּׁבִיעִי: שְׂאִין לְמִנּוֹת פְּרָטִי הַלְכוֹת הַמִּצְוָה.
50**
- 51 **הפְּלָל הַתְּשִׁיעִי: שְׂאִין לְמִנּוֹת אֶת-הַלְאוּיִן וְהַעֲשֵׂה,
52 אֶלָּא אֶת-הַעֲנִינִים שְׂמֹזְהִירִים וְשְׂמִצְוִיִּים עֲלֵיהֶם.**
- 53 **הפְּלָל הָעֲשִׂירִי: שְׂאִין לְמִנּוֹת אֶת-הַהִקְדָּמוֹת שֶׁהֵן
54 לְאִיזוֹ תְּכִלִּית שֶׁהִיא.**
- 55 **הפְּלָל הָאֶחָד-עָשָׂר: שְׂאִין לְמִנּוֹת חֲלָקֵי הַמִּצְוָה,
56 כֹּל-חֲלָק בְּנִפְרָד, אִם כָּלָם מִצְוָה אֶחָת.**
- 57 **הפְּלָל הַשְּׁנַיִם עָשָׂר: שֶׁבְּפַעֲלָה שְׂמִצְוִיִּים עַל עֲשִׂיתָהּ,
58 אֵין לְמִנּוֹת כֹּל-חֲלָק שְׂבָה לְבָדוּ.**
- 59 **הפְּלָל הַשְּׁלֹשָׁה עָשָׂר: שְׂמִסְפָּר הַמִּצְוֹת אֵינוֹ מֵתְרַבֵּה
60 לְפִי מִסְפָּר הַיָּמִים שֶׁבָּהֶם נוֹהֲגַת הַמִּצְוָה הַהִיא.**
- 61 **הפְּלָל הָאַרְבָּעָה עָשָׂר: אֵיךְ רְאוּי לְמִנּוֹת קִיּוֹם
62 הָעֲנֻשִׁים בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה.**
- 63 **יוֹם שִׁישִׁי ח' כִּסְלוֹ הַתְּשַׁעִּי**
- 64 [בימי לימוד הקדמת היד ילמד כל אחד ואחד
65 מהשורשים (—הכללים) כפי יכולתו, לחלק
66 השאר ללמדו בימים הסמוכים בנוסף על לימוד
67 מצוות אותו יום].
- 68 **וְהַנְּנִי חוֹזֵר לְבָאֵר כֹּל-כָּלֵל מֵהֶם וְלִהְבִּיא רְאוּי עֲלָיו, אִם
69 יִרְצֶה הַשֵּׁם.**
- 70 **הפְּלָל הָרְאִשׁוֹן: שְׂאִין לְמִנּוֹת בְּמִנּוֹן הַזֶּה אֶת-הַמִּצְוֹת
71 שֶׁהֵן מִדְּרַבָּנָן.**
- 72 **דַּע שְׂעֲנֵן זֶה לֹא הִזָּה צְרִיךְ לְהַעִיר עֲלָיו, כִּי הוּא בְּרוּר.
73 שְׁהִרִי כִּינּוֹן שְׁלִשׁוֹן הַתְּלִמּוּד (מכות כג) הוּא: "שֵׁשׁ
74 מֵאוֹת וּשְׁלֹש-עֶשְׂרֵה מִצְוֹת נְאֻמְרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי" —
75 אֵיךְ נֹאמַר בְּדָבָר שֶׁהוּא מִדְּרַבָּנָן שֶׁהוּא מִכָּלֵל הַמִּנּוֹן? אֶלָּא
76 הַעִירָנוּ עַל כֵּן, מִכִּינּוֹן שֶׁכָּבַר טַעַם בְּזֶה וּמִנּוֹ גַר חֲנֻכָּה
77 וּמִקְרָא מְגִלָּה בְּכָלֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְכֵן מֵאַף בְּרִכּוֹת בְּכָל-יּוֹם
78 וְנַחוּם אֲבָלִים וּבִקְוֵי חוֹלִים וּקְבָרֹת מֵתִים וְהַלְבָּשֶׁת עֲרָמִים
79 וְחֻשׁוֹב תְּקוּפוֹת וּשְׂמֹנֶה עֶשֶׂר יוֹם לְגַמֵּר בָּהֵן אֶת-הַהֲלָל.
80 אָכֵן יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּל בְּתַמִּיחָה בְּמִי שֶׁשׁוּמַע אֶת-דְּבָרֵיהֶם
81 וְנֹאמְרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי וּמוֹנֶה קְרִיאַת הַהֲלָל, שֶׁבּוֹ שִׁבַּח
82 דָּוִד לְכִנֵּי הַשֵּׁם יִתְעַלֶּה, (כאלו) בְּזֶה נְצֻטָּה מִשָּׂה; וּמוֹנֶה גַר**

מחסרו". אף כאלו לשון התלמוד מחבר אצל אלו בלעגי
 שפה ובלשון אחרת (ולכן טעו בדבר המפורש בתלמוד);
 ולולא כף — לא מנו מקרא מגלה וכדומה בין המצוות
 שנאמרו לו למשה בסני. ולשון הגמרא בשבועות (לט):
 אין לי אלא מצוות שנצטוו על הר סיני; שעתידין
 להתחדש, כגון מקרא מגלה, מנין? תלמוד לומר: "קימו
 וקבלו" (אסתר ט, כז) — קימו מה שקבלו כבר, והוא:
 שיאמינו בכל-מצוה שיתקנו הנביאים והתקמים בלאחר
 מפנ.

אבל תמהני: מדוע מנו מצוות עשה שהן מדרבנן, כמו
 שהזכרנו, ולא מנו גם כן מצוות לא-תעשה שהן
 מדרבנן? הרי כמו שמנו בין מצוות עשה גר הנגפה ומקרא
 מגלה ומאה ברכות והלל, הנה להם למנות גם כן בכלל
 מצוות לא-תעשה — עשרים שניות כעשרים מצוות
 לא-תעשה? כי כמו שכל-ערוה וערוה (איסורי ביאה) היא
 לא-תעשה דאורייתא, כף פל-שנייה ושניה (נשים שחן
 קרובות של קרוביו של האדם — "שניות" — שמן התורה היו
 מותרות) היא לא-תעשה דרבנן, כמו שבארנו ואמרו (יבמות
 פרק ב משנה ד): שניות מדברי סופרים. וכבר נתבאר
 בתלמוד, שמה-שאמרו במשנה "אסור מצוה" רצונם
 לומר: השניות. ואמרו: מאי (מהו לשון) מצוה? מצוה
 לשמע דברי תקמים. וכף הנה להם למנות בתוך הפלל
 אחות חלוצה, שהיא מדברי סופרים!

כָּלֹּל של דבר: אלו מנינו כל-עשה דרבנן וכל-לא-תעשה
 דרבנן, הנה הענין מגיע לאלפים רבים! וזה דבר
 ברור שאין בו נסתר כלל, והוא: שכל מה-שהוא מדרבנן
 אינו נחשב בכלל תרי"ג מצוות, לפי שהסכום הנה פלם
 פסוקי תורה ואין בהם שום דבר מדרבנן, כמו שנבאר. אף
 זה שהם מונים מקצת דברים שהם מדרבנן ומניחים
 מקצתם לפי בחירתם — זה דבר שאי-אפשר לקבלו
 בשום פנים, יאמרו מי שיאמרו. וכבר בארנו ענין הפלל
 הנה וראיתו עד שלא נשאר שמץ ספק לשום אדם.

הַפְּלֵל הַשְּׁנִי: שלא כל מה-שנלמד באחת משלש עשרה
 מדות (כללי לימוד) שהתורה נדרשת בהן או ברבוי, ראוי
 למנותו.

כָּבֵר בארנו בראש חבורנו על פרוש המשנה, שרב דיני
 התורה נלמדים בשלש עשרה מדות שהתורה
 נדרשת בהן, ושהדין שנלמד במדה מאותן המדות פעמים
 יש בו מחלקת: אף יש דינים שהם פרושים מקבלים
 ממשוה רבנו ואין בהם מחלקת, אלא שמביאים עליהם
 ראיה באחת מ"ג מדות. שכן מחקמת הכתוב שאפשר
 למצוא בו רמז המורה על אותו הפרוש המקבל או הקש
 המורה עליו, וכבר בארנו ענין זה שם. פיון שהדבר פן
 — הרי לא פל-הלכה) שנמצא שחקמים הוציאוה במדה

הנפה, שקבעו אותו חקמים בבית שני. וכן מקרא מגלה!
 ואיני סבור שידמה מישוה או יעלה על לבו שנאמר למשה
 בסני שיצוה אותנו, שאם בסוף מלכותנו יקרה לנו עם
 הנינים כף וכף שנתחייב להדליק גר הנגפה. אף נראה לי,
 שמה שהקשילם בכף הוא, שאנו מברכים על דברים אלו:
 "אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגלה, ולהדליק גר
 הנגפה, ולגמר את-ההלל"; וגם שהתלמוד (שבת כג.) שואל
 (על כך שמברכים על מצוות דרבנן "וצונו"): היכן צונו?
 ואמרו: מ"לא תסור". ואם אמנם משום כף מנו — הנה
 ראוי שימנו פל-דבר שהוא מדרבנן, פיון שכל מה-שצונו
 חקמים וכל מה-שאסרו עלינו, הרי כבר נצטוה משה רבנו
 בסני שיצוה אותנו לקימו, שכן הוא אומר: "על-פי התורה
 אשר יורוד ועל-המשפט אשר-יאמרו לך תעשה" (דברים יז,
 יא). והזיהרנו מלעבר על דבריהם בשום ענין ממה-שצונו
 וקבעו ואמרו: "לא תסור מן-הדבר אשר-יגידו לך ימין
 ושמאל" (שם). אבל אם נכון למנות כל מה-שהוא מדרבנן
 בכלל תרי"ג מצוות, פיון שהוא נכנס לכלל אמרו יתעלה:
 "לא תסור", ו"על-המשפט אשר-יאמרו לך תעשה" —
 מדוע נתיחדו אלו מזולתן?! והרי כמו שמנו גר הנגפה
 ומקרא מגלה, כף הנה נכון למנות נטילת ידים ומצוות
 ערוב, שהרי אנו מברכים: אשר קדשנו במצותיו וצונו על
 נטילת ידים, ועל מצוות ערוב, כמו שאנו מברכים: על
 מקרא מגלה, ולהדליק גר של הנגפה — והכל מדרבנן!
 וכפרוש אמרו (חולין קו.): מיס ראשונים (נטילת ידים שלפני
 הסעודה) מצוה. מאי מצוה? אמר אביי: מצוה לשמע דברי
 חקמים. כמו שאמרו במקרא מגלה וגר הנגפה: היכן צונו?
 מ"לא תסור". וכבר נתבאר, שכל מה-שתקנו הנביאים,
 עליהם השלום, שעמדו אחרי משה רבנו — הוא גם-כן
 מדרבנן. וכפרוש אמרו (ערובין כא.): בשעה שתקן שלמה
 ערובין וידים (נטילת ידים) צתה בת-קול ואמרה: "חכם בני
 ושמח לבי וכו'" (משלי כז, יא). ובמקומות אחרים בארו,
 שערובין — דרבנן, וידים — מדברי סופרים. ובכף
 נתבאר לך שכל מה-שתקנו אחר משה רבנו נקרא: דרבנן.

הַגִּיד בְּאָרְתִּי לְךָ זֹאת, כדי שלא תחשב שמקרא מגלה —
 פיון שהוא תקון נביאים — נחשב מדאורייתא (ואינו
 דומה לשאר מצוות דרבנן), שהרי ערובין מדרבנן (ולא נמנה
 במצוות) אף-על-פי שהם תקון שלמה בן-דוד ובית דינו.
 וזה מה-שנעלם מזולתנו (בעל "הלכות גדולות"), ולכן מנה
 הלבשת ערמים, לפי שמצא בישעיה: "כִּי-תִרְאֶה עָרִם
 וְכַסְתִּיתוּ" (ישעיה נח, ז). ולא ידע שזה נכנס לכלל אמרו:
 "די מחסרו אשר יחסר לו" (דברים טו, ח). כי ענין הצווי
 הנה — ואין בזה שום ספק — שנאכיל את-הרעבים,
 ונלביש את-הערמים, ונתן מצע למי שאין לו מצע, וכסוי
 למי שאין לו פסוי, ונשיא את-הפנוי שאין לו זללת
 להתחתן, ונרכיב מי שדרכו לרכב, כפמפרסם בדברי
 התלמוד (כתובות טו) שפל-זה נכנס לכלל אמרו: "די

46 והוא אָמרו יתעלה: "ואֲהַבְתָּ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ" (ויקרא יט, יח).
 47 וּבְדַרְךָ זוֹ גּוֹפָה מִנוּ חֲשׂוֹב תְּקוּפוֹת (לוח השנה) כְּמִצְוֵה בְּגִלְל
 48 הַדְּרָשׁ הַנֶּאֱמָר עַל הַפְּסוּק: "כִּי הִיא חֲכַמְתְּכֶם וּבִינְתְּכֶם
 49 לְעֵינֵי הָעַמִּים" (דברים ד, ו) — וְהוּא אָמְרָם (שבת עה):
 50 אִיזוֹ הִיא חֲכָמָה וּבִינָה שֶׁהִיא לְעֵינֵי הָעַמִּים? הֲוֵי אוֹמֵר: זֶה
 51 חֲשׂוֹב תְּקוּפוֹת וּמְזֻלוֹת.

52 הֲלֹא אֵלוֹ הֵיוּ מוֹנִים עֲנִין שֶׁהוּא בְּרוּר יוֹתֵר מִזֶּה, שֶׁאֲפָשָׁר
 53 לְהַעֲלוֹת עַל הַדַּעַת יוֹתֵר שֶׁרְאוּי לְמַנּוֹתוֹ — וְזֶה
 54 כָּל־דָּבָר שֶׁנִּלְמַד בְּמִדָּה אַחַת מִי"ג מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת
 55 בָּהֶן — כִּי אִזּוֹ הִיא מִסְפֵּר הַמִּצְוֹת מֵגִיעַ לְאֲלָפִים רַבִּים.
 56 שְׂמָא תַּחֲשַׁב שֶׁאֵנוּ נִמְנָעִים מִלְּמַנּוֹתוֹן מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן בְּרוּרוֹת,
 57 וְשִׂאוֹתוֹ הַדִּין הַנִּלְמַד בְּאוֹתָהּ הַמִּדָּה אוֹיֵל נְכוּן וְאוֹיֵל בְּלִתי
 58 נְכוּן — לֹא זֹאת הִיא הַסְּבָה, אֲלֵא הַסְּבָה הִיא, שֶׁכֵּל
 59 מִה־שֶׁנִּלְמַד הֵם עֲנָפִים מִן־הָעֲקָרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה
 60 בְּסִינַי בְּפִרוּשׁ, וְהֵם: תַּרְנִי"ג מִצְוֹת.

61 וְאֲפֹלוּ הִיא מֹשֶׁה בְּעֲצֻמוֹ הַלוֹמֵד, הָרִי אֵלוֹ אֵינָם נִמְנָים.
 62 וְהִרְאָהָ לְכָל־זֶה אָמְרָם בְּגִמְרָא תַּמּוּרָה (טז): אֲלֶךָ
 63 וּשְׁבַע מֵאוֹת קָלִין וְחֲמִיִּין וּגְזֵרוֹת שְׁוֹת וְדִקְדוּקֵי סוֹפְרִים
 64 נִשְׁתַּכְּחוּ בִימֵי אֲבֹלוּ שֶׁל מֹשֶׁה, וְאֶף־עַל־פְּרִי־כֶן הַחֲזִירִין
 65 עֲתַנִּיאל בֶּן־קִנְזוּ מִפְּלוּלוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיֹּאמֶר כָּלֵב אֲשֶׁר־יָכֹה
 66 אֶת־קִרְיַת־סֹפֵר וּלְכֹדֶה וְגו' וַיִּלְכְּדֶה עֲתַנִּיאל בֶּן־קִנְזוּ" (יהושע
 67 טו, טז־יז). וְאֵם אֵלוֹ הֵן הַנִּשְׁכַּחֹת, כִּמְהָ הִיא הַסֵּף הַכּוֹלֵל
 68 שֶׁמִּמֶּנּוּ נִשְׁכַּח כּוֹסֵפֵר זֶה. שֶׁהָרִי לֹא יִתְכַן לוֹמֵר שֶׁנִּשְׁכַּח כֵּל
 69 מִה־שֶׁנִּלְמַד. אֵם כֵּן אֵין סִפְקוֹ, שִׂאוֹתֵם הַדִּינִים שֶׁנִּלְמְדוּ בְּקָל
 70 וְחִמְרָ אוֹ בְּמִדָּה אַחֶרֶת הֵיוּ אֲלָפִים רַבִּים — וְכָל־אֵלוֹ בְּכָר
 71 הֵיוּ בִימֵי מֹשֶׁה רַבְּנוּ, שֶׁהָרִי בִימֵי אֲבֹלוּ נִשְׁתַּכְּחוּ. הִנֵּה
 72 נִתְבָּאָר לָךְ שֶׁאֲפֹלוּ בִימֵי מֹשֶׁה מְדַבְּרִים עַל "דִּקְדוּקֵי
 73 סוֹפְרִים" (לשון הגמרא דלעיל), לְפִי שֶׁכֵּל מִה־שֶׁשֶׁלָּא שְׁמַעוּ
 74 בְּסִינַי בְּפִרוּשׁ — הָרִי הוּא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. הִנֵּה נִתְבָּאָר,
 75 שֶׁתַּרְנִי"ג מִצְוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי לֹא מִנוּ בְּהֵן כֵּל
 76 מִה־שֶׁנִּלְמַד בְּשֶׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת, אֲפֹלוּ לֹא בְּזִמְנוֹ עֲלוּ
 77 הַשְּׁלוֹם — כָּל־שֶׁכֵּן שֶׁלָּא נִמְנָה בְּהֵן מִה־שֶׁנִּלְמַד בְּזִמְן
 78 מֵאַחֵר. אֲלֵא רַק זֶה נִמְנָה מִה־שֶׁהִיא פְּרוּשׁ שֶׁנִּמְסַר בְּשִׂמוֹ.
 79 וְהוּא, שִׂיאֵמְרוּ נוֹשְׂאֵי הַקְּבֵלָה בְּפִרוּשׁ, שֶׁדָּבָר זֶה אֲסוּר
 80 לְעִשׂוֹתוֹ וְאֲסוּרוֹ מְדַבְּרֵי תּוֹרָה; אוֹ שִׂיאֵמְרוּ שֶׁהוּא גּוֹף תּוֹרָה
 81 — אִזּוֹ נִמְנָה אוֹתוֹ, שֶׁהָרִי נִלְמַד מִפִּי הַקְּבֵלָה, וְלֹא בְּאַחַת
 82 הַמִּדּוֹת; וְלֹא הִזְכִּירוּ בְּעִנְיָנוּ אַחַת הַמִּדּוֹת וְהִבִּיאוּ עֲלוּ
 83 רְאִיָּה בְּאַחַת מִי"ג מִדּוֹת אֲלֵא לְהִרְאוֹת חֲכַמַת הַפְּתוּב, כְּמוֹ
 84 שֶׁבְּאַרְנוּ בְּפִרוּשׁ הַמִּשְׁנָה.

85 הַכָּלֵל הַשְּׁלִישִׁי: שֶׁאֵין לְמַנּוֹת מִצְוֹת שֶׁאֵינָן נוֹהֶגוֹת
 86 לְדוֹרוֹת.

87 דַּע שֶׁאָמְרָם: "תַּרְנִי"ג מִצְוֹת נֶאֱמָרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי"
 88 מוֹרָה, שֶׁמִּסְפֵּר זֶה הוּא מִסְפֵּר הַמִּצְוֹת הַנוֹהֶגוֹת
 89 לְדוֹרוֹת. לְפִי שֶׁמִּצְוֹת שֶׁאֵינָן נוֹהֶגוֹת לְדוֹרוֹת אֵין לָהֶן קָשָׁר

1 מי"ג מִדּוֹת נֹאמֵר עֲלֶיהָ שֶׁהִיא נֶאֱמָרָה לְמֹשֶׁה בְּסִינַי; אִף
 2 גַּם לֹא נֹאמֵר עַל כָּל מִה־שֶׁנִּמְצָא שְׁחֻז"ל סוֹמְכִים אוֹתוֹ
 3 בְּתַלְמוּד עַל אַחַת מִי"ג מִדּוֹת. שֶׁהוּא מְדַרְבְּנָן — כִּי הוּא
 4 יְכוֹל לְהִיּוֹת פְּרוּשׁ מְקַבֵּל וְהַעֲנִין כִּף הוּא: כָּל מִה־שֶׁשֶׁלָּא
 5 תִּמְצָאנוּ מִפְּרֹשׁ בַּתּוֹרָה וְתִמְצָא שֶׁהַתַּלְמוּד לְמַד אוֹתוֹ
 6 בְּאַחַת מִי"ג מִדּוֹת, אֵם פְּרֹשׁוֹ הֵם בְּעֲצֻמָּם וְאָמְרוּ שֶׁזֶה גּוֹף
 7 תּוֹרָה (חֵלֶק מִהַתּוֹרָה) אוֹ שֶׁזֶה מְדַאֲוִרִיתָא — הָרִי זֶה רְאוּי
 8 לְמַנּוֹתוֹ, שֶׁהָרִי מְקַבְּלֵי הַמִּסְתָּר (חו"ל) אָמְרוּ שֶׁהוּא
 9 מְדַאֲוִרִיתָא; אֲבָל אֵם לֹא בְּאָרוֹ זֹאת וְלֹא אָמְרוּ זֹאת בְּפִרוּשׁ
 10 — הָרִי הוּא מְדַרְבְּנָן, בִּינָן שֶׁאֵין פְּסוּק הַמוֹרָה עֲלֵינוּ, גַּם
 11 זֶה כָּלֵל שֶׁכָּבָר נִשְׁתַּבֵּשׁ בוֹ זוֹלְתָנוּ, וּלְפִיכֵךְ מִנָּה (בה"ג)
 12 יִרְאֵת חֲכָמִים בְּכָלֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה. וּמִה־שֶׁהִבִּיאוּ לִידֵי כִּף,
 13 כְּפִי הַנִּרְאָה לִי, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא (פסחים כב): "אֶת־ה'
 14 אֲלֶהֶךָ תִּירָא" (דברים ו, י) — לְרַבּוֹת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים.
 15 וְחֲשַׁבוּ שֶׁכֵּל מִה־שֶׁנִּלְמַד בְּרַבּוּי, הוּא מִן הַכָּלֵל הַנּוֹכַר
 16 (בכּלל תַּרְנִי"ג מִצְוֹת).

17 אִף אֵם הַדָּבָר כְּמוֹ שֶׁחֲשַׁבּוּ, מְדוּעַ לֹא מִנוּ כְּבוֹד בְּעַל הָאֵם
 18 (אב חורג) וְאֲשֶׁת הָאָב מִצְוֵה בְּפִנֵּי עֲצָמָה, נוֹסֶפֶת עַל
 19 כְּבוֹד אָב וְאֵם? וְכֵן כְּבוֹד אַחִיו הַגְּדוֹל? שֶׁכֵּן הַאֲנָשִׁים
 20 הָאֵלֶּה לְמַדְנוּ (רק) מְרַבּוּי שְׁחִיבִים לְכַבְּדָם. אָמְרוּ (כתובות
 21 ג): "אֶת־אֲבִיךָ" (שמות כ, יב) — לְרַבּוֹת אַחִיד הַגְּדוֹל
 22 וְלְרַבּוֹת בְּעַל אִמְךָ; וְ"אֶת־אִמְךָ" (שם) — לְרַבּוֹת אֲשֶׁת
 23 אֲבִיךָ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: "אֶת־ה' אֲלֶהֶךָ תִּירָא" — לְרַבּוֹת
 24 תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. וּמְדוּעַ מִנוּ אֵלוֹ וְלֹא מִנוּ אֵלוֹ?!

25 וְכָבָר הִבִּיאָם חֶסֶר הַיְדִיעָה לְעֲנִין חִמּוֹר יוֹתֵר מִזֶּה וְהוּא,
 26 שֶׁאֵם מִצְוֹת דְּרָשׁ שֶׁל אֵיזָה פְּסוּק, וְאוֹתוֹ הַדְּרָשׁ
 27 מִחִיב לְעִשׂוֹת אִיזוֹ פְּעֻלָּה אוֹ לְהִתְרַחַק מֵאֵיזָה דָּבָר —
 28 וְאֵלֶּה בְּלִם כְּפִי סִפְק דְּרַבְּנָן — הָרִי הֵם מוֹנִים אוֹתָם בְּכָלֵל
 29 הַמִּצְוֹת, אֶף־עַל־פִּי שֶׁשְּׁשֻׁטָה דִּקְרָא אֵינוֹ מוֹרָה עַל שׁוּם דָּבָר
 30 מֵאוֹתָם הַדְּבָרִים, וְעַל אֶף הַכָּלֵל שֶׁלְּמַדְנוּ, עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם,
 31 בְּאָמְרָם (שבת ג): אֵין מְקַרָא יוֹצֵא מִיַּדֵּי פְּשׁוּטוֹ; וְאֶף־עַל־
 32 פִּי שֶׁהַתַּלְמוּד חוֹקֵר בְּכָל־מְקוֹם, כְּשֶׁמוֹצֵאִים (חו"ל) פְּסוּק
 33 שֶׁלְּמַדּוּ מִמֶּנּוּ עֲנִינִים רַבִּים עַל דְּרָךְ הַבְּאוּר וְהַבְּאֵת הַרְּאִיוֹת,
 34 וְשׂוֹאֵל: גּוֹפָה דִּקְרָא (פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מְקַרָא) בְּמֵאֵי קָא מְדַבְּרָ?
 35 (ורק בזה היה עליהם להתחשב) — אֲלֵא מִכִּינָן שֶׁהֵם
 36 מִסְתַּמְכִּים עַל שְׂגִיָּאָה זוֹ, מִנוּ בְּכָלֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה: בְּקוֹר
 37 חוֹלִים וְנַחוּם אֲבָלִים וְקִבְרַת מֵתִים, בְּגִלְל הַדְּרָשׁ הַנֶּאֱמָר עַל
 38 דְּבָרֵינוּ יִתְעַלֶּה: "וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת־הַדְּרָךְ יִלְכוּ בָּהּ וְאֶת־
 39 הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן" (שמות יח, כ) וְהוּא אָמְרָם עַל זֶה (בבא
 40 קמא ק): אֶת־הַדְּרָךְ — זוֹ גְּמִילוֹת חֲסִדִּים; יִלְכוּ — זֶה
 41 בְּקוֹר חוֹלִים; בָּהּ — זוֹ קִבְרַת מֵתִים; וְאֶת־הַמַּעֲשֵׂה —
 42 אֵלוֹ הַדִּינִין; וְאֲשֶׁר יַעֲשׂוּן — זוֹ לְפָנִים מִשׁוֹרֵת הַדִּין. וְחֲשַׁבוּ
 43 שֶׁכָּל־פְּעֻלָּה וּפְעֻלָּה מִן־הַפְּעֻלוֹת הָאֵלֶּה הִיא מִצְוֵה בְּפִנֵּי
 44 עֲצָמָה, וְלֹא יִדְעוּ שֶׁכָּל־הַפְּעֻלוֹת הָאֵלֶּה וְדוּמִיָּהֶן נִכְנָסוֹת
 45 תַּחַת מִצְוֵה אַחַת מִכָּלֵל הַמִּצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה בְּפִרוּשׁ,

46 בעל שכל, שכל-אלו הן מצות שנאמרו לו למשה בסיני
 47 — עשה ולא — אלא שהן כלן לפי שעה ואינן נהגות
 48 לדורות, ולכן אין למנותן. לפי העקר הזה אין גם למנות
 49 ברכות וקללות שנצטוו בגרזים ועיבל, ולא בנין המזבח
 50 שנצטוינו לבנותו כבואנו לארץ כנען — לפי שכל-אלו
 51 מצות לפי שעה. גם לא העשה, שנצטוינו להקריב שלמים
 52 כל-בהמה שנרצה לאכל ממנה — לפי שכל-זה צוה
 53 במיחד במדבר, והוא אמרו: "והביאם לה" (.. וחבחו וחבו
 54 שלמים) (ויקרא יז, ה). אמרו בספרא (פרשת אחרי מות שם):
 55 והביאם — זו מצות עשה, אלא שהיא במדבר בלבד, כמו
 56 שבאר במשנה תורה (חומש דברים) הטר בשר תאנה
 57 לדורות, והוא אמרו: "בכל-אנת נפשך תאכל בשר" (שם
 58 יב, ב). אלו היה צריך למנות כל מה-שהוא מסוג זה, היה
 59 כל מה-שצוה בו משה מן-היום שהיה לנביא עד היום
 60 שמת — מלבד המצות הנהוגות לדורות — יותר
 61 משלש-מאות מצות, אם נמנה כל-מצוה שנתנה במצרים
 62 וכל מה-שבא במלואים וזולתם — כלם דברי תורה, מהם
 63 עשה ומהם לא-תעשה. אף ביין שלא יתכן למנות
 64 את-כלן, יתחייב בהכרח שלא תמנה אף אחת מהן; ולא
 65 כמו שעשה זולתנו, שלקח אחדות על דרך העזר (לצורך
 66 השלמה) כשנלאה למצא את המנין. — זהו מה-שרצינו
 67 להשיגו בכלל הזה.

68 **הכלל הרביעי:** שאין למנות צוויים הנוגעים לכל-
 69 מצות התורה בלה.

70 יש בתורה עשין ולאויין שאינם על דבר מסים, אלא
 71 כוללים את-המצות כלן, כאלו יאמר: עשה כל מה-
 72 שצויתיך עליו והשמר מכל מה-שהזהרתיך ממנו, או: אל
 73 תמרה בשום דבר ממה שצויתיך עליו. הכי אין מקום
 74 למנות את הצווי הזה כמצוה בפני עצמה, לפי שאינו
 75 מצוה לעשות אינה דבר מסים — עד שיהיה מצות עשה;
 76 וגם אינו מזהיר ממעשה מסים — עד שיהיה מצות
 77 לא-תעשה. כן, למשל, אמרו: "ובכל אשר אמרתי אליכם
 78 תשמרו" (שמות כג, יג), וכגון אמרו: "את-חקותי תשמרו"
 79 (ויקרא יט, יט), "ואת-משפטי תעשו" (שם יח, ד), "ושמרתם
 80 את-בריתי" (שמות יט, ה), "ושמרתם את-משמרותי" (ויקרא
 81 יח, ל). והרבה כאלו. וכבר טעו בכלל הזה, עד שקמו
 82 "קדושים תהיו" (שם יט, ב) מצוה מכלל מצות עשה, ולא
 83 ידעו שזה שנאמר: "קדושים תהיו", "והתקדשתם והייתם
 84 קדושים" (שם יא, מד) — הם צוויים לקיים כל-התורה,
 85 כאלו אמר: היה קדוש בעשותך כל מה-שצויתיך עליו,
 86 ותשמר מכל מה-שהזהרתיך ממנו. ולשון ספרא (פרשת
 87 קדושים שם): קדושים תהיו — פרושים היו, כלומר:
 88 הבדלו מכל-התועבות שהזהרתי אתכם מכלן. ובמכללתא
 89 אמרו: "ואנשי קדש תהיין ליי" (שמות כב, ל) — איסי
 90 בן-יהודה אומר: כשהקדוש-ברוך-הוא מחדש מצוה

1 אם נאמרו בסיני ואם לא. ולא נתפנונו באמרם
 2 "בסיני" אלא לעקר מתן התורה שנתנה בסיני, וזה מאמר
 3 ה' תעלה: "עלה אלי ההרה והזהשם ואתנה לך וגו'"
 4 (שמות כד, יב). ובפרוש אמרו (מכות כג): מאי קרא? (מהו
 5 הפסוק שמשם למדנו שישנן תרי"ג מצוות) "תורה צוה-לנו
 6 משה מורשה וגו'" (דברים לג, ד), כלומר: מנין תו'רה',
 7 שהוא (בגימטריא) תרי"א; ו"אנכי" ולא יהיה לך" מפי
 8 הגבורה שמעום; ובאלה נשלמו תרי"ג מצות. (מדוע
 9 מפסוק זה דוק אנו לומדים מנין המצוות) הפונה בסימן זה,
 10 שהדבר שצוה לנו משה ולא שמענוהו אלא ממנו הוא
 11 מנין תו'רה' ואתה (דוקא) קרא: "מורשה קהלת יעקב"
 12 — ומצוה שאינה נהגת לדורות אינה מורשה לנו, שכן
 13 לא נקרא "ורשה" אלא דבר הקיים לדורות, כמו שנאמר:
 14 "כימי השמים על-הארץ" (שם יא, כא). וממה שאמרו
 15 (תנחומא פרשת תצא) גם זאת: שכל-אבר ואבר כאלו מצוה
 16 לאדם לעשות מצוה, וכל-יום ויום כאלו מזהירו מעברה
 17 — והרי זה מוכיח שהמנין הזה לא יחסר לעולם, אבל
 18 אלו היו מצות שאינן נהגות לדורות מכלל המנין, כי אז
 19 היה המספר הזה חסר בזמן שבו מסתמת חובת אותה
 20 המצוה, ולא היה מאמר זה (מנין תרי"ג) נכון אלא בזמן
 21 מסים.

22 **ואמנם** זולתנו (בה"ג) טעה גם בעקר הזה ומנה —
 23 כשהיה נתון בדחק (כדי להשלים המספר) —
 24 "ולא יבאו לראות כבלע את הקדש" (במדבר ד, כ) שאין
 25 ללויים לגעת בעת אריות — "בליעת" — הכלים, וגם מנה
 26 (תחילת הפסוק: ומבן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה..) "לא
 27 יעבד עוד" (שם ח, כה) — בענין (עבודת) הלויים. אבל גם
 28 אלו אינן נהגות לדורות אלא במדבר, אף-על-פי שאמרו
 29 (סנהדרין פא): רמז לגונב את-הקסנה (כלי שרת — "קשוות")
 30 — "לא יבאו לראות" (כבלע את הקודש" — שגונבים את
 31 כלי הקודש) הרי די באמרם "רמז", שפשטה דקרא אינו
 32 בענין זה; וגם אינו מכלל מחייבי מיתה בידי שמים, כמו
 33 שנתבאר בתוספתא (פרק א דבריות) ובסנהדרין (פג).

34 **אכן** תמהני על מי שמנה את-הלאויין האלה — מדוע לא
 35 מנה את-הפסוק בענין המן: "איש אל-יותר ממנו
 36 עד-בקר" (שמות טז, יט)? וכן אמרו תעלה: "אל-תצר
 37 את-מואב ואל-תתגר גם מלחמה" (דברים ב, ט); וכן הלאו
 38 שבא בענין בני עמון: "אל-תצרם ואל-תתגר גם" (שם,
 39 ט). אף היה לו למנות בכלל מצות עשה את הפסוק:
 40 "עשה לך שרף ושים אותו על-גיס" (במדבר כא, ח); והפסוק
 41 "קח צנצנת אחת ותן-שמה מלא-העמר מן" (שמות טז, לג),
 42 כשם שמנו תרומת המכס (בביות מדין) ונזבת המזבח. וכן
 43 היה להם למנות: "היו נכונים לשלש ימים" (שם יט, ט),
 44 וכן "גם-הצאן והבקר אל-ירעו" (שם לה, ג) ו"אל-יהרסו
 45 לעלות אלה" (שם יט, כד), ורבים כאלה. הרי לא יסתפק

46 דַע שְׁדָבַר אֶחָד יְכוּל לִהְיוֹת בּוֹ עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה עַל אֶחָד
 47 מְשַׁלְשֶׁה פָּנִים: אוֹ שִׁתְּהִיָּה עֲשִׂית אִיזָה דְבַר מִצְוֹת
 48 עֲשֵׂה, וְהַעֲבֵרָה עֲלֵיו מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, כְּגוֹן שֶׁבַת וְיוֹם-
 49 טוֹב וְשִׁמְטָה, שֶׁעֲשִׂית הַמְּלֹאכָה בָּהֶם — מִצְוֹת לֹא-
 50 תַעֲשֶׂה, וְהַשְּׁבִיתָה בָּהֶם — מִצְוֹת עֲשֵׂה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. וְכֵן
 51 צוּם יוֹם כְּפוּר — מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְהֶאֱכִילָהּ בּוֹ — מִצְוֹת
 52 לֹא-תַעֲשֶׂה. אוֹ שִׁיְהִיָּה לֹא שֶׁקָּדְמוֹ עֲשֵׂה, כְּגוֹן אֲמָרוֹ עַל
 53 אוֹנֵס וּמוֹצִיא שֵׁם רַע: "וְלוֹ-תְהִיָּה לְאִשָּׁה" (דברים כב, ט)
 54 (ר-כט) — וְזוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַחֲרֵיָּה אֲמָר: "לֹא-יִוָּכַל
 55 לְשַׁלְחָה כְּלִי-מִיּוֹ" (שם) — וְזוֹ מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה. אוֹ שִׁיְהִיָּה
 56 הֶלְאוֹ קָדֵם וְאַחֲרֵיָּה יִתְקַן (יבטל) לַעֲשֵׂה (שקיום ה"עשה"
 57 מבטלו) כְּגוֹן אֲמָרוֹ: "לֹא-תִתְקַח הָאֵם עַל-הַבְּנִים" (שם כב, טז)
 58 (ו) וְאַחֲרֵיָּה: "שִׁלַּח תְּשַׁלַּח אֶת-הָאֵם" (שם, ז). כְּלִי-מִיּוֹ
 59 מֵאֵלֶּי יֵשׁ לְמִנּוֹת עֲשֵׂה שְׂבָה בְּכָל מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְלֹא שְׂבָה
 60 בְּכָל מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה — לְפִי שֶׁכְּפוּרָשׁ [אֲמָרוֹ] חֻקִּים
 61 בְּכָל-אַחַת מֵהֶן, שֶׁהִיא מִצְוֹת עֲשֵׂה וּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה,
 62 וְהִרְבָּה פְּעָמִים אוֹמְרִים: עֲשֵׂה שְׂבָה וְלֹא שְׂבָה: וְזֶה דְבַר
 63 כְּרוּר, שֶׁעֲנִין הַעֲשֵׂה שְׂבָה אֵינוֹ עֲנִין הֶלְאוֹ וְהֵם שְׁנֵי עֲנִינִים
 64 נִפְרָדִים, שֶׁצְּנִיָּה עַל אֶחָד מֵהֶם וְהִזְהִיר עַל הָאֲחֵר; וְאֵינִי
 65 זֹכֵר שֶׁמִּישֵׂהוּ טַעַם בְּכָל הַזֶּה, עַד כִּפְּהִי שֶׁאֵינִי זֹכֵר עִתָּה.
 66 הַכָּלֵל הַשְּׁבִיעִי: שֶׁאֵין לְמִנּוֹת פְּרָטִי הַלְכוֹת הַמִּצְוָה.

67 דַע שֶׁכָּל-מִצְוָה הִיא מְשַׁפֵּט אֶחָד מִקָּבָל, וּמֵן הַהִקְדָּמָה
 68 הַזֹּאת (שֶׁרַבְנוּ הַצִּיבָה וְהַגְדִירָה בְּרֵאשׁ כֹּל מִצְוָה ב"ספר
 69 הַמִּצְוֹת) מִתְחַיְבִים צְווֹים וְאֲזַהֲרוֹת רַבִּים בְּהַלְכוֹת הַמִּצְוָה.
 70 הַמְּשַׁל לְכֹף: הַחֲלִיצָה וְהַיָּבוּם (אִשָּׁה שָׂמַת בַּעֲלָה וְלֹא הִשְׁאִיר
 71 זֶרַע אַחֲרָיו, עַל אַחִי בַעֲלָה לִיבְמָה — לִישָׁנָה — אוֹ לְקִיּוּם
 72 חֲלִיצָה שֶׁהוּא כַּעֲן גִּירוּשִׁין) הֵן שְׁתֵּי מִצְוֹת מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה —
 73 וְזֶה אֵין בּוֹ מִחֻלָּקָה. אֲבָל כְּשֶׁנִּתְבָּוֵן בְּהַלְכוֹת שְׁתֵּי הַמִּצְוֹת
 74 הָאֵלֶּה מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה וּמִהַשְּׁצִיָּרָה לַעֲשׂוֹת בָּהֶן בְּהִתְחַבֵּר
 75 לְהַקְדָּמוֹת הַחֻלְכָה — יִתְחַיֵּב, שִׁיְהִי מִקְצַת הַנְּשִׂים
 76 חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְיַבְמוֹת, וּמִקְצַת מִתְיַבְמוֹת וְלֹא חוֹלְצוֹת,
 77 וּמִקְצַת אוֹ חוֹלְצוֹת אוֹ מִתְיַבְמוֹת, וּמִקְצַת לֹא חוֹלְצוֹת
 78 וְלֹא מִתְיַבְמוֹת. וְכֵן גַּם הַנְּשִׂים, כְּלוּמַר: הַיָּבָמִין. מִקְצַתָּם
 79 חוֹלְצִין וְלֹא מִיָּבָמִין, וּמִקְצַתָּם מִיָּבָמִין וְלֹא חוֹלְצִין,
 80 וּמִקְצַתָּם לֹא חוֹלְצִין וְלֹא מִיָּבָמִין, וּמִקְצַתָּם אוֹ מִיָּבָמִין אוֹ
 81 חוֹלְצִין. וְכֵן נִמְצָא שֶׁהַיָּבָמִין מִקְצַתָּן חוֹלְצוֹת מִזֶּה
 82 וּמִתְיַבְמוֹת לָזֶה, וּמִקְצַתָּן חוֹלְצוֹת מִזֶּה וּמִזֶּה, וּמִקְצַתָּן מִתְרוֹת
 83 לְבַעֲלֵיהֶן וְאִסוּרוֹת לְיָבָמִיהֶן, וּמִתְרוֹת לְיָבָמִיהֶן וְאִסוּרוֹת
 84 לְבַעֲלֵיהֶן, וְאִסוּרוֹת לְאֵלֶּי וְאֵלֶּי, וּמִתְרוֹת לְאֵלֶּי וְאֵלֶּי
 85 (כַּמְּפוּרָשׁ בְּאַרְבַּעַת הַפְּרָקִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל מַסְכַּת יִבְמוֹת).

86 אִם-כֵּן אֵלֶּי מִנִּינוּ כְּלִי-דִין וְדִין מִן-הַדִּינִים הָאֵלֶּה כְּמִצְוָה
 87 בְּפָנֵי עֲצָמָה, הִי דִינִי מַסְכַּת יָבָמִין לְבִדָּה מְגִיעִים
 88 לְיוֹתֵר מִמֵּאֲתִים מִצְוֹת, וְאֵין אֶף אַחַת מֵהֶן שֶׁאֵינָה אוֹ עֲשֵׂה
 89 בְּפָנֵי עֲצָמָה אוֹ לֹא — שְׁנֵאמַר, לְמַשְׁל: זֶה צְרִיכָה לְחַלֵּץ
 90 בְּאֶפֶן כְּזֶה, אוֹ לְהִתְיַבֵּם בְּאֶפֶן כְּזֶה; אוֹ נֹאמַר: זֶה אִסוּרָה

1 לְיִשְׂרָאֵל הוּא מוֹסִיף לָהֶם קְדֻשָּׁה, כְּלוּמַר: הַצְּווֹי הַזֶּה
 2 (שֶׁנִּתְחַדַּשׁ) אֵינוֹ עוֹמֵד (אֵינוֹ כַּמְטָרָה) בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, אֲלֵא הוּא
 3 קָשׁוּר לְמִצְוָה שֶׁצְּוִי בָּהּ (לְמַשְׁמַעוֹת הַעֲמוּקָה שֶׁל קִיּוּם "מִצְוָה"
 4 שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא) שֶׁכֵּן כָּל-הַמְּקַמֵּם אוֹתוֹ הַצְּווֹי נִקְרָא:
 5 קְדוּשׁ. אִם כֵּן אֵין הַבְּדֵל בֵּין שֶׁהוּא אוֹמֵר: "קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ"
 6 אוֹ אֵלֶּי הִיָּה אוֹמֵר: עֲשׂוּ מִצְוֹתֵי; שֶׁהִרִי כְּלוּם הִיָּינוּ
 7 אוֹמְרִים: זֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה נּוֹסֶפֶת עַל הַמִּצְוֹת שֶׁנִּקְרְמוּ אֲלֵיהֶן
 8 שֶׁצְּנִיָּה לְקִיּוּמָן? כִּי לֹא נֹאמַר עַל "קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ" וְכִיִּצְא
 9 בּוֹ שֶׁהוּא מִצְוָה לְפִי שֶׁלֹּא צְוָה לַעֲשׂוֹת דְּבַר חוּץ מִמֵּה-
 10 שִׁדְרָעֵנוּ. וְלִשׁוֹן סְפָרִי (בַּמְדַּבֵּר טו, מ): "וְהִיָּיתֶם קְדוּשִׁים" —
 11 זֶה קְדֻשַׁת מִצְוֹת. — הִנֵּה נִתְבָּאָר מִה-שֶׁכְּפָנֵינוּ לוֹ. וּמֵן-הַכָּלֵל
 12 הַזֶּה גַּם כֵּן אֲמָרוֹ: "וּמִלְתֶּם אֶת עַרְלַת לְבַבְכֶם" (דברים י,
 13 טו), כְּלוּמַר: תִּכְנַע וְתִשְׁמַע לְכָל-הַמִּצְוֹת שֶׁקָּדֵם וְזָכְרָן. וְכֵן
 14 "וְעַרְפְּכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד" (שם) וְצוּנוּ לוֹמַר: אֵל תִּמְרוּ
 15 בְּקַבְּלַת כֹּל מִהַשְּׁצִיָּוִיתִיךָ וְאַל תַּעֲבֹר עֲלָיו.

16 הַכָּלֵל הַחֻמִּישִׁי: שֶׁאֵין לְמִנּוֹת טַעַם הַמִּצְוָה כְּמִצְוָה
 17 בְּפָנֵי עֲצָמָה.

18 לֵשׁ שֶׁנִּתְבָּרַר בְּטַעַמֵי הַמִּצְוֹת כְּעִין לְאוּיִן, וְאֶפְשֶׁר לְחַשֵּׁב
 19 שֶׁהֵם מְכַלֵּל מִהַשְּׁרָאוּי לְמִנּוֹתוֹ בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. וְזֶה כְּגוֹן
 20 אֲמָרוֹ: "לֹא-יִוָּכַל בְּעֲלָה הַרְאִשׁוֹן אֲשֶׁר-שִׁלְחָה (גִּרְשָׁה)
 21 לְשׁוֹב לְקַחְתָּהּ יָגוּ" (אֲחֵרִי אֲשֶׁר הוֹטַמְתָּהּ) וְלֹא תִחַטֵּא
 22 אֶת-הָאֶרֶץ" (דברים כד, ד), שֶׁכֵּן אֲמָרוֹ: "וְלֹא תִחַטֵּא
 23 אֶת-הָאֶרֶץ" טַעַם לְאִסוּר מִהַשְּׁקָדֵם, כְּאֵלֶּי אֲמָר: אִם
 24 תַּעֲשֶׂה זֹאת — תְּהִי תִרְבָּה שְׁחִיתוֹת בְּאֶרֶץ. וְכֵן, לְמַשְׁל,
 25 אֲמָרוֹ: "אֶל-תִּחַלֵּל אֶת-בֵּיתְךָ לְהַזְנוֹתָהּ וְלֹא-תִזְנֶה הָאֶרֶץ"
 26 (ויקרא יט, כט), שֶׁכֵּן אֲמָרוֹ: "וְלֹא-תִזְנֶה הָאֶרֶץ" — טַעַם;
 27 כְּאֵלֶּי אֲמָר: שֶׁטַעַם אִסוּר הַזֶּה, כְּדִי שֶׁלֹּא תִזְנֶה הָאֶרֶץ. וְכֵן
 28 אֲמָרוֹ: "וְלֹא תִשְׁמָאוּ בָּהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם" (שם יא, מג), אֲחֵרִי
 29 שֶׁהִזְכִּיר אִסוּר הַמִּיָּנִים (מִן הַחַי) שֶׁנִּשְׁאָרָה אֲכִילְתָּם וְנִתְּן
 30 טַעַם לְכֹף וְאֲמָר: אֶל-תִּשְׁמָאוּ בְּאֲכִילְתָּם, כְּאֵלֶּי אֲמָר,
 31 שֶׁהַעֲבָרָה עַל הֶלְאוֹ הַזֶּה טְמֵאת נֶפֶשׁ. וּכְפוּרָשׁ אֲמָרוֹ בְּסְפָרִי
 32 (בַּמְדַּבֵּר לַה, לד) עַל דְּבָרָיו תַּעֲלֶה אֲחֵרִי שֶׁקָּדְמָה הָאֲזַנְתָּהּ
 33 שֶׁלֹּא לְקַחַת כְּפוּר לְרוֹצֵחַ: "וְלֹא תִשְׁמָא אֶת-הָאֶרֶץ" (בַּמְדַּבֵּר
 34 לַה, לד) — מִגִּיד הַכְּתוּב, שֶׁשְּׁפִיכַת דָּמִים מְטַמֵּא אֶת-
 35 הָאֶרֶץ. הִנֵּה נִתְבָּאָר, שֶׁהֶלְאוֹ הַזֶּה טַעַם לְאֵלֶּי הַקְּדוּם, לֹא
 36 שֶׁהוּא דְבַר אַחֵר. וְכֵן אֲמָרוֹ (וּבַחִים טז): "וּמֵן-הַמְּקַדָּשׁ לֹא
 37 יִצָּא (הַכּוּחַ הַגְּדוֹל מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ) וְלֹא יִחַלֵּל" (ויקרא כא, יב)
 38 — הָאֵ אִם יִצָּא חֵלֶל. וְכִבְרָ טַעַם זִילְתָנוּ גַּם בְּכָלֵל הַזֶּה,
 39 וּמִנֵּה אֶת-הַלְאוּיִן הָאֵלֶּה כְּלָם בְּלִי הַתְּבוּנוֹת. אֲכֵן יִתְבַּיֵּשׁ
 40 מִי שֶׁמִּנֵּה אוֹתָם כְּשִׁישְׂאוֹהוּ וְיֹאמְרוּ לוֹ: הֶלְאוֹ הַזֶּה עַל
 41 מָה הוּא מִזְהִיר? וְאֵל לֹא תְהִיָּה לוֹ תְּשׁוּבָה כְּלָל, וְכִבְרָ
 42 יִתְבַּר בְּטוֹל מִנֵּנוּ — וְזֶה מִהַשְּׁרָעֵנוּ לְבָאָר בְּכָלֵל הַזֶּה.

43 הַכָּלֵל הַשְּׁשִׁי: שֶׁהַמִּצְוָה שִׁישׁ בָּהּ עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה, יֵשׁ
 44 לְמִנּוֹת עֲשֵׂה שְׂבָה עִם מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְלֹא שְׂבָה עִם מִצְוֹת
 45 לֹא-תַעֲשֶׂה.

46 פלמי ששמעתי עליו, שכן מונים אשת איש מצוה, ונערה
 47 מארסה מצוה, ובת כהן מצוה — ואין הדבר כן, אלא
 48 הוא כמו שאבאר, והוא: שאמרו יתעלה "לא תנאף"
 49 (שמות כ, יד) — היא מצוה אחת מכלל המצוות, וכא
 50 בקבלה, שהלאו הנה אזהרה לאשת איש; אחר-כך בא
 51 הפתוח אחר אזהרה זו ובאר, שהעובר על לאו זה יהרג
 52 והוא אמרו: "מות יימת הנאף והנאפת" (ויקרא כ, י).
 53 אחר-כך השלים הפתוח את-תורת הענש הנה והתנה בו
 54 תנאים ואמר, שאמרו "מות יימת הנאף והנאפת" יש בו
 55 חלוקים: אם אשת איש זו היא בת-כהן — הרי היא
 56 נשפחה; ואם היא נערה מארסה בתולה — הרי היא
 57 נסקלת; ואם היא בעולה ואינה בת כהן — הרי היא
 58 בחנק. אבל אין המצוות הופכות לרבות על-ידי פרוט סוגי
 59 המיתה, כי בכל-זה לא יצאנו מגדר אסור אשת איש.
 60 ובפרוש אמרו בסנהדרין (א): הכל היו בכלל נאף ונאפת
 61 — הוציא הפתוח את-בת ישראל לסקילה, ואת-בת כהן
 62 לשרפה. רצונם לומר בזה, שאסור אשת איש פולל הכל,
 63 והוא שאמר בו הפתוח: "מות יימת הנאף והנאפת"; אלא
 64 שחלק הפתוח במיתה זו וקבע למקצתן שרפה ולמקצתן
 65 סקילה. אבל אלו הנה צריך למנות פרוט דין המצוה
 66 מאחר שהוא נזכר בתורה, היינו צריכים שלא למנות
 67 "מכה נפש בשגגה — גולה" כמצוה אחת, כיון שהפתוח
 68 פרט הלכות מצוה זו (במדבר לה). והנה לנו למנות כך:
 69 מה-שאמר הפתוח: "ואם-בכלי ברזל הפהו" — מצוה
 70 אחת; והמצוה השניה — אמרו: "ואם באבן יד אשר-
 71 ימות בה הפהו"; והמצוה השלישית — אמרו: "או בכלי
 72 עץ יד אשר-ימות בו הפהו"; והמצוה הרביעית —
 73 אמרו: "גאל הדם הוא ימית את-הרצח"; והמצוה
 74 החמישית — אמרו: "ואם בשנאה יהרגו"; והמצוה
 75 הששית — אמרו: "או-השליף עליו בצדקה"; והמצוה
 76 השביעית — אמרו: "או באיבה הפהו בידו"; והמצוה
 77 השמינית — אמרו: "ואם בפתע בלא-איבה הרפו";
 78 והמצוה התשיעית — אמרו: "או-השליף עליו כל-כלי
 79 בלא צדקה"; והמצוה העשירית — אמרו: "או בכל-אבן
 80 אשר-ימות בה בלא ראות"; והמצוה הי"א — אמרו:
 81 "ויפל עליו ימית והוא לא-אויב לו"; והמצוה הי"ב —
 82 אמרו: "והצילו העדה את-הרצח"; והמצוה הי"ג —
 83 אמרו: "והשיבו אתו העדה אל עיר-מקלטו"; והמצוה
 84 הי"ד — אמרו: "ויושב בה עד-מות הכהן הגדול";
 85 והמצוה הט"ו — אמרו: "ואם-יצא יצא הרצח"; והמצוה
 86 הט"ז — אמרו: "ואתרי מות הכהן הגדול ישוב הרצח"
 87 אלו עשינו כן בכל-מצוה ומצוה, הנה מנזן המצוות מגיע
 88 ליותר מאלפים — ודבר זה ברור שהוא בטל, לפי
 89 שכל-זה הוא פרוט המצוה והיא המצוה המנויה היא: דין
 90 מכה נפש בשגגה, וזהו הצווי שנצטוינו לדון בו לפי דיני
 91 הפתוחים האלה. וכך קראם ה' "משפטים" ולא קראם

1 לזה, או אי אפשר לה לחלץ או להתניבם כלל. וכך צריך
 2 להיות בכל-מצוה ומצוה.
 3 כיון שהדבר כך — וזה ממה שאין בו מחלקת — הרי
 4 שהלכות המצוה, אף אם הן מפרשות בתורה, אין
 5 למנותן; כי לא מפני שהכתוב באר הלכות אותה המצוה
 6 או תנאים שבה, נמנה אנהנו כל-תנאי או כל-פרט הלכה
 7 כמצוה בפני עצמה. וכבר טעו בזה הרבה: שכן כל-מה
 8 שנמצא כתוב מונים, בלי להתבונן בעקר המצוה ולא
 9 בהלכותיה או תנאיה. דרך משל: שהכתוב חייב בספר
 10 ויקרא (פרק ה): את מטמא מקדש וקדשיו והנזכרים עמו
 11 (להביא) קרבן חטאת — וזו מצוות עשה בלי ספק.
 12 אחר-כך באר הפתוח מה הן הלכות הקרבן הזה, ואמר
 13 שיהא כשבה או שעירה; ואם אין ידו משגת דמיה, יביא
 14 שתי תורים או שני בני יונה; ואם לא יוכל, יביא עשירית
 15 האיפה סלת — וזה הוא קרבן עולה ויורד. הנה זה אינו
 16 אלא באור, מהו הקרבן המשל עליו. אף אין למנות כאן
 17 שלש מצוות ולאמר: המצוה שצוה להקריב בהמה ואחר-
 18 כך המצוה שצונו להקריב עוף ואחר-כך המצוה שצונו
 19 להקריב עשירית האיפה — לפי שאינם שלשה ציוין אלא
 20 מצוה אחת, והיא: שיקריב קרבן על שגגתו, ואותו הקרבן
 21 הוא כך או כך אם אי-אפשר כך. ומן הסוג הזה גם כן
 22 שגגת מצוות, והוא שהפתוח אמר בויקרא (שם ד), שמי
 23 ששגג ועבר על מצוות ה' יקריב קרבן — וזו מצוות עשה
 24 אחת, והיא: שיקריב השוגג חטאת בתנאי שתהיה השגגה
 25 בדבר שחייבין על ודונו פרת, ויש בו מעשה והיא מצוות
 26 לא-תעשה, כמו שבארנו בפרוש (המשניות ב) הוריות
 27 (בהקדמה) וכרתות (פרק א משנה ב). אחר-כך פרט הפתוח
 28 הלכות בענין קרבן זה וכתב עליו מקראות ואמר: אם
 29 השוגג מעם הארץ — יקריב כשבה או שעירה; ואם הוא
 30 נשיא — יקריב שעיר; ואם הוא כהן גדול — יקריב פר.
 31 אבל אם השגגה דוקא בעבודה-זרה — יקריב השוגג
 32 שעירה בין שהוא נשיא או הדיוט או כהן גדול. אף
 33 על-ידי שנוי מיני הבהמות שמהן מקריבים את-הקרבן,
 34 לא יתפך הקרבן האחד — שהוא קרבן שוגג — לרבים,
 35 עד שיהיה מצוות הרבה. שכן אלו הנה הדבר כך, היינו
 36 צריכים למנות גם-כן את-אמרו 'כשבה' או 'שעירה' כשתי
 37 מצוות — וגם אמרו 'שתי תורים' או 'שני בני יונה' כשתי
 38 מצוות — ואין הדבר כן; אלא הצווי (להביא) קרבן הוא
 39 מצוות עשה, ושנה מביא לאותו הקרבן עצמו שעירה,
 40 ואחר מביא שעיר — זהו מתנאי אותו קרבן, ואין
 41 כל-תנאי מתנאי המצוות נחשב כמצוה. הדין ענין זה היטב,
 42 כי השעות בו נסתרת, לא ירגיש בה אלא נבון.
 43 מהסוג הזה גם אמרו יתעלה, שנערה מארסה אם זנתה
 44 — בסקילה; ואם היא בת כהן — בשרפה; וזהו
 45 השלמת דין ענש אשת איש שזנתה. וכבר טעה בזה

- 1 "מצות" ואמר: "ושפטו העדה בין המפה ובין גאל הדם
2 על המשפטים האלה".
- 3 וכבר נתעורר בעל "הלכות גדולות" ושם לב למקצת
4 הענינים האלה והתלבט (התקשה) בהם והתחיל
5 למנות פרשיות פרשיות ואמר במנינו: פרשת נחלות,
6 פרשת נדרים ושבועות, פרשת מוציא שם רע. וכך מנה
7 הרבה פרשיות, אלא שלא נתברר לו הענין הזה בשלמות
8 ולא השיגו, ולפיכך מנה באותן הפרשיות מה ששכר מנה
9 מקדם מבלי שהרגיש בכך. ולפי שנעלם מוולתנו הכלל
10 הזה, הגיע לכך שפנה במצות צרעת אחד עשר מצות, ולא
11 ידע שזו מצוה אחת, וכל מה שנוסף בכתוב אינו אלא
12 פרוט הלכות ותנאים. פרוש הדבר הזה שאנו נצטיינו
13 שצרעת אדם מטמאתו, ונעשה טמא וחיב בכל מה-
14 שחיבים בו הטמאים: להתרחק מן המקדש וקדושי
15 ולצאת חוץ למחנה שכינה. אלא שאנחנו לא נדע איזו
16 צרעת מטמאה ואיזו אינה מטמאה, לכן התחיל הכתוב
17 לבאר ולפרט את הדין: שאם הוא כף — הרי זה טהור;
18 ואם הוא כף — הרי זה טמא; ואם הוא במצב כזה —
19 מעמידין אותו זמן מסים. ובפרוש אפרו (ספרא ויקרא יג,
20 כט): "לטהרו או לטמאו" (שם) — כשם שמצוה לטהרו,
21 כף מצוה לטמאו — הרי שהמצוה היא רק שיאמרו לו:
22 טמא או טהור, אבל פירטי הדברים שבהם יהא טמא או
23 טהור — אין למנותם, לפי שהם תנאים ופרוטי הלכות.
- 24 והרי זה כאמרנו, שבעל מום אסור להקריבו, וזו מצות
25 לא-תעשה; אלא נשאר לנו לדעת מה הם המומין.
26 אף כלום נמנה כל-מום ומום במצוה? אלו היה הדבר
27 כף — הנה (עולה) מנינם קרוב לשבעים מום. אלא כשם
28 שאין אנו מונים את-המומין — מה-מהם מום ומה-מהם
29 אינו מום, אלא רק את-האזהרה שהזהרנו על בעל מום
30 — כף אין גם למנות סימני הצרעת, מה-מהם טמא
31 ומה-מהם טהור, אלא (מונים רק) שהמצרע טמא; וכל-
32 השאר הוא באור מה היא הצרעת. ועל דרך זו ראוי למנות
33 כל-מין ומין ממיני הטמאות כמצוה אחת, ואין מונים
34 פרוט ההלכות של אותו המין מן-הטמאות ותנאיו, כמו
35 שיתבאר ממנינו. הנה כלל זה, פי הוא עמוד התורה
36 במה שאנחנו עוסקים בו.
- 37 יום שבת קודש ט' כסלו ה'תשע"ו
- 38 הכלל השמיני: שאין למנות השלילה עם האזהרה.
- 39 דע שהאזהרה היא משני חלקי (סוגי) הצווי (הפקודה),
40 כלומר (ה"צווי" מתחלק לשנים) שתצוה למצוה לעשות
41 אינה דבר או שלא לעשותו; כגון שתצוהו לאכל ותאמר
42 לו: אכל; או שתצוהו להמנע מאכל ותאמר לו: אל
43 תאכל. אף אין בלשון הערבי שם הכולל את-שני הענינים
44 האלה יחד; וכבר הזכירו זאת המדברים בתורת ההגיון
- (חכמי הלשון) ואמרו בפרקים האלה: "אבל הצווי
והאזהרה אין להם בלשון הערבי שם הכוללם, ולפיכך
הצרכנו לקראם גם שניהם בשם אחד מהם, והוא: הצווי
(המתפצל לשנים: ה"צווי" — עשה, ו"אזהרה" — לא תעשה)".
הנה נתבאר לך, שהאזהרה והצווי ענין אחד הם". (ובכלל
ה"צווי") המלה המפרסמת בלשון הערבי המשמשת
לאזהרה היא מלת "לא", וענין זה עצמו מצוי בלי ספק
בכל-לשון. כלומר: שאפה תצוה למצוה שינעשה או שלא
יעשה. ברור אפוא שמצות עשה ומצות לא-תעשה שתיהן
צווי מחלט: דברים שנוצטיינו לעשותם, ודברים שהזהרנו
מלעשותם. השם של אלה שנוצטיינו לעשותם — מצות
עשה, והשם של אלה שהזהרנו עליהם — מצות לא-
תעשה; והשם הכוללם יחד בלשון העברי — גזרה
(פקודה, צו), וכך קוראים חכמים כל-מצוה, בין שתהיה
עשה או לא-תעשה: גזרת מלך.
- אבל השלילה היא ענין אחר, והוא: שתשאל נשוא
מנושא, ואין בנה שום צווי כלל, כגון שתאמר: לא
אכל פלוני אתמול ולא שתה פלוני את-היין, ואין ראובן
אבי שמעון וכיוצא בזה — שכל-זה הוא שלילה, ואפלו
ריח צווי אין בו. והמלה שבה שוללים בערבית לרב היא
מלת "מא", אף שוללים גם במלת "לא", ובמלת "בלי".
אבל העברים הרי לרב שלילתם באותה מלת "לא" עצמה,
שבה גם מזהירים; ושוללים גם במלת "אין" ומה-
שמתייחד אליה מן-הכנויים: "אינו" ו"אינם" ו"אינכם"
וזהם.
- (ודוגמאות לכך): השלילה בעברי במלת "לא" כגון
אמר: "ולא-קם נביא עוד
בישראל כמשה" (דברים לד, ט); "לא איש אל ויחזיב"
(במדבר כג, ט); "לא-תקום פעמים צרה" (נחום א, ט);
"ולא-עמד איש" (בראשית מה, א); "ולא-קם ולא-נע
ממנו" (אסתר ה, ט) וכאלה רבים. והשלילה במלת "אין",
כגון אמרו: "ואדם אין" (בראשית ב, ה); "והמתים אינם
יודעים מאומה" (קהלת ט, ה) וזולתם רבים גם כן.
- הנה נתבאר לך ההבדל בין השלילה לאזהרה, והוא:
שהאזהרה (היא חלק) מענין הצווי ואינה אלא פעל
בצווי, כלומר: כשם שהצווי לעולם לעתיד, כף האזהרה;
ולא יתכן שבלשון יהא הצווי לעבר — וכך האזהרה.
ואין אפשרות להכניס צווי לספור, כי הספור זקוק לנשוא
ונושא והצווי דבור שלם בעצמו, כמו שנתבאר בספרים
שנתחברו לכך; וכן לא תפגס גם האזהרה בספור. אבל
לא כף השלילה — לפי שהשלילה תפגס בספור ותשלה
בעבר ובעתיד ובהנה. וכל-זה ברור מעצמו על-ידי
התבוננות.
- כיון שהדבר כן — בשום פנים אין למנות את-הלא-אין
שהם שלילה בין מצות לא-תעשה. וזה דבר מעצמו

46 (שביקש להקטיר קטורת "ובידו מקטרת להקטיר – והצרעת
 47 זרחה במצחו" – דברי הימים ב' כו, ט). וְאֶף־עַל־פִּי שִׁמְצָאנוּ
 48 דָּעָה אַחֲרָת (של חז"ל) בַּגְּמֵא סִנְהֶדְרִין (ק"י). וְהוּא אָמַרְם׃
 49 "כֹּל־הַמְחֻזֵּק בַּמַּחְלָקֶת עֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא־
 50 יִהְיֶה קָרַח וְכַעֲדָתוֹ" — הֲרֵי זֶה עַל דֶּרֶךְ הַתּוֹכְחָה לֹא
 51 שֶׁכֶּף פִּשְׁטָה דִקְרָא בְּעֵנָן זֶה; אָבֵל הָאֲזִהְרָה עַל עֵנָן זֶה
 52 (המחלוקת) נִכְלָלֶת תַּחַת לָאו אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁאָבֵאָר בַּמְקוֹמוֹ
 53 (לא תעשה מה).

54 אֵין אָפּוּא שׁוּם דְּבַר שֶׁעַל יָדָיו אָפְשֵׁר לְהַבְדִּיל בֵּין
 55 הַשְּׁלִילָה לְאֲזִהְרָה חוּץ מֵעֵנָן הַדְּבָרִים, אָבֵל לֹא
 56 מִן־הַמְלָה, בֵּינָן שְׁמֵלֶת הַשְּׁלִילָה וְהָאֲזִהְרָה בְּעִבְרִית מְלָה
 57 אַחַת, וְהִיא מֵלֶת "לֹא". וְלִכֵּן הִכְרַח, שֶׁלְּמַעַן תִּהְיֶה הַבְּנָה
 58 בְּעֵנָן הַדְּבָרִים וְאֵז יִשְׁיג בְּקִלּוֹת אֵיזָה לָאו הוּא שְׁלִילָה
 59 וְאֵיזָה לָאו הוּא אֲזִהְרָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ מִקֵּדָם. וּכְבָר הֵעִירוּ
 60 חֲקָמִים, עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם, עַל עֵנָן זֶה בְּמַה־שִׁמְצָאנוּ אָצְלָם
 61 בַּמַּחְלָקֶת שֶׁנִּפְלָה בִּיגִיחָם בְּלֹא מִן הַלְּאוֹיִן אִם הוּא שְׁלִילָה
 62 אוֹ אֲזִהְרָה, וְזֶה בְּאֲמָרוֹ יִתְעַלֶּה עַל חֲטָאת הָעוֹף: "וּמִלֶּק
 63 אֶת־רֹאשׁוֹ מִמּוֹל עֶרְפוֹ וְלֹא־יִבְדִּיל" (ויקרא ה, ח). הִנֵּה תִנָּא
 64 דִּידָן, וְהוּא הַמְדַבֵּר בַּמִּשְׁנָה, סוֹבֵר שֶׁזֶה אֲזִהְרָה, וְלִכֵּן הוּא
 65 אוֹמֵר: אִם הַבְּדִיל (הפריד את הראש מהצואר) — פְּסֵל.
 66 יוֹצֵא לְפִי זֶה שֶׁהֲלֹאו הִנֵּה יִהְיֶה מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה; שֶׁכֶּן
 67 כִּשֶׁהַבְּדִיל אֶת־הָרֹאשׁ — פְּסֵל, כְּאֵלוֹ הַקְּרִיב שְׂאוֹר אוֹ
 68 דְּבַשׁ. אָבֵל רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן סוֹבֵר, שֶׁהֲלֹאו הִנֵּה
 69 שְׁלִילָה (שלילת ההכרח) וְלֹא אֲזִהְרָה, וְשֶׁפְּרוּשׁ אָמְרוֹ: "לֹא
 70 יִבְדִּיל" — שְׂאִינוּ צְרִיף לְהַבְדִּיל הָרֹאשׁ, אֲלֵא מִסְפִּיק
 71 שְׂחִתְתָּ אוֹתוֹ בְּאֵיזָה שְׁעוֹר, וּלְפִיכֶן אִם הַבְּדִיל — כֶּשֶׁר
 72 לְפִי דַעְתוֹ. וְכֶן אָמְרוּ בַּגְּמֵא וְזָכִים (סה): אוֹמֵר הִנֵּה רַבִּי
 73 אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן: שֶׁמִּעֲתִי שִׁמְבִדִּילִין בַּחֲטָאת הָעוֹף;
 74 מֵאִי "לֹא יִבְדִּיל" — אֵינוּ צְרִיף לְהַבְדִּיל. וְהִקְשׁוּ עַל
 75 דְּבָרִים אֵלוֹ וְאָמְרוּ: אֲלֵא מַעֲתָה, גְּבִי בּוֹר נְמִי, דְּכַתִּיב:
 76 "וּכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר וְלֹא יִכְסּוּ" (שמות כא, לג) — הֲכִי
 77 נְמִי (האמנם כך) דְּאֵינוּ צְרִיף לְכַסּוֹת?! וְהִיתָה הַתְּשׁוּבָה:
 78 הֲתָם דְּכַתִּיב: "בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלֹם" — מִכְּלָל דְּבַעֵי כְּסוּי.
 79 הִנֵּה נִתְבָּאָר, שֶׁמִּבִּיאִים רְאִיָה מֵעֵנָן הַדְּבָרִים, אִם זֶה
 80 שְׁלִילָה אוֹ אֲזִהְרָה. וְנִתְבָּאָר עוֹד שֶׁאָמְרוֹ "לֹא יִבְדִּיל" —
 81 מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרָה הַמִּשְׁנָה, וּמִכָּאֵן יִתְבָּאָר
 82 שֶׁאָמְרוֹ בְּעוֹלֵת הָעוֹף: "וְשִׁסַּע אוֹתוֹ בְּכַנְפָיו לֹא־יִבְדִּיל"
 83 (ויקרא א, יז) — אֵין לְמִנּוּתוֹ, לְפִי שֶׁהוּא שְׁלִילָה, הוֹאִיל
 84 וְלְדַבְּרֵי הַכֹּל: אִם הַבְּדִיל — כֶּשֶׁר. שֶׁכֶּן, בֵּינָן שֶׁאָמַר
 85 בְּעוֹלֵת בְּהֵמָה: "וְנִתַּח אוֹתוֹ לְנִתְחָיו" (שם א, יב), הִנֵּה עוֹלָה
 86 בְּדַעְתָּנוּ, שֶׁגַּם עוֹלֵת הָעוֹף כֶּן, לְפִיכֶן אָמַר: אֵינוּ צְרִיף
 87 לְהַבְדִּיל, אֲלֵא וְשִׁסַּע בְּלִבָּד; וְאִם הַבְּדִיל — כֶּשֶׁר, כְּמוֹ
 88 שֶׁנִּתְבָּאָר בַּמְקוֹמוֹ.

89 עוֹד מִכְּלָל הַלְּאוֹיִן הָאֵלֶּה שֶׁהֶם בְּגֵדֵר שְׁלִילָה אָמְרוּ:
 90 "כֹּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יִחְרַם מִן־הָאֲדָם לֹא יִפְדֶּה" (שם כו,

1 שְׂאִין צְרִיף עָלָיו מוֹפֵת (ראייה), זוֹלַת מַה־שֶׁהִזְכַּרְנוּ בְּבִירוֹ
 2 עֵנָנֵי (דברי) הַבְּטוּיִים, כִּדֵּי לְהַבְדִּיל בֵּין הָאֲזִהְרָה וּבֵין
 3 הַשְּׁלִילָה (ורק על־ידי הבנת הענין אפשר לקבוע אם זו אוהרה
 4 או שלילה).

5 אֶף זוֹלַתְנוּ לֹא יָדַע זֹאת וְהִגִּיעַ לְכֶן, שִׁמְנָה: "לֹא תִצָּא
 6 כְּצֵאת הָעֵבְדִים" (שמות כא, ז); וְלֹא יָדַע שֶׁזֶה שְׁלִילָה
 7 וְלֹא אֲזִהְרָה. וּבִאוֹר הָעֵנָן כְּמוֹ שֶׁאֶסְבִּיר, וְהוּא: שֶׁה' דָּן
 8 מִכָּה עֲבָדוֹ אוֹ אֲמָתוֹ הַכְּנַעֲנִים שֶׁחִסְרוּ בְּשַׁעַת הַהַפָּאָה אָחַד
 9 מִרְאֵשֵׁי אֲבָרִים (כמו שן ועין) — שֶׁהוּא יוֹצֵא לְחַפְשֵׁי; הִנֵּה
 10 אָפּוּא עוֹלָה בְּדַעְתָּנוּ, שֶׁכֶּף הוּא בְּאֵמָה עֲבָרִיָה מִכָּל־שֶׁכֶּן
 11 מֵעֲבָד כְּנַעֲנִי (היוצא בשן ועין), וְשֶׁהִיא (אמה עבריה) אִם
 12 חִסְרָה אָחַד מִרְאֵשֵׁי אֲבָרִים יוֹצֵאת לְחַפְשֵׁי — לְפִיכֶן שֶׁלֵּל
 13 מִמְּנָה דֵין זֶה בְּאֲמָרוֹ: "לֹא תִצָּא כְּצֵאת הָעֵבְדִים", כְּאֵלוֹ
 14 אָמַר: אֵין חוֹבָה לְהוֹצִיאָה לְחַפְשֵׁי כְּשִׁמְחִסְרָה אֲבָר
 15 מֵאֲבָרֶיהָ — הִנֵּה זֶה שְׁלִילַת דֵין מִסָּם מִמְּנָה, אֶף לֹא
 16 אֲזִהְרָה. וְכֶן פְּרָשׁוּ מוֹסְרֵי הַקְּבֵלָה וְאָמְרוּ בַּמְכַלְתָּא (פרשת
 17 משפטים): "לֹא תִצָּא כְּצֵאת הָעֵבְדִים" — אֵינָה יוֹצֵאָה
 18 בְּרֹאשֵׁי אֲבָרִים כְּדֶרֶךְ שֶׁהַכְּנַעֲנִים יוֹצֵאִים. הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ,
 19 שֶׁזֶה שְׁלִילַת דֵין מִסָּם הַנְּשַׁלֵּל מִמְּנָה, לֹא שֶׁהוּא הַזְּחִיר עַל
 20 הַדְּבָר.

21 וְאֵין הַבְּדִיל בֵּין אָמְרוֹ: "לֹא תִצָּא כְּצֵאת הָעֵבְדִים" וּבֵין
 22 אָמְרוֹ: "לֹא־יִבְקַר הַכֹּהֵן לְשַׁעַר הַצֵּהָב טָמֵא הוּא"
 23 (ויקרא יג, לו), שֶׁהוּא שְׁלִילָה בְּלִבָּד, לֹא אֲזִהְרָה; וְהוּא שֶׁבֵּא
 24 הַהוֹדִיעֵנוּ: שֶׁעַם סִימָן זֶה אֵינוּ צְרִיף הַסִּגָּר (כבדיני טומאת
 25 הצרעת שכשמשתפק הכהן בדינה, מסתגר המנוגע כדי לבחון
 26 התפתחות) וְלֹא יִסְתַּפֵּק בוֹ, כִּי הוּא טָמֵא. וְכֶן אָמְרוֹ:
 27 "וּאִישׁ כִּי יִשְׁכַּב אֶת אִשׁוֹ .. וְהִיא שִׁפְחָה .. וְחוֹפְשָׁה לֹא נִיתַן לָהּ"
 28 לֹא יוֹמְתוֹ כִּי־לֹא חִפְשָׁה" (ויקרא יט, כ) — לְפִי שֶׁהוּא גַם
 29 כֶּן שְׁלִילָה וְלֹא אֲזִהְרָה. שֶׁכֶּן הוּא אוֹמֵר: שְׂאִינִם חֲזִיבִים
 30 מִיתָה בֵּינָן שְׁלֹא נִשְׁלַמָּה חֲרוּתָה (ואין הקידושין חלין), וְאֵין
 31 לְתַרְגָּם אֶת־זֶה וְלוֹמַר "לֹא יִקְתְּלָא" (אל יהרגו), שֶׁכֶּכֶן יִצָּא
 32 מֵעֵנָן הַשְּׁלִילָה לְעֵנָן הָאֲזִהְרָה. כִּי אָמְרוּ כְּאֵן: "לֹא יוֹמְתוֹ
 33 כִּי־לֹא חִפְשָׁה" כְּמוֹ אָמְרוֹ: "אֵין לְנַעֲרָה חֲטָא מוֹת" (דברים
 34 כב, כו) שֶׁשְׁלֵל מִמְּנָה חֲיוֹב הַמִּיתָה בְּגִלְל הָאֲנָס; כֶּן שֶׁלֵּל
 35 מִקָּם כְּאֵן חֲיוֹב הַמִּיתָה בְּגִלְל הָעֲבֻדוֹת, כְּאֵלוֹ אָמַר: אֵין
 36 לְקָם חֲטָא מוֹת, כִּי לֹא חִפְשָׁה. וְכֶן אָמְרוֹ: "וְלֹא־יִהְיֶה
 37 קָרַח וְכַעֲדָתוֹ" (במדבר יז, ה) — הוּא שְׁלִילָה. וּפְרָשׁוּ
 38 חֲקָמִים שֶׁהוּא שְׁלִילָה וּבְרָרוּ עֵנָנוּ וְאָמְרוּ (מדרש תנחומא
 39 שם): שֶׁהוּא יִתְעַלֶּה הַשְּׁמִיעֵנוּ שֶׁכֶּל־הַיּוֹצֵא וְטוֹעֵן עַל
 40 הַכְּהֵנָה וּיִבְקֶשָׁה לְעֵצְמוֹ (כמנהג קרח ועדתו) — לֹא יֵאָרַע
 41 לוֹ מַה־שְּׂאֲרַע לְקָרַח וְעַדְתוֹ, כְּלוֹמַר: הַבְּלִיעָה וְהַשְּׂרָפָה —
 42 אֲלֵא יִהְיֶה עֲנָשׁוֹ "כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה לוֹ" (מהביטוי
 43 "ביד משה" אנו למדים שילקה במה שלקתה יד משה) כְּלוֹמַר:
 44 הַצָּרַעַת; וְזֶהוּ אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה אֵלָיו: "הַבֹּא־נָא יָדְךָ בַּחִיקְךָ"
 45 (שמות ד, ו) וְהִבִּיאֹר רְאִיָה מִמַּה־שְּׂאֲרַע לְעֵזְיָה מִלֶּךְ יְהוֹדָה

- 1 (ט), ויתבאר לך שזו שלילה — לא אזהרה — אם תדע
 2 מהו מובן הדבר הזה, והוא: שהפכתוב כבר דן בדמים
 3 קצובים בערכים לפי גיל הנערך ולפי היותו זכר או נקבה,
 4 ואין הקבל בענין זה בין שאמר: "ערכי עלי", או "ערך
 5 פלוני עלי" — הרי אנו רואים אותו הפלוני מה הוא
 6 ומה גילו, וישלם בהתאם לכך. ואם הנערך הוא אדם
 7 שנתחייב מיתת בית דין ונפסק דינו, ואחר גמר דינו אמר
 8 מי שהוא: "ערך זה עלי" — הרי זה לא יתחייב לשלם
 9 כלום, לפי שהוא חשוב כמת שאין לו ערך מעת שנגמר
 10 דינו. וזהו הענין שרצה באמרו "לא יפדה", כלומר: אין
 11 לו פדיון, שיצטרף אותו המערף לשלם. וזהו דין מדיני
 12 הערכים והלכותם שזכרו הכתוב, אצל אינו אזהרה. ולשון
 13 המשנה (ערכין פרק א משנה ג): הגוסס והיוצא להרג לא
 14 נדר ולא נערף. ופרש התלמוד (ערכין ו:): שזה בתנאי
 15 שיהא יוצא מבית דין של ישראל להרג. ולשון המכלתא
 16 (פרשת משפטים): חייב מיתת בית דין אין להם פדיון,
 17 שנאמר: "כל־חכם אשר יחרם מן־האדם לא יפדה מות
 18 יומת". התבונן בדיוק הלשון ובעמק העיון בה, איך בארו
 19 שהלאו הזה שלילה ולא אזהרה באמרו: "אין להם
 20 פדיון" ולא אמרו: "אין פדיון אותם". את־הענין הזה
 21 עצמו בארו בספרא בפרשת ערכים ואמרו: מגין למחייב
 22 מיתת בית דין, לאחד (מערין). שאמר "ערכו (של החייב
 23 מיתה) עלי", שלא אמר כלום? תלמוד לומר: "לא יפדה",
 24 כלומר: מגין שאינו חייב ערף. וכבר בארנו ענין זה
 25 בתכלית הבאור עד שאני אומר, שלא נשאר דבר מספק
 26 אפלו לא לקשה ההכנה שבבני אדם.
- 27 כִּי־נן שדברנו בענין זה, דע שהמלים המשמשות בתורה
 28 לאזהרה הן ארבע מלים, וכל מה־שהזהיר עליו
 29 באחת מארבע אלו נקרא: מצות לא־תעשה. והן: 'השמר'
 30 ו'פן', 'אל' ו'לא'. ובפרוש אמרו (ובחים קו:): כל־מקום
 31 שנאמר: 'השמר', 'פן' ו'אל' ו'לא' — אינו אלא מצות
 32 לא־תעשה.
- 33 אַבְל נשאר לנו לכאר דבר אחד, שבו תשלם כונת השער
 34 הזה, והוא: שכל־מקום שבאר בתורה וחיוב אותנו
 35 לנקות עצמנו על־ידי שנשלל מעצמנו מעשה פלוני ופלוני
 36 — הרי אותו המעשה נמנה מכלל מצות לא־תעשה,
 37 אף־על־פי שהלאו שנאמר בו הוא שלילה ולא אזהרה. כי
 38 משהטיל עלינו שנשלל מעצמנו ונאמר: אני לא עשיתי
 39 כך ולא עשיתי כך — נודע בהכרח, שעשית אותו
 40 הפך־זכך מזוהרים עליה, וזה כגון שחיבנו הכתוב (בעת
 41 ה'וידוי' בבית המקדש על המעשרות) שנאמר: "לא־אכלתי
 42 באני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת"
 43 (דברים כו, יד) — משמע מזה: שכל־מעשה ומעשה מאלו
 44 מזוהרים עליו, ויתבאר זה במקומו כשנדבר על מצות אלו.
- הפֶּלֶל הַתְּשִׁיעִי: שאין למנות את עצם הלאוין והעשה,
 אלא את־הענינים שמזוהרים ושמצוים עליהם.
 דַּע, שכל־צוויי התורה ואזהרותיה הם בארבעה דברים:
 בדעות, במעשים, במדות ובדבור. וזהו שצוהתה
 אותנו להאמין ולקבל איזו דעה, כגון שנצטוינו להאמין
 ביחוד. ובאהבת השם: תעלה ויראתו; או שהזהירה אותנו
 מלהאמין באיזו דעה, כגון שהזהרנו מלהיות בדעה שיש
 אלהות זולתו. וכן צוהתה אותנו באיזה מעשה, כגון
 שנצטוינו להקריב את־הקרבתו ולבנות את־המקדש; או
 הזהירה אותנו מאיזה מעשה, כגון שהזהרנו מלהקריב
 זולתו: תעלה ומלהשתחוות לנעבד זולתו (עבודת אלילים).
 וכן צוהתה אותנו להתנהג באיזו מדה, כגון שנצטוינו
 בצדקה בקסד, ברחמנות, בחמלה ובאהבה, והוא אמרו:
 "וְאַהֲבֵתָ לְרֵעֶךָ כַּמּוֹךָ" (ויקרא יט, יח); או שהזהירנו מאלו
 מדות, כגון שהזהרנו על הנטירה והנקימה והגאלת הדם
 וזולתן מן־המדות הרעות, כמו שאבאר. או שצוהתה אותנו
 באמירת איזה דבר, כגון שנצטוינו להודות לו ולהתפלל
 אליו ולהתודות על העונות וכיוצא בזה ממה־שאבאר;
 והזהירנו מאמירת איזה דבר, כגון שהזהרנו על שבועת
 השקר והרכילות ולשון הרע והקללה וזולתן.
- אִם השגו ענינים אלו, הרי ראוי למנות את־הענינים
 שמצוים או מזוהרים עליהם, בין שאלה מעשה או
 דבור או דעה או מדה. ואין להביט לרובי הצוויין שבאו
 באותו הענין, אם המדבר ב"עשה"; או לרובי האזהרות
 שבאו בענינו, אם המדבר ב"לאו" — כי כלם לחזוק
 בלבד (להדגיש את חומרת הדבר). לפי שפעמים יבוא
 באותו ענין עצמו לאו אחרי לאו לחזוק, וכן יבוא בו צווי
 אחרי צווי לחזוק. אלא־אם כן תמצא מאמר חקמים
 בחלוק הענינים ויבארו לך המפרשים, שכל־לאו מאלו או
 כל־עשה כולל ענין שלא כענין שכולל הלאו או העשה
 האחר — הרי אז ראוי למנותו בלי ספק, כי אז לא נשאר
 לחזוק אלא בא לתוספת ענין, אף־על־פי שפשט הכתוב
 (לכאורה) שהם בענין אחד. לפי שאנחנו אין אנו אומרים
 שאיזה פסוק נכפל לחזוק ואינו לתוספת ענין אלא כשאין
 לנו על כך דברי המפרשים נושאי הקבלה; אבל אם נמצא
 קבלה, שהצווי הזה או הלאו כולל ענין פלוני, והצווי
 החוזר ונכפל כולל ענין אחר — הרי זה הנכון והאמת:
 שלא נכפל פסוק אלא לענין, ואז ראוי למנות את־זה בפני
 עצמו ואת־זה בפני עצמו. אבל אם אין ענין נוסף — הרי
 תכלית הכפל לחזוק; וגם בא להודיע, שהענין הזה חמור
 מאד, כיון שבאה בו אזהרה אחר אזהרה, או שנכפל
 להשלמת דין המצוה (שכל פסוק משלים פרטי דינים שאין
 בשני), או כדי ללמד ממנו איזה דין במצוה אחרת, כמו
 שמבאר התלמוד ואומר: מִפְּנֵי (פסוק "פנוי" — כפול בענינו)

בבגדו — עובר בחמשה עשה, לפי שנכפל בו לשון צווי 47
 חמש פעמים: "ועשו להם ציצת, ונתנו על-ציצת, והיה 48
 להם לציצת" (במדבר טו, לח-לט) "גדלים תעשה להן על- 49
 ארבע פנפות כסותף" (דברים כב, יב). אף (עם כל זאת) 50
 מצאנו להם מאמר מפרש במצות ציצת שהיא מצוה אחת, 51
 כמו שאבאר כשאזכיר מצוה זו (מצות עשה יד). 52

ועל דרך זה עצמו אמרו (מנחות מד.): "כל שאינו מניח 53
 תפלין — עובר בשמנה עשה", מפני שנכפל הצווי 54
 בהם שמנה פעמים, כלומר בשל-ראש ושל-יד. וכן אמרם 55
 (מנחות שם): "כל-כהן שאינו עולה לדוכן — עובר 56
 בשלשה עשה", מפני שנכפל הצווי שלש פעמים. אף לא 57
 יסבר מישהו, המונה את-המצות, לומר: ברפת כהנים 58
 שלש מצות, וציצת חמש מצות, ותפלין שמנה מצות. כיון 59
 שהדבר כן — הרי אין גם למנות אונאת הגר שלש מצות 60
 מפני כפילת הלאו, בגלל אמרם בגמרא מציצא (נט): 61
 המאנה את-הגר (בדיבורים) — עובר בשלשה לאוין, 62
 והלוחצו (דוחקו במעשים) — בשלשה לאוין, אלא אלה 63
 שתי מצות בלבד: "לא תונה" "ולא תלחצנו" (שמות כב, 64
 ב), ונכפל הלאו בכך — וזה ברור, אין בו שום ספק. 65
 ובפרוש אמרו בגמרא מציצא (שם): "מפני מה הזהירה 66
 תורה בשלשים ויששה מקומות על הגר? מפני שסורו 67
 רע!" כלום אפשר למישהו לומר, שאלו שלשים וישש 68
 מצות מכלל תני"ג מצות?! הרי זה מה שאיי-אפשר 69
 לאמרו. 70

הנה נתבאר ונתברר, שאין למנות כל-לאו הנמצא בתורה 71
 ולא כל-עשה, לפי שאפשר שיהיה נכפל — אלא 72
 ראוי למנות את-הענינים שמצוים או מזקרים עליהם. 73
 ואי-אפשר לדעת שהלאו או העשה הנכפל בא לתוספת 74
 ענין, אלא על-ידי מורה שירה על זאת — והם מקבלי 75
 הפרוש (חכמינו) עליהם השלום גם לא יטען שהלאו נכפל 76
 בכפויים שונים, כגון אמרו יתעלה: "כי תבצר כרמך לא 77
 תעולל את-ך" (דברים כד, כא) אחר אמרו "ושכחת עמך 78
 בשדה לא-תשוב לקחתו" (שם, ט), ואמרו: "כי תחבט 79
 ויתך לא תפאר את-ך" (שם, כ) — לפי שאין אלו שני 80
 לאוין, אלא זו אזהרה אחת על ענין אחד, והוא, שלא יקח 81
 מה-ששכח מן-התבואה או הפרות בעת אסיפתם, והביא 82
 להן שתי דגמאות: ענבים וזיתים; פרוש "לא תפאר": 83
 אל-תכרת מה-ששכחת בקצות הפירות, והן הענפים*. 84
 אף ממה-שראוי להוסיף לכלל הנה הוא מה-שאמר עתה, 85
 והוא: הענין שאמרנו, שיש למנות את-הענינים שמצוים 86
 או מזקרים עליהם הוא בתנאי, שיהא באותו הענין 87
 שמוזקרים עליו לאו מיוחד בכל-ענין וענין; או שיש ראייה 88
 שאמרוה בעלי הקבלה, המבדילה את כל-הענינים זה מזה 89
 ויש אזהרה לכל-ענין מהם. אבל אם לאו אחד כולל 90
 ענינים רבים — הרי אז נמנה הלאו לבדו, לא כל-ענין 91

— להקיש, לדון ממנו גזרה שוה. וכבר מצאנו שחכמים, 1
 עליהם השלום, העירו על ענין זה בגמרא פסחים בפרק 2
 השני (כד.), וכונו לאחד הלאוין שלפי הנראה הוא נכפל, 3
 כיון שהאזהרה כבר נלמדה מזולתו, ובקשו להקימו בענין 4
 נוסף, ואמרו על כך בדרך טענה וקשיה: אמר לה רבינא 5
 לרב אשי: ואימא (אמור, אולי, שהפסוק נכפל כדי) לעבר 6
 עליו בשני לאוין? כלומר: זה שאמה רוצה להקים 7
 את-הלאו הנה בענין אחר, שלא בענין שנלמד מן-הלאו 8
 האחר — מדוע מתבקש מוצא זה? שמה נכפל באותו 9
 ענין עצמו, כדי שיהא העושה אותו הדבר חיב בשני 10
 לאוין?! ובאה התשובה: אמר לה: כל-היכא (בכל מקום) 11
 דאבא למדרש (שאפשר לפרש שהכפילות באה להוסיף דין 12
 חדש וכדומה) — דרשינן, ולא מוקמינן (ולא מניחים 13
 משמרת הכפילות להשמיענו) בלאוי יתירי. הנה נתבאר לה, 14
 שכל-לאו שלא בא לתוספת ענין — הרי הוא נקרא: יתר 15
 ("לאו יתיר"), כלומר: שהוא נכפל. ואף-על-פי שאמרו 16
 שהוא לעבר עליו בשני לאוין — הרי בכל-זאת הוא 17
 לאו יתר, כמו שמתבאר מן-הלשון הנה (שבגמרא דלעיל), 18
 ואין ראוי למנותו כיון שנכפל. הנה נתבאר לה, שמספר 19
 המצות אינו מתרבה בגלל רבוי הלאוין או העשין. 20

הרי ידוע, שצווי השביתה בשבת נכפל בתורה שתיים 21
 עשרה פעמים — כלום יסבר מישהו המונה את- 22
 המצות ויאמר: שמכלל מצות עשה השביתה בשבת, והיא 23
 שנים עשר מצות?! וכן באה האזהרה על אכילת הדם 24
 שבע פעמים — האם אפשר לבר-דעת לומר: שאסור 25
 הדם הוא שבע מצות? הנה זה ממה-שלא יטעה בו אף 26
 אחד — כלומר: בשביתה שבת, שהיא מצוה אחת מכלל 27
 מצות עשה; וכן באזהרה על אכילת הדם, שהיא מצוה 28
 אחת ממצות לא-תעשה. ודע שאפלו תמצא מאמר 29
 לחכמינו זכרונם לברכה שהעובר עברה פלונית כבר עבר 30
 על כך וכך לאוין, או שהמבטל דבר פלוני כבר עבר על 31
 כך וכך עשין — לא יתחייב מזה למנות כל-אותם הלאוין 32
 כל-אחד בפני עצמו ולא כל-עשה בפני עצמו, כיון 33
 שהענין אחד ואין בו כפילות. ולא אמרו שהוא עובר על 34
 כך וכך עשין או על כך וכך לאוין, אלא מפני כפל הצווי 35
 או האזהרה באותה המצוה, שהרי עבר על אזהרות רבות 36
 או צוים רבים. אלא-אם-כן תמצא שאומרים "לוקה 37
 שתיים", או "לוקה שלש" — הרי אז נמנה כל-אחד בפני 38
 עצמו, לפי שאין אדם לוקה שתי מלקיות על שם אחד, 39
 כמו שאבאר לפי מה-שירדע בתלמוד במכות (טו) וחלין 40
 (פב) וזולתם; אבל לוקה שתי מלקיות על שני שמות, 41
 כלומר: שני ענינים שבאה האזהרה בכל-ענין מהם בפני 42
 עצמו. וזהו ההבדל בין אמרם: "עובר משום כך ומשום 43
 כך" (בגלל שנכללו האזהרות) ובין אמרם: "לוקה שתיים או 44
 לוקה שלש" (בגלל אזהרות שונות שהצטברו). והראיה על 45
 כל-מה-שאמרנו, אמרם (מנחות מד.): כל שאין לו ציצית 46

46 וְעָנַן מִן־הָעֲנָנִים שְׂאוֹתוֹ הִלְאוּ כּוֹלֵם — וְזֶהוּ לֹא
 47 שֶׁבִקְלָלוֹת שְׂאִין לֹקֵינ עֲלָיו, כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר עִתָּהּ. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ
 48 יִתְעַלֶּה "לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם" (ויקרא יט, כו), אָמְרוּ
 49 (סנהדרין סג), בְּפִירוּשׁוֹ: "מִנֵּינ לֹאֹכֵל מִבְּהֵמָה קֹדֶם שֶׁתֵּצֵא
 50 נִפְשָׁה שֶׁהוּא בְּלֹא־תֵעָשֶׂה? תִּלְמוּד לֹמַר: לֹא תֹאכְלוּ
 51 עַל־הַדָּם. דְּבָר אַחֵר: לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם — לֹא תֹאכְלוּ
 52 בְּשֵׁר (הַקְּרַבּוֹת), וְעֵדִין דָּם (לִפְנֵי זְרִיקַת הַדָּם) בַּמִּזְבֵּחַ. רַבִּי
 53 דֹּסָא אָמַר: מִנֵּינ שְׂאִין מִבְּרִין (סעודה ראשונה שאחרים
 54 עוֹרְכִים עִבּוֹר הַאֲבָלִים — נִקְרָאת "הַבְּרָאָה") עַל הַרְוֵגֵי בֵּית
 55 דִּין? תִּלְמוּד לֹמַר: לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם. רַבִּי עֲקִיבָא
 56 אָמַר: מִנֵּינ לִסְנֵהֲדָרִין שֶׁהֲרֹגוּ אֶת־הַנֶּפֶשׁ שְׂאִין טוֹעֲמִין
 57 כְּלוֹם כֹּל־אוֹתוֹ הַיּוֹם? תִּלְמוּד לֹמַר: לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם.
 58 אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא: אֲזַהְרָה לְבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵה מִנֵּינ?
 59 תִּלְמוּד לֹמַר: לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם" — הֲרִי אֵלוֹ חֲמִשָּׁה
 60 עֲנָנִים שֶׁפִּלֵּם בְּאֲזַהְרָה וְכֻלָּם גִּכְלָלִים. פִּתַּח לֹאֹ זֶה.
 61 וּבְפִירוּשׁ אָמְרוּ בַּמִּקְרָא סְנֵהֲדָרִין כִּשְׁמֵנוּ עֲנָנִים אֵלוֹ: "עַל
 62 כָּל־אֵינוֹ לֹקֵה מִשּׁוֹם דְּהוּי לֵה לֹאֹ שֶׁבִקְלָלוֹת —
 63 וְכֹל־לֹאֹ שֶׁבִקְלָלוֹת אֵין לֹקֵינ עֲלָיו". וּבְאֵרוֹ עוֹד, שֶׁלֹּאֹ
 64 שֶׁבִקְלָלוֹת הוּא: דְּאֵתוֹ תִּרְיִי־תִלְתָּא (שנים שלוש) אֲסוּרֵי
 65 מִיַּחַד לֹאֹ — הֲרִי שְׂאִין לְמִנּוֹת כֹּל־אֲסוּר וְאֲסוּר שֶׁנִּכְלָל
 66 בְּלֹאֹ זֶה כְּמִצְוָה בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה, אֲלֵא מוֹנִים אֶת־הִלְאוּ הַכּוֹלָל
 67 אֶת־כָּל־הָעֲנָנִים הָאֵלֶּה לְבִדּוֹ. וְכִמוֹ הִלְאוּ הֵנָּה, כְּלוֹמַר "לֹא
 68 תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם" אָמְרוּ: "וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְּשֵׁל"
 69 (ויקרא יט, יד), לְפִי שֶׁגַּם הוּא כּוֹלָל עֲנָנִים רַבִּים, כְּמוֹ
 70 שֶׁנִּבְאָר (לֹא תֵעָשֶׂה רַצָּט). וְכֵן אָמְרוּ: "לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שְׂוֹא"
 71 (שְׁמוֹת כג, א), שֶׁגַּם הוּא כּוֹלָל עֲנָנִים רַבִּים כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר
 72 (לֹא תֵעָשֶׂה רַפָּא). — וְזֶה הוּא הַסּוּג הָאֶחָד מִשְׁנֵי הַסּוּגִים
 73 שֶׁל לֹאֹ שֶׁבִקְלָלוֹת.

29 הַסּוּג הַשְּׂנִי הוּא, שֶׁבִּזְאוֹ לֹאֹ אֶחָד לְאֲסֵר דְּבָרִים רַבִּים
 30 הַמְּחַבְּרִים וְנוֹסְפִים זֶה לְזֶה, וְהוּא שְׂיֵאמַר: לֹא
 31 תֵעָשֶׂה כֶּף וְכֶף. וְסוּג זֶה נִחְלַק לְשְׁנֵי חֲלָקִים: יֵשׁ מִמֶּנּוּ
 32 מֵה־שֶׁבְּאָרוֹ בַּתִּלְמוּד שֶׁהוּא חֵיב מִלְּקוֹת עַל כָּל־דְּבָר וְדְבָר
 33 מֵאוֹתָם הַדְּבָרִים הַמְּחַבְּרִים; וְיֵשׁ מִמֶּנּוּ מֵה־שֶׁאָמְרוּ שְׂאִינוֹ
 34 חֵיב אֲלֵא אַחַת, לְפִי שֶׁהוּא לֹאֹ שֶׁבִקְלָלוֹת. הֵנָּה אוֹתָם
 35 הִלְאוּיִן שֶׁבְּאָרוֹ שֶׁהוּא חֵיב עַל כָּל־אַחַת וְאַחַת — הֵם
 36 שֶׁאָנוּ נִמְנָה כָּל־דְּבָר מִהֵם כְּמִצְוָה בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה: וּמֵה־
 37 שֶׁבְּאָרוֹ שֶׁהוּא חֵיב אַחַת עַל הַכֹּל — נִמְנָה אוֹתוֹ כְּמִצְוָה
 38 אַחַת, לְפִי מֵה־שֶׁשֶׁבְּעֵנּוּ בְּכָל־הֵנָּה, שֶׁלֹּא יִלְקֶה מִיִּשְׁוֵהוּ
 39 שְׁתֵּי מִלְּקִיּוֹת מִשֵּׁם אֶחָד בְּשׁוֹם אֶפֶן. וּמֵאַחַר שֶׁחֵיב
 40 בְּפִירוּשׁ בְּכָל־עֲנָן וְעֲנָן מֵאוֹתָם הָעֲנָנִים הַמְּחַבְּרִים
 41 וְנוֹסְפִים, כְּלוֹמַר שְׁלֹקֵינ עַל כָּל־אֶחָד וְאֶחָד, וְשֶׁהַעוֹשֶׂה
 42 אוֹתָם כָּל־אֶחָד אַחַת לֹקֵה מִלְּקִיּוֹת הַרְבֵּה — יִדְעֵנוּ
 43 בְּהִבְרָתָה, שֶׁהֵם שְׁמוֹת הַרְבֵּה (שֶׁל אִיסוּרִים שׁוֹנִים) וְכֹל־עֲנָן
 44 נִמְנָה לְבִדּוֹ.

45 וְאֲזַכִּיר עִתָּהּ דְּגִמְאוֹת רַבּוֹת מִשְׁנֵי חֲלָקֵי הַסּוּג הַשְּׂנִי הֵנָּה,

צָרָה, וְרַק הַזְפִּירוּ לְחֶלֶק: לְחִיבוֹ מִלְקוֹת עַל קָלִי בְּפָנַי 44
 עֲצֻמוֹ. וְכֹאשֶׁר אָמְרוּ בְּתַלְמוּד עַל דֶּרֶךְ הַיּוֹכֵחַ: שְׂמָא יַחֲזִיב 45
 מִלְקוֹת עַל קָלִי בְּפָנַי עֲצֻמוֹ בֵּין שְׁנֹפֶר בְּגָלֵל זֶה, וַיְהִי 46
 חִיב עַל לְחֶם וְכִרְמֶל (שלא מצאנו עבורם לימוד מיוחד 47
 "לחלק" כשם שמצינו ב"קל") מִלְקוֹת אַחַת? הַשִּׁיבוּ: לְמֵאִי 48
 הִלְכְתָּא כְּתִיבָה רַחֲמֵנָא לְקָלִי בְּאֲמָצַע — לֹאֵל לִלְמֹד 49
 (לנו): לְחֶם פִּי־קָלִי וְקָלִי פִי־כִרְמֶל, וַיְהִי חִיב עַל פְּלִאֲחָד 50
 וְאֶחָד. 51

בְּדוֹמָה לְכֹף אָמַר, שְׂאֲמְרוּ יַתְעֵלָה: "לֹא־יִמָּצֵא בְּךָ מַעֲבִיר 52
 בְּנוֹ־יִבְתּוֹ בְּאֵשׁ קִסֵּם קִסְמִים מְעוֹנָן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף 53
 וְחֹבֵר חֶבֶר וְשֹׂאֵל אוֹב וַיְדַעְנִי וְדָרַשׁ אֶל־הַמְתִּימִים" (דברים 54
 יח, י"א) — שְׂפָל־אֶחָד מִתְשַׁעַת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שְׁנִמְנֹנוּ 55
 הוּא לֹא בְּפָנַי עֲצֻמוֹ, וְכֵלֶם (המזכירים בפסוק) אֵינָם 56
 מִן־הַחֶלֶק הָרִאשׁוֹן מִשְׁנֵי חֶלְקֵי הַסּוּג הַשְּׁנִי (שהוא לאו 57
 שבכללות ואין לוקין — אלא מהחלק השני שבסוג השני — 58
 שלוקין). וְהִרְאִיָּה לְכֹף אָמְרוּ יַתְעֵלָה בְּאֲמָצַע: "מְעוֹנָן 59
 וּמְנַחֵשׁ" — שֶׁכֵּן כָּבֵד נִבְּאָר שְׂפָל־אֶחָד מֵהֶם לֹא בְּפָנַי 60
 עֲצֻמוֹ, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא תִנְחָשׁוּ וְלֹא תַעֲוֹנוּ" (ויקרא יט, 61
 כו). וְכִמוֹ מְעוֹנָן וּמְנַחֵשׁ לְחֶלֶק — וְהַזְכִּירִים בְּאֲמָצַע — 62
 כֹּף כֹּל מֵה־שְׂלֻפְנֵיהֶם וְאֶחָרֵיהֶם הֵם כְּמוֹ מְעוֹנָן וּמְנַחֵשׁ, 63
 כְּמוֹ שְׂבָאָרוּ לְחֶם וְקָלִי וְכִרְמֶל. וְכִבֵּר טַעַם זוֹלְתָנוּ בְּעֵינָן 64
 זֶה, אוֹ מִפְּנֵי שִׂדְעָתוֹ לֹא הַשִּׁיגָה עֲנִינִים אֵלּוֹ בְּכֻלּוֹ, אוֹ 65
 שִׁשְׁכַח וְשָׁגָה בָּהֶם. כֹּף מְנָה אָמְרוּ יַתְעֵלָה עַל הַכְּהֻנִּים: 66
 "אִשָּׁה זֹנָה וְחֻלְלָה לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִישָׁה לֹא 67
 יִקְחוּ" (שם כא, ז) — כְּמִצְוָה אַחַת, וְכִבֵּר נִבְּאָר בְּגִמְרָא 68
 קְדוּשִׁין (עז), שֶׁהוּא חִיב עַל פְּלִאֲחָת וְאֶחָת אֶפְלוֹ בְּאִשָּׁה 69
 אַחַת, כְּמוֹ שְׂנִבְאָר בְּמִקוּמוֹ (לא תעשה קסא). אָמְנָם אֶפְשָׁר 70
 לְמָצֵא לוֹ הַתְּנַצְלוֹת עַל מְנוּתוֹ זֹנָה וְחֻלְלָה כְּמִצְוָה אַחַת, 71
 מִפְּנֵי שִׁחְשָׁבוּ לֹא שִׁבְכָלוּת וּגְבָרָה אֶצְלוֹ הַדְּעָה שְׂאֲמְרוּ 72
 יַתְעֵלָה: "אִשָּׁה זֹנָה וְחֻלְלָה לֹא יִקְחוּ" כְּמוֹ אָמְרוּ: "אֶל־ 73
 תֵּאֲכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשְׁלֵ מִבְּשָׁל", וְלֹא יָדַע שֶׁזֶה לְחֶלֶק זֶה 74
 אִינוּ לְחֶלֶק, כְּמוֹ שְׁגַם לֹא הִבְדִּיל בֵּין אָמְרוּ: "וְלֶחֶם וְקָלִי 75
 וְכִרְמֶל לֹא תֵּאֲכְלוּ" וּבֵין אָמְרוּ: "שְׂאֲרָה כְּסוּתָה וְעִנְתָּה לֹא 76
 יִגְרַע". אֵף לֹא אֶתְפַּשׁ עָלָיו כְּבִיּוּצָא בְּזָה; אֲבָל שְׁמֵנָה 77
 גְרוּשָׁה בְּכֻלּוֹ זֹנָה וְחֻלְלָה וְעֵשָׂה הַכֹּל מִצְוָה אַחַת, עַל כֹּף 78
 אֵין לוֹ בְּהַחֲלֵט הַתְּנַצְלוֹת — לְפִי שֶׁהִיא, כְּלוֹמֵר הַגְרוּשָׁה, 79
 בְּפִרוּשׁ בְּלֹא בְּפָנַי עֲצֻמוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יַתְעֵלָה: "וְאִשָּׁה 80
 גְרוּשָׁה מֵאִישָׁה לֹא יִקְחוּ". — הִנֵּה כָּבֵד בְּרִנּוֹ אֶת־הַעֲקֵר 81
 הַגְּדוֹל הַזֶּה, כְּלוֹמֵר: לֹא שִׁבְכָלוּת, וּבִבְרִנּוֹ סִפְקוּתוֹ 82
 וְהוֹדַעְנוּ מֵה־מִּמֶּנּוּ לְחֶלֶק, וּמֵה־מִּמֶּנּוּ לֹא שִׁבְכָלוּת בְּלִבְךָ 83
 וְאֵין חִיבִים עָלָיו אֵלָּא אַחַת, וְשִׁזָּה שֶׁהוּא לְחֶלֶק — נִמְנָה 84
 כְּהַרְבֵּה מִצְוֹת; וְשִׁאִינוּ לְחֶלֶק — נִמְנָה כְּמִצְוָה אַחַת. שִׁים 85
 כָּלֵל זֶה בְּלוֹ נִגְדַּ עֵינֶיךָ תְּמִיד, כִּי הוּא מִפְּתַח גְּדוֹל מְאֹד 86
 לְאִמּוֹת מִנְּךָ הַמִּצְוֹת. 87

דְּאָמְרִי: חָדָא נִמִּי לֹא לְקִי, מִשּׁוּם דְּלֹא מִיַּחַד לְאוּה (הלאו 1
 אינו מיוחד) פְּלֹאוּ דְּחִסְיָמָה". 2
 בֵּין שְׁנִתְבְּאָר, שִׁזָּה שְׁנֹאָמַר: "אֶל־תֵּאֲכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשְׁלֵ" 3
 — מִצְוָה אַחַת; וְכֵן זֶה שְׁנֹאָמַר: "פְּלִאֲחָד וְכִלֵּ־ 4
 דְּבִשׁ" (שם) מִצְוָה אַחַת, נִמְנָה כֹּף גַּם: "לֹא־יִבֵּא עֲמוּנֵי 5
 וּמוֹאָבִי" (דברים כג, ד) — מִצְוָה אַחַת, וְכֵן גַּם־כֵּן: 6
 "פְּלִאֲלִמְנָה וְיָתוּם לֹא תַעֲנוּן" (שמות כב, כא), וְכֵן אָמְרוּ: 7
 "לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יָתוּם" (דברים כד, ז), וְכֵן אָמְרוּ: 8
 "שְׂאֲרָה כְּסוּתָה וְעִנְתָּה (של האשה) לֹא יִגְרַע" (שמות כא, 9
 י) — נִמְנָה פְּלִאֲוֹ מֵהֶם כְּמִצְוָה אַחַת, לְפִי שְׂפָל־לֹאוּ 10
 מִהֶלְאוּיִן הָאֵלֶּה הוּא כְּמוֹ "אֶל־תֵּאֲכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשְׁלֵ 11
 מִבְּשָׁל", וְכִמוֹ "פְּלִאֲחָד וְכִלֵּ־דְבִשׁ". וְאֵין הִבְדֵּל בֵּינֵיהֶם. 12
 וְכֵן אָמְרוּ: "לֹא־תִבְיֵא אֶתְנֵן זֹנָה וּמַחִיר פְּלֶבֶת (בית ה' 13
 אלהיך לכל נדר". דברים כג, יט) — הוּא לֹא אֶחָד. וְכֵן 14
 אָמְרוּ: "זֵינן וְשִׁכַר אֶל־תִּשְׁתֶּה וְגו' בְּבֹאֲכֶם וְגו' וְלֹהֲבִדִּיל וְגו' 15
 וְלֹהוֹרֹת" (ויקרא י, ט"א) כְּלוֹמֵר: הַזְּהִיר בְּלֹאוּ אֶחָד עַל 16
 הַכְּנִיסָה לְמִקְדָּשׁ אוֹ הַהוֹרָאָה בְּתוֹרָה כְּשֶׁהוּא שְׁתוּי — זֶהוּ 17
 הַחֶלֶק הָאֶחָד מִשְׁנֵי חֶלְקֵי הַסּוּג הַשְּׁנִי מְסוּגֵי לֹאוּ 18
 שִׁבְכָלוּת. 19

אֵף הַחֶלֶק הַשְּׁנִי הוּא בְּדִיּוּק כְּמוֹ לְשׁוֹן הַחֶלֶק הַקּוֹדֵם הַזֶּה, 20
 אֵלָּא שֶׁבֹא בְּפִרוּשׁ הַמְקַבֵּל שְׂפָל־דְּבִר וְדְבִר מִן־הַדְּבָרִים 21
 הַמְּחַבְּרִים וְנוֹסְפִים לוֹקִים עָלָיו בְּפָנַי עֲצֻמוֹ, וְאֵם יַעֲשֶׂה 22
 אֶת־כֵּלֶם — לוֹקָה עַל פְּלִאֲחָד מֵאוֹתָם הַמְּחַבְּרִים, גַּם אִם 23
 יַעֲשֶׂה אוֹתָם בְּבֵת אַחַת (כדין העובר על כמה לאוין שונים) 24
 — וְאֵלּוֹ רְאוּי לְמְנוּת פְּלִאֲחָד וְאֶחָד פְּלֹאוּ בְּפָנַי עֲצֻמוֹ. 25
 מֵהֶם אָמְרוּ יַתְעֵלָה: "לֹא־תוּכַל לְאָכַל בְּשַׁעֲרֶיךָ (מחוץ 26
 לחומה) מִעֶשֶׂר דָּגָן וְתִירֶשֶׁף וְיִצְהָרֶךְ (.. כי אם .. במקום אשר 27
 יבחר ה' אלוֹקֶיךָ בו". דברים יב, ז). אָמְרוּ בְּגִמְרָא כְּרַתוֹת (ד': 28
 אֲבָל מִעֶשֶׂר דָּגָן תִּירֶשׁ וְיִצְהָר — חִיב עַל פְּלִאֲחַת 29
 וְאֶחָת". וְהִקְשׁוּ עַל זֶה וְאָמְרוּ: "וְכִי לוֹקִין עַל לֹאוּ 30
 שִׁבְכָלוּת?" וְהַתְּשׁוּבָה: "קָרָא יִתִּירָא כְּתִיב. מִפְּדֵי כְּתִיב: 31
 "וְאֶכְלֶתָּ לְפָנַי ה' אֱלֹהֶיךָ מִעֶשֶׂר דָּגָן תִּירֶשֶׁף וְיִצְהָרֶךְ" (שם 32
 יד, כג); לְמָה לִי לְמִכְתָּב "לֹא תוּכַל לְאָכַל בְּשַׁעֲרֶיךָ"? וְכִי 33
 תִּימָא לְלֹאוּ (להוסיף לאו על העשה) — אִם כֵּן לִימָא קָרָא: 34
 לֹא תֵּאֲכְלוּם. לְמָה לִי לְמִהַדֵּר לְמִכְתָּבֵיהִי (לחזור ולכתוב) 35
 כְּלִהִי? שְׁמַע מִנָּה: לְחֶלֶק" (לאו נפרד לכל פרט שבפסוק). 36
 וְשֶׁם נִבְּאָר גַּם־כֵּן, שְׂאֲמְרוּ יַתְעֵלָה: "וְלֶחֶם וְקָלִי וְכִרְמֶל 37
 לֹא תֵּאֲכְלוּ (עד הביאכם את קרבן אלוֹקִיכם" — אִיסוּר חֲדַשׁ. 38
 ויקרא כג, יד) — שֶׁהוּא חִיב עַל פְּלִאֲחַת וְאֶחָת. אָמְרוּ: 39
 "אֲבָל לְחֶם וְקָלִי וְכִרְמֶל (סוגי מאכלים העשויים מהתבואה) 40
 — חִיב עַל פְּלִאֲחַת וְאֶחָת. וְכִי לוֹקִין עַל לֹאוּ שִׁבְכָלוּת? 41
 קָרָא יִתִּירָא כְּתִיב: לְכַתֵּב רַחֲמֵנָא חֵד וְלִיתִי אֵידֶךָ מִנָּה". 42
 וְנִבְּאָר אַחֲרֵי שְׁקָלָא וְטִרְיָא שְׂאֲמְרוּ "קָלִי" לֹא הִיָּה בוֹ 43

ישעיה יד לא-לב

לא הילילי שער ועקירעיר נמוג פלשת פלד פי מצפון עשן פא ואין בודד במועדיו: לב ומה יענה
מלאכיגוי פי יהוה יסד ציון ובה יחסו עניי עמו: (פ)

ישעיה טו א-ד

א משא מואב פי בליל שדד ער מואב נדמה פי בליל שדד קירמואב נדמה: ב עלה הבית ודיבן
הבמות לבכי על-נבו ועל מידבא מואב יליל בכלראשיו קרחה פלזקן גרועה: ג בחוצותיו חגרו שק
על גנותיה וברחבתיה בלה יליל ירד בככי: ד ותזעק חשבון ואלעלה עד-יהן נשמע קולם על-פן
חלצי מואב יריעו נפשו ירעה לו:

רש"י

חזקיהו מלאכים בכל גבול ישראל לשוב להקב"ה:
(א) משא מואב. נתנבא ישעיה שיבוא סנחרב על
מואב ויגלם כמו שנאמר (לקמן טו) בשלש שנים כשני
שכיר ונקלה כבוד מואב: כי בליל שדד ער מואב
נדמה. נדמה מואב כאילו ישן דומה ואין יכול
להלחם ובליל אחר אשר שודד בו קיר מואב נדמה
ת"י ואינן רדימין ער וקיר שתי מדינות מואב הם:
(ב) עלה הבית ודיבון. עלה מואב הבית ואנשי
דיבון על הבמות: לבכי. אלו בוכים בבית ואלו בוכים
בראשי במותיהם: (ג) ירד בככי. גונח ונוהם בככי
כמו (שופטים יא) וירדתי על ההרים וכן (איכה ג) זכר עניי
ומרודי: (ד) על כן חלוצי מואב יריעו. על אשר
מזוייני מואב יריעו לקראת המלחמה ונפשו של מואב
ירעה לו מתרועעת כאבל על עצמו:

(לא) כי מצפון עשן בא. פורעניות קשה כעשן תבא
עליהם מצפון, עזה וגבוליה שהכה חזקיהו היו
בדרומה של ארץ ישראל במקצוע דרומית מערבית
נמצאת ארץ ישראל לה מצפון וכן מצינו בספרי
בהאזינו בקשו לברוח כלפי דרום היו מסגירין אותן
שנאמ' (עמוס ב) על שלשה פשעי עזה למדנו שעזה
בדרום: ואין בודד במועדיו. ת"י ולית דמאחר
בזמנהי בגרודים שיעד לבא עליכם ואין מאחר
פעמיו להיות בודד וכא בדד לכו אלא כולם כאחד
יבואו בחזקה: (לב) ומה יענה מלאכי גוי. ומה
יגידו בימי חזקיהו מלאכי ישראל ההולכים לבשר
בשורות כן יגידו ה' יסד בציון הקים בה מלך הגון
וחזק ה' עמו: ובה יחסו עניי עמו. אף מעשרת
השבטי' באים שם כמו שמפורש (בד"ה ב ל) ששלח

מצודת ציון

(לא) הילילי. מל' יללה: נמוג. ענין המסה והמקה: בודד.
מלשון בודד ויחיד: במועדיו. מל' מועד וזמן: (לב) יענה.
ענין תשובה: מלאכי. שלוחים: (א) שדד. ענין עושק
ואבדון: נדמה. ענין שתיקה כמו וידם אהרן (ויקרא י) ויאמר
כן על האבדון והכריתה על כי הוא מושחק מעתה ולא נשמע
קולו וכן אוי לי כי נדמתי (לעיל ו): (ב) קרחה. ענין מריטת
השער: גרועה. מלשון גרעון וחסרון: (ג) יורד. ענין נהימה
וגניחה כמו אריד בשיחי (תהלים נה): (ד) חשבון ואלעלה.
יהץ. שמות מקומות: חלוצי. מזוין בכלי קרב: יריעו. ירעה.
מלשון תרועה:

מצודת דוד

(לא) הילילי שער. עשי יללה על חורבן השער וזעקי מרה על
שוממות העיר: נמוג. נמס ונחרב כל פלשת: כי מצפון. מא"י
היושבת לצפון מזרח פלשת בא עליה פורעניות הקשה כעשן:
ואין בודד במועדיו. אין מי באנשי חזקיהו יבוא בדד בזמן
המועד שקבע להלחם בו כי כולם יחד יבואו: (לב) ומה יענה
מלאכי גוי. כל אחד ממלאכי האומות ההולכים בשליחות
מארץ לארץ כשישאלו אותו חדשות מה יענה לשואלים: כי
ה' וכי'. כאומר את זה יענה לומר דעו אשר ה' יסד את ציון
ולא גבר עליה סנחריב: ובה יחסו. בציון יחסו להסתתר מפני
סנחריב כי לא כבשה: (א) משא מואב. נבואה זו על מואב
אשר בליל בעת השינה בא השודד ושדד את העיר ער

העומדת במואב ונכרת עמה: קיר מואב. העיר קיר העומדת במואב גם היא נשדדה בליל ונכרת עמה: (ב) עלה הבית. מואב
עלה לבית העבודת כוכבים ואנשי דיבון עלו על הבמות לבכות שמה בחושכם שהעבודת כוכבים תרחם עליהם ותצילם: על
נבו. על חורבן נבו ומידבא יליל מואב: קרחה. כי ימרטו שערות ראשם וישאר קרח: גרועה. תלש השערות ונחסר מהם: (ג)
בחוצותיו. בפרסום חגרו שקים לאבל וצער כלה יליל בכל מקום מהמקומות האלה ישמע קול יללה ונהימה בככי: (ד) ותזעק
חשבון. עדת חשבון: קולם. קול זעקתם: על כן. בעבור זעקת העם גם חלוצי הצבא שבמואב יריעו גם המה תרועת הבכי
והיללה ולא שתו לבם להלחם עוד: נפשו ירעה לו. נפשו של מואב ירעה תרועת שבר על עצמו:

משלי כג א-טו

א פִּי־תִשָּׁב לְלַחֹם אֶת־מוֹשֶׁל בֵּין תְּבִין אֶת־אֲשֶׁר לְפָנָיִךְ: ב וְשִׁמְתָּ שִׁפְיִן בְּלֶעְדָּא אִם־בְּעַל נֶפֶשׁ אֶתָּה: ג אֶל־תִּתְּאוּ לְמִטְעַמֹּתָיו וְהוּא לֶחֶם כְּזָבִים: ד אֶל־תִּינַע לְהַעֲשִׂיר מִבִּינְתֶךָ חֲדָל: ה (התעורף) הִתְעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאִינְנוּ כִּי עֲשָׂה יַעֲשֶׂה־לּוֹ כְּנַפִּים פְּנֹשֶׁר (ועיף) יַעֲוֶה הַשְּׁמַיִם: ו אֶל־תִּלְחֶם אֶת־לֶחֶם רַע עֵין וְאֶל־ (תתאו) תִּתְּאוּ לְמִטְעַמֹּתָיו: ז כִּי | כְּמוֹ־שֶׁעַר בְּנִפְשׁוֹ כִּן־הוּא אֹכֵל וְשִׁתָּה יֹאמֵר לָךְ וְלָבוֹ בְּלֶעְמָךְ: ח פֶּתֶךָ־אֲכַלְתָּ תִקְיָאָנָה וְשַׁחַת דְּבַרְיֶךָ הִנְעִימִים: ט בְּאִזְנֵי כֶּסֶל אֶל־תִּדְבֵּר כִּי־יָבוֹאוּ לְשֹׁכֵל מִלֵּיד: י אֶל־תִּסַּג גְּבוֹל עוֹלָם וּבִשְׂדֵי יְתוּמִים אֶל־תִּבְאֵ: יא כִּי־גֵאֲלֶם חֶזֶק הוּא־יְרִיב אֶת־רִיבֶם אֶתְּךָ: יב הִבִּיאָה לְמוֹסֵר לְכָךְ וְאִזְנֶךָ לְאִמְרֵי־דַעַת: יג אֶל־תִּמְנַע מִנְעַר מוֹסֵר כִּי־תִפְנֹו בְּשֹׁכֵט לֹא יָמוּת: יד אֶתָּה בְּשֹׁכֵט תִּפְנֹו וְנִפְשׁוֹ מִשְׂאוֹל תִּצִּיל: טו בְּנֵי אִם־חֲכָם לְכָךְ יִשְׁמַח לְבִי גַם־אֲנִי:

רש"י

כרגע שתכפול עיניך לעמצו ואין אותה גירסא מצויה כך: התעייף. כמו וכפלת ותעייף: (ז) כי כמו שער בנפשו. שער זה נקוד חציו פתח וחציו קמץ וטעמו למטה לכך הוא פעל ולא שם דבר שאם היה שם דבר היה קמץ וטעמו למעלה ככל שער שבמקרא ופתרונו כאילו שפך האוכל הזה מרה בנפשו של רע העין כן הוא. שער מן לשון התאנים השערים המרים (ירמיה כט): (ח) פתך. שאכלתו בביתו סוף שתקיאנה מפני הבושה: ושחת דבריך הנעימים. חנות שהחזקת ודברת לו דברים רכים הכל אבדת: (י) ובשדי יתומים. בלקט שכחה ופאה הראוי להם:

(א) כי תשב ללחום. לאכול: בין תבין. תן לבך לדעת מי הוא אם עינו צרה או יפה: (ב) ושמת שכין בלועך. בלחייך אם ראית עינו צרה אל תאכל משלו: אם בעל נפש אתה. אם רעבתן אתה ותאב לאכול טוב לתחוב סכין בין שניך, ורבותינו דרשו בתלמיד היושב לפני רבו אם יודע ברבו שיחזיר לו תשובה על כל דבר שישאלהו ידקדק וישאל שמועתו ואם לאו ישתוק: (ג) אל תתאו למטעמותיו. אלא פרוש ממנו ולך לפני רב הגון ולא תביישהו בשאלות אחר שלא ידע להשיב: (ד) אל תיגע להעשיר. לעשות גירסתך חבילות חבילות כי סוף שתשכחנה: (ה) התעייף עיניך בו.

מצודת ציון

(ב) שכין. כמו סכין בסמ"ך וכן התמלא בשכות עורו (איוב מ): בלועך. ענין בליעה וכן יעלעו דם (שם ט) והביית היא ב"ת השמוש: (ג) למטעמותיו. דברים מוטעמים ומשובחים כמו ועשה לי מטעמים (בראשית כז): (ד) תיגע. מל' יגיעה: (ה) התעייף. מל' עפפה ותנועה: (ז) שער. מל' השערה ואומדן כמו מאה שערים (שם כו): (ח) תקיאנה. הוא החזרת המאכל לחוץ וכן קיא צואה (ישעיה כח): (ט) מליך. מאמריך כמו אין מלה בלשוני (תהלים קלט): (יד) משאול. מגיהנם:

עצתי חדל מזה מבינת עצמך כי מה תועלת במרבית ההון: (ה) התעייף. ר"ל מה בצע בעושר וכי הוא דבר המתקיים הלא פעמים אבוד בשעה קלה עורך מנענע עיניך להסתכל בו ואיננו כי פתאום יאבד וכאלו עשה לעצמו כנפים לעוף ממך חיש מהר כנשר הזה הממהר לעוף לצד השמים ונכסה מהעין: (ו) אל תלחם. אל תאכל לחם ולתוספת ביאור פירש ואמר את לחם וגו': (ז) כמו שער. כמו המשער בעצמו דבר מה שאין בזה שום ממש כ"א דמיון ומחשבה בעלמא כן המאכיל הזה אף כי יאמר לך אכול ושתה הנה לבו בל עמך ולא יחפוץ שתאכל באמת ואין ממש בדבריו: (ח) פתך. הפת שנתן לך אשר אכלת סופה תקיאנה מגופך כי הביט עליך בעין רעה בעת אכלך והנה שחת דבריך הנעימים אשר דברת עמו רכות והחזקות טובה וחנוה על האכילה כי למפרע היו בחנם הואיל ותיקיא המאכל: (ט) אל תדבר. מה מדברי החכמה כי לחסרון דעתו יבזה מאמריך הנאמרים בהשכל: (י) אל תסג. אל תחזיר לאחור סימן הגבול הנעשה מעולם לקחת מה מגבול רעך: אל תבוא. לקצור תבואתם לעצמך בחשבך שאין לאל ידם לעמוד למולך: (יא) כי גואלם חזק. אם המה תשושי כח הלא ה' הגואל אותם הוא חזק והוא יריב עמך את ריבם: (יב) הביאה. הכנע לבך לשמוע אל המוסר ואזנך וגו': (יג) מוסר. הכאת שבט מוסר: כי תכנו. אם תכנו בשבט הלא לא ימות בזה ורק הוא צער בעלמא: (יד) אתה. הנה אתה תצערו בהכאת השבט ובוה תצילו מן השאול כי יכשיר מעשיו מוטב לו צער השבט מצער השאול: (טו) אם חכם. כאשר יחכם לבך על כי תשמע אמרי אלה הנה אז ישמח לבי גם אני כשמחת לבבך הואיל ומידי באה לך החכמה:

מצודת דוד

(א) כי תשב ללחום. כאשר תשב לאכול לחם עם המושל בה הוא בעל הסעודה: בין תבין. תן דעתך להבין את הדברים אשר לפניך להתבונן בהם אם עינו יפה או רעה: (ב) ושמת. ר"ל אולי תחבונך דברך ויטיב לך להשים סכין בבית הבליעה משתאכל עמו: אם בעל נפש אתה. אם יש לך נפש משכלת למאוס ברע: (ג) אל תתאו. אל תתאוה למאכליו המוטעמים וטובים: והוא. ר"ל מאכלו כוזב בפעולתו כי דרך המאכל להבריא גוף האדם ולא כן הבא מבעל עין הרע: (ד) אל תיגע. להרבות עסק להרבות הון: מבינתך חדל. ר"ל אם מבלי

ח מטהרים את המקואות, העליון מן התחתון, והרחוק מן הקרוב. כיצד? מביא סילון של חרס או של אבר, ומניח ידו תחתיו עד שהוא מתמלא מים, ומושכו ומשיקו אפלו פשערה – דיו. היה בעליון ארבעים סאה, ובתחתון אין פלוס – ממלא בכתף ונותן לעליון, עד שירדו לתחתון ארבעים סאה.

ט פתל שבין שני מקואות שנסדק לשתי – מצטרף. ולערב – אין מצטרף, עד שיהא במקום אחד בשפופרת הנוד. רבי יהודה אומר: חלוף הדברים. נפרצו זה בתוך זה – על רום קקלפת השום, ועל רחב בשפופרת הנוד. י האביק שבמרחץ, בזמן שהוא באמצע – פוסל, מן הצד – אינו פוסל, מפני שהוא במקוה סמוך למקוה; דברי

פירוש ברטנורא

ח העליון מן התחתון. כגון שהיה העליון מים שאובים ותחתון מים כשרים: והרחוק מן הקרוב. ולא היישין שזאב בא אדם והפסיק השקתו ולא עלתה לו טבילה: מביא סילון של חרס או של אבר. והוא הדין של עץ או של עצם או של זכוכית. אבר, עופרת: ומניח ידו תחתיו. של הסילון כדי שלא יצאו מים לחוץ כשהוא מתמלא עד שעה שישק ויתחברו עם המקה האחר: אפילו בשערה. דהקלו כשאובה שהיא דרבנן. אבל אם היה העליון חסר מכשעור וזאב להכשירו על ידי השקה להשלימו לכשעור, אין די בהשקה כשערה, דאפילו רבי יהודה דמיקל מפי בפרק ב' דגיטין (דף מ"ו), בעי מופח על מנת להפחית: ממלא בכתף. דמאחר שיש במקוה ארבעים סאה מים כשרים אפילו כל מים שאובין שבעולם אין פוסלין אותו:

ט לשתי. מלמעלה למטה: לערב. מימין לשמאל: חלוף הדברים. מלמעלה למטה אין מצטרף, מימין לשמאל מצטרף. ואין הלכה כרבי יהודה: נפרצו זה בתוך זה. היינו מלמעלה בראש הכותל. דדוקא כשנסדק הכותל או נקב ולמעלה בראשו שלם הוא דבעינן כשפופרת הנוד, אבל כשנפרץ הכותל בראשו והמים מתחברין שם, סגי ברום קקלפת השום וברוחב כשפופרת הנוד:

י האביק שבמרחץ. כלי של מתכת משוקע באמבטי ויש בו נקב, דכשנמאסין מי האמבטי מחמת הטבילות פותחים הנקב שבאביק ויוצאים המים שבאמבטי וממשיכין לו מים אחרים נקיים וסותמים הנקב שלא יצאו המים והמים הנמשכים לאמבטי הן כשרים לטבילה, דלאחר שרחצו בחמין נכנסים לאמבטי וטובלים

משניות מבוארות – קהתי

טעמו של רבי יהודה, שאם הסדק הוא לרוחב הכותל, הרי החלק התחתון של הכותל מתרופף והולך מחמת המים הנכנסים בסדק, וכיון שנעשה רעוע הריהו כאילו אינו (תפארת ישראל); ויש מבארים הטעם, שאם הסדק לרוחב הכותל נחשב החלק העליון שעל גבי הסדק כאילו אינו (תוספות יום טוב בשם מהר"ד ליווא). נפרצו זה בתוך זה – כלומר שנפרץ הכותל מלמעלה, ומתערבים שם מי המקואות, על רום קקלפת השום – אם המים הצפים על גבי הכותל ומחברים את המקואות גובהם אפילו קקלפת השום, ועל רחב בשפופרת הנוד – ורוחב הפירצה הוא כשפופרת הנוד, היינו כרוחב שתי אצבעות, הרי הם מצטרפים, שהואיל והפירצה היא למעלה, והכל רואים שנתערבו מי המקואות, די בשיעור זה לצירוף המקואות (הרא"ש).

בארנו את הרישא של משנתנו לפי הרמב"ם. אבל יש מפרשים ענין "לשתי וערב" בהיפך ממה שבארנו, והיינו: לשתי – מצד זה לצד זה, כלומר לרוחב הכותל, וערב – מלמעלה למטה (הרא"ש). כן יש מפרשים: נסדק לשתי. מצטרף – כל הסדק לשפופרת הנוד (רובו ירוחם), ומשמע מדבריו, שאם אין הסדק מצטרף לשיעור שפופרת הנוד, אף על פי שנסדק לשתי, אין כאן עירוב מקואות, וכנסדק לערב, אף על פי שהסדק מצטרף לשיעור שפופרת הנוד, אין המקואות מתחברים עד שיהא כשפופרת הנוד במקום אחד ("בית יוסף").

באר משנה י

האביק שבמרחץ – במפרשים מבואר, שאביק הוא כעין קערה קטנה של מתכת השקועה בקרקעית האמבטי של המקוה שבמרחץ, ויש בה נקב, שסותמים אותו במגופה, וכשרוצים להחליף את המים שבמקה מוציאים את המגופה, והמים יוצאים מן האמבטי של המקוה, וחוזרים וסותמים את הנקב במגופה, וממשיכים לתוך האמבטי מים כשרים אחרים, ובאה המשנה ללמד: בזמן שהוא באמצע – שהאביק הוא באמצע האמבטי של המקוה, פוסל – את המקוה, לפי שכשמשכיכים מים לתוך האמבטי, נופלים המים בתחילה לתוך האביק, מאחר שהוא עמוק יותר משאר רצפת האמבטי, ונעשים שם מים שאובים, מאחר שהאביק דינו ככלי, הואיל והיה עליו שם כלי קודם שקבעו באמבטי; ונמצא שהיו באמבטי מים שאובים קודם שנתמלאה ארבעים סאה מים כשרים, הלכך כל המים נפסלו לטבילה; מן הצד – אבל בזמן שהאביק הוא מן הצד, אינו פוסל – את המקוה, מפני שהוא במקוה סמוך למקוה – שאף על פי שקדמו המים שבתוך

באר משנה ח

מטהרים את המקואות, העליון מן התחתון – אם היו שני מקואות בשיעור ההר, בעליון מים שאובים, ובתחתון ארבעים סאה מים כשרים, מטהרים את העליון על ידי השקתו לתחתון; וכל שכן משטהרים התחתון מן העליון, כשיש בעליון ארבעים סאה מים כשרים ובתחתון מים שאובים; והרחוק מן הקרוב – וכן מטהרים מקוה שאוב על ידי השקה למקוה כשר, כששניהם במקום ישר; והם רחוקים זה מזה, כיצד? מביא סילון של חרס – צינור של חרס, או של אבר – או צינור של עופרת, והוא הדין של עץ או של חומר אחר, ומניח ידו תחת ראשו השני, היינו סותם בידו את פיו, עד שהוא מתמלא מים – לכל ארכו, מן המקוה העליון, ומושכו ומשיקו – למימי התחתון, אפילו פשערה – אפילו לא נגעו המים שבסילון במי המקוה התחתון אלא ברוחב שערה, דיו – להכשיר את המקוה העליון (ענין במפרשים שנתחבטים בבאור ענין הסילון ומביאים עליו פירושים שונים), הנה בעליון ארבעים סאה – מים כשרים, ובתחתון אין פלוס – לא היו בו מים לגמרי, ממלא בכלי מים שאובים, ונותן לעליון – שכן מקוה שיש בו ארבעים סאה מים כשרים, אין מים שאובים פוסלים אותו, עד שירדו לתחתון ארבעים סאה – והרי התחתון מקוה כשר.

באר משנה ט

פתל שבין שני מקואות – חסרים, שנסדק לשתי – לארכו, מלמעלה למטה, מצטרף – כלומר אם יש בשניהם ארבעים סאה, הרי הם מצטרפים על ידי הסדק למקוה אחד, ומטבילים בכל אחד מהם; ולערב – אם נסדק הכותל לרחבו, אין מצטרף – המקואות מצטרפים להיטות מקוה אחד, עד שיהא במקום אחד בשפופרת הנוד – והטעם הוא, שאם הסדק מלמעלה למטה, לא ייסתם הסדק מאליו, ואף עלול הוא להתרחב; אבל כשהסדק לרוחב הכותל, עלול הוא להיסתם, מפני שהחלק העליון של הכותל מכביד ויורד על הסדק, הלכך צריך שיהא במקום אחד כשפופרת הנוד, שהוא השיעור לעירוב מקואות (חמארי; תפארת ישראל; עין תוספות יום טוב). רבי יהודה אומר: חלוף הדברים – הדין הפוך: נסדק מלמעלה למטה אין המקואות מצטרפים; נסדק לרחבו, מצטרפים.

רבי מאיר. וְחֲכָמִים אֹמְרִים: אִם מְקַבֵּל הָאֲמֻבְטִי רְבִיעִית עַד שֶׁלֹּא יִגְיעוּ לְאֲבִיךָ – פֶּשֶׁר; וְאִם לֹא – פְּסוּל. רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק אֹמֵר: אִם מְקַבֵּל הָאֲבִיךָ כֹּל שֶׁהוּא – פְּסוּל.
יא הַמְטַהֵר שֶׁבְמִרְחֵץ, הַתְּחַתּוּנָה מְלֵאָה שְׁאוּבִין וְהַעֲלִינָה מְלֵאָה פְּשָׁרִין, אִם יֵשׁ פְּנַגְדַּת הַנֶּקֶב שְׁלֹשָׁה לָגֵין – פְּסוּל. כִּמָּה יֵהָא פְּנַקֵּב וְיִהְיֶה בּוֹ שְׁלֹשָׁה לָגֵין? אֶחָד מְשֻׁלֵּשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים לְפָרְכָה; דְּבַרֵּי רַבִּי יוֹסִי. וְרַבִּי אֱלֵעָזָר אֹמֵר: אִפְלוּ הַתְּחַתּוּנָה מְלֵאָה פְּשָׁרִים, וְהַעֲלִינָה מְלֵאָה שְׁאוּבִין, וְיֵשׁ בְּצַד הַנֶּקֶב שְׁלֹשָׁה לָגֵין – פֶּשֶׁר, שֶׁלֹּא אִמְרוּ אֶלָּא שְׁלֹשָׁה לָגֵין שֶׁנִּפְּלוּ.

פירוש ברטנורא

שם: בזמן שהוא באמצע פסול. לפי שכל המים גוררים על גביו, ומים הגוררים על גבי כלים הרי אלו פסולים: מן הצד אינו פוסל. דאין המים גוררים על גביו, ואין כאן שאוב אלא מה שבתוכו, ושאר המים הוו להו מקוה כשר סמוך לשאוב, ומים שאובין בצד מים כשרים לא פסלי ואף על פי שנוגעים זה בזה: אם מקבלת האמבטי רביעית, מים כשרים קודם שיגיעו לאביך, כאלו מקבלת ארבעים סאה דמי, משום דרביעית שיעור מקוה הוא מדאורייתא להטביל בה מחטים וצנוריות: אם מקבל האביק, כלומר כיון דאביק הוא העשוי לקבל כל שהוא, פסול בכל ענין שהיה, בין באמצע בין מן הצד, בין מקבלת האמבטי רביעית קודם שבא אביך בין אינה מקבלת:

יא המטהרת שבמרחץ. שקתות המים העשויות במרחץ שנמשכים להם מים צוננים להשתמץ בהן כדי לטהר עצמן לאחר שרחצו בחמין, ופעמים שהן שתי שקתות זו בצד זו אלא שהאחת עליונה מחברתה, ויש נקב בכותל שבין שתיהן שהמים יוצאים מוּל לוו: אם יש פננגד הנקב שלשה לוגין. שהנקב רחב וארוך כשיעור שיכנס בו שלשה לוגין, נפסלה העליונה מחמת המים השאובין שבתחתונה, דחשיב כאילו המים שבנגד חלל הנקב שאובין הן באמצע העליונה, לא מן הצד, ושלשה לוגין מים שאובין פוסלים כשהן באמצע אע"פ שאין פוסלין מן הצד. ורבותא נקט שהתחתונה מים שאובין והעליונה מים כשרים, שדרך המים לרדת ואין דרכן לעלות, ואע"פ"כ נפסל העליון. וכל שכן שיפסל כשהיה הכשר לצד התחתון: כמה יהא בנקב. השתא אתא לאשמועינן כמה שיעורו של נקב שיצאו ממנו שלשה לוגין בבת אחת: אחד משלש מאות ועשרים בבריכה. דשלשה לוגין אחד משלש מאות ועשרים מסאה [צ"ל מ'מ' סאה]. כיצד, הסאה ששה קבין, והקב ארבע לוגין, נמצאו ארבעים סאה הן תשע מאות וששים לוג, הרי שלשה לוגין חלק אחד משלש מאות ועשרים בבריכה, כלומר במקוה כשר של ארבעים סאה, ושיעור חכמים שיעור מקוה שמחזיק ארבעים סאה, אמה על אמה ברוב שלש אמות, הרי שיעור הנקב המחזיק שלשה לוגין הוא אחד משלש מאות ועשרים מאמה על אמה ברוב שלש אמות המחזיק ארבעים סאה. ורמב"ם כתב, שאם היתה הבריכה פחות או יותר מארבעים סאה, אחד משלש הנקב בפרות ובתר לפי חשבון זה, כגון אם היה בבריכה עשרים סאה, צריך להיות הנקב אחד ממאה וששים: אפילו התחתונה מלאה כשרים והעליונה מלאה שאובין. שדרך מים לירד, אפילו הכי אין שלשה לוגין שאובין שבנקב פוסלין את התחתונה: שלא אמרו אלא שלשה לוגין שנפלו. ואין השאובין פוסלין את המקוה עד שיפלו לתוכו. והלכה כרבי יוסי:

משניות מבוארות – קהתי

שביניהן, התחתונה מלאה שאובין – הבריכה התחתונה מלאה מים שאובים, והעליונה מלאה פשרין – מים כשרים למקוה; אם יש פננגד הנקב – שבין הבריכות, שלשה לוגין – שהנקב גדול עד שיש במים שכנגדו שיעור שלשה לוגים, פסול – פסולים המים שבבריכה העליונה, אם אין בהם ארבעים סאה, כאילו התערבו בהם שלשה לוגים מן המים השאובים שבתחתונה (הר"ש; ה"א"ש). והרמב"ם מבאר הטעם שנפסלה העליונה, מפני שהנקב כאילו הוא באמצע העליונה, לא בצידה, ואמנם מים שאובים שהם בצד המקוה, אף על פי שנוגעים אלו באלו, אינם פוסלים את המקוה, מפני שהם כמקוה סמוך למקוה, אבל אם היו המים השאובים באמצע המקוה, הרי הם פוסלים את המקוה (ה"ל מקואות ו, י"ב). משנתנו נקטה לרבותא, שהתחתונה מלאה שאובין והעליונה מים כשרים, שאף על פי שדרך המים לרדת ואין דרכם לעלות, מכל מקום פסולה העליונה. וכל שכן שאם התחתונה מלאה כשרים והעליונה מים שאובים, שהתחתונה פסולה (הר"ש; חמאירי; ברטנורא). כמה יהא בנקב ויהיה בו שלשה לוגין – מהו שיעור חללו של הנקב, שיהיו בו שלשה לוגים מים? אֶחָד מְשֻׁלֵּשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים לְפָרְכָה – שכן בסתם בריכה היו ארבעים סאה, כשיעור מקוה הכשר לטבילה, וארבעים סאה הם תשע מאות וששים לוג, שהרי הסאה עשרים וארבעה לוג (הסאה 6 קבים, והקב 4 לוגים), נמצא שלושה לוגים הם אחד משלש מאות ועשרים לבריכה; היתה עשרים סאה, צריך להיות בנקב אחד ממאה וששים לבריכה (ה"ל מקואות ו, י"ג); דְּבַרֵּי רַבִּי יוֹסִי – כל מה ששנינו לעיל במשנתנו. וְרַבִּי אֱלֵעָזָר אֹמֵר: אִפְלוּ הַתְּחַתּוּנָה מְלֵאָה פְּשָׁרִים, וְהַעֲלִינָה מְלֵאָה שְׁאוּבִין – שרמים שבעליונה דרכם לירד לתחתונה, וְיֵשׁ בְּצַד הַנֶּקֶב שְׁלֹשָׁה לָגֵין – ואפילו יש במים שכנגד הנקב שלשה לוגים, פֶּשֶׁר – מכל מקום כשרים המים שבתחתונה, שֶׁלֹּא אִמְרוּ – חכמים, אֶלָּא שְׁלֹשָׁה לָגֵין שֶׁנִּפְּלוּ – שאין מים שאובים פוסלים את מי המקוה אלא אם כן נפלו לתוכם, אבל לא בכגון שנוגעים בהם בלבד.

האביק למים הכשרים שנכנסו אחר כך בצידו, מכל מקום הרי זה כמקוה כשר שנעשה סמוך למקוה של מים שאובים, שבכגון זה אפילו היו הכשרים פחות מארבעים סאה לא נפסלו. ואמנם מאחר שהמים הכשרים כאן הם ארבעים סאה, יש להכשיר אף את המים שבאביק, משום השקתם לארבעים סאה, אלא שאין השקה מועילה למים שבתוך כלי, כי אם לטהרם מטומאתם בלבד, אבל לא להכשירם לטבילה; דְּבַרֵּי רַבִּי מְאִיר. וְחֲכָמִים אֹמְרִים: אִם מְקַבֵּל הָאֲמֻבְטִי רְבִיעִית – הלוג מים, עַד שֶׁלֹּא יִגְיעוּ לְאֲבִיךָ – קודם שיגיעו המים לתוך האביק, פֶּשֶׁר – המקוה, אפילו בזמן שהאביק הוא באמצע האמבטי; וטעמם הוא, לפי שרביעית מים כשרים שיעור מקוה כשר הוא מן התורה להטביל בו כלים, כגון מחטים וכיוצא בהן, הלכך המים שבאביק אינם פוסלים את המקוה, שדינם כמקוה פסול הסמוך למקוה כשר, שאין הכשר נפסל על ידי נגיעתו בפסול, כמו שבארנו לעיל; וְאִם לֹא – שאין האמבטי מקבלת רביעית קודם שיגיעו המים לאביק, פְּסוּל – המקוה, אפילו כשהאביק מן הצד, שהואיל ויש באמבטי מים שאובים קודם שנתמלאה כשיעור מקוה מן התורה, הרי הם פוסלים את כל המים הבאים אחר כך לתוכה. רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק אֹמֵר: אִם מְקַבֵּל הָאֲבִיךָ כֹּל שֶׁהוּא – בין בזמן שהאביק באמצע ובין בזמן שהוא מן הצד, ואפילו מקבלת האמבטי רביעית קודם שיגיעו המים לאביק, פְּסוּל – המקוה, לפי שרוב המים שבמקוה קדמו להם המים השאובים שבאביק ונפסלו מחמתם תוך כדי המשכתם לאמבטי, שראשונים ראשונים שהגיעו נתבטלו בתוך השאובים שקדמו להם, ונעשו כולם פסולים.

בארנו משנתנו על פי "תפארת ישראל". אבל שאר המפרשים מבארים אותה בדרכים אחרות.

ב א ו ר מ ש נ ה י א

הַמְטַהֵר שֶׁבְמִרְחֵץ – היינו בריכות של מים צוננים, שהיו משתטפים בתוכן לאחר שיצאו מן המרחץ של תמין, כדי לטהר את עצמם, ופעמים שהן שתי בריכות זו למעלה מזו והן מחוברות על ידי נקב

פ ר ק ש ב י ע י

א יש מעלין את המקוה ולא פוסלין, פוסלין ולא מעלין, לא מעלין ולא פוסלין. אלו מעלין ולא פוסלין: השלג, והפּרד, והכּפּוּר, והגּלִיד, והמְלַח, והפּיט הנרוק. אָמַר רבי עקיבא: הִיָּה רבי ישמעאל דן פּנְגְדִי לומר: השלג אינו מעלה את המקוה. והעידו אנשי מידבא משמו, שאמר להם: צאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחלה. רבי יוחנן בן נורי אומר: אֲבָן הַפּרָד פּמִים. כיצד מעלין ולא פוסלין? מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת, נפל מהם סאה לתוכו, והעלתו, נמצאו מעלין ולא פוסלין.

ב אלו פוסלין ולא מעלין: הפנים בין טמאים בין טהורים, ומי כבשים, ומי שלקות, והתמד עד שלא החמיץ. כיצד פוסלין ולא מעלין? מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר קרטוב, ונפל מהן קרטוב לתוכו – לא העלהו; פוסלו בשלשה לגין. אבל שאר המשקין, ומי פרות, והציר, והמרס, והתמד משהחמיץ – פעמים מעלין ופעמים שאינן

פירוש ברטנורא

א יש מעלין, משלימן לארבעים סאה: ולא פוסלין. בשלשה לוגין שאובין, וכולהו מפרש כיצד: הכפור. נשמים שורדין נקפים: גלדי. מים שקפאו על פני הארץ או על פני המים: טיט הנרוק. טיט רך ורקק שנעשה כמו רוק: אבן הברד כמים. כמים שאובים דאמרינן לקמן פוסלים ולא מעלים, ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי. והלכה כעדותן של אנשי מידבא שעושין מקוה מן השלג אפילו לכתחלה: נמצאו מעלין. שהשלמהוהו. ולא פוסלין. בשלשה לוגין שאובין. שהרי סאה היא הרבה יותר משלשה לוגין, ולא נפסל המקוה בכך:

ב המים. שאובין, בין טמאין בין טהורים: מי כבשים. מים שכבשו בהן זיתים או מיני ירקות: ומי שלקות. מים ששלקו בהן שלקות: והתמד. חרצנים וזנים או שמרים שנתן עליהן מים: עד שלא החמיץ. דאם החמיץ נידון כמו פרות: קורטוב. אחד מששים וארבע בלוג: פעמים מעלין. כדמפרש, כשיש במקוה

משניות מבוארות – קהתי

(בסוּדא). אָמַר רבי עקיבא: הִיָּה רבי ישמעאל דן פּנְגְדִי לומר: השלג אינו מעלה את המקוה – אינו משלים את המקוה לארבעים סאה. והעידו אנשי מידבא משמו – של רבי ישמעאל, שאמר להם: צאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחלה – אף על פי שהיה רבי ישמעאל חולק על רבי עקיבא ואומר, שהשלג אינו מעלה את המקוה, מכל מקום הורה למעשה, שמותר אפילו לעשות מן השלג מקוה בתחילה. ויש מפרשים, שאף מה שהיה דן כנגד רבי עקיבא, שהשלג אינו מעלה, לא היה אלא על דרך הוויכוח, אבל להלכה סבר כמותו (דמב"ט). מידבא – שם מקום בעבר הירדן (עין במדבר כא, ל; יהושע יג, טו). רבי יוחנן בן נורי אומר: אֲבָן הַפּרָד פּמִים – שאם נשאבו אבני הברד בכלי, דינם כמים שאובים שפוסלים את המקוה בשלושה לוגים, ואינם משלימים אותו אפילו כשהם פחות משלושה לוגים. ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי. כיצד מעלין ולא פוסלין? מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת – שלושים ותשע סאים, ונפל מהם – מן השלג או מן הברד או מן הכפור וכו', סאה לתוכו – לתוך המקוה, והעלתו – והשלימה את המקוה לארבעים סאה, נמצאו מעלין – את המקוה, שהמקוה כשר לטבילה, ולא פוסלין – שהרי סאה היא הרבה יותר משלושה לוגים (הסאה היא 24 לוגים) ואפילו היתה מן השלג או מן הברד וכו' השאוב בכלי, לא נפסל המקוה.

באור משנה ב

אלו פוסלין ולא מעלין: המים – השאובים, בין טמאים בין טהורים – בין מים טמאים בין מים טהורים, ומי כבשים – מים שכבשו בהם ירקות, ומי שלקות – מים ששלקו בהם ירקות או דבר מאכל אחר, והתמד – משקה הנעשו ממים שנתונים על שמרי יין או על חרצנים וזנים של ענבים שנחטפו, עד שלא החמיץ – קודם שהחמיץ; אבל לאחר שהחמיץ דינו מבואר להלן. כיצד פוסלין ולא מעלין? מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר קרטוב – אחד מששים וארבעה בלוג, ונפל מהן – מן המים השאובים או ממי כבשים או ממי שלקות או מן התמד, קרטוב לתוכו – לתוך המקוה, לא העלתו – לא השלים הקרטוב את המקוה, וכן כל אחד מהם פוסלו בשלשה לגין – שאם נפל מהם לתוכו בשיעור שלושה לוגים, הרי זה פוסל את המקוה. אבל שאר המשקין – כגון יין

בארנו משנתנו כרוב המפרשים (רמב"ם: ר"ט; רא"ש: ברטנורא). אבל הגר"א מקשה על פירוש זה, ומפרש משנתנו בדרך אחרת לגמרי, ש"המטהרת שבמרחץ" היינו סדן, שחוקקים בו שני סילונות זה תחת זה, ויש נקב ביניהם, ונמשכים בסילון העליון מים כשרים אל בריכה ובסילון התחתון נמשכים מים שאובים למקום אחר; ודנה המשנה בבריכה שנכנסים לתוכה המים הכשרים מהסילון העליון, אם היא כשרה למקוה, מאחר שחוששים, שמא דרך הנקב שבין הסילונות נכנסים מים שאובים מהסילון התחתון לעליון, ויוצאים משם לבריכה ופוסלים את המים שבבריכה; והרי היא באה ללמד, שאם יש נקב שזושה לוגין. פסול. כלומר אם יש נקב כשיעור שייכנסו דרכו שלושה לוגים לסילון העליון ויצאו ממנו לבריכה קודם שיצאו משם ארבעים סאה לבריכה, הרי הבריכה פסולה, ששלושה לוגים מים שאובים פוסלים את המקוה אם נפלו לתוכו קודם שהיו בו ארבעים סאה. וכמה שיעור הנקב שייכנסו בו שלושה לוגים לסילון העליון ויצאו ממנו לבריכה קודם שיצאו משם ארבעים סאה לבריכה? אחד משלוש מאות ועשרים לבריכה, כלומר אחד משלוש מאות ועשרים חלקים מה שיוצאים מהכשרים לבריכה יצאו מהשאובים. ונוכל לדעת שיעור זה, אם נתווסף את הנקב, ונעמיד כלי תחת הסילון העליון שיצאו ממנו – למשל – 319 לוגים בשעה, ואחר כך נפתח את הנקב ונעמיד כלי, ואם יצאו עכשיו מן הסילון העליון 320 לוגים בשעה, הרי נדע שיש נקב כשיעור האמור, ונמצא שבארבעים סאה שנמשכו לבריכה מן הסילון העליון, יש שלושה לוגים מים שאובים, שהם 1/320 מארבעים סאה (שהרי 40 סאה הם 960 לוגים, ו-1/320 = 3/960). ורבי אלעזר אומר: אפילו התחנתה וכו' כשר. שאין מים שאובים פוסלים בריבוי והמשכה, והרי כאן המים הכשרים רבו על השאובים, ונמשכו לבריכה (עין חידושי הרשב"י, מה שמעיר על החשבון; ועיין "תפארת ישראל", שדמפרש גם כן על דרך הגר"א ביתר הרחבה; ועיין "בועז" מה שמקשה על שאר המפרשים).

באור משנה א

יש מעלין את המקוה – יש דברים המשלימים את המקוה לארבעים סאה, ולא פוסלין – ואינם פוסלים את המקוה, אם נפלו לתוכו מהם שלושה לוגים שאובים בכלי; פוסלין ולא מעלין – יש דברים הפוסלים את המקוה בשלושה לוגים שאובים, ואינם משלימים את המקוה אפילו כשהם פחות משלושה לוגים; לא מעלין ולא פוסלין – ויש דברים שאינם משלימים לארבעים סאה ואף אינם פוסלים את המקוה. אלו מעלין ולא פוסלין: השלג, והפּרָד, והכּפּוּר – הטל שנקרש, והגלדי – הקרח, והמלח, והפיט הנרוק – הטט הרוך, שיכולים להריקו מכלי אל כלי (דשיי טוכה יט, ב; תפארת ישראל); ויש מפרשים: טיט רך ורקק שנעשה כמו רוק (דמב"ט:

מעלין. פיצד? מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת, נפל לתוכו סאה מהם – לא העלתו. היו בו ארבעים סאה, נתן סאה ונטל סאה – הרי זה כשר.

ג הדיח בו סלי זיתים וסלי ענבים, ושנו את מראיו – כשר. רבי יוסי אומר: מי הצבע פוסלין אותו בשלשה לגין, ואינן פוסלין אותו בשני מראה. נפל לתוכו יין ומחל, ושנו את מראיו – פסול. פיצד יעשה? ימתין לו עד שיירדו גשמים, ויחזור מראיהו למראה המים. היו בו ארבעים סאה, ממלא בפתף ונותן לתוכו, עד שיחזור מראיהו למראה המים.

ד נפל לתוכו יין או מחל, ושנו מקצת מראיו, אם אין בו מראה מים ארבעים סאה – הרי זה לא יטבל בו. ה שלשה לגין מים, ונפל לתוכן קרטוב יין, והרי מראיהו כמראה היין, ונפלו למקוה – לא פסלוהו. שלשה לגין

פירוש ברטנורא

ארבעים סאה מים כשרים ונתן בו סאה מי פירות, ואח"כ נטל סאה ממנו מים ומי פירות מעורבים יחד, הרי כל הסאה של מי פירות שנשארה במקוה משלימים את המקוה: פעמים אין מעלין. כדקתני במקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת:

ג ושינו את מראיו כשר. והדחת כלם לא חשיבא שינוי מראה: ואין פוסלים אותו בשינוי מראה. משום דצבעא לית ביה מששא: מוחל. מים היוצאים מן הוותים: עד שיירדו גשמים. דלמלאות בכתף אי אפשר, דבחסר עסקונו, שהוא נפסל בשלשה לגין: ממלא בכתף. דמקוה שלם אין השאובים פוסלים אותו לעולם:

ד אין בו מראה מים ארבעים סאה. אם אין במקוה ארבעים סאה שיש בהן מראה מים, לא יטבל באותו מקוה אפילו באותו צד שיש בו מראה מים, ואם טבל לא עלתה לו טבילה:

ה ונפלו למקוה לא פסלוהו. הואיל והן נראין כיון, ומי פירות אין פוסלין בשלשה לגין: כל הולך אחר המראה. אף על פי שאין החלב פוסל המקוה ואין

משניות מבוארות – קהתי

לכלוך הסלים מהפירות אין בהם ממש, ואינם פוסלים את המקוה בשינוי מראה. רבי יוסי אומר: מי הצבע פוסלין אותו בשלשה לגין – מים ששרו בהם סמנים וקיבלו צבע, אם נפלו מהם לתוך מקוה, הרי הם פוסלים אותו בשלושה לגים כדן מים שאובים, שאם לא היו במקוה ארבעים סאה ונפלו מהם שלושה לגים לתוכו, נפסל המקוה, ואינן פוסלין אותו בשני מראה – אם נפל מהם פחות משלושה לגים לתוך מקוה חסר, או שנפלו מהם אפילו שלושה לגים ויותר לתוך מקוה שלם, אף על פי ששינו את מראיו, המקוה כשר, לפי שצבע המים אין בו ממש. נפל לתוכו – לתוך המקוה, יין ומחל – או מוהל היוצא מן הזיתים, ושנו את מראיו – הואיל ונמצא בו גוף הדבר המשנה, פסול – המקוה, משום שינוי המראה. פיצד יעשה? כדי להכשירו: אם אין במקוה ארבעים סאה, ימתין לו עד שיירדו גשמים – שכן למלא בכתף אי אפשר, שהרי מים שאובים פוסלים אותו בשלושה לגים, ויחזור מראיהו למראה המים – ויוכשרו. היו בו – במקוה, ארבעים סאה – מים כשרים שנשתנה מראהם על ידי יין או מוהל, ממלא בפתף – מים שאובים, ונותן לתוכו, עד שיחזור מראיהו למראה המים – שהרי מקוה שלם אין השאובים פוסלים אותו לעולם, הלכך נותן לתוכו אפילו מים שאובים עד שיחזור מראה המים.

באור משנה ד

נפל לתוכו – לתוך מקוה שלם, יין או מחל, ושנו מקצת מראיו – שנשתנה מראה המים בצד אחד של המקוה, אם אין בו מראה מים ארבעים סאה – אם אין במקוה ארבעים סאה מים שלא נשתנו מראהם, הרי זה לא יטבל בו – באותו מקוה, אפילו באותו צד שיש בו מראה מים, שהמים שנשתנו מראהם אין דינם כמים כלל, והרי שאין כאן ארבעים סאה כלל (תפארת ישראל); והטובל בו, לא עלתה לו טבילה. ברם, אם יש במקוה ארבעים סאה מים שלא נשתנו מראהם, משמע ממשנתנו, שמתור לטבול במקוה שלא נשתנה (המאירי: "בית יוסף"; ש"ך).

באור משנה ה

שלשה לגין מים – שאובים, ונפל לתוכן קרטוב יין, והרי מראיהו כמראה היין, ונפלו למקוה – שאין בו ארבעים סאה, ולא שינו מראיו, לא פסלוהו – משום שלושה לגים מים שאובים,

ושמן, ומי פרות – מיץ שנחסט מן הפירות, והציר – מוהל היוצא מרגים מלוחים, והמריס – רוטב של דגים כבושים, והתמך משהחמיין – ונעשה משקה שיש בו טעם של יין; נל אלו פעמים מעלין – משלימים לארבעים סאה, ופעמים שאינן מעלין – אבל גם אינם פוסלים את המקוה. פיצד – לא מעלין ולא פוסלין? מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת – שלושים ותשע סאים מים כשרים, נפל לתוכו סאה מהם – משאר משקים או ממי פירות או מן הציר וכו', לא העלתו – לא השלימה הסאה את המקוה, ואמנם המים כשרים כמו שהיו, שאף לא פסלה אותם (אם לא נשתנה מראה המקוה מחמתה). אבל פנמיים שאלו מעלים את המקוה. כגון אם הרי בו ארבעים סאה – מים כשרים, נתן סאה – מהם, כגון ממי פירות או מן התמד, לתוך המקוה, ונטל סאה – וחזר ונטל סאה מתוך המקוה, הרי זה כשר – הארבעים סאה שנשארו הם מקוה כשר; הטעם הוא לפי שהסאה שנתן לתוך המקוה בטלה ברוב מים, ונמצא שכל הארבעים ואחת סאה הוכשרו, הלכך כשחזר ונטל סאה, הרי נשארו ארבעים סאה כשרים (רש"י יבמות פב, ב). והוא הדין במים שאובים ובמי כבושים וכו', אלא שנקטה המשנה את הדין כאן לרבותא, שאפילו שאר משקים ומי פירות שאינם מין מים מכל מקום לפעמים מעלים (תפארת ישראל). ובגמרא אמרו (יבמות פב, ב): עד רובו. כלומר שיכול ליתן סאה וליטול סאה רק עד תשע עשרה פעמים, אבל יתיר מכן, נפסל המקוה, שמא לא נשאר בו רוב מים אלא רוב מי פירות. ברם, במים שאובים, אפילו נתן ונטל עד לעולם כשר, לפי שבמקוה שלם אפילו נפלו לתוכו אלף סאה מים שאובים אינם פוסלים אותו. מה שאין כן במי פירות וכיוצא בהם, הואיל ואינם ראויים לטבילה כלל, שהרי כתוב: "מקוה מים". לפיכך החמירו בהם חכמים, שיהיו פוסלים ברוב (ר"ש; ר"א; תפארת ישראל); עיין יורה דעה סימן רא עטף כד; אמנם דעת הרמב"ם היא, שאף במים שאובים דווקא עד רובו כשר (הל' מקואות ז, ה; עיין ש"ך ביורה דעה סו).

באור משנה ג

משנתנו דנה במקוה שנשתנה מראה מימיו מחמת דבר שנפל לתוכו.

הדיח בו – במקוה, סלי זיתים וסלי ענבים – סלים שהיו בהם זיתים או ענבים, ושנו את מראיו – שמחמת הדחת הכלים נשתנה מראה מי המקוה, כשר – המקוה, שאין שינוי מראה פוסל במקוה אלא אם כן נפל לתוכו גוף הדבר המשנה את מראה מימיו, אבל

מים חסר קרטוב, ונפל לתוכן קרטוב חלב, והרי מראיהו כמראה המים, ונפלו למקוה – לא פסלוהו. רבי יוחנן בן נורי אומר: הפל הולך אחר המראה.

ו מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוננת, ירדו שנים וטבלו זה אחר זה – הראשון טהור, והשני טמא. רבי יהודה אומר: אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים – אף השני טהור. הטביל בו את הסגוס, והעלהו, מקצתו נוגע במים – טהור. הפר והפסת של עור, פיון שהגביה שפתותיהם מן המים – המים שבתוכן שאובין. פיצד יעשה? מטבילין ומעלה אותם הדרך שוליהם.

ז הטביל בו את המטה, אף על פי שרגליה שוקעות בטיט העבה – טהורה, מפני שהמים מקדמין. מקוה שפיקו

פירוש ברטנורא

במים שיעור שלשה לוגין לפסול, מכל מקום כיון שיש כאן שלשה לוגין שנראין כמים, חשבנין להו כאילו כולן מים ופסלין. ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי: **ו** והשני טמא. דודאי חסר שיעור המקוה במבילתו של ראשון: אף השני טהור. דאמרין גוד אחת, והוי כאילו המים שהעלה הראשון כנופו הן מחוברין למי מקוה ולא נחסר משיעורו כלום. ופירשו בנמרא דתנינה [דף י"ט] דלא טיהר רבי יהודה אלא במעלות דרבנן, כגון שהיה טהור לחולין וטבל להיות טהור למעשה, או שהיה טהור למעשה וטבל להיות טהור לתרומה. אבל לעלות מטומאה גמורה לטהרה, דברי הכל טמא. ואין הלכה כר' יהודה: סגוס. בגד צמר עב, וקורין לו בערבי אלבורנו"ם, ובלוע מים הרבה: מקצתו נוגע במים טהור. ובמקוה שיש בו מ' סאה מצומצמות איירי וטבל בו אדם לאחר שהטביל בו את הסגוס, טהור האיש הטובל אע"פ שנחסר שיעור מקוה בטבילת הסגוס, מאחר שמקצת הסגוס נוגע במים. ור' יהודה היא דסבירא ליה אמרין גוד אחת: המים שבתוכן שאובין. וחזירים ופוסלים את המקוה בשלשה לוגים. שהרי לא היו בו אלא ארבעים סאה מכוונת ונתחסר כשהגביה שפתותיהן מן המים: ומעלה אותם הדרך שוליהם. כדי שלא יפלו המים שבתוכן למקוה ויפסלו כל מימיו:

ז הטביל בו את המטה. שרגליה גבוהות, ואי אפשר להטבילה כולה כאחת במקוה קטן כזה ששיעורו מצומצם אא"כ רגליה שוקעות בטיט: העבה. שאינו נרוק ואין מטבילין בו: שהמים מקדמין. להטביל הרגלים קודם שישקעו בטיט, ובמים הוטבלו: שמימיו מרודדים. שאין המים עמוקים, מחמת שהמקוה

משניות מבוארות – קהתי

למי המקוה (הריב"ש, מובא בבית יוסף). ויש מקשים על טעם זה ומבארים, שהטעם הוא, משום שכשהגביה מקצת הסגוס אינו כל כך קטפרס כמו האדם, והרי קטפרס אינו חיבור; ועוד טעם, מפני שאין על האדם אלא משקה טופח, ואפשר שבקצת מקומות גופו נגוב ונמצא שאינו חיבור (יכסף משנה). – ויש מפרשים בבא זו, שאינה עוסקת בענין הטובל לאחר שהעלה את הסגוס, אלא בענין כשרות המקוה, אם המים היורדים מן הסגוס למקוה נחשבים כשואבים לפסול את המקוה בשלושה לוגים, ובאה המשנה ללמדנו, שכל זמן שמקצתו נוגע במים אינם חשובים שאובים, והמקוה טהור, היינו כשר; אבל אם העלהו כולו מן המים, המים היורדים ממנו חשובים שאובים, ופוסלים את המקוה (הור"ם; הרא"ש; הסו"ר; עיין משנה אחרונה). הפר והפסת של עור – שהטבילם בארבעים סאה מצומצמות. פיון שהגביה שפתותיהם מן המים – שבמקוה, המים שבתוכן שאובין – שבתוך הכר או הכסת, שאובין – לפי שיש להם בית קיבול, וחזירים ופוסלים את המקוה בשלושה לוגים, הואיל והמקוה נעשה חסר. פיצד יעשה – כשבה להטבילם במקוה מצומצם? מטבילין ומעלה אותם הדרך שוליהם – פיהם למטה ושוליהם למעלה, כדי שלא יקבלו מים בתוכם, כשמגביהם מן המים, ובכונן זה אין המים היורדים מהם נחשבים כשואבים (תוספות יום טוב).

באור משנה ז

הטביל בו – במקוה של ארבעים סאה מכוונת, את המטה – שמחמת רגליה הגבוהות אינה יכולה להיכנס כולה במים של המקוה המצומצם אלא אם כן רגליה שוקעות בטיט שתחת המים, אף על פי שרגליה שוקעות בטיט העבה – שאינו נרוק ואינו מצטרף למקוה (עיין לעיל משנה א). טהורה – המיטה, מפני שהמים שבתוכן מקדמין – להטביל את הרגלים קודם ששוקעות בטיט (רמב"ם; ברטנורא); ויש מפרשים, מפני שהמים מקדמין להיכנס לגומות הנעשות בטיט על ידי רגלי המיטה, והרי שהוטבלו במי המקוה המיטה והרגלים כאחד (הור"ם); ויש מבארים, לפי שהמים קדמו והרטיבו את רגלי המיטה, וכששקעו בטיט מתחברים המים עם הרגלים עם מי המקוה (הרא"ש). מקוה שפיקו מרדדין – שטוחים על פני הקרקע, שאינם עמוקים כדי לכסות את כל הגוף בבת אחת, אף על פי שיש בהם ארבעים סאה, כובש אפלו חבילי עצים, אפלו חבילי קנים

שאינן שאובים פוסלים אלא במים, אבל אלו הואיל ומראיהם כמראה היין, אין דינם כמים אלא כיון שאינו פוסל את המקוה, כמו ששינוי לעיל (משנה ב). שלשה לוגין מים חסר קרטוב, ונפל לתוכן קרטוב חלב, והרי מראיהו כמראה המים, ונפלו למקוה – שאין בו ארבעים סאה, אף על פי שמראיהם של השואבים שנפלו לתוכו כמראה המים, לא פסלוהו – שהרי אין בהם שלושה לוגים מים; והחלב אינו פוסל את המקוה. רבי יוחנן בן נורי אומר: הפל הולך אחר המראה – אף על פי שאין החלב פוסל את המקוה, ואין במים שיעור שלושה לוגים, מכל מקום כיון שנפלו לתוך המקוה שלושה לוגים שמראיהם כמראה מים, דינם כאילו כולם מים, ופוסלים את המקוה. ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי.

באור משנה ו

מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוננת – מצומצמות, ירדו שנים וטבלו זה אחר זה – באותו מקוה, הראשון טהור – שהרי טבל בארבעים סאה, והשני טמא – לפי שחסרו המים מארבעים סאה על ידי טבילתו של הראשון. רבי יהודה אומר: אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים – בזמן שהשני טבל בהם, אף השני טהור – לפי שאומרים: גוד אחת (משוך והורד), כלומר שרואים כאילו המים שעל גוף הראשון מחוברים למי המקוה, ולא חסר משיעור המקוה כלום (עיין גמרא תנינה י"ט, א). הטביל בו – במקוה של ארבעים סאה מצומצמות, את הסגוס – מעיל עבה של צמר, הסופג הרבה מים, והעלהו – מן המקוה, ואחר כך טבל בו אדם, מקצתו נוגע במים – אם מקצת הסגוס נוגעת במים בשעה שטבל בו האדם, טהור – הטובל בו. יש מבארים, שבבא זו היא המשך דברי רבי יהודה, והולך הוא לשיטתו שאומרים "גוד אחת", הלכך כל זמן שמקצת הסגוס נוגעת במי המקוה, רואים את המים הבלועים בסגוס כאילו הם מחוברים למקוה (ברטנורא). ויש מבארים, שבבא זו לדברי הכל היא, ואין זה דומה לשניים שטבלו זה אחר זה, ששינוי ברישא, שלדעת תנא קמא אפילו היו רגליו של ראשון נוגעות במים השני טמא, שכן שונה הסגוס מאדם, שהסגוס בולע הרבה מים, וכל זמן שלא הוציא את כולו מן המקוה הרי המים שבתוכו מעורבים עם המים שבמקוה, ואילו באדם אין המים אלא על שטח גופו, ולדעת תנא קמא אין הלחלוחית שעל גוף האדם חיבור

מִרְדִּין, כּוּבֵשׁ אֶפְלוּ חִבְלֵי עֵצִים, אֶפְלוּ חִבְלֵי קָנִים, כְּדֵי שִׁתְּפָחוּ הַמַּיִם, וַיִּזְרַד וְטוֹבַל. מִחַט שֶׁהָיָה נִתְּוָה עַל מַעְלוֹת הַמַּעְרָה, הָיָה מוֹלֵךְ וּמְבִיא בְּמַיִם, בֵּינָן שֶׁעָבַר עָלֶיהָ הַגֵּל – טְהוֹרָה.

פ ר ק ש מ י נ י

א אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל טְהוֹרָה, וּמְקוֹאוֹתֶיהָ טְהוֹרִים. מְקוֹאוֹת הָעַמִּים שֶׁבְּחוּצָה לָאָרֶץ – בְּשָׂרִים לְבַעְלֵי קָרְיָן, אֶפְלוּ נִתְּמָלוּ בְּקִילוֹן. שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁחוּץ לְמַפְתָּח – בְּשָׂרִים אֶף לְנִדּוֹת. מְלֻפְּנִים מִן הַמַּפְתָּח – בְּשָׂרִים לְבַעְלֵי קָרְיָן, וּפְסוּלִים

פירוש ברטנורא

רחב והמים מתפשטים בכלו. ואע"פ שיש בו ארבעים סאה אין כל גופו מתכסה במים בבת אחת: כּוּבֵשׁ. לצד אחד של מקוה: אפילו חבילי עצים וקנים. ואע"ג דנראה כמקוה שחלקו, אפילו הכי הואיל והמים נמנסין ביניהן לא הוי חלוץ. וכּוּבֵשׁ דנקט, מפני שהעצים והקנים צפים על פני המים, וצריך לכבש עליהם אבנים כדי שיכנסו תחת המים: הִיָּה מוֹלֵךְ וּמְבִיא בְּמַיִם. מנענע המים בידו: בֵּינָן שֶׁעָבַר הַגֵּל. של מים על המעלה של מקוה שהמחט מונח בה וצפו מי הגל על המחט, טהורה. ולפי שהמחט דקה וקטנה וירא פן תפול במים, דרך להטבילה כן:

ח א ארץ ישראל טהורה. ואפילו עיירות של כותים שבתוכה. שלא גזרו טומאה אלא על ארץ העמים בחוזה לארץ: ומקואותיה טהורים. ולא מחוקין להו בשאובים, דמתמא בהכשר נעשו: לְבַעְלֵי קָרְיָן. להתירן בדברי תורה. דבעל קרי אסור בדברי תורה עד שיטבול, וכי מביל אפילו במקוה שכל מימיו שאובין מותר: אפילו נתמלאו בקילון. שמילאו מים בכתף ושפכו לתוך גומא וגומא יש דרך שהולכים המים למקוה: שחוץ למפתח. חוץ לפתח המדינה: בְּשָׂרִים אֶף לְנִדּוֹת. להתירן לבעלה, ואע"ג איבא איסור כרת. ולא חיישינן שמא חסרים היו ונפלו עליהם מים שאובים ונתמלאו, דחוץ לפתח

משניות מבוארות – קהת

שאמרנו הפסול אינו במקוה אלא בטבילה בלבד? ואמנם הרשב"א (ב"תורת הבית" שער ז) חולק על הרא"ה, והוא כותב: "אם בא לומר, שאף על פי שיש בו ארבעים סאה, אלא שהמים מרודדין, אסור להוסיף עליהם מים שאובים עד שיהא גופו עולה בהן, טעות היא בידו, שכל שיש בו ארבעים סאה, הוי שנינו: "ממלא בכתף ונותן". ואף על פי ששנינו: "מקוה שמיימו מרודדין כובש חבילי עצים", לאו דווקא כובש, אלא אם אין מים להוסיף עליהם מדובר שם, אבל אם יש מים להוסיף מוסיף". מכל מקום קשה: א) מהו טעמו של הרשב"א ששכלים פסול? ב) מהו טעמו של הרא"ה, שאסור להוסיף מים שאובים?

על כך שמענו הסבר (באופן חמציתי) מפי מרן הגרא"י אונטרמן זצ"ל (שליט"א), שאמנם לדעת הרשב"א והרא"ה כשהמים מרודדים יש פסול במקוה עצמו. וביאור סברתו זו הוא, שהנה בטורה לא נאמר השיעור של ארבעים סאה, אלא שצריך שיהא כל גופו הטובל עולה במים בבת אחת, כמו שדרשו בספרא ממה שכתוב (ויקרא כב, ו-ז): "כי אם רחץ בשרו במים, ובא השמש וטהר" – מה ביאת שמשו כולו כאחת, אף ביאתו במים כולו כאחד; ואמנם מכאן למדו חכמים שהמקוה הוא אמה על אמה ברוב שלוש אמות ושיעורו ארבעים סאה.

והרי לפי זה יש לבאר, שלשיטת הרא"ה, כשם שמקוה חסר אין עליו תורת מקוה, כך גם מקוה שיש בו ארבעים סאה, אלא שאינו ראוי לטבילה, משום שאין גופו של אדם יכול לטבול במימיו בבת אחת, אין עליו תורת מקוה, כי חוסר האפשרות לטבילת אדם בניינו הוא כמו חוסר בכמות המים, וכל שאין עליו תורת מקוה אינו מטהר שאובים; מכאן כּוּבֵשׁ הַרְא"ה, שמקוה שמיימו מרודדים אסור ליתן לתוכו מים שאובים, שהואיל ועדיין אינו מקוה כשר, מים שאובים פוסלים בו.

ולשיטתו זו מתבאר גם טעמו של הרשב"א, משום מה בכלים פסול, שהואיל ומקוה שמיימו מרודדים אין תורת מקוה עליו, ויש לעשות בו תקנה, שיהא מקוה כשר, לפיכך אי אפשר לתקנו בכלים, שהרי תהא הווייתו על ידי דבר המקבל טומאה. ואמנם חרדלית מותר לגדור בכלים, לפי שאין באים שם אלא לעכב פסול הזחילה ולא להוות מקוה, אבל כאן שבאים להוות מקוה, הרי אין הווייתו אלא בטורה (עיין "חיבורו לטהרה").

באור משנה א

אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל טְהוֹרָה – ואפילו עיירות של כותים שבתוכה, שלא גזרו חכמים טומאה אלא על ארץ העמים בחוץ לארץ (הר"ש; ברטנורא), וּמְקוֹאוֹתֶיהָ טְהוֹרִים – וסתם מקואותיה בחזקת כשרים, שלא נעשו ממים שאובים. מְקוֹאוֹת הָעַמִּים שֶׁבְּחוּצָה לָאָרֶץ, בְּשָׂרִים לְבַעְלֵי קָרְיָן – שצריכים טבילה, מתקנת עזרא, לתפילה ולדברי תורה (עיין הקדמתנו לבאור המשנה בברכות ג, ד). אֶפְלוּ נִתְּמָלוּ בְּקִילוֹן – כּוּבֵשׁ עֵצִים, שמי גשמים ומתכנסים בו (עיין מונע קטן א, א). ואפילו מילאו מים בכתף והביאו מן הקילון ושפכו לתוך המקוה, הריהו כשר לבעלי קרי, כלומר שאפילו במקוה שכולו מים שאובים עולה להם הטבילה. ויש מפרשים, ש"קילון" מלה יוונית ופירושה משאבה מיוחדת לשאוב

– מניח בתוך המקוה, מצד אחד, חבילות של עצים או של קנים, וכּוּבֵשׁ אותן בדבר כבד, כגון באבן, שלא יצופו העצים על פני המים, כְּדֵי שִׁתְּפָחוּ הַמַּיִם – שיערמו המים למעלה על ידי צמצום שטח המקוה, ויכּוּס את כל הגוף, וַיִּזְרַד וְטוֹבַל – בתוכם. ומה שנקטה המשנה "אפילו חבילי עצים, אפילו חבילי קנים" מבואר במפרשים, שבאה היא להשמיענו, שאין צורך לומר שמותר להוריד אבנים לתוך המקוה כדי להצר את שטחו, אלא אפילו חבילי קנים, שהמים נכנסים ביניהם, מותר לכבש בתוך המקוה, ואינם הפסק, לפי שהמים מצטרפים לארבעים סאה, ובלבד שלא יחלקו כל המקוה (הר"ש; הרא"ש; עיין "חוספות יום טוב"; ועיין "משנה אחרונה"). מִחַט – טמאה, שְׁהָיָה נִתְּוָה עַל מַעְלוֹת הַמַּעְרָה – כלומר על אחת ממדרגות המקוה שבמערה, מחוץ למים, הָיָה מוֹלֵךְ וּמְבִיא בְּמַיִם – שבמקוה, שהיה מנענע את מי המקוה בידו או ברגלו, עד שהגיעו למעלות המקוה, בֵּינָן שֶׁעָבַר עָלֶיהָ – על המחט, הַגֵּל – של מים, שהציף את המעלות, טְהוֹרָה – המחט מטומאתה, שעלתה לה הטבילה בדרך זו (עיין "חוספות יום טוב"); ולפי שהמחט דקה וקטנה וחוששים שמה תפול במים ותאבד שם, הדרך להטבילה כך (הר"ש).

בענין "מקוה שמיימו מרודדין" מובא ב"בית יוסף" בשם הרשב"א, שדווקא אבנים או עצים מותר ליתן בתוך המקוה, כדי שיתכנסו המים לשטח צר ויעלו למעלה עד שיוכלו לכסות את כל הגוף, אבל אם עשה תקנה זו בכלים, המקוה פסול. וכן מובא בשלחן ערוך (יורה דעה סימן קא טע"ף טז).

וכבר נתחבטו רבים בטעמו של דבר. ויש כותבים, שהטעם הוא, משום שהווייתו של מקוה צריכה להיות בטורה ולא על ידי דבר המקבל טומאה, והרי כלים מקבלים טומאה ("עשרת הדין" מובא בש"ך סט).

אבל יש תמהים על כך, שהרי אין כאן פסול במקוה עצמו אלא בטבילה, מאחר שהמקוה עצמו יש בו ארבעים סאה וכשר הוא, אלא שיש צורך להרים את המים כדי שאפשר יהא לטבול בהם, ולמה אם כן אסור לעשות זאת בכלים? והלא מה שהמקוה פסול כשהווייתו על ידי דבר המקבל טומאה, הרי זה דווקא כשעל ידי זה נעשה מקוה, אבל לא כשעל ידי זה אינו אלא מקל על הטבילה? עוד הקשו על זה כמה ששנינו בענין חרדלית (סוף פרק ה): "ומידים שהוא גודר בכלים וטובל בהם", כלומר שמותר לבטל הזחילה על ידי כלים, הואיל ואין הכלים מהווים את המקוה, והרי כל שכן כאן, שהמקוה אינו פסול כלל, אלא שהפסול הוא בטבילה בלבד (ש"ך סט. ובבאור הגר"א: ועיין "תפארת ישראל, בנות" על משנתנו).

ויש מדייקים עוד במשנתנו, שמים מרודדים אינם מטהרים את השאובים, שהרי ישנה עצה פשוטה להוסיף מים שאובים במקוה זה, הואיל ויש בו ארבעים סאה, עד שיוכלו לטבול בו, כמו ששנינו (לעיל משנה ג): "הוי בו ארבעים סאה, ממלא בכתף ונותן לתוכו"... ולמה צריכים לכבש חבילי עצים וקנים? אלא מכאן שבמים מרודדים אסור ליתן מים שאובים אף על פי שיש בהם ארבעים סאה (הרא"ה ב"בדק הבית").

ואף על דיוק זה קשה, מהו הטעם שאסור ליתן כאן מים שאובים, והלא כפי

לְכַל הַטְּמָאִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: הַקְּרוֹבִים לְעִיר וְלְדֶרֶךְ – טְמָאִים מִפְּנֵי הַכְּבִיסָה, וְהַרְחוּקִים – טְהוֹרִים.
 ב אֵלּוּ בְּעֵלֵי קְרִיּוֹן שֶׁהֵם צְרִיכִין טְבִילָה: רָאָה מִיָּם חֲלוּקִים אֹרְחִים, פְּתִיחָה – טְהוֹר, בְּאֻמְצֵעַ וּבְסוֹף – טְמָא,
 מִתְחַלְהָ וְעַד סוֹף – טְהוֹר. לְבָנִים וְנִמְשָׁכִים – טְמָא. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: לְבָנִים פְּעֻכּוּרִים.
 ג הַמְטִיל טַפּוּן עֲבוֹת מִתּוֹךְ הָאֵמָה – טְמָא; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר חֲסָמָא. הַמְהַרְהֵר בְּלִילָה, וְעָמַד וּמָצָא בְּשָׂרוֹ חֵם –
 טְמָא. הַפּוֹלְטֵת זֶרַע בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי – טְהוֹרָה; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה. רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אָמַר: פְּעָמִים שֶׁהֵן אֲרָבַע
 עֲוֹנוֹת, פְּעָמִים שֶׁהֵן חֲמֹשׁ, פְּעָמִים שֶׁהֵן שֵׁשׁ. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: לְעוֹלָם חֲמֹשׁ.

פירוש ברטנורא

המדינה אין רגל בני אדם מצויה שם: לפניו מן המפתח. לפניו מפתח המדינה: ופסולים לכל הטמאים. שכני אדם מצוין שם הרבה וטמאים ככתב מים ונותנים שם לכבס ולרחוץ: מפני הכביסה. שיש לומר חסרים היו ונפסלו מן הכלים שמכבסים שם: והרחוקים טהורים. שאין מכבסים בהן וליכא למיחש להכני. ואין הלכה כר' אלעזר:

ב חלוקים. שמתוך טיפוס חלוקים כמין שלשלת: בתחילה. בתחילת הטל מן רגלים: טהור. דלאו מין קרי הוא, אלא מעצירת השתן הוא בא: באמצע ובסוף. של הטל מן רגלים, טמא, דמין קרי הוא: נמשכים. מן רגלים מדובקים: טמא. דמין קרי הוא: לבנים בעכוורים. ובתחילה טהור, באמצע ובסוף טמא. ואין הלכה כרבי יוסי:

ג המהרהר בלילה. ורואה שבא על האשה, וכשיעור משנתו מצא בשרו חם ולא מצא טפת קרי: טמא. ודאי ראה קרי אלא שנאמר במיעוטו כבגד: הפולטת שכבת זרע ביום השלישי טהורה. כגון ששמה בחמישי בשבת ופלטת בשבת, לא שנא ששמה בתחילת ליל חמישי דאשתרי הורע במעיה ארבע עונות שלמות ליל חמישי ויום חמישי ליל ששי וששי, לא שנא ששמה חמישי עם השיבה, דלא אשתרי אלא מקצת חמישי וליל ששי וששי, דלא איכא אלא שתי עונות שלמות, שהעונה היא או יום או לילה: ר' ישמעאל אומר. בא לחלוק ולומר דפולטת בשלישי לשמושה מטמאה, אבל פולטת ברביעי,

משניות מבוארות – קהתי

כקרי, טמא – שמין קרי הוא; יש מפרשים, שאפילו היו כך מתחילה ועד סוף טמא (התאריט), אבל הרמב"ם בפירושו למשנתו כתב, שהוא טמא בין ראה כך בתחילה בין באמצע או בסוף, ומשמע מדבריו, שאם היו כך מתחילה ועד סוף טהור, כמו במים חלוקים או עכורים. רבי יוסי אומר: לְבָנִים פְּעֻכּוּרִים – שאינו טמא אלא כשראם באמצע או בסוף הטל מן רגליים, אבל אם ראם בתחילה, טהור.

באור משנה ג

הַמְטִיל טַפּוּן עֲבוֹת מִתּוֹךְ הָאֵמָה – אפילו בתחילת הטל מן רגליים, או בלי הטל מן רגליים אחריהן (תפארת ישראל). טמא – שדומות הן לשכבת זרע; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַסְּמָא – ומשמע, שחכמים חולקים עליו וסוברים, שהוא טהור, לפי שלדעתם אין זה קרי. וכך אמנם פוסק הרמב"ם (הל' אבות הסומאות ה, ח). הַמְהַרְהֵר בְּלִילָה – בגמרא (נידה מג, א) מבואר, שחלם שבעל אשה, וְעָמַד – והתעורר משנתו, וּמָצָא בְּשָׂרוֹ חֵם – שאבר המין היה חם, אף על פי שלא מצא שכבת זרע, טמא – שודאי יצאה ממנו שכבת זרע אלא שהיתה מעט ונתגבבה או שנבלעה כבגדיו. הַפּוֹלְטֵת זֶרַע בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי – לשימושה, כגון ששמה בשבת ופלטת ביום שני, טְהוֹרָה – ואפילו לא עברו משעת שימושה אלא שלוש עונות, שכן עונה היא יום או לילה, ואין העונה שנבעלה בה מן המנין, וכגון שימשה בסוף ליל שבת ופלטת בתחילת ליל שני, ונמצא שאין בין שימושה לפליטתה אלא יום שבת וליל ראשון ויום ראשון, מכל מקום טהורה, שכבר נפסד הזרע ואינו מטמא את הפולטתו (עיין שבת ט, ג). דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה. רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אָמַר: פְּעָמִים שֶׁהֵן אֲרָבַע עֲוֹנוֹת – רבי ישמעאל חולק על רבי אלעזר בן עזריה וסובר, שהפולטת זרע ביום השלישי טמאה, אבל הפולטת ביום הרביעי טהורה, ונמצא שפעמים פליטתה בתוך ארבע עונות שלמות מטמאה אותה, כגון אם שימשה בסוף יום רביעי, פליטתה עד תחילת ליל שבת מטמאה, והן ארבע עונות שלמות: ליל חמישי ויום חמישי, ליל ששי ויום ששי; פְּעָמִים שֶׁהֵן חֲמֹשׁ – עונות, כגון אם שימשה בתחילת יום רביעי, פליטתה מטמאה בתוך חמש עונות שלמות: יום רביעי, ליל חמישי ויום חמישי, ליל ששי ויום ששי; פְּעָמִים שֶׁהֵן שֵׁשׁ – עונות, כגון אם שימשה בתחילת ליל שבת, שהן שש עונות: ליל רביעי ויום רביעי, ליל חמישי ויום חמישי, ליל ששי ויום ששי. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר:

בה מים מבאר עמוקה (דח"א). שְׁבָאָרֵץ יִשְׂרָאֵל – המקואות שבארץ ישראל, היינו סתם מקואות שאין יודעים אם מימיהם כשרים או שאובים, שְׁחוּץ לַמְּפִתָּח – אלו שהם מחוץ לשער העיר, פְּשָׁרִים אֶף לְגִדּוֹת – להתירן לבעליהן, אף על פי שיש בהן איסור כרת, לפי שמקואות אלו סתמם כשרים הם. מִלְּפָנִים מִן הַמְּפִתָּח – המקואות שהם לפניו משער העיר, פְּשָׁרִים לְבַעֲלֵי קְרִיּוֹן – שהרי אפילו כולם שאובים כשרים הם לבעלי קרי להתירם בתפילה ובדברי תורה, כמו שבארנו לעיל, ופסולים לְכָל הַטְּמָאִים – שהואיל ומצויים שם בני אדם הרבה, הרי סתמם נעשו ממים שאובים לצורך כביסה ורחיצה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: הַקְּרוֹבִים לְעִיר וְלְדֶרֶךְ, טְמָאִים – כלומר פסולים הם, ואפילו אלו שהם מחוץ לשער העיר, מִפְּנֵי הַכְּבִיסָה – לפי שמכבסים בהם, ושמא בעוד שהיו חסרים נפסלו ממי הכביסה ששפכו לתוכם, שהם מים שאובים; וְהַרְחוּקִים – והמקומות הרחוקים מעיר ומדרך, טְהוֹרִים – שאין מכבסים בהם, וסתמם מקואות כשרים לטבילה, שחזקתם מן הגשמים. ואין הלכה כרבי אליעזר.

באור משנה ב

אגב המשנה הקודמת באה משנתנו ללמד בענין בעלי קרי הצריכים טבילה, שכן בתורה נאמר (ויקרא טו, טו): "ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ במים את כל בשרו וטמא עד הערב", ומכאן ששכבת זרע היא אב הטומאה ומטמאה אדם וכלים במגע, ובין הנוגע בה ובין הרואה אותה כבשרו, הרי הוא ראשון לטומאה, וטעון טבילה והערב שמש. – וחזכמים קראו לשכבת זרע בשם "קרי". על שם הכתוב (דברים כג, יא): "כי ירעה בך איש אשר לא ירעה טהור מקרה לילה" – משנתנו דנה במי שראה כעין קרי אם הוא טמא וטעון טבילה.

אֵלּוּ בְּעֵלֵי קְרִיּוֹן שֶׁהֵם צְרִיכִין טְבִילָה – אף על פי שלא ראו קרי ממש (התאריט; "משנה אחרונה"): רָאָה מִיָּם חֲלוּקִים – שיצאו טיפין טיפין, או עכוורים – או שראה מים עכורים, מִתְחַלְהָ – בתחילת הטל מן רגליים, טְהוֹר – שאין זה קרי, אלא מעצירת השתן הוא בא (דח"א). בְּאֻמְצֵעַ – ראה מים חלוקים או עכורים באמצע הטל מן רגליים, וּבְסוֹף – או בסוף, לאחר שהטיל מי רגליים, טְמָא – מדרבנן, שמין קרי הוא, וצריך טבילה. בַּרְס, לא גזרו עליו טומאה אלא לתרומה, אבל לחולין טהור (רמב"ם הל' אבות הסומאות ה, טו). מִתְחַלְהָ וְעַד סוֹף – היו המים שהטיל כולם מתחילה ועד סוף חלוקים או עכורים, טְהוֹר – שאין זה מחמת קרי (רמב"ם; הד"א). לְבָנִים וְנִמְשָׁכִים – ראה מים לבנים ונמשכים

פירוש ברטנורא

טהורה. מיהו מודה הוא דמקצת היום ככולו, דלא הקפידה תורה אלא במנין הימים ולא במנין העונות: **ופעמים שהן ארבע עונות שלימות.** כגון אם שמשוה בליל (רביעי) [חמישי] עם השבת, פליטתה טמאה עד תחילת ליל שבת: **ופעמים שהם חמש עונות.** כגון אם שמשוה בתחילת יום רביעי בעלות השחר, ופליטתה טמאה עד ליל שבת: **ופעמים שהם שש.** כגון שמשוה בתחילת ליל רביעי והיא טמאה עד תחילת ליל שבת, נמצאו שש עונות שלימות:

משניות מבוארות – קהתי

ונמצא שלא היו אלא ארבע עונות, ליל חמישי וחמישי, ליל שישי ושישי, ואף על פי כן משטבלו בליל שבת, פליטתן טהורה, שלא הקפידה התורה אלא על מנין הימים. ברם, פעמים שהן חמש עונות ופעמים שהן שש, כמו שבארנו לעיל. ורבי עקיבא סובר אף הוא כרבי ישמעאל, שהופרשו ביום רביעי, אלא שלדעתו בשחרית של יום רביעי הופרשו, וכיון שטבלו בליל שבת, נמצא שיש בין שימוש לטבילה חמש עונות, ומכאן שעל חמש עונות שלמות הקפיד הכתוב. ונקט רבי עקיבא לשון "לעולם", כדי להשמיענו, שאם יצאה מקצת עונה ראשונה נותנים לה מקצת עונה שישית להשלים חמש עונות. — הרמב"ם פוסק הלכה כרבי אלעזר בן עזריה, אבל הסוד ורוב הפוסקים פסוקו כרבי עקיבא.

לְעוֹלָם חֲמֵשׁ – הפולטת זרע בתוך חמש עונות שלמות, טמאה.

בגמרא (שבת פו, א) מבואר בענין טעם המחלוקת, שכולם למדים ממה שנאמר במתן תורה (שמות יט, טו): "היו נכונים לשלשת ימים, אל תגשו אל אשה", ומכאן שהופרשו מנשותיהן קודם מתן תורה שלושה ימים, מחשש שמא תיטמא האשה על ידי שכבת זרע שתפלוט; ולדברי הכל בשבת ניתנה התורה לישראל; ונחלקו התנאים, אימתי היה הציווי לפרוש מנשותיהן, שלדעת רבי אלעזר בן עזריה הופרשו ביום חמישי בשבת, וטבלו בתחילת ליל שבת, והרי שאפילו פלטו בשבת, שהוא יום שלישי לשימושן, נשארו בטהרתן. ורבי ישמעאל סובר, שהופרשו ביום רביעי, ויש שלא פירשו עד סוף יום רביעי,

אגרות קודש

ב"ה, כ' חשוון, ה'תשכ"א

ברוקלין, נ.י.

הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נו"ני עוסק בצ"צ וכו'

מוהר"ר ניסן שליט"א

שלום וברכה!

במענה למכתבו מ"ג חשוון, בו שואלני ע"ד יחסי לשאלת הרבנות ראשית דאה"ק ת"ו, שפרסמו בשמי חו"ד בזה במכ"ע.

ובהקדם שהפירסום במכ"ע נעשה שלא מדעתי, זאת אומרת גם שלא ברצוני, שהרי אין זה ענין שצריך לשקו"ט בו כל העם מקצה מנער ועד זקן טף ונשים, ובפרט לעשות במה לפירסומי שקו"ט במכתבי עתים של יושבי קרנות, וכדאי בזיון בלאו הכי לכבוד הרבנות לכבוד התורה.

וכשמפרסם אני דעתי בענינים כגון זה, הרי זה רק במקום שיש נ"מ לפועל, שזהו גם אחד הטעמים שעד עתה השתמטתי מלחוות דיעה בהאמור, כיון שמועד הבחירות עדיין רחוק הי, ושערת ששכמה שנויים יחולו ועד לימים הכי סמוכים למועד הבחירות.

כשבקרני פלוני והי זה בימים ספורים ממש לפני מועד הבחירות הרשמי, ובמשך שיחתנו שאלני לדעתי בשאלת הרבנות הראשית, והרי יש לפלוני מהלכים בחוגים הקובעים בשאלה זו, מצאתי לחובתי להביע דעתי גלוי, כיון שהי נוגע לפועל.

ובהעלותי עתה דברים אלו בכתב, עלי להקדים עוד נקודה והיא אשר הבא לקמן דן על יסוד המצב בהוה. כוונתי לומר, כי עצם היחס שלי לכל המוסד דרבנות הראשית - הריהו מבוסס על יסוד יחס כל גדולי ישראל שקדמונו - דענין כהנ"ל שלילי הוא. וכידוע לכל העסקנים הציבוריים דרוסי' איך שהתנגדו רבני ישראל ומנהיגים האמיתיים להקמת מוסד כזה ברוסי' וסביבותי. והתנגדו בכל עוז ועד כדי מלחמה בממשלה הצארית, כמובן באופנים האפשריים אז, עד שביטלו כל התכנית. והטעמים ידועים, ובאם הי' ספק בנוגע לחשש שלהם האם רחוק הוא או קרוב, הרי המציאות דשנות הרבנות הראשית דאה"ק ת"ו הוכיחה, אשר החששות צדקו במילואם ועוד יותר.

אלא שבעוה"ר, כפי המצב בהוה - הנה ביטול כל הענין דרבנות הראשית אם כי בגדר הטוב הוא, אבל לע"ע לא בגדר האפשרי, כיון שלא ישמעו לזה השמאליים ואפילו לא אלו שמימין להם, אף שכל אחד נוכח במשך שנים שעברו בההיזק שהובא לדת ועניני' על ידי מוסד הנ"ל וד"ל, למרות שאלו שניהנו במשרה זו כוונתם היתה רצוי' ואולי גם מעשיהם באם היו יכולים לפעול כרצונם. והאפשריות והיכולת שלהם היו פוחתות והולכות, ובינינו לבין עצמינו, לא תמיד עמדו בנסיון. אלא שאמרו חז"ל אל תדין את חברך וכו'.

כיון שכני"ל, אין אפשריות לבטל כל המוסד, הרי על כל פנים מוכרח למעט ההיזק הנגרם לדתנו ולכבוד התורה ונושאי התורה. וכל יום ויום שמאריכים הזמן עד הבחירות - מנוצל על ידי כמה גורמים באופן המשפיל עוד יותר מעמד הדתיים וכבוד התורה ונושאי'. ולא יאומן כי יסופר התגובות מסתם בני ישראל אשר באה"ק ת"ו במכתבים ובשיחות וכו' - לרגלי כל המתחולל מסביב להבחירות לרבנות הראשית.

ב. מובן שלא די לקבוע מועד בחירות בהקדם הכי אפשרי אלא אם כן יש מועמד מן המוכן ויש סיכויים שייבחר. על יסוד כל האמור, אמרתי לפלוני דעתי ברורה בג' נקודות, התלויות זב"ז, והן:

(א) מוכרח הוא אשר תהיינה הבחירות בתאריך הכי מוקדם, וכל הפועל

לדחותם - לוקח עליו האחריות לבזיון נוסף לדת ועניני' באה"ק ת"ו ומשם גם בחו"ל, כמו שהורה הנסיון בחדשים האחרונים.

(ב) לפי המצב בהוה - המועמד שיש סיכויים שייבחר הוא הרב ש. גורן שליט"א.

ואלו המנהלים שקוי"ט אודות אחרים גם להם ברור שחלק מאלו שמדברים אודותם לא יקבלו את התפקיד, וחלק מהם אין מתאימים לתפקיד, וחלק מהם אין כל סכויים שייבחרו, וכל השקוי"ט הוא רק בשביל נמוקים צדדיים, דפשיטא שאין להם מקום על חשבון בזיון הדת, כנ"ל.

(ג) מוכרח הדבר שישאר הרב נסים שליט"א במשרתו עתה, כי לא היתה כזאת בישראל אשר חילוניים, ואפילו סתם בע"ב (שחלק חשוב מועידה הבוחרת הוא מהם), יסירו רב ממשרתו. מובן שידוע לי שמלכתחילה הנה באופן רשמי ניתנה להנ"ל המשרה לזמן קבוע. אבל אין זה מבטל כלל הענין דכבוד התורה וכבוד רב בישראל, הענין דחזקה וכו'. ובודאי לדכוותי האריכות בזה אך למותר.

הדגשתי לעיל אשר הנקודות האמורות לדעתי תלויות זב"ז, כי כולן יסודן - שמירה על הדת במצב ההוה באה"ק ת"ו, וסתירת אחת מהן - הרי זה יגרום לבזיון נוסף ובאופן הכי מצער.

כאמור בתחילת מכתבי, דברים הנ"ל מופנים הם לאלו שבידם להשפיע על מהלך הענינים האמורים. וגם בזה טעמי ונמוקי כנ"ל, כי שקוי"ט (משא"כ גילוי דעת בזמן המתאים ובמקום המתאים) בענינים כאלו מעל דפי עתון וכיו"ב - הרי זה משפיל מעמד ומצב הרבנות באיזה מקום שתהי', וביוחד באה"ק ת"ו. וק"ל.

- כאן עלי החובה נעימה להביע נח"ר על מאמרו ע"ד הבעש"ט ז"ל, ובטח עוד ידו נטו"י.

בכבוד ובברכה.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף פג עמוד א. משנה דינים נוספים בריפוי על ידי איסור: מי שאחזו בולמוס - חולי מסוכן הבא מחמת רעבון, ומכהה את מאור העינים, מאכילין אותו מן המצוי ואפילו דברים ממאים, עד שיאורו עיניו, שזה סימן שהתרפא מחוליו. מי שנשכו בלב שומת, אין מאכילין אותו מחצר כבד [-בשר החוצץ בין הריאה לכבד] שלו - של הכלב. ורבי מתיא בן חרש מתיר. ועוד דין אמר רבי מתיא בן חרש בענייני רפואה, החושש בגרונו, מטילין לו סם בתוך פיו בשבת לרפואתו, מפני שהוא - חולי זה ספק נפשות, וכל ספק נפשות דוחה את השבת.

מי שנפלה עליו מפולת בשבת, וספק אם הוא עדיין שם ספק יצא וכבר אינו שם, או ספק אם הוא חי עדיין ספק כבר מת, או שספק אם בותי [-נכרי] הוא ספק ישראל, מפקחין עליו את הנגל - חופרים בגל ומחפשים אחריו. אם מצאוהו חי, מפקחין - ממשיכים לפקח כדי להוציאו משם. ואם מצאוהו מת, יניחוהו עד לאחר השבת.

גמרא תנו רבנן, מי שאחזו בולמוס והאכילוהו, מניין היו יודעין שהאירו עיניו, משיבחיין בתבשיל בין טוב לרע. מבאר הגמרא: אמר אבוי, וקמעא - כשיבחין בטעמו של התבשיל בין טוב לרע.

ברייאת נוספת בענין ריפוי במאכלי איסור: תנו רבנן, מי שאחזו בולמוס, ואין לנו לתת לו כדי צורכו אלא ממיני איסורים, מאכילין אותו מן האיסור הקל הקל תחילה. לפיכך, אם יש לפנינו מכל [-פירות שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות] ונבילה, מאכילין אותו נבילה, לפי שהאוכל טבל במיתה בידי שמים, והאוכל נבילה לוקה. ואם יש לפנינו מכל ופירות שביעית שעבר זמן ביעורם, מאכילים אותו שביעית, לפי שהאוכל מהם אינו עובר אלא בעשה. מכל ותרומה שעונשם שוה [מיתה בידי שמים], תנאי היא - נחלקו תנאים איזהו קל יותר. דתנאי, מי שאחזו בולמוס, מאכילין אותו תחילה מכל ואין מאכילין אותו תרומה. בן תימא אומר, מאכילים אותו תחילה תרומה ולא מכל.

הגמרא מבאר באיזה אופן נחלקו: אמר רבה, תימא דאפשר בחולין - במקום שלאחר שתינטל התרומה מן הטבל יש בחולין כדי צורך החולה, דבולי עלמא לא פליגי דמתקנינן ליה - מפרישים תרומתו, ומספינן ליה - מאכילים אותו מן החולין, ולא מטבל או מתרומה. בי פליגי, גדלא אפשר בחולין - כשאין בחולין די צרכו, וצריך הוא לאכול את כולו. מר [-בן תימא] סבר, מכל חמור מתרומה, לפיכך עדיף שיפרישו תרומה כדי שיאכל ממנה ולא מטבל. ומר [-תנא קמא] סבר, תרומה חמורה מטבל, לכן לא יפרישו תרומה כדי שיאכל מן הטבל ולא מתרומה. מבאר הגמרא את סברותיהם: מר [-בן תימא] סבר מכל חמור, שכן אפילו לכהנים אינו ראוי, אכל תרומה תזיא לבהן. ומר [-תנא קמא] סבר תרומה חמורה, לפי שאין אפשרות להתירה, אכל מכל אפשר לתקונייה כשיפריש תרומתו.

מתני' מי שאחזו בולמוס. חולי האוחז מחמת רעבון עיניו כהות והוא מסוכן למות וכשמראיתו חוזרת בידוע שנתרפא: כלב שומת. מפרש בגמ': אין מאכילין מחצר כבד שלו. ואע"פ שנוהגין הרופאים ברפואה זו אינה רפואה גמורה להתיר לו איסור בהמה טמאה על כך: ור' מתיא בן חרש מתיר. קסבר רפואה גמורה היא: נמ' אמר אבוי וכמעא. משודע להבחין בין טעם תבשיל יפה לטעם תבשיל רע: מאכילין אותו הקל הקל. אם אין לנו דברים מותרים כדי צרכו ויש לפנינו מיני איסורין מאכילין אותו הקל הקל שבהם: מכל ושביעית מאכילין אותו שביעית. לאחר זמן הביעור שהטבל במיתה בידי שמים והשביעית בעשה: כדאפשר בחולין. שיש די בחולין של טבל זה להאכילו לאחר שתינטל תרומתו: דבולי עלמא לא פליגי דמתקנינן ליה ומספינן ליה. חולין ואין מאכילין אותו לא טבל ולא תרומה: כי פליגי דלא אפשר בחולין. אלא אם כן אוכל את כולו וקאמר מאכילין אותו הטבל כמות שהוא ולא יפרישו ממנו תרומתו להאכילו תרומה לעצמה וחולין לעצמן וכן תימא אומר מוטב שיפרישו תרומתו ויאכילוהו כל אחד לעצמו ולא יאכילוהו טבל כמות שהוא: מר סבר מכל חמור. שאפי' לכהנים אינו ראוי: ומר סבר תרומה חמורה. שאין לה היתר אבל טבל אפשר דמתקן להו וחולין יהו ראויין לכל אדם:

אגרות קודש

[אי דר"ח כסלו, ה'תשל"ב]

באם החנויות שפותח עתה בשותפות (וגם הקודמות שהוא שותף בהן) סגורות בשווי"ט (כולל, כמובן, ליל שווי"ט) – יה"ר שתהא פתיחתן בהצלחה וכו'.

באם לאו, ח"ו: נמשיך בה"ב j' שלו עתה.

אזכיר עה"צ.

1 קשיא דר"ע אר"ע הם קאמר מחיקה מעכבא. את האנס, דכל זמן שלא נמקה אם
2 אמרה איני שותה יכולה לחזור בה ולא אנסינן לה להשקותה, אבל אם נמקה המגולה
3 מערעין אותה על ברכה ואפי' לא קרב הקמין, דהא והשקה קמא דקדם הקטרה להכי
4 דרשין, ודבא קאמר קמין מעכב את האנס ככל כמה דלא קרב קמין אי אמרה איני שותה
5 את אנסינן לה להשקותה ודוריה ואמרה שותה
6 אני. לר"ע מהו להשקותה מרצונה: שימן טר.

7 דבר מה: שפירם קבר. קדם מחיקה, אלמא
8 מחמת דבר אחר הם מרים ואין מרידה על שם
9 קללת בדיקתם נקרא, דהא מקמי מחיקה לאו
10 בני מיבדק ניהו: מתני' מגלחה נגזרת בצדי
11 ההיכל, דכל תבני הקדש שאינו ראויין לקרות
12 בהו נגזין שלא יתבזו על בית ה'רשון. שהיא
13 בעורה ששורפין שם פסולי קדשים ופסולי
14 אימורין שמוציאין לפנים מן הקלעים,
15 כדאמרינן בשחטת קדשים (וי ק): שלשה בית
16 הרשון הם, דהואיל וקדשה בכלי נשרפת בעורה.
17 והאי מתפורת הנינו נשרפת כדאמר לקמן (ו' כז.)
18 ואלו שמוצותיהם נשרפות וקא חשיב להא
19 האמרת איני שותה: ואין מגלחה קשרה
20 להשקותה פה סופה אחרת. דבעינן בתיבה להשם
21 דכתיב ועשה לה הכתוב לה לשמה: הפים
22 לשפכו. כיון דאמרה טמאה אני בדוקה ועומדת
23 היא ומים המרים לא נתנו אלא לקרב את הפסוק.
24 מערעין אותה. ודלמא טהורה היא ומחמת
25 רתיחתה קאמרה: מתפלאת גידיו. הגידין
26 שבלתייה נופחין ונראות כמלאה גידין וגם
27 בשקיה נגשית שיקה שיהו של נפיהו, והכי
28 תניא בספרי במין שריבטין מורקין בה: שלא
29 תטמא העורה. שערי נקרו או עורת גשים
30 שמתצ דרך שם, ולקמיה פריז והא אמרינן
31 בעלמא דשערי נקרו לא נתקדשו וכ"ש עורת
32 גשים ומה מותר לבנס לתמנה לזה: תרע שבות
33 תילה לה. תראה ותלמד מן פירשת טוטה שהעבות
34 תולה, דלפנין מונקתה ונוצעה זרע, ונקתה ז'
35 זכיות כדי זרעית זרע ט' קדשים, ויא יותר
36 כדמפרש בגמ': כלמדה תפלות מפרש בגמ': רבי
37 יהושע אומר רוצה אשה בקב ותפלות גרסינן.
38 ובגמרא מפרש מאי קאמר: מכות פירושוין.
39 מפרש בגמ' שמקה את עצמו בכתלים להראות
40 שחזא עניו ונצטו: גמ לקבל. סופר: אמ תחבר
41 אות אחת. כגון א' וד' אלהים אמת (ויקניו) א'
42 תיתר אות אחת כגון בראשית קראו אלהים:
43 דבר אחד יש לי. לקמן מפרש מאי תשובה היא
44 זו: קרב שייכל לפחות. ורבי ישמעאל סבר
45 מוחקין לה מן התורה ולא בעי בתיבה לשמה,
46 ואפרשת טוטה לחודה קא פירי: מאי קאמר ליה
47 ומאי מריר ליה. מאי קאמר ליה ר' ישמעאל
48 דקא מהדר ליה ר"מ דבר אחד יש לי שעושה
49 רשם ואינו נמקה, מה ענין קנקנתום אצל חסור
50 ותרו: ומשני ליה ר"ש, כגון דלית דאית: דבר
51 אחד יש בו, ואינו נמחק לגמרי: קשיא שמוש
52 אשמושו. דקאמר לעיל שמוש דר"ע קודם, ואמר
53 הכא דר"י קודם: לא מצי למיבם אלהיה. על
54 עברי טעמיה, שיהיה אומר על טמא טהור
55 ומראה לו פנים, ועל טהור טמא ומראה לו פנים:
56 אתא לקמיה דר"י וגמר ונקרא. המשניות סתומות
57 כמו שהן, כדמגיר להו מרבו ורבו מרבו: ותרד
58 אתא לקמיה דר"ע למיבם סקרא. לעמוד על
59 עקר טעמי המשנה, מפני מה זה טמא וזה טהור.

מגילתה נגזרת. ירושלמי תני נגזרת תחת צירו של היכל למה בשביל לשחקה לול קטן
היה שם ושם המים נשפכים תני אין בוחן משום קדושה מהו לגבל בוחן את
הטיט מה בכך המים נשפכים תני יש בהם משום קדושה: נמקה המגילה ואמרה איני שותה
מערעין אותה למה שגרמה לשם שימקם כמה יחזק תני רבי חזק ב"ש אומרם אתה ובה"א
שתיים א"ר אילעאי טעמא דביה כדי לכתוב י"ה:

קשיא דר' עקיבא אדר' עקיבא: התם אמר מחיקה
מעכבא, והכא אמר קומין מעכב? תרי תנאי ואליבא
דר' עקיבא. איבעיא להו אמרה "איני שותה" מחמת
פרייתא ודוריה ואמרה "שותה אני", מהו? פיון דאמרה
איני שותה" "טמאה אני" קאמרה, וכיון דאחזיק נפשה
בטומאה, לא מציא הדרה בה, או דילמא פיון דאמרה
"שותה אני" גליא דעתה דמחמת פיעותא הוא
אמרה, תיקו: אמר אבהו דשמואל: צרוד שיתן מר
לתוך המים. מאי טעמא? אמר קרא: "מי המרים"
שפירם קבר: מתני' עד שלא נמקה המגילה אמרה
"איני שותה" מגילתה נגזרת, ומנחתה מתפורת על
הרשון ואין מגילתה פשרה להשקות בה סוטה אחרת.
נמקה המגילה ואמרה "טמאה אני" הפים נשפכו,
ומנחתה מתפורת על בית הרשון. נמקה המגילה
ואמרה "איני שותה" מערעין אותה, ומשקין אותה
בעל ברהה. אינה מספקת לשתות עד שפניה מוריקות
ועיניה בולמות, והיא מתמלאת גידין, והם, אומרים:
הוציאוה, שלא טמא העורה, אם יש לה זכות היתה
תולה לה, יש זכות תולה שנה אחת, יש זכות תולה
שתי שנים, יש זכות תולה שלש שנים. מאן אומר כן
עזאי: תיב אדם ללמד את בתו תורה, שאם תשקה
תדע שהזכות תולה לה. ר' אליעזר אומר: כל המלמד
בתו תורה לומדה תפלות. ר' יהושע אומר: רוצה
אשה בקב ותפלות, מתשעה קבין ופרישות. הוא היה
אומר: חסיד שומה, ורשע ערום, ואשה פרושה, ומכות
פרושוין תרי אלו מבלי עולם: גמ' אמר רב יהודה
אמר שמואל משום ר' מאיר, בשהייתי למד תורה
אצל ר' עקיבא, הייתי מטיל קנקנתום לתוך הידיו ולא
אמר לי דבר. בשבאתי אצל ר' ישמעאל, אמר לי:

בני מה מלאכתך? אמרת לו: לבלר אני, אמר לי: בני, הוי זהיר שמלאכתך מלאכת שמים
היא, שפא תחסיר אות אחת או תתיר אות אחת נמצאת אתה מחריב את כל העולם
כלו. אמרת לו: דבר אחד יש לי שאני מטיל לתוך הידיו, וקנקנתום שמו, אמר לי: וכי
מטילין קנקנתום לתוך הידיו? התורה אמרה "ומחה" כתב שייכל לפחות! מאי קאמר ליה
ומאי קא מהדר ליה? הכי קאמר ליה לא מבעיא פתסירות ויתירות דבקי אנא, אלא אפילו
למיהש לובוב, דדילמא אתי ויתבי אתגיה דדלית ומחיק ליה ומשני ליה ר"ש, דבר אחד
יש לי שאני מטיל לתוך הידיו וקנקנתום שמו. איני? והא תניא, אמר ר' מאיר: בשהייתי
למד תורה אצל ר' ישמעאל הייתי מטיל קנקנתום לתוך הידיו, ולא אמר לי דבר. בשבאתי
אצל ר' עקיבא אפרה עליו קשיא שמוש אשמושו, קשיא אפרה אפרה, בשלמא שמוש
אשמושו לא קשיא, מעיקרא אתא לקמיה דר' עקיבא, פיון לא מצי קם אליביה, אתא לקמיה
דר' ישמעאל וגמר ונקרא, הדר אתא לקמיה דר' עקיבא סבר סקרא. אלא אפרה אפרה
קשיא, קשיא. תניא, ר' יהודה אומר, אומר היה ר' מאיר: לבל מטילין קנקנתום לתוך הידיו
חזין

זה אסור וזה מותר, ועל מה כל דבר נסקר ועל איזה מקרא, וזה תלמוד שהיה בימי התנאים, ולהבין דבר מה דבר קדש
נשאל בבית המדרש מתיבין וילמדוהו וליאזה משנה ודמורה:

1 קשין דר"ע אר"ע הם קאמר מחיקה מעכבא. את האנס, דכל זמן שלא נמקה אם
2 אמרה איני שותה יכולה לחזור בה ולא אנסינן לה להשקותה, אבל אם נמקה המגולה
3 מערעין אותה על ברכה ואפי' לא קרב הקמין, דהא והשקה קמא דקדם הקטרה להכי
4 דרשין, ודבא קאמר קמין מעכב את האנס ככל כמה דלא קרב קמין אי אמרה איני שותה
5 את אנסינן לה להשקותה ודוריה ואמרה שותה
6 אני. לר"ע מהו להשקותה מרצונה: שימן טר.
7 דבר מה: שפירם קבר. קדם מחיקה, אלמא
8 מחמת דבר אחר הם מרים ואין מרידה על שם
9 קללת בדיקתם נקרא, דהא מקמי מחיקה לאו
10 בני מיבדק ניהו: מתני' מגלחה נגזרת בצדי
11 ההיכל, דכל תבני הקדש שאינו ראויין לקרות
12 בהו נגזין שלא יתבזו על בית ה'רשון. שהיא
13 בעורה ששורפין שם פסולי קדשים ופסולי
14 אימורין שמוציאין לפנים מן הקלעים,
15 כדאמרינן בשחטת קדשים (וי ק): שלשה בית
16 הרשון הם, דהואיל וקדשה בכלי נשרפת בעורה.
17 והאי מתפורת הנינו נשרפת כדאמר לקמן (ו' כז.)
18 ואלו שמוצותיהם נשרפות וקא חשיב להא
19 האמרת איני שותה: ואין מגלחה קשרה
20 להשקותה פה סופה אחרת. דבעינן בתיבה להשם
21 דכתיב ועשה לה הכתוב לה לשמה: הפים
22 לשפכו. כיון דאמרה טמאה אני בדוקה ועומדת
23 היא ומים המרים לא נתנו אלא לקרב את הפסוק.
24 מערעין אותה. ודלמא טהורה היא ומחמת
25 רתיחתה קאמרה: מתפלאת גידיו. הגידין
26 שבלתייה נופחין ונראות כמלאה גידין וגם
27 בשקיה נגשית שיקה שיהו של נפיהו, והכי
28 תניא בספרי במין שריבטין מורקין בה: שלא
29 תטמא העורה. שערי נקרו או עורת גשים
30 שמתצ דרך שם, ולקמיה פריז והא אמרינן
31 בעלמא דשערי נקרו לא נתקדשו וכ"ש עורת
32 גשים ומה מותר לבנס לתמנה לזה: תרע שבות
33 תילה לה. תראה ותלמד מן פירשת טוטה שהעבות
34 תולה, דלפנין מונקתה ונוצעה זרע, ונקתה ז'
35 זכיות כדי זרעית זרע ט' קדשים, ויא יותר
36 כדמפרש בגמ': כלמדה תפלות מפרש בגמ': רבי
37 יהושע אומר רוצה אשה בקב ותפלות גרסינן.
38 ובגמרא מפרש מאי קאמר: מכות פירושוין.
39 מפרש בגמ' שמקה את עצמו בכתלים להראות
40 שחזא עניו ונצטו: גמ לקבל. סופר: אמ תחבר
41 אות אחת. כגון א' וד' אלהים אמת (ויקניו) א'
42 תיתר אות אחת כגון בראשית קראו אלהים:
43 דבר אחד יש לי. לקמן מפרש מאי תשובה היא
44 זו: קרב שייכל לפחות. ורבי ישמעאל סבר
45 מוחקין לה מן התורה ולא בעי בתיבה לשמה,
46 ואפרשת טוטה לחודה קא פירי: מאי קאמר ליה
47 ומאי מריר ליה. מאי קאמר ליה ר' ישמעאל
48 דקא מהדר ליה ר"מ דבר אחד יש לי שעושה
49 רשם ואינו נמקה, מה ענין קנקנתום אצל חסור
50 ותרו: ומשני ליה ר"ש, כגון דלית דאית: דבר
51 אחד יש בו, ואינו נמחק לגמרי: קשיא שמוש
52 אשמושו. דקאמר לעיל שמוש דר"ע קודם, ואמר
53 הכא דר"י קודם: לא מצי למיבם אלהיה. על
54 עברי טעמיה, שיהיה אומר על טמא טהור
55 ומראה לו פנים, ועל טהור טמא ומראה לו פנים:
56 אתא לקמיה דר"י וגמר ונקרא. המשניות סתומות
57 כמו שהן, כדמגיר להו מרבו ורבו מרבו: ותרד
58 אתא לקמיה דר"ע למיבם סקרא. לעמוד על
59 עקר טעמי המשנה, מפני מה זה טמא וזה טהור.

תורה דסתמא כתיב הכי נמי דמחקין.
לפום האי דיהוי ד'מ למיפוך וכי לית
ליה לת'ק הא דנתן כל גט שנכתב שלא לשם
אשה פסול כיצד היה עובר בשוק ושמע קול
סופרים מקרין וכו' ד'מ לתרוע' דילמא עד כאן
לא אמר נבי גט דסתמא פסול משום דאשה לאו
לגירושין עומדת אבל טוטה אחר שקינא לה
ונסתרה תסתמא להשקות עומדת כדאמרינן בריש
מסכת אבות (ו' כ) א"נ עד כאן לא פסילין גישי
גט אלא משום דהתם וכתב לה אמר רחמנא וכו'
מיהו היכא דאינתיק לשם רחל לא הדרא
מנתקא ע"י מחיקה לשם לאה ולרבי אחי בר
יאשה נמי א"נ ג' עשייה רידיה מחיקה היא מיהו
מהני קצת דכתב בסתמא ועשה לה ולא כתב
ומחה לה דרשין ליה נמי אכתיבה דבעינן
דלכתוב לשם אלות בעולם מיהו אדני נמי האי
דלא

זה אסור וזה מותר, ועל מה כל דבר נסקר ועל איזה מקרא, וזה תלמוד שהיה בימי התנאים, ולהבין דבר מה דבר קדש
נשאל בבית המדרש מתיבין וילמדוהו וליאזה משנה ודמורה:

1 דלא כתב וכתב לה אע"ג דנכתבה לשום אשה אחרת דכשר לפום דריוו דרב נחמן בר יצחק
2 א"כ האי דקאמר הבא התם וכתב לה אמר רומנא אבל הבא לא כתיב אלא וכתב לה כתיב
3 גבי עשייה והא ברקל כל הגט (ועיין דף קז) מפרש מיט פסלין לכל להני גיטין אי כתיב נתן
4 ספר כריתות ה"א למעוטי האיך קמא שנכתב שלא לשום אשה כתב רומנא וכתב ואי לא
5 כתיב אלא וכתב ה"א למעוטי האי דלא אידו

6 כתב לה אבל יש לו ב' נשים דאידו קא כתב לה
7 כשר כתב רומנא וכתב לה דמעטנין היו לו שתי
8 נשים וכו' אלמא דמעטנין ה"א מני ר"ע היא מוכתב גרידא
9 היכא דנכתב לשם אשה אחרת וי"ל דשאני התם
10 דלא הוה צריך למיכתב אלא נתן לה ספר
11 כריתות הילכך הוי וכתב קרא יתירא למעוטי
12 נכתב לשם אשה אחרת אבל הבא לאו יתירא
13 הוה האי וכתב הילכך לא דמעטנינה מיניה אלא
14 וכתב את אלמא אכתובי לשם אלוה בעולם דכרתיב
15 וכתב את אלמא מני ר"ע ה"א מני ר"ע היא מוכתב ספר
16 לה כרבנן. פירש ר"י דאשכחן הכי בספרי
17 ובירושלמי בהדיא דסבר ר' עקיבא זכות תולה
18 דגרס בירושלמי תני ר' טרפון אמר כל כריתות
19 שנאמר בתורה לטובה חוץ מוז שהיא של
20 פורענות אמר לו ר"ע אילו נאמר מוכרת את
21 ושעת הוייתו אמר לו כדברך הא אינו אומר מנת
22 זכרון אלא לטובה אבל אי לא הוה אמר ר"ע
23 בהדיא דככות תולה הוה מוקף לה כרבי דמתני'
24 (למקנ' ל' כג) וסבר לה כרבי שמעון ונראה דלא הוה
25 מצד לאוקמא כרבי דמדסיפא רבי רישא לאו רבי
26 יעדו איכא למאן דאמר בפ"ק (עפ"ל דף ו')
27 דעבדנותה פליגי רבי ורבנן. טמא מת אלא
28 אפי' מת עצמו. קשיא לר' רחבא משמע דמכנס
29 מת המור מטמא מת הנכנס ובפרק בתרא
30 דעירובין בסופו (דף קז) אמר רב טובי בר קיסנא
31 אמר שמואל המכניס טמא שרץ במקדש חייב
32 שרץ עצמו פטור שנאמר מזכר ועד נקבה תשלחו
33 מי שיש לו טהרה במקוה ונת נמי אין לו טהרה
34 במקוה ויש לתרוץ דהתם מיירי במכניס שרץ שלא
35 נגע בו ושרץ לא מטמא במשא ולחכי נטק נמי
36 שרץ ולא נבילה דאם נטמא המכניס תיפוק ליה
37 משום גופו שהיה נכנס טמא שרץ במקדש והבא
38 דה"ל ולא טמא מת בלבד אמרו לאחר שפירש מן
39 הטהומה אלא אפי' מת עצמו הדיוא טומאה
40 בחיבורין במכניסו דחמירי דמי מטומאה של
41 בחיבורין כדאיתא ע"כ (פ"ג דמטבט ע"ז דף טז)
42 **ביעותותא** מרפיא. תימה לר"י והא ברק
43 בתרא דנדה (דף טז) בגמרא ב"ש
44 אומרים כל הנשים ממות נדות מ"ט דב"ש אב
45 ביעותותא ודמלאבא דמותא חזיא וכו' פליגי
46 עליה וקא מקשה התם אלא הא דתניא ב"ש
47 אומרים כל הנשים ממות בזין קרי באן מבושרו ולא
48 מחמת אונסו אלא טעמא דב"ש וכו' אלמא דלא
49 אמרי' ביעותותא מרפיא וי"ל ביעותותא דמלאך לא
50 מרפיא דלא חזי אלא בשעת הוצאת הנפש.
51 **יש** זכות תולה שנה אחרת. ירושלמי יש זכות
52 תולה שנה אחת מנבוכדנצר לקצת ירחין
53 תרין עשר יש זכות תולה שתי שנים מאנמון וידי
54 לשנתים ימים (מנח"ל ג' ט) יש זכות תולה שלש
55 שנים מאחאב וישבו שלש שנים אין מלחמה
56 (מנח"ל א' כג) אמר ר' יוסי כל אותן שלש שנים היה
57 עסוק במצות וכל אותן שתי שנים היה עוסק
58 בתורה. מנחת זכרון כלל מזכרת עון פרט במדומה
59 הכי פירוש אימא דמנחת זכרון ליכא למלף
60 זכרון זכות אלא זכרון עון ואין בכלל אלא מה שבפרט אם אומר אתה כן לא נמצאת מדת דהין מקופחת מה אם מדת הפורענות מעטה דרי מוכרת מידת הטובה מרובה על אחת כמה
61 וכמה אלא מנחת זכרון יש לה זכות מוכרת עון אין לה זכות

1 חוץ מפרשת בוקש. ואפי' בסו"ת משמו. של ר"מ: שפמקדש. של כל סוטה וסוטה: מאי
2 בינייהו. כלומר במאי קמיפלגי באיזה טעמא: למחוק לה. מפרשת סוטה שבספר תורה,
3 לת"מ מחקיקין, לר' יעקב לא מחקיקין. כי הני תנאי. דאיפלגו נמי בבתיבה לשמה: דאינתיק.
4 מכל גשים לשמה של זה: אמר רב נחמן וכו'. אידו נמי פריך דהני תנאי לאו כי הני תנאי,
5 ופריך לאידך גיסא, ואית ליה נמי דרב פפא,
6 וד"ק איכא למיפריך להאי גיסא ואיכא למיפריך
7 להאי גיסא: כתב. לה גט לגרש את אשתו ונמלך
8 מלגרשה: פן עירו. ששמו כשמו דהוא מאותה
9 העיר: שמי בשמך וכו'. ובני עיר אחת אנחנו וגט
10 זה ראוי לי. תנודו וי לגרש בו את אשתי: פסול
11 ליה לגרש בו. ודרשין לה לשמה. דכתיב וכתב
12 לה ספר כריתות. והכא נמי כתיב ונעשה לה
13 הכתו: פני. הא דקתיב דכיון ששתיה נבדקת,
14 ריש היא דאמר מקריב מנחתה ואח"כ משקה
15 דאי לא אקריב ברישא לא ליה מבידקה עד
16 שתקרב מנחתה דכתיב מזבחת עון: הא אמר אין
17 זכות תולה. במתני' (למקנ' ל' כג): ר"ע היא. דאמר
18 לעיל (ו' טז) משקרב הקמץ אינה יכולה לחזור
19 בה. אלמא מקריב לה קום שתשתיה: כפחנה
20 ליה. בהר הבית. דהא עזרת גשים וגם שער
21 נקוה לא נקדשו בקדשת עזרה. והרי זה כפאר
22 דר הבית: עמו כפחצ"ה. ובמדבר נמי היו ג'
23 מקנות. לפנים מן הקלעים מנהג שביעה. והלויים
24 יתנו סביב למשכן העדות (מנח"ל א' ז) זה מנחה
25 ליה. והדגלים ג' פרסאות זה מנחה ושראל,
26 ומשה היה לו קאמר עמו: שפא תפרוס נדה.
27 אגב ביעותותא דמים הקמרים, והנדה והזב והזב
28 ובעל קרי אטורים שארד בקומו. כ"מ אמר
29 בפסחים בפרק אלו דברים (ו' טז): פהרא צמיא.
30 דאגה שאינה באה פתאום אלא דואגת שקא
31 ובאו אויביה לדרגה צומת את המקור
32 מלחוציא דם ואפי' בשעת וסחה. והתייא דנדה
33 אדאגה איתמר. דקתיב הגיע שעת וסחה ולא
34 דקה טמאה מפני שארד בקומו. כ"מ אמר
35 אם היתה במחבא והגיע שעת וסחה ולא דקה
36 טהורה. אם דקה אחריו כן ומצאתה טהורה'
37 ולא אמר ארז בקומו בא. שפירקה מסלקת את
38 הדמים: ביעותותא. בהא פתאום כגון זו שלא
39 היתה חרדה עד עשבו ופתאום היא מרגשת
40 בצערה. וכן באסתר שכאת לה שמועת מרדכי
41 פתאום: מרפיא. תימיה. פותח את המקור: פני
42 מהני'. דקתיב יש זכות תולה ג' שנים: כדי הכרת
43 העבר. דדריש ונקתה ע"י זכות כדי ונדרעה ורע.
44 כשיעור שהעבר נקר במעברת: הראוי לספר.
45 לחיות ולבא לידי ספור שבחו של מקום: ואפי' ע'
46 שאין ראיה. גמורה לדרב דכות תולה י"ב חדש,
47 וזכר לדרב. ולקמן מפרש אמאי אינה ראיה: ליה
48 מלכא מלכי יספר עליך וכו'. דניאל אמר
49 לנבוכדנצר בשפתר לו החלום שיהא נטרד מן
50 האגשים ולהיות עם בהמה והיה. ליה מלכא -
51 אמנם המלך. מלכי יספר עליך - עצתי תיטב
52 בעיניך להאמינו לעצתי: והיהך בצדקה שריק.
53 חסאר ע"י דקה פודה: ועינתך פסית. ועונותיך
54 באתנות העניים:

1 חוץ מפרשת בוקש. ואפי' בסו"ת משמו. של ר"מ: שפמקדש. של כל סוטה וסוטה: מאי
2 בינייהו. כלומר במאי קמיפלגי באיזה טעמא: למחוק לה. מפרשת סוטה שבספר תורה,
3 לת"מ מחקיקין, לר' יעקב לא מחקיקין. כי הני תנאי. דאיפלגו נמי בבתיבה לשמה: דאינתיק.
4 מכל גשים לשמה של זה: אמר רב נחמן וכו'. אידו נמי פריך דהני תנאי לאו כי הני תנאי,
5 ופריך לאידך גיסא, ואית ליה נמי דרב פפא,
6 וד"ק איכא למיפריך להאי גיסא ואיכא למיפריך
7 להאי גיסא: כתב. לה גט לגרש את אשתו ונמלך
8 מלגרשה: פן עירו. ששמו כשמו דהוא מאותה
9 העיר: שמי בשמך וכו'. ובני עיר אחת אנחנו וגט
10 זה ראוי לי. תנודו וי לגרש בו את אשתי: פסול
11 ליה לגרש בו. ודרשין לה לשמה. דכתיב וכתב
12 לה ספר כריתות. והכא נמי כתיב ונעשה לה
13 הכתו: פני. הא דקתיב דכיון ששתיה נבדקת,
14 ריש היא דאמר מקריב מנחתה ואח"כ משקה
15 דאי לא אקריב ברישא לא ליה מבידקה עד
16 שתקרב מנחתה דכתיב מזבחת עון: הא אמר אין
17 זכות תולה. במתני' (למקנ' ל' כג): ר"ע היא. דאמר
18 לעיל (ו' טז) משקרב הקמץ אינה יכולה לחזור
19 בה. אלמא מקריב לה קום שתשתיה: כפחנה
20 ליה. בהר הבית. דהא עזרת גשים וגם שער
21 נקוה לא נקדשו בקדשת עזרה. והרי זה כפאר
22 דר הבית: עמו כפחצ"ה. ובמדבר נמי היו ג'
23 מקנות. לפנים מן הקלעים מנהג שביעה. והלויים
24 יתנו סביב למשכן העדות (מנח"ל א' ז) זה מנחה
25 ליה. והדגלים ג' פרסאות זה מנחה ושראל,
26 ומשה היה לו קאמר עמו: שפא תפרוס נדה.
27 אגב ביעותותא דמים הקמרים, והנדה והזב והזב
28 ובעל קרי אטורים שארד בקומו. כ"מ אמר
29 בפסחים בפרק אלו דברים (ו' טז): פהרא צמיא.
30 דאגה שאינה באה פתאום אלא דואגת שקא
31 ובאו אויביה לדרגה צומת את המקור
32 מלחוציא דם ואפי' בשעת וסחה. והתייא דנדה
33 אדאגה איתמר. דקתיב הגיע שעת וסחה ולא
34 דקה טמאה מפני שארד בקומו. כ"מ אמר
35 אם היתה במחבא והגיע שעת וסחה ולא דקה
36 טהורה. אם דקה אחריו כן ומצאתה טהורה'
37 ולא אמר ארז בקומו בא. שפירקה מסלקת את
38 הדמים: ביעותותא. בהא פתאום כגון זו שלא
39 היתה חרדה עד עשבו ופתאום היא מרגשת
40 בצערה. וכן באסתר שכאת לה שמועת מרדכי
41 פתאום: מרפיא. תימיה. פותח את המקור: פני
42 מהני'. דקתיב יש זכות תולה ג' שנים: כדי הכרת
43 העבר. דדריש ונקתה ע"י זכות כדי ונדרעה ורע.
44 כשיעור שהעבר נקר במעברת: הראוי לספר.
45 לחיות ולבא לידי ספור שבחו של מקום: ואפי' ע'
46 שאין ראיה. גמורה לדרב דכות תולה י"ב חדש,
47 וזכר לדרב. ולקמן מפרש אמאי אינה ראיה: ליה
48 מלכא מלכי יספר עליך וכו'. דניאל אמר
49 לנבוכדנצר בשפתר לו החלום שיהא נטרד מן
50 האגשים ולהיות עם בהמה והיה. ליה מלכא -
51 אמנם המלך. מלכי יספר עליך - עצתי תיטב
52 בעיניך להאמינו לעצתי: והיהך בצדקה שריק.
53 חסאר ע"י דקה פודה: ועינתך פסית. ועונותיך
54 באתנות העניים:

57 שצריך עשייה לשמה. מתרצת הגמרא, מאי 'עשייה' - מדי העשייה
 58 שאמרה התורה לְחִיָּקָה - שצריך הכהן למחוק את המגילה לשמה
 59 של הסוטה ולא שכתובת המגילה צריכה להיעשות לשמה.
 60 שנינו במשנה, אֵינָהּ כּוֹסֶפֶת לְשֹׁתוֹת עַד שֶׁשָּׁנְיָהּ [וְכוּי].
 61 מקשה הגמרא, מַנִּי - כמו איזה תנא סובר התנא של משנתנו
 62 שאמר, שהסוטה נבדקת מיד לאחר שתיית המים המרים, שמיד
 63 לאחר שתיית פניה מוריקות, רַבִּי שְׁמַעוֹן הָיָא, דְּאָמַר מְקַרְבֵּי אֶת
 64 מְנַחְתָּהּ וְאַחַר כֶּף מִשְׁקָהּ, דְּכַמְּהָ דְּלֵא קָרְבָּה מְנַחְתָּהּ - שכל זמן
 65 שלא קרבה המנחה לא בְּרַבִּי לֵה מַיָּא - אין הקרבה בודקים אותה,
 66 דְּכַרְבִּיב "מְנַחְתָּהּ זָכְרוֹן מְזַכְרֵת עֵזוֹן" הרי, שרק לאחר המנחה
 67 נבדקים עוונותיה וזוכרים, ואם קודם שוטה את המים ורק לאחר מכן
 68 מקריב את המנחה, לא היה התנא אומר שמיד לאחר השתייה פניה
 69 מוריקות. אֵימָא סִיפָא, יֵשׁ לָהּ זְכוּת הֵיחָה תּוֹלָה לָהּ, אֲתָאן לְרַבִּינָן
 70 הרי שבאנו לשיטת חכמים, דְּאֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, הָאָמַר אֵין זְכוּת תּוֹלָה
 71 בְּמֵימֵי הַמְרִיבִים. וקשה מי הוא התנא של המשנה. מתרצת הגמרא,
 72 אָמַר רַב חֲסֵדָא, הָא - משנתנו מַנִּי, רַבִּי עֲקִיבָא הָיָא, דְּאָמַר,
 73 מְקַרְבֵּי אֶת מְנַחְתָּהּ וְאַחַר כֶּף מִשְׁקָהּ, ולכן אומר התנא ששתיית
 74 המים בודקתה מיד, וְכַזְכוּת - אם תולה לה, סָבַר לָהּ כְּרַבְּנָן -
 75 שאומרים שהזכות תולה לה.
 76 שנינו במשנה, וְהֵם אוֹמְרִים הוֹצִיאֹהָ וְכוּ' - לאחר שוטה הסוטה
 77 מן המים, אם טמאה היא, מיד פניה מוריקות והיא מתמלאת גידין
 78 והעומדים שם אומרים הוציאה שלא תטמא העורה.
 79 שואלת הגמרא, מַאי מְעֻמָּא מבקשים להוציא אותה מהעורה,
 80 לכאורה הסיבה היא, דְּדִילְמָא מְתָהּ, לְמִימְרָא דְּמֵת אֲסוּר בְּמַחְנֵה
 81 לְוִיָּהּ - היינו, עזרת נשים או שער נקור (שהיה בין עזרת נשים
 82 לעזרה), ששם מביאים את הסוטה, שלא נתקדשו בקדושת המקדש
 83 והם כשאר הר הבית שדינו כמחנה לוי, וְהַתְּנַיָּא, מְטָא מֵת מוֹתֵר
 84 לְיִבְנֵם לְמַחְנֵה לְוִיָּהּ, וְלֹא מְטָא מֵת בְּלִבְד אֲמֵרוּ, אֵלָא אֲפִילוּ מֵת
 85 עֲצָמוֹ, שְׁנֵאמַר, "וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ", וְעִמּוֹ
 86 משמע, בְּמַחְנֵהוּ. ובמדובר היו ג' מחנות, לפני מן הקלעים, היה
 87 מחנה שכניה, סביב מחנה שכינה חנו הלויים, סביב הלויים מחנה
 88 ישראל. ומכך שמשעה שהיה לוי, נטל עימו למחיצתו את עצמות
 89 יוסף, יש ללמוד שהמת מותר במחנה לוי. אם כי קשה, מדוע
 90 הוצרכו להוציא את הסוטה מעזרת הנשים, הרי מת מותר בה.
 91 מתרצת הגמרא, אָמַר אַבְיִי, לא מחשש מיתה הוצרכו להוציאה,
 92 אלא שְׁמָא תַּפְרוּס נְדָה מחמת הפחד התוקף אותה עם שתיית
 93 המים, שהיא מתחילה להרגיש את פעולתם בגופה, ונידה אסורה
 94 במחנה לוי.
 95 שואלת הגמרא, לְמִימְרָא דְּבַעֲיֹתוֹתָא מְרַפְיָא - שהפחד מרפה את
 96 מקור דמיה וגורם לראיית דם. אומרת הגמרא, אֵין, דְּכַרְבִּיב
 97 וְתַתְּחַלְחַל הַמְלִכָּה מְאֹד, וְאָמַר רַב מהו לשון וְתַתְּחַלְחַל,
 98 שְׁפִירְסָה נְדָה - היינו, שנתמסמס חלל גופה, ופירסה נידה.
 99 מקשה הגמרא, וְהָא אֵין תְּנָן חֲרָדָה מְסַלְקַת דְּמֵים - אישה הנתונה
 100 בפחד, אינה רואה דם. מתרצת הגמרא, פְּחָדָא צְמִית - דאגה
 101 מתמדת שלא באה לאישה בהפתעה, כגון אישה שדואגת מפני
 102 אויבים שלא יבואו להורגה, אכן צומת את המקור מלהוציא דם,
 103 ובמשנה זו מדובר במקרה שלא באה עליה הפחד בהפתעה,
 104 בְּעֵתוֹתָא מְרַפְיָא - אבל פחד הבא בהפתעה, כגון זו, שעד שלא
 105 שתה מן המים הייתה סמוכה ובטוחה שלא יזיקו לה המים,
 106 ופתאום, עם שתייתם מתחילה להרגיש מה שהם מחוללים המים
 107 בגופה, הפחד התוקף אותה מיד, גורם להרפיית המקור ולראיית דם.
 108 שנינו במשנה, יֵשׁ לָהּ זְכוּת הֵיחָה וְכוּ' - פעמים שהמים אינם
 109 בודקים אותה מיד, כגון, אם יש לה זכות. יש זכות תולה שנה, יש
 110 זכות תולה שנתיים, ויש זכות התולה ג' שנים.
 111 מַנִּי מְתַנִּינֵיהּ - שאומרת שיש זכות התולה ג' שנים, לֹא אָבָא יוֹסֵי
 112 בְּן חֶזְקוֹ, וְלֹא רַבִּי אֶלְעָזָר בְּן יִצְחָק אִישׁ כְּפַר דְּרוֹם, וְלֹא רַבִּי

1 חוֹזֵן מְפָרְשֵׁת סוּמָה בְּלִבְד - ואפילו פרשת סוטה שבספר תורה,
 2 כיון שצריך שתהא פרשת סוטה ראויה להימחק, וקנקנתום מתיר
 3 רושם לאחר מחיקתו. רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמַר מְשֻׁמוּ - של רבי מאיר, חוֹזֵן
 4 מְפָרְשֵׁת סוּמָה שֶׁל מְקַדֵּשׁ - שכותב הכהן בבית המקדש לשם כל
 5 סוטה וסוטה.
 6 מבררת הגמרא, מַאי בִּינְיָהוּ - במה נחלקו, כלומר, מה יסוד
 7 המחלוקת בניהם. אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָהּ, לְמַחֲוֹק לָהּ מִן הַתּוֹרָה אֵיכָא
 8 בִּינְיָהוּ - נחלקו אם ניתן למחוק מפרשת סוטה שבספר תורה, לתנא
 9 קמא ניתן להשתמש לבדיקת הסוטה גם מפרשת סוטה הכתובה
 10 בספר תורה, ולכן אסר הטלת קנקנתום לתוך הדיו שבה נכתבת
 11 פרשה זו, ורבי יעקב סובר, שאין בודקים אותה אלא בפרשה
 12 הנכתבת לשמה, ולא מפרשת סוטה שבספר תורה, ולכן לא הצריך
 13 שתהא פרשה זו שבספר תורה, ניתנת להימחק. וְהֵנִי תַנְיָא בִּי הֵנִי
 14 תַנְיָא - והתנאים הללו נחלקו במחלוקת התנאים דלהלן, אם ניתן
 15 להשתמש לבדיקת סוטה זו במגילת סוטה שנכתבה לשם סוטה
 16 אחרת. דְּתַנְיָא, אֵין מְגִילָתָהּ - מגילת סוטה שנכתבה לשם סוטה זו
 17 אינה בְּשִׁירָה לְהִשְׁקוּת בָּהּ סוּמָה אַחֲרָה. רַבִּי אַחִי בְּרַי יֵאֵשִׁיָּה
 18 אוֹמַר, מְגִילָתָהּ - מגילה שנכתבה לשם סוטה זו בְּשִׁירָה לְהִשְׁקוּת
 19 בָּהּ סוּמָה אַחֲרָה - שאין צריך כתיבה לשמה. תנא קמא שבברייתא
 20 דלעיל, שאמר שניתן להשתמש בפרשת סוטה שבספר תורה
 21 להשקאת סוטה, דהיינו שלא צריך כתיבה לשמה, סובר רבבי איש
 22 בר יאשיה שניתן להשתמש במגילה שנכתבה לסוטה זו לשם סוטה
 23 אחרת. ורבי יעקב שחולק וסובר שאין מחקים מפרשת סוטה שבספר
 24 תורה, שצריך כתיבה לשמה, סובר כתנא קמא של רב אחי בא
 25 יאשיה, שאין משתמשים במגילה שנכתבה לשם סוטה זו לבדיקת
 26 סוטה אחרת.
 27 אָמַר רַב פֶּפְסָא לדחות, דִּילְמָא לֹא הָיָא - אין הכרח לומר כן, ואפשר
 28 לומר עַד כָּאֵן לֹא קָאָמַר תַנְיָא קַמָּא הָתָם שלא ניתן להשתמש
 29 במגילה שנכתבה לשם סוטה זו לסוטה אחרת, אֵלָא בֵּין דְּאֵינְתִּיק
 30 לְשׁוּם רַחֵל - שנכתבה המגילה לשם זו ונותקה מכל נשים שבעולם
 31 לשם רחל לא הִדְרָא מִינְתַקָּא - לא תחזור שוב להינתק מכל נשים
 32 שבעולם להיות מיוחדת לְשׁוּם לְוִיָּהּ שכן התייחדה כבר לשם רחל.
 33 אֲבָל תּוֹרָה - פרשת סוטה שבתורה, דְּסִתְּמָה בְּתִיבָהּ שֶׁנִּכְתַּבְת
 34 בסתם ולא נותקה מכל נשים שבעולם לשם זו וְהֵי נִמְי דְּמִחְקִינָן
 35 ניתן למחוק ממנה לשם זו אף שלא נכתבה לשמה.
 36 אָמַר רַב נְחֻמֵּן בְּרַי יִצְחָק לדחות באופן אחר, דִּילְמָא לֹא הָיָא - אין
 37 הכרח לתלות את מחלוקת התנאים זה בזה ואפשר לומר, עַד כָּאֵן
 38 לֹא קָאָמַר רַבִּי אַחִי בְּרַי יֵאֵשִׁיָּה הָתָם - שניתן להשתמש במגילת
 39 סוטה שנכתבה לשם זו לסוטה אחרת אֵלָא בְּמִנְיָהּ, לפי דְּאֵינְתִּיב
 40 לְשׁוּם אֵלוֹת בְּעוֹלָם שסוף סוף נכתבה לשם קללה, אֲבָל תּוֹרָה
 41 דְּלֵהֲתַלְמוּד בְּתִיבָהּ - שנכתבה כדי ללמוד ולא לשם קללה וְהֵי נִמְי
 42 דְּלֵא מְחִקִּין.
 43 מקשה הגמרא, וְרַבִּי אַחִי בְּרַי יֵאֵשִׁיָּה שאמר שניתן להשתמש
 44 במגילת סוטה שנכתבה לשם אישה זו לסוטה אחרת, לִית לָהּ -
 45 האם אינו סובר את המשנה בגיטין, אדם שכתב גט על מנת לְגַרְשׁ
 46 בו אֶת אִשְׁתּוֹ וְנִמְלַךְ חוּר בו מהגיורשין. אם מְצָאוּ בְּן עֵירוֹ, וְאָמַר
 47 לוֹ שְׁמִי בְּשִׁמְךָ וְשֵׁם אִשְׁתִּי בְּשֵׁם אִשְׁתְּךָ - הרי שם העיר שלי
 48 ושלך, וכן השמות שלי ושל אשתך שווים, אם כן גט זה מתאים גם
 49 עבורי, תן לי את הגט שכתבת עבור הגיורשין שלך ושל אשתך,
 50 ואגרש בו אני את אשתי. פְּסוּל לְגַרְשׁ בּוֹ. שצריך שתהא כתיבת
 51 הגט לשם האישה העומדת להתגרש בו. לפי שגבי כתיבת גט נאמר,
 52 "וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה", ודורשים 'לה', 'לשמה', אם כן,
 53 גם כאן שנאמר 'יעשה לה הכהן את כל התורה הזאת' נדרוש 'לה'
 54 'לשמה'. מתרצת הגמרא, אָמַר, הָתָם - גבי גט וְכַתְּבָ לָהּ אָמַר
 55 רְתִמָּא, כיון שהוכירה התורה כתיבה כְּעֵינָן בְּתִיבָהּ לְשִׁמָּה
 56 שואלת הגמרא, הָכָא נִמְי כתוב וְעֵשָׂה לָהּ ומדוע לא נדרוש

57 להשיבו מהדרך הנכונה, עד שמגיע ליום המיתה ולא פירש מן
 58 התורה עד ליום זה, ואז ניצל מכל מוקשי העולם הזה. **דְּכָר אַחַר**
 59 דרך נוספת מדוע המשיל הכתוב את המצוה לנר ואת התורה לאור,
 60 **עֲבִירָה מִכְּבֹהַּ מְצוּהָ** – מעשה עבירה מכבה את שכר המצוה שלא
 61 תגין עליו מן הפורענות, כפי שניתן לכבות את אור הנר שלא יאיר.
 62 **וְאִין עֲבִירָה מִכְּבֹהַּ תוֹרָה** – שכר מי שעסק בתורה שלא תגן עליו,
 63 כפי שלא ניתן לכבות את אור היום, **שְׁנַיִמָּא מִ"מִים רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ**
 64 **לְכַבּוֹת אֶת הָאֵהָבָה"** – 'מים רבים' הם משל לעבירות, והאהבה זו
 65 התורה, ומבואר בפסוק, שהעבירות אינם מכבות את שכר התורה.
 66 מכל מקום מבואר בברייתא שהמצוות אינם מגניבות מן היסורים כל
 67 כך, ואם כן קשה, על איזו זכות אמר התנא שהיא עומדת לה
 68 להינצל מפגיעת המים המרים, אם זכות תורה, הרי אינה מצווה
 69 בלימוד התורה ושכרה אינו גדול, ואם זכות מצווה, הרי אין שכרם
 70 מרובה כל כך להציל מן היסורים. מתרצת הגמרא, **אִמְרַן רַבִּי יוֹסֵף,**
 71 לעולם זכות מצווה מגינה על הסוטה, **וּמְצוּהָ בְּעֵידָנָא דְעָסִיק בָּהּ** –
 72 בשעה שעוסק בה, **מְגַנָּא** – מגינה עליו מן היסורים **וּמְצַלָּא** –
 73 ומצילה אותו שלא יבא לידי חטא, **בְּעֵידָנָא דְלֹא עָסִיק בָּהּ** –
 74 משנגמרה המצווה ואינו עוסק בה עוד, **אֲגוּנִי מְגַנָּא** – מן היסורים
 75 **אֲצוּלִי לֹא מְצַלָּא** – ואינה מצילה מן החטא. כלומר, לעולם המצווה
 76 מגינה מן היסורים בעולם הזה, ולפיכך, זכות מצווה עומדת לסוטה
 77 שלא יזקקה המים, ומה שאמר התנא בברייתא שהמצווה אינה מגינה
 78 אלא בשעה, כוונתו שאינה מגינה אלא בשעה שעוסק בה, אבל
 79 **תוֹרָה בִּין בְּעֵידָנָא דְעָסִיק בָּהּ** – בין בשעה שעוסק בה ובין **בְּעֵידָנָא**
 80 **דְלֹא עָסִיק בָּהּ** – ובין בשעה שאינו עוסק בה **מְגַנָּא וּמְצַלָּא** –
 81 מגינה מן היסורים ומצילה מן החטא.
 82 מקשה הגמרא, **מִתְקִיף לָהּ רַבָּה, אֵלָא מַעֲתָה** – אם זכות תורה
 83 עומדת לאדם גם בשעה שאינו עוסק בה שלא יבא לידי חטא, **דוֹאגֵי**
 84 **וְאִחִיתוּפֵל שְׁנַעְשׂוּ רַשְׁעִים, מִי לֹא עָסְקִין בְּתוֹרָה,** אם כן **אֲמַאי לֹא**
 85 **הִגִּינָה עֲלֵיהוּ** התורה מיצר הרע, שהחטיאם ועשאו רשעים
 86 גמורים. **אֵלָא אִמְרַן רַבָּה חִילוק אַחַר, תוֹרָה בְּעֵידָנָא דְעָסִיק בָּהּ** –
 87 בשעה שעוסק בה **מְגַנָּא וּמְצַלָּא** – מגינה עליו מן היסורים ומצילה
 88 אותו מיצר הרע שלא יבא לידי חטא, **בְּעֵידָנָא דְלֹא עָסִיק בָּהּ** –
 89 ואולם בשעה שאינו עוסק בה, **אֲגוּנִי מְגַנָּא אֲצוּלִי לֹא מְצַלָּא** –
 90 מגינה היא עליו מן היסורים אך אינה מצילתו מן החטא. מה שאין
 91 **כֵּן מְצוּהָ, בִּין בְּעֵידָנָא דְעָסִיק בָּהּ בְּעֵידָנָא דְלֹא עָסִיק בָּהּ, אֲגוּנִי**
 92 **מְגַנָּא** מצילה אותו מן היסורים והפורענות, ולכן זכות מצווה מגינה
 93 על הסוטה, אך **אֲצוּלִי לֹא מְצַלָּא** – אינה מצילתו מן החטא. ובה
 94 מובן מדוע שלט יצר הרע על דואג ואחיתופל לעשותם רשעים.
 95 **רַבִּינָא אִמְרַן** – מיישב באופן אחר, **לְעוֹלָם הַזֶּה** הזכות העומדת לסוטה
 96 היא **זְכוּת תוֹרָה. וְדִקְאָמַרְתָּ** – ומה שהקשית שהרי היא **אֵינָה**
 97 **מְצוּהָ וְעוֹשֶׂהָ, נְהִי דְפִקְדוּיָא לֹא מְפַקְדָא** – אמנם היא עצמה אינה
 98 מצווה ללמוד תורה, אך **בְּאִנְיָא דְמִקְרָוֵי וּמִתְנַיִן בְּנִייהו** – בשכר
 99 שטרחות להביא את בנייהו לביית הספר לקרא מִקְרָא ולשנות משנה,
 100 **וְנִסְתָּר לְהוֹ לְנִבְרִייהו** – וממתנייתו לבעליהן שירצו לעיר אחרת
 101 ללמוד תורה **עַד דְאִתּוּ מִבֵּי מְדִרְשָׁא** – עד שחזורים מבית המדרש,
 102 **מִי לֹא פִלְגָאן בְּתוֹרָהוּ** – וכי אינם חולקים עימם בשכר לימוד
 103 התורה שלהם, שהוא שכר של מצווה ועושה.
 104 הגמרא חוזרת למשל המובא בברייתא ושואלת, **וּמַאי הִנְמַשֵּׁל**
 105 להגיע לפרשת **דְרָכִים** שהזכיר התנא. ומשיבה, **אִמְרַן רַבִּי הִסְדָּא,**
 106 **זֶה תַלְמִיד חֶכֶם וְיוֹם מִיתָה** – פרשת דרכים הוא יום המוות, שהוא
 107 מעבר מחיי האדם בעולם הזה לחיי נצח. וכוונת התנא לומר, שרק
 108 אם הגיע האדם ליום זה בעודו תלמיד חכם, ידע שניצל מסכנות
 109 היצר האורבות לו. אך עד אז, נתון הוא בידי של יצר הרע
 110 להחטא. **רַב נְחֻמַּי בַּר יִצְחָק אִמְרַן,** פרשת דרכים זה משל
 111 לתלמיד חכם וְיָרָאת חֶסֶד – שהגיע לידי יראת חטא. **מִדּ וּמְרָא**
 112 **אִמְרַן,** זה משל לתלמיד חכם דְסִלְקָא לִיה שְׁמַעְתָּא אֵלִיבָא

המשך בעמוד קפא

1 הן (תְּהוּי) (תְּהוּי) אֲרָבָה לְשִׁלּוּתָהּ – ועל ידי הצדקה, היא אורך
 2 זמן לשלומך, שלא תמורד לפקוד אותך הרעה. **וּבְתִיב, "כִּלְמָא מְטָא**
 3 **עַל נְבוּכַדְנֶצַּר מְלִכָא"** לבסוף הגיעו כל הפורעניות על נבוכדנצר,
 4 **וּבְתִיב "לְקַצַּת יְרֵחִין תְּרֵי עֶשְׂר"** – לאחר שנים עשר חודש. הרי
 5 שהזכות תולה שנים עשר חודש, אם כן, מיהו התנא של משנתו
 6 שסובר שהזכות תולה ג' שנים. משיבה הגמרא, **לְעוֹלָם** התנא של
 7 משנתו סובר כשישת **רַבִּי יִשְׁמַעְלָא** שאמר שהזכות תולה ג' שנים,
 8 **וְאִשְׁבַּח קְרָא** – ומצא מקרא כתוב **דְאִמְרַן תְּנִי** – שהקב"ה מאריך
 9 אפו עד ג' פעמים, **דְבְתִיב "כֹּה אִמַּר ה' עַל שְׁלֹשָׁה פְּשְׁעֵי אָדָם"** –
 10 הרי שעד ג' פעמים המתין להם הקב"ה ולא הביא עליהם פורענות
 11 עד לאחר ג' פעמים, **דהיינו האריך את הזמן ג' שנים.**
 12 שואלת הגמרא, **וּמַאי** – מהו שאמר רבי ישמעאל, **אָף עַל פִּי שְׂאִין**
 13 **רְאִיהּ לְדָבָר וְכִי לְדָבָר,** מדוע אין זו ראייה גמורה. ומישבת, **דְלִמָּא**
 14 **שְׂאִינֵי עוֹבְרֵי בּוֹכְבִים** כגון נבוכדנצר ואדום **דְלֹא מְפַקְדֵי דִינָא**
 15 **עֲלֵיהוּ** – שאין הקב"ה ממחר להביא עליהם פורענות בעולם הזה,
 16 אבל עם ישראל מודקד הקב"ה בעולם הזה וממחר לפרוע מהם
 17 בעולם הזה.
 18 שנינו במשנה, **וְיֵשׁ זְכוּת תוֹלָה ג' שָׁנִים כו'.**
 19 שואלת הגמרא, **זְכוּת דְמַאי** – איזו זכות מגינה עליה שהמים אינם
 20 מוזיקים לה. **אֵלִימָא זְכוּת תוֹרָה** – שהיתה עוסקת בתורה. **הָא**
 21 **אֵינָה מְצוּהָ וְעוֹשֶׂהָ הִיא** – הרי אינה מצווה ללמוד תורה, וכיון
 22 שאינה מצווה אין שכרה גדול, ולא מסתבר לומר שזכות זו תעמוד
 23 לה שהמים לא יזקקה. **אֵלָא** נאמר שהכוונה היא, **לזְכוּת דְמְצוּהָ**
 24 **שְׁעִשְׂתָה,** גם על כך קשה, וכי **זְכוּת דְמְצוּהָ מִי מְגַנָּא בּוֹלִי הִיא**
 25 **– האם יש בכוחה להגין כל כך מן הפורענות והתנייא, אֵת זו דְרַשׁ**
 26 **רַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסֵף,** נאמר **"כִּי נָר מְצוּהָ וְתוֹרָה אִוִּר,"** תלה –
 27 המשיל הכתוב את המצווה בנר, ואת התורה באור, **אֵת הַמְצוּהָ**
 28 **הַמְשִׁיל בְּנֵר,** לומר לך מה נר אינה מגינה אֵלָא לְפִי שְׁעָה –
 29 להאיר לו את הדרך העומדת לפניו שלא יכשל, **אָף מְצוּהָ אֵינָה**
 30 **מְגַיֶּנֶה אֵלָא לְפִי שְׁעָה** – ממקצת פורעניות, ואת התורה המשיל
 31 **בְּאִוִּר** – לומר לך מה אור היום מגין לְעוֹלָם – מכל הפגעים
 32 הבאים לו בעולם, **אָף תוֹרָה מְגַיֶּנֶה לְעוֹלָם** – שמצילה אותו מן
 33 החטא ומן היסורים הבאים לו בזה העולם. **וְאִוִּר** – הפסוק שאחריו
 34 המדבר בעני מעלותיה של התורה, **"בְּהִתְהַלֵּךְ תִּנְחָה אַתָּה**
 35 **ובשכרך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך וגו'."** וכך מתפרש
 36 הכתוב, **"בְּהִתְהַלֵּךְ תִּנְחָה אַתָּה"** – זה העולם הזה – שהתורה
 37 תנחה ותגן עליך בעולם הזה מכל צרות. **"בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ"** זו
 38 מִיתָה – בשעת המיתה מגינה התורה מיסורי המיתה, **"וְהִקְצִינָתָה**
 39 **הִיא תְּשִׁיחֶךָ"** לעתיד לבא – לאחר המיתה תליץ התורה בערך
 40 להגן מפני יסורי הגיהנם. **מִשָּׁל לְאָדָם, שְׁהִיָה מְהַלֵּךְ בְּאִישׁוֹן לִלְלָה**
 41 **וְאִפְּלִיה וּמִתְיָוִיא מִג' דְּבָרִים, א. מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפְּחָתִים** –
 42 גומות ומן הַכְּרָקִים שהם פגעים האורבים לו בכל צעד ושעל, ב.
 43 **וּמִחֲתִי רַעָה וּמִן הַלִּיסְטִים** – שהם סכנות המזדמנות לו באישון
 44 לילה, ג. **וְאִינוּ יוֹדַע בְּאִישׁוֹ דְרַךְ מְהַלֵּךְ** – מחמת שאינו בקי מספיק
 45 בשבילי הדרכים. **נְדוּמָנָה לו אֲבוּקָה שֶׁל אִוִּר,** כיון שמאירה לו
 46 את הדרך העומדת לפניו, **נִיצֵל מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפְּחָתִים וּמִן**
 47 **הַכְּרָקִים** שהם הסכנות האורבות מחמת שאינו רואה, כך, מי
 48 שמקיים מצוות ניצל ממקצת פורעניות. אולם **וְעֵדוּיִן מִתְיָוִיא**
 49 **מִחֲתִי רַעָה וּמִן הַלִּיסְטִים** שדרכן ללכת בלילה פן יפגעו בו, ועוד
 50 **וְאִינוּ יוֹדַע בְּאִישׁוֹ דְרַךְ מְהַלֵּךְ. בִּין שְׁעָלָה עוֹמֵד הַשַּׁחַר, נִיצֵל**
 51 **מִחֲתִי רַעָה וּמִן הַלִּיסְטִים** – כך מי שזכה ללמוד תורה ניצל מן
 52 החטא ומן היסורים. אולם גם לאחר שעלה עמוד השחר, **וְעֵדוּיִן**
 53 **אִינוּ יוֹדַע בְּאִישׁוֹ דְרַךְ מְהַלֵּךְ,** עד שחשע לפרשת **דְרָכִים** ושם
 54 הכיר את דרכו ונוכח שהוא בדרך הנכונה, ואז **נִיצֵל מִכּוֹלָם,** וכמו
 55 כן האדם בעולם הזה, גם כשלמד תורה ומקיים מצוות עדיין ארע
 56 יודע אם ילך בדרך זו עד סוף ימיו, או שמא יכפנו היצר הרע

1 מצוה בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה אגוני מנגא אצולי לא מצלא.
 2 ותימה מאי האי דקתני בברייתא תלה את המצוה בנר מה נר אינה מגינה אלא
 3 לפי שעה אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה אי מיצר הרע אינה מגינה כלל אי מן
 4 הפרועות מגינה לעולם ותורה נמי למה תלה הכתוב באור משום דמגינה לעולם אי מן
 5 הפרועות מצוה נמי מנגא לעולם ואי דמצלא
 6 מיצר הרע הא לא מצלא אלא לפי שעה:
 7 זה תלמיד חכם דסלקא ליה שמעתתא אליבא
 8 דהלכתא. תימה ודיקא ניצול מכולל תורה
 9 לא ניצול מיצר הרע בעידנא דלא עסיק בתורה
 10 וי"ל סתם תלמיד חכם תורתו אומנתו ועוסק בה
 11 ומתרחק כל שעה ואינו הולך ד' אמות בלא תורה:
 12 והו"ו אינו יודעין שעבירה מכבה מצוה. תימה
 13 והא אמר לעיל בין לרב יוסף בין לרבא
 14 מצוה אגוני מנגא מן הפרועות אפילו בעידנא
 15 דלא עסיק בה ועבירה מכבה מצוה לאו מלהניח
 16 מן היסורין קאמר אלא מליטול שבר לעתיד לבא
 17 כמו שפרשיה

1 הן תהיו ארבא לשלוחיה ואז תהא אורף ומן לשלומך שלא יבאו עליך הפרועות. וכן
 2 עשה וכו' וכו'. וזה מקבץ בכל יום עניי ישראל שהביא בגולה והיו צריכין מזונות
 3 ומפרנסים, ואף דניאל כשהשיאו עצה זו לכך נתפון. שראה את ישראל בגולה מחזירין על
 4 הפתחים: וכתוב בלא מלא. כל הפרועות הגיע על נבוכדנצר: לקצת ירחין תרי עשר.
 5 אלמא תלה לו תורתו י"ב חדשי: לעולם. מתני

6 דקתני ג' שנים ר' ישמעאל היא: ואשכח קרא
 7 דאמר יתני. שונה בהארכת זמן. כלומר מקרא
 8 כתוב שהקב"ה מאריך זמן עד ג' פעמים. הלכך
 9 הו"ו לחו ג' שנים: דלא מספיד דינא עליהו. אין
 10 ממחרין מן השמים לפקוד עונותם עליהם
 11 בעולם הזה, אבל מיישראל ממחרין לפרע
 12 בעדיה ומדקדקין אחיהם: וכות דמא. מגינה כל
 13 כף: וכות דתורה. שיתקנה עסקת בתורה: הא לא
 14 מפשגא. דכתוב ולמדתם אותם את בניכם (דברים)
 15 (י"ו) ולא את בניתיכם, וכו'ן דאינה מצוה אין
 16 שכרה גדול במצוה ועושה: היא תשיח. תליץ
 17 בעדך את זכותך: פקתים. גמורת נודמנה לו
 18 אבוקה של אור. כף זכה לקים מצוה נצל
 19 ממוקנת פרענות: ועדין מתירא פתחי רעה ומן
 20 הליסטים. שדרךך לילך בלילה פן יפגעו בו
 21 דכתיב תשת חשך יהי לילה בו תרמוש כל חרות
 22 יער (ספסל ק"ז): תניע עמוד השחר. ואף כאן זכה
 23 לתורה נצל מן החטא ומן היסורין: ועדין אינו
 24 יודע בו. שקא וכפנו יצרו לבטל וישיב עליו
 25 יצתה ופרענות: הגיע לפרשת דרכים. ושם
 26 הכיר את דרכו. ואף כאן הגיע ליום המיתה ולא
 27 פשר מן התורה: עד יום מותו נצל מכלן. והכי
 28 מפרש לה התורה: עבירה מכבה. שבר מצוה:
 29 ואין עבירה מכבה. שבר מי שעסק בתורה קדם
 30 לבן, אלמא מצוה לא מנגא כלי האי: לכבות את
 31 האהבה. זו תורה דכתיב (ס"ו) הכניא אל בית
 32 הנין ונגלו עלי אהבה. מן סוד: אמר רב יוסף.
 33 לעולם מגינה על היסורין הרבה, ומאי אינה
 34 מגינה דקאמר ת"ק ובל"ק מן החטא שיהא
 35 יתקפנו יצתה קאמה מנגא בעידנא דעסיק בה.
 36 ותינו לפי שעה דאמר מנגא מן היסורין ומצלא
 37 מיצתה שלא יכשילנו לחטא: בעידנא דלא
 38 עסיק בה. משנמנה המצוה ואינו עוסק בה אגוני
 39 מנגא מן הפרועות. אצולי לא מצלא. ודקתני
 40 בקרייתא עברה מכבה מצוה. לאו מלהניח מן
 41 היסורין קאמר. אלא מליטול שבר לעתיד. אמאי
 42 לא תני עליהו. מיצר הרע שהחטיאם ועשאם
 43 רשעים גמורים. כלומר אמאי לא תצילו מן
 44 העבירות: לעולם וכות דתורה. ולא שעוסקת
 45 בתורה, אלא שטורחת בבנה ובקבלה שיעסקו:
 46 דמפריאן וסתיגאן. שטורחות על בנייהן להביאין
 47 לבית הספר לקרא מקרא ולשנות משנה: לעדין
 48 לגביריהו. וממנינהו לבטליהו שיוצאין למרחק
 49 אחרת ללמוד תורה. מאי פרשת דרכים. מרו
 50 מדמה להגיע לפרשת דרכים, דהא אבוקה היינו
 51 מצוה. עמוד השחר היינו תורה, אלא פרשת
 52 דרכים מאי היא: ויום המיתה. והוא תלמיד חכם

1 הן תהוה ארבא לשלוחיה וכתוב: "כלא מלא על
 2 נבוכדנצר מלכא" וכתוב: "לקצת ירחין תרי עשר".
 3 לעולם ר' ישמעאל, ואשכח קרא דאמר ותני, דכתוב:
 4 "בה אמר ה' על שלשה פשעי אדום". ומאי אף על
 5 פי שאין ראיה לדבר וכו' לדבר? דלמא שאני גזים
 6 דלא מפקיד דינא עליהו: ויש זכות תולה ג' שנים
 7 בו: וכות דמאי? אולימא וכות דתורה? הא אינה
 8 מצוה ועושה היא! אלא וכות דמצוה וכות דמצוה
 9 מי מנגא פולי האי? והתניא, את זו דרש ר' מנחם
 10 בר יוסי: "פי גר מצוה ותורה אור" תלה הכתוב את
 11 המצוה בגר, ואת התורה באור. את המצוה בגר לומר לך: מה גר אינה מגינה אלא לפי
 12 שעה, אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה. ואת התורה באור, לומר לך: מה אור מגין
 13 לעולם אף תורה מגינה לעולם. ואומר "בהתהלכך תנחה אתך" וגו' "בהתהלכך תנחה אתך"
 14 זה העולם הזה, "בשכבך תשמר עליך" זו מיתה, "והקיצות היא תשיחך" לעתיד לבא. משל
 15 לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה, ומתירא מן הקוצים ומן הפתחים ומן הפרקנים
 16 ומחיה רעה ומן הליסטים ואינו יודע באיזה דרך מהלך. נודמנה לו אבוקה של אור ניצל מן
 17 הקוצים ומן הפתחים ומן הפרקנים, ועדיין מתירא מחיה רעה ומן הליסטים, ואינו יודע באיזה
 18 דרך מהלך. בין שעלה עמוד השחר ניצל מחיה רעה ומן הליסטים, ועדין אינו יודע באיזה
 19 דרך מהלך. הגיע לפרשת דרכים ניצל מכולם. דבר אחר: עבירה מכבה מצוה, ואין עבירה
 20 מכבה תורה, ששנאמר: "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה". אמר רב יוסף: מצוה,
 21 בעידנא דעסיק בה, מנגא ומצלא. בעידנא דלא עסיק בה, אגוני מנגא, אצולי לא מצלא.
 22 תורה, בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה, מנגא ומצלא. מתקורף לה רבא:
 23 אלא משעתה, דואג ואחיותופל מי לא עסקי בתורה? אמאי לא הגינה עליהו? אלא אמר
 24 רבא: תורה, בעידנא דעסיק בה, מנגא ומצלא. בעידנא דלא עסיק בה, אגוני מנגא, אצולי
 25 לא מצלא. מצוה, בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה, אגוני מנגא אצולי
 26 לא מצלא. רבינא אמר: לעולם וכות תורה, ודקאמרת אינה מצוה ועושה, נהי דפקודי לא
 27 מפשגא, באגרא דמקורן וכתננין בנייהו ונמין להו לגביריהו עד דאתו מבי מדרשא, מי לא
 28 פלגאן בהדיהו? מאי פרשת דרכים? אמר רב חסדא: זה תלמיד חכם ויום מיתה רב נתמן
 29 בר יצחק אמר: זה תלמיד חכם, ויראת חטא. מר וזמרא אמר: זה תלמיד חכם דסלקא ליה
 30 שמעתתא אליבא דהלכתא. דבר אחר: עבירה מכבה מצוה, ואין עבירה מכבה תורה. אמר
 31 רב יוסף: דרשיה ר' מנחם בר יוסי להאי קרא פי סיני, ואילמלא דרשיה דואג ואחיותופל
 32 הכי, לא רדפו בטר דוד, דכתוב: לאמר אלהים עובד וגו'. מאי דרוש? "ולא יראה כף ערות
 33 דבר" והן אינן יודעין שעבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה. מאי" בוז יבוז לו"?
 34 אמר עולא: לא בשמעון אחי עזריה ולא בר' יוחנן דכי נשיאה אלא בהלל ושכנאי. דכי
 35 אתא רב דימי אמר: הלל ושכנאי אחי הוו, הלל עסק בתורה, שכנאי עבד עיסקא. לסוף,
 36 אמר ליה: תא נערוב ולפילוגי, יצתה בת קול ואמרה "אם ימן איש את כל הון ביתו" וגו':
 37 אומר

17 כמו שפרשיה
 18 אבוקה של אור. כף זכה לקים מצוה נצל
 19 ממוקנת פרענות: ועדין מתירא פתחי רעה ומן
 20 הליסטים. שדרךך לילך בלילה פן יפגעו בו
 21 דכתיב תשת חשך יהי לילה בו תרמוש כל חרות
 22 יער (ספסל ק"ז): תניע עמוד השחר. ואף כאן זכה
 23 לתורה נצל מן החטא ומן היסורין: ועדין אינו
 24 יודע בו. שקא וכפנו יצרו לבטל וישיב עליו
 25 יצתה ופרענות: הגיע לפרשת דרכים. ושם
 26 הכיר את דרכו. ואף כאן הגיע ליום המיתה ולא
 27 פשר מן התורה: עד יום מותו נצל מכלן. והכי
 28 מפרש לה התורה: עבירה מכבה. שבר מצוה:
 29 ואין עבירה מכבה. שבר מי שעסק בתורה קדם
 30 לבן, אלמא מצוה לא מנגא כלי האי: לכבות את
 31 האהבה. זו תורה דכתיב (ס"ו) הכניא אל בית
 32 הנין ונגלו עלי אהבה. מן סוד: אמר רב יוסף.
 33 לעולם מגינה על היסורין הרבה, ומאי אינה
 34 מגינה דקאמר ת"ק ובל"ק מן החטא שיהא
 35 יתקפנו יצתה קאמה מנגא בעידנא דעסיק בה.
 36 ותינו לפי שעה דאמר מנגא מן היסורין ומצלא
 37 מיצתה שלא יכשילנו לחטא: בעידנא דלא
 38 עסיק בה. משנמנה המצוה ואינו עוסק בה אגוני
 39 מנגא מן הפרועות. אצולי לא מצלא. ודקתני
 40 בקרייתא עברה מכבה מצוה. לאו מלהניח מן
 41 היסורין קאמר. אלא מליטול שבר לעתיד. אמאי
 42 לא תני עליהו. מיצר הרע שהחטיאם ועשאם
 43 רשעים גמורים. כלומר אמאי לא תצילו מן
 44 העבירות: לעולם וכות דתורה. ולא שעוסקת
 45 בתורה, אלא שטורחת בבנה ובקבלה שיעסקו:
 46 דמפריאן וסתיגאן. שטורחות על בנייהן להביאין
 47 לבית הספר לקרא מקרא ולשנות משנה: לעדין
 48 לגביריהו. וממנינהו לבטליהו שיוצאין למרחק
 49 אחרת ללמוד תורה. מאי פרשת דרכים. מרו
 50 מדמה להגיע לפרשת דרכים, דהא אבוקה היינו
 51 מצוה. עמוד השחר היינו תורה, אלא פרשת
 52 דרכים מאי היא: ויום המיתה. והוא תלמיד חכם
 53 ביום מותו. ודע שלא פירש לפרוק מעליו על תורה: ויראת חטא. וכה ליראת חטא אחר שזכה לתורה נצל מכלן, שהתורה מלמדנו דברי מצוה ודברי אסור וממה שהוא צריך לפרוש,
 54 ויראת חטא מונעו מלדוף אתרי יצרו: דפלקא ליה שמעתתא אלפא דהלכתא. וד"ק עלה עמוד השחר נצל מן החטא, וכו'ן דתורה נצל מן החטא, ועדין אינו יודע באיזה
 55 דרך מהלך, אם זכה שסייעוהו מן השמים להתקבל דבריו בין חבריו להורות בהלכה ובמשפט. הגיע לפרשת דרכים, כלומר זכה לכך נצול מכלם: לאמר אלהים עובד. כך היו אומרים
 56 עליו אלהים עובד, שבא על אשת איש ואין אנו נענשין עליו. רדפו ותפסוהו בין אין מציל, אין לו זכות שיעצלו. שהעברה בפתה וזיתיה: לא יראה עדי. עברה, ואם יראה ושב מאחריה:
 57 שמעון אחי עזריה, תא הוא במשנה קמיתא דזכחים, ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטיא כדי שיהלוק בזכות למודו של שמעון, לכך הוא נקרא על שם עזריה אדוה. וכן
 58 ר' יוחנן למד ע"י הנשיא שהיה מפרנסו: הלל עסק בתורה. מתוך עני רב דמקשרש בבסי יוקאנו וף וכו':

1 בן עזאי אומר חייב אדם וכו'. ירושלמי דבן עזאי דלא כר"א בן עזריה דדריש (תנאני נה דף ג)
2 הקהל את העם האנשים והנשים והטף אנשים באו ללמוד נשים לשמוע ונראה דפי'
3 דמצוה לשמוע הנשים כדי שידעו לקיים מצוה ולא משום שידעו שזכות תולה; מטרתה
4 שאלה את ר' אלעזר מפני מה חטא אחת במעשה העגל והן מתין בה ג' מיתות אמר לה אן
5 אשה חכמה אלא בפלך אמר לי הורקוטס בנו

אומר בן עזאי: חייב אדם ללמוד את וכו' ר'
אליעזר אומר: כל המלמד את בתו תורה למלמדה
תיפלות: תיפלות סלקא דעתך? אלא אימא: כאלו
למדה תיפלות. אומר ר' אבהו: מאי מעמיה דר' אליעזר
דבתיבי: "אני חכמה שכנתי ערמה" פיון שנכנסה
חכמה באדם נכנסה עמו ערמומית, ורבנן האי "אני
חכמה" מאי עבדי ליה? מופעי ליה לכדרבי יוסי
בר' חנינא, דאמר ר' יוסי בר' חנינא: אין דברי
תורה מתקיימין אלא במי ששמעמיד עצמו ערום עליהן,
שנאמר: "אני חכמה שכנתי ערמה". אומר ר' יוחנן:
אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמישים עצמו כמי
שאינו, שנאמר: "החכמה מאין תמצא": ר' יהושע
אומר: רוצה אשה וכו'; מאי קאמר? הכי קאמר: רוצה
אשה בקב ותיפלות עמו, מתשעת קבין ופרישות: הוא

היה אומר: חסיד שוטף כו'; היכי דמי חסיד שוטף? כגון דקא טבעה איתתא בנהרא
ואמר: לאו אורח ארעא לאיסתכלי בה ואצולה. היכי דמי רשע ערום? אומר ר' יוחנן:
זה המטעים דבריו לדיון קודם שיבא בעל דין חברו, ר' אבהו אומר: זה הנותן דינר
לעני להשלים לו מאתים זה, דתנן מי שיש לו מאתים זה לא יטול לקט שכחה ופאה
ומעשר עני. היה לו מאתים חסר דינר, אפילו אלף נותנין לו פאחת הרי זה יטול. ר'
אסי אומר ר' יוחנן: זה המשיא עצה למכור בנכסים מועטין. אומר ר' אסי אומר ר' יוחנן:
יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו, מכרו. אבוי אמר: זה המשיא עצה
למכור בנכסים כרנן שמעון בן גמליאל. דתנא "נכסי לך, ואחריו, לפלוני", וירד הראשון
ומכר ואכל, השני מוציא מיד הלוקחות, דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין
לשני אלא מה ששייר ראשון, רב יוסף בר חמא אומר רב ששת: זה המכרע אחרים
באחרותיו. ר' יריקא אומר רב הונא: זה המיקל לעצמו ומחמיר לאחרים. עולא אומר: זה

שקרא

שביל שאל לה להשיבה דבר אחד מן התורה אברת
ממני ג' מאל כור מעשר בכל שנה א"ל ישרא
ר"ת ולא יסרו דברי תורה לנשים:
רוצה אשה בקב ותיפלות. פריח רוצה אשה
שיהא בעלה חמו ויהא מצוי אצלה
בכל שבת לתת לה עונתה ולא יביא לה אלא קב
חטים בלבד ולא יהא גמל שהולך בדרך חרוק
ואינו נוטל לה עונה אלא אחת לשלשים יום
ואע"פ שמביא לה לשכור ט' קבין חביבה עליה
העונה בכל שבת וקב אחד מט' קבין ופרישות ל'
יום ורבי פירש בשם רב האי המשרה אשתו ע"י
שליש לא יפחות לה מקביים חישין מן שבת
לשבת כדמוכח בגמרא בפרק אע"פ (מכות דף סז):
ועונה מצוי לה ואילו המודר על אשתו (סו סג).
מוסיפין על כותבה ג' דינרים בשבת ושער בינוני
הוא ג' סאין כולו וסלע ד' דינרים כמציאת סאה
בדינר וג' סאין בג' דינרים שהן י"ח קבין הרי
שחכמים עמדו על סוף דעתה שהיא רוצה
בתיפלות ועמו שני קביים מ"ח קביים שיפרשו
ממנה דקביים אחד מט' בי"ח קבין:
היכי דמי חסיד שוטף. ירושלמי ראה תינוק
דמבעב בנהר אמר לכשאחלוץ תפליץ
אצילנו עד כשהוא חולץ תפליץ הוציא זה את
נפשו: זה הנותן דינר לעני להשלים לו מאתים
זה. הא דרבי אבדו הוא דרבי יוחנן ומבריה ממונת
התם חלדאמנה קרי ירושלמי מכות פרושים ותו גרס
הן את תלמיד מדר' בון הוו לו מאתים זה חסר
דינר והוא רבי יליף למוכי עמיה חד הלחל על שום
מעשר מסכני חד זמן עבדן ביה לתלמידיו עין
בישא ומלון ליה אתא בעי מוכי עמיה היך הדוח
ליף א"ל רבי אית לי שיעורא אמר זה מכת
פרושים נגעו ביה רמו לתלמידיו ואעלוניה
לקפלין וחסרוניה חד קרט וכה עמיה הך הדוח
ליף שנינו בפרק בתרא דמסכת פאה (מ"ט) מי שיש לו חמשים זה והוא נושא ונותן בהן ה"א ל' יטול ובגמרא (ירושלמי) היא אמר חמשין דעבדין טבין מן מאתן דלא עבדין. יתומים
שקדמו ומכרו בנכסים מועטין. ונראה דוקא לענין מוון הבנות אמרין מה שמכרו מכרו אבל לענין מוון האשה כיון דמשועבד לה בעל למונות בחייו הנכסים בחוקתם שאינם למוכר
כדאמרין בפ' הנושא (מכות קנ). יתומים שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש מדר' אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים וכו' התם לא משתעבדי לה מחיים אי נמי
בית זה עצמו דדה בו בחיי הבעל אבל מוונות בכל יום צריכה למונות ולא דמו מוונות אשה למדור והוא הדין אם מכרו בנכסים מרובין מה שמכרו מכרו דמטלטלי לא משתעבדי למונות
ואמרין בפ' מציאת האשה (סס סט). בין מכרו בין משכנו אין מוציאין למונות היאי דנקט נכסים מועטין אורחא דמילתא נקט ולא מובין אינש נכסים משום הפסד מוונות היבא דאיכא נכסים
מרובים רבי פ' בתוספתיו דר' יוחנן פליג אהדיא דמסקנן בפרק ב' דיני גירות (סס דף קט). אמר רבי יצחק בן אלעאי משמיה דרוחיק כל מקום שאמר ר"ג רואה את אבית דברי אדמון הלכה
כמותו ובני נכסים מועטין תנינא התם (דף קנ) ובפרק מי שמת (כ"ג קל"ג) אמר אדמון וכי שביל שאני זכר הפסדתי ואמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון לא ידענא מאי דחקה לפרש כך
אלוהי אדמון טפי מאלוכא דרבנן. אבוי אמר: זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג. רשב"ם פ' ביש נחלקין (כ"ג דף קל). משום דגרם לעבור על דברי הנותן וערום לעשות מעשה והרי
הוא חוטא ולא לו ומיהו המוכר עצמו הדינא ראשון לא מיקר רשע ואף עב גב על דלכתחלה אסור לעשות כך דלא חמיר איסוריה שהרי השליטו הנותן בגוף ופירות לעשותו וקשיא
לפירושו בסוף פרק מי שדיה נשוי (מכות דף סז). דאמר אבוי נכסי לך ואחריו לפלוני ועמדה וניסת בעל לוקח היו ואין לאחריו במקום בעל כלום ומי אמר אבוי הכי והאמר אבוי איהו רשע
ערום זה המשיא כו' מי קאמר תינשא ניסת קאמר אלמא דמדמי מוכר עצמו למשיא ומיהו יש לפרש כיון דמשיא נקרא רשע מכלל דלמוכר אסור לעשות לכתחלה אע"ג דלא נקרא רשע
כדקתני התם אן לו לראשון אלא אבילת פירות בלבד ואי קשיא מדקאמר אבוי זה ומשיא עצה וכו' כרשב"ג מכלל דאבוי ס"ל כרשב"ג היכי אמר אבוי נמי בהדיא בפרק מי שדיה נשוי
(מ"ט סז) בעל לוקח היו ואין לאחריו במקום לוקח כלום וביש נחלקין (כ"ג דף קל). מפרש טעמא משום דקסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ובסוף פרק השולח (ע"ט דף קמ) אמר אבוי נקטינן בעל
נכסי אשתו צריך הרשאה אע"ג דפירות דידיה היו הגוף צריך הרשאה דמשמע דס"ל דלאו כקנין הגוף דמי יש לתרץ דוקא גבי אחריו ס"ל לכאבי דכקנין הגוף דמי דאפי' ר"ל דאמר לאו
כקנין הגוף דמי מתרצין אליביה אחריו שאני ופי' רשב"ם דאחריו משמע גוף ופירות נתן לראשון דהא בהדיא פי' אחריו ירש פלוני ואף הוא פסק שם כרשב"ג וד"ל בעלמא סבירא לן דלאו
כקנין הגוף דמי דפסקי' בפרק החולץ (ימות דף לו). הכא אחריו שאני וכו' עיקר דלא תקשי הלכתא אהלכתא דפסקינן כ"ל פרק החולץ ובהא דאחריו קיימא לן כרשב"ג דפסקי' הלכתא
לקמיה ולא פליג ר"ל ומדיא נמי איכא למשמע דהכי קיימא לן כדאמר אבוי איהו רשע וכו' ולקמן נמי הדיא אתתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי כו' אל איהו אקנייה לבנו קטן
כרשב"ג עד אפילו רשב"ג לא קאמר מהתם שמעין דהלכתא כרשב"ג הלכך בעינן לפרושי דרשב"ג ס"ל כ"ל דלאו כקנין הגוף דמי הכא היינו טעמא דאחריו שאני ולא תקשי הלכתא
אהלכתא תימא לר' אנואי לא קא חשיב נמי הדיא דאלו הן התנשפין (פסחים דף ע"ג) אמר רב כהנא משום ר"ע איו עני ורשע ערום זה המשחה בתו בוגרת ויש לומר דעני ורשע לא קא

1 לְמַדָּה תַּפְלוּת ס"ה. וְכִי תוֹרָה תַּפְלוּת קָרָא לָהּ: כְּאֵלוּ. שְׂמִתוּקָהּ הִיא מְבִינָה עֲרֻמוּמִית
2 וְעוֹשָׂה דְבָרֶיהָ בְּהִצְנֵנוּ: חֲכָמָה. תוֹרָה: שְׁפַעְמִיד עֲצָמוּ עָרוֹם עֲלֶיהָ. שְׂפִירָשׁ מִכָּל עֲסָקִים
3 וְנַעֲשֶׂה עֲלֶיהָ עֵנִי וְחָסֵר כָּל וְלֵא' שְׂמֵשִׁים עֲצָמוּ עָרוֹם עֲלֶיהָ גֵרְסִי' שְׁמַעְרִים שִׁתְּקִיִּים
4 תּוֹרָתוֹ לְקַבּוֹץ עַל ד' וְלִלְמוֹד מִכָּל אָדָם: מֵאֵין תַּמְצָא. מִן הָעֵשִׂי כִּאֵין: רוֹצֵה אִשָּׁה כִּבֵּב
5 וְתַפְלוּת. חֲפִצָה לִזְוֹן בְּמוֹנֹת מוֹעֲטִין וְיֵהָא
6 תַּפְלוּתָהּ מִצּוֹ לָהּ בְּתַשְׁמִישׁ, מֵט' קָבִין וּפְרִישוֹת
7 וּלְפָרוֹשׁ מִן הַתַּפְלוּת. לְפִיכָר אֵין טָבוֹ וְתַלְמוֹד
8 תוֹרָה: שְׂפַמְעִים דְּבָרָיו לְדִין. דְּמִשְׁנִבְעוּ בְּלֵב
9 הַדִּין שְׁעָרֵי יִבְזוּתוֹ לְדָבְרוֹי שֶׁל זֶה קָשִׁין לְסַלְקָן,
10 הַרְרֵי עֲרֻמוּתוֹ, וְרָשָׁע הוּא שְׂעוּבֵר עַל לֹא תִשָּׂא
11 שְׂמַע שׂוֹא (מֵאוֹת מֵג' לְהַשְׁלִים כְּמֵאִים זֵו). וְמַעֲתָה
12 לֹא יִטוֹל לְקַט, וְיֵשׁ לוֹ קְרוֹבִים שִׁישׁוּלִים: בְּנִכְסִים
13 מוֹעֲטִין. דְּתַנְן (נ"ט דף קל"ג): מִי שְׂמַת וְהִנְחִי בְּנִים
14 וּבְנוֹתָי, בְּזָמַן שֶׁהַבְּנִים מְרִבִּין הַבְּנִים יִרְשׁוּ וְהַבְּנוֹת
15 יִזְוּנו, נִכְסִים מוֹעֲטִין הַבְּנוֹת יִזְוּנו וְהַבְּנִים יִשְׁאֲלוּ
16 עַל הַתַּחְתִּים: שְׂקָדְמוּ וּמְכָרוּ. קָדָם שְׂבָאוּ הַבְּנוֹת
17 לְבִיד וְהַעֲמִידוֹם בִּיד לְנִכְסִים כְּתוּקָת בְּנוֹת:
18 הַמְּכָרֵעַ אַחֲרֵים פְּאוּרוֹתוֹי, רָאוּ וְעֵשׂוּ כְּמוֹנֵי
19 וְלִכּוּ בְּדָרְכֵי. לֹא תִתְּנוּן זֶה אֶלָּא לְהִרְאוֹת עֲצָמוּ
20 כְּחִסְדֵי בְּעֵיני הַבְּרִיּוֹת, וְאֵין תּוֹכֵי כְּבוֹד. אֶלָּא
21 שְׂלֵא וְדָקְדוּ אַחֲרָיו לְבָדוֹק בְּתוֹבַעְבוֹתָי:
שְׂקָרָא

היה אומר: חסיד שוטף כו'; היכי דמי חסיד שוטף? כגון דקא טבעה איתתא בנהרא
ואמר: לאו אורח ארעא לאיסתכלי בה ואצולה. היכי דמי רשע ערום? אומר ר' יוחנן:
זה המטעים דבריו לדיון קודם שיבא בעל דין חברו, ר' אבהו אומר: זה הנותן דינר
לעני להשלים לו מאתים זה, דתנן מי שיש לו מאתים זה לא יטול לקט שכחה ופאה
ומעשר עני. היה לו מאתים חסר דינר, אפילו אלף נותנין לו פאחת הרי זה יטול. ר'
אסי אומר ר' יוחנן: זה המשיא עצה למכור בנכסים מועטין. אומר ר' אסי אומר ר' יוחנן:
יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו, מכרו. אבוי אמר: זה המשיא עצה
למכור בנכסים כרנן שמעון בן גמליאל. דתנא "נכסי לך, ואחריו, לפלוני", וירד הראשון
ומכר ואכל, השני מוציא מיד הלוקחות, דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין
לשני אלא מה ששייר ראשון, רב יוסף בר חמא אומר רב ששת: זה המכרע אחרים
באחרותיו. ר' יריקא אומר רב הונא: זה המיקל לעצמו ומחמיר לאחרים. עולא אומר: זה

שקרא

קפא סוטה דף כא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני)

41 זכויותיו בליבו של הדיין, קשה לסלקו, ואין לדיין את שיקול הדעת
 42 הרצוי לבחון את המקרה לאשורו. ולכן נקרא רשע, שעובר על לא
 43 תשא שמע שוא, ערום, שעושה זאת בערמה שהדיין לא יודע שהוא
 44 בא לרוץ איתו.
 45 רבי אבהו אומר, זה תנותן דינך לעני להשלים לו מאתים וזו –
 46 בכדי שלא יוכל לישול ממנות עניים. דתנן, מי שיש לו מאתים וזו
 47 אינו מוגדר כעני, ועל כן, לא ישול לקבץ שכחה ופאה ומעשר עני.
 48 היה לו מאתים חסר דינך, כיון שכעת הוא עני, אפילו אלף נותנין
 49 לו באחת, אם כולם נחוצים לו, תרי זה ישול, והרי הוא רשע ערום
 50 שנראה שרוצה לתת צדקה, ובאמת על ידי כך הוא מונע ממנו טובה,
 51 וזה בערמה שהעני לא מרגיש בכך.
 52 רבי אפי אמר בשם רבי יוחנן, רשע ערום זה המשיא עצה למכור
 53 בנכסים מועטים – אדם שמת והניח בנים ובנות, הדין הוא שהבנים
 54 יורשים את הנכסים והם זנין את אחיותיהם עד שיתבגרו או עד
 55 שיתארסו. במה דברים אמורים בשהניח נכסים שאפשר שיוזנו מהם
 56 הבנים והבנות כאחד עד שיתבגרו הבנות, ואלו הן הנקראין נכסים
 57 מרובין. אבל אם אין בנכסים אלא כדי מזון הבנות בלבד, הבנות
 58 נזונות מהן עד שיתבגרו או עד שיתארסו, והבנים ישאלו על
 59 הפתחים, ואלו הן נכסים מועטים. אדם המשיא עצה לבנים שירשו
 60 נכסים מועטים, למכור אותם בכדי שלא יפסידו הנכסים במזונות
 61 הבנות, נקרא רשע, שהוא מעביר על דעת חכמים. ומנן שמהכירה
 62 מעלילה, דאמר רבי אפי אמר רבי יוחנן, יתומים שפקדמו ומכרו
 63 בנכסים מועטים – קודם שבאו הבנות לבית דין, והעמידו הנכסים
 64 בחזקתן, מה שפקדו מכרו.
 65 אפי אמר, רשע ערום, זה המשיא עצה למכור בנכסים פרבן
 66 שמעון בן גמליאל. דתניא, אדם שאמר לחברו נכסי קנויים לך
 67 ואחריו לפלוני. – ואחרי שתמות הנכסים יעברו לפלוני, אם ירד
 68 הראשון ומכר את הנכסים לאחר השני – המקבל השני, מוציא את
 69 הנכסים מיד הלקוחות לאחר שימות הראשון דברי רבי. רבן
 70 שמעון בן גמליאל אומר, אין לשני אלא מה ששייר ראשון. וכיון
 71 שמכר הנכסים לאחר, אין לשני כלום בנכסים, ואינו יכול להוציא
 72 מהלקוחות. ואדם המשיא עצה לזה הראשון שקיבל הנכסים,
 73 למכרם לאחר בכדי שיוותרו בידו מעות הנכס ולא יעבור הנכס
 74 לאחר מותו לאחריך, נקרא רשע כיון שעובר בזה על דעת הנותן.
 75 רב יוסף בר קמא אמר בשם רב ששת, רשע ערום, זה המכריע
 76 אחרים באורחותיו – מגלה מעשיו הטובים לאחרים ומציע להם
 77 ללכת באורחותיו. שאינו מתכוון אלא להראות עצמו כחסיד בעיני
 78 הבריות בכדי לחפות על תועבותיו.
 79 רבי יריקא אמר בשם רב הונא, זה המיקל לעצמו ומחמיר
 80 לאחרים. עולא אמר, זה

1 שנינו במשנה, אומר בן עזאי חייב אדם ללמד את וכו' רבי
 2 אליעזר אומר כל המלמד את בתו תורה מלמדה תיפלות.
 3 שואלת הגמרא, תיפלות סלקא דעתך – וכי יעלה על דעתך
 4 שהתורה נקראת תיפלות (דברי הבאי). מתרצת הגמרא, אל תשנה
 5 דברי רבי אליעזר המלמד את ביתו תורה מלמדה תיפלות. אלא
 6 אימא, באילו למדה תיפלות – היינו, שהמלמד תורה לאישה כמי
 7 שמלמדה תיפלות, שעל ידי לימוד התורה היא לומדת להיות
 8 ערמונית ולעשות דבריה בהצנע.
 9 אמר רבי אבהו מאי מעמא דרבי אליעזר – שהמלמד תורה
 10 לאישה כאילו מלמדה תיפלות. דתניב "אני חכמה שכןתי
 11 ערומה", חכמה היא התורה, ומבואר בפסוק, 'אני חכמה' – בין
 12 שכןנקה חכמה באדם, 'שכנתי ערומה' – נכנסה עמו ערמונית.
 13 והואיל ומתוך לימוד התורה נכנסת בה פיקחות, לומדת לעשות דברי
 14 זנות בהצנע
 15 שואלת הגמרא, ורבנן – בן עזאי שסובר שעל האדם ללמד את ביתו
 16 תורה, האי – הפסוק 'אני חכמה' מאי עבדי ליה – מה דורשים
 17 ממנו. משיבה הגמרא, מיבעי ליה לברבי יוסי ברבי חנינא. דאמר
 18 רבי יוסי ברבי חנינא, אין דברי תורה מתקיימין אלא בפי
 19 שמעמיד עצמו ערום עליהן – היינו, שפושט מעל עצמו עול דרך
 20 ארץ ופארש מכל העסקים ונעשה עני וחסר כל בשביל ללמוד תורה,
 21 שנאמר "אני חכמה שכןתי ערומה".
 22 אמר רבי יוחנן אין דברי תורה מתקיימין אלא בפי שמשים עצמו
 23 בפי שאינו – עניו בכל ענייניו, הן בחכמה, הן בעושר והן בגבורה
 24 שנאמר "והחכמה מאין תמצא" – החכמה תמצא תמי שמים
 25 עצמו כ'אין' – כלום.
 26 שנינו במשנה, רבי יהושע אומר רוצה אשה בקב ותיפלות מתשעה
 27 קבין ופרישות וכו'. שואלת הגמרא, מאי קאמר – מה פירוש דבריו
 28 של רבי יהושע. משיבה הגמרא, הכי קאמר, רוצה אשה בקב
 29 ותיפלות עמו – מעדיפה אשה לזיון במזונות מועטים (קב) ושידיה
 30 בעלה מצוי לה, מתשעת קבין ופרישות – מלזיון במזונות מרובים
 31 ובשפע גשמי, ולא ידא בעלה מצוי לה. וכיון שעיקר עניינה וליבה
 32 של האישה בדברים הללו, לא טוב שתלמד תורה.
 33 הוא היה אומר חסיד שופיה ורשע ערום כו' שואלת הגמרא, היכי
 34 דמי חסיד שופיה. משיבה הגמרא, גנון דקא טבעה איתתא
 35 בנהרא שרואה שטובעת אישה בנהר, ואמר לאו אורח ארעא
 36 לאיסתבולי בה ואצולה – אין זה מן הראוי להביט באישה ולהציל
 37 אותה.
 38 שואלת הגמרא, היכי דמי רשע ערום. משיבה הגמרא, אמר רבי
 39 יוחנן, זה המטעים דבריו לדיין – משמע לדיין את הסיבות שיש
 40 לצדד לזכותו קודם שיבא בעל דין חברו, וכיון שקבע את צדדי

המשך ביאור למס' סוטה ליום שני עמ' א

16 שעבר עבירה אין ה' עימו, ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחרוך
 17 וגו' – אם יראה ה' עבירה בדבר שבערה, ישיב ה' את עצמו מאותו
 18 אדם. והן אינן יודעין שעבירה מכבה מצוה, ואין עבירה מכבה
 19 תורה. ולפי שעסק דוד בתורה, עמדה לו זכות התורה להצילו
 20 מידיהם.
 21 שואלת הגמרא מאי "בוז יבוזו לו". אמר עולא, לא בשמעון אחי
 22 עזריה – תנא היה ולמד תורה מתוך הרווחה. ולא ברבי יוחנן רבי
 23 נשיאה – שלמד תורה על ידי הנשיא שהיה מפרנסו. אלא בהלל
 24 ושכנא, דבי אתא רב דימי אמר, הלל ושכנא אחי הוו – אחים
 25 היו, הלל עסק בתורה מתוך רצונו, שכנא עבד עיסקא – התעסק
 26 לפתנסתו. לסוף לאחר שהלל כבר למד, אמר ליה שבנא להלל, תא
 27 נערוב – בא שנתתה, אני אפרנס אותך וליפלוג – ואחלוק עמך
 28 בשכר לימודך. יצתה בת קול ואמרה "אם יתן איש את כל הון
 29 ביתו... בוז יבוזו לו וגו'" – כל הון שבעולם לא יספיק כדי לקנות את
 30 התורה שהרי הלל לא למד בזכותו, אלא רוצה רק לחלוק בשכר.

1 דחלקתא – שהגיע להוראה. שמבין דבר מתוך דבר ויודע לפסוק
 2 מתוך השמועות הלכה למעשה.
 3 שנינו בבביתא, דבר אחר דרך אחרת לבאר את הדמיון בין נר
 4 למצוה ובין אור לתורה, עבירה מכבה מצוה – שאור המצוה כבה
 5 על ידי עבירה, כשם שאור הנר כבה, ואין עבירה מכבה תורה –
 6 ואור התורה אינו כבה על ידי עבירה כשם שאור היום אינו כבה.
 7 אמר רבי יוסף, דרשיה רבי מנחם בר יוסי להאי קרא לפסוק כי
 8 נר מצוה ותורה אור, ללמוד ממנו את מעלותיה המיוחדות של
 9 התורה כי סיני – כפי שדרש משה בפני עם ישראל על מעלות
 10 התורה בסני. [ואילמלי] דרשיה דיאג ואחיתופל הכי
 11 – ואם היו דורשים כן גם דואג ואחיתופל לא רדפו בטר דוד – אחר
 12 דוד להורגו דתניב "לאמר אלהים עזבו רדפו ותפסוהו כי אין מציל
 13 וגו'" – שהיו אומרים, שה' עזב את דוד לפי שעבר על איסור אשת
 14 איש, ואין לו זכות שתצילנו, שהעבירה כבתה זכויותיו ולכן ניתן
 15 לרדפו ולתופסו. מאי דרש – איזה פסוק דרשו ללמוד ממנו שלפי

54 שמבלים את העולם בהוראת טעות. שכין שאינם יודעים טעמי
 55 המשנה, אינם יורדים לעומק הדין לדמות את המקרה שבא לפניהם
 56 לדין הדומה, ומתוך כך טועים בדין.
 57 תניא נמי הכי, אמר רבי יהושע, וכי אלו שוונים משניות מבלי
 58 עולם הן, והלא מיישבי עולם הן, שנאמר "הליכות עולם לו" –
 59 מי ששונה הלכות, 'עולם לו' כלומר, העולם קיים בזכותו. אלא
 60 הכונה היא, לאלו שמוזרין הלכה מתוך משנתן.
 61 שנינו במשנה, אשה פרושה וכו', תנו רבנן, בתולה צלינית –
 62 בעלת תפילה, ואלמנה שוכבת – שנוהגת לבקר שכונתיה תמיד,
 63 וקמן שלא כלו לו חדשיו – יבואר בהמשך, הרי אלו מבלי עולם
 64 – גורמים רעה וחורבן לעולם, שמתוך שנוהגות צדקות יתירה שאינה
 65 מצויה אצל נשים, ודאי באות לחפות על רשות שיש בהם.
 66 שואלת הגמרא, איני וכי אלמנה הנוהגת לבקר שכונתיה ממבלי
 67 עולם היא, והאמר רבי יוחנן, למדנו יראת חטא מבתולה, וקיבול
 68 שקר – שיטרח אדם כדי לקיים מצוה, שמתוך כך יקבל עליה יותר
 69 שכר מאלמנה – שהייתה טורחת בקיום המצוות יותר בכדי הצורך
 70 כדי לקבל עליהם שכר. ומפרשת הגמרא כוונתו, יראת חטא
 71 מבתולה – דרבי יוחנן שמעיה להחייא בתולה – שמע את אותה
 72 בתולה, דנפלה אאפה והתפללה וקאמרה, רבוננו של עולם, בראת
 73 גן עדן ובראת גיהנם, בראת צדיקים – לנחול גן עדן ובראת
 74 רשעים – שדרכם ליהגנם, הרי רצון מלפניך שלא יבשלו בי בני
 75 אדם להפסיד על ידי חלקם בגן עדן ולרשת גיהנם. הגמרא ממשיכה
 76 בביאור דברי רבי יוחנן, איך למד קיבול שקר מאלמנה. דהחייא
 77 אלמנה דתנאי בי פנישתא בשיבבותה – שהיה בית כנסת
 78 בשכונתה, ובכל זאת כל יומא תות אתיא ומצלה בי מדרשיה –
 79 הייתה הולכת ומתפללת בבית מדרשו דרבי יוחנן שהיה מרוחק
 80 מביתה. אמר לה רבי יוחנן, בתי, לא בית הכנסת בשיבבותך
 81 ומדוע טורחת את להגיע לבית מדרשי המרוחק מביתך. אמרה ליה,
 82 רבי, ולא שקר פסיעות יש לי על שמגיעה אני עד לבית מדרשך
 83 המרוחק יותר. אם כן מה שונה אלמנה הנוהגת במנהג צידקות יתירה
 84 זו, שהולכת לבקר שכונתיה תמיד ממנהג צידקות של זו, שהולכת
 85 למקום מרוחק כדי להתפלל. בי קאמר – לא כל אלמנה הנוהגת
 86 בצדקות יתירה יש לחושדה, אלא בגון יוחני בת רמיבי – שהייתה
 87 הולכת לבית שכונתיה תמיד ומפרסמת שפועלת ישועות על ידי
 88 תפילתה. וכך היה מנהגה. כשמגיעה עת לידת אשה היתה עוצרת
 89 רחמה בכישופיה, ולאחר שהייתה היולדת מצטערת הרבה היתה
 90 אומרת אלך ואבקש רחמים עליה רחמים אולי תשמע תפילתי. ואז
 91 הייתה הולכת ומבטלת כשפיה והולד יוצא. פעם אחת היה לה שכיר
 92 יום בביתה, והיא הלכה לבית האשה היולדת ושמע השכיר קול
 93 הכשפים מתקשקשין בכלי כמו שהולד מקשקש במעי האם, ובא
 94 ופתח את הכלי והכשפים יצאו, והוולד נולד וידעו כי בעלת כשפים
 95 היא.
 96 שואלת הגמרא, מאי קמן שלא כלו לו חדשיו שנאמר עליו
 97 שממבלי עולם הוא. חקא – בבל תרימו – פירושו, זה תלמיד חכם
 98 המכעט ברבותיו שלאחר שנעשה תלמיד חכם מזולזל ברבותיו
 99 שלימדוהו. רבי אבא אמר, זה תלמיד שלא הניע להוראה ומוצה.
 100 דאמר רבי אבהו, אמר רב הונא אמר רב, מאי דכתיב "כי רבים
 101 חללים הפילה ועצמים כל הרניה", כי רבים חללים הפילה זה
 102 תלמיד חכם שלא הניע להוראה ומוצה – שעל ידי שפוסק דין
 103 מוטעה מחטיא אנשים רבים. והפילה הוא לשון צבל שהוא בניו
 104 לתניקו שלא כלו לו חדשיו. ועצומים כל הרניה זה תלמיד
 105 חכם שהניע להוראה ואינו מורה – 'עצומים' על שם שצועם פיו
 106 ואינו מורה לרבים.

1 שְׁקָרָא – מקרא וְשָׁנָה – משנה וְלֹא שִׁימֵשׁ תְּלִמְדֵי חֻכְמִים – ללמוד
 2 ממה טעמי המשנה וסברותיה. שמתוך שאינו יודע את המשניות על
 3 סברותיהם וטעמיהם, טועה בדין, שפעמים על ידי הטעמים משתנה
 4 הדין לאיסור ולהיתר, או בדיני ממונות לחיוב ולזכות, או בטהרות
 5 לטמא ולטהר, ומתוך שאינו יודע טעמי הדינים מורה שלא כהלכה,
 6 ולכן נקרא רשע. ואף ערים הוא. שהשומע את בקיאותו במשניות
 7 סבור שבקי הוא אף בטעמיהם ויודע על בורין, ומתוך כך נוהגים בו
 8 כבוד תלמיד חכם.
 9 אֲתָמֵר, קרא – מקרא וְשָׁנָה – משנה וְלֹא שִׁימֵשׁ תְּלִמְדֵי חֻכְמִים
 10 ללמוד מהם סברות וטעמי הדין. רבי אֶלְעָזָר אֹמֵר, הרי זה עם
 11 הָאֲרָזִים – יש לנהוג בו כמו עם הארץ שחשוד על המעשרות ועל
 12 הסהרות. רבי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר, הרי זה בור – גרוע מעם
 13 הארץ. רבי יְנָאי אֹמֵר, הרי זה פוּתִי – דינו ככותי שאסור לאכול
 14 מפיתו ולשתות מיינו. שכין שאינו משמש תלמידי חכמים מגלה
 15 בעצמו שאין לו אמונת חכמים מפרשי המשנה, ולכן דינו ככותי. רב
 16 אֲחָא בַּר יַעֲקֹב אֹמֵר, הרי זה מְגוּשׁ – מכשף. כלומר, אדם שאינו
 17 משמש תלמידי חכמים הוא דומה למכשף שאוחז את עיני בני אדם
 18 ומטעה אותם בכישופיו, ואף זה מטעה את בני אדם שמתוך בקיאותו
 19 חושבים שבקי הוא גם בטעמי הדינים על בוריים.
 20 אָמַר רַב נַחֲמָנִי בַּר יַצְחָק מִסְתַּבְּרָא בְּרַב אֲחָא בַּר יַעֲקֹב – שהשונה
 21 ואינו משמש תלמידי חכם הרי זה מְגוּשׁ, דְאָמְרֵי אִינְשֵׁי – שכן
 22 רגילים האנשים לומר, רַמְיוֹן מְגוּשָׁא – לוחש המכשף את לחשיו
 23 וְלֹא יָדַע מַאי אָמַר – ואינו יודע מה הם ומה פירושם. כלומר,
 24 המכשף יודע לומר דברים הגורמים לרחחות להגיע אך אינו מבין מה
 25 הוא אומר. ואף זה דומה לו, שגם הוא תַּנְי תַּנְא – חוזר על דברי
 26 התנאים וְלֹא יָדַע מַאי אָמַר – ואינו מבין דבריהם.
 27 תַּנּוּ רַבְּנָן אֵיהֶוּ עִם הָאֲרָזִים – שדברו בו חכמים בכל מקום. כֵּל
 28 שְׂאִינֵי קוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע שְׁחֲרִית וְעֲרִבִית בְּכַרְבּוֹתֶיהָ. שאדם
 29 שאינו קורא קריאת שמע, ודאי שאינו יודע כלום. דְּבַרֵי רַבִּי מֵאִיר.
 30 וְחֻכְמִים אֹמְרִים, כֵּל שְׂאִינֵי מֵינִי תְּפִלְיִן. בֵּן עֲזַאי אֹמֵר, כֵּל
 31 שְׂאִין לֹא צִיצִית כְּבִגְדוֹ. רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן יוֹסֵף אָמַר כֵּל שֵׁשׁ לֹא פִּנְסֵי
 32 וְאִינוּ מְגִדְלִין לְלִמּוּד תּוֹרָה. אֲחֵרִים תְּלִמְדֵי חֻכְמִים, אֲפִילוּ קוֹרְאֵי – מקרא
 33 וְשׁוֹנֵה – משנה וְלֹא שִׁימֵשׁ תְּלִמְדֵי חֻכְמִים, הוּוּ עִם הָאֲרָזִים. קרא
 34 – מקרא וְלֹא שָׁנָה – משנה הרי זה בור. לא קרא וְלֹא שָׁנָה הֵינֵנּוּ,
 35 שאינו יודע כלום עָלָיו הַכְּתוּב אֹמֵר "וְיִדְעֵתִי אֵת בֵּית יִשְׂרָאֵל
 36 וְאֵת בֵּית יְהוּדָה וְרַע אָדָם וְרַע בְּהֵמָה" – היינו, שאינו יודע כלום
 37 כבהמה שאינה יודעת כלום.
 38 הגמרא מביאה פסוק באותו ענין, "וירא את ה' בני וְמִלֵּךְ (ו)עם
 39 שוֹנִים אֶל תִּתְעַרְב". אָמַר רַבִּי יַצְחָק, מי הם ה'שוֹנִים' שנאמר שאין
 40 להתערב (להחזיר) עימהם. אֵלֹו שְׁשׁוֹנִים הַלְּבוֹת – משניות, שלא
 41 שימשו תלמידי חכמים ואינם יודעים את טעמי המשניות.
 42 שואלת הגמרא, פְּשִׁיטָא – שכך היא כונת הכתוב, שאין נפרשו
 43 באופן אחר. משיבה הגמרא, מַהוּ דְתִימָא שְׁשׁוֹנִים' שאמר הכתוב,
 44 שוֹנִין כְּחָמָה, וְכִדְרָב הוֹנָא, דְאָמַר רַב הוֹנָא, בֵּינּוֹן שְׁעֵבַר אָדָם
 45 עֲבִירָה וְשָׁנָה בַּהּ – וחזר ועבר אותה פעם שניה, הוֹתִירָה לוֹ – דומה
 46 בעיניו להיתר. וכונת הכתוב לומר שמאלו יש להתרחק, קָא מְשַׁמַּע
 47 לָן' שהכוונה לאלו ששונים משניות ולא שימשו תלמידי חכמים.
 48 תַּנְא, התנאים – אלו השוונים משניות ואינם יודעים טעמי הדין
 49 וסברותיה, מְבַלֵּי עוֹלָם – גורמים חורבן לעולם.
 50 שואלת הגמרא, מְבַלֵּי עוֹלָם סְלָקָא דְעָתִיד – וכי מי ששונה משניות,
 51 גורם חורבן לעולם, אם אינו יודע טעמי הדין, יש לו אומנם חיסרון
 52 בידיעותיו, אך מה רעה גורם הוא לעולם. מתרצת הגמרא, אָמַר
 53 רַבִּינָא, כוונת התנא לאלו שמוזרין הלכה מתוך משנתן – היינו,

שָׁקְרָא. מקרא: וְשָׁנָה. משנה: וְלֹא שִׁמְשׁ תִּלְמִידֵי חֻכְמִים. ללמוד סקרת הגמרא בטעמי המשנה מה הם. רשע הוא שאין תורתו על בוריה ואין ללמוד הימנו, שעי הטעמים יש חילוק באסור וזהר ובדיני ממונות לזכות ולחייב ובטקירות לטמא ולטהר, כדאמר בכמה דוכתי מ"ט אמר מר הכי ומר הכי, ואמר מאי בינייהו איבא בינייהו כך וקר, וערום הוא שהשומע את קולו שונה משניותו כסבור הוא

רבי שמואל בר נחמני אמר ה"ו בור. תימה במאן ס"ל לא באחרים ולא בר' יהודה דאחרים לא קרו בור אלא לשנה ולא קרא ור' יהודה אפי' עם הארץ לא משוי ליה דאמר בסוף פרק אלו מציאות (כ"מ דף ל"ג) דדרש ר' יהודה בר אילעאי דמבר דבר ה' החרדים אל דברו וגו' החרדים אל דברו אלו תלמידי חכמים אחיכם אלו בעלי משנה מנדיים אלו עם הארץ אלמא דבעלי משנה או בעלי מקרא לאו בכלל ע"ה ניהו.

בל שמואל בר נחמני קיש' שורית וערבית דברי ר"מ. תימה לר' דאמר בפ' הניזקין (נעטין דף ס"א). ובפ' ג' שאכלו (פסוקי דף מ"א) איהוה עם הארץ כל שאינו אוכל חולין בטרה דברי ר"מ ופירש דהרבה ענייני עם הארץ ון יש שאין מקבלין ממנו עדות כדאמרין בפ' אלו עוברין (פסחים דף מ"ט) ששה דברים נאמרו בעם הארץ אין מקבלין מן עדות וכו' ובפ' חומר בקודש (מגילה דף כ"ג). במאן מקבלין סהדותא מעם הארץ כר' יוסי ויש כשר לענין עדות ונחשד על הסהרות ועל המעשרות או לענין זממן או לענין שביעית אי' לענין דברים שאינן נחקין אלא מן המומחה כדאיתא בפ' שני דמסכת ע"ז (דף ל"ג) בירושלמי אשה פרושה זו היא שיושבת ומלעבת דברא תורה ותאמר אלי הבא וישכב עמך בלילה הוא אי' אבהו כביכול היה במחשבה הוא לבדו יודע שלא עלתה על דעתה אלא בשביל להעמיד שבטים הוסיפו עליהם בתולתא ציימנית ואלמנה שובבית ומי תגלה נסבת שם בישו ותניוק שהוא עולה לחדשו (בתולה ציימנית מצימה אובדת בתולה ותניוק שהוא עולה לחדשו) ר' חלקיה בש"ר סימון זה שהוא גדול בתורה שלא בפירוק ומבה את הגדולים ממנו אי' יוסי זהו שכן תשע ואבריו נראה כבן י"ב והוא בא על אחת מכל העריות האמורות בתורה וזן מתות על ידו והוא פטור רבי פירש מצימה אובדת בתולה מחמת צומות בתולה נמשרות אבל מורי אחז דרב ר"מ פ"י עושה חסידה ומתפללת כדגרסינן בגמ' דיון צלינית וכאילו צמה ועושה תעניות שתהא נענת בתפלתה ואינה עושה אלא לגנב את העין שלא יבדוק אחריה ומנה ואובדת בתולה: ועד

שָׁקְרָא וְשָׁנָה וְלֹא שִׁמְשׁ תִּלְמִידֵי חֻכְמִים: אֲתָמֵר, קָרָא וְשָׁנָה וְלֹא שִׁמְשׁ תִּלְמִידֵי חֻכְמִים. ר' אֶלְעָזָר אָמַר: הֲרֵי זֶה עִם הָאֲרָץ. ר' שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר: הֲרֵי זֶה בּוֹר. ר' יֵנָאי אָמַר: הֲרֵי זֶה פּוֹתִי. רַב אֲחָא בַר יַעֲקֹב אָמַר: הֲרֵי זֶה מְגוּשׁ. אָמַר רַב נַחֲמָנִי בַר יַצְחָק: מִסְתַּבְּרָא כִּרְבַּח אֲחָא בַר יַעֲקֹב, דְּאָמְרֵי אֲיִנְשֵׁי, רַמְיָן מְגוּשָׁא וְלֹא יָדַע מָאי אָמַר, תִּנְיָ תִנְיָ וְלֹא יָדַע מָאי אָמַר. תִּנְיָ רַבְנָן: אִיזְהוּ עִם הָאֲרָץ? כֵּל שְׁאִינוּ קוֹרְא קְרִיאַת שְׁמַע שְׁחָרִית וְעֲרֻכִית בְּבִרְכּוֹתֶיהָ, דְּבִרֵי ר' מֵאִיר. וְחֻכְמִים אֹמְרִים: כֵּל שְׁאִינוּ מַנִּיחַ תְּפִלִּין, בֵּן עֲזַאי אָמַר: כֵּל שְׁאִין לֹא צִיצִית בְּבִגְדוֹ. ר' יוֹנְתָן בֶּן יוֹסֵף אָמַר: כֵּל שֵׁישׁ לֹא בָּנִים וְאִינוּ מְגַדְּלִין לְלָמוּד תּוֹרָה. אַחֲרִים אֹמְרִים: אֶפְיול קוֹרָא וְשׁוֹנָה וְלֹא שִׁמְשׁ תִּלְמִידֵי חֻכְמִים, וְהוּ עִם הָאֲרָץ. קָרָא וְלֹא שָׁנָה הֲרֵי זֶה בּוֹר, לֹא קָרָא וְלֹא שָׁנָה עָלָיו הַפְּתוּב אָמַר: "וּרְעִיתִי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה יָרַע אִדָּם וְיָרַע בְּהֶמְהָ": "יָרָא אֶת ה' בְּנֵי וּמְלָךְ עִם שׁוֹנִים אֶל תַּתְּעַרְב". אָמַר ר' יַצְחָק: אֵלּוּ שְׁשׁוֹנִים הִלְכוּת. פְּשִׁטָּא? מַהוּ דְתִימָא, שׁוֹנִין בְּחֵטָא, וְכַדְרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא: בֵּינָן שְׁעָבַר אִדָּם עֵבִירָה וְשָׁנָה בַּהּ הוֹתֵרָה לֹא, קָא מוֹשְׁמַע לָן. תִּנְיָ: הַתִּנְיָאִים מְבַלֵּי עוֹלָם. מְבַלֵּי עוֹלָם סְלָקָא דְעָתִיד? אָמַר רַבִּינָא: שְׁמוּרִין הִלְכָה מִתּוֹךְ מוֹשְׁמָתָן. תִּנְיָ נְמִי הֲכִי, אָמַר ר' הוֹשִׁעַ: וְכִי מְבַלֵּי עוֹלָם הֵן? וְהֵלֵא מִיִּישְׁבֵי עוֹלָם הֵן! שְׁנָאמֵר: "הִלְכוּת עוֹלָם לֹא". אֶלָּא שְׁמוּרִין הִלְכָה מִתּוֹךְ מוֹשְׁמָתָן: אִשָּׁה פְרוּשָׁה וְכוּ': תִּנְיָ רַבְנָן: בְּתוּלָה צִלְיִינִית וְאֶלְמָנָה שׁוֹבְבִית וְקָטָן לֹא כְלוּ לֹא חֲדָשִׁיו הֲרֵי אֵלּוּ מְבַלֵּי עוֹלָם. אִינִי? וְהָאֵמֵר ר' יוֹחָנָן: לְמַדְנָה יִרְאֵת חֲטָא מְכַתּוּלָה וְקִיבּוּל שְׁכַר מְאֻלְמָנָה. יִרְאֵת חֲטָא מְכַתּוּלָה, דְר' יוֹחָנָן שְׁמַעֵה לְהֵיחָא בְּתוּלָה דְנִפְלָה אַאֲפָה וְקָאמְרָה: רְבוּנוּ שֵׁל עוֹלָם, בְּרִאתָ גֵן עֵדֶן וְבְרִאתָ גֵיהֶנֶם, בְּרִאתָ צִדִּיקִים וְבְרִאתָ רָשָׁעִים, יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שְׁלֹא יִפְשְׁלוּ בִי בְּנֵי אָדָם. קִיבּוּל שְׁכַר מְאֻלְמָנָה, דְהֵיחָא אֶלְמָנָה דְהוּאִי בִי כְנִישְׁתָּא בְּשִׁבְבוּתָהּ, כֵּל יוֹמָא הוֹת אֲתִיָּא וּמְצִלָה בִי מִדְרִשְׁיָה דְר' יוֹחָנָן. אָמַר לָהּ בְּתִי, לֹא בֵית הַפְּנִסָת בְּשִׁבְבוּתָהּ? אָמְרָה לִיָּה: רַבִּי, וְלֹא שְׁכַר פְּסִיעוֹת יֵשׁ לִי? בִּי קָאמַר כְּגוֹן יוֹחָנִי בַת רַמְבִּי. מָאי "קָטָן שְׁלֹא כְלוּ לֹא חֲדָשִׁיו"? הֲכָא תְרַגְמוּ, זֶה תִּלְמִיד חֲכָם הִמְכַעַט בְּרַבּוּתָיו. רַבִּי אָבָא אָמַר: זֶה תִּלְמִיד שְׁלֹא הִיעֵ לְהוֹרָאָה וּמוֹרָה, דְאָמַר ר' אָבָהוּ אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: מָאי דְכְתוּב "כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה" זֶה תִּלְמִיד חֲכָם שְׁלֹא הִיעֵ לְהוֹרָאָה וּמוֹרָה, "וְעַצְמִים כֵּל הִרְגִיחַ" זֶה תִּלְמִיד חֲכָם שְׁהִיעֵ לְהוֹרָאָה וְאִינוּ מוֹרָה, וְהִלְכָה לְבֵית הָאִשָּׁה הַיּוֹלֶדֶת, וְשִׁמְעָה שְׁחִירָא קוּל

הכשפים מתקשקשו בכלי כמו שהולך ממשקשש במעי האם, ובא ופתח את מגופת הכלי והכשפים יצאו והולך נולד, וידעו כי בעלת כשפים היא: המכשעט ברכותיה. וקרי ליה קטן שלא כלו לו חדשיו על ידי שמיו מתקצרין כדאמרין בפרק קמא דרביגיה (דף ס"א) כי רבים חללים הפילה באשה וזה משתעי, ותלמיד שאינו נוהג עצמו כשורה קרי ליה נמי הכי. זה תלמיד שלא הגיע ליהוה ומורה, לשון עוצם עיניו (מסעי ל"ג), שסוגרם פיהם ואינם מורים ללרבי הוראה.

השמוע את קולו שונה משניותו כסבור הוא שבקי בטעמיהם ועליו הניחין בו כבוד בתלמידי חכמים: אָמַר ר' ג' ע"ה. שחשודו על המעשרות ועל הסהרות: בור. ירוע מעם הארץ: בותי. ואסור לאכול פתו וינינו, דכיון שלא שמש חכמים אינו מקפיד על דברי חכמים לדעתם ולא שנה אלא להראות עצמו כתי: מניש. וכשהף האוחז את העינים וגונב את הלכות, ואף זה כן: רשין. תרגום חובר חבר (קריס י"ח) הוא מניש. לודש המכשף את לחשיו ואינו מבין מה הם ומה פרושים. אלא אלא כן מעשיהם, שהמכשפות בא ע"י אותם הלחשים: תני תנא. ואף זה תנא שלא שמש בתלמוד שונה משנתו ואינו יודע מה היא: איהו עם הארץ. שנחשד על הסהרות ועל המעשרות ומחוקק מניע טמא: כל שאינו קורא ק"ש. דהא ודאי אינו יודע כלום, אכל יודע לקרות וקורא על ע"ה הוא: ששניו הלכות. שלא שמשו לתלמידי חכמים ולא הקפידו על טעמי המשניות. הלכות. משניות: פשיטא. דהכי הוא אלא ממאי נדרשה אי לאו בהכי: התרה לו. דומה בעיניו התר: מבלי עולם ס"ד. ומה הם גורמין לאחרים: שמורין הלכה מתוך משנתו. קאמר שמבלין עולם כדוראות טענה, דכיון דאין יודעין טעמי המשנה פעמים גורמין שמדמין לה דבר שאינו דומה, ועוד יש משניות הרבה (פסחים) דאמרין קא מני פלוני הוא ויחידא היא וליה הלכתא כותיה, ועוד שאינן יודעים במחלוקת תנאים הראשונים הלכה כדברי מי, הלכה כמרן הוראות טענה: הליכות עולם לו. השונה הלכות – עולם שלו בוכות: צילינית. בעלת תפלה ואלמנה שובבית. בעלת שכנות, הולכת ומבגרת שכנותיה: תמיד: תרי אלו מבלי עולם. שאינן אלא נואפות ומכשפות ומראות עצמן כצדקניות שלא יבדוק אחריהן קטן שלא כלו לו חדשיו. לקטן מפרש: וקבול שבר מאלמנה. שהיתה טורחת עצמה יותר מן הצרך כדי לקבל שבר כדמפרש ואילו, למדנו שיטריח אדם עצמו במצוה לקבל שבר יותר: בראת צדיקים. לנחול ג"ע: בראת רשעים. לירש גיהנם: שלא יפשו בו בני אדם. להפסיד חלקם על ידי מגן עדן וירש גיהנם: כי קאמר. מבלי עולם: כגון יוחני בת רמיב. אלמנה מכשפה היתה, וכשמגיע עת לדת אשה היתה עוצרת רחמה במכשפות, ולאחר שמצטערת הרבה היתה אומרת אלך ואבקש רחמים אולי תשמע תפלתה, והולכת וטורחת כפשיה והולך יוצא פעם אחת היתה לה שכיר יום בביתה, והיא הלכה לבית האשה היוולדת, ושמה השכיר קול הכשפים מתקשקשו בכלי כמו שהולך ממשקשש במעי האם, ובא ופתח את מגופת הכלי והכשפים יצאו והולך נולד, וידעו כי בעלת כשפים היא: המכשעט ברכותיה. וקרי ליה קטן שלא כלו לו חדשיו על ידי שמיו מתקצרין כדאמרין בפרק קמא דרביגיה (דף ס"א) כי רבים חללים הפילה באשה וזה משתעי, ותלמיד שאינו נוהג עצמו כשורה קרי ליה נמי הכי. זה תלמיד שלא הגיע ליהוה ומורה, לשון עוצם עיניו (מסעי ל"ג), שסוגרם פיהם ואינם מורים ללרבי הוראה.

ועד כמה עד ארבעין שנין. פי משנה שהתחיל ללמוד עד ארבעים שנה ולא משנה שגדול כדאמרין בפ"ק דמסכת ע"ז (ף טז) וא נתן ה' לכם לב לדעת עד היום הזה ש"מ לא קאים איניש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין וזה היה ממתן תורה עד מ' שנה שאו התחילו ללמוד: בשו"ן. רש"י פי' אם שנה לגדול העיר בחכמה מותר להורות קשה לר"י מפרק

הרואה (נכסות ק"ט סג.) דאמר אביי באתרא דאית

גבר תמן לא תהוי גבר פשיטא לא צריכא דשוין אלא הכא דשוין אין לו לקפח להוראה להכי מסתברא הכא לפרש ודא רבא דאורי ודוא לא הגיע להוראה שכל ימיו לא היה אלא מ' שנה בשוין הא דאמר שאן לו להורות עד ארבעין שנין היינו כששה לגדול העיר בחכמה וגדול העיר הגיע להוראה הלכך כיון שיש שם חכם כמותו הגיע להוראה בשנים הוא לא הגיע לפני הוראה אין לו להורות לפניו אבל אם גדול השני הוא בחכמה א"ע"ג שלא הגיע לכלל שנים מורה ורבה גדול העיר בחכמה היה אבל ר"י פי' ההוא דפרק הרואה דמיירי באדם שונכס לעיר שיש שם חכם מורה תמן לא תהוי גבר אפי' בשוין אבל אם הוא קבוע בעיר כמותו ושהו לו בחכמה מותר לו להורות כמו שפי' רש"י ור"ח פי' החם באתר דאית גבר ממונה משתולל בצרכי בשוין לא תקפוז לתוך שררות אפי' בשוין ולפי' לא מיירי בהוראה.

פרוש מאהבה פרוש מיראה. בירושל' פרק

הרואה עשה מאהבה ועשה מיראה עשה מאהבה שאם באת לשנוא דע שאתה אוהבו ואין אוהב שונא עשה מיראה שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא מבעוט: שבעה פרושין הן פרוש שבמי וכו' פרוש מן הנבייה כו' פרוש שבמי טעון מצותיה על כפתיה פרוש נקפי אקפו לי ואני עבד מצוה פרוש קיזאי עבד חזאי חובה ודודא מצוה ומקד חדא בחדא פרוש מן הנבייה מאי דאית לי אנא מנכה ועבד מצוה פרוש אדע חובתי ואעשנה וזי דא חובתי עבדית דאעבדי מצות דכותה פרוש יראה כאיוב פרוש אהבה כאברהם דכתיב (פסטי מ"ח) ודע אברהם אוהבי אין לך חביב מכולם אלא פרוש אוהב כאברהם: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות א"ע"פ שלא לשמה. ואי קשיא הא אמרין בפ"ק דתענית (ף ט) כל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות ובשלדו פרק היה קורא במסכת ברכות (ף ט) כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא נראה לתרץ עוסק שלא לשמה בנות מיראת

ועד כמה. הוי ראוי להוראה: והא רבה אורי. וכל שנותיו אין אלא מ' כדאמר' בריה' וף (י) רבה ואביי מקבית עלי קאתו בו: בשו"ן. אם שנה לגדול העיר בחכמה מותר להורות, או שאין זמן ממנה בעיר: פרוש שיקמי פרוש נקפי פרוש קיזאי פרוש כדוהו פרוש לדה: מעשה שכם. שגדול שלא לשם שמים. אף זה מעשיו להנאתו שיקבדהו בני אדם ולא לשם שמים: הנפגין רגליו. מהלך בשפלות

עקב בצד גודל ואינו מרים רגליו מן הארץ, ומותר קר מנפח אצבעותיו באבנים מקיז דם לכתלים. עושה עצמו כעוהם עיניו שלא יסתכל

בנשים. ומותר קר מכה ראשו בפתל והדס יוצא: דמשפיע. הולך כפוף: כי מרוביא. בוכנא עשוי

במקבת וראשו כפוף: פרוש מה חובתי ואעשנה. למדוני מה עלי לעשות ואעשה: הא מעלייתא

היא. אם אינו בקי באסורין וקודקודי מצות וכו' ללמוד: מה חובתי הו ואעשנה. מה לעשות עוד

ולא עשיתי. ומראה עצמו כאלו קום את הכל: פרוש מאהבה. מאהבת שכר המצות. ולא

לאהבת מצות הבורא: מיתריא. של ענשין. אלא

מה על האדם לעשות מאהבת הש"י כאשר צונו ה' אלהינו וסוף השקר לבא: דמפטרמא מפטרמא

בו' הנפקותו נסקרות מפני אדם הגלויות וגלויות. ומי' לב' הגדול כלם גלויות. והוא

יפרע מן המתכסים בטליות ומראין עצמן כפרושין ואינן פרושין. אל תתיראי מן הפרושין.

שהפרושין היו שונאין אותו לפי שהרגו מן החכמים הרבה ונהפך להיות צודקי כדאמר

בקדושין (ף טז) וכשמת היתה אשתו יראה מן שלא יעבידו המלוכה מנקה. והיתה אומרת לו

לבקש מלפניהם עליה. ואמר לה אל תתיראי מן הפרושין שצדיקים הן ולא יגמלוך רעה ולא

לכנוך שלא חטאו להם: ולא מפני שאינן פרושין. שהם אוהבי: אלא מן הצנועים. כלומר שאין

מראיתם בתולדותם, אלא צבועין מבחוץ ואין תוכן בכרם: שפעשיהם כמעשה זמיר. שהן

רשעים. ומבקשים שכר בפנטס. אומרים לבריות לכבוד בפנטס. ואיבא דמפרש לה לענין

צניעותא: מתני' הרי היא ככל המנחות. שנטמאו עד שלא קדשה בכלי ותפדה. ותצא לחלין

ומתעמעות יקנה אחרת: ותשרה. שקדשה קדשת העוף ואינה יוצאה עוד לחלין.

ובל

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה.

39 מזה שנסתר מבני אדם נסתר, ומה שגלוי גלוי, אבל כלפי שמים הכל
 40 גלוי, **בִּי דִּינָא רָבָה** – ובית דין הגדול ליתפרע מהני דהפּוּ גוּנְרִי –
 41 הוא יפרע מאותם המתעטפים באצטלה של פרישות ועוטים על
 42 ראשם טלית להראות עצמם כפרושים.
 43 **אָמַר לָהּ יֵנְאִי מְלָכָא לְרִבִּיתֶיהָ** – לאשתו. **אֵל תִּתְיָרְאִי מִן הַפְּרוּשִׁין**
 44 – כינוי ליהודים בדורו של ינאי שהאמינו בתורה שבכתב ושבעל פה.
 45 והם היו שונאים את ינאי על שהרג הרבה מחכמי ישראל בעצתו של
 46 אחד מן הצדוקים. וכשמת היתה אשתו של ינאי יראה מהם שלא
 47 יעבירו את המלוכה מבניה. ואמרה לו שיבקש מהם עליה ועל בניה.
 48 וינאי השיב לה, אין לך לירא מהם, שצדיקים הם ולא יגמלו לך
 49 ולבניך רעה בגללי. שאתם לא הרעתם להם. **וְלֹא מִמֵּי שְׂאִינִן**
 50 **פְּרוּשִׁין** – שהם אוהבי. **אֱלָא מִן הַצְּבוּעִין** – אלו שאין תוכם כברים,
 51 היינו, מאלו שְׂדוּמִין לְפְרוּשִׁין – שמראים עצמם כפרושים,
 52 שְׂמַעְשִׂיהֶן כְּמַעֲשֵׂה זְמֵרִי – שהם באמת רשעים כזמרי ומְבַקְשִׁין
 53 שְׂכָר כְּפְנֵיהֶם. – ומראים עצמם לבריות צדיקים, כדי שיכבדו אותם
 54 כמו פנחס.
 55 במשנה לעיל שנינו, שאם יש לאשה זכות זה מגן עליה מעונש,
 56 במשנתנו מובאות שיטות נוספות בענין. משנה. **רַבִּי שְׂמַעוֹן אָמַר,**
 57 **אִין זְכוּת תּוֹלָה בְּמַיִם הַמָּרִים** – גם אשה סוטה שיש לה זכות, אין
 58 הזכות תולה לה שלא יפגעו בה המים, **וְאִם אֵתָה אֹמְרָה הַזְכוּת**
 59 **תּוֹלָה בְּמַיִם הַמְּאָרְרִין, מְדַחָה** – מחסרת את הגוון **אֵתָה אֵת הַמַּיִם**
 60 **בְּפִנֵּי כָּל הַנְּשִׂים הַשְּׂוֹתוֹת** – כלומר, מחליש את הכוח ההרתעה של
 61 המים בפני כל הנשים, **וּמִצִּיא אֵתָה שֵׁם רַע עַל הַפְּהוּרוֹת שְׂשֵׁתוּ**
 62 **וְלֹא נִפְגַּעוּ עַל יַדֵּי הַמַּיִם, שְׂאֹמְרִים, מְמַאֲתֵן הֵן אֱלָא שְׂתַלְתָּה לְהֵן**
 63 **זְכוּת.**
 64 **רַבִּי אֹמְרָה, הַזְכוּת תּוֹלָה בְּמַיִם הַמְּאָרְרִים** רק לענין שלא תמות
 65 מיד, אך המים גורמים לשינוי בגופה **וְאִינָה יוֹלְדַת וְאִינָה מְשַׁבַּחַת,**
 66 **אֱלָא בְּתוּנּוּנָה** – מכחשת והולכת והולכת, **לְסוּף הִיא מֵתָה**
 67 **בְּאוֹתָהּ מֵיָתָה** – הכתובה בפרשת סוטה.
 68 **נְטִמָּאת מְנַחֶתָה** של סוטה עד שלא קדשה בבלי שרת, כיון שלא
 69 נתקדשה קדושת גוף, **הֲרִי הִיא כְּכֹל הַמְּנַחֲתוֹת שֶׁנִּטְמְאוּ קוֹדֵם**
 70 **שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ בְּכָלִי, וְתַפְדָּה וְתַצֵּא לְחוּלִין וְמַהֲמַעוֹת יִקְנֶה אַחֲרָה. וְאִם**
 71 **נִטְמְאָה מִשְׂקַדְּשָׁה בְּכָלִי** – לאחר שנתקדשה בכלי, **הֲרִי הִיא כְּכֹל**
 72 **הַמְּנַחֲתוֹת שֶׁנִּטְמְאוּ** לאחר שנתקדשו בכלי **וְתַפְדָּה בֵּית הַדֶּשֶׁן. שְׂכִיּוֹן**
 73 **שֶׁקֻּדְשָׁה קְדוּשַׁת הַגּוּף** אין לה עוד פדיון ואינה יוצאת לחולין.
 74 **וְאִלוּ הֵן הַסּוֹטוֹת שֶׁמְנַחֲתֶיהֶן נְשָׂרוֹת** מפני שאינן ראיות ליקרב
 75 ולא להיפדות ולצאת לחולין.

1 שואלת הגמרא, **וְעַד בְּמָה** – מאיזה גיל ראוי תלמיד חכם להורות
 2 הלכה לרבים. **עַד אַרְבָּעִין שָׁנָיִן** – משנהיה בן ארבעים.
 3 מקשה הגמרא, **אִינִי** – וכי רק משעה שמגיע אדם לגיל ארבעים ראוי
 4 הוא להורות, **וְהִיא רַבָּה אֹרְרִי** – והרי רבה היה מורה הוראות לרבים,
 5 והוא עצמו לא חי אלא ארבעים שנה. מתרצת הגמרא, **בְּשָׁוִין** – זה
 6 שאין אדם ראוי להורות עד לגיל ארבעים כשיש בעיר תלמיד חכם
 7 אחר הראוי להורות, והוא גדול ממנו בחכמה. אבל אם תלמיד חכם
 8 צעיר הראוי להורות שזה לחכם אחר שיש בעיר בחכמה, או שאין
 9 זקן ממנו בעיר, ראוי זה להורות.
 10 שנינו במשנה, **וּמִכּוּבֹת פְּרוּשִׁין וְכוּ'.** **תַּנּוּ רַבָּנֵן, שְׂכַעָה פְּרוּשִׁין הֵן** –
 11 תהייה מפרטם התנא לאחר מפרטם. **פְּרוּשׁ שִׁיכְמִי, פְּרוּשׁ נִקְפִי,**
 12 **פְּרוּשׁ קִיזֵא, פְּרוּשׁ מְדוּכְבֵּא, פְּרוּשׁ מַה הוּבְרִי וְאֶעֱשֶׂנָה, פְּרוּשׁ**
 13 **מֵאֲהָבָה, פְּרוּשׁ מִיָּדָא.** ומפרש התנא, **פְּרוּשׁ שִׁיכְמִי, זֶה הָעוֹשֶׂה**
 14 **מַעֲשֵׂה שְׂכָם** – שמלו וציערו את עצמם שלא לשם שמים. ואף זה,
 15 פורש מתענוגות ומצער עצמו להנאתו כדי שיכבדהו בני אדם ולא
 16 לשם שמים. **פְּרוּשׁ נִקְפִי, זֶה הַמְּנַקֵּף אֶת רִגְלוֹ** – עושה עצמו
 17 שפל, ומתוך כך משרך רגליו בארץ ומכה אצבעותיו באבנים. **פְּרוּשׁ**
 18 **קִיזֵא, אִמְרָה רַבִּי נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, זֶה הַמְּקַיֵּץ דָּם לְבִתְלִים** – עושה
 19 עצמו כעוצם עיניו כדי לא להביט בנשים ומתוך כך מכה ראשו
 20 בכותל עד כדי זוב דם, וכל זה כדי שיראוהו בני אדם בכך ויעריכוהו
 21 על צדקותו. **פְּרוּשׁ מְדוּכְבֵּא, אָמַר רַבָּה בְּרִי שְׁלֵא, דְּמַשְׁפַּע בִּי**
 22 **מְדוּכְבֵּא** – הולך כפוף ושפל כדוגמת המדוכיא שראשה כפוף.
 23 **פְּרוּשׁ מַה הוּבְרִי וְאֶעֱשֶׂנָה** – אומר לאנשים אמרו לי מה עלי
 24 לעשות ואעשה. שואלת הגמרא, **הֲאֵם מְעֻלְיוֹתָא הִיא** – מה גרוע
 25 באדם זה הרי הוא מבקש ללמוד בכדי לקיים. משיבה הגמרא, **אֱלָא**
 26 **דְּאָמַר מַה הוּבְרִי תוּ וְאֶעֱשֶׂנָה** – שאומר מה עוד לא עשיתי. היינו,
 27 שמראה עצמו כאילו קיים את כל התורה כולה ואין לו עוד מה
 28 לעשות.
 29 **פְּרוּשׁ מֵאֲהָבָה** – שפורש מענייני עולם הזה לקיים את המצוות מתוך
 30 אהבת השכר ולא מתוך אהבת הבורא. **פְּרוּשׁ מִיָּדָא** – שפורש
 31 מהעבירות מיראת העונש. ואין זו הדרך, אלא שיש לו לאדם לקיים
 32 את התורה מאהבת ה' וסוף השכר לבא.
 33 **אָמְרוּ לִיהִי אֲבִי וְרַבָּא לְתַנָּא** – ששנה בפניהם ברייתא זו, **לֹא תִתְיָנִי**
 34 **– אל תשנה פְּרוּשׁ מֵאֲהָבָה פְּרוּשׁ מִיָּדָא, דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר**
 35 **רַבִּי, לְעוֹלָם וָעֶסֶק אֲדָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת אֲפִילוּ שְׂלֵא לְשַׁמָּה**
 36 **שְׂמַתוּף שְׂלֵא לְשַׁמָּה בֵּא לְשַׁמָּה** – היינו, שגם אם עוסק בתורה
 37 ובמצוות שלא לשמה, סופו לעסוק בהם לשמה.
 38 **אָמַר רַבִּי נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, דְּמִמְטָרָא מִמְטָרָא וְדִמְגִלְיָא מִגִּלְיָא** –

המשך מעמוד קצז

ד) כן מובן שיש להוסיף השוואות לשוונות אחרים, ועל דרך מאמר חז"ל אנכי לשון מצרי (תנחומא על הכתוב). כן יש לצטט במקומות המתאימים התגליות הארכיאולוגיות, וגם להוסיף ציורים. והרי גם בזה מצינו במפרשים המקובלים תקדים כגון דא, כמו ברמב"ם פיה"מ והערך וכו' (אף שבדפוסים המאוחרים השמיטו כמה מהציורים - כנראה מסיבות טכניות).

ה) כיון שהמפעל ייעשה על ידי בני אדם, שכל אדם יש לו תכונות מיוחדות, וכיון שכאמור - יסוד עקרי ותנאי מוחלטי בעריכת הפירוש שיהי' דוקא יין ישן כנ"ל, מוכרח שהפירוש ייערך על ידי אנשים כאלו שאינם בעלי חידוש, וחוש וכשרון להם בליקוט וסידור דברים. ובפרט שרואים במוחש שברוב האישים, הרי תכונות האמורות סותרות אחת לעותה, ומי שיש לו כשרון בחידוש - על פי רוב חסר לו בליקוט ומסירת דברי אחרים כהויתם, כי אי אפשר שלא יערב חידוש משלו, וסוף סוף החידוש משתלט על הישן.

ו) מובן גייכ - שכל המפעל ענינו הוא למסור פירוש המקובל של התנ"ך בסגנון ובאופן הכי בהיר ופשוט, שמזה התוצאה הראשונה - שאין כל מקום בפירוש האמור לצטט דיעות הנוגדות אפילו על מנת

49 שהמנחה באה לכפרתה, ומנחת בת כהן דינה כמנחת ישראל, שאינה
50 עולה כליל אלא הקמיצה. **אֵלָא** הקומץ קרב בעצמו הכהן קומץ
51 ממנחתה, ומקריב את הקומץ, וְהַשִּׁירִים קריבין בעצמן לאחר
52 הקרבת הקומץ.
53 מקשה הגמרא, איך קרבים השירים לאחר הקטרת הקומץ, **אִיִּקְרִי**
54 **כָּאֵן** – הרי על כגון זה נאמר, **כֹּל שֶׁהוּא מִמֶּנּוּ לְאִישִׁים** – שכל
55 שהקריבו ממנו כבר לאישים, היינו, למזבח תרי הוא **כִּבְל תִּקְמְרוּ**
56 – הרי שהנותר בכל תקטירו. ואם כן קשה, איך מקטירים את שיירי
57 המנחות לאחר הקטרת הקומץ, כיון שגם לה יש חלק במנחה, ואולי
58 הולכים אחרי החלק שלה, והקטרת הקומץ כהלכתה נעשית, נמצא
59 ששיירי המנחה אסורים בהקטרה. מתרצת הגמרא, **אִמְרֵי יְהוָה**
60 **בְּרִיה דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן שׁוּבַי**, דְּמִסְפִּיק לְהוּ לְשׁוּם עֲצִים – מדובר כאן,
61 שקודם שמקטיר הכהן את שיירי המנחה הוא מתנה ואומר כך, אם
62 דינה של מנחה זו כדין מנחת כהן ולא הייתה ראויה להיקמץ, הרי
63 ששיירים אלו ראויים להקטרה, והריני מקטירם לשם מנחה, ואם
64 דינה של מנחה זו כדין מנחת ישראל, שהיתה ראויה להיקמץ,
65 ושיירים אלו אסורים בהקטרה. הריני מעלה אותם על המזבח לא
66 לשם מנחה אלא להיות כשאר עצי המערכה. **כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** וכדעת
67 רבי אליעזר, גבי חטאת שהוקטרו אבריה הפנימיים על גבי המזבח,
68 ונתערב חלק ממותר בשרה האסור בהקטרה, עם בשר עולה שדינו
69 לעלות כליל על גבי המזבח, סובר רבי אליעזר שיש לתת בשר זה על
70 גבי המזבח להיות חלק מעצי המערכה, ואם שמעורב כאן בשר
71 חטאת האסור בהקטרה, כיון שאינו מכוון לשם הקטרה. **דִּתְנִינְא**, רבי
72 **אֱלִיעֶזֶר אֹמְרֵי**, לאחר שנאמר בתורה שקרבנות שהוקטר חלק מהם
73 על גבי המזבח, שייריהם אסורים בהקטרה, נאמר, וְאֵל המזבח לא
74 יעלו לריח ניחוח, ודרשו, **לְרִיחַ נִיחּוּחַ אִי אִתָּהּ מַעֲלָה** – שהאסור
75 לעלות על המזבח שיירי קרבנות הוא רק כאשר מתכוון לעלותם על
76 המזבח לריח ניחוח, **אֲבָל אִתָּהּ מַעֲלִיהוּ לְשׁוּם עֲצִים** – אך אם
77 מעלה אותם להיות חלק מעצי המערכה, מותר.
78 שואלת גמרא, הֲנִיחָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאִית לֵיה הַאי סְבָרָא
79 שהמתכוון להעלות שיירים לשם עצים אינו עובר בכל תקטירו, **אֵלָא**
80 **לְרַבִּנּוּ דְלִית לְהוּ הַאי סְבָרָא** – שחולקים על רבי אליעזר וסוברים
81 שכל שקרב חלק מן הקרבן כדין, הנותר אסור בהקטרה על גבי
82 המזבח גם אם אינו מכוון לעלותם לריח ניחוח, **מֵאִי אִיבָא לְמִימַר**
83 – איך נבאר את משנתינו, הרי הלכה כחכמים ולא כרבי אליעזר.
84 משיבה הגמרא, **דְּעַבְדִּי לְהוּ כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן** – כלומר,
85 משנתנו האומרת, שכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות, אינה
86 מתפרשת כדברי הברייתא, שהקומץ קרב בעצמו והשירים קרבים
87 בעצמן, אלא הקומץ קרב בעצמו והשירים מתפורים על בית הודשן,
88 **דִּתְנִינְא**, גבי מנחת חוטא של כהן, נחלקו בזה רבנן ורבי שמעון, רבנן
89 סוברים שכולה כליל כמנחת נדבה, רבי שמעון סובר שנקמצת כדין
90 מנחת נדבה של ישראל, אבל השירים לא נאכלים, אלא קומץ קרב
91 בפני עצמו והשירים קרבים בפני עצמם, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן**
92 **אֹמְרֵי**, הקומץ קרב בעצמו, וְהַשִּׁירִים מִתְפָּרְיִים עַל בֵּית הַדֹּשָׁן –
93 שסובר כאביו רבי שמעון שצריך לקמץ, אבל בכך הוא חולק, שאם
94 הקריבו את הקומץ אי אפשר להקריב את השירים, ולכן השירים
95 מתפורים לאיבוד על בית הודשן.

1 הַאֹמְרֵת לבעלה, **מֵמָּאָה אֲנִי לָךְ**. או וְשָׂכָאוּ לָה עֲרִים שְׂהִיא
2 **מֵמָּאָה**, או וְהַאֹמְרֵת אֲנִי שׂוֹתָה, או וְשָׂבַעְלָה אֲנִי רוּצָה,
3 לְהַשְׁקוּתָה וכולן אם אירעו לאחר קידוש המנחה בכלי. וכן וְשָׂבַעְלָה
4 **כָּא עֲלֶיהָ פְּדָרָךְ** ולא נודע עד שקדשה המנחה בכלי, ומשקדשה
5 בכלי אינה נפדית, ולהיקרב אינה ראויה שהי אינה שותה, וגם
6 למנחת נדבה אינה ראויה. שנדבה אינה באה מן השעורים.
7 **וְכָל הַנְּשׂוּאוֹת לְכַהֲנִים** אפילו ישראלית, אם הביאו מנחה, בין
8 הביאו מנחת סוטה בין הביאו מנחת נדבה, **מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת** – גם
9 אם לא נטמאו ולא אירע בהם שום פסול והקומץ קרב כהלכתו,
10 שיירי המנחה נשרפים בבית הודשן ואינן נאכלים.
11 מבאר התנא שדין זה שייך רק, **בְּבֵית יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׂשֹׂאת לְכַהֵן**, שאו
12 **מִנְחָתָה נִשְׂרָפֶת** – לאחר שק, הקומץ, נשרפים שיירי המנחה בבית
13 הודשן, כפי שנתבאר, אולם **וּבְהֵנֶת** – בת כהן **שֶׁנִּשְׂשֹׂאת לְיִשְׂרָאֵל**, אין
14 בצד הכהונה שבה כלום, שהדין לעלות את המנחה כליל למזבח לא
15 נאמר אלא במנחת כהן ולא במנחת כהנת, ולפיכך **מִנְחָתָה נִאֲכַלֶּת**
16 כדין מנחת ישראל. וכן הוא דינה של כהנת אלמנה וגרושה, שאם
17 הביאה מנחה, מנחתה נאכלת כדין מנחת ישראל.
18 אגב שהזכיר התנא חילוק בין מנחת כהן למנחת כהנת, מזכיר התנא
19 חילוקים נוספים בין כהן לכהנת, **מַה בֵּין בִּהֵן לְכַהֲנָת, מִנְחַת כַּהֲנָת**
20 **נִאֲכַלֶּת וּמִנְחַת בִּהֵן אֵינָה נִאֲכַלֶּת** כמבואר. **בְּהֵנָת מִתְחַלְלֶת מִן**
21 **הַכְּהוֹנָה** אם נבעלה לפסול, ואסורה להינשא לכהן ולאכול בתרומה,
22 **וּבִהֵן אֵין מִתְחַלְלֶת** – אם נשא אשה האסורה לו, כגון גרושה או
23 חללה. **בְּהֵנָת מִטְּמָאָה לְמֵתִים** – מותרת להיטמא למתים, **וְאֵין בִּהֵן**
24 **מִטְּמָא לְמֵתִים**. **בִּהֵן אוֹכֵל בְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים** – חטאת אשם ומנחה,
25 **וְאֵין בְּהֵנָת אוֹכֵלֶת בְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים**.
26 אגב כך, מזכיר התנא חילוקי דינים כלליים שיש בין איש לאישה
27 אפילו בישראל, **מַה בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה, הָאִישׁ פּוֹרֵעַ** את ראשו **וּפּוֹרֵם**
28 את בגדיו, כשהוא מצורע, **וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹרֵעַת וּפּוֹרֵמֶת**. הָאִישׁ
29 **מִדִּיר אֶת כְּנָפוֹ בְּנִזוּר** – אם אמר האב על בנו קטן, 'יהא זה בני נזיר'
30 חלה עליו נזירות אפילו לכשיגדל, **וְאֵין הָאִשָּׁה מִדִּירַת בְּנָה בְּנִזוּר**.
31 הָאִישׁ מְגַלֵּחַ עַל נִזְרוֹת אָבִיו – אם נדר אביו נזירות והפריש
32 קרבנות ומת, אם נדר בנו נזירות, יכול להביא קרבנות שהפריש אביו.
33 **וְאֵין הָאִשָּׁה מְגַלַּחַת עַל נִזְרוֹת אָבִיהָ**. הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ –
34 מקבל קידושן עבור ביתו הקטנה וכן נערה שלא מדעתה, והיא
35 מקודשת גמורה בכך **וְאֵין הָאִשָּׁה מְקַדֶּשֶׁת אֶת בִּתָּה** – אינה מקבלת
36 קידושין עבור ביתה. הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ לַאֲמָה כשהיא קטנה,
37 **וְאֵין הָאִשָּׁה מוֹכֶרֶת אֶת בִּתָּה** לַאֲמָה. הָאִישׁ נִסְקָל עֲרוֹם – אם עבר
38 על אחת העבירות שחייבים עליהם סקילה בעדים והתראה, נסקל
39 ערום. **וְאֵין הָאִשָּׁה נִסְקָלֶת עֲרוּמָה** אלא בלבישת חלוק. הָאִישׁ
40 **נִתְלָה** – מגדף או עובד עבודת כוכבים, לאחר שנסקל. **וְאֵין הָאִשָּׁה**
41 **נִתְלִית**. הָאִישׁ נִמְכָּר בְּגִנְיָבָתוֹ – אם גנב ואין לו לשלם לנגב,
42 מוכרים אותו ומשלמים דמיו לנגב. **וְאֵין הָאִשָּׁה נִמְכָּרֶת בְּגִנְיָבָתָהּ**.
43 **גִּמְרָא**. תְּנִי רַבִּנּוּ, **כֹּל הַנְּשׂוּאוֹת לְכַהֲנָה, מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת** – אין
44 שיירי מנחותיהם נאכלים לכהנים אלא קרבים גם הם למזבח. **בִּיצֵר,**
45 **בְּהֵנָת לִוְיָה וּיִשְׂרָאֵלִית שֶׁנִּשְׂשֹׂאת לְכַהֵן, אֵין מִנְחָתָה נִאֲכַלֶּת**, מִפְּנֵי
46 **שֵׁישׁ לוֹ** – לבעלה הכהן חֲלָק בָּהּ שהיא מביאה משלו, ומנחת כהן
47 אינה נאכלת אלא קרבה כולה למזבח. ואמנם, **וְאֵינָה עוֹלָה כְּלִיל**
48 **כְּפִי שִׁמְנַח כַּהֵן קְרִיבָה כְּלִיל לְמִזְבֵּחַ, מִפְּנֵי שֵׁישׁ לָה חֲלָק בָּהּ** –

המשך מהעמוד הקודם

לשלול אותן בחלטיות, כי אם להביא הפירוש כמו שהוא. ומי שירצה דוקא לקיים המשנה דע מה שתשיב, הרי יחפש לו במה במקום אחר.

ז) עוד - שאלה עקרית, היש מקום בפירוש האמור לדרשות רז"ל, עכ"פ באיזהו מקומן, וכרגיל בפירוש רש"י, שהרי תכלית לימוד התנ"ך הוא לא רק להבין הכתוב כצורתו, כי אם "גם כן" לדעת את נותן התורה. וצריך עיון בזה. ואולי הפתרון המתאים ביותר הוא - שדרשות האמורות יבואו בצד הפירוש על הגליון או למטה הימנו, לא בתוכו.

קפז סוטה. היה נוטל – פרק שלישי דף כג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
 רש"י תוספות

1 **האומרת** טמאה אני. ירושלמי האומרת טמאה אני לא כחטאת שמתה בעליה היא
 2 וחטאת שמתה בעליה ילכו דמעות לים המלח דמיא לאשם תלוי אם לאשם
 3 תלוי אפי' משקדה בכלי א"ר מתני' דמיא לאשם תלוי שנשחט דתינון תמן אם משנשחט
 4 נודע לו הדם ישפר והבשר יצא לבית הרשיפה: **בל** הנשואות לכהנים מנחותיהן גשפוח.
 5 פרש"י אחד מנחת סוטה ואחד מנחת נדבה ותימה
 6 מנחת נדבה מה חלק יש לו בה והא אפילו רבי
 7 יהודה דאומר ב'פ' אין בין המודר (מייס ק"ה ל"ה)
 8 אדם מביא על אשתו כל קרבות שהיא חייבת
 9 דווקא שהיא חייבת כדמפרש בספרי כגון אם
 10 והקיפוהו נזירות בראשה והדללה את השבת
 11 דמיא דמנחת סוטה שהיא חובה דיליק לה
 12 מדהביא את קרבנה עליה כל קרין שעליה אבל
 13 מנחת נדבה מודה רבי יהודה שאינו מביא וי"ל
 14 משום הכי יש לו חלק משום דקיל מה שקנתה
 15 אשה קנה בעלה כדתנן בפ"ד הנזיר (ק"ה ג"ה) אם
 16 שלה היתה בהמה החטאת תמות וקא דייק בגמ' **ל**
 17 מנא לה מה שקנתה אשה קנה בעלה הלכך יש לו
 18 חלק בה אפילו לרבנן דפליגי אדרי' יהודה ואמרי
 19 דווקא קרבן שמכשירה לו ובביא אפילו היה
 20 שקנת' קנה בעלה מיהו בירושלמי דפרק דמה
 21 מביא מקנה במשום דמנחת סוטה איירי הכי איתא
 22 התם מנחתה מלמד שהיא קרשה לשמה כשם
 23 שהיא קרשה לשמה כך היא קרשה לשמו ותני
 24 רבי חיאיא ופליגי ליקרב כליל אינה יכולה מפני
 25 שותפתה של אשה לאכול אינה יכולה מפני
 26 שותפתו של איש ואלא[ה] הקומץ (קרבן) לעצמו
 27 והשירים קריבין לעצמן ואת אומר מנחתה אלא
 28 מה דאיתעתי קרא איתעתי מתני' ותו התם
 29 הביא את קרבנה עליה בעלה מהו שיפריש עליה
 30 חוץ מדעתה מיזין שיש לו שותפות במנחה
 31 מפרש עליה חוץ מדעתה ואת מאור שיש לו
 32 חלק בה א"כ היא לא מנחת שותפות ואומר ב'פ'
 33 דובחים (ה"ה ק"ה) הציח מנחה לשני בניו ומת קרית
 34 ואין בה משום שותפות הא יש בה משום שותפות
 35 אינה קריבה משום דכתיב בה נפש וחכי קתני
 36 בספרי בהדיא וי"ל כיון דעיקר כפרה משום דידה
 37 נפש קרינן בה דהא הציח מנחתו לשני בניו ומסיק
 38 התם (ה"ה ו') דקניא להו אלמא משום דמכפרי
 39 קרינא ביה נפש: **ל** **האומרת** קרב בעצמו ואת
 40 אמאי לא שרינן לכולה מנחה ברת דידה והוה
 41 שריה נאכלין כדאמר ב'פ' אין בין המודר (מייס ק"ה)
 42 ואתא ב'פ' דובחים (ה"ה ו') ובפ"ק התמורה (ה"ה)
 43 מתכפר עושה תמורה והבא היא מתכפרת
 44 במנחה זו ו"ל התם מייקני למתכפר כולי זבחי ואין
 45 לו למקדיש חלק בו אבל הבא יש לו לבעל ח"פ
 46 במנחה: **דמסיבין** להו לשום עצים. רש"י פ"י
 47 דנימא הכי אם ראוין הן להקטיר ולא היתה אריאה לקמוץ וכו' ותימה מאי תנאי שייך הא
 48 דרבי כאליו מעורבין שיריים והוי כאברי עולה ואברי חטאת שנתערבו דפליגי בה ר"א ורבנן
 49 (נזכיס ט"ז) דלא שייך בה תנאי דליכא שום ספק אלא ודאי מקצתן אריאה להקטיר ומקצתן
 50 לאכול ולהקטיר ואותן מה שבתוכן אין ראוי להקטיר לשום עצים בכל מקום שהוא ולא שייך
 51 שום תנאי וכמדומה דרש"י נקט ל'י' אגב טפייה ההדיא דפרק נושאין על האנוסה (יבמות ק.)
 52 דתנן בהנך שנתערב ולדה בולד שפחתה נותנין עליהם חומרי ישראל וחומרי כהנים ומפרש
 53 בגמרא דמנחתם נקמצת מנחת ישראל ואינה נאכלת במנחת כהנים וכולה סווגיא ב'הבא
 54 והתם ודאי שייך תנאי כשהאחד מקריב מנחה אינו יודע אם בהן הוא או ישראל וצריך
 55 להתנות כמו שפירש רש"י כאן הוא דתנן בהקומץ רבה (מנחות ק"ה ג"ה) נתערב קומצה בשיריה
 56 או בשירים של חבירה לא יקטיר את לן למימר דסתמא כרבנן דפליגי אדרבי אליעזר:
 57 **הקומץ** קרב לעצמו והשירים לעצמן. בירושל' בעי אליביה דרש"י אלן שיריים משום
 58 מה הם באים משום קומץ או משום שיריים אי תימר משום קומץ אינו נתנוו בלילה ואינו נתנוו לאחר מיתה מהו
 59 שישחב לזן ופשיט לה מדר"א בר"ש דאמר דמתפורין על גבי הדרשן שלמטה כדמפרש ב'פ' ואלו הן נמרות ולא אמרו נתנוו בלילה ונתנוו לאור מיתה ומחשב לזן א"ר יוסי בר כון אינו
 60 מחשב להו שלא הוכשרו לא לאכילת מזבח:

1 **וְכֵן הַנְּשׂוּאוֹת** [לְכַהֲנִים] מְנַחֲתֵיהֶן גִּשְׁפּוּחַ. וְאִפְלוּ קָרֵב הַקֶּמֶץ בְּהִלְבְּתוֹ וְלֹא נִטְמָאוּ
 2 נִשְׁרָפִין שִׁירִים בְּבֵית הַדְּרִשָׁן כְּדִמְפָרֵשׁ בְּגִמְרָא: **בְּהֶנֶת** בַּת פְּתוּחָ: **מִתְהַנֵּה נֶאֱבָלָת**. דְּכֵן מִנְחַת
 3 בְּתוּן כִּלְיֵי תְהִיָּה לֹא תֵאָכֵל כְּתִיב (וַיִּקְרָא אֶל יְדֹבְחָתָהּ הַנְּשׂוּאָה לְיִשְׂרָאֵל נֶאֱבָלָת, וְכֵן
 4 **בְּהֶנֶת** אֲמָלְקָה וּגְרֻשָׁה שֶׁהֵבִיאוּ מִנְחָתָהּ נֶאֱבָלָת: **בְּהֶנֶת** מִתְהַלְלָת. מִן הַתְרוּמָה וּמִן הַהֶקְדָּשׁ
 5 אֲדָם נִבְעֵלָה לְפֶסֶל: וְכֵן אֵין מִתְהַלְלָת. אִם נָשָׂא
 6 רֹדְפָה זֹנָה וְהִלְלָה, וְטַעַם דְּכֵלָּה מִתְנִי' מִפְּרֵשׁ
 7 בְּגַמ': **בְּקֶרְשֵׁי** קֶרְשִׁים. חֲטָאת וְאִשְׁמ וּמִנְחָה:
 8 בְּכֹלִם כְּתִיב כֹּל זָכָר בְּפִנְהִים וְיֹאכְלֵנּוּ: **מַה** בֵּין
 9 **אִישׁ לְאִשָּׁה**. בְּיִשְׂרָאֵל נָמִי קָמְיִיר: **אִישׁ** פּוֹרַע
 10 וּפְזוּרִם. כִּשְׁוֹה מִנְּעָה פּוֹרַע רֵאשׁוּ וּפּוֹרַם בְּגֵדֵיהֶּ
 11 הָאִישׁ טְרִיר אֵת גִּבּוֹ. קֶטֶן בְּנִזוֹר וְהִלָּה הַנְּזִירוֹת
 12 עֲלֵיו אִפְלוּ לְכַשְׂיִגְדּוֹ: **מִנְּחָל** עַל נְזִירוֹת אֲבוּיוֹ. אִם
 13 נִדָּר אָבִיו מִנְּזִירוֹת וְהִפְרִישׁ קָרְבָּנֹתָיו וּמֵת וְהִידָּה
 14 בְּנוֹ נְזִיר. הֵבֵן מִנְּחָל בֵּינִים מְלֵאָת וּמְבִיֵּא קָרְבָּנֹת
 15 שֶׁהִפְרִישׁ אֲבִיו: **קָרְשׁ** אֵת בְּתוּ. מִקְבֵּל קֹדֶשׁ
 16 בְּתוֹ קִטְנָה שֶׁלֹּא מִדְּעָתָה: **מוֹכֵר** אֵת בְּתוֹ. לֹאֲנֵה
 17 כִּשְׁוֹה קִטְנָה: גַּמ' מְנַחֲתֵיהֶן גִּשְׁפּוּחַ. אֲתַת
 18 מִנְחַת סוֹטָה וְאַחַת מִנְחַת נְדָבָה: **מַפְנֵי** שֵׁשׁ לוֹ
 19 חֵלֶק כֵּן. שְׁוֹה מִקְרִיבָה מִשְׁלוֹ. וְכַתִּיב כֹּל מִנְחַת
 20 בְּתוֹ זָבִי: **וְאַיִנָּה** עוֹלָה כְּלִיל (מִפְּנֵי) שֵׁשׁ לֹה חֵלֶק
 21 כֹּה. שֶׁלְּכַפְרָתָהּ הִיא אֲבִיא. וְאֵין מִנְחַת זֶה וְכַתּוּב כֹּל
 22 קָרְבִין כְּלִיל בְּלֹא קָמְיִיר: הַשִּׁירִים קָרְבִין לְעֶצְמָן.
 23 לְאַחֵר שֶׁקָּרַב הַקֶּמֶץ: **קָרִי** פֶּאֶן כֹּל שֶׁמִּפְנֵי ב'וֹ. כִּי
 24 כֹּל שֶׁאֵדָר וְכֹל דָּבָר לֹא תְקַרְבִין וְתִקְטָרֵהוּ לֹה
 25 (וַיִּקְרָא ט"ז הָיָה לִיָּה לְמַכְתָּב. לָמָּה לִיָּה לְמַכְתָּב
 26 מִמֶּנּוּ. אֲלֵא לְמִדְרִישֵׁיה נָמִי בְּאִנְפֵי נַפְשֵׁיה. לֹא
 27 תִקְטָרֵהוּ כֹּל שֶׁמִּפְנֵי עוֹלָה כִּבְר אִשָּׁה לֹה. וְיֵשׁ
 28 בְּכֹלֵל לֹא זָדָה בִּישׁר כֹּל קָרְבָּנֹת חוּץ מִעוֹלָה. וְיֵשׁ
 29 בְּכֹלֵל זֶה שִׁירֵי מְנַחֲתוֹ. וְהֵבֵא נָמִי דְלָמָּא בְּתָר
 30 חֵלֶק שֶׁלָּה אֵית לָנוּ לְמִזִּיל. וְהִוָּיָה הַקְּטָרָת קֶמֶץ
 31 בְּהִלְבְּתוֹ וְאַלוּ שִׁירִים גַּמְרוּיִן הֵם וְיִשְׁנָן בְּכֹל
 32 הַקְּטָרֵה: **דְּמַסִּיק** לְהוֹ לְשֵׁם עֵצִים. דְּנִימָא חֵכִי, אִם
 33 רֵאזִינִים הֵן לְהַקְטִיר וְלֹא הֵיתָה רֵאזִיה לְקַמְּצֵן בְּרִיךְ
 34 מִנְחַת בְּתוֹ. הֵרִי ז' הַקְּטָרָה לְשִׁמְיָה וְקַמְּצֵהָ
 35 מִעֵלָּה וְלֹא מִזְרֵדָה, וְאִם רֵאזִיָּה הֵיתָה לְקַמְּצֵן
 36 וְאַלוּ שִׁירֵיה, הֵרִי הֵן כִּשְׁוֹר עֵצֵי הַמַּעֲרֵבָה. ב'ר"א.
 37 פְּלוּגְתֵיהֶוּ בְּכּוֹחֵים. אֲכָרִי חֲטָאת שֶׁנִּתְעַרְבוּ
 38 בְּאֲבִיר עוֹלָה. ר"א אֹמֵר יִתְנֵם לְמַעַלָּה וְרֹאֵה
 39 אֲנִי אֵת בְּשֵׁר חֲטָאת על הַמְּזֻבָּח כְּאֵלוּ הֵן עֵצִים.
 40 וְכִי"א תְּעַבֵּר עוֹלָתָה וְיָצְאוּ לִבֵּית הַשְּׁרָפָה.
 41 שְׁאֵדָר לְהַקְטִיר אֲבִירָה חֲטָאת מִשׁוּם לֹא דְכֵן
 42 שֶׁמִּפְנֵי לֹאשִׁים, וְר"א סִבַּר בְּתֵרֵיה דְּהֵוֹוֹ קָרָא
 43 כְּתִיב קָרְבִין רֵאשִׁית תְּקַרְבֵי אֹתָם לֹה, שֶׁאֵדָר
 44 וְדָבָר בְּזָרִים. אֲתָה מְבִיֵּא מִן הַתִּמְרוֹם וּמִנְחַת
 45 שִׁתִּי הַלָּחֵם שְׁוֹה רֵאשִׁית מִן הַשֶּׁאוּר, וְאֵל
 46 הַמְּזֻבָּח בֵּן. יַעֲלוּ לְרֵיחַ יִחוּחַ קָאִי נָמִי אֲמַמְנֵן
 47 אִשָּׁה לֹה. דְּאֹמְרֵיהָ בְּכֹל תְּקָטִיר, וְאֲשִׁמְעִין דְּלֵא אִסַּר הַקְּטָרָתָה אֲלֵא כִּשְׁמִתְכוּן לְרֵיחַ
 48 נִיחוּת. ב'ר"א ב'ר"ש. בְּמִנְחַת ב'פ' אֵלוּ מְנַחֲתוֹ (ה"ה ט"ז) גְּבִי מִנְחַת חוֹטֵא בְּתוֹן שֶׁמְבִיֵּא על
 49 שְׁמִיעַת קוֹל או על בְּטוֹי שִׁפְתֵים או על טִמְאָת מִקְדָּשׁ וְקָדְשֵׁיו בְּדִלֵי דִלּוּת. וּפְלִיגֵי רַבָּנָן
 50 עֲלֵיהֶ דְּרַבִּי שַׁמְעוֹן וְאֹמְרֵיה, וְהִתְהַלַּח בְּתוֹן בְּמִנְחָה. מִנְחַת חוֹבָתוֹ של בְּתוֹן כְּלִיל בְּמִנְחַת נְדָבָתוֹ
 51 וְאַיִנָּה נִקְמַצְתָּ וְר"ש דְּרִישׁ לִיָּה לְקָרָא הַתָּם חֵכִי, וְכִי נֶאֱמָר וְהִתְהַלַּח לְכֹהֵן בְּמִנְחָתוֹ. לֹא נֶאֱמָר
 52 אֵלֵאֻ בְּמִנְחַת חוֹטֵא של יִשְׂרָאֵל, מַה של יִשְׂרָאֵל נִקְמַצְתָּ אִם מִנְחַת חוֹטֵא של בְּתוֹן בְּקַמְּצָת.
 53 אִי מַה מִּנְחַת יִשְׂרָאֵל שִׁירֵיה נֶאֱבָלִין אָף ז' שִׁירֵיה נֶאֱבָלִין. ח"ל וְהִתְהַלַּח לְכֹהֵן בְּמִנְחָה, לְכֹהֵן
 54 בְּמִנְחָה לַעֲנֵן עֲבֹדָתוֹ כְּתוֹן שֶׁשְׁעָתָה קַמְּצָה, וְלֹא לֹאשִׁים בְּמִנְחָה. הָא בִּיצַד הַקֶּמֶץ קָרֵב
 55 לְעֶצְמוֹ וְהַשִּׁירִים קָרְבִין לְעֶצְמָם, וְלִית לִיָּה של שֶׁמִּפְנֵי לֹאשִׁים כִּלְל. ר"א ב'ר"ש פְּלִיג עֲלֵיהָ
 56 וְאָמַר קֶמֶץ קָרֵב לְעֶצְמוֹ וְשִׁירִים מִתְפּוֹרִין לְאַבְדָּה:

ח"ג

1 **בָּהֶן** ולא כהנה. ירושלמי ר' אבהו בעי קמיה ר"ל הכתיב (ויקרא כג) וכן בי יקנה נפש קנין
2 כספו מעתה כחן ולא כהנה א"ל והכחן משיח תחתיו מבניו את שבנו עומד תחתיו
3 יצתה זו שאין בנה עומד תחתיה ה"ה בדפרכ הרורע (תולין דף קלג) הה מצי לשוני נמי הכי
4 ותן לבחן הרורע דלא אמר לבחן ולא לכהנה אלא אפילו לכהנה דהבא טעמא משום
5 דכתיב והכחן המשיח תחתיו מבניו אבל התם דחי

6 ליה משום דאחרן ובניו כתיב בפרשת מנחה אי
7 נמי משום דהתם הו' מיעוט אחר מיעוט:
8 (סיך ל"א מנחה) **מה** בין איש לאשה. בחוטפתא
9 (פ"ב) קא חשיב עובר על מצות עשה שהזמן גרמא
10 מה שאין כן באשה האיש עובר על כל תקף ועל
11 כל תשוחית ועל כל טעמא למיתם מה שאין כן
12 באשה האיש נרין בבן סורר ומורה ונעטף ומספר
13 ואין האשה נעטפת ומספרת האיש נמכר ונשנה
14 ואין האשה נמכרת ונשנית האיש נרצע ומכר
15 לעבד עברי וקונה לעבד עברי ואין האשה נרצעת
16 ונמכרת וקונה ולא קתני התם כל הני דמתני
17 אלא דוכאי בבחו משום דמפרש התם בכסף
18 ובשטר ובביאה ותימה אמאי לא חשיב נמי
19 מביכות תנפות הגשות וקביעות דבין כחן לכהנה
20 וכל הני דתנן בפ"ק דקידושין (ף טו) ולא קתני נמי
21 שהעברי יוצא בשנים וביובל ובמיתת הארון
22 משא"כ בעבריה הוב מטמא בראיות ולא הובא
23 מצורע אסור בתשמיש המטה ולא מצורעת
24 כדמפרש בריש פרק מוחסרי כפרה (מלוות ט' דף)
25 מחוץ לאהלו ולא מחוץ לאהלה:

26 (סיך ל"א מנחה) **האיש** נגלה על נזירות. בפ"ד
27 דנזיר (ף ג) ובפרק בתרא דכריתות (וף טז) מפ'
28 דדוקא על מעות סומנין ולא על מעות מפורשין.
29 **שנאמר** את בתי. מרישא דקרא יליף ליה
30 ואמר אבי הערבה אל הקוקים
31 משמע למעט אמה דאינה וכאה בבתה לתת.
32 **ותלית** אותו ולא אותה. בפרק נגזר הדין
33 (מסנהין דף מז) נפקא לן נגזריה.
34 באיש ולא באשה: **בגניבתו** ולא בגניבתה
35 תימה כיון דאי גבה אינה נמכרת בגניבתה אי"כ
36 אין ב"ד רשאין למוכרה דבית דין אין מוכרין אלא
37 בגניבתו ובפ"ק דקידושין (ף ז) ממעטי רבנן
38 מורצע את אזנו אנו של ואלו און של מוכר עצמו
39 דדוקא מכוונה בית דין נרצע ואשה הואיל ואין
40 בית דין מוכרין אותה אנא דיעבא דאינה נרצעת
41 ואמאי איצטרך לרבנן למילף מהעבד ולא אמה
42 העבריה דאינה נרצעת ו"ל כיון דאינה נמכרת
43 אלא ע"י אביה סד"א תיחוי מכירה דאב במקום
44 מכירת בית דין ותוצע להכי איצטרך קרא:

1 **ואפילו רבנן לא פליגי עליה, דרבי אלעזר בר' שמעון**
2 **אלא כמנחת חומא של כהנים, דבת הקרבה היא. אבל**
3 **כהא אפילו רבנן מודו: בת ישראל הנשואה וכו': מאי**
4 **טעמא? אמר קרא: "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא**
5 **תאכל" כהן, ולא כהנת: כהנת מתחללת כהן אין**
6 **מתחלל: מנלן? אמר קרא "ולא יחלל ירעו בעמיו" ירעו**
7 **מתחלל והוא אינו מתחלל: כהנת מטמאה כו': מאי**
8 **טעמא? אמר קרא "אמר אל הכהנים בני אחרן" בני**
9 **אחרן ולא בנות אחרן: כהן אוכל בקדשי קדשים:**
10 **דכתיב "כל זכר כבני אחרן יאכלנה": ומה בין איש כו':**
11 **תנו רבנן, "איש" אין לי אלא איש, אשה מנן? כשהוא**
12 **אומר "הצרוע אשר בו" הרי פאן שנים, אם כן מה**
13 **תלמוד לומר? "איש" לענין שלמטה איש פורע וכו':**
14 **האיש מדיר את בנו בגיזו ואין האשה מדרת בנה בגיזו.**
15 **אמר ר' יוחנן: הלכה היא בגיזו: האיש מגלח על נזירות**
16 **אביו ואין האשה מגלחת על נזירות אביה. אמר ר'**
17 **יוחנן: הלכה היא בגיזו: האיש מקדש את בתו ואין**
18 **האשה מקדשת את בתה. דכתיב: "את בתי נתתי**
19 **לאיש הנה": האיש מוכר את בתו ואין האשה מוכרת**
20 **את בתה. דכתיב: "וכי ימכר איש את בתו" האיש**
21 **נסקל ערום כו': מאי טעמא? "ורנמו אותו", מאי**
22 **"אותו"? אילימא אותו ולא אותה, והכתיב "והוצאת**
23 **את האיש שהוא או את האשה התיא..."? אלא אותו**
24 **בלא כסותו ולא אותה בלא כסותה: האיש נתלה ואין**
25 **כו': מאי טעמא? אמר קרא: "ותלית אתו על עין" אותו**
26 **ולא אותה: האיש נמכר בגניבתו ואין האשה נמכרת**
27 **בגניבתה. מאי טעמא? אמר קרא: "ונמכר בגניבתו"**
28 **בגניבתו ולא בגניבתה:**

הדרן עלך היה נוטל

1 **הדרן עלך היה נוטל**
2 **ארוסה**. שקא לה ארוס: ושומרת יבם. שקא
3 לה יבם: לא שותות. דמעטינהו קרא: ולא נוטלות
4 כהנה. שהיא גומה לאסור עצמה עליו
5 שנסתרה אחר קניו, דמקניו ואסור לא אימעיט
6 כדמפרש בגמרא, ואפלו לן תן דרב המענטא
7 וחודשומרת יבם שנותה מתרת ליבמה, נהי
8 דמתרת מידו לא בעי למינסב אשה זונה והיא
9 הפסידה כהנה: תחת אישה. בישבת תתחוי
10 הקתוב מדבר:

תנינה

ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.

1 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
2 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
3 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
4 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
5 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
6 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
7 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
8 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
9 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
10 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
11 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
12 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
13 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
14 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
15 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
16 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
17 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
18 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
19 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
20 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
21 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
22 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
23 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
24 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
25 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
26 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
27 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
28 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
29 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
30 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
31 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
32 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
33 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
34 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
35 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
36 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
37 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
38 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
39 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
40 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
41 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
42 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
43 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
44 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
45 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
46 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
47 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
48 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
49 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
50 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
51 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
52 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**
53 **ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם. ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כהנה ושומרת יבם.**

47 שנינו במשנה, האיש מגלה על זירות אביו ואין האשה מגלגת
 48 על זירות אביו. אמר רבי יוחנן, הלכה היא כבנויר – גם דין זה
 49 נלמד מהלכה למשה מסיני.
 50 שנינו במשנה, האיש מקדש את בתו ואין האשה מקדשת את
 51 בתה. מבארת הגמרא שדין זה נלמד מדברי רבי, "ואמר אבי הנערה
 52 אל הזקנים את פתי נתתי לאיש יהוה", הרי שמסרה התורה את
 53 הכח לקדש את הבת בידי האב ולא בידי האם.
 54 שנינו במשנה, האיש מוכר את בתו ואין האשה מוכרת את בתה.
 55 מבארת הגמרא שדין זה נלמד מדברי רבי, "וכי ימכר איש את בתו",
 56 ומשמע איש ולא אשה.
 57 שנינו במשנה, האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה כו'.
 58 שואלת הגמרא, מאי טעמא שאין האשה נסקלת ערומה. ומשיבה,
 59 נאמר לגבי אדם שקלל את ה' "ורגמו אותו" – שחייב סקילה. ויש
 60 לשאול, מאי אותו? – מה באה התורה למעט מאותו, אילימא –
 61 אם נאמר שבאה התורה לומר, אותו ולא אותה – שרק איש חייב
 62 סקילה ולא אשה, והקריב – אין לומר כן, שהרי נאמר לגבי איסור
 63 עבודה זרה שעונשו בסקילה, "והוצאת את האיש ההוא או את
 64 האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שערך וגו' וסקלתם
 65 באבנים ומתו", הרי שגם אשה נסקלת. אלא בהכרח שממעטים כך,
 66 רק אותו? – איש שיוצא להדיסקל, נסקל בלא כמותו – ערום, ולא
 67 אותה – אבל אשה שנסקלת, אינה נסקלת בלא כמותה.
 68 שנינו במשנה, האיש נתלה ואין האשה נתלת כו'. שואלת הגמרא,
 69 מאי טעמא – מדוע אין האשה נתלת. ומשיבה, נלמד ממה שאמר
 70 קרא "ותליה אותו על עץ", ומשמע אותו ולא אותה.
 71 שנינו במשנה, האיש נמכר בגניבתו אם אין לו לשלם את הגניבה,
 72 ואין האשה נמכרת בגניבתה. שואלת הגמרא, מאי טעמא שאין
 73 האשה נמכרת בגניבתה. ומשיבה, נלמד ממה שאמר קרא "ונמכר
 74 בגניבתו", ומשמע שרק גנב נמכר בגניבתו, ולא בגניבתה – אך
 75 אשה שגנבה אינה נמכרת עבור גניבתה.

הדרן עלך היה נוטל

ארוסה – פרק רביעי

76 פרק זה מבאר ומחלק אופנים שבהם אין הסוטה שותה ואינה נוטלת
 77 כתובתה, אופנים שבהם אינה שותה אך נוטלת כתובתה, ושאר
 78 האופנים שבהם הסוטה או שותה או נוטלת כתובתה.
 79 משנה. ארוסה שקינא לה הארוס ונסתרה, ושומרת יכם שקינא לה
 80 היבם ונסתרה, לא שותות כיון שהפסוק מיעט אותן וכדלהלן, ולא
 81 נוטלות כתובה כיון שהפסוק עצמן על ידי שנסתרו, והסיבה שאינן
 82 שותות שנאמר "אשר תשמה אשה תחת אישה" – שהאשה יושבת
 83 תחתיה, פרט לארוסה ושומרת יכם שהן עדיין לא נשואות.
 84 וממשיכה המשנה לפרט עוד מקרים של נשים שאינן שותות ואינן
 85 נוטלות כתובתן, אלמנה לבתן גדול, גרושה וחלוצה לבתן הרייט
 86 וכל שכן לכהן גדול, ממורת

1 ואפילו רבן – שחלקו על רבי שמעון ואמרו שמנחת חוטא של כהן
 2 אינה נקמצת, לא פליגי עליה דרבי אלעזר דרבי שמעון האומר
 3 שמתפורים שיירי המנחה בבית הדשן, אלא כמנחת חוטא של
 4 כהנים, דבת הקרבה היא – לפי שסוברים הם שהיא עולה כליל על
 5 גבי המזבח, ואינה נקמצת, אכל בהא – אשה הנשואה לכהן, שאין
 6 תקנה למנחתה לא בהקרבה ולא באכילה אפילו רבן מודו
 7 שמתפורת היא בבית הדשן.
 8 שנינו במשנה, פת ישראל הנשואה לכהן מנחתה נשרפת, וכהנת
 9 שנישאת לישראל מנחתה נאכלת כו'. שואלת הגמרא, מאי טעמא
 10 שמנחת כהנת הנשואה לישראל נאכלת, מה היא שונה מאשה
 11 הנשואה לכהן, שמנחתה עולה כליל על המזבח. משיבה הגמרא,
 12 דאמר קרא, "וקבל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל", ודורשים
 13 שרק מנחת כהן אינה נאכלת, ולא מנחה של כהנת.
 14 שנינו במשנה, כהנת מתחללת כהן אין מתחלל. שואלת הגמרא,
 15 מנן? – שהכהן שנשא אשה הפסולה לו אינו מתחלל מן הכהונה,
 16 ומשיבה, דאמר קרא לגבי כהן שנשא פסולה לכהונה "ולא יחלל
 17 ירעו בעמיו, מכאן שעל ידי נישאת פסולה, ירעו מתחלל – נפסל
 18 מן הכהונה, אך והוא – הכהן שנשא את הפסולה אינו מתחלל.
 19 שנינו במשנה, כהנת שטמאה כו'. שואלת הגמרא, מאי טעמא –
 20 כהנת מותרת להיטמא למתים מה היא שונה מכהן שאסור בכך.
 21 ומשיבה, אמר קרא, "אמר אל הכהנים בני אהרן לנפש לא יטמא
 22 בעמיו", ומכך שיתרה התורה וכתבה "בני אהרן" לומדים שהאיסור
 23 להיטמא נאמר רק לבני אהרן – כהנים זכרים, ולא לבנות אהרן –
 24 כהנות.
 25 שנינו במשנה, כהן אוכל בקדשי קדשים וכהנת אינה אוכלת
 26 בקדשי קדשים. מבארת הגמרא שדין זה נלמד מדברי רבי לגבי קרבן
 27 מנחה, "כל זכר בבני אהרן יאכלנה", ומשמע זכר ולא נקיבה.
 28 שנינו במשנה, מה בין איש כו' האיש פורע ופורם, ואין האשה
 29 פורעת ופורמת. תנו רבנן, לגבי טומאת קרחת וגבחת נאמר, "איש
 30 צרוע הוא." אין לי – מפסוק זה לא היינו יודעים שנטמא בטומאת
 31 נגעי קרחת וגבחת אלא איש, אשה מנין. פשוהא אומר בפסוק
 32 הסמוך לאחריו, "והצריע אשר בו הגעע בגדיו יהיו פרומים וראשו
 33 יהיה פרוע ועל שפם יעטה". ולבארה המילים 'והצריע אשר בו
 34 הגעע' מיותרות, שהרי בפסוק הקודם דיברה התורה על צרוע, והיתה
 35 צריכה להמשיך שדינו הוא ש'בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע'.
 36 ומכך שחזרה התורה וכתבה שוב 'והצריע', יש ללמוד שהרי כהן
 37 שנים – באה התורה לרבות צרוע שיש צרוע נוסף, כלומר שגם אשה
 38 נטמאת בטומאת קרחת וגבחת. ממשיכה הברייתא ושואלת, אם כן
 39 – שגם אשה נטמאת בנגעים, מה תלמוד לומר – מדוע בפסוק
 40 הראשון נאמר 'איש'. ומבארת, לענין שלמטה איש פורע וכו' –
 41 'איש' האמור בפסוק הראשון, בא למעט שהדין האמור בפסוק השני
 42 דהינו פריעה ופרימה, לא נאמר אלא לאיש צרוע, אך אשה
 43 שנצטרעה אינה פורעת ופורמת.
 44 שנינו במשנה, האיש מדיד את בנו כבנויר ואין האשה מדרת בנה
 45 כבנויר. אמר רבי יוחנן, הלכה למשה מסיני היא כבנויר – דין זה
 46 שהאיש מדיד את בנו כבנויר ולא אשה, התקבל מהלכה למשה מסיני.

המשך מעמוד קפו

(ח) עוד יש להאריך בהאמור, ולא באתי בזה אלא לציינן ראשי פרקים ובנקודות אשר לדעתי מוכרחות הן, ואשר באם אי אפשר לקיימן (התנאים הנ"ל כולם ובמילואם) - עלול כל המפעל להביא היזק גדול – תמורת התועלת המקווה, וד"ל.

אשמח לקבל הערות כת"ר ובפרטיות המתאימה לכל האמור, ות"ח מראש.

בכבוד ובברכה

44 בעלה לקנא לה שלא תיסתר עם כל קרוביה, כולל אביה ואחיה, אף
 45 שהיתה אסורה עליהם גם בלי הזנות, חוץ מן הקפן שנתמעט
 46 מהפסוק "ושכב איש אותה" וממי שאינו איש כגון בהמה.
 47 מביאה המשנה שיש נשים שאין הבעל יכול לקנא להם, ואלו שפית
 48 דין מקנני להן אם רואים שמתנהגות בפריצות. מי שנתחרש בעלה
 49 או נשתפה לאחר גישואיהן, או שהיה חבוש בבית האסורין ולא
 50 היה יכול לקנא לה. אמנם לא להשקותה אפרו – שיוכלו בית דין
 51 להשקותה, שהרי נאמר "הביא האיש את אשתו", אלא בית דין
 52 מקנין אותה אפרו כדי לפסלה מכתפתה. רבי יוסי אומר, אף
 53 להשקותה אפרו, לכתובתה בעלה מביית האסורין או יבריא
 54 מחזשותו או שותו וישקנה.
 55 נמרא. שנינו במשנה שארוסה ושומרת יבם אינן שותות. מדייקת
 56 הגמרא מלשון המשנה, מישתא הוא דלא שתייא – דוקא אינן
 57 שותות, הא קניי מקניי לה – אבל הוא מקנא להן ואוסר אותן, שהרי
 58 שנינו במשנה לא נוטלות כתובה, הרי שאסורה עליו. מבררת
 59 הגמרא, מנא הני מילי – מנין לנו שאכן מקנא להן ונאסרות. עונה
 60 הגמרא, דתנו רבנן, כתוב בתורה "דבר אל בני ישראל ואמרת",
 61 ייתור ואמרת' בא לרבות ארוסה ושומרת יבם לקניו שאף על פי
 62 שאינן שותות, אך הבעל מקנא להן ונאסרות כשנסתרו. מבררת
 63 הגמרא, ומתניתין מני – ומי התנא ששנה את משנתו שארוסה
 64 ושומרת יבם אינן שותות, רבי יונתן היא, דתניא, נאמר בפסוק
 65 "ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי ממי המרים", פרט
 66 לארוסה שאינה שונה שהרי אינה תחתיו, יכול שאני מוציא אף
 67 שומרת יבם שאינה שותה, שגם היא אינה תחתיו, תלמוד לומר
 68 "איש איש כי תשטה אשתו" לרבות שומרת יבם שותה, שכבר
 69 נחשבת תחתיו במדת מה וכדלהלן, דברי יאשיהו. רבי יונתן
 70 אומר, "תחת אישך" פרט לשומרת יבם שאינה שותה, שסובר רבי
 71 יונתן, אדרבה היא נחשבת פחות תחתיו וכדלהלן. ואם תחשוב לומר
 72 אוציא שומרת יבם שאינה שותה, ולא אוציא את ארוסה ונוכל
 73 להשקותה, שכבר נחשבת תחתיו במקצת, תלמוד לומר בהמשך
 74 הפרשה של סוטה, "אשר תשטה אשה תחת אישה" פרט לארוסה
 75 שגם היא נתמעטה, ושתיחן אינן שותות. ומבאר הגמרא את
 76 המחלוקת, מר – רבי יונתן אלימא ליה – נחשבת לו יותר כאשרו
 77 כשהיא ארוסה, דקיישי דידיה – שהוא עצמו קידש אותה,
 78 וסלקין על ידו אם יתה נסקלת מחמת שהיא נחשבת אשתו, לכן
 79 הוא קודם ממעט שומרת יבם, ומר – רבי יאשיהו אלימא ליה
 80 שומרת יבם, דלא מיחסיא מסידה לחופה שהיבמה נקנית בביאה
 81 להיות כאשרו לכל דבר, ונחשבת כחתיו יותר מארוסה, לכן הוא
 82 ממעט ארוסה. שואלת הגמרא, ורבי יונתן האי "איש איש" שרבי
 83 יאשיהו למד מהייתור ששומרת יבם שותה, מאי עביד ליה לשיטתו
 84 שאין שומרת יבם שותה. מתרצת הגמרא, מיבעי ליה לרבות נשים
 85 שאין בעליהן יכול לקנות להן, שבת דין מקנין להן, ואלו הן, אשת
 86 חרש, ואשת שומה, ואשת

1 ונתניה ל'ישראל, ובת ישראל לממור ולנתין, כל אלה כיון
 2 שנשואות באיסור, לא שזותות שנאמר "כי תשטה אשתו" דוקא
 3 שראויה להיות אשתו, ולא נוטלות כתובה שהפסידו לעצמן על ידי
 4 שנסתרו, וכדלעיל. וגרועות הן מסתם נשואות באיסור שנוטלות
 5 כתובתן.

6 עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שותות, אך יש מהן
 7 שנוטלות כתובה ויש מהן שלא, ואלו לא שזותות ולא נוטלות
 8 כתובה, האומרת טמאה אני – שהודתה אחרי הקינוי והסתירה
 9 שהיא טמאה, ושפאו לה עדים שהיא טמאה, שאת שתיחן כבר כל
 10 צורך להשקות, והאומרת אני שזוהי לפני שנמקה מגילתה, כל
 11 אלה לא שותות ולא נוטלות כתובה, ובמבואר לעיל שהן גרמו
 12 לעצמן להפסיד כתובתן. אבל אפר בעלה איני משקה הוא גרם
 13 לה שלא תשטה, שהרי היא יכולה לטעון שהורה אני והשקיני,
 14 ושבעלה בא עליה בדרך שגם כן כבר אין משקים אותה משום
 15 שנאמר "ונקה האיש מעון" והוא בא עליה באיסור שנאסרה עליו
 16 בקינוי וסתירה, אלה נוטלות כתובה ולא שזותות. וכל אלו שדינן
 17 לשתות, אם מתו בעליהן עד שלא שטה, בית שמאי אומרים
 18 נוטלות כתובה ולא שזותות שנאמר "הביא האיש את אשתו",
 19 וכעת הוא אינו קיים, ובית הלל אומרים או שזותות או לא נוטלות
 20 כתובה, כלומר מתוך שלא שותה, כמו שנתבאר מהפסוק הנ"ל, גם
 21 לא נוטלות כתובה, שמה אכן נטמאו ואיננו יכולים להוכיח זאת.
 22 עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שותות, מעוברת חבירו –
 23 שגורו חכמים שאסור לישאנה וכדלהלן, ומניקת חבירו שאסור
 24 חכמים לישאנה עד שימלאו שנתיים ללידתה, לא שזותות ולא
 25 נוטלות כתובה כיון שאסורות עליו וסובר רבי מאיר שחייב לגרשן
 26 אם כן אינן ראויות לאישות ואינן שותות, דברי רבי מאיר. והקמים
 27 אומרים, יכול הוא להפרישה – לגרשה, ולהחזירה לאחר זמן
 28 שנסתיימו השנתיים האסורות, ואם כן נחשבת ראיה לאישות
 29 ומשקים אותה.

30 עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שיש בהן דעות האם שותות או
 31 לא, ואילונית שנולדה עם טבע שאינה יכולה ללדת ונקנה בגיל
 32 שאינה יכולה ללדת ושאינה ראויה לילד ששתה סם המעקר
 33 אותה, שכל אלו אסורות על אדם החייב בפריה ורביה, לא נוטלות
 34 כתובה ולא שזותות. רבי אליעזר אומר, אין אלו נחשבות אסורות
 35 עליו, מפני שכול הוא לישא אשה אחרת ולרבות הימנה.
 36 ושאר כל הנשים שמתרות על בעליהן, או שזותות כרוב הנשים,
 37 או לא נוטלות כתובה כאותן שנמנו קודם, שאמרה איני שותה או
 38 טמאה אני או שעדים מעידים שטמאה.

39 וממשיכה המשנה לפרט עוד כמה סוגי נשים ודיניהן, אשת בן
 40 שותה ומותרת לבעלה. אשת פרים שנסתרס לאחר גישואיהם
 41 שותה.

42 כעת מבאר המשנה ממי יכול הבעל לקנא לה, דהיינו לאסור אותה
 43 להיסתר עמו ואם תסתר ישקנה, על ידי כל עריות מקנני – יכול

המשך ביאור למס' סוטה ליום ראשון עמ' א

1 ולאחר שהיה בקי בדינים ובצורת השמועה, הדר אתא לקמיה דרבי
 2 עקיבא, סבר סברא – ולמד מפיו את סברות הדינים, מפני מה זה
 3 טהור וזה טמא, זה אסור וזה מותר, מקורות הדינים ועוד. אלא
 4 אסרה אסרה – על כך שבברייתא אחת מבואר שרבי ישמעאל
 5 אסר להטיל קנקנתום ובברייתא האחרת נאמר כן על רבי עקיבא,
 6 עדיין קשיא. מסיקה הגמרא, קשיא.
 7 תניא, רבי יהודה אומר, אומר היה רבי מאיר, לכל – כל כתבי
 8 הקדש ממילין קנקנתום לתוך הדין

1 שרבי עקיבא לא אמר לרבי מאיר דבר על הטלת קנקנתום לתוך
 2 הדיו ורק רבי ישמעאל הוא שהעיר לו, ובברייתא השניה מבואר
 3 להיפך. עונה הגמרא על הקושיא הראשונה, בשלמא מה שהקשינו
 4 שמוש אשמוש – שבברייתא הראשונה מבואר שלמד קודם אצל
 5 רבי עקיבא ובשניה מבואר שלמד קודם אצל רבי ישמעאל לא
 6 קשיא. שיש לומר, שמעיקרא – תחילה אתא לקמיה דרבי עקיבא
 7 – ללמוד תורה מפיו, ופיו דלא מצי קם אליביה – לא הצליח
 8 לעמוד על עיקרי הדינים שאמר, אתא לקמיה דרבי ישמעאל ומר
 9 ומר – ולמד מפיו את המשניות בצורתן כפי שנמסרו מרוב לרב.

1 נתינה. הן תבועות, ואסורין לבא בישראל כדאמרין בקבמות (דף קמ"ג) דוד גזר עליהן; לא
 2 שורות. דלא נאמר פירשה אלא בראיה לקבמה. והכי תניא בספרי פי תשטה אשתו
 3 בראיה לאישות הנתוב מדבר פרט לאלקמה לכ"ג וכו'; ולא נוטלת בתקנה. ואע"ג דשאר
 4 אלקמה לכ"ג לא קטנה רבנן בתקנה כדאמרין בקבמות בפרק אלקמה נונית (דף קס"א) וזו אין
 5 לה. דסתירתה גרמה לה ליאסר עליו ואפי' היא

6 ראיה לו, הלךך לאו בת תקנה היא דלא
 7 עדקא מבשרה. אמר בעלה איני משקה ושפעלה
 8 בא עליה בדרך. שדוא גרם לה שלא ששתה
 9 נוטלת בתקנה; מיהו בעליהן. של כל טסות
 10 הנסחרות והאיות לשנות ולא הספיקו
 11 להשקותו בו; ולא שורות. דבעינן והביא האישי
 12 את אשתו וגו'; וז"ל אוקרים או שורות או לא
 13 נוטלות בתקנה. כלומר מתוך שלא שורות לא
 14 נוטלות בתקנה, ובגמ' מקרש פלוגתיה; מעברת
 15 הברו. שמת והיחיה מעברת ומניקה או שגישה
 16 והיא מעברת או מניקה; ואסרה חכמים לקשא
 17 עד שיהא הולך בן פ' שנים שפר זמן יניקה;
 18 והלך זה ותשא וקאא לה. לא שותה שריי איה
 19 ראיה לו לקמה; יכול הוא להפרישה. עד כ"ד
 20 חדש ולהחזירה. הלךך ראיה לאישות שריי
 21 ביה; אילונית. ודוכינתא לא לה; שבעא
 22 אמה נבראת כך ואין לה סימני אשה לא דדים
 23 ולא שערות וקולה עבה; ושאינה ראיה לילה.
 24 ששתת כוס עקרון ואסרות לקמה למי שאין לו
 25 בגים, שדרי נצטוו ישראל על פרה ודבנה; אשת
 26 כהן שותה וסרת לקבלה. אם נמצאת נקיה.
 27 ובגמ' פריך פשיטא; אשת סרים. כגון שנסתתס
 28 לאחר שגשאה. דקדמה שכיבת בעל לבועל.
 29 שותה. ובגמ' פריך פשיטא; ע"י כל העריות
 30 מקנין. אם קאא לה מקניה ומאחזק ומאחזק מקל
 31 העריות שבחורה ונסתרה היו קניו קני ונאסרת
 32 עליו ושותה. ובגמ' פריך פשיטא; חוץ מן הקנין.
 33 דכתוב ושבב איש אותה; ומפי שאינו איש. ובגמ'
 34 מפרש לה; ואילו שב"ד מקניו לה. אם רואין
 35 אותם מתנהגות בפריצות; לא להשקותה אפרי.
 36 הם לא ישקהו. דבעינן והביא האישי את אשתו.
 37 ובעלה נמי לא ישקהו קניו זה לכשרעה
 38 ולכשיצא; דבעינן וקאא והביא, ורבי יוסי לא בעי
 39 וקאא והביא; נמי' הא קניו מקני לה. ליאסר עליו.
 40 מקדקתני לא נוטלת בתקנה; דלא אל
 41 ישראל ואמרה אליהם לרבות ארוסה ושומרת
 42 יבם לקניו. ולא גרס איש איש, דלךרשא
 43 אתרינא דרשינן ליה לקמן (דף ק"א). אלא רבויא
 44 מואמרת אליהם. וה"ג אמר לקמן בפירקין
 45 דאמרת בראיה הוא; יכול שאני מוציא בו,
 46 דמשמענות קרא משמע על ארוסה למעט
 47 דלא קרנין בה תחת אישה. אבל שומרת יבם
 48 קרנין בה תחת אישה כדמפרש לקמי' דלא
 49 מיוחסא מסידה להפיה ורבי יונתן. משמע ליה מענטא קמא לשומרת יבם אבל ארוסה
 50 קרינא בה אישות אי לאו דהדר מעטיה קרא אתרינא כדמפרש לקמן משום דהוא קדשה
 51 ואינה באה לו מוכח קדושי אחרים, ועוד שנסקלת על ידו. מה שאין כן בשומרת יבם; פר
 52 אלימא ליה ארוסה. רבי יונתן חשיבה ליה ארוסה אשה גמורה טפי משומרת יבם; דקדושי
 53 ידויה. שעי' קדושי עצמו באה לה; ויסקלו על ידו. אם נקחה נקלת בשבילו; דלא מחסרי
 54 מסידה להפיה. דנקנית ליבם בביאה גרדיקתא ואפי' בנות להיות באשתו לכל דבר בדתין
 55 ביבמות (דף נ"ג) ומייתי' לה לקמן בפירקא; לרבות אשת חרש [ואשת] שוטה. שב"ד מקנין
 56 לה. והריתתא היא בשבילי' פירקין

1 ונתניהו לישראל, ובת ישראל למזון ולנתין, לא שותות
 2 ולא נוטלות בתובה. ואלו לא שותות ולא נוטלות
 3 בתובה: האומרת "ממאה אני", ושכאן לה עדים
 4 שהיא ממאה, והאומרת "איני שותה". אמר בעלה
 5 "איני משקה", ושבעלה בא עליה בדרך, נוטלות
 6 בתובה לא שותות. מיהו בעליהן עד לא שותו, בית
 7 שמאי אוקרים: נוטלות בתובה ולא שותות, ובית הלל
 8 אוקרים: או שותות או לא נוטלות בתובה. מעוברת
 9 חבירו, ומניקת חבירו לא שותות ולא נוטלות בתובה,
 10 דברי ר' מאיר. והכמים אוקרים: יכול הוא להפרישה
 11 ולהחזירה לאחר זמן. אילונית, וקניה, ושאינה ראיה
 12 לילד לא נוטלות בתובה ולא שותות. ר' אלעזר
 13 אומר: יכול הוא לישא אשה אחרת ולפרות ולרבות
 14 חימיה. ושאר כל הנשים או שותות או לא נוטלות
 15 בתובה. אשת כהן שותה, ומותרת לבעלה. אשת
 16 סרים שותה. על ידי כל עריות מקניו, חוץ מן הקמן,
 17 וממיו שאינו איש. ואלו שפיות דין מקנין לה, מו
 18 שנתחיש בעלה, או נשתפה או שהיה חבוש בבית
 19 האסורין. לא להשקותה אמרו אלא לפוסלה מבתובה.
 20 ר' יוסי אומר: אף להשקותה, לכשיצא בעלה מבית
 21 האסורין ושקנה; גמ' מישתא הוא דלא שתייה הא
 22 קניו מקניו לה, מנא הני מילי? דתנו רבנן "דבר
 23 אל בני ישראל ואמרתם 'לרבות ארוסה ושומרת יבם
 24 לקניו. ומתניתין מני ר' יונתן היא. דתניא, תחת
 25 אישך" פרט לארוסה. יכול שאני מוציא אף שומרת
 26 יבם? תלמוד לומר: "איש איש" דברי ר' יאשיהו. ר'
 27 יונתן אומר: תחת אישך" פרט לשומרת יבם. אוציא
 28 שומרת יבם ולא אוציא את ארוסה? תלמוד לומר:
 29 "אשר תשטה אשה תחת אישך" פרט לארוסה. מר,
 30 אלימא ליה ארוסה, דקדושי דידה וסקולין על ידו.
 31 ומר, אלימא ליה שומרת יבם, דלא מיוחסא מסידה
 32 לחופה, ור' יונתן האי "איש איש" מאי עביד ליה?
 33 מיבעי ליה לרבות אשת חרש, ואשת שוטה, ואשת

שעמם

1 שאינה ראיה לילד. רש"י פי' שנת כוס עיקרין אבל בפ' אע"פ (מכות דף ס"ג) לא משמע
 2 הכי המייתי התם ברייתא ותני בה או שהיתה היא עקרה וקניה ואילונית
 3 ושאינה ראיה לילד אלמא דשאינה ראיה לילד לאו עקרה ולפרישי' שנת כוס עיקרין
 4 היינו עקרה וזה לשון ר"ח התם איכא למישאל היינו אילונית היינו עקרה היינו שאינה
 5 ראיה לילד ותשובה שאמרנו בפרק שני נחלין
 6 (כ"ד דף ק"ט) גיטת לכו' יולדת עד מ' גיטת למי' שוב
 7 אינה יולדת וזהו שנוכל לפרש' עקרה וקניה ואילונית
 8 לילד ששתחה אחר בעלה עשר שנים ולא היה
 9 דעתה לינשא דאמר בסוף פרק ד' אהים (יבמות דף
 10 ה') אמר רב נתנן אמר שמואל כל ששתחה אחר
 11 בעלה ו' שנים שוב אינה מתעברת כי אתא רבין
 12 ארי' ל"ש אלא שאין דעתה לינשא ואע"ג דאמר
 13 בגמ' בעקרה וקניה ולפי' ר"ח לא הוכיר עקרה
 14 במשנה יול' דלא דק בלישנא מיהו תימה אמאי
 15 לא תנא נמי במתני' עקרה: ושאר' כל הנשים
 16 או שותות. תימה הא משנה יתירא מאי קמיל' הא
 17 שמעין ליה מירשא והאומרת איני שותה אינה
 18 נוטלת בחובתה ואומר רבי דוקא מעוברת אינה
 19 שותה משום דאיכא סבת נפשות כדאמר בפרק
 20 החולין (יבמות דף ט"ז) אבל נישא בתו' ג' חדשים
 21 מאי דהוה וזהו לא קנסין ליה לרצויא וקנין
 22 בה אשתו הראויה לו ובכחן אפילו לרבנן אינה
 23 שותה דמסקין בפ' החולין (ס"ג ה') אפילו לרבנן
 24 יוציא בגמ'

1 ורבי יונתן האי איש איש מאי עביד ליה מיבעי
 2 ליה וכו' תימה האי איהו דאמר בפ' אלו
 3 הנחנקין (פסולין דף פ"ט) גבי איש אשר דבי יקלל
 4 את אביו ואת אמו קאמר דברה תורה כלשון
 5 בני'א ולא דריש ליה לדרשה אחריתי ובית היבא
 6 דאיכא למרש אפי' מאן דאית ליה ד"ת מודה
 7 הוא לדרשין א"כ מאי פריך בריש פרק השואל
 8 (כ"מ דף ק"ג) אהא דקא בעי אבידה מנלך דשומר שבר
 9 חייב דהני' אם גנוב יגנב אן יל' אלא גניבה אביד
 10 מנין ת"ל גנוב יגנב מ"מ הניחא למ"ד ד"ת
 11 אלא למ"ד אמרי' מ"ל' הוא הוא איכא למדרש
 12 ולא דרשינן אלא אמר ד"ת והבא אמאי דריש לה
 13 ואמרי' בפ' השחטת ומעלה (מנחות דף ק"ג) נמי רבי
 14 יוסי מיהווא איש איש דברה האי איש איש נמי
 15 דברה אלא השחט להדיט דחייב מנא ליה לאו
 16 אמרת כיון דמצי למרש מודה הוא דלא אמר
 17 דברה וקשה ליישב שמעות ד"ת דקשי' דר"מ
 18 אר"מ ור' יהודה אר' יהודה ורבי יוסי אר'
 19 יוסי ור'ש אר"ש דר"מ דאמר בפ' ד' מיתות
 20 (פסולין דף נ"ג) לרבנן גבי איש איש דכתיב גבי ברכת
 21 השם ד"ת ור"מ דריש ליה לרבות כנייים ובפ"ב
 22 דמסכת כיון דמצי למרש מודה הוא דלא אמר
 23 יהודה כותי' לא ימול ישראל מפני שהוא מל לשם
 24 הר גריזים אמר לו ר' יוסי וכו' היכן מצינו מילה
 25 בתורה לשמה ומפרש טעמא דר' יהודה משום דכתיב לה' המול ורבי יוסי המול ימול כתיב
 26 ואיך נמי הכתיב המול ימול ד"ת כלשון בני אדם ואלמא דרבי יוסי לית ליה דברה תורה כו'
 27 והתם בהווא שמעתתא גופיה פלוגתא ר"מ ור' יהודה ואמרין ימול כותי ולא ימול ארמאי
 28 דברי ר"מ היינו בר' יוסי דאמר כותי שפיר דמי דלא אמר ד"ת ובפ' ד' מחסרי כפרה (מ"מ דף ק"ז)
 29 (ד"א) אמרין לאחרים בשלמא יהודה לא נפרחה דקסבר ד"ת ואחרים היינו בר' כדאימא בסוף
 30 מס' חרויות (דף נ"ג) דר' יהודה מהא דהמול ימול דקא אמר ד"ת ובפ' מציאת האשה (מ"ט דף ק"ח)
 31 ס"ג; מייתי ברייתא העבט תעביטו זה שאין לו ואין רוצה להתפרנס ונתנין לו לשם מתנה וכו'
 32 דברי רבי יהודה והבי' ש' לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקטין לו אלא מה אני מקיים תעביטו
 33 ד"ת אבל ר' יהודה דריש ליה וכן בפ' בנות כותים (מ"ג דף ק"ח) יוצא דופן (מ"ג) איש איש
 34 מה ת"ל איש איש לרבות תינוק בן יום א' שמתמא ביובא דברי רבי יהודה ר' ישמעאל בנו של
 35 ר' יהודה בר ברוקא אמר א"ר הרי הוא אומר הובא וזבו וגו' אי"כ מה ת"ל איש איש ד"ת דר' יוסי מהדיחא והמעלה (נבחים דף ק"ח) דאיתנין ליה ד"ת והדיחא דהמול
 36 ימול דאיהו דרדיש לה פלגי' אר' יהודה ואמר ד"ת ר"ש והוא איש איש דקא"ר יוסי בפ' השחטת (נ"ג דף ש"ג) ד"ת פלגי' עליה ר"ח ושאר' לרבות נשים שאחוזו הולעו ושבחיבין
 37 אלו מציאות (ב"מ לא) אמר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקטין לו אי"כ מה ת"ל תעביטו ד"ת וראה דמאן דס"ל דאמר ד"ת מודה כל היבא דאיכא למדרש דרשינן ל' וכל הני תנאי סבירי להו
 38 ד"ת

ד"ת מיהו היכא דמצי למידרשה להעמיד קבלתם או סברתם דרשינן ליה ובהא פליגי מאן דאית ליה דאמר דברה ומאן דלית ליה דברה מאן דאית ליה דברה אין לו כח להוציא יתור הלשון ממשמעות ואם אינו ענין לגופו אלא כיון דמציעו למימר דברה תורה אמר ד"ת ולא נוציאנו ממשמעותו ולא קרא יתירא הוה להכי פריך בפי' השואל (ב"מ דף צ"ד) הניחא

למיד' ד"ת ד"ת אמר כן יגב קרא יתירא הוא ואם אינו ענין לגביה תנהו ענין לאבידה דיגב גניבה משמע ולא אבידה אלא למי"ד דברה תורה אי"כ לאו קרא יתירא הוא מאי איכא למימר ובפרק השוחט והמעלה (ובדוס דף ק"ה) אע"ג דאמרין מדא"ר יוסי האי איש איש דברה תורה הוהו איש איש נמי דברה תורה הוה מצי למידרשה שפיר חדא לדברה תורה ויודין הרביא דאיש איש משמע שפיר כל ריבויי כרבי יונתן דאיש דדיש ואי איש איש וכי תשטה לרביא ואש איש כי יקלל לדברה תורה הוה רבי יוסי מצי למידרשה איש איש דשחטו חוץ לרבות שחט אלא משום דכתיב איש איש דשחטו חוץ ואש איש דמעלה בחוץ בחד עניינא מהדר למדרשיו כד עניינא וטוגיא דריש נדרים (דף ג.י.) צריך לפרשי הבי מדרבין מנין להווי לשעות כנייה נחיות כנחיות וידות נדרים כנדרים ומקיש נדרים לנחיות דכתיב לנדור נדר נזיר להזיר וקא דייק מ"ש גבי נחיות דכתיב נזיר להזיר נדרים נמי לנדור נדר היקשא למח' ל' א' כתב נדר לנדור כדכתיב נזיר להזיר כדקאמרת ולא צריך היקשא השתא דכתיב לנדור נדר ד"ת ופי' כיון דלא סינה

קרא בדריבניה א"כ דברה כלשון בני אדם ולא קרא יתירא הוא למדרש מיניה לרבות כניון וידות דמשמעת דקרא לא נפקא אלא מריבוי דקרא ובלא קרא יתירא לא מסתבר לרבינוהו ולמימר דליחייב קוים וקוים כמו שיאמר קרבן וכן אם יאמר הריני או אהא כמו

שיאמר הריני נזיר הלכך צריך קרא יתירא ולא דמי לכניו השם מרובין איש איש אפילו למי"ד ד"ת דאיתן כניוין אשכחן דכתיבי בקרא כמו אל עצאות אהיה שרי כל הני דקתי בשבועות (דף לה.) ועוד דכניו כתיב בחזו"א קרא דמברך השם איש איש כי יקלל אהיוו (ויקרא כד) והיינו דאמר"י התם בריש נדרים הניחא למי"ד ד"ת דאליביה לא צריך למידרשה וכו' והכי אמר ב"ד' מחוסרי כפרה (ביבמות דף ב"ב) דאמר ליה ר"א ב"ע לרבי ישמעאל בעלמא כוותין סביא לי' דברה תורה והכא שאני מכדי כתיב ליה קרא כי לא חופשה אשכחן לא פרתה למה של ש"מ לחצה שפחה חרופות בת חורין אלמא אפילו מאן דאית ליה ד"ת דרשין ליה משום עניינא דקרא הואיל וניתן לירדה ד"ת לרשין ליה נמי להעמיד קבלתן או סברתן הניחא דלא עקר ליה ממשמעותיה גוון יגב דכתיב בחזו"א גביה דרשינן מיניה אבידה משום כפל הלשון הלכך כל הני דפרק אלו מציאות (ב"מ דף ל"א) הדשב השיבי שלח תשלח החכב תוכיב עזוב תעזוב הקים תקים מות יומת השב תשיב חבל תחבול פתח תפתח נתון תתן כולי' עלמא מודו בהו דדרשא וידהו לא עקר להו ממשמעותיה והא דארמינן הניחא למי"ד לא אמר"י ד"ת היינו ר"ע דלא אשכחיה דקאמר ד"ת דרש ב"ב ד' מחוסרי כפרה (בריות דף י"א) והפדה לא נפרתה לפדותה ואינה פדויה ובפרק הערל (יבמות דף ג'.) בשמעתתא קמייתא דא"ר אלעזר איש איש ד"ת דריש ליה רבי עקיבא לרבות הערל וכן בריש חלק (סנהדרין דף צ"ג) ובפ"ד ד' מיותן (שם דף ס"ד) זכרת תכרת דא"ר עקיבא הכרת עברה ז' הכרת לעדה"ב הכי משמע מינו סוגיין ב"ב' אין עומדין (ברכות דף ל"א) אמר ראה תראה דלרבי ישמעאל דאמר ד"ת ולרבי עקיבא אם ראה מוטב ואם לאו תראה אבל ר' ישמעאל אומר בכל דוכתי ד"ת כגון הני דפליג אודר"ע ובפ"ד' מחוסרי כפרה (בריות דף י"א) נמי וכן ר' אלעזר ב"ע בפרק קמא דפרושין (דף י"ז) ובפרק אלו מציאות (ב"מ דף ל"א) גבי הענק תעניק לבד מהדיא דכריתות כדמפרש התם טעמא ולר' אלעזר ב"ב יוסי בריש חלק (סנהדרין דף י"ב) אלא הן הגולין (כדכתיב דף י"ב) בקרא אם יצא אם יצא אמ"ר ד"ת דא"ר חמ"ד לא בדרה מז"א התם בדרה מסטרא קאמר לה כדמפרש אב"י התם מסטרא כמאן דאמר דברה וכו' ור"ב' יונתן האי איש איש מאי עביד ליה וכו' תימה האי ריבוי לרבי יאשיה מנליה דהיקשא דאיש לאשה לר' יונתן מנא ליה וכו' אית לן למימר דפליגי בהא נמי דר' יאשיה לית ליה דאשת חרש שותה ור' יונתן לית ליה דסומא אינה שותה; דהאמר"י רב קנה לכלל. הני לשינ' דפליגי בהבא על יבמות) (יבמות דף נ"ח.) בשומרת יבם שנפלה מן הנשואין אמן הן האירוסין לא שייבא דוקא אלא לענין תרומה משום דכבר אכלה אבל לענין להשקותה ולירשה ולטמא לה: לא בכפרים"י גרס. אי הכי לימא רב דאמר רבי יאשיה ולא א"ש אי הכי בפרשי"י לא גרס והוא לא שבו הגירסא אלא בסתם פי' לימא רב דאמר וכו' ושמו בספרו לא היה כתוב אי הכי:

בשמואל

דימה ליה קנה אלא לדרבי' ב"י. תימה כיון דקנה מיתה לדברים האמורים בפרשה לפיכך בגט דכיון שבא עליה הרי היא אשאו לאותן דברים אי"כ מ"ט דרבי יונתן דאלימא דאמר ארוסה משומרת יבם אי משום דארוסה קידושין וידידה שומרת יבם נמי ביאה וידידה היא ונחקה על ידו כו"ש דתקשה לרב דאמר אנא דאמינא אפילו לרבי יונתן ותו מאי דחוקה למימר בשמואל הוא מסיק דאפילו בר הוה אתי מלתייהו אליביה ולענין השקאה קפיד רומנא דבעינן נחקה על לשם אישות וביבמות בפרק אבא על יבמות) (דף נ"ח.) מוקי לה נמי האי דתנן ואמן שלא שטייה ארוסה ונשואהו שומרת יבם ונכסה כגון דבא עליה יבם בבית אחיו וכו' כי האי ומקשה מידי הוא טעמא אלא לרב האמר רב קנה לכל ולא מתרץ גבי השקאה גזירת הכתוב דבעינן ביאה לשם אישות:

אמר

לך אנא דאמר"י אפי' לרבי יונתן. נראה דהכי פירושו לא מיבעיא לרבי יאשיה הרמב"ה שומרת יבם דאמינא כותיה האי דאיצטרך לרבי'ו משום דכתיב הבה תחת אישך דמשמע שבא עליה לשם אישות וכו' לא צריכא למימר דקרא אסמכתא בעלמא הוא כמו שפירש רש"י ואף מה שפירש לשמואל ההיא דאיצטרך רבי יונתן למעוטי שומרת יבם אסמכתא בעלמא הוא תימה נזי' דלאו דאישתו אי לא מעטיה קרא מהדיבא תיתי דבעינן אשתו טפי לענין השקאה מלענין קניו אי משום דכתיב והביא האיש את אשתו (אלא) ה"ז גבי קניו כתיב וקניא את אשתו ירושלמי ארוסה לא שותה וישקנה גזירת הכתוב הוא והביא האיש את אשתו ולא יקנא לה התורה אמרה וקניא את אשתו וקניא את אשתו אפי' מקצת אשתו ר' יודן בני כמה דתימר תמן וקניא את אשתו וקניא את אשתו אפילו מקצת אשתו דכוותה תחת אישך תחת אישך אפי' מקצת אישך היך עביד קניא לה ועודה ארוסה ונכסה ונסתרה משקה אותה על קניו קניא לה ועודה שומרת יבם ונכסה ונסתרה משקה אותה על קניו קניא לה ועודה ארוסה ונכסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובתה ואם לאו תצא שלא בכתובתה (קניא לה ועודה שומרת יבם ונכסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובתה ואם לאו תצא שלא בכתובתה) לא קניא לה בעלה ומת ונפלה לפני היבם וקניא לה ולא הספיק לכנסה עד שמת ונפלה לפני אחיו אינו משקה אותה שלא נפלה לו אלא מחמת אחיו הרשאון אבל אם קניא לה היבם ונכסה ומת ונפלה לפני היבם ונכסה ונסתרה משקה אותה על קניו: שאנ"י התם דלית לה אימתא דבעל. וא"ת הני דבעי למפשט מארוסה ושומרת יבם לית להו נמי אימתא דבעלה דהא בעלייהו לאו גבייהו נינהו ל' אפי' דא"ר יאשיה לית להו אימתא פני יריגשו בעליהן כבפירושן.

שמע"ב. לקי בתמהון לב: האי תחת אישה. בתר"א ה' קאמר בסוף הפרשה זאת תורת הקנאות וגו': להקיש אשה לאיש. כריתתא היא בשלחי פרקין. והתם מפרש למאי הלכתא: הני קראי. דממעטי ארוסה: מפלגדי אשה. משמע שבעל גתן בה את שכתבו קדם לקתייהו: מ' משכתב לה. דאיצטרך למעוטי ארוסה מקרא אחריא ולא ממעטא מוקתם: גנון שבא עליה ארוס בבית אביה. בזנות: בבית

המיה. לאחר שמת אחיה: שומרת יבם קרית לה. דקאמרת דלא תשתיה. הא תשתיה מעלייתא היא בביתא זנות: והא אמר רב. ביבמות קנה לכל, דתנן הבה על יבמתו בין בשוגג בין במיזד דהיינו בזנות קנה, ואמר רב קנה דקתינה מהני' קנה לכל, אם פתן הוא מאבילה בתרומה וירשה ומשמא לה ומשקה ופוטרה בגט בלא חליצה: בשמואל. הא דאמרת קרא למעוטי בשמואל דאמר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה יבמה, לקום על שם אחיו ונחלהו ולפסודה בגט, והיא דקני לה יבם בביתא כל דהו מיבמה יבא עליה נפקא לן, דלא כתיב יבמה וקנה: וכו' לאשה אלא יבא עליה ולקחה לו לאשה, ואשמעינן דביאתו עליה הן הן לקוחה ואישיות שלו. הלכך למידי דאיחייב בהן פרשתא רביבזו קרא נשואין הללו, אבל למידי אחריא לא נשואין נשואין ומה אמור בפרשה פסור חליצה ע"י יבם וקום על שם אחיו שיוירש את נכסי אחיו ואין אחיו חולקין עמו: ליכא רב. דאמר קנה לכל פרבי יאשיה דאמר שומרת יבם שותה ונאוקמינא בבא עליה: אנא דאמר"י אפילו פרבי יונתן בו! וכל

שכן פרבי יאשיה, וקא דאיצטרך לרבי יאשיה ונחקה על לשם אישות וביבמות בפרק אבא על יבמות) (יבמות דף נ"ח.) מוקי לה נמי האי דתנן ואמן שלא שטייה ארוסה ונשואהו שומרת יבם ונכסה כגון דבא עליה יבם בבית אחיו וכו' כי האי ומקשה מידי הוא טעמא אלא לרב האמר רב קנה לכל ולא מתרץ גבי השקאה גזירת הכתוב דבעינן ביאה לשם אישות:

24 קְרִית לָהּ – וכי זו שומרת יבם קוראים לה, ואמרת שאינה שותה,
 25 והרי אשתו מעלייתה – גמורה היא, דהאמר רב במסכת יבמות,
 26 על המשנה שהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה, פירוש שבא
 27 עליה בזנות, ופירש רב קנה לכל – לכל הדינים הוא בעלה, שאם
 28 היה כהן היא אוכלת בתרומה והוא יורש אותה ומיטמא לה ופוטרה
 29 בגט, ואם כן גם כאן הוא משקה אותה כאשר רגילה, ולמה קראת
 30 לה 'שומרת יבם' ואמרנו שאינה שותה. מתרצת הגמרא, משנתינו
 31 שמיטתה שומרת יבם מן הפסוק אינה כשיטת רב, אלא פשוטאל
 32 דאמר יבם שבא בזנות לא קנה אותה כאשר גמורה אלא לדברים
 33 האמורים בפירשה של יבום, שהם לקום על שם אחיו בנחלתו
 34 ולפוטרה בגט, אבל לשאר הדברים, אינה נחשבת אשתו, ולכן
 35 ממעט רבי יונתן מהפסוק, שאינה שותה.
 36 שואלת הגמרא, אי הכי לימא רב דאמר שהבא על יבמתו בין
 37 בשוגג בין במזיד קנה לכל, סובר שומרת יבם שותה, כרבי יאשיה,
 38 שהגמרא אמרה לעיל שמדובר כשבא יבם עליה בבית חמיה, ולא
 39 כרבי יונתן, ופשוטאל דאמר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה,
 40 סובר שומרת יבם אינה שותה, כרבי יונתן ולא כרבי יאשיה. דוחה
 41 הגמרא, אמר לה רב אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יאשיה, אלא
 42 דאמר – דברי הם אפילו לרבי יונתן, מדאצטריך קרא למעושה
 43 – ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יונתן למעט ששומרת יבם אינה
 44 שותה, מפלל – משמע דלולא הפסוק, הייתי אומר ששותה, משום
 45 דאשתו מעלייתה – גמורה היא.

1 שְׁעָמוּם – שהוא אדם שלקוי בתמחונו לב. שואלת הגמרא, ורבי
 2 יאשיה הוא "תחת אישה" שממנו מיעט רבי יונתן ארוסה שאינה
 3 שותה, מאי עבד ליה לשיטתו שכבר מיעט ארוסה מפסוק אחר,
 4 מ"תחת אישך". מתרצת הגמרא, מיבעי ליה להקיש איש לאשה
 5 ואשה לאיש כמו שדורשת הגמרא בסוף הפרק.
 6 שואלת הגמרא, ממה שבארנו שיש פסוקים המלמדים שארוסה
 7 אינה שותה, יש לדייק אלא מעמא דארוסה אינה שותה, הוא משום
 8 דהתיגי הני קראי – רק בגלל שכתובים פסוקים אלו, הא לאו הכי
 9 – לולא פסוקים אלו, הוה אמינא מהסברא הפשוטה שארוסה
 10 שתיה, וקשה, והא כי אתא רבי אחא בר חנינא מן הדרום, אתא ואיתי מתניתא בידיה
 11 כשהגיע רבי אחא בר חנינא מן הדרום, אתא ואיתי מתניתא בידיה
 12 – הביא ברייתא בידיו ללמודה, שיש לדייק מלשון הפסוק כשמשיע
 13 הכהן את האשה "ויתן איש בך את שכבתו מפלעדי אישך", משמע
 14 שבעלה נתן בה את שכבתו לפני שנותרה, דהיינו משקדמה שכיבת
 15 בעל לבעל, ולא שקדמה שכיבת בעל לבעל, ואם כן קשה,
 16 שפשיטא שארוסה, שעדיין בעלה לא בא עליה, לא תשתה, ולמה לי
 17 הפסוקים "תחת אישך" ו"תחת אישה" של רבי יאשיה ורבי יונתן
 18 למעטה. מתרצת הגמרא, אמר רבי בר חמא, משכחת לה – יתכן
 19 אופן שקדמה שכיבת הבעל אף כשהיא ארוסה, כגון שבא עליה
 20 ארום בזנות בבית אביה ואחר כך נסתרה. שואלת הגמרא, דכונתה
 21 – צריך לומר שמדובר במקרה דומה גם נבי שומרת יבם, כרי
 22 שתקדם בעילת הבעל לבעילת הבעל, ואם כן מדובר כגון שבא
 23 עליה יבם לאחר מיתת אחיו, בבית חמיה, וקשה הא "שומרת יבם"

אגרות קודש

ביה, י"ט מ"ח, תשכ"ח
 ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה משה שי הכהן

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל פי"ש ע"י הרה"ח אי"א נו"נ רב פעלים מו"ה צבי שי שוסטרמן.

ולשאלתו ע"י הנ"ל בענין הגבאות בבית הכנסת, שכתבתי דעתי מאז שימשיך בזה,

הנה ידוע שעיקר ופנימיות הנ"ל הוא בהנוגע לסדר התפלה ולשיעורי תורה הנלמדים, וכיון
 שהמדובר בבית הכנסת חסידותי, שיעורים גם בתורת החסידות, וכיון שימשיך בהשגחה שהעובר
 לפני התיבה יתפלל התפלה באופן המתאים ועאכו"כ בשבתות וימים טובים, כן בהנוגע לאחרי
 התפלה אמירת השיעור תהלים חדשי (כתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ ז"ע) וכן שיהיו
 השיעורים בנגלה ובחסידות בזמנים המתאימים, ה"ז הוא המשך האמת בני"ל, וקמ"י שמיא גליא
 ואינו נוגע כלל השם והתואר וכי' ובודאי לדכותי האריכות בהנ"ל אך למותר.

וע"פ המבואר בתורת הבעל שם טוב ז"ל שהכל בהשגחה פרטית הרי באה שאלתו ונכתב
 המענה בערב יום כ' חשוון, שבכי חשוון הוא יום הולדת של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב אביו של כ"ק מו"ח
 אדמו"ר - זצוקלה"ה נב"מ ז"ע, אשר השנה נתמלאו מאה שנה להנ"ל, ומובן הענין ע"פ המבואר
 בתורת החסידות על תחלת פרשה זו, ויהיו חיי שרה מאה שנה גוי', עיין בזה כאן ומבואר בספר אור
 התורה לכ"ק אדמו"ר הצמח צדק.

ועייג"כ שלי"ה ר"פ תולדות.

כבוד וברכה לבשו"ט.

57 בית הדין אין לקונסה כיון שאינה מרגישה שעשתה מעשה פריצות
 58 גדול, אבל בשאר המקרים שבעליהן בפנין ואינן יראות ממנו
 59 ועוברות על דת, פריצות גדולה היא ואינן צריכות התראה.
 60 עוד מסתפקת הגמרא, **איבעיא להו, עוברת על דת ורצה בעל**
 61 **לקיימה ומוחל לה על עונתה, מקיימה אצלו וחי עמה, או אינו**
 62 **מקיימה וחיב לגרשה.** וצדדי הספק, **מי אמרינן בקפידא דבעל**
 63 **תלא דרמנא –** האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקפידת הבעל,
 64 שנאמר "וקנא את אשתו", והא לא קפיד – והרי אינו מקפיד, ויכול
 65 לקיימה. או דלמא אין הדבר תלוי בבעל זה, אלא כיון דקפיד –
 66 שדור הבעלים להקפיד בכך, על כרחו של בעל זה גם כן נקרא שהוא
 67 קפיד.
 68 **תא שמע** לפשוט הספק ממשנתנו, **ואלו שפית דין מקנין להו, מי**
 69 **שנתתרש בעלה או נשתתפה או שהיה חבוש בבית האסורין.**
 70 ומוכיחה הגמרא, **ואי אמרת** כהצד הראשון דלעיל, שאם רצה בעל
 71 לקיימה מקיימה, וכי יתכן שעבדי בית דין – שיעשו בית דין
 72 שלוחים לצורך מידי דדלמא לא ניחא ליה לבעל – דבר שיתכן
 73 שלא יהיה נח לבעל ואינו חפץ בו, והרי למדנו שאין חבין לאדם
 74 שלא בפניו, אם כן איך מקנין לה בית דין, אולי הבעל רוצה לוותר
 75 לה, אלא ודאי שאף אם ירצה אינו יכול לקיימה. דוחה הגמרא, שאף
 76 אם ירצה יכול לקיימה, בכל אופן **סתמא דמלתא –** רגילות הדבר
 77 שבין דעוברת על דת היא, מניח ניחא ליה – נח לבעל שיקנאו
 78 לה.
 79 עוד מסתפקת הגמרא, **איבעיא להו, אף אם נפשוט הספק דלעיל**
 80 **שעוברת על דת מותר לבעלה לקיימה,** זהו דוקא כשלא קינא לה,
 81 אבל כשיש קינוי וסתירה, האם בעל שמחל על קינויו, קינויו מחול
 82 ומותר לו, או אינו מחול. וצדדי הספק, **מי אמרינן בקניו דבעל**
 83 **תלא דרמנא –** האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקניו הבעל,
 84 ובעל הא מחיל ליה לקינויו. או דלמא, כיון דקני ליה מעיקרא
 85 – כיון שכבר קינא לה הבעל בתחילה, לא מצי מחיל ליה – כבר
 86 אינו יכול למחול לה.
 87 **תא שמע** לפשוט הספק ממשנתנו, **ואלו שפית דין מקנין להו, מי**
 88 **שנתתרש בעלה או נשתתפה או שהיה חבוש בבית האסורין.**
 89 ומוכיחה הגמרא, **ואי אמרת** כהצד הראשון דלעיל, שבעל שמחל
 90 על קינויו קינויו מחול, וכי יתכן שעבדין מידי דדתי בעל מחיל
 91 ליה – שיעשו בית דין דבר שאחרי כן יבוא הבעל וימחול, ויהיה זולזל
 92 לבית דין. דוחה הגמרא, **סתמא דמלתא –** רגילות הדבר שאדם
 93 מסכים על דעת בית דין, ולכן בית דין מקנין לה, וסומכים על
 94 הרגילות שלא ימחול, ואכן אם יבוא הבעל וימחול יהיה מחול.
 95 עוד מנסה הגמרא לפשוט הספק מהמשנה בתחילת המסכת, **תא**
 96 **שמע, ומוסרין,** בית דין שבמקומו של הבעל, לו – לבעלה כשמעלה
 97 אותה לבית דין הגדול, **שני תלמידי חכמים** שישמרו עליו **שפא**
 98 **יבא עליה פדרה.** ומוכיחה הגמרא, **ואי אמרת** כהצד הראשון
 99 דלעיל שבעל שמחל על קינויו קינויו מחול, אם כן למה אסור לו
 100 לבוא עליה בדרך, והרי יכול לחללה לקניויה – למחול את קינויו
 101 ולבעול, אלא רואים שאינו יכול למחול. דוחה הגמרא, באמת יכול
 102 למחול, ותדייק מהמשנה **מאי שנא תלמידי חכמים –** למה שולחים
 103 עמו דוקא תלמידי חכמים, משום דמרי – שהם למדו ויודעים
 104 שאסורה עליו אם לא ימחול, ולכן דאי פעי למיבעל – אם יראו
 105 שרוצה לבעול, אמרי ליה אחילה לקינוייה – יאמרו לו למחול
 106 קינויו ובעלה בהיתר.
 107 **תא שמע** לנסות עוד לפשוט הספק, **דאמר רבי יאשיה, שלשה**
 108 **דברים סח לי ועירא** שהיה מאנשי ירושלים, **בעל שמחל על**
 109 **קינויו קינויו מחול, וכן ממרא** שחלק על בית דין שלש הגויות
 110 ודינו מיתה בחנק, אך כשרצו בית דין למחול לו מוחלין לו, וכן
 111 סוחר ומורה שדינו בסקילה, אך כשרצו אביו ואמו למחול לו, אף
 112 לאחר שחתרו בו וקלקל והלקוהו וזוור וקלקל, מוחלין לו, שהכתוב

1 **ושמואל אמר** אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יונתן, **אנא דאמרי –**
 2 **דברי הם אפילו לרבי יאשיה, מדאיצמריה קרא לרבויה –** ממה
 3 שהוצרכה התורה לדברי רבי יאשיה לרבות ששומרת יבם שותה,
 4 **מכלל –** משמע שלולי הפסוק הייתי אומר שאינה שותה, משום
 5 **דלאו אשתו היא כלל לכל הדינים,** אלא לאותם שנאמרו בפרשה,
 6 וכדלעיל.
 7 שואלת הגמרא, **איבעיא להו, עוברת על דת יהודית,** והיא אשה
 8 שאינה צנועה, יוצאה וראשה פרוה, טוה בשוק ומדברת עם כל
 9 אדם, כמו שאמרו במשנה בכתובות שיוצאת מבעלה ללא כתובה,
 10 האם צריכה התראה שאת תחזור בה, ורק אם לא תחזור בה דינה
 11 להפסידה בתובתה, או אינה צריכה התראה, ומפסדת מיד
 12 כשעברה על דת. וצדדי הספק, **מי אמרינן כיון דעוברת על דת**
 13 **היא וכבר יודעת שהדבר אסור, לא פציא התראה, או דלמא,**
 14 **תיבעי התראה –** תצטרך התראה, לתת לה הזדמנות דאי הדרה בה
 15 תיהדר בה – שאם תרצה לחזור בה תוכל לחזור בה.
 16 **תא שמע** להוכיח מרישא דמשנתנו, **איוסה ושומרת יבם לא**
 17 **שותות ולא נזמלות בתובה,** ומדייקת הגמרא, **מישתא הוא דלא**
 18 **שתיא –** משמע שרק לא שותה, הא קניו מקני לה – אבל בעלה
 19 מקנא לה, למאי – לשם מה מקנא לה, והרי יודע שלא יוכל
 20 להשקותה, האם לאו להפסידה בתובתה, ומשמע שאם לא יקנא
 21 לה לא תפסיד כתובתה, וראיה מכתובות על דת כוז, שנסתרה
 22 עם אנשים, צריכה התראה. דוחה הגמרא, **אמר אביי, לא –**
 23 **מקנא לה כדי להפסיד כתובתה,** שאותה היא מפסידה גם בלי קינוי,
 24 אלא מקנא לה לאוסרה עליו – כדי שאם תסתר תהא אסורה עליו.
 25 עוד דוחה הגמרא, **רב פפא אמר, להשקותה בשהיא נשואה –**
 26 שמקנא לה כשהיא ארוסה כדי שיוכל להשקותה אם תסתר לאחר
 27 נישואיהם, **בדתנאי, אין מקנין לארוסה להשקותה בשהיא**
 28 **ארוסה** שהרי ארוסה אינה שותה וכדלעיל, **אבל מקנין לארוסה**
 29 **להשקותה בשהיא נשואה.**
 30 מנסה הגמרא עוד לפשוט הספק, **אמר רבא, תא שמע** מהמשך
 31 משנתנו, **אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממותר**
 32 **ונתניה לישראל, בת ישראל לממור ולנתני, לא שותות ולא**
 33 **נזמלות בתובה.** ומדייק רבא, **מישתא הוא דלא שתיא –** משמע
 34 שרק לא שותות, הא קניו מקני להו – אבל בעליהן מקנא להו,
 35 **ולמאי –** לשם מה מקנא להו, והרי יודע שלא יוכל להשקותו, אי
 36 **לאוסרין עליו** כמו שביאר אביי לעיל על רישא דמשנתנו, **הא אסרין**
 37 **וקיימן –** הרי ממילא כל נשים אלו אסורות עליו, וכמו שביארנו
 38 לעיל במשנה, **אלא לאו להפסידו בתובתו,** ומשמע שאם לא יקנא
 39 להו לא יפסידו כתובתו, ונפשוט הספק שעוברת על דת צריכה
 40 התראה. דוחה הגמרא, **אמר רב יהודה מדיסקרתא, לא,** אין סיבת
 41 הקינוי כדי להפסידו כתובתו, אלא כדי לאוסרה לבעול שנסתרה
 42 עמו כבעל שנאסרה עליו, ואם ימות בעלה או יגרשנה לא תוכל
 43 לינשא לבעל, דתנן להלן בפרקנו, **בשם שאסורה לבעל כל זמן**
 44 **שלא שותה, בך אסורה לבעול,** אם יגרשה בעלה או מת לפני
 45 ששתתה.
 46 מנסה הגמרא שוב לפשוט את הספק, **אמר רבי חנינא מפורא, תא**
 47 **שמע** מהמשך המשנה, **ואלו שפית דין מקנין להו, מי שנתתרש**
 48 **בעלה או נשתתפה או שהיה חבוש בבית האסורין, ולא**
 49 **להשקותה אמרו אלא לפוסלה מבתובה,** הרי מפורש שאם לא
 50 יתרו בה לא תפסיד. מסיקה הגמרא, **שמע מינה –** נשמע מזה
 51 שעוברת על דת פצי התראה, **שמע מינה.**
 52 שואלת הגמרא, **ובלוהו –** האמוראים דלעיל שהוכיחו מהרישא של
 53 המשנה, **מאי טעמא לא אמרי מהא –** למה לא הביאו את הראיה
 54 כרבי חנינא. עונה הגמרא, שסבור דלמא שאני תם – שמא שונה
 55 שם בנשים שבעליהן חיש או שוטה או בבית האסורים, דלית לה
 56 אימתא דבעל כלל – שאין עליהן אימת הבעל, ואם לא יתרו בה

1 ושמאל דאמר אנה דאמר אפי' לרבי יאשיהו. דאמר שותה, דמדאיצטריך לרבויהי לשתייה ש"מ לאו אשתו היא לתישה ולשטמא לה ולהאכילה תרומה, וכ"כ לרבי יונתן דאמר אנה
2 שותה משום דלאו אשתו היא וזהו דאיצטריך למעוטי אסמכתא בעלמא היא ולא דקרא להכי אתא אלא להקיש אשה לאיש בדשני לעיל: עוברת על דת. יהודית שאינה צנועה,
3 יוצאה וראשה פרוצה וטוהר בשוק ומדברת עם כל אדם, דאמר בכתבות בפרק המדיר (וה ע"כ) דיוצאה שלא בכתבה: צריכה התראה. שמא תחזור ואם תחזור לא תפסיד כתבתה, או
4 אנה צריכה התראה דבלאו התראה מפקדא: למאי. כיון דלא שתיא קמי' למאי אהני: לאפסודי כתבתה. ואי לאו דקמי' לא מפקדא. אלקמא צריכה התראה וזו עוברת על דת היא
5 שנסתרה עם אנשים: להשקותה בשהיא נשואה.

1 שמוע מנה בעל שמחל על קניו קניו מחול. ותפשוט נמי עוברת על דת אם רצה
2 בעלה לקיימה מקיימה אפילו הותרה בה.

3 בית שמאי אומרים נטלת כתובתה. ואם
4 תאמר מ"ש דאמרי ב"ש נטלת כתובתה
5 ובפרק מי שמת (ב"ב דף קמח) גבי נפל הבית עליו
6 ועל אשתו נפל הבית עליו ועל אביו היתה עליו
7 כתובת אשה וכו' דאמרי ב"ש יחלוקו והאל וספק
8 הוא מי מת ראשון וכן בפרק החולץ (בבמות דף
9 לח) ובכתובות בפרק האשה שנפלו לה נכסים
10 (דף פ) גבי שומרת יבם שמתה מה יעשו בנכסים
11 הנכסין ודיוצאין עמה בית שמאי אומרים יחלוקו
12 ומפרש בגמרא ב"פ החולץ (בבמות דף לח)
13 משום

1 ושמאל אמר: אנה דאמרי אפילו לר' יאשיהו,
2 מדאיצטריך קרא לרבויהי, מפלל דלאו אשתו היא כלל.
3 איבעיא להו, עוברת על דת צריכה התראה להפסידה
4 כתובתה, או אנה צריכה? מי אמרין: כיון דעוברת
5 על דת היא לא בעיא התראה, או דלמא תיבעי
6 התראה, דאי הדרה בה תיהדר בה? תא שמע, ארוסה
7 ושומרת יבם לא שותות ולא נטולות כתובה, מישתא
8 הוא דלא שתיא, הא קניויה מקניו לה. למאי? לאו
9 להפסידה כתובתה? אמר אביי: לא, לאוסרה עליו.
10 רב פפא אמר: להשקותה בשהיא נשואה, פדתניא אין
11 מקניו לארוסה להשקותה בשהיא ארוסה, אבל מקניו
12 לארוסה להשקותה בשהיא נשואה. אמר רבא: תא שמע, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה
13 לכהן הדיוט, מנוורת ונתניה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתני, לא שותות ולא נטולות
14 כתובה. מישתא הוא דלא שתיא, הא קניויה מקניו להו. ולמאי, אי לאוסרן עליו, הא אסירן
15 וקניויה? אלא לאו להפסידן כתובתה? אמר רב יהודה כוידסקר תא: לא, לאוסרה אבועל בפעל.
16 דתני בשם שאסורה לפעל כד אסורה לבעול. אמר רבי הנינא מפורא: תא שמע, ואלו
17 שבית דין מקניו להו, מי שנתחרש בעלה, או נשתתה, או שהיה חבוש בבית האסורין. ולא
18 להשקותה אמרו, אלא לפוסלה מכתובתה. שמע מינה בעי התראה, שמע מינה. וכולהו, מאי
19 טעמא לא אמרי מיהא? דלמא שאני התם דלית לה אימתא דבעל כלל. איבעיא להו: עוברת
20 על דת ורצה בעלה לקיימה, מקיימה או אינו מקיימה? מי אמרין בקפידא דבעל תלא רחמנא
21 והא לא קפיד או דלמא כיון דקפיד קפיד? תא שמע, ואלו שבית דין מקניו להו: מי שנתחרש
22 בעלה, או נשתתה, או שהיה חבוש בבית האסורין, ואי אמרת רצה בעלה לקיימה מקיימה,
23 עבדי בית דין מדי דדלמא לא ניחא ליה לבעל? סתמא דמילתא כיון שעוברת על דת היא,
24 מינה ניחא ליה. איבעיא להו: בעל שמחל על קניויה, קניויה מחול או אינו מחול? מי אמרין
25 בקניויה דבעל תלא רחמנא ובעל הא מחיל ליה לקניויה, או דלמא כיון דקמי' ליה מעיקרא, לא
26 מצי מחיל ליה? תא שמע, ואלו שבית דין מקניו להו: מי שנתחרש בעלה, או נשתתה, או
27 שהיה חבוש בבית האסורין. ואי אמרת בעל שמחל על קניויה קניויה מחול, עבדין מדי דאתי
28 בעל מחיל ליה? סתמא דמילתא אדם מסכים על דעת בית דין. תא שמע, ומסורין לו שני
29 תלמידי חכמים שמו יבא עליה בדרה. ואי אמרת בעל שמחל על קניויה קניויה מחול, לחליה
30 לקניויה ולבעול? מאי שניא תלמידי חכמים דגמרי, דאי בעי למיבעל, אמרי ליה: אחליה
31 לקניויה ובעלה. תא שמע, דאמר ר' יאשיהו: שלשה דברים סח לי ועירא מאנשי ירושלים:
32 בעל שמחל על קניויה קניויה מחול, וזקן ממרא שרצו בית דין למחול לו מוחלין לו, וזקן סורר
33 ומורה שרצו אביו ואמו למחול לו מוחלין לו. וכשבאתי אצל הכזי שבדרום על שנים הודו
34 לי, ועל זקן ממרא לא הודו לי, שלא ירבו מחלוקת בישראל. שמע מינה, בעל שמחל על
35 קניויה קניויה מחול, שמע מינה. פלוגי בה רב אחא ורבניא; חד אמר: קודם סתירה מחול,
36 לאחר סתירה אינו מחול. וחד אמר: לאחר סתירה נמי מחול. ומסתברא כפאן דאמר אינו

37 מחול, כמאי? מדקא מהדרי רבנן לר' יוסי. דתניא, ר' יוסי אמר: בעלה נאמן עליה מקל וחומר; ומה נדה שהיא בפרת בעלה
38 נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו לא כל שבין? אמרו לו: לא, אם אמרת בנדה שכן יש לה היתר, תאמר בסוטה שאין לה היתר. ואי
39 אמרת לאחר סתירה מחול לה, משפחת לה דיש לה היתר, דאי בעי מחיל ליה לקניויה ובעלי? אלא שמע מינה, לאחר סתירה אינו
40 מחול, שמע מינה: מתו בעליה עד שלא שתו, בית שמאי כו'; כמאי קמפילגי? בית שמאי סברי: שטר העומד לגבות נכביו דמו,
ובית

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49

משום דזיקת נשואה עושה ספק נשואה אלמא דמספיקא אמרי ב"ש יחלוקו ולא מוקמי לכולהו נבסי בחוקת יורשי האשה מטעם שטר העומד לגבות כגבוי דמי י"ל גבי נפל הבית עליו ועל אביו לא היו לכן נבסיים אלא שהיא אומרת האב ראשון מת יורש הבן וישתעבדו לכתובתה התם ודאי נבסי האב לא עמדו מעולם בכח האשה ואעפ"כ כיון דאמר כגבוי דמי הרי הוא ספק אם האב מת ראשון ועמדו הנכסים בחוקתה או הן מת ראשון ואין לה באותם נכסים כלום ובחוקת היורשין הן הלכך ספק הוא אם עמד שטר שלה לגבות מאותן נכסים כלל הלכך חלוקין וכן נפל הבית עליו ועל אשתו ספק אם היא מתה ראשונה וירשה הבעל שלא ניתנה לגבות מחיים אי נמי איפכא וירשיה באין מכתה וכן גבי שומרת יבם שמתה אמר הואיל והללו

באין לירש הללו באין לירש יחלוקו אבל הכא שהיא בחיים והכתובה ניתן לגבות לאחר מיתת הבעל דכיון דממאי כגבוייה על היורשין להביא ראייה שזינתה וכה"ג אומר בפרק החולץ (יבמות דף לה) רישא דאיתא לדידה היא לא איתיה ודאי ואיתיה ספק ואין ספק מוציא מידו ודאי סיפא מתה הללו באין לירש הללו באין לירש. **בית** הלל אומרים או שותות או לא נטולת כתובתן. בפי החולץ (ג"ש) מפרש מתוך שלא שותות לא נטולת כתובתן ולא ידענא בנכסי צאן ברזל מאי קא סבר ב"ה דבפ"י מי שמת (ב"ב דף קנח) גבי נפל הבית עליו ועל אשתו אמרי ב"ה הנכסים בחוקתן עומדות ופי' נכסי צאן ברזל ופליגי אמוראי

ובית הלל סברי: שטר העומד לגבות לאו פגבוי דמי: מעופרת חבירו כו': אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב: מחלוקת פקקרה וזקנה, אבל איילונית דברי הכל לא שותה ולא נוטלת כתובתה, שנאמר: "ונקתה ונורעה ורע" מי שדרקה להוריע, יצאה זו שאין דרקה להוריע, מיתבי, המקנא לארוסתו ולשומרת יבם שלו, אם עד שלא כנסה נסתרה, לא שותה ולא נוטלת כתובתה.
מעובת

בגמרא בחוקת מי בחוקת יורשי הבעל או בחוקת יורשי האשה ובר קפרא תני הללו באין לירש הללו באין לירש יחלוקו אבל הכא שהיא בחיים בחוקתה הן עומדים או דלמא כיון דאחריותם היו על הבעל היו בחוקתו ול"ש ושייכא בפלוגתא דהתם ובנכסי מלוג לא פליגי ב"ה דאפי' גבי ספק מוקי להו בחוקת יורשי האשה וכ"ש הכא דאפי' ודאי וזנתה לא הפסידתה כדאמר בפרק אלמנה נזונית (כתובות דף קא). היצאת משום שם רע נטולת מה שבפניה ויצאה ופי' נכסי מלוג ואם תאמר מ"ש מתניתין מפלוגתא דרב הונא ורב יהודה ורב נחמן ור' יוחנן דפליגי בפי' דכתובות (דף יב) מנה לי בידך והלה אמר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור ה"נ היא טוענת ברי אבל הוא אינו יכול לטעון טענת ברי ותהוי תיובתא דרב הונא י"ל מאחר שהתורה עשה ספק עד שתשתה אינה יכולה לטעון טענת ברי ופלוגתא דמתני' התם הנישא את האשה ולא מצא לה בתולים לא שייכא להכא דהתם אפילו ב"ש מודו דשמא אותו שטר מעולם לא עמד לגבות שהרי הבעל טעון מקוזה דיה מקח טעות והכא לא שייך למימר אליבא דב"ה העמד אשה על חוקתה ואימור לא וזנתה שהרי גרלים (לדבר) שקינא לה ונטתרה והכתוב הרציאה מאותה חוקה ועשאה ספק.

ובית הלל סברי לאו כגבוי דמי. ודאי לה היא תובעת מספק דדלקא ונאי, הלכך איתיה ודאי והיא ספק ואין ספק מוציא מידו ודאי ונעליה להביא ראייה שלא וזנתה: פחלוקת. דפליגי ר"א ואמר: יכול לשא אחרת כו': פקקרה וזקנה. דליכא למימר אינה שותה אלא טעמא משום דלא חזיא לקנינה, עלה פליגי ר"א ואמר ראייה לקנינה היא דיכול לשא אשה אחרת: אבל איילונית. נהי נמי דראייה לקנינה, מיהו לא שתאי מהאי טעמא דראייה להרין בעינן, ונקתה על ידי מקה וזקנה מינא דבת הרין היא קדם לכן. אכל איילונית מבטן אמה לקנה היא ולא חזיא:

לא
היציאת משום שם רע נטולת מה שבפניה ויצאה ופי' נכסי מלוג ואם תאמר מ"ש מתניתין מפלוגתא דרב הונא ורב יהודה ורב נחמן ור' יוחנן דפליגי בפי' דכתובות (דף יב) מנה לי בידך והלה אמר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור ה"נ היא טוענת ברי אבל הוא אינו יכול לטעון טענת ברי ותהוי תיובתא דרב הונא י"ל מאחר שהתורה עשה ספק עד שתשתה אינה יכולה לטעון טענת ברי ופלוגתא דמתני' התם הנישא את האשה ולא מצא לה בתולים לא שייכא להכא דהתם אפילו ב"ש מודו דשמא אותו שטר מעולם לא עמד לגבות שהרי הבעל טעון מקוזה דיה מקח טעות והכא לא שייך למימר אליבא דב"ה העמד אשה על חוקתה ואימור לא וזנתה שהרי גרלים (לדבר) שקינא לה ונטתרה והכתוב הרציאה מאותה חוקה ועשאה ספק.

בית הלל סברי שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי. אי קשיא מהא דאמר בפ' המקבל (ב"מ דף קי). יתומים אמרו אנו השבחנו וב"ה אומר אביכם השיב על מי להביא ראייה סבר רב הונא למימר ארעא בחוקת יתמי קיימא ועל ב"ה להביא ראייה אמר ליה ההוא סבא הכי אמר ר' יוחנן על היתומים להביא ראייה מאי טעמא ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגבי דמי ויתמי נייתי ראייה ונשקול וכי ר' יוחנן שבק בית הלל ועבדי כב"ש יש לתרץ הכא דהשיעבוד עצמו של כתובה עומד בספק לא קיימא ארעא לגוביינא אמרי ב"ה דלאו כגבוי דמי אבל התם היתומים מודו לב"ה בקרקע עצמו שהוא משועבד לו ואינם מעכבין לפניו חקרקע הלכך אפילו בית הלל מודו דבכה"ג כגבוי דמי ולא קיימא ארעא בחוקת יתמי וכיון דלא קיימא בחוקת יתמי על היתומים להביא ראייה מן השבח דומיא דעיר ואילן דמייתי עלה ספק זה קודם ספק זה קודם קוצץ ונותן דמיים אלמא כיון דלמיקץ קאי דבין אם קדם האילן בין אם קדם העיר קוצץ אלא שאם קדם האילן קוצץ ונותן דמיים אמרי ליה ויל קוץ דומי איתיה ראייה ושקול גבי הא ארעא נמי אמרי ליתמי הבו ליה ארעא לב"ה דהא לגוביינא קיימא ושבח איתיה ראייה ושקולו מפי מוריה. **לאו** כגבוי דמי. הכא לא שייכא כל הני פלוגתא דרבי מאיר ורבנן דפליגי בפרק השואל (ב"מ דף ק) דכל העומד לבצור כבצור דמי ופלוגתא דר' שמעון בן גמליאל ורבי פרק קמא דסנהדרין (דף טו). ובפרק השולח (גיטין דף לט). בכל העומד לגווח ופלוגתא דרבי שמעון ורבנן בפרק המנחות הנכסים (מנחות דף קב) כל העומד לזרוק בורק דמי וכן לפדות ולמרוק דלאו בחזקת יתמי חזיתא נותן להו דהכא כ"ע מודו דאמרי' לאו כגבוי דמי והעמד מנחן בחוקת בעליו שהרי צריך דיינן ולא בידו הוא כדאמר גבי ר' מי יימר דמודוקין ליה בי דינא וטעמא דר' מאיר כבצורות דמיין משום דבידו ואין צריכין לגופן הלכך לא חשיב להו כקרקע והכי אמר בפרק בהמה המקשה (חולין דף עג). גבי ידות הכלים דאין מטבילין אלא עד מקום מדה משום דעומדין ליקצץ וגבי שער העומד לגווח אמר בפרק קמא דסנהדרין (דף טו). דמודה רבי מאיר דלאו כגווח דמי משום דאשבחיה אשבח כל מה דקאי ומיהו רבן שמעון בן גמליאל פליגי ואמר כגווח דמי דלא עביד איניש דשבקי ליה והני דרבי שמעון טעמא אחריינא אית בהו ולא אמר אלא במקום מצה כגון זריקת דם ופדיית פרה כשמצא אחרת נאה ממנה ושריפתה אבל בהני דרבי מאיר ורשב"ג לא שייך האי טעמא והא דאמר גבי שופר של עבודת כוכבים בפרק ראוהו בית דין (ר"ה דף כח) וגבי לולב של אשירה (סוכה דף לא): נמנעל בפרק מצות הליצה (יבמות דף קג) כתותי מכתת שיעוריה אפי' רבנן מודו משום דאיסור הנאה הוא ולא הוי אלא כעפרא דארעא בעלמא וליכא שיעורא ופרה חיבת הקדש מהני וצריך עיון כלאי הברם אמאי טעמאין טומאת אוכלים ולא אמר כתותי מכתת שיעוריה הלכך ליכא לדמיי' להדדי והא דאמר בפרק נערה (כתובות דף נא). כל העומד לקצור כקצור דמי התם טעמא דלא תקנו לב"ה לגבות אלא דבר הצריך לקרקע קצת וכן פירש רש"י (ב"מ טו): שבה המגיע לכתפיים שעומד בקרוב לקצור וצריך עדיין קצת לקרקע. **מיתבי** המקנא לארוסתו. כך ברייתא זו שניה בתוספתא (פ"ה) המקנא לארוסתו ולשומרת יבם שלו אם משכנסה נסתרה או שותה או לא נוטלת כתובה הרובא שנשא עקרה או זקנה ויש לו אשה ובנים או שותה או לא נוטלת כתובתה ומעוברת עצמו או מניקת עצמו או שותה או לא נוטלת כתובתה) כהנת לויא וישראלית שנשאו לכהן לוי וישראל ממזר תניה לנתין ואשת גר לגר ועבד משוחרר והאילוניות לא שותה או לא נוטלת כתובתה רבי שמעון בן אלעזר אמר איילונית לא שותה ולא נוטלת כתובתה שגא' ונקתה ונורעה ורע שראוי לזרע פרט לאיילונית שאינה ראייה להורע אבל המקנא לארוסתו ולשומרת יבמתו שלו עד שלא כנסה נסתרה לא שותות ולא נוטלות כתובתה הרובא ונשא עקרה חזיקה ואין לו אשה ובנים לא שותות ולא נוטלת כתובה מעוברת חבירו ומניקת חבירו לא שותות ולא נוטלות כתובה) רבי אליעזר אמר יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן.

שנשא

אגרות קודש

ב"יה, ב' כסלו, ה'תשכ"א
ברוקלין, נ.י.

הרב הגאון הו"ח אי"א צנמ"ס עוסק בצ"צ וכו' מוהרש"י ש"י

שלום וברכה!

בהמשך למכתבי כתי"ר אודות ההצעה לערוך ולסגן מחדש פירוש על התני"ך, פירוש מסורתי וביחד עם זה שדור החדש יבינהו, וההצעה שאשתתף במפעל האמור, ועוד יותר, שאשתתף באחריות למפעל, וכו', ובהמשך להשיחות שהיו לי כאן בענין זה עם מר... ש"י, באתי לבאר עמדותי בהאמור, ותוכן המענה שלי בעל פה בשיחות האמורות.

המשך בעמוד הבא

1 ובית הלל סברי, שְׁמַר הַעוֹמֵד לְגִבּוֹת לֹא קָנְבוּ דָמֵי, והנכסים
 2 הם בחזקת היורשים, והיא התובעת מספק, שאם זינתה אין לה
 3 כתובה, ועליה להביא ראיה שהיא טהורה.
 4 שנינו במשנה, מְעוֹפְרֵת חֲבִירוֹ כּוּ' איילונית וזקנה ושאינה ראויה
 5 לילד לא נוטלות כתובה ולא שותות, רבי אליעזר יכול הוא לישא
 6 אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה.
 7 אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בַר אֲבִינָה, מִחְלוֹקֵת רַבִּי אֲלִיעִזֵּר עַל
 8 חכמים, רַק בְּעֵקֶרָהּ וְזִקְנָהּ, שרבי אליעזר סובר ששותות מי סוטה,
 9 שאין הן אסורות עליו כיון שיכול לישא אחרת הראויה ללדת,
 10 וחכמים סוברים שאסורות עליו ואינן שותות, אָבָל אֵיילוֹנִית דְּבַרְי
 11 הַכֵּל לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטְלָת בְּתוֹפְתָהּ, וגם רבי אליעזר מודה בזה,

12 אף שמוטר לקיימה ולישא אחרת, מכל מקום כיון שְׁנֵי אָמַר בתורה
 13 על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא
 14 וְנִקְתָּה וְנִרְעָה וְרַע", מבואר שדוקא מִי שְׁדַרְבָּה לְהוֹרִיעַ – שראויה
 15 להריון, היא שותה ממי הסוטה, יִצְאָה זו – האיילונית שְׁאִין דְּרַבָּה
 16 לְהוֹרִיעַ, שלקויה היא מבטן אמה, ואינה ראויה להריון. ולא נחלק
 17 רבי אליעזר אלא בעקרה של חולי, ובוקנה, שהיו ראויות להריון
 18 קודם לכן, והן ממין הנשים שראויות ללדת.
 19 מקשה הגמרא, מִיִּתְיָבִי, הַמְקַנָּא לְאֲרוֹסָתָּהּ וְלִשְׁמֵרָתָּה יָכֵם שְׁלוֹ, אָם
 20 עַד שְׁלֹא כְּנֶסְהָ – לפני שלקחה בנישואין נְסִתְרָה, לֹא שׁוֹתָה וְלֹא
 21 נוֹטְלָת בְּתוֹפְתָהּ, וכמו ששנינו לעיל במשנתנו.

המשך מהעמוד הקודם

ואתחיל בנוגע להשתתפותי במפעל האמור, ובהקדים, אשר מפעל אחראי ביותר שכזה - באם נפסל מקצתו נפסל כולו. ואפילו אם רק באיזהו מקומן ייכנס בו פירוש שאינו מתאים ויודפס כך, הרי זה מטיל פגם בכל המפעל. שמוזה מובן שאחראי יכול להיות רק זה שיש בידו הזמן והפנאי להקדישו ככל הדרוש לבעור על כל הפירוש מן הקצה אל הקצה, ולעבור בעיון המתאים, בכדי לשלול כל סטיי מדרך המסורה, היא היא דרך הישרה.

כן מובן שבמפעל כהאמור - אינו שייך ענין של מינוי שליח או בא כח, כי אין דבר אחראי כזה נעשה על ידי אמונה באחרים וסמיכה עליהם. ובפרט על פי פתגם כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, אשר מלה הבאה בדיבור היא לרבים, שבכתב - לכל הדור, ושבדפוס - לדורי דורות.

ולכן מוכרחני לסרב מלקבל ההצעה האמורה, ולא רק לשללה בנוגע להאחריות, אלא גם כן שלא לתת שמי להמפעל, כיון שקריאת השם היינו הך דהשתתפות בהאחריות, כמובן.

(ב) בנוגע לעצם המפעל, דעתי שדבר נכון הוא, אבל אך ורק - באם ייעשה על ידי אנשים נאמנים ולאחרי זה - ביקור של כמה וכמה בני סמכא שיש להם נאמנות בהחלט בענינים כגון אלו. ואפרש דברי:

אף שבעצם הדבר - נתפרשו דברי התנ"ך על ידי המפרשים הראשונים ושלאחריהם, מתחיל מפרשנדתא הוא פירוש רש"י ועד למצודת דוד ומצודת ציון, אשר סמכות מיוחדת להם, כי עסקו בפירוש התנ"ך מתאים לענינו, זאת אומרת, מלאכת הקדש, שפירשו תורת ה', ספר הספרים, מבלי כל פניות ונגיעות, אפילו פניות רוחניות, ועל אחת כמה וכמה מבלי התשוקה להעמיד על דעת עצמו ולהראות שאין כל דבר נעלם ונסתר, וכלשון רש"י בכמה מקומות "לא ידעתי" וכיו"ב, ועוד בזאת מודגשה הסמכות שלהם - בהיות להם מסורה מדור לדור בפירוש הכתובים לאמתתם, וקרוב לודאי - כמה פירושים שנמסרו מדור לדור מאז כתיבת ספרי התנ"ך. וידועים דברי הרמב"ם בנוגע ללשון הקדש, איך שמפני ריחוק הדורות נשתכחו כמה ענינים ופרטים שזהו מקשה בהבנת הלשון, הרי שהיתה מסורה בזה.

אף על פי כן, כיון שיש שנויים בסגנון, כמה ענינים שלפנים הי' פי פשוט ועכשו - לא פשוט וכיו"ב, לכן טוב שיערך פירוש האמור. והרי יש לנו להשען על מה שגדולי ישראל בדורות שקדמונו - הרשו להעתיק מפירושים האמורים ללשון אידיש, עברי טייטש, והשתדלו להפיצה בין אלו שלא יכלו מפני איזו סיבות שתהיינה, ללמוד מפירוש רש"י ושלאחוריו. אלא שפשוט שתנאי העקרי לכל המפעל - שיהי, כלשון חז"ל, יין ישן ורק הקנקן, זאת אומרת, רק הסגנון והלשון, יהי חדש. ויין הישן - הרי זה אותם הפירושים שסמכו עליהם ידיהם גדולי ישראל בדורות שקדמונו, וכנזכר לעיל - מפירוש רש"י ועד למצודת דוד ומצודת ציון.

ג) על דרך שמצינו בפירושים הקדמונים - שהוסיפו דיוק בפירושם על ידי הבאת ביטוי מלשונות אחרים, וכלי רש"י - בלע"ז, הרי גם בפירוש האמור יש להכניס על דרך זה.

59 לבעלה, **קא משמע** לן שכין שמתרת עליו ונקראת אשתו, משקים
 60 אותה ככל אשה.
 61 עוד למדנו בברייתא לעיל, **שאשת גר ועבד משוחרר ואילונית** או
 62 שותות או לא נוטלות כתובה: שואלת הגמרא, **פשימא** שאשת גר
 63 ואשת עבד משוחרר שותות, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבות
 64 אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, **מהו דתימא** – הייתי אומר שלא
 65 נשקה אותן, כי כתוב בתחילת פרשת סוטה "דבר אל בני ישראל",
 66 ונדייק דוקא "בני ישראל" ממש, ולא גרים ועבדים משוחררים, שהם
 67 אינם משקים את נשותיהן, **קא משמע** לן שנשותיהם שותות.
 68 שואלת הגמרא, **ואימא הכי נמי** – אולי באמת אין נשותיהן שותות,
 69 שהרי כתוב "דבר אל בני ישראל" דוקא, כמו שדרשנו לעיל.
 70 מתרצת הגמרא, כתוב בפסוק "דבר אל בני ישראל ואמרת",
 71 ותוספת "ואמרת" רבויא הוא – לרבות גם נשות גרים ועבדים
 72 משוחררים, ששותות.
 73 שנינו במשנה, **אשת כהן שותה כו'** (ומותרת לבעלה).
 74 שואלת הגמרא, (**אשת כהן שותה**) **פשימא** ששותה, מדוע יהיה
 75 שינוי בינה לבין אשת ישראל.
 76 מתרצת הגמרא, **מהו דתימא** – הייתי אומר שפרשת סוטה אמורה
 77 רק לגבי ישראל, כיון שכתוב בפרשת סוטה "והוא לא נתפשה",
 78 פירוש שלא נאנסה, והדגישה התורה בתיבת "הוא" שדוקא זאת
 79 שאנסה רק כשלא נאנסה, **הא נתפשה** באונס **מוותר**, עליה
 80 אמרה התורה שאם קינא לה בעלה, ויש ספק אם נטמאה הרי היא
 81 שותה, אבל וזו – אשת כהן **הואיל ונתפשה**, אסורה, שגם אם
 82 נאנסה היא אסורה, שהרי אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, **אימא**
 83 **לא תשתה**, ותהיה אסורה על בעלה, **קא משמע** לן ששותה.
 84 שנינו במשנה שאשת כהן שותה **ומוותרת לבעלה**.
 85 שואלת הגמרא, **פשימא** שמתרת לבעלה, שהרי שתתה ובדקה
 86 המים שטהורה היא.
 87 מתרצת הגמרא, **אמר רב הונא**, החידוש שמתרת לבעלה הוא
 88 **במתנוונה** – שלא מתה מחמת המים, אבל מתנוונת, פירוש מכחישה
 89 והולכת, שלא תאמר שאסורה לבעלה שהרי בדקה המים.
 90 שואלת הגמרא, אם היא **מתנוונה**, היא באמת אסורה לבעלה, **דהא**
 91 **בדקה מיא** – שהרי בדקה המים והכיבו שטמאה היא, אלא
 92 שתלה לה וכות שלא מתה מיד.
 93 מתרצת הגמרא, מה שמתרת כאן במתנוונת, משום שמדובר שלא
 94 מתנוונת במעיים ובירכים מעין סוטה הטמאה, אלא **במתנוונה דרף**
 95 **אברים** – ראשה ושאר אבריה כבדים עליה, ובכל אופן יש חידוש
 96 מה שמתרת לכהן, מכיון ש**מהו דתימא** – הייתי אומר, **הא ונזיי**
 97 **ונאי** – שהיא ודאי זינתה, ולכן מתנוונת, **והא דלא בדקה מיא כי**
 98 **אוקחיה** – ומה שלא מתנוונת דרך בדיקת המים, דהיינו במעיה
 99 ובירכיה, אלא רק בשאר אבריה, הוא **מישום דבאונס ונאי** – כיון
 100 שלא זינתה ברצון, רק באונס, ולגיב **כהן** על כל פנים **אסירא**, שהרי
 101 אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, **קא משמע** לן, שמה שמתנוונת
 102 דרך איברים אינו משום שזינתה באונס, אלא הוא חולי אחר,
 103 ומותרת.
 104 שנינו במשנה, **אשת כרים שותה**.
 105 שואלת הגמרא, **פשימא** שאשתו שותה, שהרי נישואין גמורים יש
 106 להם.
 107 מתרצת הגמרא, **מהו דתימא** – הייתי אומר כיון שהתורה כתבה
 108 שהכהן משביע את האשה "ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי
 109 אישך", הרי **שאמר רחמנא** דוקא שגם בעלה הוא בר שכבת זרע,
 110 **והאי** – הסריס, **לאו בר הכי הוא** – שאינו בר זייעה, **קא משמע** לן
 111 שגם אשת סריס שותה.
 112 שנינו במשנה, **על ידי כל עריות מקנין** – שהבעל מקנא לאשתו גם
 113 אם נסתרה עם אחד מקרוביה, כגון אביה ואחיה, או שאר עריות
 114 שבתורה.
 115 שואלת הגמרא, **פשימא** שנחשבת סתירה, ומה בכך שהם קרוביה או
 116 שאר עריות.

1 וממשיכה הברייתא, **מעוברת חבירו ומינקת חבירו, לא שותות**
 2 **ולא נוטלות כתובה, דברי רבי מאיר, שהיה רבי מאיר אומר לא**
 3 **ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו** שאסרו חכמים לישא
 4 אותן עד שימלאו שנתיים ללידתן, **ואם נשא יוציא בגט ולא יחזור**
 5 **עולמית**, וכיון שאסורות עליו ואינו ראוי לאישות, אינן שותות,
 6 כמבואר במשנה לעיל. **וחכמים אומרים, יוציא ובשנינו זמנו**
 7 **לבגום** – לאחר השנתיים שגזרו חכמים שלא ישאנה, או **יבגום**, ואם
 8 כן נחשבת ראויה לאישות, ומשקים אותה, כמבואר במשנה.
 9 **והרובא** – הבחור **שנשא עקרה וזקנה ואין לו אשה ובנים**
 10 **מעיקרא** – מלפני כן, **לא שותה ולא נוטלת כתובה**, כיון שאסורות
 11 עליו כיון שהיב ורביה. **רבי אלעזר אומר**, אין אלו נחשבות
 12 אסורות עליו, כיון ש**יכול הוא לישא אחרת ולפרות ולרבות**
 13 **הימנה**. **אבל המקנא לארוסתו ולשומרת יבם שלו ומשקנסה**
 14 **נקתרה** – שלא נסתרה אלא לאחר הנישואין, או דינה או שותה או
 15 **לא נוטלת כתובה**. **מעוברת ומינקת עצמו** – שהיתה אשתו
 16 מעוברת או מניקה וקינא לה, או שותה אף על פי שיתכן שתמת
 17 וימות ולדה עמה, או **לא נוטלת כתובה**. **הרובא** – הבחור **שנשא**
 18 **עקרה וזקנה ויש לו אשה ובנים**, שכבר קיים פריה ורביה, או
 19 שותה או **לא נוטלת כתובה**. **אשת ממור לממור, ואשת נתין**
 20 **לנתין, ואשת גר ועבד משוחרר**, שכן אלו נשואות בהיתר גמור,
 21 **ואילונית** – נשא אילונית, ויש לו אשה ובנים, כל אלו דינן או
 22 שותה או **לא נוטלת כתובה**. עד כאן דברי הברייתא. ומדייקת
 23 הגמרא, **קתני מיהא** – על כל פנים כתוב בברייתא, שאילונית
 24 שותה, **הייבתייה דרב נחמן** – וקשה על רב נחמן שאמר שאילונית
 25 לדברי הכל אינה שותה.
 26 מתרצת הגמרא, **אמר לך רב נחמן, תנאי היא** – זו מחלוקת תנאים
 27 האם אילונית שותה או לא, והברייתא שהובאה אמנם סוברת
 28 שאילונית שותה, **ונאני דאמרי כי האי תנא** – ואני סובר כהתנא
 29 דלהלן שאף לרבי אלעזר אילונית אינה שותה, **דתניא, רבי שמעון**
 30 **בן אלעזר אומר, אילונית לא שותה ולא נוטלת כתובה, שנאמר**
 31 **בתורה על האשה ששתתה מי סוטה** "ואם לא נטמאה האשה
 32 וטהורה היא ונקתה ונורעה ורע", ודרושים, דוקא מי שדרקה
 33 **להורע** – שראויה להריון, היא שותה ממי הסוטה, **יצאתה זו** –
 34 האילונית שאין דרקה להורע, וכדלעיל בדרשת רב נחמן בשם
 35 רבה בר אבהו.
 36 שואלת הגמרא, **ורבנן** שסוברים שאילונית שותה, **האי ונקתה**
 37 **ונורעה ורע** שרבי שמעון בן אלעזר למד ממנו שאילונית אינה
 38 שותה, **מאי עבדי ליה** – מה ילמדו רבנן מן הפסוק הזהו.
 39 מתרצת הגמרא, **מיבעי להו** – רבנן צריכים את הפסוק, **לכדתניא**,
 40 נאמר על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה
 41 היא ונקתה ונורעה ורע", משמע שהתורה מבטיחה שיהיה לה
 42 זרע, **שאם היתה עקרה לפני כן, נפקדת כעת, דברי רבי עקיבא**.
 43 **אמר לו רבי ישמעאל לרבי עקיבא**, אם כן **יתרו כל העקריות**
 44 **לבעליהן, ויפקדו בהבטחת התורה, וזו** – אשה צנועה עקרה, שאינה
 45 רוצה להסתיר, **הואיל ולא נקתרה הפסידה**. אלא, סובר רבי
 46 ישמעאל, אם כן מה תלמוד לומר "ונקתה ונורעה ורע", לא לומר
 47 שאם היתה עקרה גמורה תפקד, אלא לומר שאם היתה יולדת עד
 48 היום **בצער**, ויולדת מכעת **בריוה**, ואם היתה יולדת עד היום
 49 **נקבות**, ויולדת מכעת **זכרים**, וכן אם היתה יולדת עד היום לידים
 50 **קצרים**, ויולדת מכעת לידים **ארוכים**, או אם היתה יולדת לידים
 51 **שחורים**, ויולדת מכעת לידים **לבנים**.
 52 שנינו בברייתא לעיל, **אשת ממור לממור** או שותה או לא נוטלת
 53 כתובהה.
 54 שואלת הגמרא, **פשימא** ששותה, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבת
 55 אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, **מהו דתימא** – הייתי אומר שלא
 56 נשקה אותה, שמה שטהורה היא ועל ידי ההשקיה נתיר אותה לבעלה,
 57 **ואפשי פסולין לא ליפוש** – לא נבה פסולים בישראל, שהרי כל
 58 ולד מהם הוא ממור, ועדיף יותר שתשאר בספק סוטה ותאסר

1 לא שותות. דכתיב תחת אישה. ולא יחזיר עולמית. קנסא קנסוהו רבנן: לבשניע זמנו.
 2 לאחר כ"ד חדש ללידת הולד. והרבה. בחור. כמו ילד (ובלשון חל) רבאי: מעברת עצמו.
 3 שהיתה אשתו מעברת וקנא לה: או שותות. ולא אמרינן לא ליקטליה לילד. אשת ממוזר
 4 לממוזר. כלומר אשה הראייה לממוזר וניסת לממוזר וקנא לה ונסתרה: או שותה בו. ולקמן
 5 פריך פשיטא: אגא דאמרי בי האי תנא. דאית

6 ליה עקרה חקנה שותות, מדלא קנט אלא
 7 איילונית וקסיב תלמודא מונקתה ונוקעה זרע
 8 ולא משום דאיתנה ראייה למוקמה, אלמא כרבי
 9 אלעזר ס' דהכל לשא אחרת ולפרות ולרבות
 10 ואפ"ה איילונית לא: וזו. כל אשה צנועה עקרה
 11 משום דלא נסתרה הפסידה: לא ליפוש פסולין.
 12 לא נעשה שלום ביניהם, הלוי לא יפרה ולא
 13 ירבה הואיל וכל דורותיו ממוזרין: והיא לא
 14 נתפשטה בו. כלומר מהו דתימא פרשת סוטה על
 15 ברחו באשת ישראל קיימא מדכתוב והיא
 16 מיעוטא משמע זו היא דכי לא נתפשטה אסורה
 17 הא נתפשטה בו, ויעלה קאי קרא דבתריה ועבר
 18 עליו רוח וגו', דהדיקא דמסקא לן ביה אמ
 19 נטמאה ואם לא נטמאה שותה, אבל אשת ביה
 20 דליתה בכלל והיא לא נתפשטה ליתה נמי בכלל
 21 השקאה, קמ"ל: במתנוונה. לאחר ששתתה
 22 איצטרך לאשמעינן דמתרת לבעלה, דלא
 23 תיקא וזנה היא שהרי בדיקה תמימה: מתנוונה.
 24 הא דכתיב בדיקה תמימה וזנה היא אלא שתלה
 25 לה זכות ואמאי מתרת לבעלה: במתנוונה דרר
 26 אבריה. שאינה מתנוונה במעשים ובדרכים אלא
 27 ראשה ושאר אבריה כבדים עליה. מהו דתימא
 28 הא לאו זכות תלה לה, דאם כן הוה לה
 29 להתנונה דרר בדיקה תמימה, אלא באנס וזנה
 30 לפיכך מתנוונה שלא בדרךה ולבנות מיתה
 31 היתסר: מבצעיה אישה. משמע דאישה בר הכי
 32 הוא: קא משמע לן. דלמקדמם שכיבת בעל
 33 לבעול דאמא, וקריס בר שכיבה והיא נאף
 34 על גב דלאו בר זריעה הוא. ובסריס חמה קאמא
 35 דמתר לקימה, ולא בסריס אדם שאסור לקימה
 36 משום לא יבא פצוע דבא (וקריס מגו)
 מהו

1 [שנשא עקרה חקנה וכו'.] ותימה אמאי לא תנא איילונית בהדי עקרה חקנה: לא
 2 ישא אדם מעוברת חבירו. בירושלמי עליו הכתוב אמר (משלי כג) אל תשיג
 3 גבול עולם ובשדה יתומים אל תנא ומורים חכמים לרבי אלעזר שאם היו לו בנים ואשה
 4 (שהיא שותה או לא נוטלת כתובה היו לו אשה ובנים) ומתו בין קניני לסיחיה כבר נראית
 5 לשתות:

6 **מעוברת** עצמו או שותה וכו'. רש"י פי' ולא
 7 אמרינן דלא לקטליה לולד ותימה
 8 אמאי אית לן למקטליה מה איכפת לן נמתין עד
 9 שתלד הא תנן בפ"ק דערכין (דף וז) האשה
 10 היוצאה ליהרג אין ממתנין לה עד שתלד והתם
 11 גירת הכתוב הוא ומתו גם שניהם לרבות את
 12 הולד והתם משמע טעמא דרבי קרא היא לא רבי
 13 קרא לא קטלינה ליה משום דממונא דבעל הוא
 14 כדכתיב (שמות כב) כאשר ישית עליו בעל
 15 האשה והכא הכי פירושא מעוברת עצמו אי"ג
 16 דקניא לה כשהיא מעוברת שותה לאחר שתלד
 17 ולא אמרינן כמו נבי מעוברת חבירו דאי קניא לה
 18 כשהיא מעוברת וילדה ומת הולד או הפילה
 19 אפ"ה אינה שותה דלאו בת קיני היתה דממעט
 20 לה כספרי מבי תששה אשתו ובדאמרינן
 21 בירושלמי לא היו ולו אשה ובנים וכו' כבר
 22 (נראית) שלא לשתות: אמר לו רבי ישמעאל
 23 אי"ב יסתרו כל עקרות ויפקדו. תימה ור' ישמעאל
 24 לימא ליה לנפשה יסתרו כל יולדות בבער וילדו
 25 בריחו וזו הואיל ולא נסתרה הפסידה:
 26 **ואמרת** ריביתא הוא. תימה והא אפיקתיה
 27 לעיל (דף כד.) לרבות הארוסה
 28 ושומרת יבם לקינה: וזו הואיל ונתפשטה אסורה
 29 אימא לא תשתה כלל קמ"ל. תימה לר"י אמאי
 30 לא פריך הכא ואימא הכי נמי בדרפין לעיל
 31 ונראה לה הכי דקרא דמסיק אדעתיה מתוכו
 32 למדרש שתי ומודיש לדרשא אחריתי לא פריך
 33 ואימא ה"ג דקמ"ל דכך ניתן למדרש למשה בסני
 34 ולא בע"א כגון והיא נתפשטה לאסור אשת ביה
 35 מבצעיה אישך מי שקדמה שכיבת בעל אבל לעיל
 36 בני ישראל משמע בהדיא למעוטי גרים וכן בפרק
 37 שני דיבמות (דף כב.) בגמרא דמי שיש לו אח מ"מ
 38 וזקק את אשת אחיו ליבום דקא פריך פשיטא
 39 אחיו הוא מהו דתימא לילף אחוה אחוה מבני
 40 יעקב קמ"ל ה"ה פריך ואימא הכי נמי משום דאין
 41 גורה שוה למחצה וצריך טעמא להוציא מאותה
 42 סברא או קרא וכן לענין ליהושע (שם) וליטמא לו
 43 פשיטא אחיו הוא סד"א לא ליטמא בעל בעמי יש
 44 בעל שמטמא ויש שאינו מטמא הא כיצד טעמא
 45 לאשתו כשרה ואינו מטמא לאשתו פסולה ה"ג
 46 קמ"ל ואימא הכי נמי דהא קרא מנעט פסולין
 47 היאי פסול הוא וכן בפ"ק דערכין (דף ז.) גבי
 48 האשה שיוצאת ליהרג אין ממתנינים לה עד
 49 שתלד פשיטא גופה היא מהו דתימא (כי) כאשר
 50 ישית עליו בעל האשה כתיב והיא ממונא דבעל
 51 הוא קמ"ל ואימא ה"ג דמאי (ודחא) נפקא לן

27 לְבָנִים. אֵשֶׁת מְמוּזַר לְמוּזַר. פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְתִימָא: אֶפְשִׁי פְּסוּלִין לֹא לִפְשִׁט, קָא מִשְׁמַע
 28 לָן: אֵשֶׁת גֵּר וְעַבְד מִשׁוּחָרָר, וְאִיילוֹנִית: פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְתִימָא: "דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל",
 29 וְלֹא גֵרִים, קָא מִשְׁמַע לָן. וְאִימָא הֲכִי נִמִּי? "וְאִמְרַת" רַבּוּיָא הוּא: אֵשֶׁת כֶּהֱן שׁוֹתָה
 30 כּוֹ: אֵשֶׁת כֶּהֱן שׁוֹתָה פְּשִׁיטָא מַהוּ דְתִימָא, "וְהָיָא לֹא נִתְפָּשְׁתָּה" אֲסוּרָה, הָא נִתְפָּשְׁתָּה
 31 מוֹתְרָת, וְזוֹ הוּאִיל וְנִתְפָּשְׁתָּה אֲסוּרָה, אִימָא לֹא תִשְׁתֶּה, קָא מִשְׁמַע לָן: וּמוֹתְרָת לְבַעְלָהּ:
 32 פְּשִׁיטָא? אִמֵּר רַב הוֹנָא: בְּמִתְנוּנָה. מִתְנוּנָה? הָא בְּדִקּוּהָ מִיָּא? בְּמִתְנוּנָה דְרַךְ אַבְרָם,
 33 מַהוּ דְתִימָא: הָא זַנּוּי וְנָא, וְהָא דְלֹא בְּדִקּוּהָ מִיָּא כִּי אֹרְחִיהּ, מִשׁוּם דְּבְאֻנָּם זַנּוּי וְלַנְבִּי
 34 כֶּהֱן אִסְרִיא, קָא מִשְׁמַע לָן: אֵשֶׁת סָרִיס שׁוֹתָה פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְתִימָא: "מִבְּלַעְדֵּי אִישׁךְ"
 35 אִמֵּר רַחֲמָנָא, וְהָאִי לֹאֻו בַּר הַכִּי הוּא, קָא מִשְׁמַע לָן: שַׁעַל יְדֵי כָּל הַעֲרִוֹת מִקְוִין: פְּשִׁיטָא
 מוהו

מהתם דמונא דבעל הוא אבל הכא כיון דאשמעינן דעיקר קרא לדרשא אחריתי תו לא סלקי דעתא למעוטי מניה מידי וכן פרי: **אשת** סריס. רש"י פי' בסריס חמה ולא בסריס אדם
 53 שאסור לקיימה ולא ידעין מנלן דסריס אדם כגון שותה כוס עיקרין דאסור לקיימה אי משום האי ברייתא דמיתת בפרק שני דיבמות (דף כ.) ובפרק הערל (שם דף טז) פצוע דבא וברות
 54 שפכה סריס אדם והזקן וכו' עד אסור לקיימה הא קתני נמי זקן וכו' אסור לקיים אלא על ברויך אפצוע דבא וברות שפכה קאי בדקתני טעמא משום שנאמר לא יבא פצוע דבא וברות
 55 שפכה אבל אסריס דקתני בברייתא לא ידענא מנליה דקאי נמי עלה:

57 שהתורה אומרת לקיים דין טוטה רק הִיבָא דְקָמִיתִּסְרָא בְּהָא זְנוּת
58 – במקום שנאסרת רק מחמת זנות זו על הבעול, אֲכַל הָא – שקינא
59 לה בעלה שנסתרה עם גוי, הוֹאִיל וְאִסוּרָה וְקִיּוּמָא – כבר אסורה
60 על הגוי הבעול לפני הזנות הזו, אִמָּא לֹא – הייתי אומר שלא שותה,
61 קְמִשְׁמַע לָן שִׁמְקִינָן על ידו.
62 עוד מבררת הגמרא, מה שאמר רב המנונא על גוי ופוסל בְּתוּרְמָה,
63 שואלת הגמרא והרי זה פְּשִׁימָא, שבת כהן שבא עליה גוי נפסלה
64 מלאכול בתרומה, כמו כל הפסולים, וכדלעיל.
65 מתרצת הגמרא, מהו דְתִימָא – הייתי אומר "זבת בְּהֵן כִּי תִהְיֶה
66 לְאִישׁ וְרַחֲמֵי הוּא בְּתוּרְמָה קְדִישִׁים לֹא תֹאכַל", אִמָּר רַחֲמֵימָא – נאמר
67 בתורה בדיני כהונה, ומפסוק זה דורשים שאם נבעלה האשה למי
68 שהוא "זר" אצלה בנישואין, דהיינו הפסולים בחיתוך, פוסלים אותה
69 בתרומה, כמו שכתוב בהמשך הפסוק, 'היא בתרומת הקדשים לא
70 תאכל', והייתי חושב שמלשון התורה "תהיה" נדייק דְבַר תְּוִיָּה –
71 שרק מי שתופסים בו קידושין, יהודי, אלא שהוא פסול, כגון ממזר או
72 נתין או חלל, אִין – כן פוסל אותה בביאתו מלאכול בתרומה, אבל
73 דְלֹא בְּרַחֲמֵי הוּא – שאינו בתורת היהי כלל, שאין תופסים בו קידושין,
74 כגון גוי ועבד, לֹא פוסל אותה בביאתו, קְמִשְׁמַע לָן רב המנונא,
75 דְפָסִיל גוי את האשה בביאתו, מְדַרְבֵּי יוֹחֵנָן, דְאָמַר רַבִּי יוֹחֵנָן
76 מְשׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעֵאל, מִיּוֹן לְעוֹבַד כּוֹכָבִים וְעוֹבַד שְׂפָאוֹ עַל כְּהֻנַּת
77 וְעַל תְּלוּיָהּ וְעַל בַּת יִשְׂרָאֵל שְׁפָסְלוּהָ מִן כְּהוֹנָה כְּדַלְעִיל, שְׁנָאִמַר
78 "זבת בְּהֵן כִּי תִהְיֶה אֶלְמָנָה וְגִירוּשָׁה וְזַרְעֵי אִין לֹה שְׂעִבָה אֵל בֵּית
79 אַבִּיהָ כְּעוֹרֵיהָ, מִלַּחַם אַבִּיהָ תֹאכַל", הרי שבת כהן שאין לה זרע
80 ונתאלמנה או נתגרשה, חוזרת לבית אביה לאכול בתרומה,
81 ומדייקים, דוקא כשהיתה נשואה למי שִׁישׁ לֹא אֶלְמָנָה וְגִירוּשָׁה
82 בְּהָ, כל יהודי, שיש לו דיני אלמנות וגירושין כיון שקידושיו תפסו,
83 וְצִאוּ עוֹבַד כּוֹכָבִים וְעוֹבַד שְׂפָאוֹ לֹא דיני אֶלְמָנָה וְגִירוּשָׁה בְּהָ,
84 שהרי אין קידושין תופסים בו, פוסלים את האשה בביאתם מן
85 הכהונה.
86 חזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי 'שאינו איש' אין מקנין
87 על ידו, ושואלת וְאֵלֹא 'שאינו איש' לְמַעוּטֵי מֵאִי. ומתרצת הגמרא,
88 אִמָּר רַב פְּפָא, 'שאינו איש' לְמַעוּטֵי בְּהֻמָּה, שאם נסתרה האשה
89 עם בהמה אין בעלה מקנא לה, דְאִין זְנוּת בְּכַהֲנָה – שאין האשה
90 נחשבת זונה בביאת בהמה, ואינה נאסרת על בעלה.
91 מבררת הגמרא באותו ענין, אִמָּר לִיה רַבָּא מְפָרְקִינָא [– שם מקום],
92 לְרַב אִישִׁי, מֵנָא הָא מִלְתָּא דְאָמַר רַבְּנָן – מהיכן למדו רבנן את
93 הדין שִׁאִין זְנוּת בְּכַהֲנָה.
94 מהא דְכִתְיִב בְּדִינֵי הַבָּאָה קִרְבֹּנוֹת לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ "לֹא תִבֵּיא אֲתָנָן
95 זֹנָה וּמְחִיר כְּלָב בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו'" כי תועבת ה' גם שניהם, וְתִנְיָא
96 דִּיקוּ מִלְשׁוֹן הַפְּסוּק שֶׁרַק "אתנן זונה ומחיר כלב" אסורים, אבל
97 אֲתָנָן כְּלָב – אדם אמר לזונה קחי טלה והבעלי לכלבי, וּמְחִיר זֹנָה
98 – שהיתה לו שפחה זונה, והחליף אותה בטלה, מוֹתְרִין, שְׁנָאִמַר
99 בְּסוּף הַפְּסוּק "גַּם שְׁנִיָּהִם", ומדייקים, שְׁנַיִם אסורים, וְלֹא אֲרִפְעָה.
100 ואם כן ממה שהתירו אתנן כלב, רואים שביאת כלב אינה נחשבת
101 זנות, כי אם היתה נחשבת זנות היה אסור האתנן שניתן בעבורה.
102 חזרת הגמרא לברר את תחילת דבריה, ושואלת, וְאֵלֹא לפי דברי
103 שמואל דלעיל, שאשה שנסתרה עם שחוף בעלה מקנא לה, וביארה
104 הגמרא שלא תלמד מ"ושכב איש אותה שכבת זרע" שצריך דוקא מי
105 שהוא מוהיע, אם כן מה שאמר הפסוק "שְׁכַבְתָּ זֵרַע" לְמָה לִי – מה
106 בא למעט. מתרצת הגמרא, מִיּוֹפֵי לִיה לְכַדְתִּינָא, כתוב בפסוק
107 דלעיל "ושכב איש אותה שכבת זרע", פְּרָט לְדָבָר אַחֵר,
108 שיש קינוי של הבעל שחתרה בה שלא תסתר עם פלוני, אך לא
109 לביאה ממש בהוצאת זרע, אלא לדבר אחר, והוא לא נחשב קינוי.
110 שואלת הגמרא, מֵאִי דְבַר אַחֵר, שִׁמְקִינָא עֲלֵי שְׂאִינוֹ נְקָרָא קִינוּי.
111 מתרצת הגמרא, אִמָּר רַב פְּפָא, שְׁתֵּי פְּעֻמִּים כְּדַלְעִיל, וְלִמְדוּ שֶׁבֶא
112 – שלא קינא לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לביאה רגילה, אלא

1 מתרצת הגמרא, מהו דְתִימָא – הייתי אומר, כיון שכתוב בפרשת
2 טוטה "נְטִמְאָה" "נְטִמְאָה" שְׁנֵי פְּעֻמִּים, דורשים את שני הפסוקים,
3 אַחֵר שִׁמְקִינָא לְבַעַל, וְאַחֵר שִׁמְקִינָא לְבַעַל, והייתי סובר שהתורה
4 אומרת לקיים דין טוטה רק הִיבָא דְקָמִיתִּסְרָא בְּהָא זְנוּת –
5 במקום שנאסרת רק מחמת זנות זו על הבעול, אֲכַל הָא – זו שקינא
6 לה בעלה שנסתרה עם אחד העריות, הוֹאִיל וְאִסוּרָה וְקִיּוּמָא – כבר
7 אסורה על הבעול לפני הזנות הזו, אִמָּא לֹא – הייתי אומר שלא
8 שותה, קָא מְשַׁמַּע לָן שְׂכַל מַה שְׂבֵא הַפְּסוּק הוּא רַק כְּדִי לֵאסוּר
9 אותה על ידי זנות זו כשלא היתה אסורה לפני כן, אך גם כשאסורה
10 לפני כן כגון בקרובים ועריות, יש בה דין טוטה להשקותה וכו'.
11 שנינו במשנה, על ידי כל העריות מקנין הוֹיִן מִן הַקָּנָן [וכו'] וּמְמִי
12 שאינו איש. מבארת הגמרא, מה שמיעטנו קטן מקינוי, שאין הבעל
13 מקנא לאשתו אם נסתרה עם קטן, ולמדנו מהפסוק "ושכב איש
14 אותה" אִמָּר רַחֲמֵימָא, ומדייקים, דוקא "איש" וְלֹא קָנָן.
15 שואלת הגמרא, מה שנינו במשנה וְשִׁאִינוֹ אִישׁ – שאין הבעל
16 מקנא לאשתו אם נסתרה עם מי שאינו איש, לְמַעוּטֵי מֵאִי – מי הוא
17 זה שאינו איש. מנסה הגמרא לתרץ, אִילָמָא לְמַעוּטֵי שְׁחוּף – אם
18 נאמר שבא למעט אדם שבשרו נשחף וכלה ויבש ואין לו כת, והוּו
19 מה שכתוב בקלות שבתורה "את השחפת". דוחה הגמרא, וְהָאִמָּר
20 שְׂמוּאֵל שְׁחוּף כִּן מְקַנֵּין עַל יְדוֹ, וְפּוֹסֵל בְּתוּרְמָה שֵׁאֵם הִיִּה שְׁחוּף
21 מהפסולים בקהל, וּבֵא עַל בַּת כַּהֵן פּוֹסֵל אוֹתָהּ מִלֵּאכּוֹל בְּתוּרְמָה,
22 ויבואר להלן, על כל פנים רואים במפורש שהבעל מקנא לאשתו
23 כשנסתרה עם שחוף, ואי אפשר לפרש שזו כוונת המשנה 'שאינו
24 איש'.
25 ומבררת הגמרא את עצם דברי שמואל, לפני שתמשיך לברר מה
26 כוונת המשנה 'שאינו איש'. מה שאמר שמואל ששחוף מְקַנֵּין עַל
27 יְדוֹ, שואלת הגמרא פְּשִׁימָא, למה שלא יקנא הבעל. ומתרצת
28 הגמרא, מהו דְתִימָא – הייתי אומר כיון שהפסוק אומר בפרשת
29 טוטה "וְיִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּהּ שְׁכַבְתָּ זֵרַע" אִמָּר רַחֲמֵימָא, וְהָא לֹא בְּרַחֲמֵי
30 הָבִי הוּא – והרי שחוף אינו ראוי להזריע, אם כן לא יקנא הבעל על
31 ידו, קָא מְשַׁמַּע לָן שִׁמְקִינָן על ידו, והלימוד של "שכבת זרע" בא
32 ללמד דבר אחר שיבואר להלן.
33 עוד מבררת הגמרא, מה שאמר שמואל על שחוף ופוסל בְּתוּרְמָה,
34 שואלת הגמרא והרי זה פְּשִׁימָא, שהרי בת כהן שבא עליה אחד מן
35 הפסולים, כגון גוי או עבד או חלל או נתין או ממזר, נפסלה מלאכול
36 יותר בתרומה, ומה החידוש אם הפסול הוא שחוף.
37 מתרצת הגמרא, מהו דְתִימָא – הייתי אומר כיון שכתוב בדיני כהן
38 "וְלֹא יִחַלל זֵרַעוֹ" אִמָּר רַחֲמֵימָא, והיתה התורה יכולה לכתוב "לא
39 יחל", ומהכפילות "לא יחלל" דורשים שני חילולים, אחד שמחלל את
40 האשה ואחד שמחלל את זרעה, אם כן דוקא דְאִית לִיה זֵרַע לִיחַלֵּל
41 – מי שיכול שיכול להביא זרע מחלל אשה מכהונה בביאתו, דְלִית
42 לִיה זֵרַע לֹא לִיחַלֵּל – אבל מי שאינו יכול להביא זרע, כגון השחוף,
43 לא יחלל אשה מכהונה בביאתו, קָא מְשַׁמַּע לָן שִׁפּוֹסֵל אוֹתָהּ
44 מכהונה.
45 חזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי 'שאינו איש' אין מקנין
46 על ידו, וְאֵלֹא 'שאינו איש' לְמַעוּטֵי עוֹבַד כּוֹכָבִים, שאם האשה
47 נסתרה עם גוי, אין בעלה מקנא לה, שואלת הגמרא, וְהָאִמָּר רַב
48 הַמְּנַנְיָא עוֹבַד כּוֹכָבִים כִּן מְקַנֵּין עַל יְדוֹ, וְפּוֹסֵל בְּתוּרְמָה וכדלעיל.
49 על כל פנים רואים במפורש שהבעל מקנא לאשתו כשנסתרה עם גוי,
50 ואי אפשר לפרש שזו כוונת המשנה 'שאינו איש'.
51 ושוב מבררת הגמרא את עצם דברי רב המנונא, לפני שתמשיך לברר
52 מה כוונת המשנה 'שאינו איש'. מה שאמר רב המנונא שגוי מְקַנֵּין
53 עַל יְדוֹ, שואלת הגמרא פְּשִׁימָא, למה שלא יקנא הבעל. ומתרצת
54 הגמרא, מהו דְתִימָא – הייתי אומר כיון שאומרת התורה בפרשת
55 טוטה "נְטִמְאָה" "נְטִמְאָה" שְׁתֵּי פְּעֻמִּים כְּדַלְעִיל, ולמדנו שבא
56 לרבות אַחֵר שִׁמְקִינָא לְבַעַל וְאַחֵר שִׁמְקִינָא לְבַעַל, והייתי סובר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 ז. אַבְל צָרִיךְ לְבָצוּעַ עַל שְׁתֵּי פְּכוּתוֹת¹⁷ שְׁלִימוֹת כְּמוֹ בְּסַעֲדוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת וְאֶפְלוּ סוּעַד פְּעָמִים הֶרְבֵּה בְּשֶׁבֶת
2 צָרִיךְ לְכַל סַעֲדָה לֶחֶם מִשְׁנֵה וַיֵּשׁ אֹמְרִים שְׁאֶפְלוּ לְסַעֲדָה ג' דִּי בְּכַפֵּר אֶחָד שְׁלָם לְפִי שְׁבִיּוֹם ו' יָרַד
3 הַמֶּן לְכַל אֶחָד שְׁנֵי עֹמְרִים וּמְכַל עֹמֵר עָשׂוּ שְׁתֵּי פְּכוּתוֹת הָרִי ד' פְּכוּתוֹת לְב' עֹמְרִים אֶכְל אַחַת מֵהֶן בְּיוֹם
4 ו' וְאַחַת בְּלַיִל שֶׁבֶת וְאַחַת בְּכַפֵּר נִשְׁאַרְהָ כְּפָר א' שְׁלָם לְסַעֲדָה ג' וְכֵן נִתְפַּשֵּׁט הַמְנַהֵג לְהַקֵּל בְּמַדִּינוֹת אֱלוֹ
5 לְבָצוּעַ בְּסַעֲדָה ג' עַל כְּפָר אֶחָד שְׁלָם אֶבְל יֵשׁ לְהַחְמִיר לִיקַח שְׁנַיִם כְּכִבְרָא הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁהוּא עָקָר אֶלְא
6 אִם־כֵּן אֵינן לוֹ שְׁנַיִם שְׂאֵז לֹא יִפְחוֹת מִכְּפָר אֶחָד שְׁלָם.

סימן רצא, דין שלש סעודות תחילת סעיף ז מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ביאורי הלכה

[ד] שתי בכרות - לא נהגו לכסות הפת בסעודה שלישית³⁹.

ציונים והוספות

39) לעיל סי' רעא על סעיף יז הובא שלכאורה הנוהגים להשאיר הכיסוי על הפת גם בשעת ברכת 'המוציא' - יכסו הפת גם בסעודה שלישית, אבל הנוהגים לכסות הפת בשעת הקידוש בלבד - הרי אין מקדשין בסעודה שלישית. אמנם רבים אינם מכסים הפת בסעודה שלישית (ובערוך השלחן סי': ואין דרכינו לכסות הפת בסעודה שלישית).

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

1 ג כל מכה של חלל דהיינו באיברים הפנימיים מהשינים
2 ולפנים ושינים עצמן בכלל מחללין עליה את השבת
3 והוא שנתקלקלו השינים או אחד משאר איברים הפנימיים
4 מחמת מכה או שיש בהם בועא וכיוצא בזה אבל מיחושם
5 בעלמא אינן נקראים מכה ואין מחללין עליהם אפילו אם
6 כואב לו מאד.
7 ואם מצטער כל כך עד שחלה ממנו כל גופו אזי מותר לחלל
8 על ידי נכרי אפילו במלאכה גמורה (ואם אינו מצטער כל
9 כך מותר לעשות ע"י נכרי כל דבר האסור משום שבות) כמו
10 שיתבאר ולכן מי שחושש בשינו ומצטער כל כך עד שחלה
11 ממנו כל גופו (אזי מותר לחלל ע"י נכרי) אומר לנכרי
12 להוציאו ואף שהישראל ממציא לו שינו ומסייע קצת
13 בהוצאתו אין בכך כלום שמסייע אין בו ממש לפי שאף אם
14 לא היה הישראל מסייעו סיוע זה אלא שלא היה מעכב על
15 ידו היה הנכרי יכול לעשות דבר זה בלבדו (ולהאומרים
16 מלאכה שאינה צריכה לגופה אינה אסורה אלא מדברי
17 סופרים מותר להוציאו ע"י נכרי אף אם לא חלה ממנו כל
18 גופו כמו שיתבאר):
19 ד מכה של חלל אינה צריכה אומר אלא אפילו בסתם
20 שאין שם בקיאיין שמכירין בה שצריך חילול וגם החולה
21 אינו אומר כלום עושין לו כל מה שרגילין לעשות לו בחול
22 ממאכלים ורפואות שהם יפים לחולה אע"פ שאין סכנה כלל
23 במניעת הדבר ההוא כיון שמכל מקום החולי יש בו סכנה
24 אבל כשיודעים ומכירים באותו חולי שהוא ממתין ואין
25 צריך חילול אסור לחלל עליו אע"פ שהיא מכה של חלל
26 וכל שכן אם החולה או הבקי אומר שאין צריך.

ז ויש אומרים שאפילו במקום שצריך חילול אין מחללין ע"י ישראל אלא בדבר שיש לחוש בו שאם לא יעשהו לו יסתכן אבל כל שאין במניעת אותו דבר סכנה אע"פ שמכל מקום צריך הוא לו ורגילין לעשותו לו בחול אין עושין אותו בשבת אלא ע"י נכרים כדין צרכי חולה שאין בו סכנה.
ז (וכן יש לנהוג במדינות אלו שנוהגים להחמיר אפילו בדבר שיש סכנה במניעתו שלא לעשותו ע"י ישראל כל שאפשר לעשותו ע"י נכרי בלא דיחוי ועיכוב כלל כמו שיתבאר א"כ בדבר שאין במניעתו שום סכנה כלל יש לעשותו ע"י נכרי אף אם יש לחוש שיתעצל קצת אבל אם אין שם נכרי כלל יש לסמוך על סברא הראשונה ומכל מקום כל בעל נפש יחוש לעצמו באיסור של תורה):
ח מכה שאינה של חלל נשאלין בבקי ובחולה אם יאמר אחד מהם שצריך לחילול או שיאמר שאם לא יחללו אפשר שיכביד עליו חליו והוא בענין שיש לחוש שאם יכביד עליו חליו אפשר שמסתכן מחללין ואם לאו אין מחללין:
י מכה שעל גב היד או על גב הרגל אפילו עלתה שם מאליה שלא מחמת הכאת ברזל וכן מי שבלע עלוקה והיא תולעת קטנה ומצויה במים וכשבאה לבשר אדם מוצצת הדם עד שהיא כמו חבית קטנה וכשארם בולעה בתוך המים הוא מוצצת ליחה שבמעיו ונמצא כריסו צבה וכן מי שנשכו כלב שוטה או אחד מזוחלי עפר הממיתים אפילו ספק אם ממית אם לאו הרי הם כמכה של חלל:

49 אלא שיצטרכו לשהות שעה מועטת לא יחללו כדי לעשותה
50 תיכף ומיד בלי שום שהוי כלל אם הוא בענין שאין חשש
51 סכנה כלל בשהוי מועט זה לפי שהשבת דחוויה היא אצל
52 פיקוח נפש ולא הותרה לגמרי וכל שאפשר להצילו בלא
53 חילול שבת אינה נדחית בשבילו.

54 ומכל מקום אף אם יש לפנינו נכרים או קטנים שאינם בני
55 מצות אין אומרים הרי אפשר לעשות ע"י אלו ולא יתחלל
56 שבת ע"י ישראלים בני מצות לפי שמכיון שאין דרך להצילו
57 אלא בעשיית מלאכה האסורה בשבת הרי נדחה השבת
58 בשבילו לגבי ישראלים המחוייבים בהצלתו ואין כאן חילול
59 כלל ולא עוד אלא אפילו אם בא הישראל להחמיר על עצמו
60 לעשות ע"י נכרי או קטן או מחמת שאינו רוצה לטרוח
61 בעצמו יש איסור בדבר מדברי סופרים שמא יאמרו הרואים
62 בקושי התיירו פיקוח נפש ואין מתירים אותו לכתחלה ע"י
63 המחוייבים במצות ושמה יבא הדבר שכשלא ימצאו נכרים
64 או קטנים לא ירצו לחלל ע"י גדולי ישראל ואפילו בנשים
65 שהן מחוייבות במצות ואין בהן חשש זה אעפ"כ אין מוסרין
66 להן לבדן העסק והפיקוח הזה שיעשה על ידן כי שמא
67 יתעצלו או יפשעו בו אבל מצטרפין עם ישראל ומוסרין
68 הדבר לישראל והאשה מתעסקת ע"י הישראל שכיון
69 שהישראל עוסק בו אף היא מזדרזת על ידו ומכל מקום
70 מצוה מן המובחר להשתדל לעשות הכל ע"י ישראלים
71 גדולים בחכמה ולא על ידי הדיוטות ונשים כדי שלא תהא
72 שבת קלה בעיניהם ויבאו להקל שלא במקום פיקוח נפש
73 וגם כדי להורות הלכה למעשה ברבים.

74 ויש אומרים שכיון שהשבת דחוויה היא ולא הותרה כלל מה
75 שאפשר לעשות שלא יהא חילול מן התורה צריך לעשות
76 שלא יהא חילול במלאכה מן התורה ולכן אם אפשר לעשות
77 בלא דיחוי ובלא איחור ע"י שינוי עושה ע"י שינוישאז אין
78 איסור מן התורה ואם אפשר לעשות ע"י נכרי בלא איחור
79 כלל צריך לעשות ע"י נכרי מן התורה ולא אסרו לעשות ע"י
80 נכרי אלא במקום שיש לחוש שמא יתעצל הנכרי ויבא לידי
81 דיחוי ועכוב אבל לא כשישראל עומד עליו ומזרזו בענין
82 שאין לחוש לכלום.

83 והעיקר כסברא הראשונה ואעפ"כ המנהג במדינות אלו
84 כסברא האחרונה אבל טוב שלא לנהוג כן כי יש חשש שמא
85 יראו עכשיו שאין עושין רק ע"י נכרי יסברו שיש איסור בזה
86 לעולם על ידי ישראל ולפעמים לא יהיה נכרי מצוי ועל ידי
87 זה יסתכן החולה במה שימתינו על הנכרי ועכ"פ הרוצה
88 לעשות ע"י נכרי יגלה לרבים באותו פעם שיש היתר
89 לישראל עצמו אלא שהנכרי הוא מזומן כאן:

90 **יד** כל הזריז לחלל שבת בדבר שיש בו סכנה הרי זה
91 משובח אפילו אם מתקן עמו דבר אחר כגון שפירש
92 מצודה להעלות תינוק שנפל לנהר וצד עמו דגים וכן כל
93 כיוצא בזה:

94 **טו** ננעלה דלת בפני תינוק שובר הדלת ומוציאו שמא
95 יבעת התינוק וימות:

96 **טז** היה חולה שיש בו סכנה צריך בשר שוחטין לו ואין

1 **ז** וכן מחללין על כל מכה שנעשית מחמת ברזל אפילו על
2 הבשר מבחוץ שלא על גב היד והרגל וכן מחללין על
3 שחין הבא בפי הטבעת ועל סימטא (והוא הנקרא פלונקר"ו
4 בלע"ז) ועל מי שיש בו קדחת חם ביותר או אפילו אינו חם
5 ביותר אלא שהוא עם סימור דהיינו עם קרירות (שקורין
6 שוידרי"ן בל"א) והוא שבפעם אחת בא עליו החמימות
7 והקרירות אבל קדחת המצוי שתחלתו קר וסופו חם אין בו
8 סכנה:

9 **ח** מי שאחזו דם (והוא בענין שיש בו חשש סכנה) מקיזין
10 אותו ואפילו הולך על רגליו ואפילו הוא יום הראשון
11 שאחזו הדם (ואם אין בו חשש סכנה מותר לו להצטנן במים
12 מפני שנראה כמיקר ולא כמתכוין לרפואה):

13 **ט** החושש בעיניו או בעינו אחת ויש בה ציר או ששותת
14 ממנה דמעות מחמת הכאב או ששותת דם או שיש בה
15 ריר שמגליד תמיד או שהכאב נועץ בה כמו מחט או שהוא
16 שורף וקורח מחללין בתחלת החולי של כל אלומפני שאז
17 יש סכנה שאם תפקע העין ימות שמאור העין תלוי בלב
18 אבל בסוף החולי של כל אלו דהיינו שכבר הוא קרוב
19 להתרפאות ולא נשאר בה אלא מקצת חולי שקודחת מעט
20 אין עושין אפילו ע"י נכרי אלא דבר שהוא משום שבות
21 כגון לכתול בסמנים השחוקים מאתמול כמו שיתבאר:

22 **י** כל חולי שהרופאים אומרים שהוא סכנה אף על פי
23 שהוא על הבשר מבחוץ מחללין עליו את השבת ואם
24 רופא אחד אומר צריך חילול ורופא אחד אומר אין צריך
25 חילול מחללין שכל ספק נפשות להקל.

26 ואפילו אין שם רופא מומחה אלא שאחד אומר שהוא מכיר
27 בחולי זה ונראה לו שהוא צריך חילול מחללין על פיו כי
28 כל בני אדם חשובין מומחין קצת וספק נפשות להקל
29 (ואפילו אם אומר שיש להסתפק שמא הוא צריך לחילול
30 מחללין והוא שאומר שהוא מכיר חולי זה) ומכל מקום אינו
31 נאמן להכחיש את המומחה האומר שאין צריך חילול אפילו
32 אם זה אומר שבדאי צריך חילול וכל זה בישראל אבל סתם
33 נכרים שאינם רופאים אין מחזיקים אותם כבקיאים לחלל
34 שבת על פיהם כשאין שם ישראל המכיר חולי זה:

35 **יא** אם לא רצה החול[ה] לקבל התרופה שאינו רוצה
36 שיחללו עליו שבת כופין אותו שהיא חסידות של
37 שטות:

38 **יב** חולה אומר צריך אני לתרופה פלוגית ורופא אומר אין
39 צריך שומעין לחולה כי לב יודע מרת נפשו ואם הרופא
40 אומר שאותה התרופה מזיק לו שומעין לרופא:

41 **יג** חולה שיש בו סכנה שאמדהו ביום שבת שצריך
42 לעשות לו רפואה ידועה שיש בה מלאכת חילול שבת
43 ח' ימים אין אומרים נמתין עד הלילה ונמצא שלא נחלל
44 עליו אלא שבת אחת אלא יעשו מיד אע"פ שמחללין עליו
45 ב' שבתותשאף שבדאי לא ימות היום שהרי אמדהו
46 שיתקיים ח' ימים מכל מקום יש לחוש שמא ימות לאחר
47 הח' ימים אם לא יתחילו לעשות לו הרפואה מיד אבל
48 במקום שאפשר לעשות לו הרפואה מיד בלי חילול שבת

מדברי סופרים ע"י ישראל אלא בשינוי מדרך החול וע"י
 שינוי מותר לעשות אפילו מלאכה גמורה כגון הגונח
 [שמותר לינק] בפיו כמו שיתבאר שכיון שמשנה בעשייתה
 אינה אסורה אלא מדברי סופרים ואם צריך לו לאכול
 מאכלים הניכרים שהם לרפואה אע"פ שיש בזה איסור
 מדברי סופרים משום גזרת שחיקת סמנים כמו שיתבאר
 מכל מקום כיון שהוא (דבר שאי אפשר לעולם לעשותו ע"י
 נכרי והוא) חולה בכל גופו התירו לו ויש אוסרין ולענין
 הלכה בדברי סופרים הלך אחר המיקל:

כ ואם לא נפל למשכב וגם אינו מצטער כל כך עד שנחלש
 כל גופו (אבל על כל פנים יש לו צער גדול) מותר
 לעשות לו על ידי ישראל כל שבות הנעשה בשינוי אפילו
 הוא מלאכה אבל אסור לו לאכול מאכלים הניכרים שהם
 לרפואה וכל שכן שאר שבותים שלא בשינוי אע"פ שאין
 בהם סרך מלאכה וכן לעשות מלאכה גמורה ע"י נכרי שזהו
 שבות גמור שלא בשינוי.

ואם אין לו צער גדול ולא חולי הכולל כל הגוף אלא מקצת
 חולי אזי מותר לו לעשות כל שבות מדברי סופרים ע"י נכרי
 אפילו שלא בשינוי כמ"ש בסי' ש"ז אבל לא ע"י ישראל
 אפילו בשינוי ולכן מותר לעשות לו רפואה מבחוץ ע"י נכרי
 שיניחנה שם עליו כיון שהוא אינו עושה מעשה בזה ואף
 שמסייע לו קצת אין בכך כלום כמו שנתבאר למעלה (אבל
 אסור לאכול מאכלים הניכרים שהם לרפואה ע"ד שיתבאר).

אבל אם אין לו אפילו מקצת חולי אלא מיחוש בעלמא
 אסור לעשות לו אפילו ע"י נכרי שום דבר הניכר שהוא
 לרפואה כמו שנתבאר למעלה:

כא כל שאסור לעשות ע"י ישראל אסור אפילו ע"י
 החולה בעצמו אבל כשעושה לו הנכרי מותר לחולה
 לסייעו קצת כגון נכרי הכוחל לעין ישראל בסוף החולי
 שהיא קודחת מעט מותר לו לפתוח ולסגור העין שיכנס בה
 הכחול יפה שמסייע אין בו ממש כל שהיה יכול הנכרי
 לעשותו בלבדו בלא סיוע הישראל אלא שלא היה הישראל
 מעכב על ידו כמו שנתבאר למעלה ואפילו כשהנכרי עושה
 לו מלאכה גמורה במקום שמותר מותר לחולה לסייעו בענין
 זה שנתבאר.

(ואע"פ שהמסייע למלאכה גמורה הוא שבות גמור מדברי
 סופרים כמ"ש בסי' שמ"ו ואף כשמסייע לשבות עכ"פ הוא
 שבות דשבות מכל מקום כאן כיון שהתירו שבות אמירה
 לנכרי לצורך החולה הוא הדין שיש להתיר שבות הסיוע
 כיון שיש בו ג"כ צורך החולה שעל ידי כך נעשית הרפואה
 יותר בטוב ממה שהיתה נעשית ע"י הנכרי לבדו כגון סגירת
 העין שיכנס בו הכחול יפה וכן פתיחת העין להכניס בו
 הכחול או לפתיחת הפה להוציא השן אף שהיה הנכרי יכול
 לעשותה בלבדו מכל מקום לא הצריכו חכמים לכך להטיל
 זה על הנכרי ושלא יעשהו מי שהדבר שייך לו לעשותו
 דהיינו החולה בעצמו אבל כשהנכרי עושה שאר דבר האסור
 אפילו מדברי סופרים אין לישראל (אחר) לסייעו בעשייתו
 כיון שאין צורך כלל בסיועו שהרי הנכרי יכול לעשותו

אומרים נאכילנו נבלה שהיא איסור לאו ואל נחלל עליו
 שבת שהיא איסור סקילה כי השבת ניתנה לדחות כבר
 בהבערה ובבישול ועוד שבנבלה עובר על כל כזית
 וכזיתאפילו כשאוכל פחות מכזית יש איסור מן התורה בכל
 אכילה ואכילה משא"כ בשחיטה אינו עושה אלא איסור
 אחד אע"פ שהוא חמור ועוד שמא יהיה החולה קץ באכילת
 איסור ויפרוש ויסתכן ומכל מקום אם החולה צריך לאכילה
 לאלתר והנבלה מוכנת מיד והשחיטה מתאחרת לו מאכילין
 אותו הנבלה.

אבל אם הוא צריך להרתיח לו יין ימלא ישראל ויחם נכרי
 לפי המנהג שנתבאר למעלה וישגיח עליו (עיי' ביו"ד סי'
 קנ"ג וקנ"ה) שלא יגע בו קודם שירתיח ואף אם יגע בו אין
 בכך כלום כי אע"פ לא יהיה בו אלא איסור מדברי סופרים
 משא"כ כשיחם הישראל יעשה איסור של תורה ואין לחוש
 כלל שיקוץ החולה בו לפי שאין איסורו חמור כל כך:

יז אמדוהו הרופאים שצריך גרוגרת אחת ורצו עשרה
 והביאו לו כל אחד גרוגרת כולן פטורין ויש להם שר
 מאת ה' אפילו הבריא בראשונה:

יח אמדוהו לב' גרוגרות ולא מצאו אלא ב' גרוגרות
 מחוברות כל אחת בעוקץ אחד בפני עצמו ועוד ג'
 גרוגרות מחוברות שלשתן בעוקץ אחד כורת העוקץ שיש
 בו ג' שאף שמרבה בגרוגרות מכל מקום ממעט בתלישה
 שהיא עיקר המלאכה אבל אם היו ב' בעוקץ אחד וג' בעוקץ
 אחד לא יכרתו אלא העוקץ שיש בו ב' שאסור להרבות
 בשיעור הדבר שהמלאכה נעשית בו אע"פ שאינו מרבה
 בטורח המלאכה שהכל נעשית בבת אחת ומכל מקום אם
 הדבר בהול אין מדקדקים בכך שלא יבא לידי דיחוי
 ועי' כ"ב:

יט חולה שנפל מחמת חוליו למשכב ואין בו סכנה או
 שיש לו מיחוש שמצטער כל כך עד שנחלש ממנו כל
 גופו שאז אע"פ שהולך כנפל למשכב הוא דומה הרי צרכיו
 נעשין ע"י נכרי אפילו במלאכות גמורות של תורה כגון
 לאפות לו או לבשל לו אם צריך לכך ואע"פ שכל מאכלות
 האסורות אפילו מדברי סופרים לא התירו אותן לחולה שאין
 בו סכנה אע"פ כ' התירו לו איסור בישולי נכרים בשבת שאי
 אפשר בענין אחר כיון שהוא מותר מחמת עצמו אלא
 שמעשה הנכרי גורם לו האיסור.

אבל אין מחללין עליו שבת ע"י ישראל באיסור של תורה
 אפילו יש בו סכנת אבר כל שאין בו סכנת נפש.

ולחלל עליו ישראל באיסורי דברי סופרים בידים כגון
 לעשות לו כל רפואה שהיא אסורה משום גזרת שחיקת
 סמנים אע"פ שאין בה בעצמה שום סרך מלאכה בעשייתה
 אפילו מדברי סופרים או אפילו יש גם בה בעצמה איסור
 מדברי סופרים בעשייתה מותר לעשותה לו בלא שום שינוי
 מדרך החול אם יש בו סכנת אבר אע"פ שלא נפל למשכב
 וגם לא חלה ממנו כל גופו.

אבל אם אין בו סכנת אבר אלא שנפל למשכב או שמצטער
 כל כך עד שחלה ממנו כל גופו אין עושין לו דבר האסור

22 לרפואה אבל מותר ליתנו על גבי העין מפני שאינו נראה
23 אלא כרוחץ ולא כמתכוין לרפואה והוא שאינו פותח וסוגר
24 העין אבל אם פותחה וסוגרה שיכנס בה היינניכר הדבר
25 שמתכוין לרפואה ואסור ועכשיו שאין דרך לרוחץ ביין
26 אסור בכל ענין כשמתכוין לרפואה:

27 **כו** רוק תפל דהיינו כל שלא טעם כלום משניעור משינתו
28 והוא חזק ומרפא אסור ליתנו אפילו על גבי העין
29 שאינו נראה כרוחץ שאין דרך לרוחץ ברוק מפני מאיסותו
30 אבל אם רוחץ פיו במים ואח"כ מעבירם על עינו אע"פ
31 שרוק תפל מעורב בהם מותר מפני שאינן מאוסין לרוחץ
32 בהם ואם אינו יכול לפתוח עינו מותר ללחלחם אפילו ברוק
33 תפל לבדו שלא אסרו אלא במתכוין לרפואה אבל זו אינה
34 רפואה:

35 **כז** שורה אדם קילורין רכיץ וצלולין מערב שבת ונותן על
36 גבי העין בשבת לרפואה ואין גוזרים משום שחיקת
37 סמנים שכיון שהצריכוהו לשרותן מערב שבת יש לו היכר
38 בזה שאסור לעסוק ברפואות בשבת ואין לחוש למראית
39 העין מפני שאינו נראה אלא כרוחץ שכיון שהוא רך וצלול
40 סבור הרואה שהוא יין ובלבד שלא יפתח ויסגור העין שאז
41 מוכח שמתכוין לרפואה אבל קילור עב אסור ליתנו על גבי
42 עין בשבת מפני שניכר שהוא לרפואה ואם הניחו עליה
43 מבעוד יום מותר כמ"ש בס"י רנ"ב:

חלק ב סימן שכח דין חולה בשבת ובו נ"ה טעיפים:

1 בלבדו אבל אם יש איזה צורך בסיועו שעל ידי כך נעשית
2 הרפואה יותר בטוב ממה שהיה עושה הנכרי בלבדו מותר
3 אף לישראל אחר לסייעו קצת).

4 ואם אי אפשר להעשות כלל בלתי סיוע הישראל אסור אף
5 לחולה עצמו לסייעו:

6 **כב** מותר לומר לנכרי לעשות תבשיל לקטן שאין לו מה
7 לאכול שסתם צרכי קטן דינם כצרכי חולה שאין בו
8 סכנה ומותר להאכילו מוקצה אפילו בידים אם אי אפשר
9 בענין אחר:

10 **כג** לא התירו אמירה לנכרי בשביל חולה אלא כשצריך לה
11 בשבת אבל לא לצורך מוצאי שבת:

12 **כד** הקיזו דם ונצטנן סכנה היא ועושין לו מדורה בשבת
13 אפילו בתקופת תמוז אבל לחולה אחר אע"פ שיש בו
14 סכנה מכל מקום אין בצינה סכנה לו שאפשר לחממו
15 בבגדים לכן אין עושין לו מדורה אלא ע"י נכרים אלא אם
16 כן אין שם בגדים לחממו בהם ולהאומרים שכל חולה שיש
17 בו סכנה עושין לו ע"י ישראל כל מה שרגילין לעשות לו
18 בחול אע"פ שאין במניעת הדבר ההוא סכנה (מכל מקום)
19 מותר לעשות לו גם כן מדורה ע"י ישראל כדרכו בחול
20 (וכבר נתבאר למעלה היאך יש לנהוג במדינות אלו):

21 **כה** אין נותנין יין לתוך העין מפני שניכר הדבר שמתכוין

לקוטי תורה

16 רצון וחשק פנימי בעבודתו יתברך - שנקל לו
17 לאדם לעוררה ולגלותה;

18 אך "מעמקים" קאי על בחינת "ישראל"
19 שבנשמה, שהיא עצם נקודת הנשמה המיוחדת
20 בתכלית עם אלקות, והיא למעלה מגדר הגוף, עד
21 שאפילו עון קל (כשלון) הוא מסך מבדיל המונע
22 התגלות בחינה זו באדם.

23 וכדי לגלות בחינת ישראל, דרושה יגיעה
24 גדולה, "להעמיק בתוך עצמו".

25 דהיינו מחמת שיתבונן שהנשמה מתייחדת עמו,
26 וחלק מהנשמה מאירה בגוף, והוא רחוק מאד
27 מהשרש שלה מחמת החושך והענן.

28 היגיעה לגלות עומקא דליבא היא ההתבוננות
29 בגודל הירידה של "חלק אלקה ממעל" שבו, שהיא
30 מיוחדת עם אלקות, ו"רגליו" (בחינת יעקב שבו)

1 **תוכן הפרק:** "ממעמקים קראתיך הוי" - הקריאה
2 להשם מעומק הנפש ממש

3 [בפרק זה ישוב לפרש את הכתוב "ממעמקים
4 קראתיך הוי".

5 ונקודת הענין - שבתבות אלו נתבארו שני
6 השלבים הנ"ל שבתשובה: "ממעמקים" היא היגיעה
7 לגלות בחינת "ישראל" שבנפש, ו"קראתיך הוי" היא
8 העבודה להמשיך אלקותו ית' למטה.

9 וזהו שהולך ומבאר:]

10 וזהו פירוש ממעמקים, מדבר המעמיק, שמביא
11 לידי עומקא דליבא.

12 נתבאר לעיל דפירוש "ממעמקים קראתיך"
13 הוא, שהקריאה היא מעומק כזה ש"עושה עומק",
14 "דבר המעמיק" - והכוונה בזה:

15 יש מדריגה ב"פנימיות" ועומק הלב - היינו

ולא בקולי).

37 נתבאר לעיל בארוכה, שתשובה אמיתית היא
38 כשאדם מרגיש גודל הרחמנות שעל חלק אלקה
39 ממעל שבו (וכנ"ל בפירוש "וישוב אל ה'
40 וירחמהו"), ועל זה נאמר "ממעמקים קראתיך ה'".
41 אך מי שאינו במדריגה כזו שיהי' איכפת לי'
42 רק הרחמנות שעל חלק אלקה ממעל שבו, אלא
43 "מבקש על עצמו" - עליו נאמר "תהיינה אזניך
44 קשובות לקול תחנוני" (כי אצלו לא מאירה
45 האהבה המסותרת ש"בתוך" קולו).
46

47 והיא - קריאה נמוכה זו - לא פרחת לעילא
48 מעצמה.

49 לזה אמר תהיינה אזניך, הם המלאכים הנקרא'
50 אזני ה', קשובות לקול תחנוני דייקא, דהיינו
51 תחינה שלי, שמבקש על עצמו, שהם יעלו
52 התפלות למעלה לפני השי"ת ב"ה אמן:

53 ידוע שהמלאכים מעלים את תפילות בני
54 ישראל למעלה אל הקב"ה, וכדאיאת בזהר
55 שהמלאכים "גפיף להון ונשיק להון" (הם מחבקים
56 ומנשקים את אותיות ותיבות התפילה). כי להיות
57 שתיבות התפילה הן גשמיות, ומה גם כשחסרה
58 בכוונת התפלה כדבעי, אי אפשר לתפילה
59 "מגושמת" זו לעלות למעלה, וזהו ענין סיוע
60 המלאכים, שהם "מזככים" ומטהרים את תיבות
61 התפילה עד שהן ראויות לעלות למעלה.

62 אך כשהקריאה אל ה' היא "ממעמקים" - היינו
63 מתוך אהבה מסותרת שבלב מחמת גילוי בחינת
64 "ישראל" שבנשמה, שכל מגמתה היא רק שתושלם
65 כוונת הקב"ה שיהי' גילוי אלקות למטה כמו
66 למעלה, הרי קריאה זו "פרחא לעילא" מעצמה
67 (בלי סיוע המלאכים);

68 משא"כ כשאדם מבקש בשביל עצמו (שזהו
69 ענין "לקול תחנוני") - אזי צריכים למלאכים
70 (הנקראים "אזני ה'") שהם יעלו התפלות לפני
71 השי"ת.

1 נתרחקו מאד משרשה ע"י עוונות האדם שהם מסך
2 מבדיל בין חלק הנשמה המאירה בגוף ל"ראש"
3 הנשמה למעלה.

4 זה מביא לידי גילוי עומקא דליבא, שירצה רק
5 התגלות אלהותו ית', שיהיה מלא כל הארץ
6 כבודו על ידי תורה ומצוות כנ"ל.

7 והתכוונות זו גופא מגלה את עומק הלב,
8 בחינת "ישראל" שבנשמתו, שאז כל מגמתו וחפצו
9 הוא רק להקב"ה בלבד, שתושלם תכלית הכוונה
10 בכריאת העולם, שיהי' גילוי אלקות למטה (ע"י
11 קיום התורה והמצוות).

12 וזהו קראתיך ה', כאדם הקורא לחבירו שיבוא
13 אצלו, כך הוא קורא להשי"ת שיתגלה אלהותו
14 בעולם התחתון, שיהיה נגלה כבוד ה' וראו כל
15 בשר יחדו כמו בעולם העליון:

16 "ממעמקים" - הוא שלב הראשון בתשובה,
17 שהיא ההתכוונות בגודל הרחמנות שעל נשמתו
18 הקדושה כדי להגיע אל "עומק נקודת הלב",
19 בחינת "ישראל" שבו;

20 ועי"ז באים לשלב השני בתשובה - "קראתיך
21 הוי'", שהאדם משתוקק להשלים כוונת הבריאה,
22 שיהי' גילוי אלקות "בתחתונים", באותו האופן
23 ממש שישנו בעליונים. וזהו ענין "קראתיך הוי'",
24 שמורה על המשכת אלקות למטה (כאדם הקורא
25 לחבירו לבא אליו).

26 [ויסיק בפירוש הפנימי בפסוק שלאח"ז:]

27 ה' שמעה בקולי. שמעה לשון הבנה [כנ"ל
28 בפירוש "שמע ישראל"], שיתבונן בקולי.

29 ולא אמר לקולי [אלא "בקולי"], כי פירוש בקולי
30 מה שבתוך קולי, דהיינו האהבה מסותרת שיש
31 בכל אדם למסור נפשו על קדוש השם, אפילו
32 בקל שבקלים;

33 תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני. הוא
34 מדרגה פחותה מכולם, דהיינו מי שמבקש על
35 עצמו (ולא שמעורר רחמים על חלק אלוה שבו,
36 שירד מאיגרא רמא בו', ולכן נאמר לקול תחנוני

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

1 (ד) והנה זהו מ"ש בענין להט החרב המתהפכת
 2 שטוב ורע דנוגה הטוב יתהפך לקדושה
 3 והרע לא יתהפך כו' הנה זהו ההפרש בין עצם חום
 4 התאווה כמו שהיא לפרקים ובין התפשטות' בשרירות
 5 הלב כנ"ל. ולכאורה איך הטפל יהיה עיקר יותר. אך
 6 הנה ידוע דאת זלעז"ז עשה כו' וכמו שיש בקדושה
 7 עומק טוב שהוא עומק הרצון ותשוקה לטוב וידוע
 8 שזהו נקודת הרצון שממנו יומשך כל רצון ותשוקה
 9 לטוב כידוע כך יש בקליפה עומק רע שזהו נקודת
 10 הרצון שממנו נמשך מקור כל רצון לרע בתמידות כו'
 11 וידוע שבקדושה נעוץ תחלתן בסופן שזהו נקודת
 12 הרצון בסוף מעשה כך באת זלעז"ז בסוף מעשה דוקא
 13 נעוץ תחלת נקודת הרצון והוא מה שהולך בשרירות
 14 לכו וכמ"ש והתברך בלבבו לאמר בשרירות לבי אלך
 15 למען ספות הרוה את הצמאה. וידוע דרוה היא קליפת
 16 נוגה דמפתה לאיתתא מל' דקדושה ונטיל נהורה כו'.
 17 וזהו תוס' יניקה למל' דקליפה ממל' דקדושה שנק'
 18 צמאה ליוצרה וביאור הדבר אין זה רק מה שאנו רואים
 19 היטב במהות ענין ההולך שובב בדרך לכו שאין זה רק
 20 קלות ופריקת עול שאינו בטל לכל דבר ויעשה מה
 21 שלבו חפץ וז"ש והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי
 22 בשרירות לבי אלך ואע"פ שעדיין לא בא לידי
 23 התפעלות ותשוקה לדבר מה רק שעולה הסכס אצלו
 24 לעשות מה שלבו חפץ בתאוה טרם שתבא לידו כמו
 25 עבדא בהפקירא ניחא ליה שזהו רק מצד פר"ע. והנה
 26 מצד זה הוא שמעורר רצון לרצון דהיינו שיחפוץ בכל
 27 מיני חפץ של תאוה רעה שיבא לידו ולכאורה אין ב'
 28 העניינים חיבור זע"ז דמהיכן יהיה סיבה להיות החפץ
 29 בכל מיני תאוה לכו מצד פריקת עול שפר"ע אינו אלא
 30 ההיפך מענין הביטול לבד כידוע. אך יש להקדים
 31 לבאר יותר מ"ש והתברך בלבבו מהו לשון ברכה כאן
 32 להיות ידוע דבחי' עומק הרע הנ"ל הוא הנק' כתר
 33 דקליפה ובל' הזוהר כתרין דמסאבותא ובל' הגמרא'
 34 שערי תומאה כמו נ' שערי תומאה דמצרים וכמו

פותחין לו שערי תומאה. והענין ידוע ע"פ ולא תתורו
 אחרי לבבכם אשר אתם זונים אחריהם ויש להבין מהו
 ל' זונה בחי' נוק' דווקא. אך הנה ידוע בפי' כתר
 דקליפה שהוא המקור ושורש לכל מיני שפע רע
 שבעולם אשר באוה"ע וברע דנה"ב שבישראל ומקום
 משכנה הוא במדבר העמים ששם נחש שרף ועקרב ג'
 קליפות הטמאות הנ"ל. וגם בחלק החי וצומח ודומם
 כמו המזיקין וטורפין שבחלק החי כארי וזאב ודוב
 ושור ונשר בעופות ובעל הזנות וכה"ג בבני אדם
 האכזרים ורוצחים ובעלי הזנות וכל תאוה רעה וכל
 בעלי גסה"ר וחוצפא והתנשאות כו' ויש בהן חלק
 הטוב שהן החיות ובהמות בלתי מזיקין וכן בבנ"א
 בעלי מדות הטובות ובלתי פרוצים בזנות כלל וכן
 ענוים ושפלים וכה"ג בשכל ודעת יש חכמים רק להרע
 ולהיטב לא ידעו מאומה ולהיפך יש חכמים לטוב
 דווקא ולהרע לא ידעו כו' וכ"ז בכל אקלים מגדלת
 טבעי חלקי הדצח"ם (גם בדומם יש שקשה ורע וכן
 בצומח עשבים הממית' ויש הרבה דומם וצומח
 שמועילין וטובי' לחיות בנ"א כידוע בספרי הרפואה)
 והנה מקור השופע לכל מיני רע שבאדם הוא נמשך
 מכתרין דקליפ' כמו שאמרו י' קבין גסה"ר ירדה
 לעולם ט' נטלה עילם כו' הכונה שע"ס דקליפה
 דגסה"ר וחוצפא שהוא מקור כל טבעי בנ"א בגיאות
 וחוצפא זה כך וזה כך (ובעילם היה אז מקור הכל
 שהוא כתר וט"ס כלולים בו) וזהו קליפת עמלק שנקרא
 ראשית גוים בחי' ראשית לז' אומות ז' מדות הרעות
 תאוה ורציחה כו' וכמו שידוע בענין הכנעני והחתי כו'
 וחס אבי כנען הוא כתר דקליפת הזנות ונקרא שר של
 זנות בחי' מקור וכח רוחני שמשפיע כל מיני תאוה
 הזנות בעולם כמו שיש שר של רציחה לכל מיני רציחה
 הנמצאים בטבעי בני אדם בכל חלקי העולם כך יש שר
 רוחני המשפיע כל טבעיות חום התאוה הרעות לזנות
 דוקא ומזה המקור נמשך לכל אדם הרהורי זנות בכל
 יום בכמה רבבות בנ"א בכמה אופנים שונים כו':

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

בממכ"ע. אך כדי שיהי' היחוד שהוא בחי' המשכת
 אא"ס בכנס"י זה משארז"ל האשה נקנית בכסף בשטר
 ובביאה שע"י ג' דברים אלו נעשה היחוד כו', שהוא
 כנגד ג' קוים תורה ועבודה וגמ"ח, בכסף הוא בחי'
 אברהם קנין א' שהוא בחי' אהבה כי אברהם הי' איש
 החסד שהי' מאכיל ומשקה לכל העולם ואפי' לערביים,
 וע"י חסד וצדקה נמשך היחוד, וכמ"ש בצל הכסף בצל
 החכ', שע"י כסף שהוא צדקה עי"ז ממשיכי' את צל
 החכ' שהוא בחי' המשכ' היחוד כו', כי המשכת הטפה
 נמשך ממוח האב שהוא בחי' חכ', ובשטר הוא בחי'
 אותיות התורה, ובביאה זהו עיקר היחוד, והנה כ"ז נק'
 קדושין שהוא בחי' טבעת קדושין שהוא רק בחי' מקיף,
 וכך כסף ושטר שהוא בחי' אותיות התורה הוא רק בחי'
 אירוסין לפי שהוא רק התגלות חיצונית התורה רק בחי'
 אותיות כו' אבל התגלות פנימי' התורה שהוא בחי'
 טעמי תורה הנמשך בבחי' פנימי' שהוא עיקר היחוד
 זהו דוקא הי' בבהמ"ק ששם הי' בחי' נשואין ששם הי'
 היחוד בבחי' פנימי', וזהו שבמשכן הי' יריעות כו' לפי
 שכדי שיהי' בחי' נשואין בחי' יחוד צריך שיהי' בחי'
 חופה, וע"כ היריעות הי' בחי' החופה מקיפי', ואח"כ
 עי"ז נעשה היחוד, וזהו שמשם קבל שם את התורה
 בבחי' פנימית וכמ"ש ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל
 הכפורת דוקא, וזהו שכל הנביאים קבלו את הנבואה
 שלהם מבהמ"ק דוקא לפי ששם הי' היחוד שהוא
 המשכת גילוי אא"ס, וכמ"ש כי מציון תצא תורה כו'
 שהוא בחי' נבואה ותורה כ"ז הי' דוקא בבהמ"ק, וזהו
 שהספרי חשיב רק ג' קנינים לפי שהקנין הוא יחוד
 סוכ"ע בממכ"ע, ועיקר הקנין הוא ג' בחי' אלו דהיינו
 תורה בחי' פנימי' התורה וכנס"י ובהמ"ק ששם הי'
 היחוד, אך אברהם לא קא חשיב לפי שהוא רק שע"י
 נעשה היחוד אח"כ.

חמשה קנינים

והנה זהו ג"כ ענין ק"ש שמע ישראל הוי' אלקינו,
 שמתחילה נמשך המשכה זו בבחי' נש"י דוקא
 לפי שהם בחי' פנימי' כו', ולכן נק' עם זו לפי שהם
 מקבלים מבחי' זה שהוא בחי' זה אלי כו' שהם בחי'
 פנימי' כו' ומתחילה נמשך ההמשכה בפנימי', ואח"כ
 ה' אחד שהוא אחד בז' רגיעים וארץ וד' רוחות העולם
 שהוא המשכה בבחי' חיצוני' העולמות שמו"א קנין
 אחד כו' וד"ל.
 אך עדיין י"ל מה שבספרי אינו מחשב רק ג' קנינים,
 דהיינו תורה וישראל ובהמ"ק לפי שעיקר קנין
 נאמר בהם תורה דכתי' ה' קניני כו', וישראל עם זו קנית,
 ובהמ"ק הר זה קנתה ימינו, משא"כ שמו"א לא נאמר
 בהם בפירוש קנין כי הברייתא לומד ממה דכתי'
 השמים כסאי כו' וכן הפ' מה רבו מעשיך לא כתי' רק
 על הארץ מלאה הארץ קנייך, ואברהם לא נא' בו ג"כ
 בפירוש קנין ומ"ש ברוך אברם לאל עליון קונה שמו"א
 זה לא נאמר בפירוש על אברהם, וגם בגמ' סוטה מפרש
 שם ואפי' כאברהם שהקנה שמו"א להקדב"ה נמצא
 שאינו מפורש על אברהם שנק' קנין, וע"כ לא קא חשיב
 הספרי רק ג' קנינים, ובגמ' פסחים חשיב ד' קנינים ג'
 קנינים אלו ומוסיף ג"כ קנין שמו"א, וצ"ל זה מה
 שהברייתא מחשב חמשה קנינים והגמ' ד' והספרי ג',
 וצ"ל טעמו של כאו"א. והענין הוא דהנה פי' קנין הוא
 בחי' יחוד וכמ"ש קנה לך האשה הזאת, וכן בלשון
 המשנה האשה נקנית כו' כי קדושין נק' קנין, והנה אשה
 היא בחי' כנס"י וכמ"ש לזאת יקרא אישה כי מאיש
 לוקחה זאת, ושם אשה גדולה שהיא בחי' כנס"י, וזהו
 שבישראל נאמר קנין כי ישראל היא בחי' כלה, ותורה
 היא בחי' חתן וכמ"ש ביום חתונתו זה מ"ת, וזהו תורה
 קנין אחד, וישראל עי"ז שקבלו את התורה עי"ז נעשה
 יחוד חו"כ יחוד קוב"ה ושכינתי' המשכת סוכ"ע

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

רוח, כי בגסה"ר אמרו אין אני והוא יכולים לדור, ולכן
 עיקר השראת אוא"ס ב"ה הוא בבחי' חכ' דוקא להיות
 כי החכ' הוא בחי' אחד האמת וכמ"ש בסש"ב פל"ה

והנה כתי' מרום וקדוש אשכון את דכא ושפל רוח,
 שבחי' מרום וקדוש הוא בחי' אוא"ס שבכתר
 הנה בחי' זו מאיר דוקא במי שהוא בבחי' דכא ושפל

18 הרצון מגיע לבחי' הכתר, וע' בעמה"מ שער עשירי
 19 פי"ב דנ"ה ב' שהאדם הזוכה שמעביר על מדותיו גורם
 20 שישגיח בו הרצון הזה של א"א כו' עת רצון מע"ק
 21 לגלאה מצחא כו', וממילא נעשה שגם אלקי' יהי' ברוב
 22 חסדיך שלא יהי' שום עיכוב בתפלתו כלל, שיהי'
 23 תפלתו כמו תפלת הצבור שבכל קראינו אליו כו'.
 24 ולשון כמה גדולי' להיות כי יש כמה בחי' גדול, הא'
 25 גדול אדונינו ורב כח, בחי' שיעור קומה כו'
 26 רל"ו אלפי' רבבות פרסאות, מספר כו', ויש גדול דכתי'
 27 גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלקינו דקאי על הקרבנות
 28 שבירושלי' ובהמק"ד שזהו בחי' הפנימיות, ויש גדול
 29 דכתי' ולגדולתו אין חקר שלגדולתו העצמיות אין חקר
 30 כלל. וע"י נמוכי הרוח זוכה לכל הבחי' גדול, שהרי
 31 אריב"ל כאילו הקריב כל הקרבנות שזהו גדול הוי'
 32 כנ"ל וממילא גם גדול אדונינו יש בזה, וגם כי ממשיך
 33 א"א בחי' יגמה"ר שזה"ע שתפלתו אינו נמאסת ה"ז
 34 בחי' ולגדולתו אין חקר וזהו כמה גדולי' כו'.

אריב"ל כו' גדולים נמוכי הרוח

בס"ד וס"פ בהר (ערב ל"ג בעומר). ל"ב.

1 בהג"ה, והיינו שבחכ' מושג איך קמ"י כלא חשיב, לכן
 2 בה שורה אוא"ס ב"ה, וכמו"כ במי שהוא שפל ונבזה
 3 בעיניו והוא בבחי' דכא גם אם לא חטא כלל רק שהוא
 4 בבחי' הכנעה ושפלות נגד אוא"ס ב"ה הרי הוא כלי
 5 לבחי' השראת אוא"ס ב"ה שבבחי' כתר. וזהו שארז"ל
 6 במד"ר שהקב"ה תשמישו בכלים שבורים היינו במי
 7 שהוא בבחי' לב נשבר ונדכה, ולכן עי"ז נמתקי'
 8 הגבורות דשם אלקי' להיות אלקי' ברוב חסדיך כו'.
 9 וזהו שאמר ריב"ל ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת,
 10 היינו שלא די שהוא כמו שהקריב כל הקרבנות
 11 כולם, וכנ"ל להיותו מברר בחי' נה"ב שבאדם שהוא
 12 מבחי' פני אדם שבפני שור, שפני אדם הוא לארבעתן
 13 שנמצא כולל כל הקרבנות כו', אלא שגם תפלתו אינו
 14 נמאסת, והיינו שכשהוא בבחי' נמוכי הרוח הנה מרום
 15 וקדוש שוכן בתוכו, וגם ע"י שכובש את יצרו להיות
 16 בבחי' נמוכי הרוח הנה ע"י ביטול זה מגיע בבחי'
 17 הכתר כנ"ל בענין הלא שמוע מזבח טוב שע"י ביטול

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

21 מה שאין בן הרצון אין לו כלי מיוחדת בו'. אין אבר
 22 מסויים שהוא הכלי לכח הרצון, אלא נמצא בכל
 23 האברים בשוה.
 24 והראיה שאין לרצון כלי מיוחד שהרי הרצון פועל בכל
 25 האיברים גם באיברים החיצונים תיבך ומיד כלי שום
 26 שהיית זמן, לא לוקח זמן בין החלטת מהרצון לבין
 27 הביצוע בפועל באברי הגוף. וכמו בשעולה ברצונו
 28 לנענע רגלו או לפשוט ידו הרי הוא עושה מיד, ואם היה
 29 להרצון כלי מיוחדת והיינו שהיה בבחינת התלבשות -
 30 אם הכח הנפשי של הרצון היה מתגלה ומתלבש באבר
 31 פרטי, בהכרח היה צריך להיות שהיות זמן בפעולתו
 32 בשאר האיברים והכחות.
 33 כדי להסביר היטב את המשל מכח הרצון שפעולתו
 34 אינה אורכת זמן, ממחיש זאת הרבי נ"ע מהתבוננות
 35 באופן האחר - בכוחות הפנימיים, שהשפעתם על
 36 האברים אורכת שהיית זמן.
 37 וכמו השכל שהוא דוגמא לכח פנימי, שיש לו אבר
 38 מיוחד שהוא כלי אליו - המוח שבראש, ובכל זאת הרי
 39 שנמשך גם בן - השכל - בכל הכחות גם בכח התנועה
 40 שביד וככח ההילוך שברגל כו', וכמו אדם שמרגיל את

1 פרק נו"ן.
 2 תוכן הפרק: הכוחות הפנימיים באים בהתלבשות ולכן
 3 השפעתם בשהיית זמן, ואילו הרצון אינו מתלבש ולכן
 4 השפעתו ללא סדר ושהייה.
 5 בפרק הקודם למדנו כי לכח הרצון אין מציאות בפני
 6 עצמו וכל כולו הטיית והמשכת הנפש. בפרק זה ממשיך
 7 הרבי נ"ע לבאר את המשל של כח הרצון בנפש האדם
 8 בהיבטים נוספים:
 9 וזהו שהרצון המובדל מכל הכוחות אינו בא בבחינת
 10 התלבשות בכלים והיינו שלא יש כלי מיוחדת באיברי
 11 הגוף ששם מתלבש הרצון, כמו כל הכחות הפנימיים
 12 שיש להם כלים מיוחדים כמו אור השכל שחומר המוח
 13 הגשמי הוא כלי לאור השכל שנתפס ונתלבש בו כו'
 14 וכמו שנתבאר לעיל פרק ב', שלכל כח יש כלי מיוחד
 15 לפי מזגו ותכונתו דוקא ובו מתלבש ולא בכלי ואבר
 16 אחר, וכמו שכח הראיה לא יתלבש באזן וכח השמיעה
 17 לא בעין, וכן השכל מתלבש דוקא במוח שבראש ולא
 18 בשאר אברים. והיינו, שהגוף מחולק באופן כזה שיש
 19 בו אברים שונים לפי מזג מסוים ובכל אבר מתלבש כח
 20 נפשי השייך לו בלבד.

36 לו חוש בציוור וממילא קל לו להתאמן בפועל לצייר
37 צריך לימוד בזה, כיון שהציוור הוא לא רק מצד היד אלא
38 גם מצד כח השכל המתלבש בה.
39 ויש בזה השערת השכל איך שיהיה תנועת היד, וגם
40 הכנה בכח התנועה איך להתנענע בפי השערת השכל
41 בו', - כלומר מלאכת הציוור דורשת הכנה דו צדדית. גם
42 מצד כח השכל שבמוח, לחשוב על התחום הזה ולפתח
43 אותו, וגם מצד כח התנועה שביד, להיות מוכן להכיל
44 בתוכו את אותה השכלה ולבצע אותה הלכה למעשה,
45 וכפי שהתבאר בפרק ב' שכל העליון יותר (כמו כח
46 השכל) לא מתלבש ישירות באבר האחר אלא בכח
47 הנפשי שבו (כמו כח התנועה) דכל זה צריך להיות זמן
48 ואימון ידיו ורגליו בו'.

49 ומביא הרבי נ"ע דוגמא נוספת לזה שהשפעה פנימית
50 לוקחת זמן: וכמו בכל משפיע ומקבל כמו רב שצריך
51 ללמד את התלמיד, צריך להיות השערה בשכל
52 בהמשפיע איך להשפיע שיהיה לפי ערך המקבל, - עוד
53 לפני שבכלל משפיע שכל למקבל, צריך המשפיע לשער
54 בשכלו מה ללמד את התלמיד באופן כזה שיוכל לקבל,
55 וצריך להיות הכנה בהמקבל שיוכל לקבל את השכל,
56 כלומר גם מצד התלמיד צריכה להיות הכנה מצידו
57 להיות ראוי ומוכשר לקבל את ההשפעה מהרב, וכמו
58 להתרכז בענין, לעשות הכנה ללימוד, להסיר את
59 המניעות וההפרעות וכדומה, וגם זה הוא מן המשפיע
60 שהמשפיע מלמד את המקבל איך לקבל דבר שכל (ווי
61 צוא נעמען א ענין - איך לקחת ענין), - כלומר לא רק
62 עצם ההשפעה באה מן המשפיע אלא גם הדרך לקבל
63 את ההשפעה, את זה גופא צריך המשפיע ללמד את
64 המקבל (לא רק את הלימוד עצמו אלא גם את "דרך
65 הלימוד").

66 ההשפעה הפנימית מתבטאת גם באופן הלימוד והסדר
67 שבזה, שיש בזה סדר והדרגה דמתחלה מלמד אותו שכל
68 הנמוך במדרגה והולך מן הנמוך אל הגבוה בו'. עד
69 שהתלמיד מסוגל ללמוד את כל העומק והפנימיות
70 ו"קאי אדעתיה דרביה" - עומד על דעת רבו.

שבת פרשת עקב

1 עצמו לעשות תנועות מסוימות ביד, לכתוב בכתב
2 מסויים או ללכת בצורה מסוימת וכדומה, הרי יש כאן
3 התלבשות של שכל וחכמה בתוך היד והרגל.
4 אך לפי שהוא - כח השכל - כח פנימי שבבחינת
5 תפיסה והתלבשות בתוך כלי הרי גם פעולתו באברים
6 האחרים היא בבחינת התלבשות, ועל כן בהכרח שיהיה
7 בזה שהיית זמן, ולא באופן מידי ואוטומטי.
8 ושהיית הזמן מתבטא בב' שלבים, מצד המשפיע ומצד
9 המקבל:

10 שלב א' - הן מצד השכל גופא צריך להיות שהיית זמן
11 דהיינו השערה בשכל באיזה אופן יהיה המשכת אור
12 השכל בהאבר והכח הפרטי ההוא, - אורך לשכל זמן
13 לשער באיזה אופן יתגלה לאותו אבר וילמדו לעשות
14 את מה שמעוניין שיעשה. כלומר, לאדם אורך זמן
15 לחשוב ולתכנן מהי הדרך הנכונה ללמד את היד ציור,
16 אומנות, נהיגה וכדומה. והוא הלימוד התיאורטי.
17 וגם - שלב ב' - בהכח הפרטי שנמשך שם השכל צריך
18 להיות הכנה שיקבל את ההארה השכלית, - כלומר,
19 אחרי שהמוח מבין מהי הדרך ללמד את היד, אורך זמן
20 לאמן ולהרגיל (להכין) את היד כדי שתוכל לבצע את
21 שהשכל הבין, והוא הלימוד המעשי. וכל זה אורך זמן.
22 והסיבה שזה אורך זמן - להיות שבא כח השכל בו -
23 באבר הפרטי, בבחינת אור פנימי כלומר - אור שחודר
24 בפנימיות, וממילא בהכרח שיהיה בו הכנה והוא שיהיה
25 כלי לקבל בו', והוא ענין האולפנא והלימוד שהשכל
26 מלמד את הכח ההוא כלומר את אותו חיות פרטית
27 הנמצאת באותו כלי ואבר פרטי להיות כלי לקבל אור
28 השכל בו'.

29 ומביא הרבי נ"ע דוגמא לב' השלבים בהשפעת השכל
30 בכח הפרטי: וכמו במלאכת הציוור הרי יש בזה לימוד
31 בעשיית הקוין וכחאי גוונא, - יש צורך להתאמן בפועל
32 כיצד לעשות את הקוין כדי שיצא ציור יפה, לבד
33 ההשכלה בגוף ענין הציוור בהדבר היוצא ממנו, ועוד
34 לפני אימון היד לעשיית הקוין בפועל, יש את אומנות
35 הציוור שאדם צריך ללמוד, לימוד תיאורטי, שגם מי שיש

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ו

3 פְּנִימִיּוֹת תּוֹרַתְנוּ הַקְּדוֹשָׁה, אֲשֶׁר נִמְשָׁךְ בַּיּוֹם הַזֶּה
4 בְּבַחֲרֵינָה הַמְשָׁכָה פְּלִלִית עַל פְּלִלוֹת הַשָּׁנָה (לְשׁוֹן אַגְרַת

1 זֶה הַיּוֹם תַּחֲלַת מַעֲשֵׂיךָ, שְׁלֵמוֹת הַפְּנִינָה הָאֲמִתִּית
2 בְּכִרְיַאת הָאָדָם עֲלֵי אָרֶץ, לְהַמְשִׁיךְ גְּלוּי אִוֵּר

39 דיחוד הַנְּי' ואלקים הוא כְּדָגְמַת הַשְּׁמֵשׁ וּמִגֵּן הַשְּׁמֵשׁ,
 40 דְּהַפְּנֵה הַעֲלִיּוֹנָה הִיא שְׂפִנְבְּרָאִים תְּהִיָּה הַשְּׂגָה בְּעִנְיָנִים
 41 אֱלֹקִים שִׁיְהִי מְשֻׁגִים בְּהַשְׁגָּתָם בְּשִׁכְלָם הָאֲנוּשִׁי, וְלֹאֵת
 42 כָּל הַגְּלוּנֵי אִוְרוֹת הַרוּחָנִיִּים הַעֲלִיּוֹנִים הַנִּפְלְאִים מִהַבְּנֵת
 43 וְהַשְׁגַּת שִׁכְלֵ אֲנוּשִׁי, הָרִי יֵשׁ בְּדָגְמָתָן גַּם בְּעִנְיָנֵי
 44 הַנְּבָרָאִים הַנִּתְפָּסִים בְּהַבְּנֵת וְהַשְׁגַּת שִׁכְלֵ הָאֲנוּשִׁי, אֲשֶׁר
 45 מֵהֶם יוֹבֵן וְיִשָּׁג אֶפְסֵ קִצְהוּ אִיף הוּא בְּמִדְרָגוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת,
 46 שְׂזֵהוּ "מְבַשְׂרֵי אַחְזָה אֱלֹקָה", דְּהַעֲנִינִים שְׁהֶם קְרוּבִים
 47 אֶל הַבְּשָׂר הָרִי שִׁכְלֵ הָאֲנוּשִׁי תוֹפֵס בְּהֶם, הִנֵּה עַל יְדֵי
 48 דְּגִמְתָּם אַחְזָה אֱלֹקָה לְהַבִּינִי לְכָל הַפְּחוֹת אֶפְסֵ קִצְהוּ
 49 בְּהַעֲנִינִים הָאֱלֹקִיִּים הַרוּחָנִיִּים, וְזֵהוּ "שְׁמֵשׁ וּמִגֵּן ה'
 50 אֱלֹקִים", דְּהַיְחוד דְּהַנְּי' ואלקים הוא יחוד רוחני המְפְלֵא
 51 מִשִׁכְלֵ אֲנוּשִׁי, הִנֵּה אֶפְסֵ קִצְהוּ מוֹבֵן מִהַשְּׁמֵשׁ וְהַנְּרַתִּיק
 52 שְׂלָה, דְּהַנֵּה מִגֵּן וְנִרְתַּק הַשְּׁמֵשׁ הוּא מְכַסֶּה וּמַעֲלִים עַל
 53 אור הַשְּׁמֵשׁ, דְּאור הַשְּׁמֵשׁ כְּמוֹ שְׂהוּא בְּעִצְמוֹ אֵין בִּיכְלַת
 54 הַעוֹלָם לְקַבְּלוֹ וְהִיָּה מִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי, וְעַל יְדֵי הַמִּגֵּן וְנִרְתַּק
 55 שְׂמִכְסָה וּמַעֲלִים עַל עֵצֶם הָאור דְּהַשְּׁמֵשׁ הִנֵּה אִזּוּ בִּיכְלַת
 56 הַעוֹלָם לְקַבְּלוֹ, וְלֹא זֹו בְּלִבְדֵ לְקַבְּלוֹ בְּקַבְּלָהּ כְּלִיתִי הִנֵּנוּ
 57 שְׂאִינוּ מִתְבַּטֵּל, אֲלֵא עוֹד זֹאת לְהִיּוֹת נִהְיָה לְאִוְרוֹ וְחֹמוֹ,
 58 דְּכַתִּיב "מִמִּגְד תְּבוֹאֵת שְׁמֵשׁ וּמִמִּגְד גֵּרֵשׁ יִרְחִים", הָרִי
 59 יִשְׁנֵם פְּעֻלוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת מִהַשְּׁמֵשׁ וְהַיִּרְחָ, וְהוּא דְּוִקָא עַל
 60 יְדֵי כְּסוּי וְהַעֲלָם הַמִּגֵּן וְהַנְּרַתִּיק, דְּהַגֵּם דְּעֵצֶם הַפְּעֻלָּה הִיא
 61 מִהַשְּׁמֵשׁ עֵצְמָה, דְּהַשְּׁמֵשׁ עֵצְמָה הִיא שְׁמֵשׁ צְדָקָה
 62 וּמִרְפָּא, אֲמַנֵּם בְּכַדִּי שִׁיְתַקַּבֵּל הוּא עַל יְדֵי הַמִּגֵּן הַמְּכַסֶּה
 63 עַל הַשְּׁמֵשׁ, כְּמוֹ כֵן הוּא בְּהַנְּי' אֱלֹקִים, דְּהַהֲתַהוּוֹת הוּא
 64 עַל יְדֵי שְׁם הַנְּי', דְּהַנְּי' הוּא מְהִיָּה, וְהַיְחוד דְּשֵׁם הַנְּי'
 65 מוֹרָה עַל תְּמִידוּת הַהֲתַהוּוֹת, דְּהַנְּי' ואלקים הם אִוְרוֹת
 66 וְכִלִּים, דְּהַנְּי' אור ואלקים כִּלִּים, וְזֵהוּ שְׂאֵמֵר רַבְּנוּ ז"ל
 67 בְּאַגְרַת הַקַּדְּשׁ סִימֵן כִּי דְּהָאור הוּא מְהִיָּה, הִנֵּנוּ
 68 שְׂהַהֲתַהוּוֹת הוּא מִשְׁם הַנְּי', אֲמַנֵּם הַהֲתַהוּוֹת בְּפַעֲלֵ הוּא
 69 עַל יְדֵי שְׁם אֱלֹקִים, וְזֵהוּ "כִּי שְׁמֵשׁ וּמִגֵּן ה' אֱלֹקִים", כְּמוֹ
 70 בְּהַשְּׁמֵשׁ וּמִגֵּן עִם הִיּוֹת דְּכָל הַפְּעֻלוֹת הֵן מִהַשְּׁמֵשׁ עֵצְמוֹ
 71 וּבָאִים בְּפַעֲלֵ עַל יְדֵי הַמִּגֵּן דְּוִקָא, כְּמוֹ כֵן עִם הִיּוֹת
 72 שְׂהַהֲתַהוּוֹת הִיא מִשְׁם הַנְּי' אֲכַל בְּפַעֲלֵ הוּא בָּא עַל יְדֵי
 73 הַכְּסוּי וְהַעֲלָם דְּשֵׁם אֱלֹקִים.
 74 קְצוּר. יִקְשֶׁה מֵהוּ הַמְּעֻלָּה דְּיוֹם אַרְף, עָרַב קוֹדֵם לְיוֹם,
 75 מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הַרְחִמִים, הַנְּי' ואלקים, שְׁמֵשׁ
 76 וּמִגֵּן, אור וְכִלִּי, הַהֲתַהוּוֹת מִהַנְּי' עַל יְדֵי שְׁם אֱלֹקִים.

1 הַקַּדְּשׁ, ט"ז כְּסֵלוֹ, תרס"ב). וְהִנֵּה רֵאשׁ הַשְּׁנָה הוּא יוֹם
 2 אַרְף, דְּשְׁנֵי הַיָּמִים דְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה כְּיוֹמָא אַרְיִכְתָּא דְּמִנְיָא,
 3 וְהִנֵּנוּ דְּכִיּוֹם אַרְף הָרִי אֵין בוֹ הַהֲתַחֲלָקוֹת דְּלִילָה וְיוֹם,
 4 וְאור וְחֲשֵׁף מִשְׁמֵשִׁים בוֹ בְּעַרְבּוּבָא. וְצָרִיף לְהַבִּינִי מֵהוּ
 5 הַמְּעֻלָּה דְּיוֹם אַרְף, דְּהִנֵּה כַּתִּיב "וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לְאור יוֹם
 6 וְלַחֲשֵׁף קָרָא לִילָה", דְּאור וְחֲשֵׁף הֵם יוֹם וְלִילָה, וְהַיּוֹם
 7 הוּא שְׂפִלוּל מְעַרְבּ וּבִקְרָ, דְּכַתִּיב "וַיְהִי עָרַב וַיְהִי בִקְרָ
 8 יוֹם אַחֲדֵ", דְּהַכִּי"ד שְׁעוֹת שְׂבַמְעַת-לַעַת מִתְחַלְקִים לִי"ב
 9 שְׁעוֹת הַלִּילָה וְהֵם חֲשֵׁף, וְי"ב שְׁעוֹת הַיּוֹם שְׂהֶם אור,
 10 וְאֵם כָּל הַכִּי"ד שְׁעוֹת הֵם חֲשֵׁף, אֵין זֵה יוֹם, וְכֵן אֵם כָּל
 11 הַכִּי"ד שְׁעוֹת הֵם אור, אֵין זֵה יוֹם, וְהַיּוֹם הוּא כְּשִׂפְלוּל
 12 מְאור וְחֲשֵׁף וְהַלִּילָה קוֹדֶמֶת לְהַיּוֹם, דְּבְכַדִּי שִׁיְהִיָּה הַבִּקְרָ
 13 אור צָרִיף לְהִיּוֹת תְּחִלָּה עָרַב, וְאֵם כֵּן מֵהוּ מַעֲלַת יוֹמָא
 14 אַרְיִכְתָּא מֵהַ שְׂאִינוּ מִתְחַלֵּק לְיוֹם וְלִילָה, וְאור וְחֲשֵׁף
 15 מִשְׁמֵשִׁים בוֹ בְּעַרְבּוּבָא. וּבְאֵמַת הָלֵא יוֹמָא אַרְיִכְתָּא
 16 שְׂהוּא עֲנִין אַרְיִכוֹת יָמִים הוּא מַעֲלָה גְדוּלָה וְשִׁכְרָ טוֹב
 17 וְכְפוּל, וְכַמְאָמֵר "כָּל הַמְּאָרִיף בְּאֵחָד מְאָרִיכִים לוֹ יְמִיו
 18 וְשְׂנוֹתֵיו", דְּהַשְּׂכָר דְּאַרְיִכוֹת יָמִים הוּא כְּפוּל בְּזָה שְׂהוּא
 19 שְׂכָר גְּלוּי בְּעֵלְמָא דִּינֵי, וְעִנְיָנוּ כְּפוּל כְּאֵמֵרָם ז"ל "כְּפָה
 20 שְׂעָה אַחַת בְּתַשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים", הָלֵא בְּאַרְיִכוֹת
 21 הַיָּמִים מוֹסִיף בְּכָל יוֹם לְקִים תוֹרָה וּמַצְוּוֹת, וְצָרִיף לְהַבִּינִי
 22 מֵהוּ מַעֲלָתוֹ שֶׁל יוֹם אַרְף. וְהִנֵּה טַעַם הַדְּבָר דְּעָרַב קִדְּם
 23 לְיוֹם, הוּא כְּמַאָמֵר "בְּתַחֲלָה עֲלָה בְּמַחְשְׁבָה לְבְרָא אֵת
 24 הַעוֹלָם בְּמִדַּת הַדִּין, רָאָה שְׂאִין הַעוֹלָם מִתְקִים שְׂתַף עִמוֹ
 25 מִדַּת הַרְחִמִים", דְּכַאֲמַת הָרִי אֵין זֵה רַק מֵהַ שְׂעֻלָּה
 26 בְּמַחְשְׁבָה לְבִד לְבְרָא אֵת הַעוֹלָם בְּמִדַּת הַדִּין אֲלֵא שְׂבֵן
 27 הוּא בְּפַעֲלֵ, דְּהַהֲתַהוּוֹת הַעוֹלָם הוּא עַל יְדֵי מִדַּת הַדִּין,
 28 כְּמוֹ שְׂכַתוּב "בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת
 29 הָאָרֶץ", דְּאֱלֹקִים הוּא מִדַּת הַדִּין וְהַצְּמִצּוּם, שְׂהַהֲתַהוּוֹת
 30 בְּפַעֲלֵ הוּא עַל יְדֵי שְׁם אֱלֹקִים, וְאַחַר כֵּן כַּתִּיב "בְּיוֹם
 31 עֲשׂוֹת הַנְּי' אֱלֹקִים אָרֶץ וְשָׁמַיִם", דְּשְׂתַף עִמוֹ מִדַּת
 32 הַרְחִמִים, וְהַעֲנִין בְּזֵה הוּא, דְּהִנֵּה בְּרֵיאַת הַעוֹלָמוֹת הֵם
 33 בְּכּוֹנֵה, וְהַפְּנֵה הִיא לְהִיּוֹת עוֹלָם שִׁיְהִיָּה בְּכַחֲשִׁינַת יֵשׁ
 34 וּמַצִּיאוֹת, וּנְשָׂמָה אֱלֹקִית תְּחַלְבֵּשׁ בְּגוּף גִּשְׁמִי, וְהַכּוֹנֵה
 35 הִלְזוּ יֵשׁ לָהּ תְּכִלִּית, וְתַכְלִיתוֹ שְׂהָאֵדָם עַל יְדֵי עֲבוּדָתוֹ
 36 בְּלִמּוּד הַתוֹרָה וְקִיּוּם הַמַּצּוֹת זֹכֵף אֵת גּוּפוֹ הַגִּשְׁמִי
 37 וּנְמַשִּׁיף גְּלוּי אור אֵין סוּף לְמַשָּׁה לְהָאִיר אֵת הַעוֹלָם
 38 בְּאור תוֹרָה, דְּהִנֵּה כַּתִּיב "כִּי שְׁמֵשׁ וּמִגֵּן הַנְּי' אֱלֹקִים",

י"ט כסלו, שבת פרשת וישלח, תש"ז

ספר השיחות - ה'ש"ת"ש"א בלה"ק

- 18 שומר על שיווי המשקל.
- 19 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר: אלו הן מדות על
- 20 פי השכל, שתמיד על השכל לעמוד על המשמר
- 21 שהמדות לא תפוצנה בתכונתן הטבעית השובבה. על
- 22 השכל לשמור תמיד על המדות, ואין בכך משום
- 23 תיקון המדות. המדות אינן מתוקנות. אדרבה המדות
- 24 עצמן הן מושחתות אלא שיש להן שומר טוב -
- 25 השכל. תיקון המדות היינו שהמדות עצמן נעשות
- 26 מתוקנות, והתיקון בא גם כן מהשכל אבל עבודה של
- 27 המדה בא רק על ידי עבודה שבלב.
- 28 מלפנים, כשחסידים היו מסורים יותר לעבודה
- 29 שבלב, היה תיקון המדות באופן אחר לגמרי, הן
- 30 בכמות והן באיכות, מאשר עתה. מלפנים היו
- 31 מתהלכים בנעלי בית וגרביים לבנים והגרביים היו
- 32 תמיד נקיים, שכן ידעו כיצד להתהלך בתוך הבוץ.
- 33 ואילו כיום לובשים מגפיים ואף הבגדים מלוכלכים.
- 1 ה. באחת ההתוועדויות שהתקיימו בחגיגת
- 2 התנאים שלנו - בחודש תמוז תרנ"ו - דיבר אבי בענין
- 3 תיקון המדות שהוא רק על ידי עבודה שבלב.
- 4 הדוד רז"א נ"ע שהיה בעל מדות טובות בטבע
- 5 תולדתו, אף שהיה בטבעו בעל לב חזק, וגם ביסורים
- 6 הגדולים ביותר שעברו עליו ר"ל - והוא סבל הרבה
- 7 - היה חיוך שפוך תמיד על פניו. החיוך היה של ביטול
- 8 יסורים. מובן שאף פעם בחייו לא הזיל דמעה.
- 9 אך, כל זה היה רק ביחס ליסוריו הוא, ואילו צערו
- 10 של הזולת היה פוגע בו קשות, אז, לא זו בלבד
- 11 שהחיוך נמוג, אלא שפניו נהיו עצובות ודמעות נראו
- 12 על עיניו. למותר לציין שהיה עושה כל אשר ביכלתו
- 13 לעזור לנפגע.
- 14 באותה התוועדות התעניין הדוד רז"א בשיחה
- 15 אודות תיקון המדות, והביע דעתו שתיקון המדות
- 16 תלוי רק בהשגת המוח, כאותו אדם שהולך על קרש
- 17 צר המונח בבוץ, ועובר עליו בשלום מפני שהראש

שבת זוה"מ פסח, ה'ת"ש

אגרות קודש

- 8 מענין אותי לשים עיני על עלי ההגהה של הביבליוגרפי
- 9 שכ' כותב, אבל לפי דברי כ' שהספר יצא לאור עוד קודם
- 10 הפסח הנה אין מה לדבר מזה. ונכונה היא עצת כ' שצריך
- 11 להמתין עד שתצא הביבליוגרפי הלזו לאור, ואז אפשר
- 12 יהי לראות מה צריכים להוסיף עוד עלי.
- 13 והנני ידו הדו"ש ומברכו
- 14 **יוסף יצחק.**
- 1 ב"ה, י"ט אדר, תרצ"א.
- 2 ריגא
- 3 כבוד ידידי הנכבד, החכם הנעלה ואוהב
- 4 מושכלות, בעל מרות תרומיות מר
- 5 מיכאל שי
- 6 שלום וברכה!
- 7 מכתבו מ"ח אדר קבלתי בתודה רבה. בודאי שהי

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

אגרות קודש

[כ"א מרחשון, ה'תשל"ב]

אזכיר עה"צ.

ונאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב - וילמוד תורה בשמחה.

ע"פ מש"נ ורפא ירפא - יעשה כהוראות רופא בהנ"ל.

חתי"ת.

אזכיר עה"צ לכהנ"ל.

פרשת ויצא

כח ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה:
 * ויפגע במקום וילן שם כִּיבֵּא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח
 מֵאֲבֵנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מִרְאשֵׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם
 הַהוּא: * וַיַּחְלֹם וַהֲגָה סֵלֶם מִצַּב אֲרֻצָּה וְרֵאשׁוּ
 מִגַּיַע הַשְּׁמַיְמָה וַהֲגָה מִלֵּאכֵי אֱלֹהִים עֲלֵים
 וַיִּרְדִּים בּוֹ: (יב) * וַהֲגָה יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר
 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ אֲבִיךָ וְאֵלֹהֵי יִצְחָק
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְנַנֶּה
 וְלוֹרְעֶךָ: * וַהֲיָה זֶרְעֶךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ וּפְרֻצַּת
 יָמָה וְקִדְמָה וְצִפְנָה וְגִבְעָה וְנִבְרָכוּ בְךָ כָּל־
 מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה וּבֹרְעֶךָ: * וַהֲגָה אֲנֹכִי עִמָּךְ
 וְשִׁמְרֵתִיךָ כְּכֹל אֲשֶׁר־תֵּלֵךְ וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל־
 הָאָדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר
 אִם־עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לְךָ: * וַיִּיקָץ
 יַעֲקֹב מִשְׁנֵתוֹ וַיֹּאמֶר אֲבֵן יֵשׁ יְהוָה בַּמָּקוֹם
 הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי: * וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה־
 נִרְאָה הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם־בַּיִת אֱלֹהִים
 וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם: (יג) וַיִּשְׁכַּם יַעֲקֹב בַּבֶּקֶר
 וַיִּקַּח אֶת־הָאֲבָן אֲשֶׁר־שָׂם מִרְאשֵׁתָיו וַיִּשֶׂם
 אֹתָהּ מִצְבֵּה וַיִּצַק שָׁמֶן עַל־רֵאשֻׁתָּהּ: * וַיִּקְרָא
 אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בַּיַּת־אֵל וְאוּלָם לְזוֹ
 שֵׁם־הָעִיר לְרֵאשִׁיטָה: * וַיִּדָּר יַעֲקֹב נָדָר לֵאמֹר
 אִם־יְהִיָּה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשָׁמְרֵנִי בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה
 אֲשֶׁר אֲנֹכִי הוֹלֵךְ וְנִתְּנָלִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וְכִבְדָּה
 לְלִבָּשׁ: * וְשִׁכַּתִּי בְשָׁלוֹם אֶל־בַּיִת אָבִי וַהֲיָה
 יְהוָה לִי לְאֱלֹהִים: * וַהֲאֲבֵן הַזֹּאת אֲשֶׁר־
 שָׁמַתִּי מִצְבֵּה יְהִיָּה בַּיִת אֱלֹהִים וְכֹל אֲשֶׁר
 תִּתֵּן־לִי עֲשֶׂר אֶעֱשְׂרֶנּוּ לְךָ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות כ"ד כה עמ' 155)

ויפגע במקום (כח, יא)

לשון תפלה . . שקפצה לו הארץ (רש"י)

יש לשאל, מה הקשר בין שני הפרושים ב"ויפגע". ויש לומר, דהנה תפלת ערבית רשות, ובטעם הדבר מבאר

בחסידות, מפני שהיא קשורה בדרך נעלית כזו שאינה נמשכת על ידי עבודת האדם, אלא כאלו 'מאליו וממילא'. ולכן נרמזה תפלה זו ונקראת בתבת "ויפגע", שכן ביחס לעבודת האדם ההמשכה היא כאלו 'לא בכונה'. ואף קפיצת הארץ באה מלמעלה, לא לפי הסדר הנגיל ולא על ידי עבודת האדם.

שני כט * וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני:
 קדם: * וירא והנה באר בשדה והנה שם
 שלשה עדריצאן רבצים עליה פי מן הבאר
 ההוא ישקו העדרים והאבן גדלה על פי
 הבאר: * ונאספוי שמה כל העדרים וגללו את
 האבן מעל פי הבאר והשקו את הצאן והשיבו
 את הצאן על פי הבאר למקמה: * ויאמר להם
 יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מחרן אנחנו:
 * ויאמר להם הידעתם את לבן בן נחור
 ויאמרו ידענו: * ויאמר להם השלום לו ויאמרו
 שלום והנה רחל בתו באה עם הצאן: * ויאמר
 הן עוד היום גדול לאעת האסף המקנה
 השקו הצאן ולכו רעו: * ויאמרו לא נוכל עד
 אשר יאספו כל העדרים וגללו את הצאן מעל
 פי הבאר והשקינו הצאן: * עודנו מדבר עמם
 ורחל באה עם הצאן אשר לאביה פי רעה
 הוא: * ויהי כאשר ראה יעקב את רחל בת לבן
 אחי אמו ואת צאן לבן אחי אמו ויגש יעקב
 וגל את הצאן מעל פי הבאר וישק את צאן
 לבן אחי אמו: * וישק יעקב לרחל וישא
 את קלו ויבך: * ויגד יעקב לרחל פי אחי אביה
 הוא וכי בנרבקה הוא ותרץ ותגד לאביה:
 * ויהי כששמע לבן את שמעו ויעקב בן אהתו
 וירץ לקראתו ויחפקלו וינשקלו ויביאהו
 אל ביתו ויספר ללבן את פליהדברים האלה:
 * ויאמר לו לבן אך עצמי ובשרי אתה וישב
 עמו חדש ימים: * ויאמר לבן ליעקב הכי אחי
 אתה ועבדתני חנם הגידה לי מה פשפפתך:

וּלְלָבָן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לְאָה וְשֵׁם
הַקְּטָנָה רָחֵל: ז' וְעֵינֵי לְאָה רַבּוֹת וְרַחֵל הֵיחָה
יַפְתָּאֵתָאֵר וַיִּפֶת מְרָאָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קטוי שיחות כרך לה עמ' 153)

וְעֵינֵי לְאָה רַבּוֹת וְרַחֵל הֵיחָה יַפְתָּאֵתָאֵר (כט, יז)
לְאָה - שְׁהִיו עֵינֶיהָ רַבּוֹת מִבְּכִי, שִׁכַּח לַעֲבֹדֶת בְּעַלֵּי
תְּשׁוּבָה; וּבְנֵיהָ חֲטָאוּ בַמְכִירֶת יוֹסֵף וַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל כָּךְ.
רַחֵל - שְׁהֵיחָה יַפֶּת תֹּאֵר, לֵאל מוֹם וּפְגָם, שִׁכַּח לַעֲבֹדֶת
הַצְּדִיקִים, שְׁלֵמוֹת בְּקִיּוֹם הַמְצוֹת; וּבְנֵיהָ (יוֹסֵף וּבְנֵימִין) לֹא
חֲטָאוּ. לָכֵן הָיוּ הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרִים: שְׂרַחֵל מִיַּעֲדֶת לַיַּעֲקֹב, כִּי
הוּא אִישׁ תָּם וְיֹשֵׁב אֱהָלִים, עֲבֹדֶת הַצְּדִיקִים; וְלְאָה מִיַּעֲדֶת
לַעֲשׂוֹ, כִּי בִכְחָה לְהַחֲזִירוֹ לְמוֹטָב.

שְׁלִישִׁי י" וַיֵּאָהֵב יַעֲקֹב אֶת־רַחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבֹדָךְ
שִׁבְעַת שָׁנִים בְּרַחֵל בְּתוֹךְ הַקְּטָנָה: ט' וַיֹּאמֶר לָבָן
טוֹב תַּתִּי אֶתָּה לָךְ מִתַּתִּי אֶתָּה לְאִישׁ אַחֵר
שָׁבָה עִמָּדִי: כ' וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל שִׁבְעַת שָׁנִים
וַיְהִיו בְּעֵינָיו כְּיָמִים אַחָדִים בְּאֶהְבְּתוֹ אֶתָּה:
כ"א וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבָן הֲבֵה אֶת־אִשְׁתִּי כִּי
מָלְאוּ יָמִי וְאֶבֹּאֶה אֵלֶיךָ: כ"ב וַיֹּאסֵף לָבָן אֶת־
כָּל־אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה: כ"ג וַיְהִי בְעָרֵב
וַיִּקַּח אֶת־לְאָה בִּתּוֹ וַיָּבֵא אֶתָּה אֵלָיו וַיָּבֵא
אֵלֶיךָ: כ"ד וַיִּתֵּן לָבָן לָהּ אֶת־זֹלְפָה שִׁפְחָתוֹ לְלְאָה
בִּתּוֹ שִׁפְחָה: כ"ה וַיְהִי כַּבֶּכֶר וְהִנֵּה־הוּא לְאָה
וַיֹּאמֶר אֶל־לָבָן מַה־זֹּאת עָשִׂיתְ לִי הֲלֹא בְרַחֵל
עֲבָדְתִּי עִמָּדִי וְלָמָּה רַמִּיתֵנִי: ט"ו וַיֹּאמֶר לָבָן
לֹא־יַעַשֶׂה כֵּן בְּמִקוֹמִנוּ לְתַת הַצְּעִירָה לְפָנֵי
הַבְּכִירָה: ט"ז מִלֹּא שִׁבְעַת זֹאת וְנִתְּנָה לָךְ גַּם־אֶת־
זֹאת בְּעַבְדָּהּ אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שִׁבְעַת־
שָׁנִים אַחֲרוֹת: כ"ח וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן וַיִּמְלֵא שִׁבְעַת
זֹאת וַיִּתֵּן־לוֹ אֶת־רַחֵל בִּתּוֹ לוֹ לְאִשָּׁה: כ"ט וַיִּתֵּן
לָבָן לְרַחֵל בִּתּוֹ אֶת־בְּלָהָה שִׁפְחָתוֹ לָהּ
לְשִׁפְחָה: ל' וַיָּבֵא גַם אֶל־רַחֵל וַיֵּאָהֵב גַּם־אֶת־
רַחֵל מִלְּאָה וַיַּעֲבֹד עִמָּו עוֹד שִׁבְעַת־שָׁנִים
אַחֲרוֹת: ל"א וַיִּרְא יְהוָה כִּי־שָׁנְאוּהָ לְאָה וַיִּפְתַּח

אֶת־רַחֲמָהּ וְרַחֵל עָקְרָה: כ"ב וַתַּהַר לְאָה וַתֵּלֶד
כֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי־רָאָה יְהוָה
בְּעֵינָי כִּי עָתָה יֵאָהֲבֵנִי אִישִׁי: כ"ג וַתַּהַר עוֹד
וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע יְהוָה כִּי־שָׁנְאוּהָ
אֲנֹכִי וַיִּתֵּן־לִי גַם־אֶת־זוֹה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן:
כ"ד וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר עָתָה הַפֶּעַם
יֵלֶוּה אִישִׁי אֵלָי כִּי־יִלְדֵתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים
עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ לֵוִי: כ"ה וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן
וַתֹּאמֶר הַפֶּעַם אוֹדָה אֶת־יְהוָה עַל־כֵּן קָרָאָה
שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד מִלְּדַת: ל' וַתִּרְא רַחֵל
כִּי לֹא יֵלְדָה לַיַּעֲקֹב וַתִּקְנָא רַחֵל בְּאַחֲתָהּ
וַתֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הֲבֵה־לִּי בָנִים וְאִם־אֵין מִתָּה
אֲנֹכִי: ל"א וַיַּחֲרָאֵף יַעֲקֹב בְּרַחֵל וַיֹּאמֶר הַתַּחַת
אֱלֹהִים אֲנֹכִי אֲשֶׁר־מָנַע מִמֶּךָ פְּרִי־בֶטֶן:
ל"ב וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמַתִּי בְלָהָה בֵּא אֵלֶיךָ וַתֵּלֶד
עַל־כֵּרְפִי וְאֶבְנָה גַם־אֲנֹכִי מִמֶּנָּה: ל"ג וַתִּתֵּן־לוֹ
אֶת־בְּלָהָה שִׁפְחָתָה לְאִשָּׁה וַיָּבֵא אֵלֶיךָ יַעֲקֹב:
ל"ד וַתַּהַר בְּלָהָה וַתֵּלֶד לַיַּעֲקֹב בֵּן: ל"ה וַתֹּאמֶר רַחֵל
דַּגְנִי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקִלִּי וַיִּתֵּן־לִי בֵן עַל־כֵּן
קָרָאָה שְׁמוֹ דָּן: ל"ו וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בְּלָהָה
שִׁפְחָת רַחֵל בֵּן שְׁנֵי לַיַּעֲקֹב: ל"ז וַתֹּאמֶר רַחֵל
נִפְתְּלוּ אֱלֹהִים | נִפְתַּלְתִּי עִם־אַחֲתִי גַם־יִכְלַתִּי
וַתִּקְרָא שְׁמוֹ נִפְתָּלִי: ל"ח וַתִּרְא לְאָה כִּי עֹמְדָה
מִלְּדַת וַתִּקַּח אֶת־זֹלְפָה שִׁפְחָתָה וַתִּתֵּן אֶתָּה
לַיַּעֲקֹב לְאִשָּׁה: ל"ט וַתֵּלֶד זֹלְפָה שִׁפְחָת לְאָה
לַיַּעֲקֹב בֵּן: מ' וַתֹּאמֶר לְאָה כְּתִיב בְּגֵר קָרִי בְּאֵי גֵר
וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֵּד: מ"א וַתֵּלֶד זֹלְפָה שִׁפְחָת
לְאָה בֵּן שְׁנֵי לַיַּעֲקֹב: מ"ב וַתֹּאמֶר לְאָה בְּאִשְׁרֵי
כִּי אֲשֶׁרוּנִי בָנוֹת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אֲשֶׁר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (199 השיחות תשנ"ב א עמ' 264)

וַתַּעֲמֹד מִלְּדַת (כט, לה)

פְּסוּק זֶה נֹאמֵר בִּיהוּדָה, בּוֹ נֹאמֵר "לֹא יְסוּר שְׂבֵט מִיהוּדָה
... עַד כִּי יָבֵא שִׁילָה" (מְלַךְ הַמְּשִׁיחַ). וַיֵּשֶׁ לּוֹמֵר, שְׂרוּמוֹ עַל
הַגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלָמָה, שְׂאִין אַחֲרֶיהָ גְלוּת. דְּהַגֵּה "כָּל

~ נקודות משיחות קודש ~ (מקוטי שיחות כרך 2 עמ' 134)

הפעם יזבילני אישי . . . ותקרא את שמו זבולון (ל, כ)

לא תהא עקר דירתו אלא עמי (רש"י)

צדיקים דומים לבוראן. הקב"ה נתאנה שיהיה לו דירה בתחתונים; ואף עקר דירתו של יעקב אבינו נקבע בקשר ללידת זבולון, שעסק במסחר (לא בקשר ללידת יששכר, שעסק בתורה), קרי: זכוד העולם והפיכתו ל'דירה' לו יתברך.

חמישי כה ויאמר נקבה שברך עלי ואתנה: כה ויאמר אליו אתה ידעת את אשר עבדתיו ואת אשר היה מקנך אתי: כי מעט אשר היה לך לפני ויפרץ לרב ויברך יהוה אתך לרגלי ועתה מתי אעשה גם אנכי לביתי: ויאמר מה אתן לך ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה אם תעשה לי הדבר הזה אשובה ארעה צאנך אשמר: אעבר בכל צאנך היום הסר משם כל־שה ונקד וטלוא וכל־שה־חום בפשבים וטלוא ונקד בעזים והיה שכרי: וענתה־בי צדקתי ביום מחר כִּי־תבוא על־שכרי לפניך כל אשר־איננו נקד וטלוא בעזים וחום בפשבים גנוב הוא אתי: ויאמר לכן הן לו יהי כדברך: ויסר ביום ההוא את־התִּישִׁים העקדים והטלאים ואת כל־העזים הנקדות והטלאות כל אשר־לכן בו וכל־חום בפשבים ויתן ביד־בניו: וישם דרך שלשת ימים בינו ובין יעקב ויעקב רעה את־צאן לכן הנותרת: ויבא־לו יעקב מקל לבנה לח ולו וערמוז ויפצל בהן פצלות לבנות מחשף הלכן אשר על־המקלות: ויצג את־המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות המים אשר תבאן הצאן לשותות לנכח הצאן ויחמנה בבאן לשותות: ויחמו הצאן אל־המקלות ותלדן הצאן עקדים נקדים וטלאים:

השירות לשון נקבה, חוץ משירה דלעתיד לשון זכר". כלומר: "שהנקבה יש לה צער לידה (פידוע שהגלות נמשל לעבור והגאלה ללידה. וכן חבלי ימות המשיח נקראים בשם חבלי לידה), אף כל הנסים יש אחריהם צער; חוץ מלעתיד שאין אחריה צער . . . כזכרים לא יולידם" (תוספות פסחים קטו, ב).

רבי י' וילך ראובן בימי קציר־חטים וימצא דודאים בשדה ויבא אתם אל־לאה אמו ותאמר רחל אל־לאה תניני לי מדודאי בנגד: ותאמר לה המעט קחתך את־אישי ולקחת גם את־דודאי בני ותאמר רחל לכן ישלב עמך הלילה תחת דודאי בנגד: ויבא יעקב מן־השדה בערב ויצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא בי שכר שכרתיו בדודאי בני וישלב עמך בלילה הוא: וישמע אלהים אל־לאה ותהר ותלד ליעקב בן חמישי: ותאמר לאה נתן אלהים שכרי אשר־נתתני שפחתי לאישי ותקרא שמו יששכר: ותהר עוד לאה ותלד בן־ששי ליעקב: ותאמר לאה זבדני אלהים | אתי זבד טוב הפעם וזבילני אישי כִּי־לדתני לו ששה בנים ותקרא את־שמו זבולון: ואחר ילדה בת ותקרא את־שמה דינה: ויזכר אלהים את־רחל וישמע אליה אלהים ויפתח את־רחמה: ותהר ותלד בן ותאמר אסף אלהים את־חרפתי: ותקרא את־שמו יוסף לאמר יסף יהוה לי בן אחר: ויהי כאשר ילדה רחל את־יוסף ויאמר יעקב אל־לכן שלחני ואלכה אל־מקומי ולא רצו: ותנה את־נשי ואת־ילדי אשר עבדתי אתך בהן ואלכה בי אתה ידעת את־עבדתי אשר עבדתיו: ויאמר אליו לכן אסניא מצאתי חן בעיניך נחשתי ויברכני יהוה בגלגלך:

וַיַּעַן רַחֵל וְלֵאָה וּתְאֹמַרְנָה לֹא הָעוֹד לָנוּ חֶלֶק
 וְנַחֲלָה בְּבֵית אָבִינוּ: ^ט הֲלוֹא נִבְרִיאוֹת נַחֲשַׁבְנוּ לֹא
 כִּי מִכְרָנוּ וַיֵּאכַל גַּם-אֶכּוֹל אֶת-כַּסְפֵּנוּ: ^ט כִּי
 כָּל-הָעֵשָׂר אֲשֶׁר הֵצִיל אֱלֹהִים מֵאֲבִינוּ לָנוּ הוּא
 וְלִבְנֵינוּ וְעַתָּה כֹּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֵלֶיךָ
 עָשָׂה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (99 השיחות תשמ"ח א עמ' 113)

ויפרץ האיש מאד מאד (לא, מג)

בתחלת הליכתו של יעקב לתרן בשרו הקב"ה ויפרצת
 ימה וקדמה וצפונה ונגבה". ולכאורה, לשם מה נאמרה לו
 בשורה זו, ולא די בהבטחה "והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל
 אשר תלך" כדי שלא ירא מהליכה זו. וגם לומר, שהקב"ה
 הודיע לו שהוא יורד לתרן כדי 'לפרץ' את המדינה
 וההגבלה של 'תרן' אף של מקום' ולהקים שם את בית
 ישראל, באפן של "משתו שלמה". ועל ידי עבודתו זו נהיה
 אצלו 'ויפרץ האיש'.

ששי ^י ויקם יעקב וישא את-בניו ואת-נשיו
 על-הגמלים: ^{יא} וינהג את-כל-מקנהו ואת-כל-
 רכשו אשר רכש מקנה קנינו אשר רכש בפרדן
 ארם לבוא אל-יצחק אביו ארצה כנען: ^{יב} ולבן
 הלך לגזו את-צאנו ותגנב רחל את-התפרים
 אשר לאביה: ^{יג} ויגנב יעקב את-לב לבן
 הארמי על-בלי הגיד לו כי ברח הוא:
^{יד} ויברח הוא וכל-אשר-לו ויקם ויעבר את-
 הנהר וישם את-בניו הַר הגלעד: ^{טו} ויגד לבן
 ביום השלישי כי ברח יעקב: ^{טז} ויקח את-אחיו
 עמו וירדף אחריו דרך שבעת ימים וידבק
 אתו בחר הגלעד: ^{יז} ויבא אלהים אל-לבן
 הארמי בחלם הלילה ויאמר לו השמר לך
 פן-תדבר עם-יעקב מפּוֹב עֲדָרֶע: ^{יח} וישג לבן
 את-יעקב ויעקב תקע את-אהלו פהר ולבן
 תקע את-אחיו בחר הגלעד: ^{יט} ויאמר לבן
 ליעקב מה עשית ותגנב את-לכבי ותנהג
 את-בנתי בשביות חרב: ^כ למה נחפאת לברח
 ותגנב אתי ולא-הגדת לי ואשלחך בשמחה

והקשבים הפריד יעקב ויתן פני הצאן אל-
 עקד וכל-חום בצאן לבן וישת לו עדרים לבדו
 ולא שתם על-צאן לבן: ^{כא} והיה בכל-יחם
 הצאן המקשרות וישם יעקב את-המקלות
 לעיני הצאן פרהטים ליחמנה במקלות:
^{כב} ובהעטוף הצאן לא ישים והיה העטפים
 ללבן והקשרים ליעקב: ^{כג} ויפרץ האיש מאד
 מאד ויהי-לו צאן רבות ושפחות ועבדים
 וגמלים וחמורים: ^{כד} וישמע את-דברי בני-
 לבן לאמר לקח יעקב את-כל-אשר לאבינו
 ומאשר לאבינו עשה את-כל-הפּבֵד הוּח:
^{כה} וירא יעקב את-פני לבן והנה איננו עמו
 בתמול שלשום: ^{כו} ויאמר יהוה אלי-יעקב שוב
 אל-ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך:
^{כז} וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה
 אל-צאנו: ^{כח} ויאמר להן ראה אנכי את-פני
 אביכן פי-איננו אלי בתמול שלשם ואלהי אבי
 היה עמדי: ^{כט} ואתנה ידעתן פי בכל-כחי עבדתי
 את-אביכן: ^ל ואביכן התל פי והחלף את-
 משפּרתי עשרת מנים ולא-נתנו אלהים להרע
 עמדי: ^{לא} אם-פה יאמר נקדים יהיה שכרך
 וילדו כל-הצאן נקדים ואם-פה יאמר עקדים
 יהיה שכרך וילדו כל-הצאן עקדים: ^{לב} ויצל
 אלהים את-מקנה אביכם ויתן-לי: ^{לג} ויהי בעת
 יחם הצאן ואשא עיני וארא בחלום והנה
 העתדים העלים על-הצאן עקדים נקדים
 וברדים: ^{לד} ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום
 יעקב ואמר הנני: ^{לה} ויאמר שא-נא עיניך וראה
 פלהעתדים העלים על-הצאן עקדים נקדים
 וברדים פי ראיתי את-כל-אשר לבן עשה לך:
^{לו} אנכי האל בית-אל אשר משחת שם מצבה
 אשר נדרת לי שם נדר עתה קום צא
 מן-הארץ הזאת ושוב אל-ארץ מולדתך:

~ נקודות משיחות קודש ~ (144 עמוד תנ"א א עמוד 144)

ביום אכלני חרב וקרח בלילה (לא, מ)

יעקב הקפיד לא על צער עצמו, אלא על כך שהצער מנע ממנו שלמות העבודה בתור 'מורכבה'. וכמאמר רז"ל "האבות הן הן המורכבה" (ובפרט בחיר שבאבות), ומבאר בספר הפניא (פכ"א) שהיו "קדושים ומבדלים מענייני עולם הזה... כל ימיהם" (גם בהיות יעקב בבית לבן, בפרק). (ולמעשה משולחן ערוך אדמו"ר תנן הלכות נזקי גוף ונפש סעיף ד' בקנטרס אחרון (ב): מה שאוסר לצער גופו - צריך עיון גדול מיעקב אבינו, שאכלו חרב וקרח).

שביעי מ' ויען לבן ויאמר אלי יעקב הבנות בנתי והבנים בני והצאן צאני וכל אשר אתה ראה ליהוא ולבנתי מה אעשה לאלה היום או לבניהן אשר ילדו: מ' ועתה לכה נכרתה ברית אני ואתה והיה לעד ביני ובינך: כ"ה ויקח יעקב אבן וירימה מצבה: כ"ו ויאמר יעקב לאחיו לקחו אבנים ויקחו אבנים ויעשו גל ויאכלו שם על הגל: כ"ז ויקרא לו לבן שיהודא ויעקב קרא לו גלעד: כ"ח ויאמר לבן הגל הזה עד ביני ובינך היום על כן קרא שמו גלעד: כ"ט והמצפה אשר אמר יצף יהיה ביני ובינך כי נסתה איש מרעהו: ל' אם תענה את בנתי ואם תקח נשים על בנתי אין איש עמנו ראה אלהים עד ביני ובינך: ל"א ויאמר לבן ליעקב הנה הנה הגל הזה והנה המצבה אשר ירתי ביני ובינך: ל"ב עד הגל הזה ועדה המצבה אם אני לא אעבר אליך את הגל הזה ואם אתה לא תעבר אלי את הגל הזה ואת המצבה הזאת לרעה: ל"ג אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו אלהי אביהם וישבע יעקב בפחד אביו ויצחק וויצח יעקב זבח פהר ויקרא לאחיו לאכל לחם ויאכלו לחם וילינו פהר: ל"ד וישפם לבן בבקר וישק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם וילך וישב לבן למקומו: ל"ה ויעקב הלך לדרפו ויפגעו בו מלאכי אלהים: ל"ו ויאמר יעקב פאשר

ובשרים בתך ובכנור: כ"א ולא נמשתיני לנשק לבני ולבנתי עתה הסבלת עשו: כ"ב יש לאל ידי לעשות עמכם רע ואלהי אביכם אמש | אמר אלי לאמר השמור לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע: כ"ג ועתה הלך הלכת פי נכסף נכספתה לבית אביך למה גנבת את אלהי: כ"ד ויען יעקב ויאמר לבן פי יראתי פי אמרתי פן תגזל את בנותיך מעמי: כ"ה עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה נגד אחינו הפר לך מה עמדי וקח לך ולא ידע יעקב פי רחל גנבתם: כ"ז ויבא לבן באהל יעקב | ובאהל לאה ובאהל שתי האמהות ולא מצא ויצא מאהל לאה ויבא באהל רחל: כ"ח ורחל לקחה את התרפים ותשמש בכר הגמל ותשב עליהם וימשש לבן את כל האהל ולא מצא: כ"ט ותאמר אל אביה אל יחר בעיני אדני פי לוא אוכל לקום מפניך כי דרך נשים לי ויחפש ולא מצא את התרפים: ל' ויחר ליעקב וירב בלבן ויען יעקב ויאמר לבן מה פשעי מה חטאתי פי דלקת אחרי: ל"א כי מששתי את כל פלי מה מצאת מכל פלי ביתך שים פה נגד אחי ואחיו ויכחו בין שנינו: ל"ב זה עשרים שנה אנכי עמך רחל לך ועוד לא שפלו ואילו צאנך לא אכלתי: ל"ג טרפה לא תבאתי אליך אנכי אחטנה מידי תבקשנה גנבתי יום וגנבתי לילה: ל"ד הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותדר שנת מעיני: ל"ה זה לי עשרים שנה בביתך עבדתיך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך ושש שנים בצאנך ותחלף את משפחתי עשרת מנים: ל"ז לולי אלהי אבי אלהי אברהם ופחד יצחק היה לי פי עתה ריקם שלחתי את עניי ואת יגיע פפי ראה אלהים ויזכה אמש:

**רָאם מַחְנֶה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שְׁם־הַמָּקוֹם
הַהוּא מַחְנֵים:**

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אַמֵּן בְּעֵלְמָא דִּי בְרָא
כְרַעוּתָהּ וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוּרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אַמֵּן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֵגְלָא וּבְזֶמֶן קָרִיב וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ
לְעַלְמֵי וּלְעַלְמֵי עַלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמַם,
וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְקֻדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אַמֵּן לְעֵלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא,
תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְאִמְרִין בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 129)
וְאִם אַתָּה לֹא תַעֲבֹר אֵלַי אֶת הַגֹּל הַזֶּה . . . לְרַעְיָה (לא, נב)
אָבֵל אַתָּה עוֹבֵר לְפָרְקָמְטָא (רש"י)
מְבַאֵר בְּחִסְדוֹתָי, שְׁ"גֵל" רוֹמְזוּ לְ"ג בְּעַמְר. וַיֵּשׁ לְבָאָר אֶת
הַקָּשָׁר שֶׁבֵּין שְׁנֵי הַדְּבָרִים. דְּהִנֵּה לְכַאוּרָה קָשָׁה, פִּיזֵר גְּלָה
רְשָׁב"י רִזִּין דְּאוּרִימָא, חֵלֶק הַנִּסְתֵּר שֶׁבַתּוֹרָה? אֵלָּא, הַמְחַצֵּה
הַמְבַדִּילָה בֵּין גְּלֵיזָא דְתּוֹרָה לְבֵין פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה אֵינָה חוֹמָה,
אֵלָּא גֵל, שְׂאֵפְשֵׁר לְעַבֵּר אוֹתוֹ לְטוֹבָה. בְּכַף מַעֲבִיר הַגֵּל
עֲצָמוּ אֶת הַמָּסָר שֶׁמִּתֵּר וְאֵף צְרִיף 'לְעַבֵּר אוֹתוֹ', כְּאִשֶּׁר בְּטוּל
הַמְחַצֵּה אֵינוֹ לְרַעְיָה ח"ו אֵלָּא לְטוֹבָה.

לב א וַיִּשְׁפֹּם לָכֵן בְּבִקְרָה וַיִּנְשֹׁק לְבִנָּיו
וּלְבָנוֹתָיו וַיְבָרַךְ אֹתָהֶם וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לָכֵן לְמַקְמוֹ:
ב וַיַּעֲקֹב הַלֵּךְ לְדִרְבּוֹ וַיִּפְגְּעוּבוֹ מְלֹאכֵי אֱלֹהִים:
ג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כְּאִשֶּׁר רָאם מַחְנֶה אֱלֹהִים זֶה
וַיִּקְרָא שְׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא מַחְנֵים:

פפפ קמ"ח פסוקים. חלק", מחנ"ם סימן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטה במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עֵינֵי־חַיִּים הֵיא לְמוֹחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מְאִשְׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבְתֵיהָ שְׁלוֹם. אַרְף יָמִים בִּימִינָהּ,
בְּשִׂמְאֵלָה עִשָּׂר וּכְבוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיְגַדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדְרִי:

מדִּיִּיקִים לְגִלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נִגַּד הַתֵּפֶר, שֶׁמִּקוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מְבַחוּץ. * הַאֲבֵנֵט חוֹגְרִים
בְּתַחֲלִילת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמְרִים בְּאֵמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְבְנֵי־אֵי הָאֵמֶת וְצִדֵּק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה. כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

ז ועמי תלואים למשובתי, עמי תלויים ומספקים בדתם אם לשוב אלי, וממתנים עד שאשוב אליהם תחלה להטיב עמם. ואל על יקראו להם הנביאים בלם קוראים אל העם שהוא ישוב תחלה אל על, כלומר לה' העליון. יחד לא ירומם, הנה בלם יחד לא ירוממו ולא

ז ועמי תלואים מספקים למשובתי אליהם וממתנים שאשוב אליהם תחלה להטיב עמם. אבל ואל על העליון ברוך הוא עליכם לשוב תחלה יקראו להם הנביאים בלם, בכל זאת יחד לא ירומם אין בלם מי שרומם אותו העליון כלברו לשוב אליו תחלה: ח איך אתנגד אפרים ביד הנבילים

ייעלו תשובה לעשות. ח) איך אתנגד אפרים, אף על פי שחטאה לפני, אני מרחם, ואומר איך אתנגד אפרים ביד אויב. אמנגד ישראל, איך אמסר אותך ישראל ביד צוררדי. גהפך עלי לבי, אף על פי שבעסתי, נהפך עלי לבי להם עלי. יחד נכמרו נחומי, כל מדותי בידה התחממו והתעררו להנחם על הרעה אשר היה ראוי לעשות. ט) פי אל אנכי, המקום דבר הבטחתי לטובה, ואין מדתי להנחם על הטובה. בקרפך קדוש, בך הבטחתי להשרות שכנתי בקרפך. ולא אבוא בעיר, ולא אבוא בעיר אחרת להשרות שכנתי, פי אם בירושלים. י) פארית ישאג, עוד ישאג להם פארית שיצאו מן הגליות, וילכו אחריו. ויחרדו בנים מלם, ויתנועעו בני ישראל לשוב מן הגליות שבמדינות המערב. א) סבבני בכחש אפרים, הנה מלכות אפרים סבבו אותי כאלו הם שבים אלי, אבל וכחשו בי, פי לבם כל עמם. ויהודה עד רד עם אל, אבל מלכות יהודה עדין היא מושלת עם האל, כלומר מכריחה את העם ללכת עם האל גדתי התורה. ועם קדושים גאמון, ועם אלהים קדושים גאמון. ב) רועה רוח ורודף קדים, כלומר, עוסק הוא בדברי הכל. ושמן למצרים יובל, מובילים שמן למצרים, לשחר אותם שיבואו לעור מן האויב. ג) עם יהודה, פי אחר כך גם יהודה תרעו

הפטרה לפרשת ויצא לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד תרגום

בהושע פרק יא"ב

יא ז ועמי תלואים למשובתי ואל על יקראו להם לא ירומם: ח איך אתנגד אפרים אמנגד ישראל איך אתנגד כדדמה אשימך בצבאים נהפך עלי לבי יחד נכמרו נחומי: ט לא אעשה חרון אפי לא אשוב לשחת אפרים פי אל אנכי ולא איש בקרפך קדוש ולא אבוא בעיר: י אחרת להשרות שכנתי: יא או בנימי המשיח אחר יהודה ילכו בני ישראל אל ארצם, פארית ישאג כמו שעל ידי שאנת הארצה מתאספים אליו כל החיות, פן יאספו בני ישראל לקול שאנת האל ותכרז בירי הוא ישאג בקול לישראל ויחרדו בנים ועורר הלבבות וימחרו לבוא מלם ממזרח וממערב: יא יחרדו ומחרו לבוא כצפול ממצרים וכיונה הממחרים לעוף מארץ אשור והושבתים ואושיב אותם לבשת עליבתיים גאם יהודה: א סבבני בכחש בכפירה אפרים ובמרמה בית ישראל פי הקפני סביב בית המקדש בעבודת אלהים אחרים, אבל ויהודה עד רד מושל עם אל ללכת בדרך התורה ועם אלהים קדושים והוא לבד גאמון לקום מאמרו: ב אפרים רעה מתחבר עם דברי רוח לעבודה ויה ורדף רוח קדים בלתיים בעבדו העגלים, כנב מרבה לדבר, ושד עושק ירבה וברית עם אשור יכרתו להיות בעורתו בשבא

מעלליהם. ולפקד על יעקב, כלומר, על יהודה ועל כל השבטים. ד) בפתן עקב את אחיו, מכאן מונה חסדי הקב"ה עם יעקב אבינו והאותות שהראה לו על ירעו אחריו. ומה שהיתה ידו של יעקב אומנת

אליו צרות האויב ושמן למצרים יובל לשחרו לעור לו מול האויב: ג הואיל וגם יהודה סרח אחר כך לבן וריב ליהודה עם יהודה ולפקד עלי יעקב עשרת השבטים בדרכיו שהיו מלתיים רעים פי לא יכרו חסדי עמם במעלליו

שי למורא

עטרת מרים

יעֹשֵׁב לוֹ: ד' הלא יעֹקֵב אֶבְיָהֶם עוֹדוּ בְּכַתֵּן אִמּוֹ יַעֲקֹב אֶת־אֶחָיו אֲהוּ בַעֲבָב עֵשׂוֹ אֲחָיו וּבְאֹנֹן וּבְכַחוֹ נַעֲשֶׂה שֶׁר אֶת־אֱלֹהִים עַל הַמִּלְאָךְ שֶׁרוֹ שֶׁל עֵשׂוֹ וְהַתְּגַבֵּר עִמּוֹ כִּי יַעֲקֹב הַתְּגַבֵּר עִלָּיו: ה' וַיִּשָּׂר נַעֲשֶׂה שֶׁר אֶל־מִלְאָךְ וַיִּכְלַ נְצַחוֹ, אִוּ בָּכָה הַמִּלְאָךְ וַיִּתְחַנֵּן לוֹ לְהַצִּיחֹ לְלִכְתָּ, וְכֵה אָמַר הִנֵּה בְּבֵית־אֵל

בַּעֲבָב עֵשׂוֹ, הִיָּה לְסִימָן שֶׁיַּעֲקֹב יִהְיֶה גְבִיר עַל עֵשׂוֹ. וּבְאֹנֹן שָׂרָה אֶת אֱלֹהִים, וּבְכַחוֹ נַעֲשֶׂה שֶׁר עַל הַמִּלְאָךְ שֶׁתִּהְיֶה שֶׁרוֹ שֶׁל עֵשׂוֹ, בְּשִׁתִּיה נֶאֱכַב עִמּוֹ וְהַתְּגַבֵּר עִלָּיו. (ה) וַיִּשָּׂר אֵל מִלְאָךְ וַיִּכְלַ, הִיָּה שֶׁר עַל הַמִּלְאָךְ וַיִּנְצַחוֹ. בָּכָה וַיִּתְחַנֵּן לוֹ, הַמִּלְאָךְ בָּכָה אִוּ לְפָנָיו וְהִתְחַנַּן לַעֲקֹב שִׁימֹן לוֹ לְלִכְתָּ.

וְאָמַר הַמִּלְאָךְ "בֵּית אֵל יִמְצְאוּ וְשֵׁם יְדַבֵּר עִמָּנוּ," הִנֵּה בְּבֵית אֵל יִמְצָא ה' אֹתְנוּ, וְשֵׁם יְדַבֵּר עִמָּנוּ וְשֵׁם וְיָרְדֵךְ וְאֵנִי אֹרְדָה לְךָ שֵׁם עַל הַבְּרִיכוֹת. (ו) ה' וְיָרְדֵךְ, כְּפִי שִׁתִּימִי מֵאֵן, כֵּן אֲנִי עִמָּתָה; וְאִם הֵייתָם הוֹלְכִים עִמִּי כַּתְּמִימוֹת כִּי־עֹקֵב אֶבְיָכֶם, הֵייתִי נוֹרָג עִמָּכֶם כְּפִי שֶׁנִּהְיִיתִי עִמָּו. (ז) וְאֶתְהָ בְּאֶלְהֵיךְ תִּשׁוּב, בְּהַבְּטַחְתִּי וּבְמִשְׁעָנְתִּי שֶׁהוּא מְבַטֵּיחֵךְ, אֶתְהָ וְכֹל לְסִמָּן וְתִשׁוּב אֵלָיו. (ח) כִּנְעֵן בְּיָדוֹ מֵאֲנִי מְרָמָה, כְּלוּמַר, אֲבָל אֶתְהָ כְּסוּחֵר רַמְיָא אֲשֶׁר בְּיָדוֹ מֵאֲנִי מְרָמָה וְאוֹהֵב לַעֲשֹׂק אֶת הַבְּרִיאוֹת. (ט) עַד אוֹשִׁיבְךָ בְּאֶהְלִים בְּיָמֵי מוֹעֵד, עוֹד יָבוֹא זְמַן אֲשֶׁר תִּצָּא מִהַגּוֹלָה וְאוֹשִׁיב אוֹתְךָ בְּרִדְךָ בְּאֶהְלִים, כְּמוֹ בְּיָמֵי הַזְּמַן הַהוּא שֶׁצָּצָא מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. (י) וְיָבִיד הַנְּבִיאִים אֲדַרְמָה, אֲדַרְמָה לְהֵם דְּבָרֵי עַל יְדֵי מַשְׁלִים, כְּדִי לִשְׁכַּם עַל שׁוּמְעֵיהֶם. (יב) אִם גִּלְעָד אָנוּ, אִם גִּלְעָד הַחַל לַעֲשׂוֹת אָנוּ. שֶׁהֵם הַחֲלוּ לַעֲשׂוֹת הַרַע תַּחֲלָה, וְהֵם גָּלוּ תַּחֲלָה. אֲדִי שׁוּא הָיִו, רַק דְּבָרֵי שׁוּא וְהַבֵּל הָיִו מַעֲשֵׂיהֶם. בְּגִלְגָּל שׁוּרִים זְבַחוֹ, לַעֲבוּדָה זָרָה. גַּם מְזַבְּחוֹתֵם כְּגִלְגָּלִים, גַּם הַמְּזַבְּחוֹת שֶׁעֲשׂוּ לַעֲבוּדָה זָרָה הָיִו מְרַבִּים וְנִרְאִים כְּגֹבַהּ, כְּמוֹ הַגִּלְגָּלִים שֶׁהֵם עַל תַּלְמֵי הַשָּׂדֶה. תַּלְמֵי שָׂדֵי, הַתַּלְמִים שֶׁבְּשָׂדֵה. הֵם הַעֲרוּגוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בַּחֲרִישָׁה.

אֲחָיו וּבְאֹנֹן שָׂרָה אֶת־אֱלֹהִים: ה' וַיִּשָּׂר אֶל־מִלְאָךְ וַיִּכְלַ בָּכָה וַיִּתְחַנֵּן לוֹ בְּבֵית־אֵל יִמְצְאוּנוּ וְשֵׁם יְדַבֵּר עִמָּנוּ: וְיִהְיֶה אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יְהוָה זְכָרוֹ: וְאֶתְהָ בְּאֶלְהֵיךְ תִּשׁוּב חֶסֶד וּמִשְׁפָּט שְׁמֹר וְקוּנָה אֶל־אֱלֹהֵיךְ תִּמְיֹד: ה' כִּנְעֵן בְּיָדוֹ מֵאֲנִי מְרָמָה לַעֲשֹׂק אֶהָב: ט וַיֹּאמֶר אֶפְרָיִם אֲדִי עֲשִׂרְתִי מִצְּאֵתִי אָנוּ לִי כַּל־יִגְיַעִי לֹא יִמְצְאוּלִי עֵזוֹן אֲשֶׁר־חֲטָא: י וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֵיךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד אוֹשִׁיבְךָ בְּאֶהְלִים בְּיָמֵי מוֹעֵד: יא וְדַבַּרְתִּי עַל־הַנְּבִיאִים וְאֲנֹכִי חֲזוֹן הַרְבִּיתִי וְיָבִיד הַנְּבִיאִים אֲדַרְמָה: יב אִם־גִּלְעָד אָנוּ אֲדִי־שׁוּא הָיִו בְּגִלְגָּל שׁוּרִים זְבַחוֹ גַּם מְזַבְּחוֹתֵם כְּגִלְגָּלִים עַל תַּלְמֵי שָׂדֵי: יג וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שָׂדֵה אָרֶם וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל בְּאִשָּׁה וּבְאִשָּׁה שָׂמַר: יד וּבְנֵי־הָעֵלָה יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּבְנֵי־אֵלֶיךָ נִשְׁמַר:

בְּעֵבֶר יִשְׂרָאֵל לְלֶכֶן בְּאִשָּׁה הוּא רַחֵל וּבְאִשָּׁה אַחֶרֶת שָׂמַר אֶת הַצֵּאֵן וְכֵן הָיָה מְרֹב עֵינָיו, כִּי בָּנִים יָרְדוּ: יד וּבְנֵי־הָעֵלָה יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אֲרַבְעִים שָׁנָה שְׁהוּוּ כַּמְדָּרָב: כָּל זֶה לֹא הוֹעִיל, לְכֹן... יב אִם בָּא אֵל "גִּלְעָד אָנוּ" שֶׁבֶר וְאֹנֶם אֲדִי־שׁוּא לֹא בָּא בְּמִקְרָה, כִּי הָיִו בְּגִלְגָּל מְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ בַּתְּחִלָּה שׁוּרִים אֲשֶׁר זְבַחוֹ לְבַעַל וְגַם מְזַבְּחוֹתָם שֶׁעֲשׂוּ לַעֲבוּדַת כּוֹכָבִים הָיִו מְרֹבּוֹת כְּגִלְגָּלִים שֶׁל אֲבָנִים עַל תַּלְמֵי שָׂדֵי: יג וַיִּבְרַח יַעֲקֹב מִפְּנֵי עֵשׂוֹ אֲחָיו שָׂדֵה אָרֶם וְשֵׁם יַעֲבֹד יִשְׂרָאֵל לְלֶכֶן בְּאִשָּׁה הוּא רַחֵל וּבְאִשָּׁה אַחֶרֶת שָׂמַר אֶת הַצֵּאֵן וְכֵן הָיָה מְרֹב עֵינָיו, כִּי בָּנִים יָרְדוּ: יד וּבְנֵי־הָעֵלָה יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אֲרַבְעִים שָׁנָה שְׁהוּוּ כַּמְדָּרָב:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אִמַּת וְצַדִּיק:
נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:
שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לְבָנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יְתַבְרַךְ שְׁמֶךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תחילת זמן קידוש לבנה:
יום רביעי בערב, ו' כסלו

אגרות קודש

ב"ה, ד' מ"ח, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הראשון, איסור התפלה בתערובות והאיסור דמיקרופון (אפילו באם מכינים אותו מעש"ק) מובא בכ"מ, וגם פשוט, ולפלא השאלה בזה.

תקותי חזקה אף שאינו מזכיר עד"ז שיש לו קביעות עתים בלימוד תורת החסידות נוסף על לימודו בנגלה דתורה, וההכרח בזה מבואר בכ"מ מקומות, והי רצון שימשיך ויוסיף בזה כהציווי דמעלין בקדש ויעשה זה מתוך שמחה וטוב לבב.

בברכה לבשו"ט.

מובן שראיתי גם אני כמה מאמרים שנדפסו ומחפשים איזה קולות בהנוגע למיקרופון כו' - והקוראם רואה שאין לבעל המאמר ידיעה כדבעי במבנה המקרופון ואופן פעולתו, או שאין לו ידיעה בצד ההלכתי, או שחסר ידיעה בשניהם.

לוח זמנים לשבוע פרשת ויצא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמו"ר				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
17:18	16:20	17:08	17:10	16:40	16:43	09:42	09:39	08:48	08:44	08:12	08:09	06:13	06:08	באר שבע (ח)
17:15	16:10	17:04	17:07	16:39	16:42	09:42	09:39	08:48	08:45	08:12	08:09	06:15	06:10	חיפה (ח)
17:16	16:03	17:05	17:08	16:42	16:45	09:41	09:38	08:46	08:43	08:11	08:08	06:12	06:07	ירושלים (ח)
17:17	16:20	17:06	17:09	16:39	16:42	09:43	09:40	08:49	08:45	08:13	08:10	06:15	06:09	תל אביב (ח)
17:01	15:53	16:47	16:53	16:10	16:17	10:10	10:06	09:23	09:18	08:36	08:32	07:10	07:01	אוסטריה, וינה (ח)
21:01	19:58	20:48	20:41	20:17	20:10	10:43	10:43	09:29	09:31	08:45	08:47	05:56	06:01	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:08	16:02	16:54	16:59	16:19	16:25	10:11	10:07	09:23	09:18	08:38	08:33	07:07	06:58	אוקראינה, אודסה (ח)
16:36	15:28	16:22	16:28	15:45	15:52	09:44	09:40	08:57	08:52	08:10	08:06	06:43	06:34	אוקראינה, דונייצק (ח)
16:46	15:38	16:32	16:38	15:55	16:01	09:56	09:52	09:09	09:03	08:22	08:17	06:56	06:47	אוקראינה, דניפרופטרובסק (ח)
17:07	15:57	16:53	16:59	16:14	16:21	10:23	10:19	09:37	09:32	08:48	08:44	07:28	07:18	אוקראינה, זיטומיר (ח)
16:59	15:49	16:45	16:51	16:06	16:13	10:16	10:12	09:30	09:25	08:41	08:36	07:21	07:11	אוקראינה, קייב (ח)
17:36	16:33	17:23	17:28	16:51	16:56	10:36	10:32	09:47	09:43	09:03	08:59	07:30	07:22	איטליה, מילאנו (ח)
18:36	17:46	18:27	18:26	18:04	18:02	09:59	09:57	08:56	08:55	08:26	08:25	05:56	05:55	אקוודור, קיטו (ח)
20:25	19:24	20:12	20:06	19:43	19:37	10:19	10:19	09:07	09:08	08:25	08:27	05:37	05:41	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
21:38	20:31	21:24	21:16	20:50	20:43	11:05	11:06	09:50	09:52	09:01	09:05	06:12	06:17	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:31	16:30	17:19	17:22	16:48	16:52	10:14	10:10	09:22	09:18	08:43	08:39	06:56	06:50	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:17	16:16	17:05	17:09	16:34	16:38	10:04	10:01	09:13	09:09	08:33	08:29	06:49	06:42	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:18	16:17	17:06	17:10	16:34	16:38	10:05	10:01	09:14	09:10	08:33	08:30	06:50	06:43	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)
17:51	16:48	17:38	17:43	17:06	17:10	10:42	10:39	09:52	09:48	09:10	09:06	07:30	07:23	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:01	17:07	17:50	17:53	17:24	17:27	10:22	10:19	09:27	09:24	08:52	08:49	06:51	06:46	ארה"ב, האוסטון (ח)
17:25	16:28	17:14	17:17	16:46	16:49	09:55	09:52	09:02	08:58	08:25	08:22	06:30	06:24	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:06	17:13	17:56	17:58	17:30	17:32	10:19	10:16	09:23	09:20	08:49	08:47	06:43	06:39	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:12	16:11	17:00	17:04	16:28	16:32	10:00	09:57	09:10	09:06	08:29	08:25	06:47	06:40	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:42	16:41	17:30	17:34	16:58	17:03	10:28	10:25	09:37	09:33	08:57	08:53	07:13	07:06	ארה"ב, פיטסבורג (ח)
17:10	16:08	16:58	17:02	16:25	16:30	10:00	09:57	09:10	09:05	08:28	08:25	06:47	06:40	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:22	18:28	19:12	19:08	18:47	18:44	10:09	10:08	09:02	09:02	08:30	08:30	05:50	05:51	בוליביה, לה-פס (ח)
17:42	16:30	17:27	17:33	16:47	16:54	11:01	10:57	10:16	10:11	09:26	09:21	08:09	07:59	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:43	16:32	17:28	17:35	16:49	16:56	11:01	10:57	10:16	10:10	09:26	09:21	08:07	07:58	בלגיה, בריסל (ח)
19:10	18:19	18:59	18:55	18:38	18:34	09:39	09:39	08:30	08:31	07:55	07:56	05:12	05:14	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:56	18:01	18:46	18:41	18:20	18:16	09:28	09:27	08:19	08:19	07:44	07:45	05:02	05:03	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
16:59	15:52	16:44	16:51	16:06	16:13	10:20	10:16	09:35	09:29	08:44	08:39	07:28	07:18	בריטניה, לונדון (ח)
17:02	15:50	16:47	16:54	16:04	16:12	10:31	10:27	09:48	09:41	08:54	08:49	07:45	07:34	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
17:03	15:51	16:47	16:54	16:08	16:16	10:27	10:23	09:43	09:37	08:51	08:46	07:38	07:27	גרמניה, ברלין (ח)
17:28	16:17	17:13	17:19	16:34	16:41	10:43	10:39	09:57	09:52	09:08	09:04	07:47	07:38	גרמניה, פונקפורט (ח)
19:16	18:27	19:05	19:01	18:45	18:41	09:38	09:38	08:29	08:29	07:52	07:53	05:08	05:10	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:34	17:41	18:24	18:25	17:59	18:00	10:32	10:30	09:35	09:32	09:03	09:01	06:49	06:46	הודו, מומבאי (ח)
18:31	17:38	18:21	18:22	17:56	17:57	10:28	10:26	09:30	09:28	08:59	08:57	06:44	06:41	הודו, פונה (ח)
16:52	15:45	16:38	16:44	16:02	16:08	09:58	09:55	09:11	09:06	08:25	08:20	06:57	06:48	הונגריה, בודפשט (ח)
17:22	16:20	17:09	17:13	16:38	16:42	10:09	10:06	09:18	09:14	08:37	08:34	06:54	06:47	טורקיה, איסטנבול (ח)
17:52	16:52	17:40	17:44	17:10	17:14	10:31	10:28	09:39	09:35	09:00	08:57	07:12	07:05	יוון, אתונה (ח)
17:14	16:07	17:00	17:06	16:24	16:31	10:19	10:15	09:31	09:26	08:45	08:41	07:16	07:07	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת ויצא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:44	06:47	08:58	09:00	09:30	09:32	10:28	10:30	17:57	17:56	18:21	18:21	17:38	18:30
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	04:50	04:44	07:37	07:32	08:30	08:28	09:46	09:45	19:39	19:47	20:15	20:15	19:28	20:41
נפאל, קטמנדו (ח)	06:24	06:29	08:30	08:33	09:04	09:07	10:00	10:02	17:12	17:10	17:38	17:36	16:52	17:47
סינגפור, סינגפור (ח)	06:47	06:49	09:16	09:17	09:46	09:47	10:48	10:50	18:51	18:52	19:14	19:15	18:34	19:25
פולין, ורשא (ח)	06:56	07:06	08:15	08:20	09:06	09:12	09:52	09:56	15:44	15:37	16:25	16:18	15:20	16:33
פרו, לימה (ח)	05:33	05:33	08:10	08:10	08:41	08:41	09:46	09:47	18:13	18:16	18:37	18:40	17:57	18:49
צרפת, לאון (ח)	07:40	07:48	09:17	09:21	10:00	10:05	10:50	10:53	17:10	17:04	17:44	17:39	16:47	17:53
צרפת, פריז (ח)	07:59	08:08	09:28	09:33	10:15	10:20	11:03	11:07	17:12	17:06	17:48	17:42	16:49	17:56
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:44	05:46	08:10	08:12	08:40	08:42	09:42	09:43	17:38	17:39	18:01	18:02	17:21	18:12
קנדה, טורונטו (ח)	07:11	07:19	08:52	08:56	09:35	09:39	10:25	10:28	16:55	16:50	17:25	17:21	16:33	17:34
קנדה, מונטריאול (ח)	06:53	07:01	08:30	08:34	09:14	09:18	10:03	10:07	16:25	16:20	16:58	16:53	16:03	17:07
קפריסין, לרנקה (ח)	06:19	06:25	08:16	08:19	08:53	08:56	09:46	09:49	16:40	16:37	17:09	17:06	16:20	17:17
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	08:27	08:38	09:37	09:42	10:31	10:38	11:16	11:20	16:54	16:45	17:37	17:30	16:29	17:46
רוסיה, מוסקבה (ח)	08:04	08:16	09:11	09:16	10:07	10:13	10:50	10:55	16:27	16:18	17:08	17:00	16:01	17:17
רוסיה, ווסטוב-על-הדון (ח)	07:24	07:33	08:58	09:02	09:43	09:48	10:32	10:35	16:46	16:40	17:22	17:16	16:23	17:30
שוויץ, ציריך (ח)	07:30	07:38	09:03	09:07	09:48	09:53	10:37	10:40	16:55	16:49	17:26	17:21	16:32	17:34
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:18	06:20	08:37	08:39	09:08	09:10	10:08	10:09	17:48	17:47	18:11	18:11	17:29	18:21

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ טכ"ח - התוועדות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשלמה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 3 9601001 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00500
15/11/2015

P.P.
שולם
1949
תל אביב

